

พระวินัยปิฎก

เล่ม ๗

จุลวรรค ทุตติยภาค

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ขุททกวัตตอุชฌนกะ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ วัตรในการอาบน้ำ

[๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ อาบน้ำ สีกาย คือ ขาบ้าง แขนบ้าง ออกบ้าง หลังบ้าง ที่ต้นไม้ ชาวบ้านเห็นแล้วเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรทั้งหลายอาบน้ำ จึงสีกาย คือ ขาบ้าง แขนบ้าง ออกบ้าง หลังบ้าง ที่ต้นไม้ เหมือนพวกนักมวยผู้ชกกันด้วยหมัด เหมือนพวกชาวบ้านผู้ชอบแต่งผิวเล่า ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ ...จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ประชุมสงฆ์ ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุฉัพคศิย้อบนำ สีกาย คือ ขาบ้าง แขนบ้าง
อกบ้าง หลังบ้าง ที่ตันไม้ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย การ
กระทำของโฆมบุรุษเหล่านั้นนั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร มิใช่กิจของ
สมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉน โฆมบุรุษเหล่านั้นอาบนำจึงสีกาย คือ
خاب้าง แขนบ้าง อกบ้าง หลังบ้าง ที่ตันไม้เล่า การกระทำของโฆมบุรุษ
เหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...ครั้น
แล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาบ
นำ ไม่พึงสีกาย ที่ตันไม้ รูปโคสี ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๒] สมัยต่อมา พระฉัพคศิย้อบนำ สีกาย คือ ขาบ้าง แขน
บ้าง อกบ้าง หลังบ้าง ที่เสา ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉน
พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรทั้งหลายอาบนำ จึงได้สีกาย คือ ขาบ้าง
แขนบ้าง อกบ้าง หลังบ้าง ที่เสา เหมือนพวกนักมวยผู้ชกกันด้วยหมัด เหมือน
พวกชาวบ้านผู้ชอบแต่งผิวเล่า ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน
โพนทะนาอยู่... จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าว่า . . จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียน ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่ง
กะภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาบนำไม่พึงสีกายที่เสา รูปโค
สี ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๓] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์อาบน้ำ สีกาย คือ ขาบ้าง แขน บ้าง ออกบ้าง หลังบ้าง ที่ฝา ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โฉน พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรทั้งหลายอาบน้ำ จึงได้สีกาย คือ ขาบ้าง แขนบ้าง ออกบ้าง หลังบ้าง ที่ฝา เหมือนพวกนักมวยผู้ชกกันด้วยหมัด เหมือน พวกชาวบ้านผู้ชอบแต่งผิวเล่า...

พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาบน้ำ ไม่พึงสีกายที่ฝา รูปใดตี ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๔] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์อาบน้ำ ย่อมอาบในสถานที่อันไม่สมควร ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคนาม ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวาอยู่... จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า... จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียน... ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาบน้ำ ไม่พึงอาบในสถานที่อันไม่สมควร รูปใดอาบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์อาบน้ำถูด้วยมือที่ทำด้วยไม้ ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคนาม ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกนั้น เพ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวาอยู่... จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงอาบน้ำถูด้วยมือที่ทำด้วยไม้ รูปใดอาบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๖] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์อาบนำภูด้วยก้อนจuronหินสีตั้งพลอยแดง ชาวบ้านเพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาวา เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคกาม ภิกษุทั้งหลาย... จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงอาบนำภูด้วยก้อนจuronหินสีตั้งพลอยแดง รูปใดอาบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๗] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ผลัดกันอุต้ว ชาวบ้านเพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาวา... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคกาม ภิกษุทั้งหลาย... จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงผลัดกันอุต้ว รูปใดให้ทำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๘] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์อาบนำภูด้วยไม้บังเวียนที่จักเป็นพินม้งกร ชาวบ้านเพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาวา... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคกาม ภิกษุทั้งหลาย... จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงอุต้วด้วยไม้บังเวียนที่จักเป็นพินม้งกร รูปใดอาบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๙] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคหิด ภิกษุนั้นเว้นไม้บังเวียนที่จักเป็นพินม้งกรเสีย ย่อมไม่สบาย... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตไม้บังเวียนที่มีได้จักเป็นพินม้งกรแก่ภิกษุอาพาธ.

[๑๐] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งทุพพลภาพเพราะชรา เมื่ออาบนำไม่สามารถจะถูกายของตนได้... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเกลียวผ้า.

[๑๑] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งรังเกียจเพื่อจะทำการอุทเทสิก... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตการอุทเทสิกด้วยมือ.

เรื่องเครื่องประดับต่างชนิด

[๑๒] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ทรงเครื่องประดับหู... ทรงสังวาล ทรงสร้อยคอ ทรงเครื่องประดับเอว ทรงวลัย ทรงสร้อยตาบ ทรงเครื่องประดับข้อมือ ทรงแหวนประดับนิ้วมือ ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า... เหมือนนคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาอยู่... จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า... ทรงสอบถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์ทรงเครื่องประดับหู ทรงสังวาล ทรงสร้อยคอ ทรงเครื่องประดับเอว ทรงวลัย ทรงสร้อยตาบ ทรงเครื่องประดับข้อมือ ทรงแหวนประดับนิ้วมือ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียน... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงทรงเครื่องประดับหู ไม่พึงทรงสังวาล ไม่พึงทรงเครื่องประดับเอว ไม่พึงทรงวลัย ไม่พึงทรงสร้อยตาบ ไม่พึงทรงเครื่องประดับข้อมือ ไม่พึงทรงแหวนประดับนิ้วมือ รูปใดทรง ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องไว้ผมยาว

[๑๓] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ไว้ผมยาว ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม ภิกษุทั้งหลาย... กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงไว้ผมยาว รูปใดไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ไว้ผมได้สองเดือน หรือยาวสององคุลี.

[๑๔] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์เสกผมด้วยแปรง เสกผมด้วยหวี เสกผมด้วยนิ้วมือต่างหวี เสกผมด้วยน้ำมันผสมกับจีรัง เสกผมด้วยน้ำมันผสมกับน้ำ ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม ... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า.... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเสกผมด้วยแปรง ไม่พึงเสกผมด้วยหวี ไม่พึงเสกผมด้วยนิ้วมือต่างหวี ไม่พึงเสกผมด้วยน้ำมันผสมกับจีรัง ไม่พึงเสกผมด้วยน้ำมันผสมกับน้ำ รูปใดเสก ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องส่องดูเงาหน้า

[๑๕] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ส่องดูเงาหน้าในแว่นบ้าง ในภาชนะน้ำบ้าง ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม ... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงดูเงาหน้าในแว่นหรือในภาชนะน้ำ รูปใดดู ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๖] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่ง เป็นแผลที่หน้า เธอถามภิกษุทั้งหลายว่า แผลของผู้เป็นเช่นไร ขอรับ ภิกษุทั้งหลายตอบอย่างนี้ว่า แผลของคุณเป็นเช่นนี้ ขอรับ เธอไม่เชื่อ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ดูเงาหน้าที่แฉ่งหรือทำภาชนะนี้ได้ เพราะเหตุอาพาธ.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ทาหน้าเป็นต้น

[๑๗] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ทาหน้า ภูหน้า ผัดหน้า เจิมหน้า ด้วยมโนศิลา ย้อมตัว ย้อมหน้า ย้อมทั้งตัวและหน้า ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา...เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคกาม ภิกษุทั้งหลาย...กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงทาหน้า ไม่พึงภูหน้า ไม่พึงผัดหน้า ไม่พึงเจิมหน้าด้วยมโนศิลา ไม่พึงย้อมตัว ไม่พึงย้อมหน้า ไม่พึงย้อมทั้งตัวและหน้า รูปใดทำ ต้องอาบัติทุกกฐ.

[๑๘] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธด้วยโรคนัยน์ตา ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ทาหน้าได้ เพราะเหตุอาพาธ.

[๑๙] สมัยต่อมา ที่พระนครราชคฤห์ มิงานมหรสพบนยอดเขา พระฉัพพัคคีย์ได้ไปเที่ยวดูงานมหรสพ ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร จึงได้ไปดูการฟ้อนรำ การขับร้อง และ

การประโคมดนตรี เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคกาม ภิกษุทั้งหลาย ... กราบ
ทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงไปคู้
การฟ้อนรำ การขับร้อง หรือการประโคมดนตรี รูปใดไป ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องสวดพระธรรมด้วยทำนอง

[๒๐] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สวดพระธรรมด้วยทำนองยาวคล้าย
เพลงขับ ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า พระสมณะเชื้อสายพระ-
ศากยบุตรเหล่านั้น สวดพระธรรมด้วยทำนองยาวคล้ายเพลงขับ เหมือนพวก
เราขับ ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดา
ที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์
จึงได้สวดพระธรรมด้วยทำนองยาวคล้ายเพลงขับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ข้าว่า... จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียน... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถา
รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุสวดพระธรรมด้วยทำนอง
ยาวคล้ายเพลงขับ มีโทษ ๕ ประการนี้ คือ:-

๑. ตนยินดีในเสียงนั้น
๒. คนอื่นก็ยินดีในเสียงนั้น
๓. ชาวบ้านตีเตียน
๔. สมาธิของผู้พอใจการทำเสียงย่อมเสียไป
๕. ภิกษุชั้นหลังจะถือเป็นเยี่ยงอย่าง.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้แล ของภิกษุผู้สวดพระธรรม ด้วยทำนองยาวคล้ายเพลงขับ.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสวดพระธรรมด้วยทำนองยาวคล้าย เพลงขับ รูปใดสวด ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องการสวดสรภัญญะ

[๒๑] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายรังเกียจในการสวดสรภัญญะ จึง กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต ให้สวดเป็นทำนองสรภัญญะได้.

[๒๒] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ห่มผ้าขนสัตว์ มีขนข้างนอก ชาวบ้าน พังโทษ ดิเสียน โพนทะนาว่า... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม ภิกษุ ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงห่ม ผ้าขนสัตว์ มีขนข้างนอก รูปใดห่ม ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องทรงห้ามฉันทมะม่วง

[๒๓] สมัยต่อมา มะม่วงที่พระราชอุทยาน ของพระเจ้าพิมพิสาร จอมเสนามาคธราช กำลังมีผล พระองค์ทรงอนุญาตไว้ว่า ขออาราธนา พระคุณเจ้าทั้งหลาย ฉันทผลมะม่วงตามสบายเถิด พระฉัพพัคคีย์สอยผลมะม่วง กระทั่งผลอ่อน ๆ ฉันท พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราชต้องพระประสงค์ ผลมะม่วง จึงรับสั่งกับมหาดเล็กว่า ไปเถิด พนาย จงไปสวนเก็บมะม่วงมา มหาดเล็กรับพระบรมราชโองการแล้ว ไปสู่พระราชอุทยาน บอกคนรักษา

พระราชอุทธานว่า ในหลวงมีพระประสงค์ผลมะม่วง ท่านจงถวายผลมะม่วง
คนรักษาพระราชอุทธานตอบว่า ผลมะม่วงไม่มี ภิภุทั้งหลายเก็บไปฉันท
กระทั่งผลอ่อน ๆ มหาดเล็กเหล่านั้น จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระเจ้าพิมพิสารฯ
รับสั่งว่า พระคุณเจ้าทั้งหลายฉันผลมะม่วงหมดก็ดีแล้ว แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงสรรเสริญความรู้จักประมาณ ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า
โจนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงไม่รู้จักประมาณ ฉันผลมะม่วงของ
ในหลวงหมด ภิภุทั้งหลายได้ยื่นพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่...
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิภุทั้งหลาย ภิภุไม่พึงฉัน
ผลมะม่วง รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๒๔] สมัยต่อมา สัปบุรุษหมู่หนึ่งถวายภัตตาหารแก่สงฆ์ เขาจัด
ผลมะม่วงเป็นชิ้น ๆ ไว้ในกับข้าว ภิภุทั้งหลายรังเกียจ ไม่รับประทาน...

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิภุทั้งหลาย พวกเธอจงรับ
ประทานฉันเถิด เรานุญาตผลมะม่วงเป็นชิ้น ๆ.

สัมณกับปะ ๕ อย่าง

[๒๕] สมัยต่อมา สัปบุรุษหมู่หนึ่งถวายภัตตาหารแก่สงฆ์ เขาไม่ได้
ผ่านมะม่วงเป็นชิ้น ๆ ในโรงอาหารล้วนแล้วไปด้วยผลมะม่วงทั้งนั้น ภิภุ
ทั้งหลายรังเกียจไม่รับประทาน...

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิภุทั้งหลาย พวกเธอจงรับ
ประทานฉันเถิด เรานุญาตให้ฉันผลไม้โดยสัมณกับปะ ๕ อย่าง คือ

๑. ผลไม้ที่ทนด้วยไฟ
๒. ผลไม้ทำกริดด้วยศัสตรา

๓. ผลไม้ที่จิกด้วยเล็บ

๔. ผลไม้ที่ไม่มีเมล็ด

๕. ผลไม้ที่ปลีอันเมล็ดออกแล้ว .

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ฉันผลไม้โดยสมณกัมปะ ๕ อย่างนี้.

เรื่องภิกษุอุกุกัด

[๒๖] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอุกุกัดถึงมรณภาพ ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปนั้นไม่ได้แผ่เมตตาจิตไปสู่ตระกูลพญางูทั้ง ๔ เป็นแน่ เพราะถ้าภิกษุรูปนั้นแผ่เมตตาจิตไปสู่ตระกูลพญางูทั้ง ๔ ภิกษุรูปนั้นจะไม่พึงอุกุกัดถึงมรณภาพ ตระกูลพญางูทั้ง ๔ อะไรบ้าง คือ

๑. ตระกูลพญางูวิรูปกะ
๒. ตระกูลพญางูเอราปละ
๓. ตระกูลพญางูจัพยาปุตตะ
๔. ตระกูลพญางูกันหาโคตมกะ.

ภิกษุรูปนั้นไม่ได้แผ่เมตตาจิตไปสู่ตระกูลพญางูทั้ง ๔ นี้เป็นแน่ เพราะถ้าภิกษุรูปนั้นแผ่เมตตาจิตไปสู่ตระกูลพญางูทั้ง ๔ นี้ ภิกษุรูปนั้นจะไม่พึงอุกุกัดถึงมรณภาพ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้แผ่เมตตาจิตไปสู่ตระกูลพญางูทั้ง ๔ นี้ เพื่อคุ้มครองตน เพื่อรักษาตน เพื่อป้องกันตน ก็แล พึงทำการแผ่อย่างนี้:-

เรื่องภิกษุตัดองค์กำเนิด

[๒๘] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งถูกความกระสันเบียดเบียน ได้ตัดองค์กำเนิดของตนเสีย ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โมฆบุรุษ เมื่อสิ่งที่จะพึงตัดอย่างอื่นยังมี ไพล่ไปตัดเสียอีกอย่าง ภิกษุไม่พึงตัดองค์กำเนิดของคน รูปใดตัด ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องบาตรปุ่มไม้จันทน์

[๒๙] สมัยต่อมา ปุ่มไม้แก่นจันทน์มีราคามาก ได้บังเกิดแก่เศรษฐีชาวเมืองราชคฤห์ จึงราชคหเศรษฐีได้คิดว่า ถ้ากระไรเราจะให้ถึงบาตรด้วยปุ่มไม้แก่นจันทน์นี้ ส่วนที่กลิ้งเหลือเราจักเก็บไว้ใช้ และเราจักให้บาตรเป็นทาน หลังจากนั้น ท่านราชคหเศรษฐีให้ถึงบาตรด้วยปุ่มไม้แก่นจันทน์นั้นแล้วใส่สาแหรกแขวนไว้ที่ปลายไม้ไผ่ผูกต่อ ๆ กันขึ้นไป แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า สมณะหรือพราหมณ์ผู้ใด เป็นพระอรหันต์และมีฤทธิ์ จงปลดบาตรที่เราให้แล้วไปเถิด.

[๓๐] ขณะนั้น ปุณณกัศสปเข้าไปหาท่านราชคหเศรษฐีแล้ว กล่าวว่า ท่านคหบดี อาตมานี้แหละเป็นพระอรหันต์และมีฤทธิ์ ขอท่านจงให้บาตรแก่อาตมาเถิด ท่านเศรษฐีตอบว่า ท่านเจ้าข้า ถ้าพระคุณเจ้าเป็นพระอรหันต์ และมีฤทธิ์ ก็จงปลดบาตรที่ข้าพเจ้าให้แล้วนั้นแลไปเถิด

ต่อมา ท่านมักขลิโคสาล ท่านอชิตเกสกัมพล ท่านปุกุรกัจจายนะ ท่านสัตถุชยเวถฐบุตร ท่านนิครนถ์นาฏบุตร ได้เข้าไปหาท่านราชคหเศรษฐีแล้วกล่าวว่า ท่านคหบดี อาตมานี้แหละเป็นพระอรหันต์ และมีฤทธิ์ ขอท่าน

จงให้บาตรแก่อาตมาเถิด ท่านเศรษฐีตอบว่า ท่านเจ้าข้า ถ้าพระคุณเจ้าเป็นพระอรหันต์และมีฤทธิ์ ก็จงปลดบาตรที่ข้าพเจ้าให้แล้วนั้นแลไปเถิด.

เรื่องพระปิ่นโทลการทวาชเถระ

[๑๑] สมัยต่อมา ท่านพระมหาโมคคัลลณะกับท่านพระปิ่นโทลการทวาชะ ครองอัครवासกในเวลาเช้าแล้ว ถือบาตรจีวร เข้าไปบิณฑบาตในเมืองราชกฤห์ อันที่แท้ ท่านพระปิ่นโทลการทวาชะ เป็นอรหันต์และมีฤทธิ์ แม้ท่านพระมหาโมคคัลลณะก็เป็นพระอรหันต์และมีฤทธิ์ จึงท่านพระปิ่นโทลการทวาชะ 'ไล่กล่าวกะท่านพระมหาโมคคัลลณะว่า ไปเถิด ท่านโมคคัลลณะ จงปลดบาตรนั้นลง บาตรนั้น ของท่าน แม้ท่านพระโมคคัลลณะก็กล่าวกะท่านพระปิ่นโทลการทวาชะว่า ไปเถิด ท่านการทวาชะ จงปลดบาตรนั้นลง บาตรนั้นของท่าน จึงท่านพระปิ่นโทลการทวาชะเหาะขึ้นสู่เวหาส ถือบาตรนั้นเวียนไปรอบเมืองราชกฤห์ ๓ รอบ.

[๑๒] ครั้งนั้น ท่านราชคหเศรษฐีพร้อมกับบุตรภรรยา ยืนอยู่ในเรือนของตน ประคองอัญชลินมัสการ กล่าวนิมนต์ว่า ท่านเจ้าข้า ขอพระคุณเจ้าการทวาชะ จงประดิษฐานในเรือนของข้าพเจ้านี้เถิด จึงท่านพระปิ่นโทลการทวาชะ ประดิษฐานในเรือนของท่านราชคหเศรษฐี ขณะนั้น ท่านราชคหเศรษฐีรับบาตรจากมือของท่านพระปิ่นโทลการทวาชะ แล้วได้จัดของเคี้ยวมีค่ามาก ถวายท่านพระปิ่นโทลการทวาชะ ท่านพระปิ่นโทลการทวาชะได้รับบาตรนั้นไปสู่พระอาราม ชาวบ้านได้ทราบข่าวว่า ท่านพระปิ่นโทลการทวาชะปลดบาตรของราชคหเศรษฐีไปแล้ว และชาวบ้านเหล่านั้นมีเสียงอึกทิกกรียวกราว ติดตามพระปิ่นโทลการทวาชะไปข้างหลัง ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงสดับเสียงอึกทิกกรียวกราว ครั้นแล้วตรัสถามพระอานนทว่า อานนท นั้นเสียง

อีกทีก็เกรียวกราว เรื่องอะไรกัน ท่านอานนทกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ท่านพระปิลโทลการทวาชะปลดบาตรของท่านราชคหเศรษฐีลงแล้ว พวกชาวบ้านทราบข่าวว่า ท่านพระปิลโทลการทวาชะปลดบาตรของท่านราชคหเศรษฐีลง จึงพากันติดตามท่านพระปิลโทลการทวาชะมาข้างหลัง ๆ อย่างอีกทีก็เกรียวกราว พระพุทธเจ้าข้า เสียงอีกทีก็เกรียวกราวนี้ คือเสียงนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

[๑๓] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ใน เพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามท่านพระปิลโทลการทวาชะว่า การทวาชะ ข่าว่า เธอปลดบาตรของราชคหเศรษฐีลงจริงหรือ

ท่านพระปิลโทลการทวาชะทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า การทวาชะ การกระทำของเธอนั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉน เธอจึงได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นธรรมอันยอดเยี่ยมของมนุษย์ แก่พวกคฤหัสถ์ เพราะเหตุแบ่งบาตรไม้ ซึ่งเป็นดุจซากศพแล้ว มาตุคามแสดงของลับ เพราะเหตุแห่งทรัพย์เป็นดุจซากศพแม้ฉันใด เธอก็ฉันนั้นเหมือนกัน ได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ซึ่งเป็นธรรมอันยอดเยี่ยมของมนุษย์ แก่พวกคฤหัสถ์ เพราะเหตุแห่งบาตรไม้ซึ่งเป็นดุจซากศพ การกระทำของเธอนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นธรรมอันยอดเยี่ยมของมนุษย์ แก่พวกคฤหัสถ์ รูปใดแสดง ต้องอาบัติทุกกฏ

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงทำลายบาตรไม้นั้น บดให้ละเอียด ใช้เป็นยาหยอดตาของภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุไม่พึงใช้บาตรไม้ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๔] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ใช้บาตรต่าง ๆ คือ บาตรทำด้วย ทองคำ บาตรทำด้วยเงิน ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา... เหมือน พวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม ภิกษุทั้งหลาย... กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้ บาตรทองคำ ไม่พึงใช้บาตรเงิน ไม่พึงใช้บาตรแก้วมณี ไม่พึงใช้บาตร แก้วไพฑูรย์ ไม่พึงใช้บาตรแก้วผลึก ไม่พึงใช้บาตรทองสัมฤทธิ์ ไม่พึงใช้ บาตรกระฉก ไม่พึงใช้บาตรดินบุก ไม่พึงใช้บาตรตะกั่ว ไม่พึงใช้บาตรทองแดง รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตบาตร ๒ ชนิด คือ บาตรเหล็ก ๑ บาตรดิน ๑.

[๑๕] สมัยต่อมา กั้นบาตรเหล็ก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตบังเวียนรองบาตร.

[๑๖] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ใช้บังเวียนรองบาตรต่าง ๆ ทำด้วย ทอง ทำด้วยเงิน ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา... เหมือนพวก คฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม ภิกษุทั้งหลาย... กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้ บังเวียนรองบาตรต่าง ๆ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตบังเวียนรองบาตร ๒ ชนิด คือ ทำ ด้วยดินบุก ๑ ทำด้วยตะกั่ว ๑ บังเวียนรองบาตรหนา ไม่กระซบกับบาตร ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ ทั้งหลาย เรานุญาตให้กึ่งบังเวียนรองบาตรที่กึ่งแล้วยังเป็นคลื่น... ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้จักเป็นพินมnger.

[๑๗] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ใช้บังเวียนรองบาตรอันวิจิตร
ข้างเขาทำให้มีลวดลายเป็นรูปภาพ เทียวแสดงไปแม่ตามถนน ชาวบ้านเพ่งโทษ
ติเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้
บังเวียนรองบาตรอันวิจิตร ที่ข้างเขาทำให้มีลวดลายเป็นรูปภาพ รูปใดใช้
ต้องอาบัติทุกกฏ.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้บังเวียนรองบาตรอย่างธรรมดา.

[๑๘] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายเก็บงำบาตรทั้งที่ยังมีน้ำ บาตรเหม็น
อับ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า
พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย บาตรที่ยังมีน้ำ
ภิกษุไม่พึงเก็บงำ รูปใดเก็บงำ ต้องอาบัติทุกกฏ

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ล้างแล้วจึงเก็บงำบาตร.

[๑๙] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายล้างบาตรทั้งที่ยังมีน้ำ บาตรมีกลิ่น
เหม็น ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า
พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย บาตรที่ยังมีน้ำ
ภิกษุไม่พึงล้างไว้ รูปใดล้างไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ทำให้หมดน้ำเสียก่อนล้าง แล้วจึง
เก็บงำบาตร.

[๒๐] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายล้างบาตรไว้ในที่ร้อน ผิวบาตรเสีย
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนทั้งหลาย
ภิกษุไม่พึงล้างบาตรไว้ในที่ร้อน รูปใดล้างไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้พึงไว้ในที่ร้อนครู่เดียวแล้วจึงเก็บ
งาบาตร.

[๔๑] สมัยต่อมา บาตรเป็นอันมาก ไม่มีเชิงรอง ภิกษุทั้งหลายวาง
เก็บไว้ในที่แจ้ง บาตรถูกลมหัวค้อนพัดกลิ้งตกแตก ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คู่ก่อนทั้งหลาย เราอนุญาตเชิงรอง
บาตร.

[๔๒] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายวางบาตรไว้ริมกระดานเลียบ บาตร
กลิ้งตกแตก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงวาง
บาตรไว้ริมกระดานเลียบ รูปได้วางไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๔๓] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายวางบาตรไว้ริมกระดานเลียบเล็ก ๆ
นอกฝา บาตรกลิ้งตกแตก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี
พระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงวาง
บาตรไว้ริมกระดานเลียบเล็ก ๆ นอกฝา รูปใดวางไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๔๔] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายคว่ำบาตรไว้ที่พื้นดิน ขอบบาตรสึก
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้
ใช้หญาารอง หญาที่รองถูกปลวกกัด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี-
พระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้
ท่อนฝ้ารอง ท่อนฝ้าถูกปลวกกัด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มี
พระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนทั้งหลาย เรานุญาตแทนเก็บ
บาตร บาตรตกจากแทนเก็บ บาตรแตก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้
หม้อเก็บบาตร บาตรครูดสีกับหม้อเก็บบาตร ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้
ใช้ถุงบาตร สายโยกไม่มี ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตสาย
โยกเป็นด้ายถัก.

[๔๕] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายแขวนบาตรไว้ที่ไม่เดือยข้างฝาข้าง
ที่ไม่แนกทนต์บ้าง บาตรพลัดตกแตก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มี
พระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงแขวน
บาตรไว้ รูปใดแขวนไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๔๖] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายเก็บบาตรไว้บนเตียง ผลอสตินั่งทับ
บาตรแตก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเก็บ
บาตรไว้บนเตียง รูปใดเก็บ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๔๗] สมัยต่อมา ภิขุทั้งหลายเก็บบาตรไว้บนตั้ง เพลอสตินั่งทับ
บาตรแตก ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิขุทั้งหลาย ภิขุไม่พึงเก็บ
บาตรไว้บนตั้ง รูปใดเก็บ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๔๘] สมัยต่อมา ภิขุทั้งหลายวางบาตรไว้บนตัก เพลอสติลุกขึ้น
บาตรตกแตก ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิขุทั้งหลาย ภิขุไม่พึงวาง
บาตรไว้บนตัก รูปใดวาง ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๔๙] สมัยต่อมา ภิขุทั้งหลายเก็บบาตรไว้บนกลด กลดถูกลมหัว
ด้วนพัด บาตรตกแตก ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิขุทั้งหลาย ภิขุไม่พึงเก็บ
บาตรไว้บนกลด รูปใดเก็บไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๐] สมัยต่อมา ภิขุทั้งหลายถือบาตรอยู่ ผลักบานประตูเข้าไป
บาตรกระทบบานประตูแตก ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี

พระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิขุทั้งหลาย ภิขุถือบาตร
อยู่ ไม่พึงผลักบานประตูเข้าไป รูปใดผลัก ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๑] สมัยต่อมา ภิขุทั้งหลายใช้กะโหลกน้ำเต้าที่ขวิดขบชาติ
ชาวบ้านแห่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา...เหมือนพวกเดียรฉัตร ภิขุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิขุทั้งหลาย ภิขุไม่พึงใช้
กะโหลกน้ำเต้าที่ขวิดขบชาติ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ

[๕๒] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายใช้กระเบื้องหม้อเที่ยวบิณฑบาตชาวบ้านแห่งโทษ ติเตียน โพนทะนาวา...เหมือนพวกเดียรถีย์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้กระเบื้องหม้อเที่ยวบิณฑบาต รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๓] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งใช้ของบังสกุลทุกอย่าง เธอใช้บาตรกะโหลกผี สตรีผู้หนึ่งเห็นเข้า กลัว ได้ร้องเสียงวิคแสดงความหวาดเสียวว่า นี่ปีศาจแน่ ชาวบ้านแห่งโทษ ติเตียน โพนทะนาวา โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงใช้บาตรกะโหลกผีเหมือนพวกปีศาจ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้บาตรกะโหลกผี รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ อนึ่ง ภิกษุไม่พึงใช้ของบังสกุลทุกอย่าง รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๔] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายใช้บาตรรับเศษอาหารบ้าง ก้างบ้าง น้ำบัววนปากบ้าง ชาวบ้านแห่งโทษ ติเตียน โพนทะนาวา โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้จึงใช้บาตรต่างกระโถน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้บาตรรับเศษอาหาร ก้าง หรือน้ำบัววนปาก รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ เราอนุญาตให้ใช้กระโถน.

เรื่องจิวร

[๕๕] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายใช้มือฉีกผ้าแล้ว เย็บเป็นจิวร จิวรมีแนวไม่เสมอกัน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้มีดมีฝ่าฟัน.

[๕๖] สมัยต่อมา มีดมีค้ำมบังเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้มีดมีค้ำม.

[๕๗] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ใช้ค้ำมมีดต่างๆ ทำด้วยทอง ทำด้วยเงิน ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคนาม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้ค้ำมมีดต่าง ๆ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้ค้ำมมีดที่ทำด้วยกระดูก งา เขา ไม้้อ ไม้ไผ่ ไม้ธรรมดา ครั่ง เมล็ดผลไม้ โลหะ และกระดองสังข์.

[๕๘] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายใช้ขนไก่บ้าง ไม้กัลด้าง เย็บจีวร จีวรเย็บแล้วไม่ดี ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้เข็ม เข็มขึ้นสนิม...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้กล่องเข็ม แม้ในกล่องเข็มก็ยังขึ้นสนิม...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้โรยด้วยแป้งข้าวหมาก แม้ในแป้งข้าวหมาก เข็มก็ยังขึ้นสนิม...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้โรยด้วยแป้งเจือขมิ้นผง แม้ในแป้งเจือขมิ้นผงเข็มก็ยังขึ้นสนิมได้...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้ฝู่นหิน แม้ในฝู่นหินเข็มก็ยังขึ้นสนิม... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต

ให้ทาด้วยจี๊ตึง ผุ่นหินแตก...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้ผ้ามัดจี๊ตึงพอกผุ่นหิน.

เรื่องไม้สะดึง

[๕๕] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายตอกหลักลงในที่นั้น ๆ ผูกจึงเย็บจีวร จีวรเสียมุม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตไม้สะดึง เชือกผูกไม้สะดึง ให้ผูกลงในที่นั้น ๆ เย็บจีวรได้ ภิกษุทั้งหลายจึงไม้สะดึงในที่ไม้เรียบ ไม้สะดึงหัก...พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม้พึงจึงไม้สะดึงในที่ไม้เสมอ รูปใดจึง ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุทั้งหลายจึงไม้สะดึงบนพื้นดิน ไม้สะดึงเปื้อนผุ่น...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้หญ้ารอง ขอบไม้สะดึงชำระ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุหลาย เรานุญาตให้คามขอบเหมือนผ้าอนุวาท ไม้สะดึงไม่พอ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตไม้สะดึงเล็ก ไม้ประกบ ซึ่งไม้สำหรับสอดเข้าในระหว่างจีวรสองชั้น เชือกรัดสะดึงในกับสะดึงนอก ด้วยผูกจีวรลงกับสะดึงใน ครั้นจึงแล้วจึงเย็บจีวร ด้วยเกยในภายในไม้เสมอ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ทำหมาย เส้นด้ายคด...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเส้นด้ายตีบรรทัด.

[๖๐] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายมีเท้าเปื้อนเหยียบไม้สะดึง ไม้สะดึงเสียหาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุมีเท้าเปื้อนไม้พึงเหยียบไม้สะดึง รูปใดเหยียบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๖๑] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายมีเท้าเปื่อยเหยียบไม้สะดิ่ง ไม้สะดิ่ง
เสียหาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุมิเท้าเปื่อย
ไม่พึงเหยียบไม้สะดิ่ง รูปใดเหยียบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๖๒] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายสวมรองเท้าเหยียบไม้สะดิ่ง ไม้สะดิ่ง
เสียหาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุสวมรองเท้า
ไม่พึงเหยียบไม้สะดิ่ง รูปใดเหยียบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๖๓] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายเย็บจีวร รับเข็มด้วยนิ้วมือ นิ้วมือ
ก็เจ็บ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้
ใช้ปลอกสวมนิ้วมือ.

[๖๔] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ใช้ปลอกสวมนิ้วมือต่าง ๆ คือ ทำ
ด้วยทอง ทำด้วยเงิน ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า... เหมือน
พวกคฤหัสถ์ ผู้บริโภคกาม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึง
ใช้ปลอกสวมนิ้วมือต่าง ๆ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้ปลอกสวมนิ้วมือที่ทำด้วย
กระดูก... ทำด้วยกระดองสังข์.

[๖๕] สมัยต่อมา เข็มบ้าง มีดบ้าง ปลอกสวมนิ้วบ้าง มือหายไป
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตคล้องเก็บเครื่องเย็บผ้า ภิกษุทั้งหลายมัวพะวงอยู่แต่ในคล้องเก็บเครื่องเย็บผ้า ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตถุงเก็บปลอกนิ้วมือ สายโยกไม่มี .... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตสายโยกเป็นค้ายัก.

เรื่องโรงสะดึง

[๖๖] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายเย็บจีวรอยู่ในที่แจ้ง ลำบากด้วยความหนาวบ้าง ร้อนบ้าง จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตโรงสะดึง ประรำสะดึง โรงสะดึงมีพื้นที่ต่ำ น้ำท่วม.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ถมพื้นที่ให้สูง อินที่ถมพังทะลาย พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ก่อมูลดินที่ถม ๓ อย่างคือ ก่อด้วยอิฐ ๑ ก่อด้วยศิลา ๑ ก่อด้วยไม้ ๑ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตบันได ๓ อย่าง คือ บันไดอิฐ ๑ บันไดหิน ๑ บันไดไม้ ๑

ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงพลัดตก ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตราวสำหรับยึด.

[๖๗] สมัยต่อมา ผงหญ้าที่มุงร่วงลงในโรงสะดึง ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้รื้อลงแล้วฉาบด้วยดินทั้งข้างนอกข้างใน ให้

มีสีขาว สีดำ สีเหลือง จำหลักเป็นพวงดอกไม้ เครือไม้ ฟันมังกร ดอก
จอกห้ากลีบ ราวจิ๋ว สายระเคียงจิ๋วได้.

[๖๘] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายเย็บจิ๋วเสร็จแล้ว ละทิ้งไม้สะดึงไว้ใน
ที่นั้นเองแล้วหลีกไป หนูบ้าง ปลวกบ้าง กัดกิน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่อง
นั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้ม้วนไม้สะดึงเก็บไว้ ไม้สะดึงหัก...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้สอดท่อนไม้ม้วนไม้สะดึงเข้าไป ไม้สะดึงคลี่ออก...ตรัสว่า คุณ
ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเชือกผูก.

[๖๙] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายยกไม้สะดึงเก็บไว้ที่ฝาข้าง ที่เสาข้าง
แล้วหลีกไป ไม้สะดึงปลัดตกเสียหาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระ-
ผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ให้แขวนไว้ที่เคียวข้างฝา หรือที่ไม้นาคทนต์.

[๗๐] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในพระนครราชคฤห์
ตามพุทธานุสสัย แล้วเสด็จจาริกทางพระนครเวสาลี ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลาย
ใช้บาตรบรรจุ เข็มบ้าง มีดบ้าง เครื่องยาบ้าง เดินทางไป ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตถุงเก็บเครื่องยา สายโยกไม่มี...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เราอนุญาตสายโยกเป็นด้ายถัก.

[๗๑] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งใช้ประคดเอาผุกรองเท้าเข้าไปบิณ-
ชาตในบ้าน อุบาสกผู้หนึ่งกราบทูลภิกษุรูปนั้น ศีรษะกระทบรองเท้า ภิกษุนั้น
ขวยใจ ครั้นเชอกลับไปถึงวัดแล้ว แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อน

ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตอุกเข็บรองเท้า สายโยกไม่มี...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตสายโยกเป็นค้ายลัก.

เรื่องผ้ากรองน้ำ

[๗๒] สมัยต่อมา น้ำในระหว่างทาง เป็นอภัยปิยะ ผ้าสำหรับกรองน้ำไม่มี ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตผ้ากรองน้ำ ท่อนผ้าไม่พอ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตผ้ากรองทำรูปคล้ายช้อน ผู้ไม่พอภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้กระบอกกรองน้ำ.

[๗๓] สมัยต่อมา ภิกษุ ๒ รูปเดินทางไปในโกศลชนบท ภิกษุรูปหนึ่งประพฤตินาจาร ภิกษุเพื่อนเดือนภิกษุรูปนั้นว่า คุณอย่าทำอย่างนี้ชิตขอรับ การทำเช่นนี้ไม่ควร ภิกษุนั้นผูกโกรธภิกษุเพื่อน ครั้นภิกษุเพื่อนกระหายน้ำ พุดอ่อนวอนภิกษุรูปที่ผูกโกรธว่า โปรดให้ผ้ากรองน้ำแก่ผม ผมจักดื่มน้ำภิกษุรูปที่ผูกโกรธไม่ยอมให้ ภิกษุเพื่อนกระหายน้ำถึงมรณภาพ ครั้นภิกษุรูปที่ผูกโกรธไปถึงวัดแล้ว เล่าความนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายถามว่า ท่านถูกเพื่อนอ่อนวอนขอผ้ากรองน้ำ ก็ไม่ให้เที่ยวหรือ เฮอร์ับว่า อย่างนั้น ขอรับ บรรดาภิกษุเป็นผู้มักน้อย...ต่างก็ พงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุเมื่อถูกขอผ้ากรองน้ำจึงไม่ให้กัน แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ประชุมสงฆ์สอบถาม

[๗๔] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นแกมุลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุนั้น

ว่า คู่ก่อนภิกษุ ข่าว่า เธอถูกอ้อนวอนขอผ้ากรองน้ำ ก็ไม่ยอมให้ จริง หรือ.

ภิกษุนั้นทุลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนโมฆบุรุษ การกระทำ ของเธอนั้นไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควร ทำ โฉนเนื่องเธอถูกเขาอ้อนวอนขอผ้ากรองน้ำจึงไม่ยอมให้ การกระทำของเธอ นั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... ครั้นแล้วทรงทำ ธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เดินทางเมื่อถูก เขาอ้อนวอนขอผ้ากรองน้ำจะไม่พึงให้ ไม่ควร รูปใดไม่ให้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนึ่ง ภิกษุไม่มีผ้ากรองน้ำ อย่าเดินทางไกล รูปใดเดินทาง ต้อง อาบัติทุกกฏ.

ถ้าผ้ากรองน้ำ หรือกระบอกกรองน้ำไม่มี แม้มุมผ้าสังฆาฏิ ก็พึง อธิษฐานว่า เราจักกรองน้ำด้วยมุมผ้าสังฆาฏินี้ดื่ม ดังนี้.

[๗๕] ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงพระนคร- เวสาลีแล้วทราบว่ พระองค์ประทับอยู่ ณ กุฎาคารศาลา ป่ามหาวัน เขต- พระนครเวสาลีนั้น.

[๗๖] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายทำนวักรรมอยู่ ผ้ากรองน้ำไม่พอทั้ง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุ ทั้งหลาย เราอนุญาตผ้ากรองน้ำมีขอบ ผ้ากรองน้ำมีขอบไม่พอใช้ ภิกษุ ทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ลาดผ้าลงบนน้ำ.

[๗๗] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายถูกขอรบกวณ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตมั่ง.

เรื่องที่จงกรมและเรื่องไฟ

[๗๘] สมัยนั้น ทายกทายิกาในพระนครเวสาลีเริ่มจัดปรุงอาหาร ประณีตขึ้นตามลำดับ ภิกษุทั้งหลายฉันอาหารอันประณีตแล้ว มีร่างกายอันโทษ ตั้งสม มีอาพาธมาก ครั้งนั้น หมอชีวกโกมารภัจได้ไปสู่มืองเวสาลีด้วยกิจจำเป็นบางอย่างได้เห็นภิกษุทั้งหลาย มีร่างกายอันโทษตั้งสม มีอาพาธมาก ครั้นแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า บัดนี้ ภิกษุทั้งหลาย มีร่างกายอันโทษตั้งสม มีอาพาธมาก ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้โปรดทรงอนุญาตที่จงกรมและเรื่อนไฟแก่ภิกษุทั้งหลายเถิด พระพุทธเจ้าข้า เมื่อเป็นเช่นนี้ ภิกษุทั้งหลายจักมีอาพาธน้อย.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้หมอชีวกโกมารภัจเห็นแจ้ง สมทาน อจหาญ... ไร่เร่งด้วยธรรมิกถา จึงหมอชีวกโกมารภัจลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ทำประทักษิณกลับไป.

พุทธานุญาตที่จงกรมและเรื่อนไฟ

[๗๙] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อน-ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตที่จงกรมและเรื่อนไฟ.

[๘๐] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายจงกรมในที่ขรุขระ เท้าเจ็บ จึงกราบ
ทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เรานุญาตให้ทำจงกรมให้เรียบ.

[๘๑] สมัยต่อมา ที่จงกรมมีพื้นที่ต่ำ น้ำท่วม...ตรัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ทำที่จงกรมให้สูง ที่ถมพังลง.. ตรัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ก่อมูลดินที่ถม ๓ ชนิด คือ ก่อด้วยอิฐ ๑ ก่อ
ด้วยหิน ๑ ก่อด้วยไม้ ๑ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก.. ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เรานุญาตบันได ๓ ชนิด คือ บันไดอิฐ ๑ บันไดหิน ๑ บันได
ไม้ ๑ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงพลัดตก ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต
ราวสำหรับยึด.

[๘๒] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายจงกรมอยู่ในที่จงกรม พลัดตกลงมา
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตรั้วรอบที่จงกรม.

[๘๓] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายจงกรมอยู่กลางแจ้ง ลำบาก ด้วย
หนาวบ้าง ร้อนบ้าง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า
พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตโรงจงกรม ผง
หญ้าที่มุงหล่นเคลื่อนในโรงจงกรม... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต
ให้รื้อลงแล้วฉาบด้วยดินทั้งข้างนอกข้างใน ทำให้มีสีขาว สีดำ สีเหลือง จำ
หลักเป็นพวงดอกไม้ เครือไม้ ฟันมังกร ดอกจอกห้ากลีบ ราวจิ๋ว สาย
ระเคียงจิ๋ว.

[๘๔] สมัยนั้น เรือนไฟมีพื้นต่ำไป น้ำท่วมได้ ตรัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ถมพื้นให้สูง พื้นที่ถมพังลงมา..ตรัสว่า คุณก่อน

ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ก่อมูลดินที่ถม ๓ ชนิด คือ ก่อด้วยอิฐ ๑ ก่อด้วยหิน ๑ ก่อด้วยไม้ ๑ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตบันได ๓ ชนิด คือ บันไดอิฐ ๑ บันไดหิน ๑ บันไดไม้ ๑ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงพัดตกลงมา...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตราวสำหรับยึด เรือนไฟไม่มีบานประตู...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตบานประตู กรอบเช็ดหน้า ครกกรองเคี้ยวประตู ห่วงข้างบน สายยูไม้หัวลิง กลอน ลืม ช่องคาน ช่องสำหรับชักเชือก เชือกสำหรับชัก เจึงฝาเรือนไฟชำรุด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ก่อให้ต่ำ เรือนไฟไม่มีปล่องควัน...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตปล่องควัน.

[๘๕] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายทำที่ตั้งเตาไฟไว้กลางเรือนไฟขนาดเล็กไม่มีอุปจาร...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ทำหน้าที่ตั้งเตาไฟไว้ส่วนข้างหนึ่ง เฉพาะเรือนไฟขนาดเล็ก เรือนไฟขนาดกว้าง ตั้งไว้ตรงกลางได้ ไฟในเรือนไฟลวกหน้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตดินสำหรับทาหน้า ภิกษุทั้งหลายละลายดินด้วยมือ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตรางสำหรับละลายดิน ดินมีกลิ่นเหม็น...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ออบกลิ่น.

[๘๖] สมัยต่อมา ไฟในเรือนไฟลนกาย...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ตักน้ำมาไว้มาก ๆ ภิกษุทั้งหลายใช้ถาดบ้าง บาตรบ้าง ตักน้ำ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตที่ขังน้ำ ขันตักน้ำ เรือนไฟที่มุงด้วยหญ้าใหม่เกรียม...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้รื้อลง ฉาบดินทั้งข้างบนข้างล่าง เรือนไฟเป็นตม...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย

เราอนุญาตให้ปูเครื่องลาด ๓ อย่าง คือเครื่องลาดอิฐ ๑ เครื่องลาดหิน ๑ เครื่องลาดไม้ ๑ เรือนไฟก็ยังเป็นตมอยู่นั่นเอง... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ชำระล้างน้ำขัง... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตต่อระบายน้ำ.

[๘๓] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายนั่งบนพื้นดินในเรือนไฟ เนื้อตัวคัน... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตตั้งในเรือนไฟ.

[๘๔] สมัยต่อมา เรือนไฟยังไม่มีเครื่องล้อม... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ล้อมรั้ว ๓ อย่าง คือ รั้วอิฐ ๑ รั้วหิน ๑ รั้วไม้ ๑ ชุ่มไม่มี... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตชุ่ม ชุ่มต่ำไป น้ำท่วมได้... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ทำพื้นที่ให้สูง พื้นที่ก่อพัง... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ก่อมูลดิน ๓ อย่าง คือ ก่อด้วยอิฐ ๑ ก่อด้วยหิน ๑ ก่อด้วยไม้ ๑ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตบันได ๓ อย่าง คือ บันไดอิฐ ๑ บันไดหิน ๑ บันไดไม้ ๑ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงพลัดตกลงมา... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตราวสำหรับยึด ชุ่มยังไม่มีประตู... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ่านประตู กรอบเช็ดหน้า ครอบรองรับเคียวบานประตู ห่วงข้างบน สายยู ไม้หัวลิง กลอน ลืม ช่องดาล ช่องเชือกชัก เชือกชัก.

[๘๕] สมัยต่อมา ผงหญ้าหั่นเคลื่อนชุ่ม... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้รื้อลงฉาบดินทั้งข้างบนข้างล่าง ทำให้มีสีขาว สีดำ สีเหลือง จำหลักเป็นพวงดอกไม้ เครือไม้ ฟินมังกกร ดอกจอกห้ากลีบ บริเวณเป็นตม ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้โรยกรวดแร่ กรวดแร่ยังไม่เต็ม... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้วางศิลาเรียบ น้ำขัง... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตต่อระบายน้ำ.

เรื่องการเปลี่ยกาย

[๕๐] สมัยนั้น ภิกษุเปลี่ยกายไหว้ภิกษุไม่เปลี่ยกาย ภิกษุเปลี่ยกายไหว้ภิกษุเปลี่ยกายไหว้คน ภิกษุเปลี่ยกายไหว้ภิกษุไม่เปลี่ยกายไหว้ตน ภิกษุเปลี่ยกายทำบริกรรมให้แก่ภิกษุเปลี่ยกาย ภิกษุเปลี่ยกายใช้ให้ทำบริกรรมแก่ภิกษุเปลี่ยกาย ภิกษุเปลี่ยกายให้ของแก่ภิกษุเปลี่ยกาย ภิกษุเปลี่ยกายรับพระเคน เปลี่ยกายเคี้ยว เปลี่ยกายฉัน เปลี่ยกายลิ้มรส เปลี่ยกายดื่ม ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเปลี่ยกายไม่พึงไหว้ภิกษุเปลี่ยกาย ภิกษุเปลี่ยกายไม่พึงไหว้ภิกษุเปลี่ยกาย ไม่พึงให้ภิกษุเปลี่ยกายไหว้ตน ภิกษุเปลี่ยกายไม่พึงให้ภิกษุไม่เปลี่ยกายไหว้ตน ไม่พึงเปลี่ยกายทำบริกรรมแก่ภิกษุเปลี่ยกาย ไม่พึงใช้ภิกษุเปลี่ยกายทำบริกรรม ไม่พึงเปลี่ยกายให้ของแก่ภิกษุเปลี่ยกาย ไม่พึงเปลี่ยกายรับพระเคน ไม่พึงเปลี่ยกายเคี้ยวของ ไม่พึงเปลี่ยกายฉันอาหาร ไม่พึงเปลี่ยกายลิ้มรส ไม่พึงเปลี่ยกายดื่ม รูปใดดื่ม ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องศาลาเรือนไฟและบ่อน้ำ

[๕๑] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายวางจิวรไว้บนพื้นดินในเรือนไฟ จิวรเปื้อนฝุ่น ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า...ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตราวจิวร สายระเคียงจิวรในเรือนไฟ ครั้นฝนตกจิวรถูกฝนเปียก ตรัสว่า...ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตศาลาใกล้เรือนไฟ ศาลาใกล้เรือนไฟมีพื้นต่ำ น้ำท่วม...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ถมให้สูง ดินที่ถมพังลง...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ก่อมูลดิน... ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก...ขึ้นลงพลัดตก .ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตนรารสำหรับยึด.

[๕๒] สมัยต่อมา ผงหญาบนศาลาเรือนไฟตกเคลื่อน...ตรัสว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้หรือลงอาบดินทั้งข้างบนข้างล่าง...ราวจิ้วร
สายระเคียงจิ้วร.

[๕๓] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายรังเกียจที่จะถูหลังทั้งในเรือนไฟ ทั้งใน
น้ำ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเครื่องกำบัง ๓ ชนิด คือ เรือนไฟ ๑ น้ำ ๑ ผ้า ๑.

[๕๔] สมัยต่อมา น้ำในเรือนไฟไม่มี ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตบ่อน้ำ ขอบบ่อน้ำทรดพัง...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ให้ก่อมูลดิน ๓ อย่าง คือ ก่อด้วยอิฐ ๑ ก่อด้วยหิน ๑ ก่อด้วยไม้ ๑ บ่อน้ำ
ต่ำไป น้ำท่วมได้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า
พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถมให้สูง ดิน
ที่ถมพังทะเลลาย ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก...ขึ้นลงพลัดตก...ตรัสว่า ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตราวสำหรับยึด.

[๕๕] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายใช้เถาวัลย์บ้าง ประคดเอวบ้าง ผูก
ภาชนะตักน้ำ...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเชือกสำหรับบ่อน้ำ
มือจับ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตคันโพงคล้ายคันชั่ง ระหัด
ชัก ระหัดถีบ ภาชนะแตกเสียมมาก...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ถังน้ำ ๓ อย่าง คือ ถังน้ำโลหะ ๑ ถังน้ำไม้ ๑ ถังน้ำหนัง ๑.

[๕๖] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายตักน้ำในที่แจ้ง ลำบาก ด้วยหนาว
บ้าง ร้อนบ้าง จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตศาลาสำหรับบ่อน้ำ ผงหญาที่ศาลา

บ่อน้ำหล่นเคลื่อน... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้หรือลงฉาบ
ด้วยดินทั้งข้างบนข้างล่าง ทำให้มีสีขาว สีดำ สีเหลือง จำหลักเป็นพวงดอกไม้
เครือไม้ ฟันมังกร ดอกจอกหักดิบ ราวจิ๋ว สายระเคียงจิ๋ว.

[๕๗] สมัยนั้น บ่อน้ำยังไม่มีฝาปิด ผงหญ้าบ้าง ฝุ่นบ้าง ตกลง
ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตฝาปิด.

[๕๘] สมัยต่อมา ภาชนะสำหรับขังน้ำยังไม่มี. ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เรานุญาตรางน้ำ อ่างน้ำ.

[๕๙] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายสร้างน้ำในที่นั้น ๆ ในอาราม อาราม
เป็นตม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้าตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตตำรายาธาตุน้ำ ตำรายา
โล่งโถง ภิกษุทั้งหลายอายุที่จะสร้างน้ำ.. ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตให้กินกำแพง ๓ ชนิด คือกำแพงอิฐ ๑ กำแพงหิน ๑ กำแพงไม้ ๑
ตำรายาธาตุน้ำเป็นตม... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเครื่องลาด
๓ ชนิด คืออิฐ ๑ หิน ๑ ไม้ ๑ น้ำขัง... ตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
เรานุญาตท่อระบายน้ำ

[๑๐๐] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายมีเนื้อตัวคหฬาว จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรีสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตให้เอาผ้าชุบน้ำเช็ดตัว.

เรื่องสร้างน้ำ

[๑๐๑] สมัยนั้น อุบาสกผู้หนึ่งใคร่จะสร้างสระน้ำถวายสงฆ์ ภิกษุ
ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรีสว่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตสระน้ำ ขอบสระน้ำชำระ... ตรีสว่า คุณก่อน

ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ก่อบสระ ๓ อย่าง คือ ก่อด้วยอิฐ ๑ ก่อด้วยหิน ๑ ก่อด้วยไม้ ๑ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตบันได ๓ อย่าง คือ บันไดอิฐ ๑ บันไดหิน ๑ บันไดไม้ ๑ ขึ้นลงพลัดตก...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตราวลำห้อย น้ำในสระเป็นน้ำเก่า... ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต
รงน้ำ ท่ระบายน้ำ.

[๑๐๒] สมัยต่อมา อุบาสกผู้หนึ่งประสงค์จะสร้างเรือนไฟ มีปิ่นลม
ถวายเป็นกุศล ๓ กุศล กุศลทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มี
พระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเรือนไฟมีปิ่นลม

[๑๐๓] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์อยู่ปราศจากฝ้านิสีทนะถึง ๔ เดือน
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงอยู่ปราศจากฝ้านิสีทนะถึง ๔ เดือน รูปใด
อยู่ปราศ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ทรงห้ามนอนบนที่นอนดอกไม้

[๑๐๔] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์นอนบนที่นอนอันเคลื่อนด้วยดอกไม้
ชาวบ้านเดินเที่ยวชมวิหารพบเห็นเข้า จึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ...
เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี
พระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงนอน
ที่นอนอันเคลื่อนด้วยดอกไม้ รูปใดนอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

พุทธานุญาตรับของหอม

[๑๐๕] สมัยนั้น ชาวบ้านถือของหอมบ้าง ดอกไม้บ้างไปวัด ภิกษุ
ทั้งหลายรังเกียจไม่รับประเคน จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้รับของหอมแล้ว
เจิมไว้ที่บ้านประตูหน้าต่าง ให้รับดอกไม้แล้ววางไว้ในส่วนข้างหนึ่งในวิหาร

[๑๐๖] สมัยนั้น สันถัดขณเจียมหล่อบังเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตสันถัดขณเจียมหล่อ ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายคิดกันว่า
สันถัดขณเจียมหล่อจะต้องอธิษฐานหรือวิกัป...ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย
สันถัดขณเจียมที่หล่อไม่ต้องอธิษฐาน ไม่ต้องวิกัป.

[๑๐๗] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ฉันทันจันบนเตียง ชาวบ้านเพ่งโทษ
ติเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันอาหารบนเตียง รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๐๘] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ เวลาฉันทันจัน เธอไม่สามารถ
จะทรงบาตรไว้ด้วยมือได้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตโต

ทรงห้ามฉันทันในภานะเดียวกันเป็นต้น

[๑๐๙] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ฉันทันจันในภานะเดียวกันบ้าง
ดื่มน้ำในขันเดียวกันบ้าง นอนบนเตียงเดียวกันบ้าง นอนบนเครื่องลาดเดียว
กันบ้าง นอนในผ้าห่มผืนเดียวกันบ้าง นอนบนเครื่องลาดและผ้าห่มร่วมผืน
เดียวกันบ้าง ชาวบ้านต่างก็เพ่งโทษ ติเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวก
คฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม...ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า
...ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันทันร่วมภานะเดียวกัน ไม่พึงดื่ม
ร่วมขันใบเดียวกัน ไม่พียงนอนร่วมเตียงเดียวกัน ไม่พียงนอนร่วมเครื่องลาด

เดียวกัน ไม่พึงนอนร่วมผ้าห่มผืนเดียวกัน ไม่พึงนอนร่วมเครื่องลาดและ
ผ้าห่มผืนเดียวกัน รูปใดนอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องเจ้าวัชฌลิจฉวี

[๑๑๐] สมัยนั้น เจ้าวัชฌลิจฉวีเป็นสหายของพระเมตติยะ และ
พระภุมมชก จึงเจ้าวัชฌลิจฉวี เข้าไปหาพระเมตติยะและพระภุมมชกแล้ว
กล่าวว่า ผมไหว้ขอรับ เมื่อเธอกล่าวอย่างนั้น ภิกษุทั้งสองรูปก็มีได้ทักทาย
ปราศรัย แม้ครั้งที่สอง เจ้าวัชฌลิจฉวีได้กล่าวว่า ผมไหว้ขอรับ แม้ครั้งที่
ที่สอง ภิกษุทั้งสองรูปก็มีได้ทักทายปราศรัย แม้ครั้งที่สาม เจ้าวัชฌลิจฉวีได้
กล่าวว่า ผมไหว้ขอรับ แม้ครั้งที่สาม ภิกษุทั้งสองรูปก็มีได้ทักทายปราศรัย.

ว. ผมคิดอะไรต่อพระคุณเจ้าอย่างไร ทำไม พระคุณเจ้าจึงไม่ทักทาย
ปราศรัยกับผม.

ภิกษุทั้งสองตอบว่า ก็จริงอย่างนั้นแหละ ท่านวัชฌะ พวกอาตมา
ถูกท่านพระทัฬหฬลบุตรเบียดเบียนอยู่ ท่านยังเพิกเฉยได้.

ว. ผมจะช่วยเหลืออย่างไร ขอรับ.

ภ. ท่านวัชฌะ ถ้าท่านเต็มใจช่วย วันนี้พระผู้มีพระภาคเจ้า ต้อง
ให้พระทัฬหฬลบุตรสึก.

ว. ผมจะทำอย่างไร ผมสามารถจะช่วยให้ด้วยวิธีไหน.

ภ. มาเถิด ท่านวัชฌะ ท่านจงเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้ว
กราบทูลอย่างนี้ว่า กรรมนี้ไม่แนบเนียน ไม่สมควร ทิศที่ไม่มีภิกษุ ไม่มีจัญไร
ไม่มีอันตราย บัดนี้กลับมาภิกษุ มีจัญไร มีอันตราย ณ สถานที่ไม่มีลม บัดนี้
กลับมีลมแรงขึ้น ประชาบดีของหม่อมฉัน ถูกพระทัฬหฬลบุตรประทุษร้าย
คล้ายน้ำถูกไฟเผา พระพุทธเจ้าข้า.

เจ้าวัชตลิจฉวีรับคำของพระเมตติยะและพระภุมมชกะ แล้วเข้าเฝ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า กรรมนี้ไม่แนบเนียน ไม่สมควร ทิศที่ไม่มีภัย ไม่มีภัยไร ไม่มีอันตราย บัดนี้กลับมามีภัย มีภัยไร มีอันตราย ณ สถานที่ไม่มีลม บัดนี้ กลับมีลมแรงขึ้น ประชาบดีของหม่อมฉันถูกพระทัฬหฬลบุตรประทุษร้าย คล้ายน้ำถูกไฟเผา พระพุทธเจ้าข้า.

[๑๑๑] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ใน เพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามท่าน พระทัฬหฬลบุตรว่า คุณก่อนทัฬหฬ เธอยังระลึกได้หรือว่าเป็นผู้ทำกรรม ตามที่เจ้าวัชตลิจฉวีนี้กล่าวหา ท่านพระทัฬหฬลบุตรกราบทูลว่า พระองค์ ย่อมทรงทราบ ว่า ข้าพระพุทธเจ้าเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า.

แม้ครั้งที่สอง พระผู้มีพระภาคเจ้า...

แม้ครั้งที่สาม พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระทัฬหฬลบุตร ว่า คุณก่อนทัฬหฬ เธอยังระลึกได้หรือว่าเป็นผู้ทำกรรมตามที่เจ้าวัชตลิจฉวี นี้กล่าวหา ท่านพระทัฬหฬลบุตรกราบทูลว่า พระองค์ย่อมทรงทราบว่า ข้าพระพุทธเจ้าเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนทัฬหฬ บัณฑิตย่อมไม่กล่าวแก้คำกล่าวหาอย่างนี้ ถ้าเธอทำ จงบอกว่าทำ ถ้าไม่ได้ทำ จงบอกว่าไม่ได้ทำ.

ท. ตั้งแต่ข้าพระพุทธเจ้าเกิดมาแล้ว แม้โดยความฝัน ก็ยังไม่รู้จักเสพ เมถุนธรรม จะกล่าวไปถึงเมื่อตื่นอยู่เล่า พระพุทธเจ้า.

[๑๑๒] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อน ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น สงฆ์จงคว่ำบาตรเจ้าวัชตลิจฉวี คือ อย่าให้คบ กับสงฆ์.

องค์แห่งการคว่ำบาตร

[๑๑๓] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย สงฆ์พึงคว่ำบาตรแก่อุบาสกผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ คือ :-

๑. ขวนขวายเพื่อมิใช่ลาภแห่งภิกษุทั้งหลาย
๒. ขวนขวายเพื่อมิใช่ประโยชน์แห่งภิกษุทั้งหลาย
๓. ขวนขวายเพื่ออยู่ไม่ได้แห่งภิกษุทั้งหลาย
๔. คำว่าเปรียบเปรยภิกษุทั้งหลาย
๕. ยุยงภิกษุทั้งหลายให้แตกกัน
๖. กล่าวติเตียนพระพุทธเจ้า
๗. กล่าวติเตียนพระธรรม
๘. กล่าวติเตียนพระสงฆ์.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้คว่ำบาตรแก่อุบาสกผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ นี้ .

[๑๑๔] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงคว่ำบาตรอย่างนี้ ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาคว่ำบาตร

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เจ้าวัฑฒลิจนวี โจท

ท่านพระทัฬหฬบุตรด้วยศีลวิบัติอันไม่มีมูล ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงคว่ำบาตรแก่เจ้าวัฑฒลิจนวี คือ อย่าให้คบกับสงฆ์ นี้เป็นญัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เจ้าวัฑฒลิจนวีโจทท่าน
พระทัฬหฬบุตรด้วยศีลวิบัติอันไม่มีมูล สงฆ์คว่ำบาตรแก่เจ้า-
วัฑฒลิจนวี คือ ไม่ให้คบกับสงฆ์ การคว่ำบาตรแก่เจ้าวัฑฒลิจนวี
คือไม่ให้คบกับสงฆ์ ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่
ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

บาตรอันสงฆ์คว่ำแล้วแก่เจ้าวัฑฒลิจนวี คือ ไม่ให้คบกับ
สงฆ์ขอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงมี ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

[๑๑๕] ครั้นเวลาเช้า ท่านพระอานนทครองอันตราวาสกแล้วถือบาตร
จีวร เข้าไปยังนิเวศน์ของเจ้าวัฑฒลิจนวี ครั้นแล้วได้กล่าวคำนี้แก่เจ้าวัฑ-
ฒลิจนวีว่า ท่านวัฑฒะ สงฆ์คว่ำบาตรแก่ท่านแล้ว ท่านคบกับสงฆ์ไม่ได้ พอ-
เจ้าวัฑฒลิจนวีทราบข่าวว่า สงฆ์คว่ำบาตรแก่เราแล้ว เราคบกับสงฆ์ไม่ได้แล้ว
ก็สลบล้มลง ณ ที่นั่นเอง.

ขณะนั้น มิตรอำมาตย์ญาติสาโลหิต ของเจ้าวัฑฒลิจนวี ได้กล่าว
คำนี้แก่เจ้าวัฑฒลิจนวีว่า ไม่ควร ท่านวัฑฒะ อย่าเศร้าโศก อย่าคร่ำครวญ
ไปนักเลย พวกเราจักให้พระผู้มีพระภาคเจ้าและภิกษุสงฆ์เลื่อมใส จึงเจ้า
วัฑฒลิจนวี พร้อมด้วยบุตรภรรยา พร้อมด้วยมิตรอำมาตย์ พร้อมด้วย
ญาติสาโลหิต มีผ้าเปียก มีผมเปียก เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ชบศิระชะ
ลงแทบพระบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า
โทษได้มาถึงหม่อมฉันแล้ว ตามความโง่ ตามความเขลา ตามอกุศล ขอ
พระองค์ทรงพระกรุณารับโทษของหม่อมฉันที่ได้โจทพระคุณเจ้าทัฬหฬบุตร
ด้วยศีลวิบัติอันไม่มีมูล โดยความเป็นโทษ เพื่อความสำรวมต่อไปเถิด
พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เชิญเถิด เจ้าวัชณะ โทษได้มาถึงท่านแล้ว ตามความงี่ ตามความเขลา ตามอกุศล ท่านได้เห็นโทษ ที่ได้โจทก์พมัลบุตร ด้วยศีลวิบัติอันไม่มีมูล โดยความเป็นโทษแล้วทำคืนตามธรรม เราขอรับโทษ นั้นของท่าน การที่ท่านเห็นโทษ โดยความเป็นโทษ แล้วทำคืนตามธรรม ถึงความสำรวมต่อไป นี่เป็นความเจริญในอริยวินัย

[๑๑๖] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อน ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น สงฆ์จงหาบาตร แก่เจ้าวัชณฺณลิจฺฉวี คือ ทำให้ คบกับสงฆ์ได้.

องค์แห่งการหาบาตร

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย สงฆ์พึงหาบาตรแก่อุบาสก ผู้ประกอบด้วย องค์ ๘ คือ :-

๑. ไม่ชวนขวยเพื่อมิใช่ลาภแห่งภิกษุทั้งหลาย
๒. ไม่ชวนขวยเพื่อไม่เป็นประโยชน์แห่งภิกษุทั้งหลาย
๓. ไม่ชวนขวยเพื่ออยู่ไม่ได้แห่งภิกษุทั้งหลาย
๔. ไม่ด่าว่าเปรียบเปรยภิกษุทั้งหลาย
๕. ไม่ยุยงภิกษุทั้งหลายให้แตกร้างกัน
๖. ไม่กล่าวติเตียนพระพุทธเจ้า
๗. ไม่กล่าวติเตียนพระธรรม
๘. ไม่กล่าวติเตียนพระสงฆ์.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้หาบาตร แก่อุบาสกผู้ประกอบด้วย องค์ ๘ นี้.

[๑๑๗] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงหงายบาตรอย่างนี้ เจ้า-
วัฑฒลิจฉวีนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มผ้าเฉวียงบ่า กราบเท้าภิกษุทั้งหลาย นั่ง
กระโห่งประคองอัญชติ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านเจ้าข้า สงฆ์คว่ำบาตรแก่
ข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าคบกับสงฆ์ไม่ได้ ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้านั้นประพฤติชอบ
หายเย่อหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ ขอการหงายบาตรกะสงฆ์.

พึงขอแม่ครั้งที่สอง พึงขอแม่ครั้งที่สาม.

[๑๑๘] ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติ-
ทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาหงายบาตร

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์คว่ำบาตรแก่เจ้า-
วัฑฒลิจฉวีแล้ว คือ ไม่ให้คบกับสงฆ์ เชนประพฤติชอบ หาย
เย่อหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ ขอการหงายบาตรกะสงฆ์ ถ้าความพร้อม
พร้อมของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงหงายบาตรแก่เจ้าวัฑฒลิจฉวี คือ
ทำให้คบกับสงฆ์ได้ นี่เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์คว่ำบาตรแก่เจ้า
วัฑฒลิจฉวี คือ ไม่ให้คบกับสงฆ์ เชนประพฤติชอบ หายเย่อหยิ่ง
ประพฤติแก้ตัวได้ ขอการหงายบาตรกะสงฆ์ สงฆ์หงายบาตรแก่เจ้า
วัฑฒลิจฉวี คือ ทำให้คบกับสงฆ์ได้ การหงายบาตรแก่เจ้าวัฑฒลิจฉวี
คือ ทำให้คบกับสงฆ์ได้ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง
ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

**บาตรอันสงฆ์หมายแล้วแก่เจ้าวัฑฒลิจฉวี คือ ทำให้คับกับ
สงฆ์ได้ ชอบแก่สงฆ์เหตุนั้น จึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.**

[๑๑๕] ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ในเขตพระนครเวสาลี ตามพระพุทธานุชากรรมแล้ว เสด็จจาริกทางภักคชนบท เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงภักคชนบทแล้ว ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ที่เภสภพามฤคทายวัน เขต เมืองสูงสูมารคิระ ในแคว้นภักคชนบทนั้น

เรื่องโพธิราชกุมาร

[๑๒๐] สมัยนั้น ปราสาทโกกนุทของโพธิราชกุมาร สร้างเสร็จใหม่ๆ ยังไม่มีสมณพราหมณ์ หรือผู้ใดผู้หนึ่งอยู่อาศัย จึงโพธิราชกุมาร รับสั่ง มาณพสัตตชิกานบุตรว่า พ่อสหายสัตตชิกานบุตร เธอจงเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมพระบาทด้วยเศียรเกล้า แล้วถามถึงพระประชวรเบาบาง พระโรค-น้อย ความทรงกระปรี้กระเปร่า พระกำลัง ทรงพระสำราญ ตามคำของเราว่า พระพุทธเจ้าข้า โพธิราชกุมารขอถวายบังคมพระบาทของพระองค์ด้วยเศียร-เกล้า ทูลถามถึงพระประชวรเบาบาง พระโรคน้อย ความทรงกระปรี้กระเปร่า พระกำลัง ทรงพระสำราญและจงทูลอาราธนาอย่างนี้ว่า ขอพระองค์พร้อมด้วย ภิกษุสงฆ์ จงทรงรับภัตตาหารของโพธิราชกุมาร เพื่อเสวยในวันพรุ่งนี้ พระ-พุทธเจ้าข้า มาณพสัตตชิกานบุตรรับคำสั่งโพธิราชกุมาร แล้วเข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลปราศรัยกับพระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นผ่านการ-ปราศรัยพอเป็นที่ชื่นชม เป็นที่ให้ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง กราบทูลว่า โพธิราชกุมารขอถวายบังคมพระบาทของพระองค์ผู้เจริญ ด้วย-เศียรเกล้า ทูลถามพระประชวรเบาบาง พระโรคน้อย ทรงกระปรี้กระเปร่า พระกำลัง ทรงพระสำราญ และกราบทูลอย่างนี้ว่า ขอพระโคดมผู้เจริญพร้อม

ด้วยภิกษุสงฆ์ จงทรงรับภัตตาหารของโพธิราชกุมาร เพื่อเสวยในวันพรุ่งนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับด้วยคุณิภาพ ครั้นมาณพสัตยชิกานบุตรทราบดีว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับอาราธนาแล้วลุกจากที่นั่งเข้าไปเฝ้าโพธิราชกุมาร แล้วทูลว่า เกตุกรรม่อมได้กราบทูลท่านพระโคตมน์ตามรับสั่งของพระองค์ แล้วว่า โพธิราชกุมาร ขอถวายบังคมพระบาทของท่านพระโคตมผู้เจริญด้วย เสียรเกล้า ทูลถามถึงพระประชวรเบาบาง พระโรคน้อย ทรงกระปรีกระเปร่า พระกำลัง ทรงพระสำราญ และทราบทูลอย่างนี้ว่า ขอพระโคตมผู้เจริญ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จงทรงรับภัตตาหารของโพธิราชกุมาร เพื่อเสวยในวัน พรุ่งนี้ ก็แลพระสมณโคตมทรงรับอาราธนาแล้ว..

[๑๒๑] ครั้นล่วงราตรีนั้น โพธิราชกุมารรับสั่งให้ตกแต่งของเคี้ยว ของฉันอันประณีตแลรับสั่งให้ปูลาดโกกนุทปราสาทด้วยผ้าขาวตราบเท่าถึงบันได ขึ้นที่สุดแล้วรับสั่งกะมาณพสัตยชิกานบุตรว่า พ่อสหายสัตยชิกานบุตร เธอจงไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลกัถกาลแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ได้เวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จ แล้ว มาณพสัตยชิกานบุตรรับคำสั่งโพธิราชกุมาร แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลกัถกาลแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ได้เวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จแล้ว.

[๑๒๒] ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงครองอันตรายหรวาสก แล้วทรงถือบาตรจีวร เสด็จเข้าสู่ณิเวศน์ของโพธิราชกุมาร ก็แลเวลานั้น โพธิราชกุมารกำลังประทับรอปพระผู้มีพระภาคเจ้าอยู่ ที่ชู้มนพระทวารชั้นนอก ได้ทอดพระเนตรเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้ากำลังเสด็จมาแต่ไกล ครั้นแล้วเสด็จ รับแต่ที่ไกลนั้น ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าให้เสด็จไปข้างหน้า ทรงคำนิน ไปทางโกกนุทปราสาท พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ประทับยืนอยู่ใกล้บันไดชั้นแรก

จึงโพธิราชกุมาร กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเหยียบผ้า ขอพระสุคตจงทรงเหยียบผ้า เพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ข้าพระพุทธเจ้าสิ้นกาลนาน เมื่อโพธิราชกุมารกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงคฺษณภาพ

แม้ครั้งที่สอง... แม้ครั้งที่สาม โพธิราชกุมารกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงทรงเหยียบผ้า ขอพระสุคตจงทรงเหยียบผ้าเพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพระพุทธเจ้าสิ้นกาลนาน

ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชำเลืองดูท่านพระอานนท์ จึงท่านพระอานนท์ได้ถวายพรแก่โพธิราชกุมารว่า จงม้วนผ้าเถิด พระราชกุมาร พระผู้มีพระภาคเจ้าจักไม่ทรงเหยียบผ้า พระตถาคตอนุเคราะห์หมู่ชนชั้นหลัง จึงโพธิราชกุมารรับสั่งให้ม้วนผ้า แล้วให้ปุ้อาสนะ ณ เบื้องบนโกกนุทปราสาท ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าเสร็จขึ้น โกกนุทปราสาท แล้วประทับนั่งเหนืออาสนะที่ ปุถถวายพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จึงโพธิราชกุมารทรงอังคาสภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทนียโภชนียาหารอันประณีต ด้วยพระหัตถ์ของพระองค์ จนพระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยแล้ว ทรงลดพระหัตถ์จากบาตร ห้ามภัตรแล้ว ได้ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจง ให้โพธิราชกุมารเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญร่าเริง ด้วยธรรมมีกตา เสด็จจุลกจากอาสนะ เสด็จกลับ.

ทรงห้ามเหยียบแผ่นผ้า

[๑๒๑] หลังจากนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมมีกตาในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเหยียบผืนผ้าที่ปูไว้ รูปใดเหยียบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๒๔] สมัยต่อมา สตรีผู้หนึ่งปราศจากครรภ์ นิมนต์ภิกษุทั้งหลาย ไปปูผ้าแล้ว ได้กล่าวว่า ท่านเจ้าข้า ขอพระคุณเจ้าจงเหยียบผ้า ภิกษุทั้งหลาย รังเกียจไม่เหยียบ นางได้กล่าวอีกว่า ท่านเจ้าข้า ขอพระคุณเจ้าจงเหยียบ ผ้าเพื่อประสงค์ให้เป็นมงคล ภิกษุทั้งหลายรังเกียจ ไม่เหยียบ จึงสตรีผู้นั้น เฟ่งโทษ ตีเตียนโพนทนาว่า เมื่อเขาขอเพื่อประสงค์ให้เป็นมงคล โฉนพระคุณเจ้าทั้งหลายจึงไม่เหยียบผืนผ้าที่ปูให้ ภิกษุทั้งหลายได้ยินสตรีผู้นั้น เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์ต้องการมงคล เรานุญาตให้ผู้ที่ถูกคฤหัสถ์ขอร้องให้เหยียบเพื่อความเป็นมงคลเหยียบผืนผ้าได้

[๑๒๕] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายรังเกียจที่จะเหยียบผ้าสำหรับเช็ดเท้า ที่ล้างแล้ว จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้เหยียบผ้าสำหรับเช็ดเท้าที่ล้างแล้ว.

ทุติยภาณวาร จบ

เรื่องนางวิสาขา มิคารมารดา

[๑๒๖] ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ภัคคชนบท ตามพระพุทธานุชากรรมแล้วเสด็จจาริกทางพระนครสาวัตถี เสด็จจาริกโดยลำดับถึงพระนครสาวัตถีแล้ว ทราบว่าพระองค์ประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถีนั้น ครั้นนั้น นางวิสาขามิคารมารดา ถือนมือนำปทุมไม้สำหรับเช็ดเท้า และไม้กวาด เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ขอพระองค์ จงทรงรับมือนำปทุมไม้สำหรับเช็ดเท้า และไม้กวาดของหม่อมฉัน เพื่อประ-

โยชน์ เพื่อความสุขแก่หม่อมฉัน ลีนกาลนานพระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงรับหมอน้ำ และไม้กวาด มิได้ทรงรับปุ่มไม้สำหรับเช็ดเท้า ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้นางวิสาขามิคารมารดาได้เห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมมีกถา นางได้ลุกจากที่นั่งถวายบังคม ทำประทักษิณแล้ว กลับไป.

[๑๒๗] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตหมอน้ำ และไม้กวาด ภิกษุไม่พึงใช้ปุ่มไม้สำหรับเช็ดเท้า รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต ที่เช็ดเท้า ๓ ชนิด คือ หินกรวด ๑ กระเบื้อง ๑ หินฟองน้ำในทะเล ๑.

[๑๒๘] ต่อจากนั้นมา นางวิสาขามิคารมารดา ถือพัดโบกและพัดใบตาลเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลว่า ขอพระองค์จงทรงรับพัดโบก และพัดใบตาลของหม่อมฉัน เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่หม่อมฉันตลอดกาลนาน พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับพัดโบกและพัดใบตาลแล้ว ได้ทรงชี้แจงให้นางวิสาขามิคารมารดาเห็นแจ้ง... ด้วยธรรมมีกถา นางวิสาขา...ทำประทักษิณแล้วกลับไป.

เรื่องพัด

[๑๒๙] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตพัดโบก และพัดใบตาล.

[๑๓๐] สมัยนั้นไม้ปัดยุงเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตไม้ปัดยุง แส้จามรีบังเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อน ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่
พึงใช้แส้จามรี รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตพัด ๓ ชนิด คือ พัดทำด้วยปอ ๑ พัด
ทำด้วยแฝก ๑ พัดทำด้วยขนปีกขนหางนกยูง ๑.

เรื่องร่วม

[๑๓๑] สมัยนั้น ร่มบังเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตร่ม.

[๑๓๒] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์เดินกันร่วมเที่ยวไป ครั้งนั้น อุบาสก
ผู้หนึ่งได้ไปเที่ยวสวนกับสาวกของอาชีวกหลายคน พวกสาวกของอาชีวกเหล่า
นั้นได้เห็นพระฉัพพัคคีย์เดินกันร่วมมาแต่ไกล ครั้นแล้วได้กล่าวกะอุบาสกผู้นั้น
ว่า พระคุณเจ้าเหล่านี้ เป็นผู้เจริญของพวกท่าน เดินกันร่วมมาคล้ายมหาอำมาตย์
โหราจารย์ อุบาสกผู้นั้นกล่าวว่า นั้นมิใช่ภิกษุ เป็นปริพาชก ขอรับ พวก
เขาแคลงใจว่า ภิกษุหรือมิใช่ภิกษุ ครั้นอุบาสกเข้าไปใกล้ ก็จำได้ จึงเพ่ง
โทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉน พระคุณเจ้าทั้งหลายจึงเดินกันร่วม ภิกษุทั้ง
หลายได้ยินอุบาสกนั้น เพ่งโทษ ติเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข้าว่า... จริงหรือ.

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า จริงพระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียน ... ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถา
รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงกัณรุ่ม รูปใดกัณต้อง
อาบัติทุกกฏ.

[๑๓๓] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ เธอเว้นรุ่มแล้วไม่สบาย
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตรุ่มแก่ภิกษุอาพาธ.

[๑๓๔] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายทราบบว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรง
อนุญาตรุ่มแก่ภิกษุอาพาธเท่านั้น ไม่ได้ทรงอนุญาตแก่ภิกษุไม่อาพาธ จึง
รังเกียจที่จะกัณรุ่มในวัดและอุปจารของวัด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้
ภิกษุแม้ไม่อาพาธกัณรุ่มในวัด หรือในอุปจารของวัดได้

เรื่องไม้เท้า

[๑๓๕] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งวางบาตรไว้ในสาแหรก แล้วห้อยไว้
ที่ไม้เท้า เดินผ่านไปทางประตูบ้านแห่งหนึ่งในเวลาพลบค่ำ ชาวบ้านบอกกัน
ว่า พวกเรา นั้นโจรกำลังเดินไป คาบของมันส่องแสงวาว แล้วตามไล่ไปจับ
ตัวได้ รู้แล้วปล่อยไป ครั้นภิกษุนั้นไปถึงวัดแล้ว แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุทั้งหลายถามว่า ก็คุณถือไม้เท้ากับสาแหรกหรือ ภิกษุนั้นรับว่า ถูกแล้ว
ขอรับ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉน
ภิกษุจึงได้ถือไม้เท้ากับสาแหรกเล่า แล้ว กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียน ... ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้ง-
หลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงถือไม้เท้ากับสาแหรก รูปใดถือ ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

[๑๓๖] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ปราศจากไม้เท้า ไม่สามารถจะเดินไปไหนได้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมมติไม้เท้าแก่ภิกษุอาพาธ.

[๑๓๗] ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แสดงข้อมิให้สมมติไม้เท้าอย่างน้อย ภิกษุอาพาธนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มผ้าอุตราสงค์เฉียงบ่า ไหว้ทำภิกษุผู้แก่กว่า นั่งกระโหียงประคองอัญชลี แล้วกล่าวคำขออย่างนี้ ว่าดังนี้ :-
ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าอาพาธ ไม่ใช่ไม้เท้าไม่สามารถไปไหนได้ ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้านั้นขอทันทสมมติ กะสงฆ์.

พึงขอแม่ครั้งที่สอง พึงขอแม่ครั้งที่สาม.

[๑๓๘] ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยฉัตติ-
ทุกยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาให้ทันทสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุมีชื่อนี้รูปนี้อาพาธ ไม่ใช่ไม้เท้าไม่สามารถจะไปไหนได้ เธอขอทันทสมมติกะสงฆ์ ถ้าความพร้อมพรังของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้ทันทสมมติแก่ภิกษุมีชื่อนี้ นี้เป็นฉัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุมีชื่อนี้รูปนี้อาพาธ ไม่ใช่ไม้เท้าไม่สามารถจะไปไหนได้ เธอขอทันทสมมติกะสงฆ์ สงฆ์ให้ทันทสมมติแก่ภิกษุมีชื่อนี้ การให้ทันทสมมติแก่ภิกษุมีชื่อนี้ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น พึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

**ทัณฑสมมติ อันสงฆ์ให้แล้วแก่ภิกษุมิชื่อนี้ ชอบแก่สงฆ์
เหตุนี้ จึงนิ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.**

[๑๓๕] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ไม่ใช่สาแหรก ไม่สามารถ
จะนำบาตรไปได้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระ
ผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมมติสาแหรกแก่
ภิกษุอาพาธ.

[๑๔๐] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงให้สมมติอย่างนี้:-

ภิกษุอาพาธนั้น พึงเข้าหาสงฆ์ ห่มผ้าอุตราสงค์เฉียงบ่า ให้อ้วเท้า
ภิกษุผู้แก่กว่า นั่งกระโหรงประคองอัญชติ แล้วกล่าวคำขออย่างนี้ ว่าดังนี้:-

คำขอลีกาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าอาพาธ ไม่มีสาแหรกไม่สามารถจะนำบาตรไปได้
ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้านั้นขอลีกาสมมติกะสงฆ์.

พึงขอแม้ครั้งที่สอง พึงขอแม้ครั้งที่สาม.

[๑๔๑] ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติ-
กรรมวาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจาให้ลีกาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุมิชื่อนี้รูปนี้อาพาธไม่
ใช้สาแหรกไม่สามารถจะนำบาตรไปได้ เรายขอลีกาสมมติกะสงฆ์
ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้ลีกาสมมติแก่ภิกษุ
มิชื่อนี้ นี้เป็นญัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุมีชื่อนี้รูปนี้อาพาธไม่
ใช้สาแหกรไม่สามารถจะนำบาตรไปได้ เธอขอสิกกาสम्मตีกะสงฆ์
สงฆ์ให้สิกกาสम्मตีกแก่ภิกษุมีชื่อนี้ การให้สิกกาสम्मตีกแก่ภิกษุมีชื่อนี้
นี้ ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้ฟัง ไม่ขอบแก่ท่านผู้ใด
ท่านผู้นั้น พึงพูด.

สิกกาสम्मตีก อันสงฆ์ให้แล้วแก่ภิกษุมีชื่อนี้ ขอบแก่สงฆ์
เหตุนี้จึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

[๑๔๒] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ไม่ใช่ไม้เท้าไม่สามารถจะไป
ไหนได้ และไม่ใช่สาแหกรไม่สามารถนำบาตรไปได้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้สมมติไม้เท้าและสาแหกรแก่ภิกษุอาพาธ.

ก็แล สงฆ์พึงให้สมมติอย่างนี้ ภิกษุอาพาธนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่ม
ผ้าอุตราสงค์เฉวียงบ่า ไหว้เท้าภิกษุผู้แก่กว่า นั่งกระโหย่งประคองอัญชลี แล้ว
กล่าวคำขออย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

คำขอทัณฑสิกกาสम्मตีก

ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าอาพาธ ไม่ใช่ไม้เท้าไม่สามารถจะไปไหนได้
และไม่ใช่สาแหกรไม่สามารถจะนำบาตรไปได้ ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้านั้น
ทัณฑสิกกาสम्मตีกะสงฆ์.

พึงขอแม่ครั้งที่สอง พึงขอแม่ครั้งที่สาม

[๑๔๓] ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติ-
ทุกขกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาให้ทัณฑสิกาสम्मติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุผู้มีชื่อนี้รูปนี้อาพาธไม่
ใช้ไม้เท้า ไม่สามารถจะเดินไปไหนได้ และไม่ใช้เสาแทรกไม่สามารถ
จะนำบาตรไปได้ เธอขอทัณฑสิกาสम्मติกะสงฆ์ ถ้าความพร้อม
พร้อมของสงฆ์ ถึงที่แล้ว สงฆ์ พึงให้ทัณฑสิกาสम्मติแก่ภิกษุผู้มีชื่อนี้
นี้เป็นญัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุผู้มีชื่อนี้รูปนี้อาพาธ
ไม่ใช้ไม้เท้าไม่สามารถเดินไปไหนได้ และไม่ใช้เสาแทรกไม่สามารถ
จะนำบาตรไปได้ เธอขอทัณฑสิกาสम्मติกะสงฆ์ สงฆ์ให้ทัณฑ-
สิกาสम्मติแก่ภิกษุผู้มีชื่อนี้ การให้ทัณฑสิกาสम्मติแก่ภิกษุผู้มีชื่อนี้
ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่าน
ผู้นั้นพึงพูด.

ทัณฑสิกาสम्मติ อันสงฆ์ให้แล้วแก่ภิกษุผู้มีชื่อนี้ ชอบแก่
สงฆ์ เหตุนั้นจึงมี ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

เรื่องภิกษุเรือ

[๑๔๔] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นโรคเรือ เธอเรืออ้วกกลับกลืน
เข้าไป ภิกษุทั้งหลาย พง์โทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ภิกษุนี้ฉันอาหารใน
เวลาวิกาล แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้จุติมาจากกำเนิดโคไม่นาน เราอนุญาต
อาหารที่อ้วกแก่ภิกษุผู้มักอ้วก แต่ออกมานอกปากแล้วไม่พึงกลืนเข้าไป รูปใด
กลืนเข้าไป พึงปรับตามกรรม.

[๑๔๕] สมัยนั้น สังฆภัตตรเกิดแก่สงฆ์หมู่หนึ่ง เมล็ดข้าวเป็นอันมาก กลาดเกลื่อนในโรงอาหาร ชาวบ้านเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เมื่อเขา ถวายข้าวสุก ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ไม่รับโดยเคารพ ข้าว แต่ละเมล็ดจะสำเร็จได้ด้วยกรกระทำหลายครั้ง ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้าน พวกนั้น เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี- ภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ถึงใดทายกถวายตกหล่น เรานุญาต ให้เก็บสิ่งนั้นฉันเองได้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะของนั้นทายกบริจาคนแล้ว.

เรื่องเล็บยาว

[๑๔๖] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งไว้เล็บยาวเที่ยวบิณฑบาต สตรีผู้หนึ่ง เห็นเข้า จึงได้กล่าวชวนภิกษุรูปนั้นว่า ท่านเจ้าข้า นิมนต์มาเสพเมถุน ภิกษุ นั้นตอบว่า อย่าเลย น้องหญิง เรื่องเช่นนี้ไม่สมควร.

ส. ถ้าท่านไม่เสพ ดิฉันจักหยิกข่วนเนื้อตัวด้วยเล็บของดิฉัน แล้ว ร้องโวยวายขึ้นในบัดนี้ว่า ภิกษุนี้ข่มขืนดิฉัน.

ภ. จงรู้เองเถิด น้องหญิง.

สตรีผู้นั้นหยิกข่วนเนื้อตัวของคนด้วยเล็บ แล้วได้ร้องโวยวายขึ้นว่า ภิกษุนี้ข่มขืนเรา ชาวบ้านได้วิ่งเข้าไปจับกุมภิกษุนั้น พวกเขาได้เห็นผิวหนัง และเลือดที่เล็บมือของสตรีผู้นั้น ครั้นแล้วลงความเห็นว่าการกระทำนี้ของสตรี ผู้นี้ต่างหาก ภิกษุไม่ใช่เป็นผู้กระทำ แล้วปล่อยภิกษุนั้นไป ครั้นภิกษุนั้นไป ถึงวัดแล้ว ได้เล่าเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายถามว่า ก็คุณไว้เล็บยาว หรือ ภิกษุรูปนั้น รับว่า เป็นอย่างนั้น ขอรับ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉน ภิกษุจึงไว้เล็บยาว แล้วกราบทูล เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงไว้ เล็บยาว รูปใดไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๔๗] สมัยนั้น ภิขุทั้งหลายตัดเล็บมือด้วยเล็บมือข้าง ตัดเล็บมือด้วยปากข้าง ครูดเล็บมือที่ฝ่าผนังข้าง นิ้วมือเจ็บ ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ...ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตมีดตัดเล็บ ภิขุทั้งหลายตัดเล็บจนเลือดออก นิ้วมือเจ็บ ... .ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตให้ตัดเล็บเสมอเนื้อ

เรื่องขัดเล็บ

[๑๔๘] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์วานกัณให้ขัดเล็บทั้ง ๒๐ นิ้ว ชาวบ้านเพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาวา... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า... .ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย ภิขุไม่พึงวานกัณให้ขัดเล็บทั้ง ๒๐ นิ้ว รูปใดให้ขัด ต้องอาบัติทุกกฏ คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตให้แกะขี้เล็บได้.

เรื่องมีดโกน

[๑๔๙] สมัยนั้น ภิขุทั้งหลายมีผมยาว ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย ภิขุสามารถจะปลงผมให้แก่กันได้หรือ ภิขุทั้งหลายกราบทูลว่า สามารถพระพุทธเจ้าข้า ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิขุสงฆ์ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น... .รับสั่งกะภิขุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตมีดโกน หินลับมีดโกน ฝักมีดโกน ฝ้าพันมีดโกน เครื่องมีดโกนทุกอย่าง.

เรื่องแต่งหนวด

[๑๕๐] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์วานกัณตัดหนวด ปล่อยหนวดไว้ให้ยาวไว้เครา แต่งหนวดเป็นสีเหลือง ขมวดกลุ่มขนหน้าอก ไว้กลุ่มขนท้อง

ไว้หนวดเป็นเชี้ยวโง้ง โคนขนในที่แคบ ชาวบ้านเฟ่งโทษ ตีเตียน โปนทะ-
นาวา...เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคกาม... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงตัดหนวด ไม่
พึงปล่อยหนวดไว้ให้ยาว ไม่พึงไว้เครา ไม่พึงแต่งหนวดเป็นสี่เหลี่ยม ไม่พึง
ขมวดกลุ่มขนหน้าอก ไม่พึงไว้กลุ่มขนท้อง ไม่พึงไว้หนวดเป็นเชี้ยวโง้ง ไม่
พึงโคนขนในที่แคบ รูปใดโคน ต้องอาบัติทุกกฐ.

เรื่องโคนขนในที่แคบ

[๑๕๑] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นแผลในที่แคบ ทายาไม่ติด...
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้โคนขนในที่แคบได้ เพราะเหตุอาพาธ.

[๑๕๒] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ใช้กันและกันให้ตัดผมด้วยกรรไกร
ชาวบ้าน เฟ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา...เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคกาม...
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงให้ตัดผมด้วยกรรไกร รูปใดให้ตัด ต้องอาบัติทุกกฐ.

[๑๕๓] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นแผลที่ศีรษะ ไม่อาจปลงผมด้วยมีด
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ตัดผมด้วยกรรไกรได้ เพราะเหตุอาพาธ.

เรื่องไว้ขนยาว

[๑๕๔] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายปล่อยขนจมูกยาวไว้ยาว ชาวบ้าน เฟ่งโทษ
ตีเตียน โปนทะนาวา...เหมือนพวกปีศาจ... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงไว้ขนจมูก
ยาว รูปใดไว้ ต้องอาบัติทุกกฐ.

[๑๕๕] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายให้ถอนขนจมูกด้วยกรวดบ้าง ด้วย
จี๊ฝ้างบ้าง จมูกเจ็บ ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเหินบ.

[๑๕๖] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ใช้กันถอนผมหงอก ชาวบ้าน เฟ่งโทย
ติเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคกาม... ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ไม่พึงให้ถอนผมหงอก รูปใดให้ถอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๕๗] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งมีขี้หูจุกช่องหู ... ภิกษุทั้งหลายกราบ
ทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ..ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต
ไม้แคะหู.

[๑๕๘] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ใช้ไม้แคะหูต่าง ๆ คือ ทำด้วยทอง
ทำด้วยเงิน ชาวบ้าน เฟ่งโทย ติเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวกคฤหัสถ์
ผู้บริโภคกาม ... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัส
ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้ไม้แคะหูต่าง ๆ รูปใดใช้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ. เรานุญาตไม้แคะหูที่ทำด้วยกระดูก งา เขา ไม้้อ ไม้ไผ่ ไม้จริง
ยางไม้ เมล็ดผลไม้ โลหะ กระดองสังข์.

ทรงห้ามสั่งสมเครื่องโลหะเครื่องสัมฤทธิ์

[๑๕๙] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์สั่งสมเครื่องโลหะ เครื่อง
ทองสัมฤทธิ์ไว้เป็นอันมาก ชาวบ้านไปเที่ยวชมตามวิหารพบเข้า แล้วเฟ่งโทย
ติเตียน โพนทะนาว่า โฉน พระสมณเชื้อสายพระศาकยบุตรจึงได้สั่งสมเครื่อง
โลหะ เครื่องทองสัมฤทธิ์ไว้มากมายคล้ายพ่อค้าขายเครื่องทองสัมฤทธิ์ ... ภิกษุ
ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า. . .ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุไม่พึงสั่งสมเครื่องโลหะ เครื่องทองสัมฤทธิ์ รูปใดสั่งสม ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๖๐] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายรังเกียจกล่องยาตา ไม้ป้ายาตา ไม้
แคะหูซึ่งเพียงห่อรวมกันไว้ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ...
ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตกล่องยาตา ไม้ป้ายาตา ไม้แคะหู
เพียงห่อรวมกันไว้.

[๑๖๑] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์นั่งรัดเข่าด้วยผ้าสังฆาฏิ แผ่นผ้า
สังฆาฏิหลุด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงนั่งรัดเข่าด้วยผ้าสังฆาฏิ รูปใดนั่ง ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

[๑๖๒] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ เธอเว้นผ้ารัดเข่าเสียไม่สบาย...
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เรานุญาตผ้ารัดเข่า ภิกษุทั้งหลายสงสัยว่า เราจะพึงรู้ได้อย่างไรว่า
เป็นผ้ารัดเข่า จึงได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตไม้สะดิงที่แผ่ด้าย ฟืม ด้ายพัน ไม้สลักทอ และ
เครื่องหูกทุกอย่าง.

เรื่องประคดเอว

[๑๖๓] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งไม่ได้คาดรัดประคด เข้าบ้านไป
บิณฑบาต ผ้าสบงของเธอหลุดที่ถนน ชาวบ้านเห็นแล้วพากันโห่ ภิกษุนั้น
กระดากอาย ครั้นไปถึงวัดแล้ว เล่าเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ กราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่มีรัด
ประคดไม่พึงเข้าบ้าน รูปใดเข้าบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ เรานุญาตผ้ารัดประคด.

[๑๖๔] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ใช้ผ้าประคดต่าง ๆ คือ ประคดถัก
เชือกหลายเส้น ประคดถักเป็นศรชะงูน้ำ ประคดกลมคล้ายเกลียวเชือก

ประคคคล้ายสังวาล ชาวบ้าน เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวก
คฤหัสถ์ผู้บริโภคกาม... ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า
พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิขุทั้งหลาย ภิขุไม่พึงใช้ประคค ต่าง ๆ
คือ ประคคถักเชือกหลายเส้น ประคคถักเป็นศรีษะงูน้ำ ประคคกลมคล้าย
เกลียวเชือก ประคคคล้ายสังวาล รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ

ดูก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตประคค ๒ ชนิด คือ ประคคแผ่นผ้า ๑
ประคคกลมดั่งไส้สุกร ๑ ...ชายผ้าประคคเก่า...ตรัสว่า ดูก่อนภิขุทั้งหลาย
เรานุญาตให้ถักกลมคล้ายเกลียวเชือก ให้ถักคล้ายสังวาลได้ ปลายประคคเก่า
...ตรัสว่า ดูก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตเย็บทบเข้ามา ถักเป็นห่วง ที่สุด
ห่วงประคคเก่า...ตรัสว่า ดูก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตลูกถวิล.

เรื่องลูกถวิล

[๑๖๕] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ใช้ลูกถวิลต่าง ๆ คือ ทำด้วยทอง
ทำด้วยเงิน ชาวบ้านเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวกคฤหัสถ์
ผู้บริโภคกาม...ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มี
พระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิขุทั้งหลาย ภิขุไม่พึงใช้ลูกถวิลต่าง ๆ รูปใด
ใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ดูก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตลูกถวิล ทำด้วยกระดุก งา เขา
ไม้้อ ไม้ไฟ...กระดองสังข์ เส้นด้าย.

เรื่องลูกคุม

[๑๖๖] สมัยนั้น ท่านพระอานนท์ห่มผ้าสังฆาฏิเนือบางเข้าบ้าน
บิณฑบาต สังฆาฏิของท่านถูกลมหัวด้วนพัดเล็กขึ้น ครั้นท่านกลับถึงอาราม

แล้ว ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตลูกคุณและ รังคุม.

[๑๖๗] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ใช้ลูกคุณต่าง ๆ คือ ทำด้วยทอง ทำด้วยเงิน ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวกคฤหัสถ์ ผู้บริโศกคาม... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้ลูกคุณต่าง ๆ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตลูกคุณ ทำด้วยกระดูก งา เขา ไม้ อ้อ ไม้ไผ่ ไม้จริง ยางไม้ เมล็ดผลไม้ โลหะ กระจดองสังข์ เส้นด้าย.

[๑๖๘] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายเย็บตรึงลูกคุมบ้าง รังคุมบ้าง ลงที่ จีวร จีวรชำระดู ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตแผ่นฝ້ารองลูกคุม แผ่นฝ້ารองรังคุม ภิกษุทั้งหลายเย็บตรึงแผ่นฝ້ารองลูกคุมแผ่นฝ້ารองรังคุมลงที่ ชายจีวร มุมผ้าเปิด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ติดแผ่นฝ້ารองลูกคุม แผ่นฝ້ารองรังคุมที่ชายผ้าลึกเข้าไป ๗ - ๘ องคุลี

เรื่องพระฉัพพัคคีย์นุ่งผ้าอย่างคฤหัสถ์

[๑๖๙] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์นุ่งผ้าอย่างคฤหัสถ์ คือ นุ่งห้อยชาย เหมือนนางวงช้าง นุ่งปล้อยชายคล้ายหางปลา นุ่งปล้อยชายสี่แฉก นุ่งห้อยชายคล้ายก้านตาล นุ่งยกกลีบตั้งร้อย ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มี

พระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึง
นุ่งผ้าอย่างคฤหัสถ์ คือ นุ่งห้อยชายเหมือนงวงช้าง นุ่งปล่อยชายคล้ายหางปลา
นุ่งปล่อยชายเป็นสี่แฉก นุ่งห้อยชายคล้ายก้านตาล นุ่งยกกليبตั้งร้อย รูปใดนุ่ง
ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๗๐] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ห่มผ้าอย่างคฤหัสถ์ ชาวบ้าน
เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม...ภิกษุ
ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า
คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงห่มผ้าอย่างคฤหัสถ์ รูปใดห่ม ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๗๑] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์นุ่งผ้าเหน็บชายกระเบน ชาวบ้าน
เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนคนหาบของหลวง...ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คู่ก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงนุ่งผ้าเหน็บชายกระเบน รูปใดนุ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๗๒] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์หาบของสองข้าง ชาวบ้านเฟ่งโทษ
ตีเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนคนหาบของหลวง...ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงหาบของสองข้าง รูปใดหาบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้คอน หาม เทิน แบก กระเดียด
หิว.

เรื่องไม่ชำระฟัน

[๑๗๓] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายไม่เกี่ยวไม้ชำระฟัน ปากมีกลิ่นเหม็น
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า...
ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย การไม่เกี่ยวไม้ชำระฟันมีโทษ ๕ ประการนี้ คือ

นัยน์ตาไม่แจ่มใส ๑ ปากมีกลิ่นเหม็น ๑ ลิ้นรับรสอาหารไม่บริสุทธิ์ ๑ ดีและ
เสมหะหุ้มห่ออาหาร ๑ ไม่ชอบฉันอาหาร ๑ ไม่เคี้ยวไม้ชำระฟันมีโทษ ๕
ประการนี้แล.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การเคี้ยวไม้ชำระฟันมีอนิสงส์ ๕ ประการนี้ คือ
นัยน์ตาแจ่มใส ๑ ปากไม่มีกลิ่นเหม็น ๑ ลิ้นรับรสอาหารบริสุทธิ์ ๑ ดีและ
เสมหะไม่หุ้มห่ออาหาร ๑ ชอบฉันอาหาร ๑ การเคี้ยวไม้ชำระฟัน มีอนิสงส์
๕ ประการนี้แล เราอนุญาตไม้ชำระฟัน.

[๑๗๔] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์เคี้ยวไม้ชำระฟันยาว และตีสามณเณร
ด้วยไม้ชำระฟันเหล่านั้น ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า
พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเคี้ยวไม้ชำระ
ฟันยาว รูปใดเคี้ยว ต้องอาบัติทุกกฏ.

เราอนุญาตไม้ชำระฟันยาว ๘ นิ้วเป็นอย่างยิ่ง และไม่พึงตีสามณเณร
ด้วยไม้นั้น รูปใดตี ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๗๕] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งเคี้ยวไม้ชำระฟันสั้นเกินไป ไม้
ชำระฟันหลุดเข้าไปติดในคอ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระ
ภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเคี้ยว
ไม้ชำระฟันสั้นเกินไป รูปใดเคี้ยว ต้องอาบัติทุกกฏ.

เราอนุญาตไม้ชำระฟันขนาด ๔ องคุลีเป็นอย่างต่ำ.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์จุดไฟเผากองหญ้า

[๑๗๖] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์จุดไฟเผากองหญ้า ชาวบ้าน
ฟังโทษติเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนคนเผาป่า...ภิกษุทั้งหลาย กราบทูล

เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเผากองหญ้า รูปใดเผา ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๗๙] สมัยนั้น วิหารที่อยู่มีหญ้าขึ้นรก เมื่อไฟป่าไหม้มาถึง วิหารถูกไฟไหม้ ภิกษุทั้งหลายรังเกียจที่จะจุดไฟรับเพื่อการป้องกัน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตไว้เมื่อไฟป่าไหม้มาถึง ให้จุดไฟรับเพื่อป้องกัน.

เรื่องขึ้นต้นไม้

[๑๘๐] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ขึ้นต้นไม้ ใต้จากต้นหนึ่ง ไปสู่ต้นหนึ่ง ชาวบ้านเพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาว่า ..เหมือนลิง... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงขึ้นต้นไม้ รูปใดขึ้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๘๑] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งไปเมืองสาวัตถีในโกศลชนบท ช้างไล่ในระหว่างทาง จึงภิกษุนั้นวิ่งเข้าไปยังโคนต้นไม้ รังเกียจไม่ขึ้นต้นไม้ ช้างนั้นได้ไปทางอื่น ครั้นภิกษุนั้นไปถึงเมืองสาวัตถีแล้ว ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อมีกิจจำเป็น เรานุญาตให้ขึ้นต้นไม้สูงชั่วบุรุษ ในคราวมีอันตราย ขึ้นได้ตามประสงค์.

[๑๘๒] สมัยนั้น ภิกษุสองรูปเป็นพี่น้องกัน ชื่อเมณฑุละและโกกุกุละ เป็นชาติพราหมณ์ พุดจาอ่อนหวาน เสียงไพเราะ เธอสองรูปนั้นเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้า บัดนี้ ภิกษุทั้งหลายต่างชื่อ ต่างโคตร ต่างชาติ ต่างสกุลกัน

เข้ามาบวช พวกเธอจะทำพระพุทธรวงนะให้ผิดเพี้ยนจากภาษาเดิม มิฉะนั้น
ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะขอยกพระพุทธรวงนะขึ้นโดยภาษาสันสกฤต.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน
พวกเธอจึงได้กล่าวอย่างนี้ว่า มิฉะนั้น ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะยกพระพุทธร-
วงนะขึ้นโดยภาษาสันสกฤตดังนี้เล่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำของ
พวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ... ครั้นแล้ว
ทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงยก
พุทธรวงนะขึ้นโดยภาษาสันสกฤต รูปโดยกขึ้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

เราอนุญาตให้เล่าเรียนพุทธรวงนะตามภาษาเดิม.

เรื่องเรียนคัมภีร์โลกายตะ

[๑๘๑] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์เรียนคัมภีร์โลกายตะ ชาวบ้าน
เพ่งโทษ ติเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนคลุหัสถ์ผู้บริโภคนาม ภิกษุทั้งหลาย
ได้ยินชาวบ้านเพ่งโทษ ติเตียน โพนทะนาอยู่ ... จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่เห็นคัมภีร์
โลกายตะ ว่ามีสาระจะพึงถึงความเจริญงอกงามไปบุลย์ในธรรมวินัยนี้หรือ.

ภ. ไม่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. อันผู้ที่เห็นธรรมวินัยนี้ว่ามีสาระ จะพึงเล่าเรียนคัมภีร์โลกายตะ
หรือ.

ภ. ไม่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเรียนคัมภีร์โลกายตะ รูปใดเรียน
ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๘๒] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สอนคัมภีร์โลกายตะ ชาวบ้าน
เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า..เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคคาม...ภิกษุ
ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสอน
คัมภีร์โลกายตะ รูปใดสอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องเรียนคัมภีร์จณานวิชา

[๑๘๓] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์เรียนคัมภีร์จณานวิชา...ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเรียน
คัมภีร์จณานวิชา รูปใดเรียน ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๘๔] สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สอนคัมภีร์จณานวิชา ชาวบ้านเพ่ง
โทษตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคคาม...ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสอน
คัมภีร์จณานวิชา รูปใดสอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๘๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า อันบริษัทหมู่ใหญ่
แวดล้อมแล้ว กำลังทรงแสดงธรรม ได้ทรงจามขึ้น ภิกษุทั้งหลายได้ถวาย
พระพรอย่างอึงมีว่า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงทรงพระชนมายุ ขอพระสุคตจง
ทรงพระชนมายุเถิดพระพุทธรเจ้าข้า ธรรมกถาได้พักในระหว่างเพราะเสียงนั้น
จึงพระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลที่
ถูกเขาให้พรว่า ขอจงเจริญชนมายุในเวลาจาม จะพึงเป็น หรือพึงตายเพราะ
เหตุที่ให้พรนั้นหรือ

ภ. ไม่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงกล่าวคำให้พรว่า ขอจงมีชนมายุ
ในเวลาที่เขาจาม รูปใดให้พร ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๘๖] สมัยนั้น ชาวบ้านให้พรในเวลาที่ยกขันธ์ทั้งหลายจามว่า ขอ
ท่านจงมีชนมายุ ภิกษุทั้งหลายรังเกียจ มิได้ให้พรตอบ ชาวบ้านฟังโทษ
เรียน โพนทนาว่า โฉน พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร เมื่อเขาให้พร
ว่า จงเจริญชนมายุ จึงไม่ให้พรตอบเล่า ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ชาว
บ้านมีความต้องการด้วยสิ่งเป็นมงคล เรานุญาตให้ภิกษุที่เขาให้พรว่า จงเจริญ
ชนมายุ ดังนี้ ให้พรตอบแก่ชาวบ้านว่า ขอท่านจงเจริญชนมายุยืนนาน

เรื่องฉันทกระเทียม

[๑๘๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าอันบริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อม
ประทับนั่งแสดงธรรมอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งฉันทกระเทียม แลเธอคิดว่า ภิกษุทั้ง
หลายอยู่ได้รับกวน จึงนั่ง ณ ที่สุดส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าทอดพระ
เนตรเห็นภิกษุนั้นนั่ง ณ ที่สุดส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วจึงรับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย
ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ทำไมหนอ ภิกษุนั้นจึงนั่ง ณ ที่สุดส่วนข้างหนึ่ง ภิกษุ
ทั้งหลายกราบทูลว่า ภิกษุนั้นฉันทกระเทียม พระพุทธเจ้าข้า และเธอคิดว่า
ภิกษุทั้งหลายอยู่รับกวน จึงนั่ง ณ ที่สุดส่วนข้างหนึ่ง

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุฉันทกระเทียมแล้ว จะพึงเป็นผู้เห็นห่าง
จากธรรมกถาเห็นปานนี้ ภิกษุควรฉันทกระเทียมนั้น หรือ

ภ. ไม่ควรฉันทกระเทียม พระพุทธเจ้าข้า

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันทกระเทียม รูปใดฉันท ต้อง
อาบัติทุกกฏ

[๑๘๘] สมัยนั้น ท่านพระสารีบุตรอาพาธเป็นลมเสียดท้อง ครั้งนั้น
ท่านพระมหาโมคคัลลานะเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรแล้วถามว่า เมื่อก่อนท่าน
เป็นลมเสียดท้อง หายด้วยยาอะไร ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ผมหายด้วยกระ
เทียม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ฉันทกระเทียมได้ เพราะเหตุอาพาธ.

เรื่องหม้อปัสสาวะ

[๑๘๙] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายถ่ายปัสสาวะลงในที่นั้น ๆ ในอาราม
อารามสกปรก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ถ่ายปัสสาวะในที่ควรส่วนข้างหนึ่ง อาราม
มีกลิ่นเหม็น...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตหม้อปัสสาวะ ภิกษุ
ทั้งหลายนั่งปัสสาวะลำบาก...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเชิง
รองเท้าถ่ายปัสสาวะ เชิงรองเท้าปัสสาวะเปิดเผย ภิกษุทั้งหลายละอายที่จะถ่าย
ปัสสาวะ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ล้อมเครื่องล้อ ๘ ๓ ชนิด
คือ เครื่องล้อมอิฐ เครื่องล้อมหิน ฝาไม้ หม้อปัสสาวะไม่มีฝาปิด มีกลิ่น
เหม็น...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตฝาปิด.

พุทธานุญาตหลุมถ่ายอุจจาระ

[๑๙๐] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายถ่ายอุจจาระลงในที่นั้น ๆ ในอาราม
อารามสกปรก ... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ... ตรัส
ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ถ่ายอุจจาระในที่ควรส่วนข้างหนึ่ง อาราม

มีกลิ่นเหม็น ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตหลุมถ่ายอุจจาระ
ขอบปากหลุมฝัง... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ก่อกร ๓ อย่าง
คือ ก่อด้วยอิฐ ก่อด้วยศิลา ก่อด้วยไม้ หลุมอุจจาระมีพื้นต้ำน้ำท่วมได้...ตรัส
ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ถมพื้นให้สูง คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตให้ก่อกร ๓ อย่าง คือ ก่อด้วยอิฐ ก่อด้วยศิลา ก่อด้วยไม้ ภิกษุทั้งหลาย
เรานุญาต บันไค ๓ อย่าง คือ บันไคอิฐ บันไคหิน บันไคไม้ ภิกษุทั้งหลาย
ขึ้นลงพลัดตกลงมา..ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตราวสำหรับยึด
ภิกษุทั้งหลายนั่งถ่ายอุจจาระที่ริมหลุมพลัดตกลงไป..ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เรานุญาตให้ลาดพื้น แล้วเจาะช่องถ่ายอุจจาระตรงกลาง ภิกษุ
ทั้งหลายนั่งถ่ายอุจจาระลำบาก . . .ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเขียง
รองเท้าถ่ายอุจจาระ ภิกษุทั้งหลายถ่ายปัสสาวะออกไปข้างนอก...ตรัสว่า คุณ
ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตรองรองปัสสาวะ ไม้ชำระไม่มี ...ตรัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตไม้ชำระ ตะกร้ารองรับไม้ชำระ หลุมอุจจาระไม่
ได้ปิดมีกลิ่นเหม็น...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตฝาปิด.

พุทธานุญาตวัจจกฐิ

[๑๕๑] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายถ่ายอุจจาระในที่แจ้งลำบากด้วยร้อน
บ้างหนาวบ้าง จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตวัจจกฐิ วัจจกฐิไม่มีบานประตู...ตรัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตบานประตู กรอบเช็ดหน้า ครกหรับเคี้ยวบานประตู
ห่างข้างบน สายยู ไม้หัวลิง กลอน ลืม ช่องดาล ช่องเชือกชัก เชือกชัก
ผงหญ้าที่มุงวัจจกฐิ ตกลงเคลื่อน... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต

ให้รื้อลงฉาบดินทั้งข้างบน ข้างล่าง ทำให้มีสีขาว สีดำ สีเหลือง จำหลัก เป็นพวงดอกไม้ เครือไม้ ฟันมังกร ดอกจอกห้ากลีบ ราวจิ๋ว.

[๑๕๒] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งชราทุพพลภาพ ถ่ายอุจจาระแล้วลุกขึ้น ล้มลง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อน ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเชือกห้อยสำหรับ เหนี่ยว.

[๑๕๓] สมัยนั้น วัจจุกฎิไม่ได้ล้อม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ล้อม เครื่องล้อม ๓ อย่าง คือ อิฐ ศิลา ไม้.

[๑๕๔] ชุ่มประตุไม่มี...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต ชุ่มประตุ ชุ่มประตุมีพื้นต่ำ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตถม พื้นให้สูง ดินที่ถมพัง...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ก่อกร ๓ อย่าง คือก่อด้วยอิฐ ก่อด้วยศิลา ก่อด้วยไม้ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตบันได ๓ อย่าง คือ บันไดอิฐ บันไดหิน บันไดไม้ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงพลัดตกลงมา...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตราวสำหรับยึด บานชุ่มประตุไม่มี...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตชุ่มประตุ กรอบเช็ดหน้า ครกกรองเคี้ยวประตุ ห่วงข้างบน สายยู ไม้ หัวลิง กลอน ลืม ช่องดาล ช่องเชือกชัก เชือกชัก ผงหญ้าที่มุงบนชุ่มประตุหล่น เกล็ด... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้รื้อลง ฉาบด้วยดินทั้ง ข้างบนข้างล่างทำให้มีสีขาว สีดำ สีเหลือง จำหลักเป็นพวงดอกไม้ เครือไม้ ฟันมังกร ดอกจอกห้ากลีบ บริเวณสิ้น...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา อนุญาตให้โรยกรวดแร่ กรวดแร่ไม่เต็ม...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา อนุญาตให้วางศิลา น้ำขัง...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต

ท่อบายน้ำ หม้อ อุจจาระไม่มี... ตรีว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต
หม้ออุจจาระ กระบอกตักน้ำชำระอุจจาระไม่มี... ตรีว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
เรานุญาตกระบอกตักน้ำชำระอุจจาระ ภิกษุทั้งหลายนั่งถ่ายลำบาก... ตรีว่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเขียงไม้สำหรับนั่งถ่าย เขียงไม้สำหรับนั่งถ่าย
อยู่เปิดเผย ภิกษุทั้งหลายละอายที่จะถ่าย... ตรีว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตให้ล้อมเครื่องล้อม ๓ ชนิด คือ อิฐ ศิลา ไม้ หม้ออุจจาระไม้ได้ปิด
ผงหุ้มและจีฝุ่นตกลง... ตรีว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตฝาปิด.

ประพุดือนาจารต่าง ๆ

[๑๕๕] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ประพุดือนาจารเห็นปานดังนี้ คือ
ปลูกต้นไม้ดอกเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นปลูกบ้าง รดน้ำเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นรดบ้าง
เก็บดอกไม้เองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นเก็บบ้าง ร้อยกรองดอกไม้เองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นร้อย
กรองบ้าง ทำมาลัยต่อกันเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นทำบ้าง ทำมาลัยเรียงกันเอง
บ้าง ใช้ให้ผู้อื่นทำบ้าง ทำดอกไม้ช่อเองบ้าง ใช้ผู้อื่นทำบ้าง ทำดอกไม้พุ่ม
เองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นทำบ้าง ทำดอกไม้เทริดเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นทำบ้าง ทำ
ดอกไม้พวงเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นทำบ้าง ทำดอกไม้ตาข่ายประดับอกเองบ้าง ใช้
ให้ผู้อื่นทำบ้าง ภิกษุพวกนั้นนำไปเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นนำไปบ้าง ซึ่งมาลัยต่อกัน
กัน นำไปเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นนำไปบ้าง ซึ่งมาลัยเรียงกัน นำไปเองบ้าง ใช้
ให้ผู้อื่นนำไปบ้าง ซึ่งดอกไม้ช่อ นำไปเองบ้าง ใช้ผู้อื่นนำไปบ้าง ซึ่งดอกไม้พุ่ม
นำไปเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นนำไปบ้าง ซึ่งดอกไม้เทริด นำไปเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่น
นำไปบ้าง ซึ่งดอกไม้พวง นำไปเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นนำไปบ้าง ซึ่งดอกไม้
ตาข่ายประดับอกเพื่อกุลสตรี เพื่อกุลธิดา เพื่อกุมารีแห่งสกุล เพื่อสะเก้

แห่งสกุล เพื่อกุลทาสี ภิกษุพวกนั้นฉันอาหารในภาชนะเดียวกันบ้าง คีมน้ำ
ในขันเดียวกันบ้าง นังบนอาสนะเดียวกันบ้าง นอนบนเตียงเดียวกันบ้าง นอน
ร่วมเครื่องลาดเดียวกันบ้าง นอนคลุมผ้าห่มผืนเดียวกันบ้าง นอนร่วมเครื่อง
ลาดและคลุมผ้าห่มร่วมกันบ้าง กับกุลสตรี กุลธิดา กุมารีแห่งสกุล สะใภ้แห่ง
สกุล กุลทาสี ฉันอาหารในเวลาวิกาลบ้าง คีมน้ำเมาบ้าง ทัดทรงดอกไม้ของ
หอมและเครื่องลูบไล้บ้าง ฟ้อนรำบ้าง ขับร้องบ้าง ประโคมบ้าง เดินรำบ้าง
ฟ้อนรำกับหญิงฟ้อนรำบ้าง ขับร้องกับหญิงฟ้อนรำบ้าง ประโคมกับหญิงฟ้อน
รำบ้าง เดินรำกับหญิงฟ้อนรำบ้าง... ฟ้อนรำกับหญิงเดินรำบ้าง ขับร้องกับ
หญิงเดินรำบ้าง ประโคมกับหญิงเดินรำบ้าง เดินรำกับหญิงเดินรำบ้าง เล่น
หมากรุกแฉะแปดตาบ้าง แฉะสิบตาบ้าง เล่นหมากเก็บบ้าง เล่นชิงนางบ้าง
เล่นหมากไหวบ้าง เล่นโยนห่วงบ้าง เล่นไม้หึ่งบ้าง เล่นฟาดให้เป็นรูปต่าง ๆ
บ้าง เล่นสกาบ้าง เล่นเป่าใบไม้บ้าง เล่นไถน้อย ๆ บ้าง เล่นหกคะเมนบ้าง
เล่นไม้กั้นบ้าง เล่นดวงทรายด้วยใบไม้บ้าง เล่นรถน้อย ๆ บ้าง เล่นธนูน้อย
บ้าง เล่นเขียนทายบ้าง เล่นทายใจบ้าง เล่นเลียนคนพิการบ้าง หัดจีช่างบ้าง
หัดจีผ้าบ้าง หัดจีรถบ้าง หัดยิงธนูบ้าง หัดเพลงอาวุธบ้าง ริงผลัดข้างบ้าง
ริงผลัดม้าบ้าง ริงผลัดรถบ้าง ริงจับกันบ้าง ริงเปียกันบ้าง ผิวปากบ้าง
ปรบมือบ้าง ปล้ำกันบ้าง ชกมวยกันบ้าง ปลูกาดผ้าสังฆาฏิ ณ กลางสถานที่
เดินรำ แล้วพูดกับหญิง ฟ้อนรำอย่างนี้ว่า น้องหญิง เธอจงฟ้อนรำ ณ ที่นี้
ดังนี้บ้าง ให้การคำนับบ้าง ประพฤติอนาจารมีอย่างต่าง ๆ บ้าง ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงประพฤติ
อนาจารมีอย่างต่าง ๆ รูปใดประพฤติ พึงปรับอาบัติตามธรรม.

๒๔. เสยพด้วยน้ำมันผสมน้ำ ๒๑. ส่องเงาหน้าในแว่น ในจันน้ำ ๒๖. แผลเป็นที่หน้า ๒๗. ผัดหน้า ๒๘. ทาหน้า ถูหน้า ผัดหน้า เติมหน้า ย้อมตัว ย้อมหน้า ย้อมทั้งหน้าทั้งตัว ๒๙. โรคนัยน์ตา ๓๐. มหรสพ ๓๑. สวดเสียงยาว ๓๒. สวดสรภัญญะ ๓๓. ห่มผ้าขนสัตว์ มีขนข้างนอก ๓๘. มะม่วงทั้งผล ๓๕. ขึ้นมะม่วง ๓๖. มะม่วงล้น ๓๗. เรื่องงู ๓๘. ตัดองค์กำเนิด ๓๙. บาตรไม้จันทน์ ๔๐. เรื่องบาตรต่างๆ ๔๑. บังเวียนรองบาตร ๔๒ บังเวียนทองรองบาตร หนาไป ทรงอนุญาตให้กลิ้ง ๔๓. บังเวียนรองบาตร วิจิตร ๔๔. บาตรหมื่นอัป ๔๕. บาตรมีกลิ่นเหม็น ๔๖. วางบาตรไว้ในที่ร้อน ๔๗. บาตรกลิ้งตกแตก ๔๘. เก็บบาตรไว้ที่กระดานเลียบ ๔๙. เก็บบาตรไว้ริมกระดานเลียบนอกฝา ๕๐. หลัวร์องบาตร ๕๑. ท่อนฝารองบาตร ๕๒. แทนเก็บบาตร หม้อเก็บบาตร ๕๓. ถุงบาตรและสายโยกเป็นค้ายถัก ๕๔. แขนวบาตรไว้ที่ไม่เคื่อย ๕๕. เก็บบาตรไว้บนเตียง ๕๖. เก็บบาตรไว้บนตั่ง วางบาตรไว้บนถัก ๕๗. เก็บบาตรไว้บนกลด ๕๘. ถือบาตรอยู่ผลัก ประตูเข้าไป ๖๐. ใช้กะโหลกน้ำเท้าแทนบาตร ๖๑. ใช้กระเบื้องหม้อแทนบาตร ๖๒. ใช้กะโหลกผีแทนบาตร ๖๓. ใช้บาตรต่างกระโถน ๖๔. ใช้มิดตัดจิวร ๖๕. เรื่องใช้มิดค้ำ ๖๖. ใช้ค้ำมิดทำด้วยทอง ๖๗. ใช้ชั้นไก่อและไม้กลัดเย็บจิวร กล่องเข็ม แป้งข้าวหมาก ฟูนหิน ขี้ผึ้ง ฝ้ามัดขี้ผึ้ง ๖๘. จิวรเสียมุม ผูกสะดึง จึงสะดึงในที่ไม้อเสมอ จึงสะดึงที่พื้นดิน ขอบสะดึงชำรุดและไม่พอ ทำเครื่องหมายและตีบรรทัด ๖๙. ไม้ล้างเท้าเหยียบสะดึง ๗๐. เท้าเปี่ยกเหยียบสะดึง ๗๑. สวมรองเท้าเหยียบสะดึง ๗๒. ใช้นิ้วมือรับเข็ม ๗๓. ปลอกนิ้วมือ ๗๔. กล่องสำหรับเก็บเครื่องเย็บผ้า และสายโยก เป็นค้ายถัก ๗๕. เย็บจิวรในที่แจ้ง โรงไม้สะดึงต่ำ ถมพื้นให้สูง ขึ้นลงลำบาก ๗๖. ผง

หญาที่มุงตกเคลื่อน พระวินายกทรงอนุญาตให้รื้อลงฉาบด้วยดินทั้งข้างใน ทำให้มีสีขาว สีดำ สีเหลือง จำหลักเป็นพวงดอกไม้ เครือไม้ ฟันมังกร ดอกจอกหักกลีบ ราวจีวร สายระเดียงจีวร ๓๗. ทิ้งไม้สะดึงแล้วหลีกไป ไม้สะดึงหักเสียหาย คดีออก ๓๘. เก็บสะดึงไว้ที่ฝากุฏิ ๓๙. ใช้บาตรบรรจุเข็ม มีด เครื่องยาเดินทาง ถูเก็บเครื่องยา สายโยกเป็นด้ายถัก ๔๐. ใช้ผ้ากายพันธร์ ผูกกรองเท้า ถูเก็บรองเท้า สายโยกเป็นด้ายถัก ๔๑. น้ำในระหว่างทางเป็นอกับปียะ ผ้ากรองน้ำ กระบอกกรองน้ำ ๔๒. ภิกษุสองรูปเดินทางไปเมืองเวสาลี ๔๓. พระมหามุนีทรงอนุญาตผ้ากรองน้ำมีขอบและผ้าลาดลงบนน้ำ ๔๔. บุรบกวน ๔๕. อาหารประณีต เกิดโรคมามาก หมอชีวกทูลขออนุญาตสร้างที่จงกรมและเรือนไฟ ๔๖. ที่จงกรมขรุขระ ๔๗. พื้นที่จงกรมต่ำ ทรงอนุญาตให้ก่อกรุดินที่ถม ๓ ชนิด ขึ้นลงลำบาก ทรงอนุญาตบันไดและราวสำหรับขึ้น ๔๘. ทรงอนุญาตรั้วรอบที่จงกรม ๔๙. จงกรมในที่แจ้งผงหญา หล่นเคลื่อน ทรงอนุญาตให้รื้อลงฉาบด้วยดินทำให้มี สีขาว สีดำ สีเหลือง จำหลักเป็นพวงดอกไม้ เครือไม้ ฟันมังกร ดอกจอกหักกลีบ ราวจีวร สายระเดียงจีวร ๕๐. ทรงอนุญาตให้ถมเรือนไฟให้สูงกันกรู บันได ราวบันได บานประตู กรอบเข็ดหน้า ครกกรองเดือยประตูห้วงข้างบน สายยู ไม้หัวลิง กลอน ลืม ช่องดาล ช่องชักเชือก เชือกชัก ก่อฝาเรือนไฟให้ต่ำ และ ปล่องควัน ๕๑. เรือนไฟตั้งอยู่กลาง ทรงอนุญาตดินทาหน้า รางละลายดิน ดินมีกลิ่นเหม็น ๕๒. ไฟลนกาย ทรงอนุญาตที่ขังน้ำ ขันตักน้ำ เรือนไฟ ไม้ไผ่เกรียม พื้นที่เป็นตม ทรงอนุญาตให้ล้าง ทำท่อระบายน้ำ ๕๓. ตั้งรองน้ำในเรือนไฟ ๕๔. ทำซุ้ม ๕๕. ทรงอนุญาตโรยกรวดแร่ วางศิลาเลียบท่อระบายน้ำ ๕๖. เปลือยกายให้ไว้กัน. ๕๗. วางจีวรไว้บนพื้นดิน ฝนตกเปียก

๕๘. ทรงอนุญาตเครื่องกำบัง ๓ ชนิด ๕๙. บ่อน้ำ ๑๐๐. ใช้ผ้ากายพันธ์และ
เถาวัลย์ผูกภาชนะตักน้ำ ทรงอนุญาตคันโพง ระหัดชัก ระหัดถีบ ภาชนะ
ตักน้ำแตก ทรงอนุญาตถั่งน้ำทำด้วยโลหะไม้และท่อนหนัง ๑๐๑. ทรงอนุญาต
ศาลาใกล้บ่อน้ำ ๑๐๒. ทรงอนุญาตฝาปิดบ่อกันฝนหญ้า ๑๐๓. ทรงอนุญาต
รางไม้ ๑๐๔. ทรงอนุญาตท่อระบายน้ำ และกำแพงกัน น้ำขังล้น ทรงอนุญาต
ท่อระบายน้ำ ๑๐๕. เนื้อตัวคกหนาว ทรงอนุญาตผ้าชุบน้ำ ๑๐๖. ทรงอนุญาต
สระน้ำ น้ำในสระเก่า ทรงอนุญาตให้ทำท่อระบายน้ำ ๑๐๗. ทรงอนุญาต
เรือนไฟมีบันลม ๑๐๘. ไม่อยู่ปราศจากฝ้านิสิตินะ ๔ เดือน ๑๐๙. นอนบนที่
นอนอันเดียวรดาษด้วยดอกไม้ ๑๑๐. ไม่รับประเคนดอกไม้ของหอม ๑๑๑. ไม่
ต้องอธิษฐานสันถัตถชนเจียมหล่อ ๑๑๒. ฉันทังหันบนเตียง ๑๑๓. ทรงอนุญาต
โตก ๑๑๔. ฉันทังหันและนอนร่วมกัน ๑๑๕. เจ้าวัชตลิจฉวี ๑๑๖. โพธิ-
ราชกุมาร พระพุทธเจ้าไม่ทรงเหยียบผ้า ๑๑๗. หมอน้ำ ปุ่มไม้สำหรับเช็ดเท้า
และไม้กวาด ๑๑๘. ทรงอนุญาตที่เช็ดเท้าทำด้วยหิน กรวดกระเบื้อง หิน
ฟองน้ำ ๑๑๙. ทรงอนุญาตพัดใบก พัดใบตาล ๑๒๐. ไม้ปักยุง แส้จามรี
๑๒๑. ทรงอนุญาตร่ม ๑๒๒. ไม่มีร่มไม้สบาย ๑๒๓. ทรงอนุญาตร่มในวัด
รวม ๓ เรือง ๑๒๔. วางบาตรไว้ในสาแหรก ๑๒๕. สมมติสาแหรก สมมติ
ไม้เท้าและสาแหรก ๑๒๖. โรคเรอ ๑๒๗. เมล็ดข้าวเกลือ ๑๒๘. ไม้เล็บยาว
๑๒๙. ตัดเล็บ นิ้วมือเจ็บ ตัดเล็บจนถึงเลือด ทรงอนุญาตให้ตัดพอดินื้อ
๑๓๐. ขัดเล็บทั้ง ๒๐ นิ้ว ๑๓๑. ไม้ผมยาว ทรงอนุญาตมิดโกน หินลับมิดโกน
ปลอกมิดโกน ผ้าพันมิดโกน เครื่องมือโกนผมทุกอย่าง ๑๓๒. ตัดหนวด
ไว้หนวด ไว้เครา ไว้หนวดสี่เหลี่ยม ขมวดกลุ่มขนหน้าอก ไว้กลุ่มขนท้อง
ไว้หนวดเป็นเขี้ยวโง้ง โขนขนในที่แคบ ๑๓๓. อาพาธโกนขนในที่แคบได้

๑๓๔. ตัดผมด้วยกรรไกร ๑๓๕. ศีรษะเป็นแผล ๑๓๖. ไร่ขนจุกยาว
๑๓๗. ถอนขนจุกด้วยก้อนกรวด ๑๓๘. เรื่องถอนผมหงอก ๑๓๙. เรื่องมุด
หูจุกช่องหู ๑๔๐. ใช้ไม้แคะหู ๑๔๑. เรื่องสั่งสมเครื่องโลหะกับไม้ปายยาตา
๑๔๒. นั้งรัดเข้า ๑๔๓. ผ้ารัดเข้า ค้ายพัน ๑๔๔. ผ้ารัดประคด ๑๔๕. ภิขุ
ใช้รัดประคดเป็นเชือกหลายเส้น ประคดถักเป็นศีรษะงูน้ำ ประคดกลมคล้าย
เกลียวเชือก ประคดคล้ายสังวาล ทรงอนุญาตรัดประคดแผ่นผ้า และรัด
ประคดกลม ชายผ้ารัดประคดเก่า ทรงอนุญาตให้เย็บทาบ ถักเป็นห่วง ที่สุด
ห่วงรัดประคดเก่า ทรงอนุญาตลูกถวิน ๑๔๖. ทรงอนุญาตลูกคุม และรังคุม
๑๔๗. ทำลูกคุมต่าง ๆ ๑๔๘. ติดแผ่นผ้ารองลูกคุม และรังคุม ๑๔๙. นุ่งผ้า
อย่างคฤหัสถ์ คือ นุ่งห้อยชายเหมือนงวงช้าง นุ่งปล่อยชายคล้ายหางปลา นุ่ง
ปล่อยชายเป็นสี่แฉก นุ่งห้อยชายคล้ายก้านตาล นุ่งยกกليبตั้งร้อย ๑๕๐. ห่ม
ผ้าอย่างคฤหัสถ์ ๑๕๑. นุ่งผ้าเหน็บชายกระเบน ๑๕๒. หาบของสองข้าง ๑๕๓.
ไม้ชำระฟัน ๑๕๔. ไม้ชำระฟันตีสามเณร ๑๕๕. ไม้ชำระฟันติดคอ ๑๕๖.
จุดไฟเผาองหญ้า ๑๕๗. จุดไฟรับ ๑๕๘. ขึ้นต้นไม้ ๑๕๙. หนีช้าง ๑๖๐.
ภาษาสันสกฤต ๑๖๑. เรียนโลกายตศาสตร์ ๑๖๒. สอนโลกายตศาสตร์ ๑๖๓.
เรียนคิริจณานวิชา ๑๖๔. สอนคิริจณานวิชา ๑๖๕. ทรงจาม ๑๖๖. เรื่องมงกค
๑๖๗. ถันกระเทียม ๑๖๘. อาพาธเป็นลม ถันกระเทียมได้ ๑๖๙. อาราม
สกปรกมีกลิ่นเหม็น นั่งปัสสาวะลำบาก ทรงอนุญาตเขียงรองเท้าถ่ายปัสสาวะ
ภิขุทั้งหลายละอาย หม้อปัสสาวะไม่มีฝาปิด มีกลิ่นเหม็น ถ่ายอุจจาระลงใน
ที่นั้น ๆ มีกลิ่นเหม็น หลุมถ่ายอุจจาระพัง ทรงอนุญาตให้ถมขอบปากให้สูง
และให้ก่อกรู บันได ราวสำหรับยึด นั่งริม ๆ ถ่ายอุจจาระ นั่งริม ๆ ถ่าย
อุจจาระลำบาก ทรงอนุญาตเขียงรองเท้าถ่ายอุจจาระ ถ่ายปัสสาวะออกไปข้าง

นอก ทรงอนุญาตวางรองปีศาจวะ ไม้ชำระ ตะกร้ารองรับไม้ชำระ หลุม
วัจจุกฎิไม้ได้ปิด ทรงอนุญาตฝาปิด ๑๗๐. วัจจุกฎิ บานประตู กรอบเช็ดหน้า
ครกรับเคียบานประตู ห่วงข้างบน สายยู ไม้ห้าวลิง กลอน ลืม ช่องดาล
ช่องเชือกชัก เชือกชัก ผงหญ้าตกตกลื่น ทรงอนุญาตให้รื้อลงฉาบด้วยดิน
ทั้งข้างบนข้างล่าง ทำให้มีสีขาว สีดำ สีเหลือง จำหลักเป็นพวงดอกไม้
เครือไม้ ฟันมังกร ดอกจอกห้ากลีบ ราวจิ๋ว สายระเดียง ๑๗๑. ภิกษุชรา
ทุพพลภาพ ๑๗๒. ทรงอนุญาตให้ล้อมเครื่องล้อม ๑๗๓. ทรงอนุญาตชุ่มประตู
วัจจุกฎิ โรอยกรวดแร่ วางศิลาเทียบ น้ำขัง ทรงอนุญาต ท่อระบายน้ำ หม้อ
น้ำชำระ ชันตักน้ำชำระ นั่งชำระลำบาก ละอาย ทรงอนุญาตฝาปิด ๑๗๔.
พระนั้พพิคคีย์ประพุดิอนาจาร ๑๗๕. ทรงอนุญาตเครื่องโลหะ เว้นเครื่อง
ประหาร พระมหามุนีทรงอนุญาตเครื่องไม้ทั้งปวง เว้นเก้าอี้อนมิแคะ บัลลังก์
บาตรไม้และเชิงไม้ พระตถาคตผู้ทรงอนุเคราะห์ ทรงอนุญาตเครื่องดินแม่
ทั้งมวล เว้นเครื่องเช็ดเท้า และกุฎิที่ทำด้วยดินเผา.

นิเทศแห่งวัดอุโต ถ้าเหมือนกับข้างต้น นักวินัยพึงทราบวัดอุตุนั้นว่า
ท่านย่อไว้ในอุทาน โดยนัย.

เรื่องในขุททกวัตถุขันธกะ ที่แสดงมานี้มี ๑๑๐ เรื่อง พระวินัยธรผู้
ศึกษาดีแล้ว มีจิตเกื้อกูล มีศีลเป็นที่รักด้วยดี มีปัญญาส่องสว่างดังดวง
ประทีปเป็นพหูสูต ควรบูชา จะเป็นผู้ดำรงพระสัทธรรม และอนุเคราะห์แก่
เหล่าสพรหมจารีผู้มีศีลเป็นที่รัก.

หัวข้อประจำขันธกะ จบ

หากว่า ภายใน ๒ เดือน ผมยาวถึง ๒ นิ้วไซ้, ต้องปลงเสียบภายใน ๒ เดือนเท่านั้น, จะปล่อยให้ยาวเกิน ๒ นิ้วไป ไม่ควร.

แม้ถ้าไม่ยาว, จะปล่อยให้เกินกว่า ๒ เดือนไปแม้วันเดียว ก็ไม่ได้ เหมือนกัน นี่เป็นกำหนดอย่างสูง ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสด้วยบททั้ง ๒ ด้วยประการฉะนี้. แต่หย่อนกว่ากำหนดนั้น ขึ้นชื่อว่าความสมควร ไม่มีหามิได้.

สองบทว่า โกฎเณน โอสณฺเหหฺนติ มีความว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์ใช้แปรงเสยผมทำให้เรียบ.

บทว่า ฌณฺเณน มีความว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์ ใช้หวีอย่างใดอย่างหนึ่ง มีหวีงาเป็นต้น เสยผมให้เรียบ.

บทว่า หตฺถฌณฺเณน มีความว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์ เมื่อจะใช้มือนั้นเอง ต่างหวี จึงเสยผมด้วยนิ้วมือทั้งหลาย.

บทว่า สิตฺถเตลฺลเณน มีความว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์ เสยผมด้วยของเหนียวอย่างใดอย่างหนึ่ง มีจี๊ฝั้งและยางเป็นต้น .

บทว่า อุตฺถเตลฺลเณน มีความว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์ เสยผมด้วยน้ำมันเจือน้ำ, เพื่อประโยชน์แก่การประดับ ปรับทุกข์ทุกแห่ง, แต่พึงชุบมือให้เปียกแล้วเช็ดศีรษะ เพื่อยังผมที่มีปลายอนให้ราบไปตามลำดับ, จะเอามืออันเปียกเช็ดแม้ซึ่งศีรษะที่ร้อนจัด ด้วยความร้อนและเปื้อนธุลี ก็ควร.

วินิจฉัยในคำว่า น ภิกฺขเว อาทาเส วา อุตฺถปฺตฺเต วา พึงทราบดังนี้:-

เงาหน้าย่อมปรากฏในวัตถุเหล่าใด วัตถุเหล่านั้นทั้งหมด แม้มีแผ่นสำริดเป็นต้น ย่อมถึงความนับว่ากระจกเหมือนกัน, แม้วัตถุมีน้ำส้มพะอุมเป็นต้น ย่อมถึงความนับว่า ภาชนะน้ำเหมือนกัน เพราะฉะนั้น จึงเป็นทุกกฎแก่ภิกษุผู้เลดู (เงาหน้า) ในที่ใดที่หนึ่ง.

บทว่า **อาพาธปจฺจยา** มีความว่า เรานุญาตให้ภิกษุดูเงาหน้าเพื่อรู้ว่า แผลของเรามีผิวเต็มหรือยังก่อน.

(ในปฐามอรรถกถา) กล่าวว่่า สมควรมองดูเงาหน้า เพื่อตรวจดูอายุสังขารอย่างนี้ว่า เราแก่หรือยังหนอ ดังนี้ก็ได้.

สองบทว่า **มุขํ อาลิมฺปนฺนุติ** มีความว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์ ย่อมมัดด้วยเครื่องมัดหน้า สำหรับทำให้น้ำมีผิวผุดผ่อง.

บทว่า **อุมฺมทุเทนฺนุติ** มีความว่า ย่อมไล้หน้า ด้วยเครื่องไล้ต่าง ๆ.

บทว่า **จฺจนฺเจนฺนุติ** มีความว่า ย่อมทา ด้วยจุนสำหรับทาหน้า.

หลายบทว่า **มโนลิกาย มุขํ ลนฺเจนฺนุติ** มีความว่า ย่อมทำการเจิมเป็นจุด ๆ เป็นต้น ด้วยมโนศิลา. การเจิมเหล่านั้น ย่อมไม่ควร แม้ด้วยวัตถุมีหรรษเป็นต้นแท้. การย้อมตัว เป็นต้น ชัดเจนแล้ว ปรับทุกกฎในที่ทั้งปวง.

[ว่าด้วยการพ้อนและจับ เป็นต้น]

วินิจฉัยในคำว่า **น ภิกฺขเว นจจํ วา** เป็นอาทิ พึงทราบดังนี้:-

เป็นทุกกฎแก่ภิกษุผู้ไปเพื่อดูการพ้อนอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่สุด แม้การพ้อนแห่งนกยูง. เมื่อภิกษุพ้อนแม่อเองก็ตาม ให้ผู้อื่นพ้อนก็ตาม เป็นทุกกฎเหมือนกัน. แม้การจับอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการจับของคนพ้อนก็ตาม เป็นการจับที่ดี (คือ เนื่องเฉพาะด้วยอนิจจธรรม เป็นต้น) ก็ตาม โดยที่สุด แม้การจับด้วยฟันก็ไม่ควร.

ภิกษุคิดว่า เราจักจับ แล้วร้องเสียงเปล่าในส่วนเบื้องต้นเพลงจับ แม้การร้องเสียงเปล่านั้น ก็ไม่ควร. เมื่อภิกษุจับเองก็ตาม ให้ผู้อื่นจับก็ตาม เป็นทุกกฎเหมือนกัน. แม้การประโคม อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ไม่ควร. แต่เมื่อ

รำคาญหรือตั้งอยู่ในที่น่ารังเกียจ จึงคิดนิ้วมือก็ตาม ตบมือก็ตาม, ในข้อนั้น
ไม่เป็นอาบัติ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้อยู่ในวัด เห็นการเล่นทุกอย่างมีการ
พ้อนเป็นต้น .

เมื่อภิกษุออกจากวัดไปสู่วัด (อื่น) ด้วยตั้งใจว่า เราจักดู ดังนี้ เป็น
อาบัติแท้. นั่งอยู่ที่อาสนศาลาแล้วเห็น, ไม่เป็นอาบัติ. ลุกเดินไปด้วยคิดว่า
เราจักดู เป็นอาบัติ. แม้ยืนอยู่ที่ถนนเปลี่ยวคอไปคู เป็นอาบัติเหมือนกัน.

[ว่าด้วยสรภัญญะ]

บทว่า **สรกุตฺติ** ได้แก่ ทำเสียง.

สองบทว่า **ภฺจฺโกล โหติ** มีความว่า ไม่อาจเพื่อจะยังสมาธิที่ตนยัง
ไม่ได้ ให้เกิดขึ้น, ไม่อาจเพื่อจะเข้าสมาธิที่ตนได้แล้ว .

ข้อว่า **ปจฺฉิมา ชนตา** เป็นอาทิ มีความว่า ประชุมชนในภายหลัง
ย่อมถึงความเอาอย่างว่า อาจารย์ก็ดี อุปัชฌาย์ก็ดี ของเราทั้งหลายจบแล้ว
อย่างนี้ คือ จบอย่างนั้นเหมือนกัน.

วินิจฉัยในข้อว่า **น ภิกฺขเว** **อายุตเคน** นี้ พึงทราบดังนี้ :-

เสียงขับที่ทำลายวัตร (คือวิธีเปลี่ยนเสียง) นั้น ๆ ทำอักษระให้เสีย
ชื่อเสียงขับอันยาว. ส่วนในธรรม วัตรสำหรับสุดต้นตะก็มี วัตรสำหรับขาด
ก็มี วัตรสำหรับคาถาก็มี การที่ยังวัตรนั้นให้เสีย ทำเสียงให้ยาวเกินไป
ไม่ควร. พึงแสดงบทและพยัญชนะให้เรียบร้อยด้วยวัตร (คือการเปลี่ยนเสียง)
อนกลมกล่อม.

บทว่า **สรภญฺญ** คือ การสวดด้วยเสียง. ได้ยินว่า ในสรภัญญะ
มีวัตร ๓๒ มีตริงกวัตร (ทำนองดั่งคลื่น) โทหกวัตร (ทำนองดั่งรีดนมโค)
กลวัตร (ทำนองดั่งของเลื่อน) เป็นต้น . ในวัตรเหล่านั้นภิกษุยอมได้เพื่อใช้
วัตรที่ตนต้องการ.

การที่ไม่ยังบพและพยัญชนะให้เสียคือ ไม่ทำให้ผิดเพี้ยนเปลี่ยนโดยนัยที่เหมาะสม ซึ่งสมควรแก่สมณะนั้นแล เป็นลักษณะแห่งวัตรทั้งปวง.

สองบทว่า พาทิโรลมิ อุนฺณฺณี มีความว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์ ห่มผ้าปาวารชนสัตว์เอาขนไว้ข้างนอก. เป็นทุกกฏแก่ภิกษุผู้ทรงอย่างนั้น. จะห่มเอาขนไว้ข้างใน ควรอยู่.

สมณกัปปกถา ได้กล่าวไว้แล้วในอรรถกถาแห่งกุตคามสิกขาบท.

หลายบทว่า น ภิกฺขเว อตฺตโน อญฺชาตํ มีความว่า เป็นอุลลัจฉัย แก่ภิกษุผู้ตัดองศาตเท่านั้น. แม้เมื่อภิกษุตัดอวัยวะอื่นอย่างใดอย่างหนึ่ง มีหูจมูกและนิ้วเป็นต้นก็ตาม ยังทุกข์เช่นนั้นให้เกิดขึ้นก็ตาม เป็นทุกกฏ. แต่ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้กอกโลหิตหรือตัดอวัยวะเพราะถูกงูหรือร่านกัดเป็นต้นก็ตาม เพราะปัจจัยคืออาหารอย่างอื่นก็ตาม.

[ว่าด้วยบาตร]

สามบทว่า จนฺทนคณฺฐิ อูปฺปนฺนา โหติ มีความว่า ปุ่มไม้จันทน์เป็นของเกิดขึ้นแล้ว.

ได้ยินว่า ราชคหเศรษฐีนั้นให้ซึ่งชายทั้งหมื่อน้ำ และได้น้ำแล้วเล่นในแม่น้ำคงคา. ปุ่มไม้จันทน์อันกระแสดแห่งแม่น้ำนั้นพัดลอยมาติดที่ชาย. บุรุษทั้งหลายของเศรษฐีนั้น ได้นำปุ่มไม้จันทน์นั้นมาให้. ปุ่มไม้จันทน์นั้นเป็นของเกิดขึ้น ด้วยประการฉะนี้.

อิทธิปาฏิหาริย์ คือ การแปลง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้วในบทว่า อิทธิปาฏิหาริย์ นี้.

ส่วนฤทธิ์ที่สำเร็จด้วยอำนาจอธิษฐานพึงทราบว่าได้ทรงห้าม.

วินิจฉัยในคำว่า น ภิกฺขเว โสวณฺณมโย ปตุโต เป็นต้น พึงทราบดังนี้:-

ก็ถ้า ว่า คฤหัสถ์ทั้งหลาย ทำกับข้าวใส่ในภาชนะมีجانทองคำเป็นต้น
น้อมเข้าไปถวายในโรงครัว, ไม่ควรแม้เพื่อจะถูกต้อง.

อนึ่ง ภาชนะทั้งหลาย มีجانเป็นต้น ที่ทำด้วยแก้วผลึก ทำด้วย
กระจกและทำด้วยสำริดเป็นต้น ย่อมไม่ควร แต่เพียงใช้เป็นของส่วนตัวเท่านั้น
ใช้เป็นของสงฆ์ หรือเป็นคิหิวิกัตติ (คือ เป็นของคฤหัสถ์) ควรอยู่.

บาตร แม้เป็นวิการแห่งทองแดง ก็ไม่ควร ส่วนภาชนะควร. คำ
ทั้งปวงที่ว่าดังนี้ ๆ ท่านกล่าวไว้ในกฐนที.

ส่วนบาตรที่แล้วด้วยแก้วมีแก้วอินทนิลเป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสในบทว่า มณโฑโย นี้.

บาตรแม้ล้วนแล้วด้วยทองห้าว ท่านรวมเข้าในบทว่า กัมมโฑโย นี้
คำว่า เพื่อกลึง นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเพื่อประโยชน์แก่การทำ
ให้บาง

บังเวียนปกตินั้น ได้แก่ บังเวียนที่จักเป็นพื้นมังกร.

บทว่า อวตฺติตฺตฺวา ได้แก่ กระทบกันและกัน.

วินิจฉัยในคำว่า ปตฺตาคารุกฺ นี้ พึงทราบดังนี้ :-

ในกฐนทีกล่าวว่า บนเชิงบาตรที่เนื่องกับพื้น ซึ่งทำด้วยงาเถาว์ลย์
และหวายเป็นต้น ควรวางซ้อน ๆ กันได้ ๓ บาตร บนเชิงไม้ ควรวางซ้อน
กันได้ ๒ บาตร.

ส่วนในมหาอรรคถกถากล่าวว่า บนเชิงบาตรที่เนื่องกับพื้น ไม่เป็น
โอกาสแห่งบาตร ๓ ใบ จะวางแต่ ๒ ใบ ก็ควร. แม้ในเชิงบาตรไม้และเชิง
บาตรท่อนไม้ ซึ่งตกแต่งเกลี้ยงเกลาคดี ก็มีนัยเหมือนกัน.

ก็แล เชิงบาตรไม้ที่คล้ายปลายเครื่องกลิ้ง และเชิงบาตรท่อนไม้ที่ผูกด้วยไม้ ๓ ท่อน ไม่เป็นโอกาสแห่งบาตรแม่ใบเดียว. แม้วางบนเชิงนั้นแล้ว ก็ต้องนั่งเอามือยึดไว้เช่นนั้น. ส่วนบนพื้นพึงคว่ำวางไว้แต่ใบเดียวเท่านั้น.

บทว่า **มิตฺตุนฺเต** ได้แก่ ริมเฉลียงและกระดานเทียบเป็นต้น. ก็ถ้าว่าบาตรกลิ้งไปแล้ว จะค้างอยู่บนริมกระดานเทียบนั้นเอง; จะวางบนกระดานเทียบอันกว้างเห็นปานนั้น ก็ควร.

บทว่า **ปริภณฺฑนฺเต** ได้แก่ ริมกระดานเทียบอันแคบซึ่งเขาทำไว้ที่ข้างภายนอก.

วินิจฉัยแม่ในกระดานเทียบอันแคบนี้ ก็พึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้วในกระดานเทียบนั้นแล.

บทว่า **โจพกั** ได้แก่ ผ้าที่เขาปูลาดแล้ววางบาตร. ก็เมื่อผ้านั้นไม่มี ควรวางบนเสื่อลำแพนหรือบนเสื่ออ่อน หรือบนพื้นที่เขาทำขัดด้วยดินเหนียว หรือบนพื้นเห็นปานนั้น ซึ่งจะไม่ประทุษร้ายบาตร หรือบนทรายก็ได้.

แต่เมื่อภิกษุวางในที่ที่มีดินร่วนและฝุ่นเป็นต้น หรือบนพื้นที่คมแข็ง ต้องทุกกฏ.

โรงสำหรับเก็บบาตรนั้น จะก่อด้วยอิฐหรือทำด้วยไม้ ก็ควร.

หม้อสำหรับเก็บสิ่งของ ทรวดทรงคล้ายอ่างน้ำ มีปากกว้าง เรียกว่าหม้อสำหรับเก็บบาตร.

สองบทว่า **โย ลคฺคเยยฺ** มีความว่า เป็นอาบัติทุกกฏแก่ภิกษุผู้แขวนบาตรในที่ใดที่หนึ่ง. จะผูกแขวนไว้แม้ที่ราวจิ๋ว ก็ไม่ควร.

เตียงและตั่ง จะเป็นของที่เขาทำไว้ เพื่อวางสิ่งของเท่านั้น หรือเพื่อนั่งนอน ก็ตามที, เป็นทุกกฏแก่ภิกษุผู้วางบาตรบนเตียงหรือตั่งอันใดอันหนึ่ง.

แต่จะมัดรวมกับของอื่นวางไว้ ควรอยู่. หรือจะผูกที่แม่แครงห้อยไว้
ก็ควร. จะผูกแล้ววางข้างบนเตียงและตั้ง ไม่ควรเหมือนกัน.

ก็ถ้าว่า เตียงหรือตั้ง เป็นของที่เขายกขึ้นพาดเป็นนั่งร้านบนราวจิรว
เป็นต้น, จะวางบนเตียงหรือตั้งนั้น. ก็ควร. จะเอาสายโยกคล้องบนจะงอยบ่า
แล้ววางบนตัก ก็ควร. ถึงบาตรที่คล้องบนจะงอยบ่าแม่เต็มด้วยข้าวสุก ก็ไม่
ควรวางบนร่ม. แต่จะวางบาตรชนิดใดชนิดหนึ่ง หรือบนร่มที่ผูกมัดเป็นร้าน
ม้าควรอยู่.

วินิจฉัยในคำว่า **ปตุตเหตุเถน** ฟังทราบดังนี้:-

บาตรของภิกษุใดอยู่ในมือ ภิกษุนั้นแล ชื่อว่าผู้มีบาตรในมืออย่างเดียว
ห้ามได้, อนึ่ง ภิกษุผู้มีบาตรอยู่ในมือ ย่อมไม่ได้เพื่อผลักบานประตูอย่างเดียว
เท่านั้นห้ามได้.

แต่อันที่จริง เมื่อบาตรอยู่ในมือหรือบนหลังเท้า หรือที่อวัยวะแห่ง
สรีระอันใดอันหนึ่ง ภิกษุย่อมไม่ได้เพื่อจะผลักบานประตูหรือเพื่อจะถอดลิ้มสลัก
หรือเพื่อจะเอาลูกกุญแจไขแม่กุญแจ ด้วยมือหรือด้วยหลังเท้า หรือด้วยศีรษะ
หรือด้วยอวัยวะแห่งสรีระอันใดอันหนึ่ง. แต่คล้องบาตรบนจะงอยบ่าแล้ว ย่อม
ได้เพื่อเปิดบานประตูตามความสบายแท้.

กะโหลกน้ำเต้า เรียกว่า **ตุมุพกฏาห** จะรักษากะโหลกน้ำเต้านั้น
ไว้ ไม่ควร. ก็แลได้มาแล้วก็จะใช้เป็นของขี้ม ควรอยู่. แม้ในกระเบื้อง
หม้อ ก็มีนัยเหมือนกัน.

กระเบื้องหม้อเรียกว่า **ฆฎิกฏาห**.

คำว่า **อพุมมุเม** นี้ เป็นคำแสดงความตกใจ.

วินิจฉัยในบทว่า **สพฺพปัสสุถุลิเกน** นี้ ฟังทราบดังนี้ :-

จิวร เตียง และตั้ง เป็นของบังสกุล ย่อมควร. ส่วนของที่จะพึง
กลืนกิน อันเขาให้แล้วนั้นแล พึงถือเอา.

บทว่า จลกานิ ได้แก่ อามิสที่จะทิ้งคายออกไม่กลืน.

บทว่า อฏฺฐิกานิ ได้แก่ ก้างปลาหรือกระดูกเนื้อ.

บทว่า อจุจฺฉฺโชทกั ได้แก่ น้ำบวนปาก. เมื่อภิกษุผู้ใช้บาตร
ขนทิ้งซึ่งสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในอามิสที่เป็นเดนเป็นคั้นนั้น เป็นทุกกฏ ภิกษุย่อม
ไม่ได้ แม้เพื่อจะทำบาตรให้เป็นกระโถนล้างมือ จะใส่แม่ซึ่งน้ำล้างมือล้างเท้า
ลงในบาตรแล้วนำไปเท ก็ไม่ควร. จะจับบาตรที่สะอาด ไม่เปื้อน ด้วยมือ
ที่เปื้อน ก็ไม่ควร. แต่จะเอามือซ้ายเทน้ำลงในบาตรที่สะอาดนี้แล้ว อมเอา
น้ำอม ๑ แล้วจึงจับด้วยมือที่เปื้อน ควรอยู่. จริงอยู่ แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้
บาตรนั้น ย่อมเป็นบาตรเปื้อนด้วย.

อนึ่ง จะล้างมือที่เปื้อนด้วยน้ำข้างนอกแล้ว จึงจับ (บาตร) ควรอยู่
เมื่อคั้นเนื้อปลาและผลาผลเป็นคั้นอยู่ ในของเหล่านั้น สิ่งใดเป็นก้าง
หรือกระดูกหรือเป็นเดน เป็นผู้ใครจะทิ้งเสีย จะเอาสิ่งนั้นวางลงในบาตร
ย่อมไม่ได้. ส่วนสิ่งใด ยังอยากจะฉันทต่อไปอีก จะเอาสิ่งนั้นวางลงในบาตร
ก็ได้. จะวางเนื้อที่มีกระดูกและปลาที่มีก้างเป็นคั้น ในบาตรนั้นและเอามือ
ปลี่ยนออกฉันท ก็ควร. แต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เอาออกจากปากแล้ว ยังอยากจะฉันทอีก
จะเอาสิ่งนั้นวางในบาตรไม่ได้.

ซึ่งจิงและซึ่งมะพร้าวเป็นคั้น กัดกินแล้วจะวางอีกก็ได้.

[ว่าด้วยมิดและเข็ม]

บทว่า นมตกั ได้แก่ ท่อนผ้าสำหรับห่อมิด.

บทว่า ทณฺฑตฺตถกั ได้แก่ มิดที่เข้าด้ามอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นมิด
พับหรือมิดอื่นก็ได้.

สองบทว่า กณฺณกิตาโย โหนฺติ คือ เป็นของอันสนิมจับ.

สองบทว่า กิณฺเณน ปุเรตุํ มีความว่า เรานุญาตให้บรรจุให้เต็ม ด้วยผงเป็นแป้งเกล้า.

บทว่า สตุตฺตยา มีความว่า เรานุญาตให้บรรจุให้เต็มด้วยผงแป้งเจือ ด้วยขมิ้น.

แม่จุกแห่งศิลา เรียกว่า ผงหิน. ความว่า เรานุญาตให้บรรจุให้เต็มด้วยผงศิลานั้น.

สองบทว่า มธุสฺสิตฺถเกณ สารตุํ มีความว่า เรานุญาตให้พอก (เต็ม) ด้วยจีฬิง.

สองบทว่า สรติทมฺปิ ปริภิชฺชติ มีความว่า จีฬิงที่พอกไว้นั้น แดกกระจาย.

บทว่า สรติสฺปาฏฺกํ ได้แก่ ผ้าห่อจีฬิง คือปักมิด.

ในกรุนท์กล่าววว่า และผูกมิดก็อนุโลมตามผ้าห่อขมิ้นนั้น.

[ว่าด้วยไม้สะดึง]

ไม้สะดึงนั้น ได้แก่ แม่สะดึงบ้าง เลื่อหวายหรือเลื่อลำแพนอย่างใด อย่างหนึ่ง ที่จะพึงปูบนแม่สะดึงนั้นบ้าง.

เชือกผูกไม้สะดึงนั้น ได้แก่ เชือกสำหรับผูกจิวรที่ไม้สะดึงเมื่อเย็บ จิวร ๒ ชั้น.

สองบทว่า กริณฺโณ นปฺปโหติ มีความว่า ไม้สะดึงที่ทำตามขนาด ของภิกษุที่สูง จิวรของภิกษุที่เตี้ย เมื่อชิงลาดบนไม้สะดึงนั้นย่อมไม่พอ คือ หลวมอยู่ภายในเท่านั้น, อธิบายว่า ไม่ถึงไม้ขอบสะดึง.

บทว่า ทณฺฑทกริณฺโณ มีความว่า เรานุญาตให้ผูกสะดึงอื่นตามขนาด ของภิกษุผู้เตี้ยนอกนี้ ในท่ามกลางแห่งแม่สะดึงขาวนั้น.

บทว่า วิทลกั ได้แก่ การพับชายโดยรอบแห่งเสื้อหว่ายทำให้เป็น ๒ ชั้น พอได้ขนาดกับกระทงสะดิง.

บทว่า สุลากั ได้แก่ ซี่ไม้สำหรับสอดเข้าในระหว่างแห่งจีวร ๒ ชั้น.

บทว่า วินทุชนรชชु ได้แก่ เชือกที่มัดแม่สะดิงเล็กกับแม่สะดิงใหญ่ ที่ไม้สะดิงนั้น.

บทว่า วินทุชนสุตตัก ได้แก่ ด้ายที่ตริงจีวรติดกับแม่สะดิงเล็ก.

สามบทว่า วินทุชิตวา จีวร สิพเพตุ มีความว่า เรานุญาตให้ตริงจีวรที่แม่สะดิงนั้น ด้วยด้ายนั้นแล้วเย็บ.

สองบทว่า วิสมา โหนติ มีความว่า ด้วยเกษียณบางแห่งเล็ก บางแห่งใหญ่.

บทว่า กพิมุกั ได้แก่ วัตถุมีใบตาลเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่ง สำหรับทำการวัดขนาด.

บทว่า โมฆสุตตัก ได้แก่ การทำแนวเครื่องหมาย ด้วยเส้นบรรทัดขมื่น คังการทำแนวเครื่องหมายที่ไม้ ด้วยเส้นบรรทัดดำของพวกช่างไม้ฉะนั้น.

สองบทว่า องคูลิยา ปฏิกุลนุหนติ มีความว่า ภิกษุทั้งหลาย (เย็บจีวร) รับปากเข็มด้วยนิ้วมือ.

บทว่า ปฏิกุลหั ได้แก่ สนับแห่งนิ้วมือ.

ภาชนะมีลาดและผอบเป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่ง ชื่อภาชนะสำหรับใส่ และกระบอก.

บทว่า อัจจตุฏุกั มีความว่า เรานุญาตให้ภิกษุถมดินทำพื้นที่ให้สูง.

หลายบทว่า โอคุมเพตฺวา อุลลิตฺตาวลิตฺตํ กาคฺคํ มีความว่า
เราอนุญาตให้ภิกษุหรือหลังคาเสียแล้วทำระแนงให้ทึบ โบกทั้งข้างในและข้างนอก
ด้วยคินเหนียว.

บทว่า โคนฺมสติกาย มีความว่า เราอนุญาตให้ภิกษุใส่ไม้ไผ่หรือไม่จริง
ไว้ข้างในแล้วม้วนแม่สะดึงกับไม้นั้น.

บทว่า พนฺุชฺชนรชฺชํ ได้แก่ เชือกสำหรับมัดแม่สะดึงที่ม้วนแล้ว
อย่างนั้น

[ว่าด้วยเครื่องกรอง]

ผ้ากรองที่ผูกติดกับไม้ ๓ อัน ชื่อกระซอนสำหรับกรอง.

ชื่อว่า โย น ทเทยฺย มีความว่า ภิกษุใดไม่ให้ผ้ากรองแก่ภิกษุ
ผู้ไม่มีผ้ากรองนั้นแล, เป็นอาบัติแก่ภิกษุนั้นแท้.

ฝ่ายภิกษุใด เมื่อผ้ากรองในมือของตนแม้มีอยู่ แต่ยังมี ไม่อยากให้
ก็อย่าพึงให้ภิกษุนั้น.

บทว่า ทญฺุทกปริสฺตาวนํ มีความว่า พึงผูกผ้ากับไม้ที่ทำดั่งแม่
บันไดชั้นกลาง ซึ่งผูกติดบนขา ๔ ขา แล้วเทน้ำลงตรงกลางไม้ที่ดั่งเครื่องกรอง
ต่างของพวกช่างย้อม. น้ำนั้นเต็มทั้ง ๒ ห้องแล้วย้อมไหลออก. ภิกษุทั้งหลาย
[๓๔๓] ลาดผ้ากรองใดลงในน้ำแล้วเอาหม้อตักน้ำ ผ้ากรองนั้น ชื่อ โอตฺตริกํ.

จริงอยู่ ภิกษุทั้งหลายผูกผ้าติดกับไม้ ๔ อัน ปีกหลัก ๔ หลักลงใน
น้ำแล้ว ผูกผ้ากรองนั้นติดกับหลักนั้น ให้ริมผ้าโดยรอบทั้งหมดพ้นจากน้ำ
ตรงกลางหย่อนลง แล้วเอาหม้อตักน้ำ.

เรือนที่ทำด้วยจิวร เรียกว่า มุงกันยุง.

[ว่าด้วยจงกรมและเรือนไฟ]

บทว่า อภิสนุณภยา คือ ผู้มีกายหมักหมมด้วยสิ่งอันเป็นโทษมี
เสมหะเป็นต้น.

เสาดำหรับใส่ลิ้ม ขนาดเท่ากับบานประตูพอดี เรียกชื่อว่าอัคคพวัฏฐิ
เสาดำหรับใส่ลิมนั้น เป็นเสาที่เขาเจาะรูไว้ ๓-๔ รู แล้ว ใส่ลิ้ม.

ห้วงสำหรับใส่ศาล ที่เขาเจาะบานประตูแล้วตรึงติดที่บานประตูนั้น
เรียกชื่อว่า สลักเพชร. ลิ้มที่เขาทำช่องที่ตรงกลางสลักเพชรแล้วสอดไว้ ชื่อ
สุจิกา กลอนที่เขาติดไว้ข้างบนสลักเพชร ชื่อฉฎฎิกา.

สองบทว่า มณฑลิกิ กาคู มีความว่า เรานุญาตให้ก่อพื้นให้ต่ำ.

ปล่องควันนั้น ได้แก่ ช่องสำหรับควันไฟออก.

บทว่า วาเสตุ มีความว่า เรานุญาตให้อบด้วยของหอมทั้งหลาย.

อุทกนิธานนั้น ได้แก่ ที่สำหรับขังน้ำ ภิกษุใช้หม้อตักน้ำขังไว้ใน
นั้นแล้ว เอาขันตักน้ำใช้.

ชุ่มน้ำ ได้แก่ ชุ่มประตู.

วินิจฉัยในคำว่า ติสโส ปฏิจนาทโย นี้ พึงทราบดังนี้ :-

เครื่องปกปิด คือ เรือนไฟ ๑ เครื่องปกปิด คือ น้ำ ๑ ควรแก่
ภิกษุผู้ทำบริกรรมเท่านั้น. ไม่ควรในสามิจักรมทั้งหลายมีอภิวาทเป็นต้นที่ยัง
เหลือ. เครื่องปกปิด คือ ผ้า ควรในกรรมทั้งปวง

ชื่อว่า น้ำไม่มีนั้น ได้แก่ ไม่มีสำหรับอาบ. I

บทว่า ตูลิ ได้แก่ ก้นสำหรับโพงเอาน้ำขึ้น ดังก้นชั่งของพวกชาว
ตลาด.

[๓๔๔] ยนต์ที่เทียมโค หรือใช้มือจับชักด้วยเชือกอันยาว เรียกว่า
ระหัด.

ยนต์ที่มีหม้อผูกติดกับซี่ เรียกว่า กังหัน.

ภาชนะที่ทำด้วยหนัง ซึ่งจะพึงผูกติดกับคันโพงหรือระหัด ชื่อว่า
ท่อนหนัง.

สองบทว่า ปากฎา โหติ มีความว่า บ่อน้ำคร่า เป็นที่ไม่ได้ล้อม.

บทว่า อุทกปุลฺลณี มีความว่า เครื่องเข็นน้ำ ทำด้วยงาก็ดี ทำ
ด้วยเขาก็จดี ทำด้วยไม้ก็ดี ย่อมควร. เมื่อเครื่องเข็นน้ำนั้นไม่มี จะใช้ผ้าจับน้ำ
ก็ควร.

บทว่า อุทกมาติกั ได้แก่ ตำราสำหรับน้ำไหล.

เรือนไฟที่ติดปั่นลมโดยรอบ เรียกชื่อว่า เรือนไฟไม่มีรอยมุง.

คำว่า เรือนไฟไม่มีรอยมุงนั้น เป็นชื่อแห่งเรือนไฟที่มีหลังคาทำเป็น
ยอด ติดปั่นลมที่มณฑลช่อฟ้าบนกลอนทั้งหลาย.

สองบทว่า จาตุมฺมาลั นิสีทเนน มีความว่า ภิกษุไม่พึงอยู่ปราศ
จากผ้านีสีทนะตลอด ๔ เดือน.

บทว่า ปุปฺผาภิกฺขุณฺเณสุ มีความว่า ภิกษุไม่พึงนอนบนที่นอนที่
เขาประดับด้วยดอกไม้.

บทว่า นมตกั มีความว่า เครื่องปูนั่งคล้ายสันถัดที่ทำ คือทอด้วย
ขนเจียม พึงใช้สอย โดยบริหารไว้อย่างท่อนหนัง.

[ว่าด้วยการฉัน]

ชื่อว่า อาสิตฺตกุปฺธานั นั้น เป็นคำเรียก ลู้ง ที่ทำด้วยทองแดง
หรือด้วยเงิน. อนึ่ง ลู้งนั้น แม้ทำด้วยไม้ ก็ไม่ควร เพราะเป็นของที่ทรง
ห้ามแล้ว.

เครื่องรองทำด้วยไม้ทั้งท่อน เรียกว่า โตก. แม้เครื่องรองที่ทำด้วยใบ
กระเช้าและตะกร้า ก็นับเข้าในโตกนี้เหมือนกัน.

[๓๔๕] จริงอยู่ วัตถุไม้เส้าเป็นต้นนั้น จำเคิมแต่ที่ถึงความรวมลง
ว่าเป็นเครื่องรอง มีช่องเจาะไว้ข้างในก็ตาม เจาะไว้โดยรอบก็ตาม ควร
เหมือนกัน.

วินิจฉัยในคำว่า เอกภาชนะ นี้ ฟังทราบดังนี้ :-

หากว่า ภิกษุรูปหนึ่งถือเอาผลไม้ หรือขนมจากภาชนะไป, ครั้นเมื่อ
ภิกษุนั้นหลีกไปแล้ว การที่ภิกษุนอกนี้จะฉันผลไม้หรือขนมที่ยังเหลือ ย่อม
ควร. แม้ภิกษุนอกจากนี้ จะถือเอาอีกในขณะนั้นก็ควร.

[ว่าด้วยการคว่ำบาตร]

วินิจฉัยในคำว่า อฎฐหฺงฺเคหิ นี้ฟังทราบดังนี้ :-

การที่สงฆ์คว่ำบาตรในภายในสีมา หรือไปสู่ภายนอกสีมาคว่ำบาตรใน
ที่ทั้งหลายมีแม่น้ำเป็น แก่อุบาสกผู้ประกอบแม่ด้วยองค์อันหนึ่ง ๆ ย่อมควรทั้ง
นั้น.

ก็แล เมื่อบาตรอันสงฆ์คว่ำแล้วอย่างนั้น ไทยธรรมไร ๆ ในเรือน
ของอุบาสกนั้น อันภิกษุทั้งหลายไม่พึงรับ. พึงส่งข่าวไปในวัดแม่เหล่าอื่นว่า
ท่านทั้งหลายอย่ารับภิกษา ในเรือนของอุบาสกโน้น

ก็ในการที่จะหงายบาตร ต้องให้อุบาสกนั้น ขอเพียงครั้งที่ ๓ ให้อุบาสกนั้น
ละหัดตบาสแล้ว หงายบาตรด้วยญัตติทุติยกรรม.

[เรื่องโพธิราชกุมาร]

สองบพทว่า ปุรุภฺจิตฺวา ได้แก่ จัดไว้โดยความเป็นยอด.

บพทว่า สฺหฺรณฺตุ มีความว่า ผ้าทั้งหลายอันท่านจงม้วนเสีย.

บพทว่า เจพปฏฺกั ได้แก่ เครื่องปูลาด คือ ผ้า

ได้ยินว่า โภชราชกumar นั้น ปลูกแล้วด้วยความมุ่งหมายนี้ว่า ถ้าว่า
เราจักได้บุตร, พระผู้มีพระภาคเจ้าจักทรงเหยียบผืนผ้าของเรา.

จริงอยู่ โภชราชกumar นั้น ไม่สมควรได้บุตร; เพราะเหตุนั้น พระ
ผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ทรงเหยียบ. หากว่า พระองค์พึงทรงเหยียบไซ้, ภาย
หลังเมื่อกุมารไม่ได้บุตร จะพึงถือทักขิณีว่า พระผู้มีพระภาคเจ้านี้ มิใช่พระ
สัมพันธุ. นี้เป็นเหตุในการที่พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงเหยียบก่อน.

ฝ่ายภิกษุทั้งหลายเล่า เธอเหล่าใด ไม่รู้อยู่ พึงเหยียบ, เธอเหล่านั้น
พึงเป็นผู้ถูกพวกคฤหัสถ์ดูหมิ่น, เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรง
บัญญัติสิกขาบท เพื่อปลดภิกษุทั้งหลายจากความดูหมิ่น. นี้เป็นเหตุในการทรง
บัญญัติสิกขาบท.

ชื่อว่า มงคลคฤชาย ยาจิมมานน มีความว่า สตรีจะเป็นผู้ปราศ
กรรม หรือเป็นผู้มีกรรมแก่ก็ตามที, อันภิกษุซึ่งเขาอ้อนวอนเพื่อต้องการมงคล
ในฐานะเห็นปานนั้น สมควรเหยียบ.

[ว่าด้วยเครื่องเช็ดเท้า]

เครื่องปลูก เป็นของที่เขาลาดไว้ใกล้ที่ล้างเท้า เพื่อประโยชน์
ที่จะเหยียบด้วยเท้าซึ่งล้างแล้ว ชื่อว่าเครื่องลาดสำหรับเท้าที่ล้างแล้ว. ภิกษุ
ควรเหยียบเครื่องลาดนั้น.

วัตถุที่มีท่าทางคล้ายฝักบัว ซึ่งเขาทำให้หนามตั้งขึ้น เพื่อเช็ดเท้า
ชื่อว่าเครื่องเช็ดเท้า, เครื่องเช็ดเท้านั้น จะเป็นของกลม หรือต่างโดยสังขาน
มี ๔ เหลี่ยมเป็นต้นก็ตามที เป็นของที่ทรงห้ามทั้งนั้น เพราะเป็นของอุคคหุ
แก่ความเป็นผู้มีกมล; ไม่ควรรับ ไม่ควรใช้สอย.

ศิลา เรียกว่า กรวด แม้หินฟองน้ำ ก็ควร.

[ว่าด้วยพัค]

พัคเรียกว่า วิรูปัน แปลว่า วัตถุสำหรับโบก. ส่วนพัคมีด้ามอย่าง
ใบตาล จะเป็นของที่สานด้วยใบตาลหรือสานด้วยเส้นดอกไม้ไผ่และเส้นตองกา
หรือทำด้วยขนหางนกยูง หรือทำด้วยจัมมวิกติทั้งหลายก็ตามที่ ควรทุกอย่าง.

พัคปัดขุ่นนั้น แม้มีด้ามทำด้วยงาหรือเขาก้ควร. แม้พัคปัดขุ่นที่ทำด้วย
ย่านแห้งไม้เกดและใบมะพูดเป็นต้น สงเคราะห์เข้ากับพัคที่ทำด้วยเปลือกไม้.

[ว่าด้วยร่ม]

วินิจฉัยในคำว่า ทิลานสุส นตฺตํ นี้ พึงทราบดังนี้:-

ภิกษุใด มีความร้อนในกาย หรือมีความกุ่มใจ หรือมีตาฟางก็ดี
หรืออาพาธบางชนิดอย่างอื่น ที่เว้นร่มเสีย ย่อมเกิดขึ้น, ภิกษุนั้นควรกางร่ม
ในบ้านหรือในป่า. อนึ่ง เมื่อฝนตก จะกางร่มเพื่อรักษาจิวร และในที่ควร
กลัวสัตว์ร้ายและโจร จะกางร่มเพื่อป้องกันตนบ้าง ก็ควร. ส่วนร่มที่ทำด้วย
ใบไม้ใบเดียว ควรในที่ทั้งปวงทีเดียว.

[ว่าด้วยทัณฑสมมติเป็นต้น]

บทว่า อุตฺตสุส ตตฺตบทว่า อติ อสุส แปลว่า คาบของโจรนั้น.

บทว่า วิชตลติ ได้แก่ ส่องแสงอยู่.

วินิจฉัยในคำว่า ทนฺตสมมฺติ นี้ พึงทราบดังนี้:-

ไม้คาน ควรแก่ประมาณ คือยาว ๔ ศอกเท่านั้น อันสงฆ์พึงสมมติ
ให้. ไม้คานที่หย่อนหรือเกินกว่า ๔ ศอกนั้น แม้เว้นจากการสมมติ ก็ควรแก่
ภิกษุทั้งปวง.

ส่วนสาแหรก ไม่ควรแก่ภิกษุผู้ไม่อาพาธ. สงฆ์จึงสมมติให้เฉพาะ
แก่ภิกษุผู้อาพาธเท่านั้น.

[ว่าด้วยภิกษุผู้มักอ้วก]

วินิจฉัยในคำว่า **โรมฏกตฺส** นี้ พึงทราบดังนี้:-

เว้นภิกษุผู้มักอ้วกเสีย เป็นอาบัติแก่ภิกษุทั้งหลายที่เหลือ ผู้ยังอาหารที่อ้วกออกมาให้ค้างอยู่ในปากแล้วกลืนกิน. แต่ถ้าวว่า อาหารที่อ้วกออกมานั้นไม่ทันค้าง ไหลลงลำคอไป ควรอยู่.

คำว่า **ยํ ทิยมานํ** นี้ ข้าพเจ้าได้พรรณนาไว้แล้วในโกชนวรรค.

[ว่าด้วยมิดตัดเล็บ]

สองบทว่า **กฺุปป์ กริสฺสามิ** มีความว่า เราจักทำซึ่งเสียง.

ไม่มีอาบัติเพราะตัดเล็บด้วยเล็บเป็นต้น. แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตมิดตัดเล็บ ก็เพื่อรักษาตัว.

บทว่า **วิสตฺถิมฺภุจฺจํ** มีความว่า ภิกษุณัฬพัคคีย์ ให้แต่งเล็บทั้ง ๒๐ ให้เกลี้ยงด้วยการขูด.

บทว่า **มฺลฺมตฺตํ** มีความว่า เราอนุญาตให้แกะแต่มูลเล็บออกจากเล็บ.

[ว่าด้วยผมและหนวด]

บทว่า **ชฺุรฺลฺปิปาญฺจิกํ** ได้แก่ ฟักมิดโกน.

สองบทว่า **มฺสฺสุ วฺปฺปาเปนฺติ** มีความว่า ภิกษุณัฬพัคคีย์ให้ตัดหนวดด้วยกรรไกร.

สองบทว่า **มฺสฺสํ วทฺตฺวาเปนฺติ** ได้แก่ ให้แต่งหนวดให้ยาว เคราที่กางที่เอาไว้ยาวดังเคราแพะ เรียกว่า หนวดคังพูนโค.

บทว่า **จตฺตฺรฺสฺสทํ** ได้แก่ ให้แต่งหนวดเป็น ๔ มุม.

บทว่า **ปฺริมุขํ** ได้แก่ ให้ทำการขมวดกลุ่มแห่งขนที่อก.

บทว่า **อทฺตฺมฺรฺกํ** ได้แก่ เอาไว้กลุ่มขนที่ท้อง.

สองบทว่า **อาปตฺติ ทุกฺกณฺณสฺส** มีความว่า เป็นอาบัติทุกกณในที่ตั้งปวงมีัดหนดเป็นต้น.

หลายบทว่า **อาพาธปฺปจฺญา สมฺพาธ โสมํ** มีความว่า เราอนุญาตให้นำขนในที่แคบออก เพราะปัจจัย คือ อาพาธมีฝีแผลใหญ่และแผลเล็กเป็นต้น .

หลายบทว่า **อาพาธปฺปจฺญา กตฺตริกาย** มีความว่า เราอนุญาตให้ตัดผมด้วยกรรไกร เพราะปัจจัย คือ อาพาธด้วยอำนาจแห่งโรคที่ศีรษะ คือ ฝีแผลใหญ่และแผลเล็ก.

ไม่มีอาบัติ เพราะถอนขนจุมกด้วยวัตถุมีกรวดเป็นต้น ส่วนแหวนพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตเพื่อรักษาตัว.

วินิจฉัยในชื่อว่า **น ภิกฺขเว ปลิตฺถ กหาปตฺตพฺพํ** นี้ พึงทราบดังนี้ :-

ขนใดขึ้นที่คิ้ว หรือที่หน้าผาก หรือที่ดงหนวด เป็นของน่าเกลียด ขนเช่นนั้นก็ตาม จะหงอกก็ตาม ไม่หงอกก็ตาม สมควรถอนเสีย.

บทว่า **กตฺสปลฺลตฺตริกา** ได้แก่ พ้อค้ำเครื่องสำริด.

บทว่า **พฺนุชฺชนมตฺตํ** ได้แก่ ปลอกแห่งมิดและไม้เท้าเป็นต้น .

[ว่าด้วยประคดเอว]

วินิจฉัยในคำว่า **น ภิกฺขเว อกายพฺนุชฺชนนํ** นี้ พึงทราบดังนี้:-

ประคดเอว อันภิกษุผู้มีได้คาดออกไปอยู่ คนระลึกลงได้ในที่ใดพึงคาดในที่นั้น, คิดว่า จักคาดที่อาสนศาลา ดังนี้ จะไปก็ควร, นึกได้แล้วไม่ควรเที่ยวบิณฑบาต ตลอดเวลาที่ยังมิได้คาด.

ประคดเอวมีสายมาก ชื่อ **กลาพุกํ**.

ประคดเอวคล้ายหัวงูน้ำ ชื่อ **เททฺตฺตฺตฺกํ**.

ประคดเอวที่ถักทำให้มีสัณฐานกลมดั่งตะโพน ชื่อ มุรชช.

ประคดเอวที่มีทรวดทรงดั่งสังวาล ชื่อ มทุทวิณ.

จริงอยู่ ประคดเอวเช่นนี้ แม้ชนิดเดียวก็ไม่ควร ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึง
มากชนิด.

วินิจฉัยในคำว่า ปฏฐิกิ์ สุกรนุตกิ์ นี้ ฟิงทราบัดนี้.

ประคดแผ่นที่ทอตามปกติ หรือถักเป็นก้างปลา ย่อมควร.

ประคดที่เหลื่อ ต่างโดยประคดตาข้างเป็นต้น ไม่ควร.

ขึ้นชื่อว่าประคดใส่สุกร เป็นของมีทรวดทรงคล้ายใส่สุกรและฝัก
กุญแจ. ส่วนประคดเชือกเส้นเดียวและประคดกลม อนุโลมตามประคดใส่สุกร.

คำที่ว่า "ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตการถักด้ายให้กลม การถักดั่งสาย
สังวาล" นี้ ทรงอนุญาตเฉพาะที่ชายทั้ง ๒. ก็ในชายกลมและชายดั่งสายสังวาลนี้
ชายดั่งสายสังวาล เกิน ๔ ชาย ไม่ควร.

การทบเข้ามาแล้วเย็บขอบปาก ซึ่ง โสภก.

การเย็บโดยสัณฐานดั่งวงแหวน ชื่อ คุณก.

จริงอยู่ ชายประคดที่เย็บอย่างนั้น ย่อมเป็นของแน่น. ร่วมในห้วง
เรียกว่า ปวนนุโต.

[ว่าด้วยการนุ่งห่ม]

ผ้านุ่งที่ทำชายพรมีสัณฐานดั่งวงข้าง ให้ห้อยลงไปตั้งแต่สะดือ
เหมือนการนุ่งของสตรีชาวโจลประเทศ ชื่อนุ่งเป็นวงข้าง.

ผ้านุ่งที่ห้อยปลายไว้ข้าง ๑ ห้อยชายพกไว้ข้าง ๑ ชื่อนุ่งเป็น
หางปลา.

นุ่งปล่อยชายเป็น ๔ มุมอย่างนี้ คือ ข้างบน ๒ มุม ข้างล่าง ๒ มุม
ชื่อนุ่งเป็น ๔ มุม.

นุ่งห้อยลงไป โดยท่าทางดั่งก้านตาล ชื่อว่านุ่งดั่งก้านตาล.

ผ้าผืนยาวให้ม้วนเป็นชั้น ๆ นุ่งโจงกระเบื้องก็ดี นุ่งยกกลีบเป็นลอนๆ ที่ข้างซ้ายและข้างขวาก็ดี. ชื่อว่ายกกลีบตั้งร้อย. แต่ถ้าว่าปรากฏเป็นกลีบเดียว หรือ ๒ กลีบตั้งแต่เข้าขึ้นไป ย่อมควร.

สองบทว่า สวลีย นิวาสนุติ มีความว่า ภิกษุพัศคีย์นุ่งห้อยครั้ง ดั่งนักมวยและกรรมกรเป็นต้น. การนุ่งห้อยครั้งนั้น ย่อมไม่ควรแก่ภิกษุ ทั้งผู้อาพาธ ทั้งผู้เดินทาง.

ภิกษุทั้งหลายผู้กำลังเดินทาง ยกมุมข้าง ๑ หรือ ๒ ข้างขึ้นเหน็บบนสรวง หรือนุ่งผ้ากาสาวะผืน ๑ อย่างนั้น ไว้ข้างนั้นแล้ว นุ่งอีกผืน ๑ ทับข้างนอกแม้อันใด การนุ่งห่มเห็นปานนั้น ทั้งหมด ไม่ควร.

ฝ่ายภิกษุผู้อาพาธ จะนุ่งโจงกระเบนผ้ากาสาวะไว้ข้างใน แล้วนุ่งอีกผืน ๑ ทับข้างนอก ก็ได้.

ภิกษุผู้ไม่อาพาธ เมื่อจะนุ่ง ๒ ผืน พึงซ้อนกันเข้าเป็น ๒ ชั้นนุ่ง. ด้วยประการอย่างนี้ พึงเว้นการนุ่งทั้งปวงที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามในขุททกวัตตุดุขันธกะนี้ และที่พระอรธกถาจารย์ห้ามในเสขียวัดณนา* ปกปิดให้ได้มณฑล ๓ ปราศจากวิการ นุ่งให้เรียบร้อย. เธอเมื่อทำให้วิการอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่พ้นทุกกฎ.

การที่ไม่ห่ม ดั่งการห่มของคฤหัสถ์ที่ทรงห้ามไว้อย่างนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงห่มอย่างคฤหัสถ์ ดังนี้ ห่มจัดมุมทั้ง ๒ ให้เสมอกันชื่อว่า ห่มเรียบร้อย. การห่มเรียบร้อยนั้น อันภิกษุพึงห่ม.

* สมณุต. ทุคฺย. ๔๕๒.

ในการห่มดังคฤหัสถ์และการห่มเรียบริ้อยนั้น การห่มอย่างใดอย่างหนึ่งที่ห่มแล้วโดยประการอื่น จากลักษณะที่เรียบริ้อยมีอาทิอย่างนี้ คือ ห่มผ้าขาว ห่มอย่างปริพาชก ห่มอย่างคนที่ใช้ผ้าผืนเดียว ห่มอย่างนักเลง ห่มอย่างชาววัง ห่มคลุมทั้งตัวดังคฤหบดีผู้ใหญ่ ห่มดังชานาเข้ากระท่อม ห่มอย่างพราหมณ์ ห่มอย่างภิกษุผู้จัดแถว การห่มนี้ทั้งหมด ชื่อว่าห่มอย่างคฤหัสถ์.

เพราะเหตุนี้ นิครนถ์ทั้งหลาย ผู้ใช้ผ้าขาว คลุมกายครั้งเดียว ย่อมห่มฉันใด, อนึ่ง ปริพาชกบางพวก เปิดอกพาดผ้าห่มไว้บนจะงอยบ่าทั้ง ๒ ฉันใด, อนึ่ง คนทั้งหลายที่ใช้ผ้าผืนเดียว เอาชายฝ้านุ่งข้าง ๑ คลุมหลัง พาดมุมทั้ง ๒ บนจะงอยบ่าทั้ง ๒ ฉันใด, อนึ่ง พวกนักเลงสุราเป็นต้น เอาผ้า พันคอ ห้อยชายทั้ง ๒ ลงไปที่ท้องบ่า ติวัดไว้บนหลังบ่า ฉันใด, อนึ่ง สตรีชาววังเป็นต้น ห่มคลุมศีรษะเปิดแต่หน่วยตาไว้ ฉันใด, อนึ่ง คฤหบดี ผู้เป็นใหญ่ทั้งหลาย นุ่งฝ้ายาวคลุมตัวทั้งหมด ด้วยชายข้าง ๑ แห่งชายฝ้านั้นเอง ฉันใด, อนึ่ง พวกชานา เมื่อจะเข้าสู่กระท่อมนา ห่มผ้าติวัดเข้าไปในซอก รักแร้แล้วคลุมตัวด้วยชายข้าง ๑ แห่งฝ้านั้นเอง ฉันใด, อนึ่ง พวกพราหมณ์ สอดผ้าเข้าไปทางซอกรักแร้ทั้ง ๒ แล้วติวัดไว้บนจะงอยบ่าทั้ง ๒ ฉันใด, อนึ่ง ภิกษุผู้จัดแถว เปิดแขนซ้ายที่ห่มด้วยผ้าห่มเฉียงบ่า ยกจิรวขึ้นพาดบนจะงอย บ่า ฉันใด, ภิกษุไม่พึงห่มฉันนั้นเลยทีเดียว พึงเว้นโทษแห่งการห่มเหล่านั้น ทั้งหมด และโทษแห่งการห่มเห็นปานนั้นเหล่าอื่นเสีย ห่มให้เรียบริ้อย ปราศ จากวิการ.

เมื่อภิกษุผู้ไม่ห่มอย่างนั้น กระทำวิการอย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยไม่ เอื้อเพื่อ ในวัดก็ตาม ในละแวกบ้านก็ตาม ย่อมเป็นทุกกฏ.

[ว่าด้วยหาบเป็นต้น]

บทว่า มุณฑวฤทธิ มีอธิบายว่า เหมือนคนหาบของสำหรับใช้ ของ พระราชาผู้เสด็จไปไหน ๆ.

บทว่า อนุตรากาช ได้แก่ ภาระที่จะพึงคล้องไว้กลางคาน แล้ว หามไป ๒ คน.

บทว่า อจกขุสุตฺต คือเป็นของไม่เกื้อกูลแก่จักขุ ได้แก่ ยังความเสีย ใจให้เกิดแก่จักขุ.

บทว่า น ฉาเทติ ได้แก่ ไม่ชอบใจ.

บทว่า อฏฺฐจฺกุลปรมฺม ได้แก่ ไม้สีฟันยาว ๘ นิ้วเป็นอย่างยิ่ง ด้วยนิ้วขนาดของมนุษย์ทั้งหลาย.

บทว่า อติมนุทาหกฺ ได้แก่ ไม้สีฟันที่สั้นนัก

[ว่าด้วยการจุดไฟ]

สองบทว่า ทายฺ อापฺเพนติ มีความว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์จุดไฟที่ ดงหญ้าเป็นต้น.

บทว่า ปฏฺฐกฺคิ มีความว่า เรานุญาตให้ภิกษุจุดไฟรับ.

บทว่า ปริตฺตํ มีความว่า เรานุญาตการป้องกันด้วยการทำให้ ปราศจากหญ้า หรือด้วยการขุดคุ้ย.

แต่ในการป้องกันนี้ เมื่อมีอนุปสัมบัน ภิกษุจะจุดไฟเอง ย่อมไม่ได้, เมื่อไม่มีอนุปสัมบัน ภิกษุจะจุดไฟเองก็ดี จะตากถางพื้นดินนำหญ้าออกเสียดี จะขุดคุ้ยก็ดี จะหักกิ่งไม้สดดับไฟก็ดี ย่อมได้.

ไฟถึงเสนาสนะแล้วก็ตาม ยังไม่ถึงก็ตาม ภิกษุยอมได้เพื่อยังไฟให้ดับ ด้วยอุบายอย่างนั้นเป็นแท้.

แต่เมื่อจะให้ไฟดับด้วยน้ำ ย่อมได้เพื่อให้ดับด้วยน้ำที่ควรเท่านั้น
นอกนั้นไม่ได้.

[ว่าด้วยขึ้นต้นไม้]

ชื่อว่า สติ กรณีเย มีความว่า เมื่อมีกิจที่จะต้องถือเอาพื้นแห่ง
เป็นต้น.

บทว่า โปริสัย ความว่า อนุญาตให้ภิกษุขึ้นต้นไม้ประมาณแก่ตัว
บุรุษ.

ชื่อว่า อาปทาสู มีความว่า ภิกษุเห็นอันตรายมีสัตว์ร้ายเป็นต้น
หรือเป็นผู้หลงทาง หรือเป็นผู้ใคร่จะมองดูทิศ หรือเห็นไฟป่าลามมา หรือ
เห็นห้วงน้ำหลากมา ในอันตรายเห็นปานนี้ จะขึ้นต้นไม้แม้สูงเกินประมาณ
ก็ควร.

[ว่าด้วยคัมภีร์ทางโลก]

บทว่า กลุยาณวากุภรรณา ได้แก่ เป็นผู้มีเสียงไพเราะ.

สองบทว่า ฉนุทโส อโรเปม มีความว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะยก
พระพุทธวจนะขึ้นสู่ทางแห่งการกล่าวด้วยภาษาสันสกฤตเหมือนเวท*.

โวหารที่เป็นของชาวมคธ มีประการอันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแล้ว
ชื่อภาษาเดิม ในคำว่า สกาย นิรุตุติยา นี้.

คัมภีร์เดิยรติย ซึ่งประกอบด้วยเหตุอันไร้ประโยชน์ มีอาทิอย่างนี้ว่า
สิ่งทั้งปวงเป็นแดน เพราะเหตุนี้ และนี่ สิ่งทั้งปวงไม่เป็นแดน เพราะเหตุนี้
และนี่ กาเผือก เพราะเหตุนี้ และนี่ นกยางดำ เพราะเหตุนี้ และนี่ ดังนี้
ชื่อคัมภีร์อันเนื่องด้วยโลก.

* คือแต่งเป็นกาพย์กลอนเป็นโคลกเหมือนคัมภีร์พระเวทของพราหมณ์.

สองบทว่า **อนุตรา อโหสิ** มีความว่า **ธรรมกถา** ได้เป็นเรื่อง
ขาดตอน คือ ได้ถูกเสียงนั้นกลบเสีย.

บทว่า **อาพาธปฺปจฺจยา** มีความว่า กระทบเป็นยาเพื่ออาพาธใด
เพราะปัจจัย คืออาพาธนั้น.

วินิจฉัยในชื่อว่า **ปสฺสาวปาทุกํ** นี้ พึงทราบดังนี้:-

ภิกษุจะทำเชิงรองเหยียบ ด้วยอิฐก็ดี ด้วยศิลาก็ดี ด้วยไม้ก็ดี ควรอยู่.
แม้ในวัจจาปาทุกา ก็มีนัยเหมือนกัน.

บทว่า **ปริเวณํ** ได้แก่ ร่วมในแห่งเครื่องล้อมแห่งเวทกุกี.

ชื่อว่า **ยถาธมฺโม การตพฺโพ** มีความว่า ในวัตถุแห่งทุกกุก
พึงปรับทุกกุก ในวัตถุแห่งปาจิตตีย์ พึงปรับปาจิตตีย์.

[ว่าด้วยของโลหะเป็นต้น]

ของโลหะที่เขาทำไว้ เพื่อประหาร เรียกว่า เครื่องประหาร.

ความว่า คำว่า เครื่องประหารนั้น เป็นชื่อของสิ่งของที่นับว่าอาวุธ
ชนิดใดชนิดหนึ่ง, เราอนุญาตของโลหะทั้งปวงอื่น นอกจากเครื่องประหารนั้น.

ในคำว่า **กตฺถกฺข กุมฺภกฺการิกฺข** นี้ มีวินิจฉัยว่า เครื่อง
เซ็ดเท่านั้น ได้กล่าวไว้แล้วแล.

กุกีทำด้วยดินล้วน ดังกุกีของพระธนิยะ เรียกว่า **กุมภกการิกา**. คำที่
เหลือในที่ทั้งปวง ดั้นทั้งนั้น ฉะนั้นแล.

ขุททกวัตฺตฺถุขัณฺธกฺวรรคณา จบ

เสนาสนขันกะ *

เรื่องราชคหเศรษฐีถวายวิหาร

[๑๕๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ายังมีได้ทรงบัญญัติเสนาสนะแก่ภิกษุทั้งหลาย และภิกษุเหล่านั้นก็อยู่ในที่นั้น ๆ คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำเขา ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ้ง ลอมฟาง ภิกษุเหล่านั้นออกจากที่อยู่นั้น ๆ คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำเขา ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ้ง ลอมฟาง แต่เข้ตรู มีอาการเดินไปข้างหน้า ถอยกลับ แลเหลียว กู้แขน เขยียดแขน หน้าเลื่อมใส มีจักษุทอดลง สมบูรณ์ด้วยอิริยาบถ.

[๑๕๙] สมัยนั้น ราชคหเศรษฐีได้ไปสวนแต่เข้ตรู ได้แลเห็นภิกษุเหล่านั้นเดินออกจากที่อยู่นั้น ๆ คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำเขา ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ้ง ลอมฟาง แต่เข้ตรู มีอาการเดินไปข้างหน้า ถอยกลับ แลเหลียว กู้แขน เขยียดแขน หน้าเลื่อมใส มีจักษุทอดลง สมบูรณ์ด้วยอิริยาบถ ครั้นแล้วก็มีจิตเลื่อมใส จึงเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้น เรียนถามว่า ท่านเจ้าข้า หากข้าพเจ้าสร้างวิหารถวาย พระคุณเจ้าจะอยู่ในวิหารของข้าพเจ้าหรือไม่

ภิกษุเหล่านั้นตอบว่า คุณก่อนคบดี พระผู้มีพระภาคเจ้ายังมีได้ทรงอนุญาตวิหาร.

* ท่านว่ามี ๑๐๐ เรื่อง แต่นับได้ถึง ๑๓๕ เรื่อง ถ้ารวมเข้ตรูได้จำนวนนั้น.

เศรษฐีกล่าวว่า ท่านเจ้าข้า ถ้าเช่นนั้น พระคุณเจ้าจงทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วแจ้งแก่ข้าพเจ้า.

ภิกษุเหล่านั้นรับคำของราชคหเศรษฐี แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมนั่งที่ ณ ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วทูลถามว่า พระพุทธเจ้าข้า ราชคหเศรษฐีประสงค์จะสร้างวิหารถวาย ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะพึงปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า.

พุทธานุญาตเสนาสนะ ๕ ชนิด

[๒๐๐] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็นกัมมุนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเสนาสนะ ๕ ชนิด คือ วิหาร ๑ เรือนมุงแถบเดียว ๑ เรือนชั้น ๑ เรือนโล้น ๑ ถ้ำ ๑.

[๒๐๑] ต่อมา ภิกษุเหล่านั้นเข้าไปหาท่านราชคหเศรษฐีแล้วได้กล่าว ว่า คหบดี พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตวิหารแล้ว บัดนี้เป็นการสมควรที่จะสร้างได้ ราชคหเศรษฐีให้สร้างวิหาร ๖๐ หลังโดยวันเดียวเท่านั้น ครั้นให้สร้างเสร็จแล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลอาราธนาว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้ากับภิกษุสงฆ์จงทรงรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเสวยในวันพรุ่งนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับอาราธนาโดยคุษณีภาพ ครั้นเศรษฐีทราบ ว่า ทรงรับอาราธนาแล้วจึงลุกจากอาสนะ ถวายบังคมทำประทักษิณกลับไปแล้ว ให้ตกแต่งขาทนียโภชนียาหาร อันประณีตโดยล่วงราตรีนั้น แล้วให้คนไปกราบทูลภัตกาลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ถึงเวลาแล้ว ภัตตาหารเสร็จแล้ว พระพุทธเจ้าข้า.

ถวายเป็นวิหาร

[๒๐๒] ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอันตรวาสก ถือบาตร จีวรเสด็จไปยังนิเวศน์ของราชคหเศรษฐี ครั้นแล้วประทับนั่งเหนืออาสนะที่เขา ปลูกถวายเป็นวิหาร พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จึงราชคหเศรษฐี อังคาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทนียโภชนียาหารอันประณีตด้วยมือของตน จนพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เสวยแล้ว ลดพระหัตถ์จากบาตร ห้ามภัตรแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธรูปเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าต้องการบุญ ต้องการสวรรค์ ได้สร้างวิหาร ๖๐ หลังนี้ไว้แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจะพึงปฏิบัติอย่างไรในวิหารเหล่านั้น พระพุทธรูปเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนคบดี ถ้าเช่นนั้น เธอจงถวายเป็นวิหารเหล่านั้นแก่สงฆ์จาตุรทิศ ทั้งที่มาแล้วและยังไม่มา ราชคหเศรษฐีทูลรับ พระพุทธรูปเจ้าแล้ว ได้ถวายเป็นวิหารเหล่านั้น แก่สงฆ์ จาตุรทิศ ทั้งที่มาแล้ว และยังไม่มา

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุโมทนาแก่ราชคหเศรษฐีด้วย คาถาเหล่านี้ ว่าดังนี้ :-

คาถาอนุโมทนาวิหารทาน

[๒๐๓] วิหารย่อมป้องกันหนาว ร้อน
และเนื้อร้าย นอกจากนั้นยังป้องกันงูและยุง
ฝนในลิตีรฤดู นอกจากนั้นวิหาร ยังป้องกัน
ลมและแดดอันร้อนกล้าที่เกิดขึ้นได้ การ
ถวายเป็นวิหารแก่สงฆ์ เพื่อหลีกเร้นอยู่ เพื่อ
ความสุข เพื่อเพ่งพิจารณา และเพื่อเห็นแจ้ง

พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่า เป็นทานอัน
เลิศ เพราะเหตุที่นั่นแล คนผู้ฉลาด เมื่อถึง
เห็นประโยชน์ตน พึงสร้างวิหารอันรื่นรมย์
ให้ภิกษุทั้งหลายผู้พหูสูต อยู่ในบริเวณนี้เถิด
อนึ่ง พึงมีใจเลื่อมใสถวายข้าว น้ำ ผ้า และ
เสนาสนะ อันเหมาะสมแก่พวกเธอ ในพวก
เธอผู้ซื้อตรง เพราะพวกเธอ ย่อมแสดงธรรม
อัน เป็นเครื่องบรรเทาสรรพทุกข์แก่เขา เขาผู้
ทั่วถึงแล้ว จะเป็นผู้มีนาสวะ ปรีนิพพานใน
โลกนี้.

ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุโมทนาท่านราชคหเศรษฐี ด้วยกาลา
เหล่านี้แล้ว ทรงลุกจากอาสนะเสด็จกลับ.

พุทธานุญาติบานประตุ

[๒๐๔] ชาวบ้านได้ทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตวิหาร
แล้วจึงช่วยกันสร้างวิหารถวายโดยเคารพ วิหารเหล่านั้นยังไม่มีบานประตุ ฐ
แมลงป่อง และตะขาบ เข้าอาศัย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี
พระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตบานประตุ ภิกษุ
ทั้งหลายเจาะช่องฝา ผูกบานประตุด้วยเถวาลัยบ้าง เชือกบ้าง หนุและปลวก
กัด เชือกที่ผูกไว้ถูกกัดขาด บานประตุล้มลงมา ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่อง
นั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกรอบ
เช็ดหน้า ครกรับเคียวประตุ ห่วงข้างบนบานประตุปิดไม่สนิท ... ตรัสว่า คุณ

ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตช่องเชือก ชักเชือกสำหรับชัก บานประตูปิดไม่
อยู่...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตสายยู ไม้หัวลิง ลืม กลอน.

พุทธานุญาตลูกดาล

[๒๐๕] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายไม่สามารถปิดประตูได้ จึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต
ช่องลูกดาล ลูกดาลมี ๓ ชนิด คือ ลูกดาลโลหะ ๑ ลูกดาลไม้ ๑ ลูกดาลเขา ๑
ภิกษุทั้งหลายไขลูกดาลเข้าไป วิหารยังคู้มไม่ได้ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตลิ้มยนต์.

[๒๐๖] สมัยนั้น วิหารมุงด้วยหญ้า ถึงฤดูหนาวก็หนาว ถึงฤดูร้อน
ก็ร้อน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณ
ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้รื้อลงแล้วฉาบด้วยดินทั้งข้างนอกและข้างใน.

พุทธานุญาตบานหน้าต่าง

[๒๐๗] สมัยนั้น วิหารยังไม่มีหน้าต่าง ไม่เป็นประโยชน์แก่นัยน์ตา
อบกลิ่นเหม็นไว้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัส
ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตหน้าต่าง ๓ ชนิด คือ หน้าต่างมีชุกชี ๑
หน้าต่างมีชาย ๑ หน้าต่างมีซี่กรง ๑ ที่ซอกหน้าต่าง กระจาดและค้ำคาวเข้า
ไปได้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณ
ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตผ้าฝืนเล็กสำหรับหน้าต่าง ที่ริมผ้าฝืนเล็ก กระจาด
และค้ำคาวยังเข้าไปได้...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตบานหน้า
ต่าง มู่ลี่หน้าต่าง.

พุทธานุญาตเครื่องลาด

[๒๐๘] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายนอนบนพื้นดิน เนื้อตัวและจีวรแปดเปื้อนด้วยฝุ่น จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ลาดด้วยหญ้า หญ้าที่ลาดถูกหนูกัดบ้าง ปลวกกัดบ้าง... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตแผ่นกระดานคล้ายตั่ง เมื่อนอนบนแผ่นกระดานคล้ายตั่งเนื้อตัวไม่สบาย... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเตียงถักหรือสาน.

พุทธานุญาตเตียงและตั่งชนิดต่าง ๆ

[๒๐๙] สมัยนั้น เตียงมีแม่แครงสอดเข้าในเท้า ซึ่งทอดทิ้งอยู่ในป่า ช้างบังเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเตียงมีแม่แครงสอดเข้าในเท้า ตั่งมีแม่แครงสอดเข้าในเท้าบังเกิดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตตั่งมีแม่แครงสอดเข้าในเท้า.

[๒๑๐] สมัยนั้น เตียงมีแม่แครงติดกับเท้า ซึ่งทอดทิ้งอยู่ในป่า ช้างบังเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเตียงมีแม่แครงติดกับเท้า ตั่งมีแม่แครงติดกับเท้าบังเกิดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตตั่งมีแม่แครงติดกับเท้า.

พุทธานุญาตเตียงชนิดต่าง ๆ

[๒๑๑] สมัยนั้น เตียงมีเท้าดังก้ามปู ซึ่งทอดทิ้งอยู่ในป่า ช้างบังเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณ

ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเพียงมีเท้าดังก้ามปู ตั้งมีเท้าดังก้ามปูเกิดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตตั้งมีเท้าดังก้ามปู.

[๒๑๒] สมัยนั้น เตียงมีเท้าจดแม่แครง ซึ่งทอดทิ้งอยู่ในป่าช้า บังเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเพียงมีเท้าจดแม่แครง ตั้งมีเท้าจดแม่แครงบังเกิดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตตั้งมีเท้าจดแม่แครง.

พุทธานุญาตม้าชนิดต่าง ๆ

[๒๑๓] สมัยนั้น ม้าสี่เหลี่ยมบังเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตม้าสี่เหลี่ยม ม้าสี่เหลี่ยมชนิดสูงบังเกิดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตม้าสี่เหลี่ยมชนิดสูง ม้าสี่เหลี่ยม มีพนักสามด้านบังเกิดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตม้าสี่เหลี่ยมมีพนักสามด้าน ม้าสี่เหลี่ยมมีพนักสามด้านชนิดสูงบังเกิดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตม้าสี่เหลี่ยมมีพนักสามด้านชนิดสูง ตั้งหวายบังเกิดแล้ว... ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตตั้งหวาย ตั้งหุ้มด้วยผ้าบังเกิดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตตั้งหุ้มด้วยผ้า ตั้งขาทรายบังเกิดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตตั้งขาทราย ตั้งก้ามมะขามป้อมบังเกิดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตตั้งก้ามมะขามป้อม แผ่นกระดานบังเกิดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตแผ่นกระดาน เก้าอี้บังเกิดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเก้าอี้ ตั้งฟางบังเกิดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตตั้งฟาง.

ทรงห้ามนอนบนเตียงสูง

[๒๑๔] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์นอนบนเตียงสูง ชาวบ้านเที่ยวชมวิหาร เห็นแล้วพ่งโทษ ดิเสียน โพนทะนาว่า..เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคม ... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงนอนบนเตียงสูง รูปใดนอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

พุทธอนุญาตเขียงรองเท้าเตียง

[๒๑๕] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งนอนบนเตียงต่ำ ถูกงูกัด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเขียงรองเท้าเตียง.

[๒๑๖] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ใช้เจียงรองเท้าเตียงสูงเจาะติดกับเจียงรองเท้าเตียง ชาวบ้านที่เขวชมวิหาร เห็นแล้วเฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศคกาม... กิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนกิษุทั้งหลาย กิษุไม่พึงใช้เจียงรองเท้าเตียงสูง รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

คุณก่อนกิษุทั้งหลาย เรานุญาตเจียงรองเท้าเตียงสูง ๘ นิ้ว เป็นอย่างยิ่ง.

พุทธานุญาตด้าย

[๒๑๗] สมัยนั้น ด้ายบังเกิดแก่สงฆ์ กิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนกิษุทั้งหลาย เรานุญาตด้ายไว้ถักเตียง ตัวเตียงกินด้ายมาก... ตรัสว่า คุณก่อนกิษุทั้งหลาย เรานุญาตให้เจาะตัวเตียงแล้วถักเป็นตาหมากรุก ผ้าสามัญผืนน้อยๆ บังเกิดแล้ว กิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนกิษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ทำเป็นฝ้ารองพื้น นุ่นบังเกิดแล้ว... ตรัสว่า คุณก่อนกิษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สานอกทำเป็นหมอน นุ่นมี ๓ ชนิด คือ นุ่นต้นไม้ ๑ นุ่นเถาวัลย์ ๑ นุ่นหญ้า ๑.

พุทธานุญาตหมอน

[๒๑๘] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ใช้หมอนยาวกึ่งกาย ชาวบ้านที่เขวชมวิหารพบเห็นแล้ว เฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศคกาม... กิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนกิษุทั้งหลาย กิษุไม่พึงใช้หมอนยาวกึ่งกาย กิษุใดใช้ ไม่ต้องอาบัติทุกกฏ เรานุญาตให้ทำหมอนพอดีกับศีรษะ.

พุทธานุญาตทำฟูก ๕ ชนิด

[๒๑๙] สมัยนั้น ในเมืองราชคฤห์มีมหรสพบนยอดเขา ชาวบ้าน จัดแจงฟูกสำหรับพวกมหาอำมาตย์ คือ ฟูกขนสัตว์ ฟูกผ้า ฟูกเปลือกไม้ ฟูกหญ้า ฟูกใบไม้ ครั้นมหรสพเลิกแล้ว เขาก็เลิกผ้าหุ้มไป ภิภุทั้งหลาย ได้เห็นขนสัตว์บ้าง ท่อนผ้าบ้าง เปลือกไม้บ้าง หญ้าบ้าง ใบไม้บ้าง เป็นอันมาก ซึ่งเขาทิ้งไว้ในที่เล่นมหรสพ ครั้นแล้วได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิภุทั้งหลาย เรานุญาตฟูก ๕ ชนิด คือ ฟูกขนสัตว์ ฟูกผ้า ฟูกเปลือกไม้ ฟูกหญ้า ฟูกใบไม้.

[๒๒๐] สมัยนั้น ผ้าอันเป็นบริวารของเสนาสนะ บังเกิดแก่สงฆ์ ภิภุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิภุทั้งหลาย เรานุญาตให้หุ้มมฟูก.

พุทธานุญาตเตียงหุ้มฟูก

[๒๒๑] สมัยนั้น ภิภุทั้งหลายปูฟูกเตียงลงบนตั่ง ปูฟูกตั้งลงบนเตียง ฟูกทั้งหลายขาดทำลาย ภิภุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิภุทั้งหลาย เรานุญาตเตียงหุ้มฟูก ตั้ง-หุ้มฟูก ภิภุทั้งหลายปูลงไปไม่ได้ใช้ผ้ารองล่าง ฟูกย่อยลงข้างล่าง... ตรัสว่า คุณก่อนภิภุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้ผ้ารองปูพื้นแล้วหุ้มฟูก โจรเลิกผ้าหุ้มฟูกไป...ตรัสว่า คุณก่อนภิภุทั้งหลาย เรานุญาตให้จดไว้ โจรก็ยังลักไป... ตรัสว่า คุณก่อนภิภุทั้งหลาย เรานุญาตให้ทำรอยไว้ ถึงอย่างนั้นก็ยังลักไป... ตรัสว่า คุณก่อนภิภุทั้งหลาย เรานุญาตให้พิมพ์รอยนิ้วมือไว้.

[๒๒๒] สมัยนั้น ที่อยู่อาศัยของพวกเดียรถีย์ทาสีขาว พื้นเขาแต่งให้เป็นสีดำ ฝาเขาทำบริกรรมให้เป็นสีเหลือง ชาวบ้านเป็นอันมาก พาขัน

ไปคูที่อยู่พวกเดียรถีย์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตสีขาวย สีดำ ทำ บริกรรมด้วยสีเหลือง ในวิหาร.

[๒๒๓] สมัยนั้น ฝ่ายยาบ สีขาวไม่จับ ภิกษุทั้งหลายกราบทูล เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้ดินปนแกลบ แล้วกวาดด้วยเกรียง สีขาวจะได้จับ สีขาวยังไม่ติด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้ดินละเอียด แล้วกวาด ด้วยเกรียงให้สีขาวจับ สีขาวก็ยังไม่จับ ... ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้ยางไม้ แป้งเปียก.

พุทธาอนุญาตดินปนแกลบ

[๒๒๔] สมัยนั้น ฝ่ายยาบสีเหลืองไม่จับ ภิกษุทั้งหลายกราบทูล เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้ดินปนแกลบ แล้วกวาดด้วยเกรียงให้มีเหลืองจับ สีเหลือง ไม่ติด ... ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้ดินปนรำ แล้วกวาด ด้วยเกรียงให้สีเหลืองจับ สีเหลืองก็ยังไม่ติด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้แป้งเมล็ดพรรณผักกาด จี๋ผึ้งเหลว ครั้นหนาเกินไป ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้เช็ดออกด้วยท่อนผ้า.

[๒๒๕] สมัยนั้น พื้นดินหายาบไป สีดำไม่จับ ... ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ ทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้ดินปนแกลบ แล้วกวาดด้วยเกรียง สีดำจะไม่จับ

สี่คำก็ยังไม่จับ ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้ยางไม้ น้ำฝาด.

พุทธานุญาตภาพดอกไม้เป็นต้น

[๒๒๖] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ให้ช่างเขียนภาพสตรีบุรุษไว้ในวิหาร ชาวบ้านที่วชมวิหารเห็นเข้า จึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม... ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย ภิขุไม่พึงให้เขียนภาพสตรีบุรุษ รูปใดให้เขียน ต้องอาบัติทุกกฏ เรานุญาตภาพดอกไม้ ภาพเครือเถา ฟันม้งกร ดอกจอกห้ากลีบ.

เรื่องวิหารมีพื้นที่ต่ำ

[๒๒๗] สมัยนั้น วิหารมีพื้นที่ต่ำ น้ำท่วมได้ ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตให้ถมพื้นที่ให้สูง ดินที่ถมพึง... ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตก่อกร ๓ อย่าง คือ ก่อด้วยอิฐ ๑ ศิลา ๑ ไม้ ๑ ภิขุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก...ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตบันได ๓ อย่าง คือ บันไดอิฐ ศิลา ไม้ ภิขุทั้งหลายขึ้นลงพลัดตก...ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตราวสำหรับยึด.

เรื่องวิหารมีพื้นโล่งโถง

[๒๒๘] สมัยนั้น วิหารมีพื้นโล่งโถง ภิขุทั้งหลายละอายที่จะนอน จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตผ้าม่าน ภิขุทั้งหลายเลิกผ้าม่านมองดูกัน ภิขุ

ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตฝากิ่งหนึ่ง คนมองดูข้างบนจากฝากิ่งหนึ่งได้
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตห้อง ๓ ชนิด คือ ห้องสี่เหลี่ยมจตุรัส ๑
ห้องยาว ๑ ห้องคล้ายตึกโถง ๑.

เรื่องวิหารเล็ก

[๒๒๕] สมัยนั้น วิหารเล็ก ภิกษุทั้งหลายกั้นห้องไว้ตรงกลาง
อุปจารไม่มี จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ทำห้องไว้ส่วนข้างหนึ่งในวิหารเล็ก
แต่ในวิหารใหญ่ทำไว้ตรงกลางได้.

[๒๓๐] สมัยนั้น เชิงฝาวิหารเก่า ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
กรอบเชิงฝา ฝาวิหารถูกฝนสาด...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
แผงกันสาด ดินปนเข้ากับขี้วัว.

[๒๓๑] สมัยนั้น งูตกจากหลังคามุงหญ้าถูกคอกภิกษุรูปหนึ่ง เธอกลัว
ร้องโวยวาย ภิกษุทั้งหลายรีบเข้าไปถามเธอว่า ทำไม คุณจึงได้ร้องโวยวาย
เธอจึงแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี
พระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเพดาน.

พุทธานุญาตไม้สำหรับแขวน

[๒๓๒] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายแขวนถุงไว้ที่เท้าเตียงบ้าง ที่เท้าตั้ง
บ้าง หนูและปลวกกัดกิน ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระ-

ภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตไม่เด็ดขาด
ติตฬ่า ไม่นาคทนต์.

พุทธานุญาตราวไม้เก็บจิวร

[๒๓๓] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายเก็บจิวรไว้บนเตียงบ้าง บนตั่งบ้าง
จิวรขาด จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า
คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตราวจิวร สายระเดียง ในวิหาร.

[๒๓๔] สมัยนั้น วิหารยังไม่มีระเบียบ หาที่พักอาศัยมิได้ ภิกษุ
ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า
คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตระเบียบ เฉลียงลับแล หน้ามุขมีหลังคา
ระเบียบโล่งโถง ภิกษุทั้งหลายละอายุที่จะนอน...ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย
เรานุญาตกันสาดเลื่อนฝาค้ำ.

พุทธานุญาตหอนัน

[๒๓๕] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายฉันอาหารในที่แจ้ง ลำบากด้วยหนาว
บ้าง ร้อนบ้าง จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตหอนัน หอนันมีพื้นที่ต่ำ น้ำท่วมได้
...ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ถมพื้นที่ให้สูง ดินที่ถมพัง...
ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ก่อกรู ดินที่ถม ๓ ชนิด คือ อิฐ
ศิลา ไม้ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก ... ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตบันได ๓ ชนิด คือ บันไดอิฐ ศิลา ไม้ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงพลัดตก
... ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตราวสำหรับยึด ผงหญ้าที่มุงหอนัน
ตกลงเคลื่อน ... ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้รื้อลงแล้วฉาบ

โบทดินทั้งข้างบนข้างล่างให้มีสีขาว สีดำ สีเหลือง มีลวดลาย ดอกไม้
เครือเถา ฟันมังกร ดอกจอกห้ากลีบ ราวจิ๋ว สายระเดียง.

[๒๓๖] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายปุจฉารลงบนพื้นดินกลางแจ้ง จีวร
เปื้อนฝุ่น... ครัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตราวจิ๋ว สายระเดียง
ไว้กลางแจ้ง... น้ำฉันถูกแดดเผา... ครัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต
โรงน้ำฉัน ประณาน้ำฉัน โรงน้ำฉันมีพื้นต่ำ น้ำท่วมได้... ครัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ถมพื้นให้สูง ดินที่ถมพัง... ครัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ก่อกร ๓ ชนิด คือ ก่อด้วยอิฐ ก่อด้วยศิลา กร
ด้วยไม้ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก... ครัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุ
ญาตบันได ๓ ชนิด คือ บันไดอิฐ ศิลา ไม้ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงพลัดตก...
ครัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตราวสำหรับยึด ผงหญาที่มุงโรงน้ำฉัน
ตกเคลื่อน ครัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้รื้อลงฉาบด้วยดินทั้ง
ข้างบนข้างล่างให้มีสีขาว สีดำ สีเหลือง มีลายดอกไม้ เครือเถา ฟันมังกร
ดอกจอกห้ากลีบ ราวจิ๋ว สายระเดียง ภาชนะตักน้ำฉันยังไม่มี... ครัสว่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตสังข์ตักน้ำดื่ม ชันตักน้ำดื่ม.

[๒๓๗] สมัยนั้น วิหารยังไม่มีเครื่องล้อม... ครัสว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เรานุญาตให้ล้อมด้วยเครื่องล้อม ๓ อย่าง คือ อิฐ ศิลา ไม้ ชุ่ม
ประคองยังไม่มี... ครัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตชุ่มประคอง ชุ่มประคอง
มีพื้นต่ำไป น้ำท่วมได้... ครัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ถมให้
สูง ชุ่มประคองไม่มีบาน... ครัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตชุ่มประคอง
กรอบเช็ดหน้า ครกกรองรับเศียรประคอง ห่วงข้างบน สายยู ไม้หัวลิง ลืม
กลอน ช่องดาล ช่องเชือกชัก เชือกชัก ผงหญาที่มุงชุ่มประคองตกเคลื่อน ...

ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้รื้อลง ฉาบทั้งข้างบนข้างล่าง ให้มี สีขาว สีดำ สีเหลือง มีลายดอกไม้ เครื่องเถา ฟันมังกร ดอกจอกห้ากลีบ.

พุทธานุญาตทอระบายน้ำ

[๒๓๘] สมัยนั้น บริเวณเป็นตม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต ให้โรยกรวดแร่ กรวดแร่ไม่เต็ม... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต ให้ปูศิลาเรียบ น้ำขัง... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตทอระบายน้ำ

พุทธานุญาตโรงไฟ

[๒๓๙] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายก่อกองไฟไว้ในที่นั้น ๆ ทั่วบริเวณ บริเวณสกปรก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ทำโรงไฟไว้ในที่ควรส่วนข้างหนึ่ง โรงไฟมีพื้นที่ต่ำ น้ำท่วมได้... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ถมให้สูง ดินที่ถมพัง... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ก่อกร ๓ ชนิด คือ อิฐ ศิลา ไม้ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตบันได ๓ ชนิด คือ บันไดอิฐ ศิลา ไม้ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงพลัดตก... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตราวสำหรับยึด โรงไฟไม่มีบานประตู... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตบานประตู กรอบเช็ดหน้า ครกรับเดือยประตู ห่วงข้างบน สายยู ไม้ หัวลิง ลิ่ม กลอน ช่องคาน ช่องเชือกชัก เชือกชัก ผงหญ้าที่มุง โรงไฟ หล่นเกลื่อน... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้รื้อลง ฉาบทั้งข้างบนทั้งข้างล่างให้มีสีขาว สีดำ สีเหลือง มีลายดอกไม้ เครื่องเถา ฟันมังกร

ดอกจอกห้ากลีบ ราวจีวร สายสะเคียง อารามไม่มีเครื่องล้อม แพะบ้าง ปลูสัตว์บ้าง เบียดเบียนสิ่งที่ปลูกไว้ ภิกษุทั้งหลายทราบเหตุเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ล้อมรั้ว ๓ อย่าง คือ รั้วไม้ไผ่ รั้วหนาม คุ ชุ่มประตูไม่มี แพะบ้าง ปลูสัตว์บ้าง ยังรบกวนสิ่งที่ปลูกไว้ตามเดิม... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตชุ่มประตู เครื่องไม้คร่าว บานประตูคู่ เสากระเนียด กลอนเหล็ก ผงหญ้าที่มุ้งชุ่มหล่นเกลื่อน... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้รื้อลงแล้วฉาบทั้งข้างบนทั้งข้างล่างให้มีสีขาว สีดำ สีเหลือง มีลายดอกไม้ เครื่องเถา ฟันมังกร ดอกจอกห้ากลีบ อารามเป็นตม... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้โรยหินแร่ หินแร่ไม่พอ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ปูหินเรียบ น้ำขัง... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตต่อระบายน้ำ.

[๒๔๐] สมัยนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช มีพระราชประสงค์จะทรงสร้างปราสาทปูนขาวถวายสงฆ์ ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายเกิดสนทนกันว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตเครื่องมุงชนิดใดไว้บ้างหนอ จึงทราบเหตุเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเครื่องมุง ๕ ชนิด คือ กระเบื้อง ๑ หิน ๑ ปูนขาว ๑ หญ้า ๑ ใบไม้ ๑

ภาณวารที่ ๑ จบ

เรื่องอนาถบิณฑิกคหบดีเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าครั้งแรก

[๒๔๑] สมัยนั้น อนาถบิณฑิกคหบดี เป็นน้องเขยของราชคหเศรษฐี ครั้งนั้น อนาถบิณฑิกคหบดีไปเมืองราชคฤห์ ด้วยกรณีกิจบางอย่าง.

[๒๔๒] สมัยนั้น ราชคหเศรษฐีได้นิมนต์พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้า เป็นประมุข เพื่อฉันในวันรุ่งขึ้น จึงได้สั่งทาสและกรรมกรทั้งหลายว่า พนาย ถ้าเช่นนั้น พวกท่านจงลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ ต้มข้าว หุงข้าว ต้มแกง จงช่วยกัน จัดหาอาหารที่มีรสอร่อย.

[๒๔๓] ขณะนั้น อนาถบิณฑิกคหบดีได้คิดว่า เมื่อเรามาคราวก่อน ท่านคหบดีผู้นี้จัดทำธุระทุกอย่างเสร็จแล้ว สนทนาปราศรัยกับเราผู้เดียว บัดนี้ เขามีท่าทีเปลี่ยนไป สั่งทาสและกรรมกรทั้งหลายว่า พนาย ถ้ากระนั้น พวกท่าน จงลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ ต้มข้าว หุงข้าว ต้มแกง จงช่วยกันจัดหาอาหารที่มีรสอร่อย ๆ บางทีคหบดีผู้นี้จักมีงานอวาหมงคล วิวาหมงคล หรือประกอบมหาỷญ หรือ จักทูลเชิญเสด็จพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช พร้อมทั้งกองพลมาเลี้ยง ในวันรุ่งขึ้นกระมัง.

[๒๔๔] ครั้นราชคหเศรษฐีสั่งทาสและกรรมกรแล้ว เข้าไปหาอนาถ-บิณฑิกคหบดี ได้นั่งสนทนากัน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง อนาถบิณฑิกคหบดี-ได้ถามว่า ท่านคหบดี คราวก่อนเมื่อฉันมาแล้ว ท่านได้จัดทำธุระทุกอย่าง เสร็จแล้วก็สนทนากับฉันผู้เดียว บัดนี้ท่านนั้นมัวสละวนสั่งทาสและกรรมกรว่า ถ้ากระนั้น พวกท่านจงลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ ต้มข้าว หุงข้าว ต้มแกง จงช่วยกัน จัดหาอาหารที่มีรสอร่อย ๆ บางทีท่านคหบดี จักมีงานอวาหมงคล วิวาหมงคลหรือ หรือประกอบมหาỷญ หรือจักทูลเชิญเสด็จพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช พร้อมทั้งกองพลมาเลี้ยงในวันพรุ่งนี้กระมัง.

ราชคหเศรษฐีตอบว่า ท่านคหบดี ฉันจะได้มีงานอวาหมงคล หรือ วิวาหมงคล ก็หาไม่ แม้พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช พร้อมทั้งกองพล ฉันก็ได้เชิญเสด็จมาเลี้ยงในวันพรุ่งนี้ ที่ถูกฉันประกอบมหาỷญ คือ ฉันได้นิมนต์พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เพื่อเลี้ยงในวันพรุ่งนี้.

- อ. ท่านคหบดี ท่านกล่าวว่า พระพุทธเจ้า ดังนี้หรือ.
- ร. ท่านคหบดี ฉันกล่าวว่า พระพุทธเจ้าข้า ดังนี้จะ.
- อ. ท่านคหบดี ท่านกล่าวว่า พระพุทธเจ้า ดังนี้หรือ.
- ร. ท่านคหบดี ฉันกล่าวว่า พระพุทธเจ้าข้า ดังนี้จะ.
- อ. ท่านคหบดี ท่านกล่าวว่า พระพุทธเจ้า ดังนี้หรือ.
- ร. ท่านคหบดี ฉันกล่าวว่า พระพุทธเจ้า ดังนี้จะ.
- อ. ท่านคหบดี แม้เสียดว่า พุทธะ นี้ก็อยากที่จะหาได้ในโลก
ท่านคหบดี ฉันสามารถจะเข้าเฝ้าเยี่ยมพระผู้มีพระภาคอรหันต-
สัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ในเวลานี้ได้ไหม.
- ร. ท่านคหบดี เวลานี้ยังไม่ควรที่จะเข้าเฝ้าเยี่ยมพระผู้มีพระภาค
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น พรุ่งนี้ท่านจึงจะได้เข้าเฝ้าเยี่ยมพระผู้มี-
พระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น.
- [๒๔๕] หลังจากนั้น อนาคตินทิกคหบดีคนอนันต์ถึงพระพุทธเจ้าเป็น
อารมณ์ว่า พรุ่งนี้ เราจะได้เข้าเฝ้าเยี่ยมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา-
สัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ข้าว่า เธอ ลูกขึ้นโนกลางคืนถึงสามครั้งเข้าใจว่า สว่าง
แล้ว จึงได้เดินไปโดยทางอันจะไปประตูป่าสิตวัน พวกอมนุษย์เปิดประตูให้
ขณะเมื่อเดินออกจากพระนคร แสงสว่างได้หายไป ความมืดปรากฏแทน
ความกลัว ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้าได้บังเกิดแล้ว เธอได้คิด
กลับจากที่นั่นอีก.
- [๒๔๖] ขณะนั้น สิวกัณฑ์ไม่ปรากฏร่าง ให้ได้ยินแต่เสียงโดยคาถา
ว่าดังนี้.

ข้าง ๑ แสน ม้า ๑ แสน รถม้า

อัคร ๑ แสน สวาน้อยระดับต่างหูเพชร ๑
แสน ก็ยังไม่เท่าเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งการย่าง
เท้าไปก้าวหนึ่ง เชิญก้าวไปข้างหน้าเถิด
ท่านคหบดี เชิญก้าวไปข้างหน้าเถิด ท่าน
คหบดี ท่านก้าวไปข้างหน้าดีกว่า อย่าถอย
กลับเลย.

[๒๔๗] ทันใดนั้น ความมืดหายไป แสงสว่างได้ปรากฏแก่นาถ-
บิณฑิกคหบดี ความกลัว ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า อันใด
ได้มีแล้ว อันนั้น ได้สงบแล้ว

แม้ครั้งที่สอง...

แม้ครั้งที่สาม แสงสว่างหายไป ความมืดได้ปรากฏแก่นาถบิณฑิก-
คหบดี ความกลัว ความหวาดเสียว ความสยองเกล้าได้บังเกิด เธอคิดจะ
กลับจากที่นั้นอีก แม้ครั้งที่สาม สิวักข์ก็ยังไม่ปรากฏร่าง ให้ได้ยินแต่เสียง
ว่าดังนี้ :-

ข้าง ๑ แสน ม้า ๑ แสน รถม้าอัคร

๑ แสน สวาน้อยระดับต่างหูเพชร ๑ แสน
ก็ยังไม่เท่าเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งการย่างเท้าไป
ก้าวหนึ่ง เชิญก้าวไปข้างหน้าเถิด ท่าน
คหบดี เชิญก้าวไปข้างหน้าเถิด ท่านคหบดี
ท่านก้าวไปข้างหน้าดีกว่าอย่าถอยกลับเลย.

แม้ครั้งที่สาม ความมืดหายไป แสงสว่างได้ปรากฏแก่นาถบิณฑิก-
คหบดี ความกลัว ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้าอันใดได้มีแล้ว
อันนั้นได้สงบแล้ว จึงนาถบิณฑิกคหบดีเดินเข้าไปยังสี่วันแล้ว.

[๒๔๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จลุกขึ้นจงกรมในที่แจ้ง ณ
เวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี ได้ทอดพระเนตรเห็นนาถบิณฑิกคหบดีนั้นเดินมา
แต่ไกลเที่ยว ครั้นแล้วเสด็จลงจากที่จงกรมประทับนั่งเหนืออาสนะที่ปูลาดไว้
ครั้นแล้วได้ตรัสกะอนาถบิณฑิกคหบดีว่า มาเถิดสุทัตตะ ทันใดนั้น อนาถ-
บิณฑิกคหบดี เบิกบานใจ ดีใจว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกชื่อเรา แล้ว
เข้าไปเฝ้าชบเสียรลงแทบพระบาทพระผู้มีพระภาคเจ้า ทูลถามว่า พระองค์
ประทับสำราญ หรือ พระพุทธเจ้าข้า.

[๒๔๙] พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบโดยคาถา ว่าดังนี้ :-

พราหมณ์ผู้ดับทุกข์ได้แล้ว ย่อมอยู่
เป็นสุขแท้ทุกเวลา ผู้ใดไม่คิดในกาม มีใจ
เย็น ไม่มีอุปธิ ตัดความเกี่ยวข้องทุกอย่าง
ได้แล้ว บรรเทาความกระวนกระวายในใจ
ถึงความสงบแห่งจิตเป็นผู้สงบระงับแล้ว
ย่อมอยู่เป็นสุข.

[๒๕๐] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอนุพุทพิกถาแก่นาถ
บิณฑิกคหบดี คือ บรรยายถึงทาน ศีล สวรรค์ อาทินพ ความต่ำทราม
ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย แล้วทรงประกาศอานิสงส์ในการออกจากกาม
ขณะที่พระองค์ทรงทราบว่ อนาถบิณฑิกคหบดีมีจิตควรแก่การงาน มีจิตอ่อน

มีจิตปราศจากนิวรณ์ มีจิตสูง มีจิตเลื่อมใสแล้ว จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

อนาถบิณฑิกคหบดีได้ดวงตาเห็นธรรม

ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากฐิติ ปราศจากมลทินว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา ได้เกิดแก่อนาถบิณฑิกคหบดี ณ ที่นั่นนั่นแล คู่ผ้าที่สะอาดปราศจากมลทินควรได้รับน้ำย้อม ฉะนั้น.

[๒๕๑] ครั้นอนาถบิณฑิกคหบดี ได้เห็นธรรมแล้ว ได้บรรลुธรรมแล้ว ได้รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว มีธรรมหยั่งลงแล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย ถึงความเป็นผู้แก้แล้ว ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้ทูลคำนับแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ภาสิตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยายอย่างนี้ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีคร่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า คนมีจักขุจักเห็นรูป ดังนี้ ขอพระพุทธเจ้านี้ถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ ขอพระองค์ทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้มอชชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้น และขอพระองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จงทรงรับภัตตาหาร เพื่อเจริญบุญกุศล ปิติ และปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ของข้าพระพุทธเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับอาราธนา โดยคุณนิภาพ ครั้นอนาถบิณฑิกคหบดีทราบ ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับอาราธนาแล้ว จึงลุกจากที่นั่ง ถวายบังคม ทำประทักษิณกลับไป.

[๒๕๒] ราชคหเศรษฐีได้ทราบข่าวว่า อนาคตบัณฑิตกหนดนิมนต์ พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เพื่อฉันในวันพรุ่งนี้ จึงได้ถามอนาคต- บัณฑิตกหนดว่า ท่านกหนด ข่าว่าท่านได้นิมนต์พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็น ประมุข เพื่อฉันในวันพรุ่งนี้ แลท่านก็เป็นแขกแรกมา ฉันจะให้ยืมทรัพย์ที่ จะจับจ่ายสิ่งของแก่ท่าน เพื่อท่านจะได้จัดทำอาหารเลี้ยงพระสงฆ์มีพระพุทธเจ้า เป็นประมุข

อนาคตบัณฑิตกหนดตอบว่า ไม่ต้อง ท่านกหนด ทรัพย์สำหรับที่จะ จับจ่ายสิ่งของเป็นเครื่องทำอาหารถวายพระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขนั้น ของฉันมีแล้ว.

[๒๕๓] ชาวนิคมนเมืองราชคฤห์ได้ทราบข่าวว่า อนาคตบัณฑิต นิมนต์พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เพื่อฉันในวันพรุ่งนี้ จึงได้ถาม อนาคตบัณฑิตกหนดว่า ท่านกหนด ข่าว่าท่านได้นิมนต์พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้า เป็นประมุขเพื่อฉันในวันพรุ่งนี้ แลท่านก็เป็นแขกแรกมา ฉันจะให้ยืมทรัพย์ ที่จับจ่ายสิ่งของแก่ท่าน เพื่อท่านจะได้จัดทำอาหารเลี้ยงพระสงฆ์มีพระ พุทธเจ้าเป็นประมุข.

อนาคตบัณฑิตกหนดตอบว่า ไม่ต้อง ท่านผู้เจริญ ทรัพย์สำหรับที่ จะจับจ่ายสิ่งของเป็นเครื่องทำอาหารถวายพระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขนั้น ของฉันมีแล้ว.

[๒๕๔] พระเจ้า พิมพิสารจอม เสนามาครราชได้ทรงสดับข่าวว่า อนาคตบัณฑิต นิมนต์พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เพื่อฉันในวัน พรุ่งนี้จึงได้ถามอนาคตบัณฑิตว่า คุณกหนด ข่าว่า ท่านนิมนต์ พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขเพื่อฉันในวันพรุ่งนี้ แลท่านก็เป็นแขกเมือง

ฉันจะให้ขี้มทรพ์ที่จะจับจ่ายสิ่งของแก่ท่าน เพื่อท่านจะได้จัดทำอาหารเลี้ยง
พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข

อนาถบิณฑิกคหบดีกราบทูลว่า ขอเดชะ เป็นพระมหากษัตริย์คุณ
อย่างสิ้นเกล้า ทรพ์ที่จะจับจ่ายเป็นเครื่องทำอาหารถวายพระสงฆ์มีพระพุทธเจ้า
เป็นประมุขนั้น ของข้าพระพุทธเจ้ามีแล้ว .

อนาถบิณฑิกคหบดีถวายภัตตาหาร

[๒๕๕] หลังจากนั้น อนาถบิณฑิกคหบดีสั่งให้ตกแต่งอาหารของ
เคี้ยวของฉันอันประณีตในนิเวศน์ของราชคหเศรษฐี โดยล่วงราตรีนั้น แล้ว
ให้กราบทูลภัตตกาลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ได้เวลาแล้ว ภัตตาหารสำเร็จแล้ว
พระพุทธเจ้าข้า ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงครองอันตราวาสก ทรงถือ
บาตรจีวร เสด็จเข้านิเวศน์ของราชคหเศรษฐี ครั้นแล้วประทับนั่งเหนืออาสนะ
ที่ปูลาด ถวายพร้อมกับภิกษุสงฆ์ จึงอนาถบิณฑิกคหบดีอังกาสภิกษุสงฆ์มีพระ
พุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยอาหารของเคี้ยวของฉันอันประณีตด้วยมือตนเอง จน
พระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยเสร็จลดพระหัตถ์จากบาตร ห้ามภัตรแล้ว จึงนั่ง ณ ที่
ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระองค์พร้อมทั้ง
ภิกษุสงฆ์จงทรงรับอาราธนาอยู่จำพรรษาในเมืองสาวัตถีของข้าพระพุทธเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนคหบดี พระตถาคตทั้งหลาย ย่อม
ยินดีในสุญญาการ

อนาถบิณฑิกคหบดีทูลว่า ทราบเกล้าแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทราบเกล้าแล้วพระสุคต ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้อนาถ
บิณฑิกคหบดีเห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมมีกตาแล้วทรงลุกจาก
อาสนะเสด็จกลับ.

อนาถบิณฑิกคหบดีสร้างพระเชตะวัน

[๒๕๖] สมัยนั้น อนาถบิณฑิกคหบดีเป็นคนมีมิตรสหายมาก มีวาจา
ควรเชื่อถือ ครั้นเสร็จกิจนั้นในเมืองราชคฤห์แล้ว กลับไปสู่พระนครสาวัตถี
ได้ชักชวนชาวบ้านระหว่างทางว่า ท่านทั้งหลาย จงช่วยกันสร้างอาราม จงช่วย
กันสร้างวิหาร เริ่มบำเพ็ญทาน เพราะเวลานี้พระพุทธเจ้าอุบัติในโลกแล้ว
อนึ่ง พระองค์อันข้าพเจ้าได้นิมนต์แล้ว จักเสด็จมาโดยทางนี้ ครั้นนั้น ชาว
บ้านเหล่านั้นที่อนาถบิณฑิกคหบดีชักชวนไว้ ต่างพากันสร้างอาราม สร้างวิหาร
เริ่มบำเพ็ญทานแล้ว ครั้นอนาถบิณฑิกคหบดีไปถึงพระนครสาวัตถีแล้ว เทียว
ตรวจดูพระนครสาวัตถีโดยรอบว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าควรจะประทับอยู่ที่ไหน
ดีหนอ ซึ่งเป็นสถานที่ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก จากหมู่บ้าน มีคมนาคนสะดวก
ชาวบ้านบรรดาที่มีความประสงค์ไปมาได้ง่าย กลางวันมีคนน้อย กลางคืนเงียบ
มีเสียงอีกทึกน้อยปราศจากกลิ่นไอของคน เป็นสถานควรแก่การประกอบกรรม
ในที่ลับของมนุษย์ชนสมควรเป็นที่หลีกเร้น อนาถบิณฑิกคหบดีได้เห็นพระ-
อุทยานของเจ้าเชตราชกุมารซึ่งเป็นสถานไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก จากหมู่บ้าน มี
การคมนาคนสะดวก ชาวบ้านบรรดาที่มีความประสงค์ไปมาได้ง่าย กลางวันมี
คนน้อย กลางคืนเงียบ มีเสียงอีกทึกน้อย ปราศจากกลิ่นไอคน เป็นสถาน
ควรแก่การประกอบกรรมในที่ลับของมนุษย์ชน สมควรเป็นที่หลีกเร้น ครั้น
แล้ว จึงเข้าเฝ้าเชตราชกุมาร กราบทูลว่า ขอได้ฝ่าพระบาทจงทรงประทานพระ
อุทยานแก่เกล้ากระหม่อม เพื่อจัดสร้างพระอาราม พระเจ้าข้า

เจ้าเชตราชกุมารรับสั่งว่า ท่านคหบดี อารามเราให้ไม่ได้ แต่ต้อง
ซื้อด้วยลาดทรัพย์เป็นโกฏิ

- อ. อาราม พระองค์ทรงตกลงขายหรือ พระเจ้า
- ข. อาราม ฉันยังไม่ตกลงขาย ท่านคหบดี

เจ้าชายกัณหบดี ได้ถามมหาอำมาตย์ผู้พิพากษาความว่า เป็นอันตกลงขายหรือไม่ตกลงขาย มหาอำมาตย์ผู้พิพากษาตอบว่า เมื่อพระองค์ตราค่าแล้ว อารามเป็นอันตกลงขาย

จึงอนาถบิณฑิกคหบดี สั่งให้คนเอาเกวียนบรรทุกเงินออกมาเรียงลาดริมจกกัน ณ อารามเซตวัน เงินที่ขนออกมาราวเดียว ยังไม่พอแก่โอกาสหน้อยหนึ่งใกล้ชุ่มประตู่ จึงอนาถบิณฑิกคหบดี สั่งคนทั้งหลายว่า พนายพวกเธอจงไปขเงินมาเรียงในโอกาสนี้ ขณะนั้น เจ้าเซตราชกุมารทรงรำพึงว่า ที่อันน้อยนี้จักไม่มีเหลือ โดยที่คหบดีนี้บริจาคนเงินมากเพียงนั้น จึงเจ้าเซตราชกุมารตรัสกะอนาถบิณฑิกคหบดีว่า พอแล้ว ท่านคหบดี ท่านอย่าได้ลาดโอกาสนี้เลย ท่านจงให้โอกาสนี้แก่ฉัน ที่ว่างนี้ฉันจักยกให้ ดังนั้น อนาถบิณฑิกคหบดี คร่ำครวญว่า เจ้าเซตราชกุมารนี้ ทรงเรื่องพระนาม มีคนรู้จักมากอันความเลื่อมใสในพระธรรมวินัยนี้ ของคนที่มีคนรู้จักมากเห็นปานนี้ ยิ่งใหญ่นักแล จึงได้ถวายที่ว่างนั้นแก่เจ้าเซตราชกุมาร เจ้าเซตราชกุมารรับสั่งให้สร้างชุ่มประตู่ลงในที่ว่างนั้น ส่วนอนาถบิณฑิกคหบดีได้ให้สร้างวิหารหลายหลัง ไว้ในพระเซตวัน สร้างบริเวณ สร้างชุ่มประตู่ สร้างศาลาหอลัน สร้างโรงไฟ สร้างกัปปิยกุฎี สร้างวัจกุฎี สร้างที่จงกรม สร้างโรงจงกรม สร้างบ่อน้ำ สร้างศาลาบ่อน้ำ สร้างเรือนไฟ สร้างศาลาเรือนไฟ สร้างสระโบกขรณี สร้างมณฑป.

[๒๕๗] ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในพระนครราชคฤห์ ตามพระพุทธานุสิริแล้ว ได้เสด็จจาริกทางพระนครเวสาลี เสด็จจาริกโดยลำดับถึงพระนครเวสาลีแล้ว ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลาป่ามหาวันเขตพระนครเวสาลีนั้น.

[๒๕๘] ก็สมัยนั้น ชาวบ้านทั้งตั้งใจทำการก่อสร้าง แลอุปฐากภิกษุผู้
อำนวยการก่อสร้างด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริวาร อันเป็น
ปัจจัยของภิกษุอาพาธโดยเคารพ.

เรื่องช่างขุนเข็ญใจ

[๒๕๙] ขณะนั้น ช่างขุนเข็ญใจคนหนึ่ง คิดว่า ที่อันน้อยนี้จักไม่มี
เหลือ โดยที่คนเหล่านี้ตั้งใจช่วยกันทำการก่อสร้าง ไฉนเราพึงช่วยทำการ
ก่อสร้างบ้าง จึงช่างขุนเข็ญใจนั้น ขยำโคลนก่ออิฐตั้งฝากำแพงขึ้นเอง เขาไม่
เข้าใจก่อ ฝากำแพงคด ได้พังลง แม้ครั้งที่สอง...

แม้ครั้งที่สาม ช่างขุนเข็ญใจนั้นลงมือขยำโคลน ก่ออิฐตั้งกำแพงเอง
เขาไม่เข้าใจก่อ ฝากำแพงคด ได้พังลง เขาจึงเพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาว่า
พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้บอกสอนแต่เฉพาะพวกที่ถวายเป็น
บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยของภิกษุอาพาธ และ
อำนวยการก่อสร้างแก่เขาเหล่านั้น ส่วนเราเป็นคนเข็ญใจ ไม่มีใครบอกสอน
หรืออำนวยการก่อสร้างแก่เรา ภิกษุทั้งหลายได้ยินช่างขุนเข็ญใจนั้น เพ่งโทษ
ดิเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงทำ
ธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่ง
กะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ ๆ การก่อสร้าง คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อำนวยการก่อสร้าง ต้องชวนขวายเป็น ทำไฉนหนอ
วิหารจึงจะสำเร็จได้เร็ว ต้องซ่อมสิ่งที่หักพัง

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงให้อย่างนี้ พึงขอร้องภิกษุก่อน
ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรม.
วจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาให้นวกรรม

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้วิหารของคหบดีผู้มีชื่อนี้ เป็นนวกรรมของภิกษุมิชื่อนี้ นี่เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์ จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์ให้วิหารของคหบดีผู้มีชื่อนั้น เป็นนวกรรมของภิกษุมิชื่อนี้ การให้วิหารของคหบดีผู้มีชื่อนี้ เป็นนวกรรมของภิกษุมิชื่อนี้ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้ฟังไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

วิหารของคหบดีผู้มีชื่อนี้ สงฆ์ให้เป็นนวกรรมของภิกษุมิชื่อนี้แล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุอันจึงนิง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

เรื่องความเคารพ

[๒๖๐] ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ที่พระนครเวสาลี ตามพระพุทธานุสสิริแล้ว เสด็จจาริกทางพระนครสาวัตถี สมัยนั้น ภิกษุอันเดวาสีกของพระฉัพพัคคีย์รีบไปข้างหน้าภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข จงวิหารกันที่นอนไว้ว่า ที่นี้ของอุปัชฌาย์ของเรา ที่นี้ของอาจารย์ของเรา ที่นี้ของพวกเรา ครั้งนั้น ท่านพระสารีบุตรไปล่าหลังภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เมื่อภิกษุทั้งหลายจงวิหาร แลที่นอนหมดแล้ว หาที่นอนไม่ได้ จึงนั่ง ณ โคนไม้แห่งหนึ่ง ครั้นเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี พระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จลุกขึ้น ทรงพระภาสะ แม้ท่านพระสารีบุตรก็กระแอมไอ

พ. ไกร ที่นั่น

ส. ข้าพระพุทธเจ้า สารีบุตร พระพุทธเจ้าข้า

พ. สารีบุตร ทำไมเธอจึงมานั่งที่โคนต้นไม้ที่นี่เล่า

ลำดับนั้น ท่านพระสารีบุตร ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

[๒๖๑] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสงฆ์ให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า ภิกษุอันเตวาสิกของพระฉัพพัคคีย์ รีบไปก่อนภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข แล้วจงวิหาร กันที่นอนไว้ว่า ที่นี่ของอุปัชฌาย์ของพวกเรา ที่นี่ของอาจารย์ของพวกเรา ที่นี่ของพวกเรา จริงหรือ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนโมฆบุรุษเหล่านั้น จึงได้รับไปก่อนภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข แล้วจง วิหาร กันที่นอนไว้ว่า ที่นี่ของอุปัชฌาย์ของพวกเรา ที่นี่ของอาจารย์ของพวกเรา ที่นี่ของพวกเรา การกระทำของโมฆบุรุษเหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถา ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดบวชจากตระกูลกษัตริย์ ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดบวชจากตระกูลพราหมณ์ ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดบวชจาก
ตระกูลคหบดี ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดจำทรง
พระสูตรไว้ได้ ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดทรงพระวินัย
ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดเป็นธรรมกถึก
ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดได้ปฐมฌาน
ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดได้ทุติยฌาน
ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดได้ตติยฌาน . .
ภิกษุใดได้จตุตถฌาน ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาต
อันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดเป็นพระ
โสดาบัน ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดเป็นพระ
สกทาคามี...ภิกษุใดเป็นอนาคามี . . .ภิกษุใดเป็นพระอรหันต์ ภิกษุนั้นควร
ได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า ภิกษุใดได้วิชา ๓ ภิกษุนั้นควรได้
อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดได้อภิญญา ๖ ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ.

เรื่องสัตว์ ๓ สหาย

[๒๖๒] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว มีต้นไทรใหญ่ต้นหนึ่งอยู่แถบหิมพานต์
สัตว์ ๓ สหาย คือ นกกระทา ๑ ถึง ๑ ช้าง ๑ อาศัยต้นไทรใหญ่นั้นอยู่
ทั้งสามสัตว์นั้นมีได้เคารพ มิได้แย่งกัน มีความประพฤติกไม่กลมเกลียวกันอยู่
จึงสัตว์ ๓ สหายนั้นปรึกษากันว่า โอ พวกเราทำอย่างไรจึงจะรู้ได้แน่ว่าบรรดา
พวกเราผู้ใดเป็นใหญ่โดยกำเนิด พวกเราจะได้สักการะ เคารพ นับถือบูชา
ผู้นั้น และได้ทั้งอยู่ในโอวาทของผู้นั้น จึงนกกระทาและลิงถามช้างว่า สหาย
ท่านจำเรื่องเก่าแก่อะไรได้บ้าง

ช้างตอบว่า สหายทั้งหลาย เมื่อฉันยังเล็ก ฉันเดินคร่อม ต้นไทรนี้ไว้
ในหว่างขาหนีบได้ ยอดไทรพอระต่องฉัน ฉันจำเรื่องเก่าได้ ดังนี้

นกกระทากับช้างถามลิงว่า สหาย ท่านจำเรื่องเก่าแก่อะไรได้บ้าง

ลิงตอบว่า สหายทั้งหลาย เมื่อฉันยังเล็ก ฉันนั่งบนพื้นดินเคียงกนิ-
ยอดไทรนี้ ฉันจำเรื่องเก่าได้ ดังนี้

ลิงและช้างถามนกกระทาว่า สหาย ท่านจำเรื่องเก่าแก่อะไรได้บ้าง

นกกระทาตอบว่า สหายทั้งหลาย ในสถานที่โน้นมีต้นไทรใหญ่
ฉันกินผลจากต้นไทรใหญ่นั้น แล้วได้ถ่ายมูลไว้ ณ สถานที่นี้ ต้นไทรต้นนี้
เกิดจากต้นไทรใหญ่นั้น เพราะฉะนั้น ฉันจึงเป็นใหญ่กว่าโดยกำเนิด ลิงกับ
ช้างได้กล่าวกับนกกระทาว่า บรรดาพวกเรา ท่านเป็นผู้ใหญ่กว่า โดยกำเนิด
พวกเราจักสักการะ เคารพ นับถือ บูชาท่านและจะตั้งอยู่ในโอวาทของท่าน

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย นกกระทาได้ให้ลิงกับช้าง สมาทานศีลห้าและตนเองก็ประพฤตีสมาทานในศีลห้า สัตว์ทั้งสามมีความเคารพยำเกรงกัน มีความประพฤติกลมเกลียวกันอยู่ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ได้เข้าถึงสุคติ-โลกสวรรค์ คู่ก่อนภิกษุทั้งหลายวัตรจริยานี้แล ได้ชื่อว่าดีตติริยพรหมจรรย์.

[๒๖๓] คนเหล่าใด ฉลาดในธรรม

ประพฤตีสอนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ ย่อมเป็นผู้
อหัมมหัสสนสรเรตริยในปัจจุบัณนี้ ทั้งสม-
ปรายภพของคนเหล่านั้นเป็นสุคติแล.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย แท้จริงสัตว์นั้นเป็นดิรัจฉาน ยังมีความ
เคารพยำเกรงกัน มีความประพฤติกลมเกลียวกันอยู่ การที่พวกเธอเป็นบรรพชิต
ในธรรมวินัยที่เรากล่าวดีแล้วอย่างนี้ มีความเคารพยำเกรงกัน มีความประพฤติ
กลมเกลียวกันอยู่ นั้นจะพึงงามในธรรมวินัยนี้โดยสแท้

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย การกระทำของโมฆบุรุษเหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไป
เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังเลื่อมใส... ครั้นแล้วทรงทำธรรมมีกถา
รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการกราบไหว้ การ
ลูกรับ การทำอัญชลีกรรม การทำสามิจิกรรม อาสนะที่เลิศ น้ำอันเลิศ
บิณฑบาตอันเลิศ ตามลำดับผู้แก่กว่า อนึ่ง ภิกษุไม่ควรเกียดกันเสนาสนะของ
สงฆ์ตามลำดับผู้แก่กว่า รูปใดเกียดกัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

บุคคลที่ไม่ควรไหว้ ๑๐ จำพวก

[๒๖๔] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๑ จำพวกนี้ อันภิกษุไม่ควร
ไหว้ คืออันภิกษุผู้อุปสมบทก่อนไม่ควรไหว้ภิกษุผู้อุปสมบทภายหลัง ๑ ไม่ควร
ไหว้ อนุปลัมบัน ๑ ไม่ควรไหว้ภิกษุนานาสังวาสผู้แก่กว่า แต่ไม่ใช่ธรรมวาที ๑

ไม่ควรไหว้มาตุคาม ๑ ไม่ควรไหว้บัณฑิตเถาะ ๑ ไม่ควรไหว้ภิกษุผู้อยู่ปริวาส ๑
ไม่ควรไหว้ภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม ๑ ไม่ควรไหว้ภิกษุผู้ควรมานัต ๑
ไม่ควรไหว้ภิกษุผู้ประพฤตินานัต ๑ ไม่ควรไหว้ภิกษุผู้ควรอัฏฐาน ๑
บุคคล ๑๐ จำพวกนี้แล อันภิกษุไม่ควรไหว้.

บุคคลที่ควรไหว้ ๓ จำพวก

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ จำพวกนี้ ภิกษุควรไหว้ คือภิกษุผู้
อุปสมบทภายหลัง ควรไหว้ภิกษุผู้อุปสมบทก่อน ๑ ควรไหว้ภิกษุนานาสังวาส
ผู้แก่กว่า แต่เป็นธรรมวาที ๑ ควรไหว้ตถาคตผู้อรหันต์ตรัสรู้เองโดยชอบ
ในโลกทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์
เทวดาและมนุษย์.

บุคคล ๓ จำพวกนี้แล ภิกษุควรไหว้

เรื่องเกียดกันเสนาสนะของสงฆ์

[๒๖๕] สมัยนั้น ชาวบ้านตดแต่งมณฑป จัดแจงเครื่องลาดแผ้วถาง
สถานที่ไว้เฉพาะสงฆ์ ภิกษุอันเตวาลิกของพระฉัพพัคคีย์กล่าวว่า พระผู้มี
พระภาคเจ้าทรงอนุญาตเสนาสนะตามลำดับผู้แก่กว่า เฉพาะของสงฆ์เท่านั้น
ของเหล่านี้เขาไม่ได้ทำเจาะจงไว้ จึงรีบไปก่อนภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็น
ประมุข จอมณฑป จองเครื่องลาด จองสถานที่ไว้ว่า นี่สำหรับอุปัชฌาย์
ของพวกเรา นี่สำหรับอาจารย์ของพวกเรา นี่สำหรับพวกเรา ครั้นท่าน
พระสารีบุตรไปล้างหลังภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เมื่อภิกษุเหล่านั้น
จอมณฑป จองเครื่องลาด จองสถานที่หมดแล้ว หาที่วางไม่ได้ จึงนั่งอยู่
ณ โคนไม้แห่งหนึ่ง ครั้นเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จ
ลุกขึ้นทรงพระกาสะ แม้ท่านพระสารีบุตรก็กระแอมไอ.

พ. โคร ที่นั่น .

ส. ข้าพระพุทธเจ้า สารีบุตร พระพุทธเจ้าข้า.

พ. สารีบุตร ทำไมเธอจึงมานั่งที่โคนต้นนี้เล่า.

จึงท่านพระสารีบุตรได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

[๒๖๖] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ใน เพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุอันเตวาสิกของภิกษุณัฬพัคคีย์ พุคว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตเสนาสนะตามลำดับผู้แก่กว่าเฉพาะของ สงฆ์เท่านั้น ไม่ได้ทรงหมายถึงของที่เขาทำเจาะจง จึงรีบไปก่อนหน้าภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข จอมถป จองเครื่องลาด จองสถานที่ว่างไว้ว่า ที่นี้สำหรับอุปัชฌาย์ของพวกเรา ที่นี้ของอาจารย์ของพวกเรา ที่นี้ของพวกเรา จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียน ... ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้ของที่เขาทำเจาะจง ภิกษุก็ ไม่พึงเกียดกันตามลำดับผู้แก่กว่า รูปใดเกียดกัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๒๖๗] สมัยนั้น ชาวบ้านตกแต่งที่นอนสูงที่นอนใหญ่ไว้ในโรง- อาหาร ณ ละแวกบ้าน คือ เก้าอี้นอน เตียงใหญ่ ผ้าโกเชาว์ขนยาว เครื่องลาด ที่ทำด้วยขนแกะวิจิตรด้วยลวดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาด ที่มีสัณฐานเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดพรมขนแกะวิจิตร ด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและเสือเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาด ขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงินแกมไหม เครื่องลาดไหมขลิบทอง และเงิน เครื่องลาดขนแกะจุนางฟ่อน ๑๖ คน เครื่องลาดหลังช้าง เครื่องลาด

หลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์ชื่อชินะอันมีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง ภิภุฑูทั้งหลายรังเกียจไม่นั่งทับ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิภุฑูทั้งหลาย เราอนุญาตเครื่องลาดที่เป็นคิหิวิกัฏ เว้นเครื่องลาด ๓ ชนิด คือ เก้าอี้นอน เตียงใหญ่ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น นอกนั้นนั่งทับได้ แต่จะนอนทับไม่ได้.

พุทธานุญาตให้นั่งทับเตียงตั้งเป็นคิหิวิกัฏ

[๒๖๘] สมัยนั้น ชาวบ้านตกแต่งเตียงบ้าง ตั้งบ้าง ที่ยัดนุ่นไว้ใน โรงอาหาร ณ ละแวกบ้าน ภิภุฑูทั้งหลายรังเกียจไม่นั่งทับ จึงกราบทูลเรื่อง นั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิภุฑูทั้งหลาย เราอนุญาตให้นั่ง ทับเตียงตั้งที่เป็นคิหิวิกัฏได้ แต่จะนอนทับไม่ได้.

อนาถบิณฑิกคหบดีถวายพระเชตวนาราม

[๒๖๙] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จจาริกโดยลำดับ ได้เสด็จ ถึงพระนครสาวัตถี ทราบว่าพระองค์ประทับอยู่ที่พระเชตวัน อารามของอนาถ บิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถีนั้น จึงอนาถบิณฑิกคหบดีเข้าไปเฝ้าพระ- ผู้มีพระภาคเจ้าถวายบังคมนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มี พระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า พร้อมกับภิภุฑูสงฆ์จง ทรงรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้าเพื่อเสวยในวันพรุ่งนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงรับอาราธนาโดยคุณิภาพ ครั้นอนาถบิณฑิกคหบดีทราบบว่า พระผู้มี พระภาคเจ้าทรงรับอาราธนา แล้วลุกจากที่นั่งถวายบังคม ทำประทักษิณ กลับไป.

[๒๗๐] หลังจากนั้น อนาถบิณฑิกคหบดีสั่งให้ตักแต่งขาทนียโกชนีย-
อาหารอันประณีต โดยล่วงราตรีนั้น แล้วสั่งให้คนไปกราบทูลกัฏกาลแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า กัฏดาหารเสร็จแล้ว
ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงครองอันตราวาสก ทรงถือบาตรจีวรเสด็จ
เข้าสู่ณเวศน์ของอนาถบิณฑิกคหบดี ครั้นแล้วประทับนั่งบนอาสนะที่เขาจัด
ไว้ถวาย พร้อมกับภิกษุสงฆ์ จึงอนาถบิณฑิกคหบดี อังคาสภิกษุสงฆ์มี
พระพุทธเจ้าเป็นประมุขด้วยอาหารของเคี้ยวของฉันอันประณีตด้วยมือของตน
จนพระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยเสร็จลดพระหัตถ์จากบาตรห้ามกัฏแล้ว จึงนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าจะ
ปฏิบัติอย่างไรในพระเชตวันวิหาร พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คหบดี ถ้าเช่นนั้น
เธอจงถวายพระเชตวันวิหารแก่สงฆ์จตุรทิศ ทั้งที่มาแล้วและยังไม่มา อนาถ-
บิณฑิกคหบดีรับสนองพระพุทธบัญชาแล้ว ได้ถวายพระเชตวันวิหารแก่สงฆ์
จตุรทิศ ทั้งที่มาแล้วและยังไม่มา.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุโมทนาอนาถบิณฑิกคหบดี ด้วย
คาถาเหล่านี้ ว่าดังนี้ :-

คาถาอนุโมทนาวิหารทาน

[๒๗๑] วิหารย่อมป้องกันหนาวร้อน
และเนื้อร้าย นอกจากนั้นป้องกันงูและยุง
ฝนในลิสิริฤดู นอกจากนั้น วิหารยังป้องกัน
ลมและแดดอันกล้าที่เกิดขึ้นได้ การถวาย
วิหารแก่สงฆ์เพื่อหลีกเร้นอยู่ เพื่อความสุข
เพื่อเพ่งพิจารณา และเพื่อเห็นแจ้ง พระ-

พุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่า เป็นทานอันเลิศ
เพราะเหตุที่นั่นแล คนผู้ฉลาด เมื่อถึงเห็น
ประโยชน์ตน พึงสร้างวิหารอันรื่นรมย์ ให้
ภิกษุทั้งหลายผู้พหุสตอยู่ในวิหารเถิด อนึ่ง
พึงมีน้ำใจเลื่อมใส ถวายข้าว น้ำ ผ้า และ
เสนาสนะอันเหมาะสมแก่พวกเธอ ในพวก
เธอผู้ซื่อตรง เพราะพวกเธอย่อมแสดงธรรม
อันเป็นเครื่องบรรเทาสรรพทุกข์แก่เขา
อันเขารู้ทั่วถึงแล้วจะเป็นผู้ไม่มีอาสวะ
ปรีนิพพานในโลกนี้.

ครั้งพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุโมทนาอนาถบิณฑิกคหบดี ด้วย
พระคาถาเหล่านี้แล้ว เสด็จลุกจากอาสนะกลับไป.

เรื่องให้ภิกษุกำลังฉันค้างอยู่ลุกขึ้น

[๒๗๒] สมัยนั้น มหาอำมาตย์ผู้หนึ่งเป็นสาวกของอาชีวกได้เลี้ยง
อาหารพระสงฆ์ ท่านพระอุปนันทสากยบุตรมาภายหลัง ได้ให้ภิกษุผู้นั่งใน
ลำดับลุกขึ้นทั้งที่กำลังฉันอาหารค้างอยู่ โรงอาหารได้เกิดโกลาหล จึงมหา
อำมาตย์ผู้นั้น เฟงโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระ
สากยบุตรมาทีหลัง จึงได้ให้ภิกษุผู้นั่งในลำดับลุกขึ้นทั้งที่ยังฉันอาหารค้างอยู่เล่า
โรงอาหารได้เกิดโกลาหลขึ้น ภิกษุผู้นั่งแม้นในที่อื่น จะพึงได้ฉันจนอิ่มอย่างไร
เล่า ภิกษุทั้งหลายได้ยินมหาอำมาตย์ผู้นั้น เฟงโทษ ตีเตียน โปนทะนาอยู่
บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย ... ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา ไฉนท่าน
พระอุปนันทสากยบุตรมาทีหลังจึงได้ให้ภิกษุผู้นั่งในลำดับลุกขึ้น ทั้งที่ยังฉัน

อาหารค้างอยู่เล่า โรงอาหารได้เกิดโกลาหลขึ้น แล้ว กราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า...ทรงสอบถามว่า คุณก่อนอุปนันทะ ข้าว่า เธอมาทีหลังได้ให้ภิกษุผู้นั่งในลำดับลุกขึ้นทั้งที่ยังฉันอาหารค้างอยู่ โรงอาหารได้เกิดโกลาหลขึ้น จริงหรือ.

ท่านพระอุปนันทศากยบุตรกราบทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณอนโมฆบุรุษ ไฉนเธอมา ทีหลังจึงให้ภิกษุผู้นั่งในลำดับลุกขึ้นทั้งที่ยังฉันอาหารค้างอยู่ โรงอาหารได้เกิด โกลาหลขึ้น การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ ยังไม่เลื่อมใส... ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อน ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงให้ภิกษุผู้นั่งในลำดับลุกขึ้น ทั้งที่ยังฉันอาหารค้างอยู่ รูปใดให้ลุกขึ้น ต้องอาบัติทุกกฏ ถ้าให้ลุกขึ้นยอมเป็นอันห้ามภักตร์ด้วย พึง กล่าววาท่านจงไปหาน้ำมา ถ้าได้อย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ พึงกลืน เมล็ดข้าวให้เรียบร้อยแล้ว จึงให้อาสนะแก่ภิกษุผู้แก่กว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง เรากล่าวมิได้หมายความว่า ภิกษุพึงหวงกันอาสนะ แก่ภิกษุผู้แก่กว่า โดยปริยายไร ๆ รูปใดหวงกัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ไล่ภิกษุอาพาธให้ลุกขึ้น

[๒๗๓] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ไล่ภิกษุอาพาธให้ลุกขึ้น ภิกษุอาพาธ ตอบอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย พวกผมไม่สามารถจะลุกขึ้นได้ เพราะเป็นผู้ อาพาธ พระฉัพพัคคีย์กล่าวว่า พวกผมจะพุงพวกท่านให้ลุกขึ้น แล้วประคอง ให้ลุกขึ้นพวยขึ้นแล้วก็ปล่อยเสีย ภิกษุอาพาธล้มสลบ...ภิกษุทั้งหลายกราบทูล เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึง ไล่ภิกษุอาพาธให้ลุกขึ้น รูปใดไล่ให้ลุกขึ้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๒๓๔] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์พูดว่า พวกผมอาพาธ ลูกไม่ขึ้น แล้วยึดเอาที่นอนดี ๆ ไว้... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ที่นอนเหมาะสมแก่ ภิกษุอาพาธ.

[๒๓๕] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์อาพาธเล็กน้อย ก็หวงกันเสนาสนะไว้... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุมีอาพาธเล็กน้อย ไม่พึงหวงกันเสนาสนะไว้ รูปใด หวงกัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องพระสังคตสวัคคีย์ช่อมวิหาร

[๒๓๖] สมัยนั้น พระสังคตสวัคคีย์ช่อมวิหารใหญ่หลังหนึ่งซึ่งตั้งอยู่สุดเขต ด้วยหมายใจว่า พวกเราจักจำพรรษา ณ ที่นี้ พระฉัพพัคคีย์ได้เห็น พระสังคตสวัคคีย์กำลังช่อมวิหาร ครั้นแล้วได้กล่าวอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย พระสังคตสวัคคีย์เหล่านี้ กำลังช่อมวิหาร พวกเราจงช่วยกันไล่พวกเธอไปเสียเถิด ภิกษุบางพวกกล่าวกันอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลายจงรอไว้จนกว่าจะช่อมเสร็จ เมื่อช่อมเสร็จแล้ว จึงค่อยไล่ไป ครั้นช่อมเสร็จ พระฉัพพัคคีย์ได้กล่าวกะ พระสังคตสวัคคีย์ว่า ท่านทั้งหลาย พวกท่านจงออกไป วิหารถึงแก่พวกผม.

ส. ท่านทั้งหลาย ควรจะบอกไว้ก่อนมิใช่หรือ พวกผมจะได้ช่อมที่อื่น.

ฉ. ท่านทั้งหลาย วิหารของสงฆ์มิใช่หรือ.

ส. ขอรับ วิหารของสงฆ์.

ฉ. ท่านทั้งหลาย พวกท่านจงออกไป วิหารถึงแก่พวกผม.

ส. ท่านทั้งหลาย วิหารใหญ่ แม้พวกท่านก็อยู่ได้ แม้พวกผมก็อยู่ได้.

ฉ. จงออกไป วิหารถึงแก่พวกผม แล้วทำเป็นโกรธ ขัดเคือง จับ

วิธีสมมติ

[๒๓๘] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แสดงขันธ์พึงสมมติอย่างนี้ พึงขอร้อง ภิกษุก่อน ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วย ญัตติทุกติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของ สงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติภิกษุมีชื่อนี้เป็นผู้ให้ถือเสนาสนะ นี้ เป็นญัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุมีชื่อนี้ เป็นผู้ให้ถือเสนาสนะ การสมมติภิกษุมีชื่อนี้เป็นผู้ให้ถือเสนาสนะ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่าน ท่านผู้นั้นพึงพูด.

ภิกษุมีชื่อนี้ สงฆ์สมมติให้เป็นผู้ถือเสนาสนะ ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

[๒๓๙] ต่อมา ภิกษุทั้งหลาย ผู้ให้ถือเสนาสนะหรือกันว่า เราจะพึง ใ้ถือเสนาสนะอย่างไรหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระ- ผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตใ้ให้นับภิกษุก่อน ครั้นแล้วนับที่นอน ครั้นแล้ว จึงใ้ถือตามจำนวนที่นอน เมื่อใ้ถือตาม จำนวนที่นอน ที่นอนเหลือมาก .. ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต ใ้ถือตามจำนวนวิหารเมื่อใ้ถือตามจำนวนวิหาร วิหารก็ยิ่งเหลือเป็นอันมาก.. ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตใ้ถือตามจำนวนบริเวณ เมื่อใ้ถือ

ตามจำนวนบริเวณ บริเวณก็ยังเหลืออีกมาก พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ ให้ส่วนซ้ำอีก เมื่อให้ถือส่วนซ้ำอีกแล้ว ภิกษุ
รูปอื่นมา ไม่ปรารถนาก็อย่าพึงให้.

[๒๘๐] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายให้ภิกษุผู้อยู่นอกสีมาถือเสนาสนะ
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงให้ภิกษุผู้อยู่นอกสีมาถือเสนาสนะ รูปใดให้ถือ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

[๒๘๑] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายถือเสนาสนะแล้วหวงกันไว้ตลอดเวลา
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุถือเสนาสนะแล้ว ไม่พึงหวงกันไว้ตลอดเวลา รูปใดหวงกัน
ไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้หวงกันไว้ได้ตลอดพรรษา ๓ เดือน
หวงกันไว้ตลอดฤดูกาลไม่ได้.

การให้ถือเสนาสนะ ๓ อย่าง

[๒๘๒] ต่อมา ภิกษุทั้งหลายหารือกันว่า การให้ถือเสนาสนะมีกี่อย่าง
หนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย การให้ถือเสนาสนะมี ๓ อย่าง คือ ให้ถือเมื่อวันเข้าปุริม
พรรษา ๑ ให้ถือเมื่อวันเข้าปัจฉิมพรรษา ๑ ให้ถือในระหว่างพ้นจากนั้น ๑
การให้ถือเมื่อวันเข้าปุริมพรรษา พึงให้ถือในวันแรม ๑ ค่ำเดือนอาสาฬหะ
การให้ถือในวันเข้าปัจฉิมพรรษา พึงให้ถือเมื่อเดือนอาสาฬหะล่วงแล้ว ๑ เดือน

การให้ถือในระหว่างพ้นจากนั้น ฟังให้ถือในวันต่อจากวันปวารณา คือแรม
๑ ค่ำ เพื่ออยู่จำพรรษาต่อไป การให้ถือเสนาสนะมี ๓ อย่างนี้แล.

ภาณวาร ที่ ๒ จบ

เรื่องพระอุปนันทะหวงกันเสนาสนะไว้ ๒ แห่ง

[๒๘๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระอุปนันทศากยบุตร ถือเสนาสนะ
ไว้ในเขตพระนครสาวัตถีแล้ว ได้ไปสู่อาวาสใกล้ตำบลบ้านแห่งหนึ่ง และได้
ถือเสนาสนะในอาวาสนั้นอีก จึงภิกษุเหล่านั้น ประจักษ์กันว่า ท่านทั้งหลาย ท่าน
พระอุปนันทศากยบุตรรูปนี้ เป็นผู้ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อการ
วิวาท ก่อความอื้อฉาว ก่ออธิการณ์ในสงฆ์ ถ้าเธอจักอยู่จำพรรษาในอาวาสนี้
พวกเรารูปจักอยู่ไม่ผาสุก มิฉะนั้น เราจะถามเธอ จึงภิกษุเหล่านั้นได้ถาม
ท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า ท่านอุปนันทะ ท่านถือเสนาสนะในพระนคร
สาวัตถีแล้ว มิใช่หรือ.

อ. ถูกละ ขอรับ.

ภ. ท่านอุปนันทะ ก็ท่านรูปเดียว เหตุไรจึงหวงกันเสนาสนะไว้ถึง
สองแห่งเล่า.

อ. ผมจะละที่นี้ไปเดี๋ยวนี้ละ ขอรับ จะถือเอาที่พระนครสาวัตถีนั้น
บรรดาภิกษุทำเป็นผู้มักน้อย สันโดษ... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน
โพนทะนาว่า ไฉนท่านพระอุปนันทศากยบุตรรูปเดียว จึงได้หวงกันเสนาสนะ
ไว้ถึงสองแห่งแล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า... ทรงสอบถามว่า
ดูก่อนอุปนันทะ ข้าว่า เธอรูปเดียวหวงกันเสนาสนะไว้ถึงสองแห่ง จริงหรือ.

ท่านพระอุปนันทศากยบุตรทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณอนโมฆบุรุษ โฉนเธอผู้เดียวจึงหวงกันเสนาสนะไว้ถึงสองแห่งเล่า เธอถือในที่นั้นแล้ว ละในที่นี้ ถือในที่นี้แล้ว ละในที่นั้น เมื่อเป็นเช่นนี้เธอก็เป็นคนอยู่ภายนอกทั้งสองแห่ง การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณอนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปเดียว ไม่พึงหวงกันเสนาสนะไว้สองแห่ง รูปใดหวงกัน ต้องอาบัติทุกกฏ

วินัยกถา

[๒๘๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสวินัยกถาแก่ภิกษุทั้งหลาย โดยอเนกปริยาย คือทรงพรรณนาคุณของวินัย คุณของการเรียนวินัย ทรงสรรเสริญคุณของท่านพระอุบาลีโดยเฉพาะเจาะจง ภิกษุทั้งหลายหรือกันว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสวินัยกถาแก่ภิกษุทั้งหลายโดยอเนกปริยาย คือ ทรงพรรณนาคุณของวินัย คุณของการเรียนวินัย ทรงสรรเสริญคุณของท่านพระอุบาลีโดยเฉพาะเจาะจง อย่างกระนั้นเลย พวกเราจึงเรียนพระวินัย ในสำนักท่านพระอุบาลีกันเถิด ก็แลภิกษุเหล่านั้นมากมาย ทั้งเถระ ทั้งนวกะ ทั้งมัชฌิมะ ต่างพากันเรียนพระวินัยในสำนักท่านอุบาลี ท่านพระอุบาลีขึ้นสอนด้วยความเคารพพระเถระทั้งหลาย แม้พระเถระทั้งหลายก็ขึ้นเรียนด้วยความเคารพธรรม บรรดาภิกษุเหล่านั้น พระเถระและท่านพระอุบาลี ย่อมเมื่อขล้าภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า คุณอนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุนวกะผู้สอนนั่งบนอาสนะเสมอกันหรือสูงกว่าได้ ด้วยความเคารพธรรม ให้ภิกษุเถระผู้เรียนนั่งบนอาสนะเสมอกันหรือต่ำกว่าได้ ด้วยความเคารพธรรม.

[๒๘๕] สมัยนั้น ภิขุทั้งหลายเป็นอันมากยื่นรับการสอนในสำนัก ท่านพระอุบาลี ย่อมเมื่อยล้า จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิขุมีอาสนะ เสมอกัน นั่งรวมกันได้.

[๒๘๖] ต่อมา ภิขุทั้งหลายมีความสงสัยว่า ภิขุซึ่งว่ามีอาสนะ เสมอกันด้วยคุณสมบัติเพียงเท่าไร จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิขุระหว่าง ๒ พรรษา นั่งรวมกันได้.

[๒๘๗] สมัยนั้น ภิขุหลายรูปมีอาสนะเสมอกันนั่งร่วมเตียงเดียวกัน ทำเตียงหัก นั่งร่วมตั่งเดียวกัน ทำตั่งหัก จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เราอนุญาตเตียงละ ๓ รูป ตั่งละ ๓ รูป แม้ภิขุ ๓ รูปนั่งลงบนเตียง ก็ทำเตียงหัก นั่งลงบนตั่ง ก็ทำตั่งหัก ภิขุเหล่านั้น จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เราอนุญาต เตียงละ ๒ รูป ตั่งละ ๒ รูป.

[๒๘๘] สมัยนั้น ภิขุทั้งหลายนั่งลงบนอาสนะยาวร่วมกับภิขุผู้มีอาสนะไม่เสมอกัน ก็รังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เราอนุญาตให้นั่งบนอาสนะยาวร่วมกับภิขุที่มีอาสนะไม่เสมอกันได้ เว้นบัณฑะเกะ มาตุคาม อุภโตพยัญชนก.

[๒๘๙] ครั้งนั้น ภิขุทั้งหลายมีความสงสัยว่า อาสนะยาวที่สุดมีกำหนดเท่าไร... ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เราอนุญาตอาสนะยาวที่สุดมีกำหนดนั่งได้ ๓ รูป.

[๒๕๐] สมัยนั้น นางวิสาขา มิครามารดาใครจะให้สร้างปราสาทมี
เฉลียงประคองเทริดที่ตั้งอยู่บนกระพองข้างถวายพระสงฆ์ ครั้งนั้นภิกษุทั้งหลาย
มีความสงสัยว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตการใช้สอยปราสาทหรือไม่ทรง
อนุญาตหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการใช้สอยปราสาททุกอย่าง.

[๒๕๑] สมัยนั้น สมเด็จพระอัยยิกาของพระเจ้าปเสนทิโกศลทิวงคต
เพราะพระนางทิวงคต เครื่องอภัยพิภักดิ์เป็นอันมากบังเกิดแก่สงฆ์ คือ เก้าอี้
นอน เตียงใหญ่ ผ้าโกเชา้วนยาว เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะ วิจิตรด้วยลวดลาย
เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มีฐานเป็นช่อดอกไม้ เครื่อง
ลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะ วิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและเสือเป็นต้น
เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและ
เงินแกมไหม เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจุนางพื่อน
๑๖ คน เครื่องลาดหลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาด
ที่ทำด้วยหนังสัตว์ชื่อชินะอันมีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีที่ทำด้วยหนัง
ชะมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่อง
นั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้ตัดเก้าอี้นอนแล้วใช้สอยได้ เตียงใหญ่ทำลายรูปสัตว์ร้ายเสียแล้ว
ใช้สอยได้ พูกที่ยัดนุ่นรื้อแล้วทำเป็นหมอน นอกนั้นทำเป็นเครื่องลาดพื้น.

เรื่องภิกษุแจกของที่ไม่ควรแจก

[๒๕๒] สมัยนั้น ภิกษุเจ้าถิ่นในอวาสโกสัยบ้านแห่งหนึ่งไม่ห่างจาก
พระนครสาวัตถี เป็นผู้จัดเสนาสนะแก่ภิกษุอาคันตุกะและภิกษุผู้เตรียมเดินทาง
ย่อมลำบาก ภิกษุเหล่านั้นจึงปรึกษากันว่า ท่านทั้งหลาย บัดนี้พวกเรา จัด

เสนาสนะแก่ภิกษุอาคันตุกะและภิกษุผู้เตรียมเดินทาง ย่อมลำบาก เราตกลงจะมอบเสนาสนะของสงฆ์ทั้งหมดแก่ภิกษุรูปหนึ่ง เราจักใช้สอยเสนาสนะของเธอ ภิกษุ เหล่านั้นได้มอบหมายเสนาสนะของสงฆ์ทุก ๆ อย่าง แก่ภิกษุรูปหนึ่ง ภิกษุอาคันตุกะได้กล่าวคำนี้กะภิกษุเจ้าถิ่นเหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลายโปรดจัดเสนาสนะให้พวกผม ภิกษุเจ้าถิ่นตอบว่า เสนาสนะของสงฆ์ไม่มี ขอรับ พวกผมมอบแก่ภิกษุรูปหนึ่งหมดแล้ว

ท่านอาคันตุกะ: ก็พวกท่านแจกจ่ายเสนาสนของสงฆ์หรือ ขอรับ

เจ้าถิ่น : เป็นเช่นนั้น ขอรับ

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มกน้อย ..ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุ จึงได้แจกจ่ายเสนาสนะของสงฆ์เล่า จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุแจกจ่ายเสนาสนะของสงฆ์ จริงหรือ

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

ของที่ไม่ควรแจก ๕ หมวด

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนโมฆบุรุษเหล่านั้น จึงแจกจ่ายเสนาสนะของสงฆ์เล่า การกระทำของโมฆบุรุษเหล่านั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ของที่ไม่ควรแจกจ่าย ๕ หมวดนี้อันภิกษุไม่ควรแจกจ่ายให้ไป แม้สงฆ์ คณะ หรือบุคคล แจกจ่ายไปแล้วก็ไม่เป็นอันแจกจ่าย รูปใดแจกจ่าย ต้องอาบัติถุลลัจจัย

ของไม่ควรแจกจ่าย ๕ หมวด อะไรบ้าง คืออาราม พื้นที่อาราม นี้ เป็นของที่ไม่ควรแจกจ่ายหมวดที่ ๑ สงฆ์ก็ดี คณะก็ดี บุคคลก็ดี ไม่ควรแจกจ่ายให้ไป แม้แจกจ่ายไปแล้ว ก็ไม่เป็นอันแจกจ่าย รูปใดแจกจ่าย ต้องอาบัติอุลลัจจัย

วิหาร พื้นวิหาร นี้เป็นของที่ไม่ควรแจกจ่ายหมวดที่ ๒ สงฆ์ก็ดี คณะก็ดี บุคคลก็ดี ไม่ควรแจกจ่ายให้ไป แม้แจกจ่ายไปแล้ว ก็ไม่เป็นอันแจกจ่าย รูปใดแจกจ่าย ต้องอาบัติอุลลัจจัย

เตียง ตั่ง ฟูก หมอน นี้เป็นของที่ไม่ควรแจกจ่ายหมวดที่ ๓ สงฆ์ก็ดี คณะก็ดี บุคคลก็ดี ไม่ควรแจกจ่ายให้ไป แม้แจกจ่ายไปแล้ว ก็ไม่เป็นอันแจกจ่าย รูปใดแจกจ่าย ต้องอาบัติอุลลัจจัย

หม้อโลหะ อ่างโลหะ กระจ่างโลหะ กระจทะโลหะ มีด ขวาน ฟัน จอบ สว่าน นี้เป็นของที่ไม่ควรแจกจ่ายหมวดที่ ๔ สงฆ์ก็ดี คณะก็ดี บุคคลก็ดี ไม่ควรแจกจ่ายให้ไป แม้แจกจ่ายไปแล้ว ก็ไม่เป็นอันแจกจ่าย รูปใดแจกจ่าย ต้องอาบัติอุลลัจจัย

เถาว์ลัย ไม้ไผ่ หญ้าปล้อง หญ้ามุงกระต่าย หญ้าสามัญ ดิน เครื่องไม้ เครื่องดิน นี้เป็นของที่ไม่ควรแจกจ่าย หมวดที่ ๕ สงฆ์ก็ดี คณะก็ดี บุคคลก็ดี ไม่ควรแจกจ่ายให้ไป แม้แจกจ่ายไปแล้ว ก็ไม่เป็นอันแจกจ่าย รูปใดแจกจ่าย ต้องอาบัติอุลลัจจัย

คู่อ่อนภิกษุทั้งหลาย ของที่ไม่ควรแจกจ่ายมี ๕ หมวดนี้แล สงฆ์ก็ดี คณะก็ดี บุคคลก็ดี ไม่ควรแจกจ่ายให้ไป แม้แจกจ่ายไปแล้ว ก็ไม่เป็นอันแจกจ่าย รูปใดแจกจ่าย ต้องอาบัติอุลลัจจัย

เรื่องภิกษุแบ่งของที่ไม่ควรแบ่ง

[๒๕๓] ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระนครสาวัตถี ตาม พุทธาภิรมย์แล้วเสด็จจาริกทางกัฎฐาภิรัชชนบท พร้อมกับภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ประมาณ ๕๐๐ รูป ทั้งพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ภิกษุพวกพระอัสสชิและพระปุนฺนพสุกะได้ทราบข่าวแล้วกล่าวกันว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จสู่กัฎฐาภิรัชชนบทพร้อมกับภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ทั้งพระสารีบุตรและโมคคัลลานะ เชิญเถิด! พวกเราตกลงแบ่งเสนาสนะของสงฆ์ให้หมด เพราะพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะมีความปรารถนาลามก ไปสู่อำนาจแห่งความปรารถนาอันชั่วช้า พวกเราจะได้ไม่ต้องจัดหาเสนาสนะถวายท่าน ภิกษุเหล่านั้นได้แบ่งเสนาสนะของสงฆ์หมดแล้ว ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จจาริกโดยลำดับ ได้ถึงชนบทกัฎฐาภิรัชแล้ว จึงรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงไปหาภิกษุพวกอัสสชิและปุนฺนพสุกะแล้วบอกอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จมาพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ทั้งพระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ ขอท่านจงจัดหาเสนาสนะถวายพระผู้มีพระภาคเจ้า ภิกษุสงฆ์และพระสารีบุตรพระโมคคัลลานะ ภิกษุเหล่านั้นรับสนองพระดำรัสแล้วเข้าไปหาภิกษุพวกพระอัสสชิและพระปุนฺนพสุกะ ครั้นแล้วได้แจ้งว่า ท่านทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จมาพร้อมกับภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ทั้งพระสารีบุตรและโมคคัลลานะ ก็แลพวกท่านจงจัดหาเสนาสนะถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าภิกษุสงฆ์ และพระสารีบุตรพระโมคคัลลานะ ภิกษุพวกพระอัสสชิ และพระปุนฺนพสุกะตอบว่า ท่านทั้งหลาย เสนาสนะของสงฆ์ไม่มี พวกผมแบ่งกันหมดแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จมาดีแล้ว พระองค์ทรงพระประสงค์จะประทับในวิหารใดก็จักประทับในวิหารนั้น พระสารีบุตร

และพระโมคคัลลานะ มีความปรารถนาลามก ไปสู่อำนาจของความปรารถนา
อันชั่วช้า พวกผมจักไม่จัดหาเสนาสนะถวายท่าน

ภ. ท่านทั้งหลาย พวกท่านแบ่งเสนาสนะของสงฆ์หรือ

อ. เป็นเช่นนั้น ขอรับ

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า
โจนภิกษุพวกพระอัสสชิและพระปุนัพพสุกะจึงได้แบ่งเสนาสนะของสงฆ์เล่า
แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า ภิกษุ
พวกอัสสชิ และปุนัพพสุกะ แบ่งเสนาสนะของสงฆ์ จริงหรือ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

ของที่ไม่ควรแบ่ง ๕ หมวด

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โจนภิกษุ
โมฆบุรุษเหล่านั้น จึงได้แบ่งเสนาสนะของสงฆ์เล่า การกระทำของโมฆบุรุษ
เหล่านั้นนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... ครั้น
แล้วทรงทำธรรมีกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ของที่
ไม่ควรแบ่งมี ๕ หมวดนี้ สงฆ์ก็ดี คณะก็ดี บุคคลก็ดี ไม่ควรแบ่ง แม้แบ่ง
ไปแล้ว ก็ไม่เป็นอันแบ่ง รูปใดแบ่งต้องอาบัติอุลลัจจัย ของไม่ควรแบ่ง ๕ หมวด
อะไรบ้าง คืออาราม พื้นที่อารามนี้เป็นของไม่ควรแบ่งหมวดที่ ๑ สงฆ์ก็ดี
คณะก็ดี บุคคลก็ดี ไม่ควรแบ่ง แม้แบ่งแล้ว ก็ไม่เป็นอันแบ่ง รูปใดแบ่ง
ต้องอาบัติอุลลัจจัย

วิหาร พื้นที่วิหาร นี้เป็นของไม่ควรแบ่งหมวดที่ ๒ สงฆ์ก็ดี คณะ
ก็ดี บุคคลก็ดี ไม่ควรแบ่ง แม้แบ่งแล้ว ก็ไม่เป็นอันแบ่ง รูปใดแบ่ง ต้อง
อาบัติอุลลัจจัย

เตียง ตั่ง ฟูก หมอน นี้เป็นของไม่ควรแบ่งหมวดที่ ๓ สงฆ์ก็ดี
คณะก็ดี บุคคลก็ดี ไม่ควรแบ่ง แม้แบ่งแล้ว ก็ไม่เป็นอันแบ่ง รูปใดแบ่ง
ต้องอาบัติอุลลัจจัย

หม้อโลหะ อ่างโลหะ กระจาดโลหะ กระจทะโลหะ มีด ขวาน ฝู้ง
จอบ สว่าน นี้เป็นของไม่ควรแบ่งหมวดที่ ๔ สงฆ์ก็ดี คณะก็ดี บุคคลก็ดี
ไม่ควรแบ่ง แม้แบ่งแล้ว ก็ไม่เป็นอันแบ่ง รูปใดแบ่ง ต้องอาบัติอุลลัจจัย

เถาวัลย์ ไม้ไผ่ หน้ำปล้อง หน้ำมุงกระต่าย หน้ำสามัญ ดิน เครื่อง
ไม้ เครื่องดิน นี้เป็นของไม่ควรแบ่งหมวดที่ ๕ สงฆ์ก็ดี คณะก็ดี บุคคลก็ดี
ไม่ควรแบ่ง แม้แบ่งแล้ว ก็ไม่เป็นอันแบ่ง ต้องอาบัติอุลลัจจัย

คู่ออกกษุทั้งหลาย ของที่ไม่ควรแบ่ง ๕ หมวดนี้แล สงฆ์ก็ดี คณะ
ก็ดี บุคคลก็ดี ไม่ควรแบ่ง แม้แบ่งแล้ว ก็ไม่เป็นอันแบ่ง รูปใดแบ่ง ต้อง
อาบัติอุลลัจจัย.

[๒๕๔] ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ภูคสิริชนบทตาม
พุทธาภิรมย์แล้วเสด็จจาริกทางเมืองอาฬวี เสด็จจาริกโดยลำดับถึงเมืองอาฬวี
แล้ว ทราบว่าพระองค์ประทับอยู่ที่อัครคาวเจดีย์ เขตเมืองอาฬวีนั่น.

เรื่องภิกษุชาวเมืองอาฬวีให้นวกกรรม

[๒๕๕] สมัยนั้น ภิกษุชาวเมืองอาฬวียอมให้นวกกรรมเห็นปานนี้
คือ :-

- ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงวางก้อนดินบ้าง
- ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงฉาบฝาบ้าง
- ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงประตูบ้าง
- ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงติดสายธูบ้าง
- ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงติดกรอบเช็ดหน้าบ้าง
- ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงทาสีขาวบ้าง
- ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงสีขาบบ้าง
- ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงทาสีดำบ้าง
- ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงทาสีเหลืองบ้าง
- ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงมุงหลังคาบ้าง
- ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงผูกมัดหลังคาบ้าง
- ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงปิดบังที่อาศัยแห่งนภพิราบบ้าง
- ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงปฏิสังขรณ์สิ่งชำรุดผุพังบ้าง
- ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงขัดถูบ้าง
- ให้นวกรรม ๒๐ ปีบ้าง
- ให้นวกรรม ๓๐ ปีบ้าง
- ให้นวกรรม ตลอดชีวิตบ้าง

ให้นวกรรมวิหารที่สร้างเสร็จแล้ว ยังอยู่ในเวลาแห่งวันก็มี บรรดา
ภิกษุที่เป็นผู้มกน้อย ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉน ภิกษุชาวเมือง
อาฬวี จึงได้ให้นวกรรมเห็นปานนี้ คือ:-

- ได้ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงวางก้อนดินบ้าง
- ได้ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงฉาบทาฝาบ้าง
- ได้ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงตั้งประตูบ้าง

- ๒ ได้ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงติดสายยูบ้าง
- ๒ ได้ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงคิดกรอบเช็ดหน้าบ้าง
- ๒ ได้ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงทาสีขาวบ้าง
- ๒ ได้ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงทาสีดำบ้าง
- ๒ ได้ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงทาสีเหลืองบ้าง
- ๒ ได้ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงมุงหลังคาบ้าง
- ๒ ได้ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงผูกมัดหลังคาบ้าง
- ๒ ได้ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงปิดบังที่อาศัยแห่งนกพิราบบ้าง
- ๒ ได้ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงปฏิสังขรณ์สิ่งชำรุดผุพังบ้าง
- ๒ ได้ให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงขัดถูบ้าง
- ๒ ได้ให้นวกรรม ๒๐ ปีบ้าง
- ๒ ได้ให้นวกรรม ๓๐ ปีบ้าง
- ๒ ได้ให้นวกรรม ตลอดชีวิตบ้าง

๒ ได้ให้นวกรรมวิหารที่สร้างเสร็จแล้ว ยังอยู่ในเวลาแห่งวันก็มี จึง
ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ...

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า ภิกษุ
ชาวเมืองอาฬวี ... จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ทรงติเตียน... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถา
รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงวางก้อนดิน

ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงฉาบทาฝา

ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียง ตั้งประตู่

ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงติดสายยู

ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงติดกรอบเช็ดหน้า

ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงทาสีขาว

ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงทาสีดำ

ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงทาสีเหลือง

ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงมุงหลังคา

ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงผูกมัดหลังคา

ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงปิดบังที่อาศัยแห่งนกพิราบ

ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงปฏิสังขรณ์สิ่งชำระธุผัง

ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม ด้วยเหตุเพียงขัดถู

ไม่พึงให้นวกรรม ๒๐ ปี

ไม่พึงให้นวกรรม ๓๐ ปี

ไม่พึงให้นวกรรม ตลอดชีวิต

ไม่พึงให้นวกรรมวิหารที่สร้างเสร็จแล้ว ยังอยู่ในเวลาแห่งควัน รูป
โคให้นวกรรม ต้องอาบัติทุกกฏ.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้นวกรรมวิหารที่ยังไม่ได้ทำหรือที่
ทำค้างไว้เฉพาะวิหารเล็กให้ตรวจดูงานแล้ว ให้นวกรรม ๕-๖ ปี เรือนมุง
แถบเดียว ให้ตรวจดูงานแล้ว ให้นวกรรม ๗-๘ ปี วิหารใหญ่หรือปราสาท
ให้ตรวจดูงานแล้ว ให้นวกรรม ๑-๒ ปี.

ให้นวกรรมวิหารทั้งหลาย

[๒๕๖] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายให้นวกรรม วิหารทั้งหลายจึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คู่ก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงให้นวกรรมวิหารทั้งหลาย รูปโคให้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๒๕๗] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายให้นวกรรม ๒ ครั้ง แก้ววิหาร ๑ หลัง จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม ๒ ครั้ง แก้ววิหาร ๑ หลัง รูปใดให้ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๒๕๘] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายถือเอานวกรรมแล้วให้ภิกษุรูปอื่นอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุถือเอานวกรรมแล้วไม่พึงให้ภิกษุรูปอื่นอยู่ รูปใดให้อยู่ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๒๕๙] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายถือเอานวกรรมแล้วเกียดกันเสนาสนะของสงฆ์ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุถือเอานวกรรมแล้วไม่พึงเกียดกันเสนาสนะของสงฆ์ รูปใดเกียดกัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถือที่นอนอย่างดีแห่งหนึ่ง.

[๒๖๐] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายให้นวกรรม แก้ววิหารที่ตั้งอยู่นอกสีมา จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงให้นวกรรม แก้ววิหารที่ตั้งอยู่นอกสีมา รูปใดให้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๒๖๑] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายถือเอานวกรรมแล้ว เกียดกันตลอดกาลทั้งปวง จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุถือเอานวกรรมแล้ว ไม่พึงเกียดกันตลอดกาลทั้งปวง รูปใดเกียดกัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เกียดกันเฉพาะ ๓ เดือนฤดูฝน ไม่ให้เกียดกันตลอดฤดูกาล.

ภิกษุถือเอานวกรรมแล้วหลีกไปเป็นต้น

[๓๐๒] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายถือเอานวกรรมแล้ว หลีกไปบ้าง ลีกเสียบ้าง ถึงมรณภาพบ้าง ปฏิญาณเป็นสามเณรบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้บอกลาสิกขาบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ต้องอันเต็มวัตตุบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้วิกลจริตบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่านบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนาบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ถูกยกวัตรฐานไม่เห็นอาบัติบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ถูกยกวัตรฐานไม่กระทำคืออาบัติบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ถูกยกวัตรฐานไม่สละคืนทิวฐิอันลามกบ้าง ปฏิญาณเป็นบัณฑิตบ้าง ปฏิญาณเป็นลักเพศบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้เขาริตเดียรถีย์บ้าง ปฏิญาณเป็นสัตว์ดิรัจฉานบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่ามารดาบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่าบิดาบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่าพระอรหันต์บ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ประทุษร้ายภิกษุณีบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ทำลายสงฆ์บ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ทำโลหิตุปบาทบ้าง ปฏิญาณเป็นอุกโทพัชฌชนกบ้าง ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

[๓๐๓] พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ถือเอานวกรรมแล้ว หลีกไป สงฆ์พึงมอบให้แก่ภิกษุรูปอื่นด้วยสั่งว่า อย่าให้ของสงฆ์เสียหาย.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย หนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถือเอานวกรรมแล้ว ลีก ถึงมรณภาพ ปฏิญาณเป็นสามเณร ปฏิญาณเป็นผู้บอกลาสิกขา ปฏิญาณเป็นผู้ต้องอันติมวัตตุ ปฏิญาณเป็นผู้วิกลจริต ปฏิญาณเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน ปฏิญาณเป็นผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนา ปฏิญาณเป็นผู้ถูกยกวัตรฐานไม่เห็นอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกยกวัตรฐานไม่กระทำคืนอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกยกวัตรฐานไม่สละคืนทิวฐิอันลามก ปฏิญาณเป็นบัณฑิต ปฏิญาณเป็นลักเพศ ปฏิญาณเป็นผู้เขาริตเดียรถีย์ ปฏิญาณเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่ามารดา ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่าบิดา ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่าพระอรหันต์ ปฏิญาณเป็นผู้

ประทุษร้ายภิกษุณี ปฏิญาณเป็นผู้ทำลายสงฆ์ ปฏิญาณเป็นผู้ทำโลหิตุปบาท ปฏิญาณเป็นอุกโตพญชนก สงฆ์พึงมอบให้แก่ภิกษุรูปอื่นด้วยสั่งว่า อย่าให้ของสงฆ์เสียหาย.

[๓๐๔] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถือเอานวกรรมแล้วหลีกไปในเมื่อยังทำไม่เสร็จ สงฆ์พึงมอบให้แก่ภิกษุรูปอื่นด้วยสั่งว่า อย่าให้ของสงฆ์เสียหาย.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถือเอานวกรรมแล้ว ลี้กในเมื่อทำยังไม่เสร็จ... ถึงมรณภาพ ปฏิญาณเป็นอุกโตพญชนก สงฆ์พึงมอบให้แก่ภิกษุรูปอื่นด้วยสั่งว่า อย่าให้ของสงฆ์เสียหาย.

[๓๐๕] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถือเอานวกรรมแล้วหลีกไปในเมื่อทำเสร็จแล้ว นวกรรมนั้นตกเป็นของภิกษุนั้นเอง.

[๓๐๖] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถือเอานวกรรมแล้ว พอทำเสร็จแล้ว ก็ลี้ก ถึงมรณภาพ ปฏิญาณเป็นสามเณร ปฏิญาณเป็นผู้บอกลาสิกขา ปฏิญาณเป็นผู้ต้องอันติมวัตถุ สงฆ์เป็นเจ้าของ.

[๓๐๗] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถือเอานวกรรมแล้ว พอทำเสร็จ ก็ปฏิญาณเป็นผู้วิกลจริต ปฏิญาณเป็นมิจิ ฟุงชาน ปฏิญาณเป็นผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนา ปฏิญาณเป็นผู้ถูกยกวัตรฐานไม่เห็นอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกยกวัตรฐานไม่กระทำคืนอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกยกวัตรฐานไม่สละคืนทิลฐิอันลามก นวกรรมนั้นตกเป็นของภิกษุนั้นเอง.

[๓๐๘] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถือเอานวกรรมแล้ว พอทำเสร็จ ก็ปฏิญาณเป็นบัณฑิตปฏิญาณเป็นผู้ลักเพศ ปฏิญาณเป็นผู้ซำริตเตยรติย์ ปฏิญาณเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่ามารดา ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่าบิดา ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่าพระอรหันต์ ปฏิญาณเป็นผู้ประทุษร้าย

ภิกษุณี ปฏิญาณเป็นผู้ทำลายสงฆ์ ปฏิญาณเป็นผู้ทำโลหิตุปบาท ปฏิญาณเป็น
อุกโตพญชนก สงฆ์เป็นเจ้าของแล.

ใช้เสนาสนะผิดสถานที่

[๓๐๕] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายใช้สอยเสนาสนะอันเป็นเครื่องใช้
สำหรับวิหารของอุบาสกคนหนึ่ง ในวิหารหลังอื่น ครั้งนั้น อุบาสกนั้นจึง
เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า โฉนพระคุณเจ้าทั้งหลาย จึงได้เอาเครื่องใช้
ในวิหารแห่งหนึ่ง ไปใช้ในวิหารอีกแห่งหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
เครื่องใช้ในวิหารแห่งหนึ่ง ภิกษุไม่พึงเอาไปใช้ในวิหารอีกแห่งหนึ่ง รูปใดใช้
ต้องอาบัติทุกกฏ.

พุทธานุญาติให้ขอยืมเสนาสนะ

[๓๑๐] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายรังเกียจที่จะรักษาโรงอุโบสถบ้าง ที่นั่ง
ประชุมบ้าง จินั่งบนพื้นดิน ทั้งร่างกาย ทั้งจิวร ย่อมเปราะเปื้อนด้วยฝุ่น
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับ
สั่งว่าคุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาติให้นำไปใช้ฐานเป็นของขอยืม.

พุทธานุญาติให้เก็บเสนาสนะไปรักษา

[๓๑๑] สมัยนั้น มหาวิหารของสงฆ์ชำรุด ภิกษุทั้งหลายรังเกียจ
ไม่นำเสนาสนะออกไป จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มี-
พระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาติให้นำไปเพื่อเก็บรักษา
ไว้ได้.

พุทธานุญาตให้แลกเปลี่ยน

[๓๑๒] สมัยนั้น ผ้ากัมพลมีราคามาก เป็นบริวารสำหรับเสนาสนะเกิดขึ้นแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้แลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์แก่ผาติกรรมได้.

[๓๑๓] สมัยนั้น ผ้ามีราคามาก เป็นบริวารสำหรับเสนาสนะเกิดขึ้นแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้แลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์แก่ผาติกรรมได้.

พุทธานุญาตผ้าเช็ดเท้า

[๓๑๔] สมัยนั้น หน้างมับังเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ทำเป็นผ้าเช็ดเท้า.

[๓๑๕] สมัยต่อมา เครื่องเช็ดเท้ารูปวงล้อบังเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต ให้ทำเป็นผ้าเช็ดเท้า.

[๓๑๖] สมัยต่อมา ผ้าท่อนน้อยบังเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ทำเป็นผ้าเช็ดเท้า.

มีเท้าเปื้อนห้ามเหยียบเสนาสนะ

[๓๑๗] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายเหยียบเสนาสนะด้วยเท้าที่ยังมิได้ล้างเสนาสนะเปื้อน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเหยียบเสนาสนะ ด้วยเท้าที่ยังมิได้ล้าง รูปใดเหยียบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

มีเท้าเปือกห้ามเหยียบเสนาสนะ

[๑๑๘] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายเหยียบเสนาสนะด้วยเท้าที่ยังเปือกเสนาสนะเปราะเปื้อน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเหยียบเสนาสนะ ด้วยเท้าที่ยังเปือก รูปใดเหยียบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

สวมรองเท้าห้ามเหยียบเสนาสนะ

[๑๑๙] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายสวมรองเท้าเหยียบเสนาสนะเสนาสนะเปราะเปื้อน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุสวมรองเท้าไม่พึงเหยียบเสนาสนะ รูปใดเหยียบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ทรงห้ามถมเขพะบนพื้นที่ขจัดอุ

[๑๒๐] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายถมเขพะบนพื้นที่ขจัดอุแล้ว ความงามย่อมเสียไป ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงถมเขพะบนพื้นที่ขจัดอุแล้ว รูปใดถม ต้องอาบัติทุกกฏ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกระโถน

พุทธานุญาตผ้าพันเท้าเตียงตั้ง

[๑๒๑] สมัยนั้น ทั้งเท้าเตียง ทั้งเท้าตั้ง ย่อมครูดพื้นที่ขจัดอุแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้ผ้าพัน.

[๑๒๒] สมัยต่อมา ภิขุทั้งหลายพึงฝ่าที่ขัดถูแล้ว ความงามย่อมเสียไป ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย ภิขุไม่พึงพึงฝ่าที่ขัดถูแล้ว รูปใดพึง ต้องอาบัติทุกกฏ คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตพนักอิง พนักอิงส่วนล่างครูดพื้น และส่วนบนครูดฝ่า ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้ฝ่าพัน ทั้งข้างล่างและข้างบน.

พุทธานุญาตให้ปูลาดนอน

[๑๒๓] สมัยนั้น ภิขุทั้งหลายล้างเท้าแล้วย่อมรังเกียจที่จะนอน จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตให้ปูลาดก่อนแล้วนอน

พุทธานุญาตภัตร

[๑๒๔] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่เมืองอาฬิตตาม พระพุทธานุภิกขุ แล้วเสด็จจาริกทางกรุงราชคฤห์ เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงกรุงราชคฤห์ ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหารอันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตกรุงราชคฤห์นั้น.

[๑๒๕] สมัยต่อมา กรุงราชคฤห์มีข้าวแพง ประชาชนไม่สามารถจะทำสังฆภัตร แต่ปรารถนาจะทำอุทเทศภัตร นิมนตณภัตร สลากภัตร ปักขิกภัตร อุโปสถิกภัตร ปาฏิปติกภัตร ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตสังฆภัตร อุทเทศภัตร นิมนตณภัตร สลากภัตร ปักขิกภัตร อุโปสถิกภัตร ปาฏิปติกภัตร.

พุทธานุญาตให้สมมติภัตตเทสก์

[๑๒๖] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์รับภัตตาหารดี ๆ ไว้สำหรับพวกตน ให้ภัตตาหารเลว ๆ แก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมมติภิกษุที่ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นภัตตเทสก์ คือ :-

๑. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ
๒. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง
๓. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความมมงาย
๔. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว และ
๕. รู้จักภัตตที่แจกแล้วและยังมีได้แจก .

วิธีสมมติ

[๑๒๗] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงสมมติอย่างนี้ พึงขอร้องภิกษุก่อน ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุกขกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติภิกษุมีชื่อนี้เป็นภัตตเทสก์ นี้เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุมีชื่อนี้เป็นภัตตเทสก์ การสมมติภิกษุมีชื่อนี้เป็นภัตตเทสก์ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

ภิกษุมีชื่อนี้ สงฆ์สมมติเป็นภักตฺตเทศก์แล้ว ชอบแก่สงฆ์
เหตุนั้นจึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

วิธีแจกภัตร

[๑๒๘] ครั้งนั้น พระภักตฺตเทศก์มีความสงสัยว่า จะพึงแจกภัตร
อย่างไรหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า
รับสั่งว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้เขียนชื่อลงในสลากหรือแผ่นผ้า
รวมเข้าไว้ แล้วจึงแจกภัตร.

สมมติภิกษุเป็นผู้แต่งตั้งเสนาสนะเป็นต้น

[๑๒๙] สมัยนั้น สงฆ์ไม่มีภิกษุแต่งตั้งเสนาสนะ...

ไม่มีภิกษุผู้รักษาเรือนคัลง..

ไม่มีภิกษุผู้รับจีวร...

ไม่มีภิกษุผู้แจกจีวร..

ไม่มีภิกษุผู้แจกข้าวยาคุ...

ไม่มีภิกษุผู้แจกผลไม้...

ไม่มีภิกษุผู้แจกของเคี้ยว ของเคี้ยวที่ยังมิได้แจกย่อมเสีย ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งว่า คู่ก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมมติภิกษุที่ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นผู้แจกของ
เคี้ยว คือ :-

๑. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ
๒. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง
๓. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความงมงาย

๔. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว และ
๕. รู้จักของเคี้ยวที่แจกแล้วและยังมีได้แจก.

วิธีสมมติ

[๓๓๐] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงสมมติอย่างนี้ พึงขอร้อง ภิกษุก่อน ครั้นแล้ว ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วย ญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของ สงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติภิกษุมีชื่อนี้เป็นผู้แจกของเคี้ยว นี้เป็น ญัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุมีชื่อเป็น ผู้แจกของเคี้ยว การสมมติภิกษุมีชื่อนี้เป็นผู้แจกของเคี้ยวชอบ แก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น พึงพูด.

ภิกษุมีชื่อนี้ สงฆ์สมมติเป็นผู้แจกของเคี้ยวแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุฉะนั้นจึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

สมมติภิกษุเป็นผู้แจกของเล็กน้อย

[๓๓๑] สมัยนั้น บริหารเล็กน้อยเกิดขึ้นในเรือนค้ำของสงฆ์ ภิกษุ ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สมมติภิกษุที่ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นผู้ แจกของเล็กน้อย คือ :-

๑. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ
๒. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง
๓. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความมมงาย
๔. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว และ
๕. รู้จักของที่แจกแล้ว และมีได้แจก.

วิธีสมมติ

[๓๓๒] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงสมมติอย่างนี้ พึงขอร้อง ภิกษุก่อน ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วย ญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของ สงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติภิกษุมีชื่อนี้เป็นผู้แจกของเล็กน้อย นี้เป็นญัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุมีชื่อนี้เป็น ผู้แจกของเล็กน้อย การสมมติภิกษุมีชื่อนี้เป็นผู้แจกของเล็กน้อย ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่าน ผู้นั้นพึงพูด.

ภิกษุมีชื่อนี้ สงฆ์สมมติเป็นผู้แจกของเล็กน้อยแล้ว ชอบ แก่สงฆ์ เหตุฉะนั้นจึงนี้ ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

ของเล็กน้อยที่ควรแจก

[๓๓๓] อันภิกษุผู้แจกของเล็กน้อยนั้น เจ้มเล่มหนึ่งก็ควรให้ มีดก็ควรให้ รองเท้าก็ควรให้ ประคคเอนก็ควรให้ สายโยกบาตรก็ควรให้ ผ้ากรองน้ำก็ควรให้ ฆมกรกก็ควรให้ ผ้ากุสก็ควรให้ ผ้าอัทธกุสก็ควรให้ ฟ้ามณฑลก็ควรให้ ผ้าอัทธมณฑลก็ควรให้ ฟ้านูวาทก็ควรให้ ฟ้าย่านสะกัดก็ควรให้ ถ้ำเนยใส น้ำมัน น้ำผึ้ง หรือน้ำอ้อยของสงฆ์มีอยู่ ควรให้ลิ้มได้คราวเดียว ถ้าต้องการอีก ก็ควรให้อีก ถ้าต้องการแม่้อีก ก็ควรให้อีก

พุทธานุญาติให้สมมติภิกษุเป็นผู้แจกผ้าเป็นต้น

[๓๓๔] สมัยนั้น สงฆ์ไม่มีภิกษุผู้แจกผ้า...

ไม่มีภิกษุผู้แจกบาตร...

ไม่มีภิกษุผู้ใช้คนวัด...

ไม่มีภิกษุผู้ใช้สามเณร...สามเณรทั้งหลายอันภิกษุไม่ใช่ ย่อมไม่ทำการงาน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมมติภิกษุที่ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นผู้ใช้สามเณร คือ :-

๑. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ
๒. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง
๓. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความมมงาย
๔. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว และ
๕. รู้จักการงานที่ใช้แล้วและยังมิได้ใช้.

วิธีสมมติ

[๓๓๕] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงสมมติอย่างนี้ พึงขอร้อง ภิกษุก่อน ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วย ญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติภิกษุมีชื่อนี้เป็นผู้ใช้สามเณร นี้เป็นญัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์ จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุชื่อนี้เป็นผู้ใช้สามเณร การสมมติภิกษุมีชื่อนี้เป็นผู้ใช้สามเณร ชอบแก่ท่าน ผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

ภิกษุมีชื่อนี้ สงฆ์สมมติเป็นผู้ใช้สามเณรแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ ด้วยอย่างนี้.

ภาณวาร ที่ ๓ จบ

เสนาสนขันธกะ ที่ ๖ จบ

หัวข้อประจำขันธกะ

[๓๓๖] ๑. เรื่องพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐยังมีได้ทรงบัญญัติวิหาร ใน ครั้งนั้น สาวกของพระชินเจ้าเหล่านั้นอยู่ในที่นั้น ๆ ย่อมออกมาจากที่อยู่ ๒. เรื่องเศรษฐีคบดีเห็นภิกษุเหล่านั้นแล้วได้กล่าวแก่ภิกษุทั้งหลาย ดังนี้ว่า ข้าพเจ้าจะให้สร้างวิหาร ท่านทั้งหลายพึงอยู่ ภิกษุทูลถามพระโลกนายก ๓.

เรื่องพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตที่เร้น ๕ อย่าง คือ ก. วิหาร ข. เรือนมุง
แถบเดียว ค. เรือนชั้น ง. เรือนโล้น จ. ถ้ำ ๔. เรื่องเศรษฐีสร้างวิหาร
๖๐ หลัง ๕. เรื่องมหาชนสร้างวิหารไม่มีบานประตู ๖. เรื่องภิกษุไม่ระวัง
๗. เรื่องทรงอนุญาตบานประตู ๘. เรื่องทรงอนุญาตกรอบเช็ดหน้า ครง-
กรรับเศียรประตู ห่วงข้างบน ๙. เรื่องทรงอนุญาตช่องเชือกชัก และเชือก
สำหรับชัก ๑๐. เรื่องทรงอนุญาตสายชู ไม้หัวลิง ถ่ม กลอน ๑๑. เรื่อง
ทรงอนุญาตช่องลูกดาลทำด้วยโลหะ ไม้ และเขา ๑๒. เรื่องทรงอนุญาต
ถ่มยนต์ ๑๓. เรื่องหลังคาฉาบด้วยดิน ทั้งข้างนอกข้างใน ๑๔. เรื่องหน้าต่าง
มีชุกชี หน้าต่างมีตาข่าย หน้าต่างมีซี่กรง ๑๕. เรื่องผ้าผืนเล็กสำหรับหน้าต่าง
๑๖. เรื่องมู่ลี่หน้าต่าง ๑๗. เรื่องทรงอนุญาตเครื่องปูลาด ๑๘. เรื่องทรง
อนุญาตแผ่นกระดานคล้ายตั้ง ๑๙. เรื่องทรงอนุญาตเตียงถักหรือสาน ๒๐.
เรื่องทรงอนุญาตเตียงมีแม่แครงสอดเข้าในเท้า ๒๑. เรื่องทรงอนุญาตตั้งมีแม่-
แครงสอดเข้าในเท้า ๒๒. เรื่องทรงอนุญาตเตียงมีแม่แครงติดกับเท้า ๒๓.
เรื่องทรงอนุญาตตั้งมีแม่แครงติดกับเท้า ๒๔. เรื่องทรงอนุญาตเตียงมีเท้าตั้ง
ก้ามปู ๒๕. เรื่องทรงอนุญาตตั้งมีเท้าตั้งก้ามปู ๒๖. เรื่องทรงอนุญาตเตียง
มีเท้าจคแม่แครง ๒๗. เรื่องทรงอนุญาตตั้งมีเท้าจคแม่แครง ๒๘. เรื่องทรง
อนุญาตม้านี่เหลี่ยม ๒๙. เรื่องทรงอนุญาตม้านี่เหลี่ยมชนิดสูง ๓๐. เรื่องทรง
อนุญาตม้านี่เหลี่ยมชนิดสูงมีพนักสามด้าน ๓๑. เรื่องทรงอนุญาตม้านี่เหลี่ยม
มีพนักสามด้านชนิดสูง ๓๒. เรื่องทรงอนุญาตตั้งหวาย ๓๓. เรื่องทรง
อนุญาตตั้งหุ้มด้วยผ้า ๓๔. เรื่องทรงอนุญาตตั้งขาทราย ๓๕. เรื่องทรง
อนุญาตตั้งก้านมะขามป้อม ๓๖. เรื่องทรงอนุญาตแผ่นกระดาน ๓๗. เรื่อง
ทรงอนุญาตเก้าอี้ ๓๘. เรื่องทรงอนุญาตตั้งฟาง ๓๙. เรื่องทรงห้ามนอน

บนเตียงสูง ๔๐. เรื่องภิกษุนอนเตียงต่ำถูกงูกัด จึงทรงอนุญาตเตียงรองเท้า
เตียง ๔๑. เรื่องทรงอนุญาตเตียงรองเท้าเตียงสูง ๘ นิ้วเป็นอย่างยิ่ง ๔๒.
เรื่องทรงอนุญาตค้ายสำหรับถักเตียง ๔๓. เรื่องทรงอนุญาตให้เจาะตัวเตียง
แล้วถักเป็นตาหมากรุก ๔๔. เรื่องทรงอนุญาตให้ทำเป็นฝ้ารองพื้น ๔๕.
เรื่องทรงอนุญาตให้รื้อออกทำเป็นหมอน ๔๖. เรื่องทรงห้ามใช้หมอนกึ่งกาย
๔๗. เรื่องมีมหรสพบนยอดเขา ทรงอนุญาตฟูก ๕ ชนิด ๔๘. เรื่องทรง
อนุญาตผ้าสำหรับเสนาสนะ ๔๙. เรื่องทรงอนุญาตเตียงและตั่งบุ ๕๐. เรื่อง
ฟูกย่อยลงข้างล่าง ๕๑. เรื่องโจรลักเล็กผ้าห่มนำไป ทรงอนุญาตให้ทำรอยไว้
๕๒. เรื่องทรงอนุญาตให้พิมพ์รอยนิ้วมือ ๕๓. เรื่องที่อยู่อาศัยของพวก
เดียรถีย์ ทรงอนุญาตสีขาว สีดำ ทำปริกรรมด้วยสีเหลือง ในวิหาร ๕๔.
เรื่องทรงอนุญาตคินปนแกลบ ๕๕. เรื่องทรงอนุญาตคินละเอียด ๕๖. เรื่อง
ทรงอนุญาตยางไม้ ๕๗. เรื่องทรงอนุญาตคินปนรำ ๕๘. เรื่องทรงอนุญาต
แป้งเมล็ดพันธุ์ผักกาด ๕๙. เรื่องทรงอนุญาตขี้ผึ้งเหลว ๖๐. เรื่องขี้ผึ้งเหลว
หนา ทรงอนุญาตใช้ผ้าเช็ด ๖๑. เรื่องพื้นหยาบสีดำไม่จับ ทรงอนุญาตคินขุย
ไส้เดือน ๖๒. เรื่องทรงอนุญาตยางไม้ ๖๓. เรื่องรูปภาพ ๖๔. เรื่องวิหาร
มีพื้นที่ต่ำ ๖๕. เรื่องก่อ ๖๖. เรื่องภิกษุขึ้นลงพลัดตก ๖๗. เรื่องวิหารมี
พื้นโล่งโถง ทรงอนุญาตฟากกึ่งหนึ่ง ๖๘. เรื่องทรงอนุญาตห้องอีก ๓ ห้อง
๖๙. เรื่องวิหารเล็ก ๗๐. เรื่องเชิงฝา ๗๑. เรื่องฝนสาด ๗๒. เรื่องภิกษุ
ร้องโวยวาย ๗๓. เรื่องไม้เคียวติดฝา ๗๔. เรื่องราวจิ๋ว ๗๕. เรื่อง
ระเบียงกับฝาค้ำ ๗๖. เรื่องทรงอนุญาตราวสำหรับยึด ๗๗. เรื่องผงหญ้า
มีนัยดังกล่าวแล้ว ในหนหลัง ๗๘. เรื่องที่กลางแจ้ง น้ำฉนถูกแดดเผา
ทรงอนุญาตโรงน้ำฉน ๗๙. เรื่องภาชนะน้ำฉน ๘๐. เรื่องวิหาร ๘๑.
เรื่องซุ้ม ๘๒. เรื่องบริเวณ เรื่องโรงไฟ ๘๓. เรื่องอาราม ๘๔. เรื่อง

ชุ่มประตุมินัยดังกล่าวแล้วในหนหลัง ๘๕. เรื่องอนาถบิณฑิกคหบดีมีศรัทธา
ผ่องใส ได้ไปสู่วิปัสสิวัน ได้เห็นธรรมแล้วทูลอาราธนาสมเด็จพระนายก
พร้อมกับภิกษุสงฆ์ในระหว่างหนทางได้ชักชวนประชาชนให้สร้างอาราม ๘๖.
เรื่องพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในเมืองเวสาลี เรื่องนวกกรรม เรื่องพระศิษย์
ของพระฉัพพัคคีย์รีบไปจงเสนาสนะ ๘๗. เรื่องใครครวได้ภักตรอันเลิศ ๘๘.
เรื่องติดตริพรหมจรรย์ ๘๙. เรื่องบุคคลไม่ควรไหว้ ๙๐. เรื่องพระศิษย์
ของพระฉัพพัคคีย์เกียดกันเสนาสนะ ๙๑. เรื่องประชาชนตกแต่งปูที่นั้งที่
นอนสูงใหญ่ในละแวกบ้าน ๙๒. เรื่องเตียงคั้งหุ่นนุ่น ๙๓. เรื่องพระผู้มี
พระภาคเจ้าเสด็จเมืองสาวัตถี อนาถบิณฑิกคหบดีสร้างอารามถวาย ๙๔. เรื่อง
เกิดโกลาหลในโรงภักตร ๙๕. เรื่องพระอาพาธ ๙๖. เรื่องที่นอนดี ๙๗.
เรื่องอ้างเลข ๙๘. เรื่องพระสัตตตรสวัคคีย์ซ่อมวิหารอยู่จำพรรษาในที่นั้น ๙๙.
เรื่องภิกษุมีความสงสัยว่า ใครหนอควรให้ถือเสนาสนะ ๑๐๐. เรื่องเสนาสน-
คาหาปภิกษุมีความสงสัยว่า ควรให้ถือเสนาสนะอย่างไรหนอ ๑๐๑. เรื่องให้
แจกตามจำนวนวิหาร ๑๐๒. เรื่องให้แจกตามจำนวนบริเวณ ๑๐๓. เรื่อง
ทรงอนุญาตให้แจกส่วนเพิ่ม แต่ไม่ปรารถนาก็อย่าให้ ๑๐๔. เรื่องให้ภิกษุ
อยู่นอกสีมา ๑๐๕. เรื่องทรงห้ามเกียดกัน เสนาสนะตลอดกาลเป็นนิตย์ ๑๐๖.
เรื่องการให้ถือเสนาสนะ ๓ ประการ ๑๐๗. เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร ๑๐๘.
เรื่องพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสรรเสริญพระวินัย ๑๐๙. เรื่องภิกษุขึ้นเรียน
พระวินัย ๑๑๐. เรื่องทรงอนุญาตให้นั่งอาสนะเสมอกัน ๑๑๑. เรื่องภิกษุมี
อาสนะเสมอกันทำเตียงตั้งหัก ๑๑๒. ทรงอนุญาตให้นั่งได้ ๓ รูป และ ๒ รูป
๑๑๓. เรื่องทรงอนุญาตให้นั่งบนอาสนะยาร่วมกับผู้นี้อาสนะไม่เสมอกันได้
๑๑๔. เรื่องทรงอนุญาตให้ใช้สอยปราสาทมีเฉลียงรอบ ๑๑๕. เรื่องสมเด็จพระ
พระอัยยิกา ๑๑๖. เรื่องภิกษุเจ้าถิ่นในห้างเมืองสาวัตถีแบ่งเสนาสนะของสงฆ์

๑๑๗. เรื่องกฐาภิรัชชนบท ๑๑๘. เรื่องภิกษุชาวเมืองอาฬวีให้นวกรรมด้วยเหตุเพียงวางก้อนดินฉาบทาฝา ตั้งประตู่ ติดสายยู ติดกรอบเช็ดหน้า ทำให้มีสีขาว สีดำ สีเหลือง มุงหลังคา ผูกมัดหลังคา ปิดบังที่อาศัยแห่งนภพิราบ ปฏิสังขรณ์สิ่งชำรุดผุพัง ขัดถู ให้นวกรรมทั้ง ๒๐ ปี ๓๐ ปี ตลอดปี ชั่วโมง วันขึ้น ในเมื่อวิหารสำเร็จแล้ว เรื่องพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตให้นวกรรมแก่วิหารที่ยังไม่ได้ทำ ที่ทำยังไม่เสร็จ ให้ตรวจการงานในวิหารเล็กแล้วให้นวกรรม ๕-๖ ปี ให้ตรวจการงานในวิหารมุงแถบเดียว แล้วให้นวกรรม ๗-๘ ปี ให้ตรวจการงานในวิหารหรือปราสาทใหญ่ แล้วให้นวกรรม ๑๐ ปี ๑๒ ปี ๑๑๕. เรื่องภิกษุให้นวกรรมวิหารทั้งหลาย ๑๒๐. เรื่องภิกษุให้นวกรรม ๒ แก่วิหารหนึ่งหลัง ๑๒๑. เรื่องภิกษุถือนวกรรมแล้วให้ภิกษุอื่นอยู่ ๑๒๒. เรื่องภิกษุถือนวกรรมแล้วเกียดกันเสนาสนะของสงฆ์ ๑๒๓. เรื่องภิกษุให้นวกรรมแก่วิหารที่ตั้งอยู่นอกสีมา ๑๒๔. เรื่องภิกษุถือเอานวกรรมแล้วเกียดกันตลอดฤดูกาล ๑๒๕. เรื่องภิกษุถือเอานวกรรมแล้วหลีกไปเสียข้าง ลีกละข้าง มรรณภาพข้าง ปฏิญาณเป็นสามเณรข้าง บอกลาศิกขาข้าง ต้องอันติมวัตถุข้าง วิกัจจริตข้าง มีจิตฟุ้งซ่านข้าง กระสับกระส่ายเพราะเวทนาข้าง ถูกยกวัตรฐานไม่เห็นอาบัติข้าง ฐานไม่ทำคืนอาบัติข้าง ฐานไม่สละคืน ทิฏฐิอันลามกข้าง ปฏิญาณเป็นบัณฑิตข้าง เป็นเถยยสังฆาข้าง เขาริตเดียรถียข้าง เป็นสัตว์ดิรัจฉานข้าง เป็นผู้ฆ่ามารดาข้าง เป็นผู้ฆ่าบิดาข้าง ผู้ฆ่าพระอรหันต์ข้าง ผู้ประทุษร้ายภิกษุณีข้าง ผู้ทำลายสงฆ์ข้าง ผู้ทำโลหิตุปบาทข้าง เป็นอุกโตพญชนกข้าง ฟังมอบแก่ภิกษุอื่นด้วยสั่งว่า อย่าให้ของสงฆ์เสียหาย เมื่อยังไม่เสร็จ ควรมอบให้แก่ภิกษุอื่น เมื่อทำเสร็จแล้ว หลีกไป นวกรรมเป็นของภิกษุนั้นนั่นเอง ลีกละ ถึงมรรณภาพ ปฏิญาณเป็นสามเณร บอกลาศิกขา ต้องอันติมวัตถุ สงฆ์เป็นเจ้าของ วิกัจจริต มีจิตฟุ้งซ่าน

กระสับกระส่ายเพราะเวทนา ถูกยกวัตร ฐานไม่เห็นอาบัติ ฐานไม่ทำคืนอาบัติ ฐานไม่สละคืนทิฎฐิอันลามก นวกรรมนั้นตกเป็นของภิกษุ นั้นนั่นเอง เป็น บัณเฑาะก์ เป็นเถยยสังวาส เขาริตเคียรถีย์ เป็นสัตว์ดิรัจฉาน ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่าพระอรหันต์ ประทุษร้ายภิกษุณี ทำลายสงฆ์ ทำโลหิตุปบาท ปฏิญาณเป็นอุกโตพญชุก สงฆ์เป็นเจ้าของ ๑๒๖. เรื่องภิกษุนำเสนาสนะ ไปใช้ในที่อื่น ๑๒๗. เรื่องภิกษุรังเกียจ ๑๒๘. เรื่องวิหารใหญ่ชำรุด ๑๒๙. เรื่องผ้ากัมพล ๑๓๐. เรื่องผ้ามีราคามาก ๑๓๑. เรื่องหนังหุ้ม ๑๓๒. เรื่อง ผ้าเช็ดเท้ารูปวงล้อ ๑๓๓. เรื่องผ้าผืนเล็ก ๑๓๔. เรื่องภิกษุเหยียบเสนาสนะ เรื่องเท้าเปื้อน ๑๓๖. เรื่องสวมรองเท้า ๑๓๗. เรื่องถ่มขะพะ ๑๓๘. เรื่อง เท้าเตี้ยตั้งครูดฟัน ๑๓๙. เรื่องภิกษุพึงฝ่า ทรงอนุญาตหนักอิง พนักอิง ครูดฝ่าอีก ๑๔๐. เรื่องล้างเท้า ทรงอนุญาตให้ปูเครื่องลาดนอน ๑๔๑. เรื่องประทับในกรุงราชคฤห์ ประชาชนไม่อาจถวายสังฆภัต ๑๔๒. เรื่อง แจกภัตตรแล้ว สมมติพระภัตตุเทศก์ เรื่องแจกภัตรอย่างไร ๑๔๓. เรื่องสมมติ ภิกษุเป็นผู้ทิ้งเสนาสนะ สมมติภิกษุเป็นผู้รักษาเรือนคลัง... เป็นผู้รับจีวร... เป็นผู้รับแจกจีวร... เป็นผู้แจกข้าวยาจ... เป็นผู้แจกผลไม้... เป็นผู้แจก ของเคี้ยว... เป็นผู้แจกของเล็กน้อย... เป็นผู้แจกผ้า... เป็นผู้แจกบาตร... เป็นผู้ใช้คนวัด... เป็นผู้ใช้สามเณร พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงครอบงำ ซึ่งสรรพธรรม ทรงรู้จักโลก มีพระหทัยเกื้อกูล เป็นผู้นำชั้นเยี่ยม ทรง บัญญัติแล้วเพื่อหลีกเร้น เพื่อความสุข เพื่อเฟื่อง และเพื่อเห็นแจ้ง ดังนี้แล.

หัวข้อประจำชั้นชกะ จบ

เสนาสนักขันธกวรรณา

[วินิจฉัยในเสนาสนักขันธกะ]

วินิจฉัยในเสนาสนักขันธกะ พึงทราบดังนี้ :-

บทว่า เสนาสนะเป็นของยังมีได้ทรงบัญญัติ ได้แก่ เป็นของ
ยังมีได้อนุญาต .

ที่อยู่ที่เหลือ พ้นจากเรือนมุงแถบเดียวเป็นต้นไป ชื่อวิหาร.

เรือนมุงแถบเดียวนั้น ได้แก่ เรือนที่โคงดงปีกครุฑ.

ปราสาทนั้น ได้แก่ ปราสาทยาว.

เรือนโกลนนั้น ได้แก่ ปราสาทนั่งเอง แต่มีเรือนยอดตั้งอยู่บนพื้น
บนอากาศ.

ถ้ำ นั้น ได้แก่ ถ้ำอิฐ ถ้ำศิลา ถ้ำไม้ ถ้ำดิน

คำว่า เพื่อสงฆ์ทั้ง ๔ ทิศที่มาแล้ว และยังไม่มา คือเพื่อสงฆ์
ผู้อยู่ใน ๔ ทิศ ทั้งที่มาแล้ว ทั้งที่ยังมิได้มา.

[ว่าด้วยวิหารทาน]

วินิจฉัยในอนุโมทนาคาถา พึงทราบดังนี้ :-

สองบทว่า เย็น ร้อน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าด้วยอำนาจอุทิศ
ส่วนกัน.

ลมเจือหยาดน้ำ ท่านเรียกว่า ลมในลีสริตฤดู ในคำนี้ว่า ลีสริเร จาปี
รุฎฺฐิโย.

ฝนนั้น คือ ฝนที่เกิดแต่เมฆโดยตรงนั่นเอง.

บทเหล่านี้ทั้งหมด ฟังประกอบกับบทนี้เรียกว่า ปฏิหนติ.

บทว่า ปฏิหุณฺยติ ได้แก่ ลมและแดดอันวิหารย่อมป้องกัน.

บทว่า เสนตฺถ คือ เพื่อหลีกเร็นอยู่.

บทว่า สุขตถํ คือ เพื่อความอยู่สบาย เพราะไม่มีอันตราย มีเย็นเป็นต้น .

สองบทนี้ว่า ฌายิตฺถุญจ วิปสสิตฺถุ ฟังประกอบกับบทนี้เรียกว่า สุขตถญจ.

จริงอยู่ ท่านกล่าวคำอธิบายดังนี้ :-

การถวายเป็นวิหาร เพื่อความสุข. การถวายเป็นวิหารเพื่อความสุข เป็นไฉน ? ความสุขใด มีเพื่อเพ่งพินิจ และเพื่อเห็นแจ้ง, การถวายเป็นวิหารเพื่อความสุขนั้น.

อีกประการหนึ่ง สองบทว่า ฌายิตฺถุญจ วิปสสิตฺถุ นี้ ฟังประกอบกับบทหลังข้างว่า ถวายเป็นวิหารเพื่อเพ่งพินิจ และเพื่อเห็นแจ้ง.

การถวายเป็นวิหารแก่สงฆ์ ของทายกผู้ถวายเป็นด้วยตั้งใจว่า ภิกษุทั้งหลาย จักเพ่งพินิจ จักเห็นแจ้ง ในภุคฺคินี้ ท่านผู้รู้ทั้งหลาย สรรเสริญว่าเลิศ. จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสคำนี้ว่า ผู้ใดให้ที่อยู่ผู้นั้นเป็นผู้ให้ครบทุกอย่าง.

จริงอยู่ การถวายเป็นวิหาร ท่านผู้รู้ทั้งหลายสรรเสริญว่าเลิศ เพราะเหตุ นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงประพันธ์คาถาว่า ตสฺมา หิ ปณฺทิตो โปโส.

คำว่า วาสเขตฺต พหุสฺสุเต มีความว่า ฟังนิมนต์ภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นพหูสูตด้วยการเล่าเรียน และผู้เป็นพหูสูตด้วยความตรัสรู้ ให้อยู่ในวิหาร. นี้.

หลายบทว่า เตสิ อุนฺนญจ เป็นต้น มีความว่า ข้าว น้ำ ฝ้า และเสนาสนะ มีเพียงตั้งเป็นต้น อันใด สมควรแก่ภิกษุเหล่านั้น, ฟังมอบถวาย ปัจจัยทั้งปวงนั้น ในภิกษุเหล่านั้น ผู้ชื้อตรง คือมีจิตไม่คดโกง

บทว่า **ทเทยฺย** คือ พึงมอบถวาย (หรือเพิ่มถวาย).

ก็แล พึงถวายปัจจัยนั้น ด้วยจิตอันเลื่อมใส ไม่ยังความเลื่อมใสแห่งจิตให้คลายเสีย. จริ่งอยู่ ทายกนั้นจะรู้ทั่วถึงกรรมใดในพระศาสนานี้แล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะ ปรินิพพาน ภิกษุผู้เป็นพหูสูตเหล่านั้น ย่อมแสดงกรรมนั้น ซึ่งเป็นเครื่องบรรเทาทุกข์ทั้งปวง แก่เขาผู้มีจิตผ่องใสอย่างนั้น ฉะนั้นแล.

[ว่าด้วยลายยูเป็นต้น]

วินิจัยในคำว่า **อาวิญจนนิกิทํ อาวิญจนชฺหุํ** นี้ มีความว่า ขึ้นชื่อว่าเชือก แม้ถ้าเป็นของที่ทำด้วยหางเสือ ควรแท้. เชือกบางอย่างไม่ควรหามิได้.

กาล ๓ ชนิดนั้น ได้แก่ กุญแจ ๓ อย่าง.

วินิจัยในคำว่า **ยนตํ สฺฐิกํ** นี้ว่า ภิกษุควรทำกุญแจยนต์ที่ตนรู้จัก และลูกกุญแจสำหรับไขกุญแจยนต์นั้น.

ที่ชื่อว่าหน้าต่างสอบบน คล้ายเวทียแห่งเจดีย์

ที่ชื่อว่าหน้าต่างตาข่าย ได้แก่ หน้าต่างที่ขึงข่าย.

มีชื่อว่าหน้าต่างซี่ ได้แก่ หน้าต่างลูกกรง.

ในคำว่า **จกกลิกํ** นี้ มีความว่า เรานุญาตให้ผูกผ้าเล็ก ๆ คล้ายผ้าเช็ดเท้า.

คำว่า **วตปานภิลิกํ** มีความว่า เรานุญาตให้ทำเสื่อ ได้ขนาดหน้าต่างผูกไว้.

[ว่าด้วยเตียงและตั่ง]

บทว่า **มิตฺติ** ได้แก่ กระดานตั่ง

บทว่า **วิทลมนฺจํ** ได้แก่ เตียงหวาย หรือเตียงที่สานด้วยดอกไม้ไม้ไผ่.

ตั้ง ๔ เหลี่ยมจตุรัส เรียกว่า อาสน์ทิกะ.

จริงอยู่ ตั้งยาวด้านเดียวเท่านั้น มีเท้า ๘ นิ้ว จึงควร ส่วนตั้ง ๔ เหลี่ยมจตุรัส ฟังทราบว่ามีเกินประมาณก็ควร เพราะพระบาลีว่า เราอนุญาตตั้ง ๔ เหลี่ยมจตุรัสแม่สูง.

เตียงที่ทำพนักพิง ๓ ด้าน ชื่อสัตตังคะ. แม่สัตตังคะนี้ ถึงเกินประมาณก็ควร.

ตั้งที่ทำเสร็จด้วยหวายล้วน เรียกว่า กัททปิฐะ.

เฉพาะตั้งที่อิงด้วยผ้าเก่า เรียกว่า ปิฐกา.

ตั้งที่คิดเท้าบนเชิงไม้ ทำคล้ายโตะกินข้าว เรียกชื่อว่า ตั้งขาทราย.

ตั้งมีเท้ามากประกอบไว้ด้วยอาการดังผลมะขามป้อม ชื่อว่า ตั้งก้ามมะขามป้อม.

ตั้งที่มาในพระบาลี เท่านั้นก่อน, ส่วนตั้งไม้ควรทั้งหมด วินิจฉัยในอธิการว่าด้วยตั้งนี้ เท่านั้น.

ตั้งที่ถักด้วยแฟก หรือถักด้วยหญ้าปล้อง หรือถักด้วยหญ้ามุงกระต่าย เรียกว่า เก้าอี้.

ในคำว่า อฏฺฐจฺกุลปรหมฺ มณฺญจปฏฺฐิปาทกํ นี้ว่า ๘ นิ้ว คือ นิ้วขนาดของพวกมนุษย์นั้นเอง.

[ว่าด้วยเครื่องลาดพื้นและนุ่นเป็นต้น]

เครื่องปูลาดเพื่อต้องการจะรักษาผิวแห่งพื้นที่ทำบริกรรม เรียกชื่อว่า จิมิลิกา ผ้ายคลุม.

นุ่นแห่งต้นไม้ นั้น ได้แก่ นุ่นแห่งต้นไม้เหล่าใดเหล่าหนึ่ง มีต้นจิวเป็นต้น .

นุ่นแห่งเครือวัลย์นั้น ได้แก่ นุ่นแห่งเถาวัลย์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง มี
เถาน้ำนมเป็นต้น.

นุ่นแห่งหญ้านั้น ได้แก่ นุ่นแห่งดิณชาติเหล่าใดเหล่าหนึ่ง มีหญ้าน้ำ
นมบางเป็นต้น โดยที่สุด แม้นุ่นแห่งอ้อยและไม้้อเป็นต้น .

ภูตคามทั้งปวง เป็นอัน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรวมเข้าด้วยต้นไม้
เถาวัลย์และหญ้า ๓ ชนิดเหล่านี้.

จริงอยู่ ขึ้นชื่อว่า ภูตคามอื่น ซึ่งพ้น จากรุกขชาติ วัลลิจาติและ
ดิณชาติไป ย่อมไม่มี. เพราะฉะนั้น นุ่นแห่งภาคตามชนิดใดชนิดหนึ่ง ย่อม
ควรในการทำหมอน.

แต่ครั้ง มาถึงพุกเข้า นุ่นนั้น แม้ทุกชนิด ท่านกล่าวว่า เป็นนุ่นที่
ไม่ควร. และจะควรในการทำหมอนเฉพาะนุ่นนั้นอย่างเดียวนั้นได้, แม้ชน
แห่งนทุกชนิด มีหงส์และนกยูงเป็นต้น และแห่งสัตว์ ๔ เท้าทุกชนิด มีสีหะ
เป็นต้น ก็ควร.

แต่ดอกไม้นชนิดใดชนิดหนึ่ง มีดอกประยงค์และดอกพิกุลเป็นต้น ไม่
ควร. เฉพาะใบเต้าร้างล้วน ๆ ที่เดียว ไม่ควร, แต่ปน ควรอยู่ แม้นุ่นคือ
ขนสัตว์เป็นต้น ๕ อย่าง ที่ทรงอนุญาตสำหรับพุก ก็ควรในการทำหมอน.

[ว่าด้วยหมอน]

ในกรุนทีกกล่าวว่า บทว่า อฑฒกายิกานิ มีความว่า ชนทั้งหลาย
ย่อมทอดกายตั้งแต่นั้นจนถึงศีรษะบนหมอนเหล่าใด หมอนเหล่านั้น ชื่อ
มีประมาณถึงกาย.. หมอนที่จัดว่า ได้ขนาดกับ ศรีษะ คือ ด้านกว้าง เมื่อวัด
ในระหว่างมุมทั้ง ๒ เว้น มุมหนึ่งเสียในบรรดา ๓ มุม ได้คือ ๑ กับ ๔ นิ้ว
ตรงกลางได้ศอกกำหนดหนึ่ง ส่วนด้านยาว ยาวศอกคืบหรือ ๒ ศอก.

นี่เป็นกำหนดอย่างสูงแห่งหมอนที่ได้ขนาดกับศรีษะ. กว้างเกินกว่ากำหนดนี้ขึ้นไปไม่ควร. ต่ำลงมาควร.

หมอน ๒ ชนิด คือ หมอนหนุนศรีษะ และหมอนหนุนเท้า ควรแก่ภิกษุผู้ไม่อาพาธแท้. ภิกษุผู้อาพาธจะวางหมอนหลายใบแล้วปูเครื่องลาดข้างบนแล้วนอน ก็ควร.

อนึ่ง พรุप्तสเทวเถระกล่าวว่า นุ่นที่เป็นกบปียะ ๕ อย่างเหล่าใดที่ทรงอนุญาต สำหรับฟูกทั้งหลาย, หมอนที่ทำด้วยนุ่นเหล่านั้นแม้ใหญ่ก็ควร

ฝางพระอุปติสสเถระผู้วินัยชกรกล่าวว่า ประมาณนั้นแล ควรแก่ภิกษุผู้ชดนุ่นเป็นกบปียะ หรือนุ่นที่เป็นอกบปียะ ด้วยคิดว่า จักทำหมอน.

[ว่าด้วยฟูก]

ฟูก ๕ อย่างนั้น ได้แก่ ฟูกที่ยัดด้วยของ ๕ อย่าง มีขนสัตว์เป็นต้น
จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสจำนวนแห่งฟูกเหล่านี้ ตามจำนวนแห่งนุ่น

บรรดานุ่นเหล่านั้น ขนแกะอย่างเดียวเท่านั้น มิได้ทรงถือเอาด้วยอุณคัพพี, แต่ว่า เว้นขนมนุษย์เสียแล้ว ขนแห่งนกและสัตว์ ๔ เท้าซึ่งเป็นชาติที่มีเนื้อเป็นกบปียะและอกบปียะ ชนิดใดชนิดหนึ่ง บรรดามี ขนทั้งหมดนั้น ทรงถือเอาในอธิการว่าด้วยฟูกนี้ ด้วยอุณคัพพีทั้งนั้น.

เพราะฉะนั้น บรรดาจิวร ๖ ชนิด และอนุโลมจิวร ๖ ชนิด ภิกษุทำเปลือกฟูกด้วยชนิดหนึ่งแล้ว ยัดขนสัตว์ทุกอย่างนั้นทำเป็นฟูก ก็ควร.

อนึ่ง แม้ฟูกที่ภิกษุมิได้ชดขนแกะ ใส่แต่ฝ้ากัมพล ๔ ชั้นหรือ ๕ ชั้น ย่อมถึงความนับว่าฟูกขนสัตว์เหมือนกัน.

บรรดาฟูกทั้งหลายมีโจพภีติเป็นต้น ฟูกที่เขารวบรวมเศษผ้าใหม่ หรือ เศษผ้าเก่า อย่างใดอย่างหนึ่งซ้อนเข้า หรือยัดเข้าข้างใน ชื่อโจพภีติ ฟูกที่ยัดเปลือกไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง ชื่อวากภีติ. ฟูกที่ยัดหญ้าชนิดใดชนิดหนึ่ง ชื่อ ตินภีติ. ฟูกที่ยัดใบไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง นอกจากใบเต้าร้างล้วน ฟิงทราบว่า ปัดณภีติ.

ส่วนใบเต้าร้างเฉพาะที่ปนกับใบไม้เหล่านี้ จึงควร. ใบเต้าร้างล้วน ไม่ควร

สำหรับฟูก ไม่มีจำกัดประมาณ ฟิงกะประมาณตามความพอใจของตน กำหนดดูพอสมควรแก่ฟูกเหล่านี้ คือ ฟูกเตียง ฟูกตั้ง ฟูกปูพื้น ฟูก ที่จงกรม ฟูกสำหรับเช็ดเท้า.

ส่วนในกรุงที่แก้วว่า นุ่น ๕ อย่าง มีขนสัตว์เป็นต้น ซึ่งควรในฟูก ย่อมควรแม้ในฟูกหนัง. ด้วยคำที่กล่าวในอรรถกถากรุณทีนั้น เป็นอันสำเร็จ สันนิษฐานว่า ภิกษุใช้สอยฟูกหนัง ย่อมควร.

ชื่อว่า ลาดฟูกเตียงบนตั้ง ได้แก่ ปูลงบนตั้ง. แม้อรรถว่า นำไปเพื่อประโยชน์แก่การปู ดังนี้ก็เหมาะ.

สองบทว่า อุลุโลก อกริตวา มีความว่า ไม่ปูผ้ารองไว้ข้างใต้.

สองบทว่า โผสิตุ มีความว่า เรานุญาตให้อ่าน้ำย้อมหรือขมิ้น แต้มข้างบน.

บทว่า ภิตุติกรมม มีความว่า เรานุญาต ให้ทำรอยเป็นทาง ๆ บน เปลือกฟูก.

บทว่า หตุถภิตุตี มีความว่า เรานุญาตให้เจิมหมายรอยด้วยนิ้ว ทั้ง ๕.

[ว่าด้วยบริกรรมพื้น]

บทว่า อิกุกาถิ ได้แก่ ยางไม้หรือยางผสม.

บทว่า ปิฏฐมทุทฺถิ ได้แก่ แป้งเปียก.

บทว่า กุณฺฑกมตฺติกิ ได้แก่ ดินเหนียวปนรำ.

บทว่า สาสปกุณฺฐิ ได้แก่ แป้งเมล็ดพรรณผักกาด.

บทว่า สิตฺถเตลลิกิ ได้แก่ ขี้ผึ้งเหลว.

สองบทว่า อจฺจุสฺสนุณฺโหติ มีความว่า เป็นหยด ๆ ติดอยู่.

บทว่า ปจฺจุทฺทริตฺถิ ได้แก่ เช็ด

บทว่า ลนฺฑกมตฺติกิ ได้แก่ ดินเหนียว คือ ขุยไผ่เดือน.

บทว่า กสฺสาวิ ได้แก่ น้ำฝาดแห่งมะขามป้อมและสมอ.

วินิจฉัยในคำว่า น ภิกฺขเว ปฏฺิภาณจิตฺตํ นี้ พึงทราบดังนี้ :-

รูปสตรีและบุรุษอย่างเดียวกันเท่านั้น อันภิกษุไม่ควรให้ทำ หามิได้ รูป-
สัตว์ดิรัจฉาน โดยที่สุดแม้รูปไผ่เดือนภิกษุไม่ควรทำเองหรือสั่งว่า ท่านจงทำ
ข้อมไม้ได้แม้เพื่อสั่งว่า อุบาสก ท่านจงทำคนเฝ้าประตู. แต่ข้อมให้ใช้ผู้อื่น
เขียนเรื่องทั้งหลายซึ่งน่าเลื่อมใส มีพรรณชาติกแลอสติสถานเป็นต้น หรือซึ่ง
ปฏิบัติด้วยด้วยความเบื่อหน่าย, ทั้งข้อมให้ทำเองซึ่งมาลากรมเป็นต้น .

บทว่า อาพกมฺนุทา มีความว่า เป็นลาน อันเดียว คับคั่งด้วยมนุษย์.

[ว่าด้วยห้องเป็นต้น]

วินิจฉัยในบทว่า ตโย คพฺพเถ นี้ พึงทราบดังนี้ :-

สิวิกาคัพพะนั้น ได้แก่ ห้อง ๔ เหลี่ยมจตุรัส.

นาฬิกาคัพพะนั้น ได้แก่ ห้องยาวกว่าด้านกว้าง ๒ เท่าหรือ ๓ เท่า

ห้ามมิยกัพพะนั้น ได้แก่ ห้องเรือนยอดชั้นอากาศ หรือห้องมีหลังคา
โถ้น

บทว่า กุลงุกปาทกั มีความว่า เรานุญาตให้คงเชิงฝาซึ่งเลื่อนที่
ไม่ได้ เจะไม้ตอกเดือยในไม้นน รองบนพื้นเพื่อหนุนเชิงฝาเก่า.

บทว่า ปริตุตาณกิฏกั มีความว่า เรานุญาตให้ติดกันเสาเพื่อ
ป้องกันฝน.

บทว่า อุตธาสุธั ได้แก่ ดินเหนียวซึ่งเคล้ากับมูลโคและเถ้า.

หน้ามุขเรียกว่า เฉลียง. ขึ้นชื่อว่า ปมนะ พิงทราบัดนี้ :-

ชนทั้งหลาย เมื่อออกและเข้า ย่อมกระทบประเทศใด. ด้วยเท้าทั้งหลาย
คำว่า ปมนะ นี้ เป็นชื่อ องประเทศนั้นที่ชักฝาออก ๒ ข้าง ทำไว้ที่ประตู
กุฎี (ได้แก่ลับแล) ปมนะ นั้น เรียกว่า ปมานะ บ้าง.

ระเบียงรอบห้องกลาง เรียกว่า ปกุกทะ ปาฐะว่า ปกุกกุฏั ก็มี.

โอสารกั นั้น ได้แก่ หน้ามุขที่หลังคา ซึ่งติดคร่าวแล้วทอด
ไม้ท่อนออกไปจากคราวนั้น ทำไว้ที่กุฎีที่ไม่มีระเบียง

กันสาดที่ติดห่วงกลมสำหรับเลื่อน ชื่อว่า แผงเลื่อน.

[ว่าด้วยภาษนะน้ำ-ประตู]

ภาษนะน้ำนั้น ได้แก่ ภาษนะสำหรับตักน้ำให้ดื่ม กระจบวย และ
ขันอนุโลมตามสังข์ตักน้ำ.

อเปลี นั้น ได้แก่ เครื่องกันประตู ที่ใส่เดือยเข้าในไม้ยาวแล้วผูก
เรียวนาม.

ปลิมะ นั้น ได้แก่ เครื่องกันประตูที่ติดล้ออย่างที่ประตูบ้าน

[เรื่องอนาถบิณฑิกะ]

รถทั้งหลายเทียมด้วยแม่ม้าอัสตรทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น จึงชื่อรถ
เทียมแม่ม้าอัสตร.

บทว่า อามุคตมณิกุลุทลา ได้แก่ ผู้ประดับต่างหูแก้วมณี.

บทว่า ปรีนิพพุโต มีความว่า เพราะไม่มีอุปฐคือกิเลส และอุปฐ
คือขันธ ท่านจึงกล่าวว่า ผู้เขินสนิท ไม่มีอุปฐ.

บาทคาถาว่า สพุพา อาสตุติโย เจตฺวา มีความว่า ตัดความ
ปรารถนาในอารมณ์ทั้งหลายมีรูปเป็นต้น หรือในภพทั้งปวง.

บาทคาถาว่า วิเนยย หทยे त्रि ได้แก่ กำจัดความกระวนกระวาย
คือกิเลส ในจิตเสีย.

ทรัพย์สำหรับใช้หมดไป เรียกว่า ทรัพย์อันควรหมด เปลือง.

บทว่า อาทยยุวโจ มีความว่า ถ้อยคำของอนาถบิณฑิกคหบดีนั้น
อันชนเป็นอันมากควรเชื่อถือ; อธิบายว่า คนเป็นอันมากย่อมสำคัญถ้อยคำของ
คหบดีนั้น ว่า อันตนควรฟัง.

สองบทว่า อารามे अकसु มีความว่า ชนเหล่าใดมีทรัพย์ ชน
เหล่านั้นได้สร้างด้วยทรัพย์ของตน ชนเหล่าใดมีทรัพย์น้อย และไม่มีทรัพย์
คฤหบดีได้ให้ทรัพย์แก่ชนเหล่านั้น .

คฤหบดีนั้น ให้ทรัพย์แสนกหาปณะ และสิ่งของราคาแสนหนึ่งกระ
ทำการสร้างวิหารไว้ในระยะโยชน์หนึ่ง ในหนทางไกล ๔๕ โยชน์แล้ว ได้ไป
กรุงสาวัตถี ด้วยประการฉะนี้.

สองบทว่า โกฏิสนุถริ สนุทธาเปติ มีความว่า ได้เรียงกหาปณะ.

ให้ริมจกัน ในที่บางแห่งหมายเอาประมาณแห่งเครื่องล้อมของต้นไม้หรือสระ

ซึ่งมีในเขตวันนั้นเรียงให้ ขุมทรัพย์อันหนึ่ง ๑๘ โกฏิ ของคฤหบดีนั้น ได้ถึงความสิ้นไป ด้วยประการฉะนี้.

สองบทว่า กุมารสุต เอตทโหสิ มีความว่า ความร่ำพิงนี้ได้มีแก่ ราชกุมาร เพราะเห็นอาการอัน ผ่องใสแห่งหน้าของคฤหบดี ผู้แม่ต้องสละทรัพย์มากอย่างนั้น .

สองบทว่า โกฎฐกัม มาเปติ มีความว่า ราชกุมารให้สร้างปราสาท มีชุ้มประตู ๗ ชั้น.

คำว่า อถ โข อนาถปิณฺฑติโก คหปติ เขตวเน วิหารเร การาเปส ฯ เป ฯ มณฺฑาเป การาเปติ มีความว่า อนาถปิณฺฑติคคฤหบดี สร้างวิหารเป็นต้นเหล่านี้ บนพื้นที่ประมาณ ๘ กรีส* ด้วยทรัพย์แม่อื่นอีก ๑๘ โกฏิ.

จริงอยู่ คฤหบดีชื่อปุนฺพสุमित ได้ซื้อพื้นที่ประมาณโยชน์หนึ่งด้วย ปุธิฐทองคำ (เต็มพื้นที่) สร้างวิหารถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่า วิปัสสี.

สิริวัฑฒคฤหบดี ได้ซื้อพื้นที่ประมาณ ๓ คาวุต* ด้วยลาดไม้เส้าทองคำ สร้างวิหารถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่า สิจี.

โสตถิชคฤหบดี ได้ซื้อพื้นที่ประมาณถึงโยชน์ ด้วยลาดผาลทองคำ สร้างวิหารถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่า เวสสกุ.

อัจจุตคฤหบดี ได้ซื้อพื้นที่ประมาณคาวุตหนึ่ง ด้วยเรียงเท้าช้างทองคำ สร้างวิหารถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่า กกุสันธะ.

๑. ๑ กรีส - ๑๒๕ ศอก. หรือ ๑ เส้น ๑๑ วา ๑ ศอก.

๒. ๑ คาวุต = ๑๐๐ เส้น.

อุคคกถหบดี ได้ซื้อพื้นที่ประมาณกึ่งคาวุต ด้วยเรียงอิฐทองคำสร้าง
วิหารถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่า โคนาคมนะ.

ศูมังกถกถหบดี ได้ซื้อพื้นที่ประมาณ ๒๐ อูสกะ* ด้วยเรียงเต่าทองคำ
สร้างวิหารถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่า กัสสปะ

สุทัตถกถหบดี ได้ซื้อพื้นที่ประมาณ ๘ กรีส ด้วยเรียงกหาปณะสร้าง
วิหารถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าของเราทั้งหลาย ฉะนั้นแล.

สมบัติทั้งหลายเสื่อมสิ้นไปโดยลำดับ ด้วยประการฉะนี้ เพราะเหตุนั้น
สมควรแท้ที่จะเบียดเบียนในสมบัติทั้งปวง สนควรแท้ที่จะพิน ไปเสีย ฉะนั้นแล.

[ว่าด้วยนวรรกรรม]

บทว่า **ขณฺ** ได้แก่ โอกาสที่ร้าว.

บทว่า **ผุจฺ** ได้แก่ โอกาสที่แตกแยก.

บทว่า **ปฏิสงฺขริสฺสตี** ได้แก่ จักทำให้คืนเป็นปกติ.

ในกรณที่แก้ว่า ก็ภิกษุผู้ได้นวรรกรรม ไม่ควรถือเอาเครื่องมือมีมีด
ขวานและสิ่วเป็นต้น ลงมือทำเอง. ควรรู้ว่า เป็นอันทำแล้วหรือไม่เป็นอันทำ.

[ว่าด้วยการจับจองเสนาสนะ]

หลายบทว่า **ปิฎฺจิติ ปิฎฺจิติ คนฺตุวา** มีความว่า ได้ยินว่า
พระเถระมัวปรนนิบัติภิกษุไข้อยู่ มัวช่วยเหลือภิกษุผู้แก่ผู้เฒ่าอยู่ จึงมาข้างหลัง
ภิกษุทั้งปวง. ข้อนี้เป็นจาริตของท่าน. ด้วยเหตุนี้พระธรรมสังคากาจารย์จึง
กล่าววว่า ไปล่าหลัง.

บทว่า **อคุคาสนํ** ได้แก่ เถรอาสน์

บทว่า **อคุโคทกํ** ได้แก่ ทักขิโณทก.

บทว่า **อคุคปิณฺ** ได้แก่ บิณฑบาตสำหรับพระสังฆเถระ.

* ๑ อูสกะ = ๕๒ วา.

บทว่า **ปติฏฐาเปติ** ได้แก่ ทำการบริจาทรทรัพย์ ๑๘ โกฐีสว่างไว้
อนาถบิณฑกคฤหบดี บริจาทั้งหมด ๕๔ โกฐิ ด้วยประการฉะนี้.

ว่าด้วยธรรมเนียมในโรงฉัน

บทว่า **วิปฺปกตฺโทชเน** มีความว่า ภิกษุกำลังฉันอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง
ในละแวกบ้านก็ตาม ในวิหารก็ตาม ในป่าก็ตาม เมื่อการฉันยังไม่เสร็จไม่ควร
ให้ลุก. ในละแวกบ้าน ภิกษุผู้มาที่หลังพึงรับภิกษาแล้วไปยังที่แห่งภิกษุผู้เป็น
สภาคกัน. ถ้าชาวบ้านหรือภิกษุทั้งหลาย นิมนต์ว่า ท่านจงเข้าไป ควรบอก
ว่า เมื่อเราเข้าไป ภิกษุทั้งหลายจักต้องลุกขึ้น. เธออันเขากล่าวว่า ที่นี้ยังมี
ที่นั่ง จึงควรเข้าไป. ถ้าใคร ๆ ไม่กล่าวคำนี้บ่อยหนึ่ง พึงไปที่อาสนศาลาแล้ว
เสียดมาขึ้นอยู่ในที่แห่งภิกษุผู้เป็นสภาคกัน ; เมื่อภิกษุทั้งหลายทำโอกาสแล้ว
เธออันเขานิมนต์ว่า นิมนต์เข้ามาเถิด ดังนี้ พึงเข้าไป. แต่ถ้า ที่อาสนะซึ่ง
จะถึงแก่เธอ มีภิกษุมิได้ฉันนั่งอยู่ จะให้ภิกษุนั้นลุกขึ้น ควรอยู่ ภิกษุผู้นั่ง
ดื่มหรือขบฉันยาสูบ และของเคี้ยวเป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว แม้มีมือว่างก็
ไม่ควรให้ลุก จนกว่าภิกษุอื่นจะมา เพราะว่าเธอนับว่าเป็นผู้ฉัน ค้างเหมือนกัน.

ข้อว่า **สเจ รุกฺขธาเปติ** มีความว่า ถ้าแม่เธอแกล้งล่วงอาบัติให้ลุก
ขึ้นจนได้.

ข้อว่า **ปริวาริตฺ จ โหติ** มีความว่า เธอจะให้ภิกษุใดลุก, ถ้า
ภิกษุนี้ เป็นผู้ห้ามโภชนะแล้ว, เธออันภิกษุนั้นพึงกล่าวว่า จงไปหาน้ำมา.
จริง ข้อนี้แล เป็นสถานอันหนึ่ง ที่ภิกษุหนุ่มใช้ภิกษุแก่กว่าได้. ถ้าเธอไม่
หาน้ำมาให้. ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จะทรงแสดงหน้าที่ซึ่งภิกษุผู้อ่อน
กว่าจะพึงกระทำ จึงตรัสคำเป็นต้นว่า พึงกลืนเมล็ดข้าวให้เรียบร้อย.

[ว่าด้วยเสนาสนะที่เหมาะสมแก่ ภิกษุอาพาธ]

วินิจฉัยในคำว่า คิลานสูตร ปฏิรูป เสยฺย นี้ พึงทราบดังนี้ :-

ภิกษุใดเป็นผู้อาพาธ ด้วยโรคหืดหรือโรคริดสีดวง และโรคลงแดง เป็นต้น, ภาชนะมีกระโถนและหม้ออุจจาระ เป็นต้น เป็นของอันภิกษุนั้นควรเตรียมไว้.

อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุเป็นโรคเรื้อน ย่อมทำเสนาสนะให้เสีย, ควรให้ ภายใต้อุทสาทมณฑปและศาลา เป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นเสนาสนะส่วนหนึ่ง แก่ภิกษุเห็นปานนั้น. เมื่อภิกษุผู้อาพาธรูปใดอยู่ จะไม่ทำเสนาสนะให้เสียหาย. แม้ที่นอนประณีต ก็ควรให้แก่ภิกษุรูปนั้นแท้ ฝ่ายภิกษุใด ทำยาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นต้นว่า ยาแดง ยาถ่าย และยานัตถุ์ ภิกษุนั้นทั้งหมด จัดว่าผู้อาพาธด้วย. พึงกำหนดให้เสนาสนะที่เหมาะสมแก่ภิกษุเมื่อนั้น.

บทว่า เลสกปฺเปน ได้แก่ สักว่าปวตฺติระยะ เป็นต้น เล็กน้อย.

[ว่าด้วยภิกษุผู้เสนาสนคาหาปกะ]

สองบทว่า ภิกฺขุ คณฺตุวา ได้แก่ รู้จำนวนภิกษุทั้งหลายในวิหาร ว่า มีภิกษุเท่านี้.

ที่ตั้งเตียง เรียกว่า ที่นอน.

บทว่า เสยฺยคุณฺน ได้แก่ จำนวนที่นอน. ความว่า ในวันเข้าพรรษา เราอนุญาตให้ภิกษุรูปหนึ่ง ประกาศเวลาแล้วให้ถือเอาที่วางเตียงอันหนึ่ง.

สองบทว่า เสยฺยคุณฺน คาหนฺตุตา ได้แก่ เมื่อให้ถือเอาตามจำนวนที่นอน.

สองบทว่า **เสยยา อุตฺตาทิยีสฺส** คือเมื่อให้ถือเอาอย่างนั้น ที่ตั้ง
เตียงได้หลือมาก. แม้ในจำนวนวิหารเป็นต้น ก็มีนัยเหมือนกัน. วิหารนั้น
ประสงค์ห้องมีอุปจาร.

บทว่า **อนุภาคํ** มีความว่า เราอนุญาตเพื่อให้ส่วนแม่อื่นอีก, จริง
อยู่ เมื่อภิกษุมีน้อยนัก สมควรให้รูปละ ๒-๓ บริเวณ.

ชื่อว่า **น อกามา ทาทพฺโพ** มีความว่า ส่วนเพิ่มนั้น ผู้แจกไม่
ฟังให้ เพราะไม่ปรารถนาจะให้.

ในวันเข้าพรรษา ครั้นเมื่อส่วนเพิ่มอันภิกษุทั้งหลายถือเอาแล้ว ส่วน
เพิ่มนั้น ไม่ควรให้ภิกษุผู้มาภายหลัง เพราะคน (คือผู้ถือเอาแล้ว) ไม่พอใจ.
แต่ถ้าส่วนเพิ่มอันภิกษุใดไม่ถือแล้ว ภิกษุนั้นยอมให้ส่วนเพิ่มนั้น หรือส่วน
แรก ด้วยความพอใจของคน เช่นนี้ ควรอยู่.

สองบทว่า **นิสฺสึเม จิตฺตสฺส** ได้แก่ ผู้ตั้งอยู่ภายนอกอุปจารสีมา.
แต่ว่า แม้ภิกษุผู้ตั้งอยู่ไกล แต่เป็นภายในอุปจารสีมา ย่อมได้แท้.

สองบทว่า **เสนาสนํ คเหตุวา** ได้แก่ ถือในวัน เข้าพรรษา.

สองบทว่า **สพฺพกาลํ ปฏฺิพาหฺนฺติ** ได้แก่ หวงแม่ในฤดูกาลโดย
ถ่วง ๔ เดือนไป.

[เสนาสนคาหวินิจฉัย]

บรรดาการถือเสนาสนะ ๓ อย่าง การถือ ๒ อย่าง เป็นการถือยั่งยืน
คือ ถือในวันเข้าพรรษาแรก ๑ ถือในวัน เข้าพรรษาหลัง ๑.

การถือเสนาสนะที่เป็นอันตรามุคทะ คือพ้นจากนั้น มีวินิจฉัย ดังนี้ :-

ในวิหารหนึ่ง มีเสนาสนะซึ่งมีลาภมาก. เจ้าของเสนาสนะบำรุงภิกษุ
ผู้จำพรรษา ด้วยปัจจัยทั้งปวงโดยเอื้อเพื่อ ถวายสมณบริขารมากในเวลา
พิจารณาแล้วจะไป.

พระมหาเถระทั้งหลายมาแต่ไกล ในวันเข้าพรรษาถือเสนาสนะนั้นอยู่
ตำราญ ครั้นจำพรรษาแล้วรับลาภหลักไปเสีย.

พวกภิกษุผู้เจ้าวัด ไม่เหลียวแลเสนาสนะนั้น แม้ชำระตุณฑโทรมอยู่
ด้วยคิดว่า พวกเราไม่ได้ลาภที่เกิดในเสนาสนะนี้, พระมหาเถระผู้อาคันตุกะแล
ได้เป็นนิตย, พวกท่านนั้นแล จักมาบำรุงเสนาสนะนั้น.

เพื่อให้บำรุงเสนาสนะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า พึงให้ถือ
เสนาสนะเป็นอันตราวมุตกะ เพื่ออยู่จำพรรษาต่อไป ในวันมหาปวารณาซึ่งจะ
ถึงข้างหน้า. เมื่อภิกษุผู้เสนาสนคาหาปกะ จะให้ถืออันตราวมุตกเสนาสนะนั้น
พึงบอกพระสังฆเถระว่า ท่านผู้เจริญ นิมนต์ถือเสนาสนะเป็นอันตราวมุตกะเถิด.
ถ้าท่านรับ พึงให้, ถ้าไม่รับ. พึงให้แก่ภิกษุผู้จะรับ ตั้งแต่พระอนุเถระเป็น
ต้นไป โดยที่สุดแม้สามเณร ด้วยอุบายนี้แล. ฝ่ายผู้รับนั้น พึงบำรุงเสนาสนะ
นั้น ๘ เดือน บรรดาหลังคาฝาและพื้น สิ่งใดสิ่งหนึ่งชำระหรือพังไป, ควร
ซ่อมแซมทั้งหมด. แม้จะให้กลางวันสิ้นไปด้วยอุทเทศและปริปัจฉาเป็นต้น
กลางคืนจึงอยู่ในเสนาสนะนั้นก็ได้. กลางคืนจะอยู่ในบริเวณ กลางวันให้สิ้น
ไปด้วยอยู่ในเสนาสนะนั้น ก็ได้ แม้จะอยู่ในเสนาสนะนั้นเอง ทั้งกลางวัน
กลางคืนก็ได้ ไม่ควรหวงห้ามภิกษุผู้แก่กว่าซึ่งมาในฤดูกาล. แต่เมื่อถึงวันเข้า
พรรษาแล้ว พระสังฆเถระกล่าวว่า เธอจงให้เสนาสนะนี้แก่ฉัน ; เช่นนี้ไม่ได้.

ภิกษุผู้เสนาสนคาหาปกะ ไม่พึงให้ ต้องชี้แจงว่า ท่านผู้เจริญ
เสนาสนะภิกษุรูปหนึ่ง ถือเอาเป็นอันตราวมุตกะ ได้บำรุงมา ๘ เดือนแล้ว.
เสนาสนะนั้นต้องให้ภิกษุผู้บำรุงมา ๘ เดือนนั้นแลจับจองได้.

ส่วนในเสนาสนะใด พวกเจ้าของถวายปัจจัยปีละ ๒ ครั้ง, เสนาสนะ
นั้น ไม่ควรให้ถือเป็นอันตราวมุตกะ ทุกคราวที่ล่วง ๖ เดือน. หรือว่าใน

เสนาสนะใด พวกเจ้าของถวายปัจจัยปีละ ๓ ครั้ง เสนาสนะนั้น ไม่ควรให้
ถือเป็นอันตรามุตกะ ทุกคราวที่ล่วง ๔ เดือน หรือให้เสนาสนะใด พวกเจ้า
ของถวายปัจจัยปีละ ๔ ครั้ง, เสนาสนะนั้น ไม่ควรให้ถือเป็นอันตรามุตกะ
ทุกคราวที่ล่วง ๓ เดือน. เพราะว่า เสนาสนะนั้น จักได้บำรุงด้วยปัจจัยแท้.

ส่วนในเสนาสนะใด พวกเจ้าของถวายปัจจัยมากมายเพียงปี ละครั้ง,
เสนาสนะนั้นควรให้ถือเป็นอันตรามุตกะได้.

กล่าวว่าการถือเสนาสนะซึ่งมาในบาติ โดยวันเข้าพรรษาภายในฤดู
ฝน เท่านั้นก่อน.

[การถือเสนาสนะในฤดูกาล]

ที่ขึ้นชื่อว่า การถือเสนาสนะนี้ ย่อมมี ๒ อย่าง คือ ถือในฤดูกาล ๑
ถือในวัสสาวาสกาล ๑.

ใน ๒ อย่างนั้น พึงทราบวินิจฉัยในฤดูกาลก่อน ภิกษุอาคันตุกะบาง
พวกมาในเวลาเช้า, บางพวกมาในเวลาบ่าย, บางพวกมาในปฐมยาม, บาง
พวกมาในมัชฌิมยาม, บางพวกมาในปัจฉิมยามก็มี, พวกใดมาในเวลาใด
ภิกษุผู้เสนาสนคาหาปกะ พึงให้ภิกษุทั้งหลายลุกขึ้นแล้วให้เสนาสนะแก่พวกนั้น
ในเวลานั้นเทียว, ขึ้นชื่อว่า สมัยที่มีไช้กาลย่อมไม่มี.

ฝ่ายภิกษุผู้แต่งตั้งเสนาสนะต้องเป็นผู้ฉลาด พึงเว้น ที่ตั้งเตียงไว้ ๑ หรือ
๒ ที่. ถ้าพระมหาเถระ รูป ๑ หรือ ๒ รูป มาในเวลาวิกาล,* พึงบอกท่านว่า
ท่านผู้เจริญ ภิกษุแม้ทั้งหมด เมื่อผมให้ขึ้นตั้งแต่ต้น จักต้องพากันขนของ
ออก, ขอท่านจงอยู่ในที่อยู่ของผมนี้แล. แต่เมื่อพระมหาเถระมากันมาก พึง
ให้ภิกษุทั้งหลายลุกออกแล้วให้ลำดับ.

* วิกาลในที่นี้ น่าจะได้แก่กลางคืน.

ถ้าพอกันองค์ละบริเวณ พึงให้ห้องค์ละบริเวณ; แม้สถานทั้งปวงเป็น
ต้นว่า โรงไฟ โรงยา และโรงกลมในบริเวณนั้น ย่อมถึงแก่ท่านด้วย เมื่อ
แจกอย่างนั้นไม่พอกัน ควรให้ตามจำนวนปราสาท.* เมื่อปราสาทไม่พอ ควร
ให้ตามจำนวนห้องน้อย. เมื่อจำนวนห้องน้อยไม่พอกัน ควรให้ตามจำนวนที่
นอน. เมื่อที่ตั้งเตียงไม่พอกัน ควรให้เฉพาะที่ตั้งตั้งตัวหนึ่ง แต่ไม่ควรให้ถือ
เอาที่เพียงโอกาสพอกิษุณได้ เพราะที่ท่านั้น ไม่จัดเป็นเสนาสนะ. แต่เมื่อ
ที่ตั้งเตียงไม่พอ พึงให้ที่ตั้งเตียงหรือที่ตั้งตั้งอันหนึ่ง แก่ภิกษุ ๓ รูป ด้วยกล่าว
ว่า ท่านจงผลัดเปลี่ยนกันพักเถิด ท่านผู้เจริญ.

ในฤดูหนาว ใคร ๆ ไม่อาจเลยที่จะอยู่กลางแจ้งตลอดทั้งคืน, พระ-
มหาเถระ ควรพักผ่อน. ตลอดปฐมยาม แล้วออกไปบอกพระเถระปีที่ ๒ ว่า ผู้
มีอายุ คุณจงเข้าไปในที่นี้ ถ้าพระมหาเถระเป็นคนขี้เขลาไม่รู้เวลา, พระเถระที่
๒ พึงกระแอมเคาะประตูบอกว่าได้เวลาแล้วขอรับ ความหมายกวนนั้ก ดังนี้.
ท่านควรออกไปให้โอกาส. จะไม่ให้ไม่ได้.

ฝ่ายพระเถระที่ ๒ พักตลอดมัชฌิมยามแล้ว ก็ควรให้แก่ภิกษุ นอกนี้
ตามนัยหลังเหมือนกัน พระเถระที่ ๒ เป็นคนขี้เขลา ก็ควรปลุกตามนัยที่
กล่าวแล้วเหมือนกัน. ที่ตั้งเตียงอันหนึ่งพึงให้แก่ภิกษุ ๓ รูปตลอดคืนหนึ่ง
อย่างนี้.

แต่ภิกษุบางพวกในชมพูทวีปเห็นว่า เสนาสนะหรือที่ตั้งเตียง แลตั้ง
เฉพาะบางแห่ง ย่อมเป็นที่สบายสำหรับบางคน ไม่เป็นที่สบายสำหรับ บางคน
ภิกษุทั้งหลายจะเป็นอากันตุกะหรือหากไม่ใช่ก็ตาม ย่อมให้ถือเสนาสนะทุกวัน
นี้ชื่อว่า การถือเสนาสนะในฤดูกาล.

* ที่อยู่ที่ทำซัน ๆ ปราสาทในที่นี้น่าจะหมายถึงซันหนึ่ง ๆ.

[การถือเสนาสนะในคราวจำพรรษา]

ส่วนในคราวจำพรรษา ย่อมมีอาคันตุกวัตร มีอาวาสกวัตร. ในอาคันตุกะและเจ้าถิ่นนั้น ภิกษุอาคันตุกะก่อนใครจะละถิ่นของคนไปอยู่ที่อื่นไม่ควรไปในที่นั้นในวันเข้าพรรษา. เพราะว่าที่อยู่ในที่นั้นจะต้องเป็นที่คับแคบกัน, หรือภิกษุจารจะไม่ทั่วถึง. ด้วยเหตุนั้น เธอจะอยู่ไม่ผาสุก เพราะฉะนั้น พึงกะว่า ตั้งแต่บัดนี้ไปราวเดือนหนึ่งจักเข้าพรรษา แล้วเข้าไปสู่วิหารนั้น.

เมื่ออยู่ในวิหารนั้น ราวเดือนหนึ่ง ถ้ามีความต้องการเรียนบาลีจักกำหนดไว้ว่า การเรียนบาลีพร้อมมูล ถ้ามุ่งต่อกัมมัฏฐานจักกำหนดได้ด้วยกัมมัฏฐานเป็นที่สบาย ถ้ามีความต้องการปัจจัยจักกำหนดปัจจัยลาภได้ จะอยู่เป็นสุภาพในพรรษา.

ก็แล เมื่อจะจากถิ่นของตนไปในที่นั้น ไม่ควรกระทบกระทั่งโศรกคาม, คืออยู่ว่ากล่าวชาวบ้านในที่นั้น ว่า สลากัดเป็นต้นก็ดี ยาฐและของควรเลี้ยงก็ดี ผ้าจำนำพรรษาก็ดี ที่อาศัยพวกท่านย่อมไม่มี นี่บริวารของเจดีย์ นี่บริวารของโรงโบสถ์ นี่ศาลและกุญแจ ท่านจงรับที่อยู่ของท่าน. ที่ถูก ควรจัดแจงเสนาสนะเก็บกัณฑ์ไม้และกัณฑ์ดิน บำเพ็ญกมียวัตรให้เต็มแล้ว จึงไป.

แม้เมื่อจะไปอย่างนั้น พึงให้ภิกษุหนุ่มหิวห่อบาตรและจีวรเป็นต้น ให้ช่วยถือกระบอกน้ำมันและไม้เท้าเป็นต้น กางร่มอย่าเช็ดตนไปทางประตูเลย, ควรไปตามข้างที่กำบัง เมื่อทางเข้าคองไม่มี ก็อย่าบุกพุ่มไม้เป็นต้นไปเลย

อนึ่ง พึงบำเพ็ญกมียวัตรตัดวิตก มีจิตผูกฟ่องไปด้วยธรรมเนียมแห่งการไปเท่านั้น

แต่ถ้าทางมีทางประตูบ้าน, และพวกชาวบ้านเห็นคนกับบริวารไปอยู่ จะวิ่งเข้ามาหาด้วยคิดว่า นั่นดูเหมือนพระเถระของพวกเราแล้ว จะปราศรัยว่า ท่านจะขนบริวารทั้งหมดไปไหน ขอรับ?

ถ้าในพวกเธอรูป ๑ กล่าวอย่างนี้ว่า นี่เป็นในเวลาจวนเข้าพรรษาแล้ว, ภิกษุทั้งหลายยอมไปในที่ซึ่งตนจะได้ศึกษาจารเป็นนิตย และสิ่งของสำหรับปกปิดภายในพรรษา.

ถ้าชาวบ้านเหล่านั้น ได้ฟังคำตอบของเธอแล้วกล่าวว่า ถึงในบ้านนี้ ขนยอมบริโภค ย่อมมุ่ง (เหมือนกัน) ขอรับ ท่านอย่าไปในที่อื่นเลย ดังนี้ แล้วเรียกมิตรและอมาตย์ทั้งหลายมาแล้ว ทุกคนหารือพร้อมกัน ตั้งนิตยภัตและภัตต่าง ๆ มีสลาภภัตเป็นต้นทั้งผ้าจําพรรษาคด้วย ไว้สำหรับสำนัก แล้วช่วยกันอ้อนวอนว่า นิมนต์จําพรรษาในสำนักนี้แลขอรับ. ภิกษุสมควรยินดีทั้งหมด, สิ่งทั้งปวงมีนิตยภัตเป็นต้น แม้นั้น เป็นของควรและหาโทษมิได้.

ส่วนในกรุงนทีแก้ว เมื่อเขาปราศรัยว่า ท่านจะไปไหน? ฟังตอบว่า ที่โน้น ถูกเขาชักว่า เหตุไร จึงไปที่นั่น? ฟังบอกเหตุ. และคำทั้ง ๒ นี้ ชื่อว่าหาโทษมิได้ เพราะเธอเป็นผู้มีจิตบริสุทธิ์แท้ นี้ชื่ออากันตุกวัตร

ส่วนอวาสิกวัตร ฟังทราบดังนี้ :-

อันภิกษุทั้งหลายผู้เจ้าอาวาส ฟังจัดแจงที่อยู่ก่อนที่เดียว ฟังทำการปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ชำระคหฬังและการตกแต่ง. ฟังจัดแจงสถานทั้งปวงเหล่านี้ คือ ที่พักกลางคืน ที่พักกลางวัน เวจกุฎี และที่ถ่ายปัสสาวะ เรือนบําเพ็ญเพียรและทางแห่งที่อยู่.

ฟังทำกิจทั้งปวงแล้ว คือ ฉาบปูนขาวที่พระเจดีย์ ทาน้ำมันชุกชีเล็ก และปิดเช็ดเตียงตั้ง ด้วยตั้งใจว่า ภิกษุทั้งหลายผู้ประสงค์จะจําพรรษา มาแล้ว

เมื่อทำกิจมีอุทเทศปริจจาคาและประกอบความเพียรในกัมมัฏฐานเป็นต้น จักอยู่เป็นสุข.

ภิกษุผู้เจ้าอาวาสทำบริกรรมเสร็จแล้ว พึงถามถึงผ้าจ่านำพรรษาจำเดิมแต่วันขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๘.

พึงถามในที่ไหน ?

พึงถามในที่ซึ่งตนได้อยู่ตามปกติ แต่ไม่ควรจะถามชนทั้งหลายที่ไม่เคยให้

เหตุไรจึงต้องถาม

ก็บางคราวชนทั้งหลายก็ถวาย, บางคราวพวกเขาถูกทุกภิกษุภัยเป็นต้น เบียดเบียน ย่อมไม่ถวาย; ในชนเหล่านั้น พวกใดจักไม่ถวาย, เมื่อไม่ถามพวกนั้นแล้ว ให้เขาของผ้าจ่านำพรรษาไป อันตรายแก่ลากจะมีแก่เหล่าภิกษุซึ่งเขาองไว้; เพราะเหตุนั้น ควรถามก่อนแล้ว จึงให้เขาองเอาไป. เมื่อจะถาม พึงกล่าวว่า เวลาของผ้าจ่านำพรรษาของพวกท่าน ใกล้เข้ามาแล้ว

ถ้าเขากล่าวว่า ท่านผู้เจริญ ตลอดปีนี้ พวกผมถูกฉกภัยเป็นต้น เบียดเบียน ไม่สามารถจะถวายได้ หรือว่า พวกผมจักถวายน้อยกว่าที่เคยถวาย หรือว่า บัดนี้ฝ้ายได้ดี ผมจักถวายให้มากกว่าที่เคยถวาย ดังนี้; ภิกษุพึงกำหนดค่านั้นไว้แล้ว ให้ภิกษุทั้งหลายรับผ้าจ่านำพรรษาในเสนาสนะของชนเหล่านั้น ตามนัยซึ่งเหมาะแก่ค่านั้น.

ถ้าเขากล่าวว่า ผ้าจ่านำพรรษาของพวกผมถึงแก่พระผู้เป็นเจ้าองค์ใด, พระผู้เป็นเจ้าองค์นั้นจงตั้งน้ำฉันไว้ จงดูแลหนทางของที่อยู่ จงปิดกวาดลานเจดีย์และลานโพธิ์ จงรดน้ำที่ต้นโพธิ์ตลอดไตรมาส, ผ้าจ่านำพรรษาของเขาถึงแก่ภิกษุใด พึงบอกแก่ภิกษุนั้น .

ส่วนบ้านใด ห้างออกไปอยู่ในระยะ ๑ โยชน์ หรือ ๒ โยชน์ ถ้าสกุลทั้งหลายในบ้านนั้น มอบกัลปนาอันเป็นต้นทุนไว้เฉพาะถวายผ้าจํานำพรรษาในที่อยู่. แม้ไม่ถามสกุลเหล่านั้น ก็ควรให้ภิกษุผู้ทำวัตรอยู่ในเสนาสนะของสกุลเหล่านั้น รับผ้าจํานำพรรษา.

แต่ถ้าภิกษุผู้ถือผ้าบังสกุล อยู่ในเสนาสนะของสกุลเหล่านั้น, และเขาเห็นเธอมาแล้ว กล่าวว่า ผมถวายผ้าจํานำพรรษาแก่ท่าน. ภิกษุนั้นพึงบอกแก่สงฆ์.

ถ้าสกุลเหล่านั้น ไม่ปรารถนาจะถวายสงฆ์ กล่าวว่า พวกผมถวายเฉพาะแก่พวกท่าน. ภิกษุผู้ถือผ้าบังสกุลนั้น พึงสั่งภิกษุผู้เป็นสภาคกันว่า ท่านจงทำวัตรแล้วรับเอาไป, แต่ผ้าจํานำพรรษานั้น ไม่ควรแก่ภิกษุผู้ถือผ้าบังสกุล. พึงถามชนทั้งหลาย ผู้ถวายด้วยศรัทธาไทย ด้วยประการฉะนี้.

ส่วนในจีวรที่เกิดขึ้นในสำนักนั้น ควรถามกับปิยการก.

ถามอย่างไร ?

ควรถามว่า ผู้มีอายุ ภัณฑะสำหรับปกปิด (คือผ้า) ของสงฆ์จักมีหรือ ?

ถ้าเขากล่าวว่า จักมีขอรับ ผมจักถวายผ้ารูปละ ๕ ศอก ท่านทั้งหลาย. จงให้ของผ้าจํานำพรรษาเถิด ดังนี้; พึงให้ภิกษุถือเสนาสนะได้. แม้ถ้าเขากล่าวว่า ผ้าไม่มี แต่วัตุมี. ท่านจงให้ของเถิด, แม้เมื่อมีวัตุ ก็ควรให้ถือ. เสนาสนะได้แท้, เพราะว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุบริโภคสิ่งที่เป็นกับปิยะทั้งปวง จากวัตุที่ทายกมอบไว้ในมือกับปิยการก สั่งว่า ท่านจงใช้สอยของที่ควรเถิด.

ส่วนวัตถุใดตกเขาจะงวายภิกษุในสำนักนี้ เพื่อประโยชน์แก่บิณฑบาต หรือเพื่อประโยชน์แก่คิลานปัจจัย, วัตถุนั้น เมื่อภิกษุทั้งหลายจะโอนเข้าไปในจีวร พึงอุปโลกน์ เพื่อความเห็นชอบของสงฆ์แล้วจึงค่อยโอน.

วัตถุที่เขาจะงวายเพื่อประโยชน์แก่เสนาสนะ ย่อมเป็นครุภัณฑ์. ส่วนวัตถุที่เขาถวายเป็นเฉพาะค่าจีวร หรือเป็นค่าปัจจัย ๔ เมื่อจะโอนเข้าไปในจีวร ไม่มีกิจที่จะต้องทำด้วยอุปโลกนกรรม.

ก็แลเมื่อจะทำอุปโลกนกรรม ควรทำให้เนื่องด้วยบุคคลเท่านั้น ไม่ควรทำให้เนื่องด้วยสงฆ์ ไม่ควรทำอุปโลกนกรรม แม้ด้วยเนื่องกับทองและเงิน หรือด้วยเนื่องกับข้าวเปลือก. ควรทำแต่เนื่องด้วยอำนาจกัมปิยภักดิ์ และด้วยอำนาจจีวรและข้าวสารเป็นต้นเท่านั้น.

ก็แลอุปโลกนกรรมนั้น พึงทำอย่างนี้ว่า บัดนี้ ภิกษุทั้งหลาย บิณฑบาตได้ง่าย, ภิกษุทั้งหลายลำบากด้วยจีวร, ภิกษุทั้งหลายพอใจจะโอนส่วนข้าวสารเท่านั้นทำจีวร, คิลานปัจจัยหาได้ง่าย. อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้อาพาธก็ไม่มี, ภิกษุทั้งหลายพอใจจะโอนส่วนข้าวสารเท่านั้นทำเป็นจีวร. ครั้นกำหนดจีวรปัจจัยอย่างนี้แล้ว พึงสมมติภิกษุผู้เสนาสนคาหาปกะ ในเมื่อกาลเป็นที่ให้ถือเสนาสนะได้ประกาศแล้ว สงฆ์ประชุมกันแล้ว.

พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ว่า ก็แลเมื่อจะสมมติ ไม่ควรสมมติรูปเดียว พึงสมมติ ๒ รูป. ด้วยว่า เมื่อสมมติอย่างนั้น ภิกษุอ่อนจักให้ภิกษุแก่ถือเสนาสนะ และภิกษุแก่จักให้ภิกษุอ่อนถือ ฉะนั้นแล. ส่วนในสำนักใหญ่ เช่น กัมมวิหาร ควรสมมติไว้ ๓-๔ รูป.

แต่ในกรณีนี้แล้ว จะสมมติไว้ ๘ รูปบ้าง ๑๖ รูปบ้าง ก็ควร. การสมมติภิกษุเหล่านั้น จะทำด้วยกรรมวาจาก็ได้ ด้วยอุปโลกนกรรมก็ได้ ควรทั้งนั้น ภิกษุผู้ได้รับสมมติแล้วเหล่านั้น พึงกำหนดเสนาสนะ.

ก็เรือนเจดีย์ เรือนโพธิ์ เรือนพระปฏิมา รั้วไม้กวาด รั้วเก็บไม้
เวจกฐิ โรงอิฐ โรงช่างไม้ ชุ่มประตู่ โรงน้ำ ศาลาคร่อมทาง ศาลาริมสระ
เหล่านี้ ไม่ใช่เสนาสนะ.

กฐิที่อยู่ เรือนมุงแถบเดียว ปราสาท เรือนโล้น ถ้ำ มณฑป
โคนไม้ กอไผ่ เหล่านี้ จัดเป็นเสนาสนะ. เพราะฉะนั้น ควรให้ถือเสนาสนะ.
เหล่านั้น. และเมื่อจะให้ถือ พึงให้ถือตามนัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ใน
บาลีนี้ว่า เรานุญาตให้ภิกษุผู้เสนาสนคาหาปกะนับภิกษุก่อน ครั้นนับภิกษุ
แล้ว ให้นับที่นอน.

ถ้ำจิวรปัจจยมี ๒ ชนิด คือ เป็นของสงฆ์ ๑ เป็นของทายกถวายด้วย
ศรัทธา ๑. ใน ๒ ชนิดนั้น ภิกษุทั้งหลายปรารถนาจะถือชนิดใดก่อน พึงให้
ถือเอาชนิดนั้น แล้วพึงให้ถือเอาชนิดนอกนี้ตั้งต้นแต่ลำดับแห่งชนิดเมื่อนั้นไป.

พระมหาสุเมธะเถระกล่าวว่า ถ้ำเมื่อภิกษุผู้เสนาสนคาหาปกะจะให้ภิกษุถือ
เสนาสนะด้วยจำนวนบริเวณ* เพราะมีภิกษุน้อย บริเวณอันหนึ่ง มีลาภมาก,
ภิกษุผู้อยู่ ได้ไตรจิวร ๑๐ หรือ ๑๒ ตำรับ; พึงแบ่งจิวรนั้น เหลือในอवास
อื่น ๆ ที่ไม่มีลาภ ให้ภิกษุทั้งหลายแม่เหล่าอื่นถือเอาก็ได้.

ฝ่ายพระมหาปทุมเถระกล่าวว่า ไม่ควรทำอย่างนั้น อันชนทั้งหลาย
ถวายปัจจยก็เพื่อประโยชน์แก่การบำรุงอवासของตน; เพราะฉะนั้น ภิกษุ
เหล่าอื่นพึงเข้าไปในบริเวณ ที่มีลาภมากนั้น. แต่ถ้าพระมหาเถระในบริเวณที่มี
ลาภมากนั้น คัดค้านว่า ผู้มีอายุ ท่านจงอย่าให้ภิกษุทั้งหลาย ถือเอาอย่างนั้น,
จงทำตามคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุศาสน์ไว้; จริ่งอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้า
ได้ตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเพื่อภิกษุผู้เสนาสนคาหาปกะให้ภิกษุ

* จุล. ทุคย. ๑๒๗.

ทั้งหลายถือเสนาสนะด้วยจำนวนบริเวณ* , ภิกษุผู้เสนาสนคาหปกะ ไม่ควร
งดเพราะคำคัดค้านของพระมหาเถระนั้น ฟังกล่าวว่า ท่านผู้เจริญ ภิกษุมีมาก
ปัจจัยมีน้อย ควรจะทำความสงเคราะห์ ยังท่านให้ยินยอมแล้ว ฟังให้ภิกษุ
ทั้งหลายถือเอาทีเดียว.

ก็เถ ภิกษุผู้ได้รับ สมมติแล้ว เนื้อจะให้ถือเอา ฟังไปหาพระมหาเถระ
แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เสนาสนะถึงแก่ท่าน, ท่านจงถือเอาปัจจัย
เถิด. ท่านกล่าวว่า ผู้มีอายุ ปัจจัยของสกุลโน้น และเสนาสนะโน้น ถึงแก่
เราหรือ ? ฟังกล่าวว่า ถึงขอรับ ท่านจงถือเอาเสนาสนะนั้น ท่านกล่าวว่า
ผู้มีอายุ เราถือเอาละ. อย่างนี้ เสนาสนะเป็นอันท่านถือเอาแล้ว .

พระมหาสุเมธเถระกล่าวว่า แต่ถ้า เมื่อภิกษุผู้เสนาสนคาหปกะกล่าวว่า
ท่านผู้เจริญ เสนาสนะอันท่านถือเอาแล้วหรือ? พระมหาเถระกล่าวว่า เรา
ถือเอาแล้ว หรือเมื่อภิกษุผู้เสนาสนคาหปกะกล่าวว่า ท่านผู้เจริญ ท่านจักถือ
เอาหรือ? พระมหาเถระตอบว่า เราจักถือเอา ดังนี้ เสนาสนะไม่เป็นอันถือ.

ฝ่ายพระมหาปทุมเถระแก้วว่า ถ้อยคำเป็นอดีตและอนาคต หรือถ้อยคำ
เป็นปัจจุบันก็ตามที. อันที่จริง ถ้อยคำเพียงทำให้ได้สติ เพียงเป็นเครื่องทำ
อาลัยเท่านั้น เป็นประมาทในการถือเสนาสนะนี้; เพราะเหตุนั้น เสนาสนะ
เป็นอัน พระมหาเถระถือเอาแล้วแท้.

ฝ่ายภิกษุผู้ถือผ้าบังสุกุลใด ถือเสนาสนะแล้ว สละปัจจัยเสีย. แม้ปัจจัย
ที่ภิกษุนั้นสละแล้วนี้ ไม่พึงโอนไปในอวาสอื่น; ฟังคงไว้ในอวาสนั้นแล.
จะให้ภิกษุอื่นซึ่งอยู่ที่โรงเพลิง หรือที่ศาลายาว หรือที่โคนไม้ในบริเวณนั้น แล
ถือเอาก็ควร.

* จล. ทุคฺย. ๑๒๗.

ภิกษุผู้ถือผ้าบังสุกุลรับว่า จะอยู่แล้วจักบำรุงเสนาสนะ. ภิกษุนอกนี้รับว่า จักถือเอาปัจจัย แล้วจักบำรุงเสนาสนะ. เสนาสนะจักเป็นอัน ได้รับบำรุงเป็นอันดียิ่ง ด้วยเหตุ ๒ ประการ ด้วยประการฉะนี้.

แต่ในมหาปัจจรีแก้วว่า เมื่อภิกษุผู้ถือผ้าบังสุกุล รับเสนาสนะเพื่อประโยชน์ แก่การอยู่ ภิกษุผู้เสนาสนคาหาปะพังกกล่าววว่า ในเสนาสนะนี้มีปัจจัยนะขอรับ ปัจจัยนั้นสมควรทำอย่างไร? ภิกษุผู้ถือผ้าบังสุกุลนั้นพังกกล่าววว่า ภายหลังท่านจงให้ภิกษุอื่นถือเอาเถิด.

แต่ถ้าเธออยู่แต่ไม่พูดว่าอะไรเลย, และทายกทั้งหลายถวายผ้าวางไว้ แทะบเท้าของเธอผู้จำพรรษาแล้วในเสนาสนะนั้น, ผู้นั้นควรแก่เธอ.

ถ้าพวกทายกกล่าววว่า ผมถวายผ้าจำนำพรรษา ผู้นั้นยอมถึงแก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้จำพรรษาในเสนาสนะนั้น.

ส่วนทายกเหล่าใด ไม่มีเสนาสนะ, ถวายแต่ปัจจัยอย่างเดียว สมควรให้ภิกษุผู้จำพรรษาในเสนาสนะที่ไม่มีผ้าจำนำพรรษารับปัจจัยของทายกเหล่านั้น.

ชนทั้งหลายสร้างสถูปแล้ว ให้ภิกษุรับผ้าจำนำพรรษา. ธรรมคาสถูปไม่ใช่เสนาสนะ พึงโอนให้ภิกษุผู้จำพรรษาที่ต้นไม้หรือมณฑปซึ่งใกล้สถูปนั้นรับไป.

ภิกษุนั้นพึงปรนนิบัติเจติย์. แม้ในคันโพธิ์ เรือนโพธิ์ เรือนปฎิมา รานไม้กวาด รานเก็บไม้ เวจกุฎี ชุ่มประตุ กุฎิน้ำ โรงน้ำ และโรงไม้สีไฟ ก็มีนัยเหมือนกัน.

ส่วนหอนั้น เป็นเสนาสนะแท้, เพราะเหตุนั้น สมควรกำหนดให้ภิกษุรูปเดียว หรือหลายรูปถือหอนั้น คำทั้งปวงนี้ท่านกล่าวพิสดารในมหาปัจจรี.

อันภิกษุผู้เสนาสนคาหาปกะ พึงให้ภิกษุทั้งหลายถือเสนาสนะ ตั้งแต่
อรุณแห่งวันปาฏิบทไปจนถึงเพียงที่อรุณใหม่ยังไม่แตก.

จริงอยู่ ความกำหนดกาลนี้ เป็นเขตแห่งการถือเสนาสนะ.

หากว่า เมื่อให้ภิกษุทั้งหลายถือเสนาสนะแต่เช้า ภิกษุอื่นผู้มีใจลังเลมา
ขอเสนาสนะ. ภิกษุผู้เสนาสนคาหาปกะพึงบอกว่า ท่านผู้เจริญ เสนาสนะถือกัน
เสร็จแล้ว สงฆ์เข้าพรรษาแล้ว สำนักเป็นที่น่ารื่นรมย์ บรรดาที่ต่าง ๆ มีโคน
ไม้เป็นต้น ท่านปรารถนาจะอยู่ในที่ใด จงอยู่ในที่นั้นเถิด.

ภิกษุทั้งหลายผู้เข้าพรรษา พึงบอกภิกษุทั้งหลาย ผู้ตั้งวัตรประจำ
ภายในพรรษาแล้วจำพรรษาว่า ท่านทั้งหลายจงผูกไม้กวาดไว้. ถ้าค้ำและซี่
เป็นของหาได้ง่าย; ควรผูกไม้กวาดไว้รูปละ ๕-๖ อัน หรือผูกไม้กวาดค้ำไว้
รูปละ ๒-๓ อัน. ถ้าเป็นของหายาก พึงผูกไม้กวาดค้ำไว้รูปละอัน สามเณร
ทั้งหลาย พึงตอกคอบเพลิงไว้ ๕-๖ อัน. พึงทำการประพรมด้วยน้ำฝาดในสถาน
ที่อยู่.

ก็แล เมื่อจะตั้งวัตร ไม่พึงตั้งวัตรที่ไม่เป็นธรรมเนียมเห็นปานนี้ว่า อย่า
เรียนเอง อย่าให้ผู้อื่นเรียน อย่าทำการสาธยาย อย่าให้บรรพชา อย่าให้อุป-
สมบท อย่าให้นิสัย อย่าทำธัมมัสสวนะ เพราะว่า พวกเราทั้งหมดนี้ ยังเป็น
ผู้มีธรรมเครื่องเน้นช้ำ จักเป็นผู้ไม่มีธรรมเครื่องเน้นช้ำทำสมณธรรมเท่านั้น
หรือว่า ภิกษุทุกรูปจงสมาทานธุดงค์ ๑๓ อย่าสำเร็จการนอน จงให้ตื่นและ
วันล่วงไปด้วยการยืนและจงกรม จงถือมุควัตร^๑ แม้ต้องไปด้วยสัตตาหกรณียะ
อย่าได้ภักษะที่สงฆ์ควรแจก.

๑. วันแรม ๑ ค่ำแห่งเดือนนั้น ๆ นับเป็นวันต้นเดือนของชาวมคร เพราะนับวันเพ็ญเป็นวัน
สิ้นเดือน.

๒. ถือการนั่งไม่พูดกัน คล้ายคนใบ้.

แต่พึงกระทำอย่างนี้ คือ พึงทำวัตรเห็นปานนี้ว่า ธรรมคาปริยัตติธรรม
ย่อมยังสัตถธรรมแม้ ๓ อย่างให้ตั้งมั่น เพราะเหตุนี้ ท่านทั้งหลายจงเรียนบาลี
จงให้เรียนบาลีโดยเคารพ จงสาธยายโดยเคารพ อย่าเบียดเสียดภิกษุทั้งหลาย
ผู้อยู่ในเรือนบำเพ็ญเพียร จงนั่งภายในสำนัก เรียนบาลี ให้เรียนบาลี ทำ
การสาธยาย จงทำการฟังธรรมให้สำเร็จ เมื่อให้บรรพชา ต้องชำระให้เรียบร้อย
แล้วจึงให้บรรพชา เมื่ออุปสมบท ต้องชำระให้เรียบร้อยแล้ว จึงให้อุปสมบท
เมื่อให้นิตย ต้องชำระให้เรียบร้อย แล้วจึงให้นิตย ด้วยว่า กุลบุตรแม้ผู้เดียวได้
บรรพชาและอุปสมบทแล้ว จักดำรงพระศาสนาทั้งมวลไว้ได้ จงสมาทานชุกงค์
เท่าที่สามารถจะสมาทานได้ด้วยเรี่ยวแรงของตน. ขึ้นชื่อว่าตลอดภายในพรรษา
นี้ ต้องเป็นผู้ไม่ประมาท ต้องปรารภความเพียร ตลอดทั้งวัน และใน
ปฐมยามมัชฌิมยามและปัจฉิมยามแห่งราตรี, ถึงพระมหาเถระทั้งหลายแต่เก่า
ก่อนก็ได้ตัดกังวลทุกอย่างเสีย บำเพ็ญวัตรคือกัมมัฏฐานภาวนาที่จะพึงประพฤติ
ผู้เดียวในภายในพรรษา. สมควรรู้ประมาณในถ้อยคำที่จะพึงกล่าว กระทำกถา
วัตถุ ๑๐ ประการ อสุภะ ๑๐ ประการ อนุสติ ๑๐ ประการ และกถาปรารภ
อารมณ์ ๓๘. สมควรทำวัตรแก่พวกภิกษุอาคันตุกะ สมควรอุปโลกน์ให้แก่
ภิกษุทั้งหลายผู้ไปด้วยสัตตทากรณียะ

อีกประการหนึ่ง พึงเตือนภิกษุทั้งหลายว่า อย่ากล่าวถ้อยคำแย้งกับคำ
ต่อเสียดและคำหาบาท, ต้องนึกถึงศีลทุก ๆ วัน อย่าให้อารักขกัมมัฏฐาน ๔
เสื่อมคลาย จงเป็นผู้มากด้วยมนสิการอยู่.

พึงบอกธรรมเนียมเกี่ยวไม้สีฟัน พึงบอกวัตรคือมารยาท.

เมื่อกำลังไหว้พระเจดีย์หรือต้นโพธิ์ก็ดี เมื่อกำลังบูชาด้วยของหอมและ
มาลัยก็ดี เมื่อกำลังเอาบาตรเข้าถลกก็ดี ไม่ควรบอก.

พึงบอกธรรมเนียมที่เกี่ยวกับขบถ อย่ายกถ้อยคำพาดพิงถึงปัจเจก หรือถ้อยคำไม่ถูกส่วนกัน กับชนทั้งหลายภายในบ้าน.

พึงบอกนิยานิกกถาแม้มากเห็นปานนี้บ้างว่า ต้องเป็นผู้ระวางอินทรีย์ ต้องบำเพ็ญขันธวัตรและเสขยวัตร ฉะนี้แล.

อนึ่ง ในวันเข้าพรรษาหลัง และเมื่อประกาศเวลาสงฆ์ประชุมกันแล้ว ใคร ๆ นำผ้ายาว ๑๒ ศอกมาถวายเป็นผ้าจําพรรษา ถ้าวักขณาคันตุกะ เป็นสังฆเถระ พึงถวายแก่ท่าน.

ถ้าเป็นนวกะ ภิกษุผู้ได้รับสมมติพึงเรียนพระสังฆเถระว่า ท่านผู้เจริญ ถ้าวัดต้องการ ท่านจงสละส่วนที่ ๑ เสีย ถือเอาผ้านี้; ไม่พึงให้แก่ท่านผู้ ไม่ยอมสละ.

ก็ถ้าวัด ท่านยอมสละส่วนที่ให้ถือเอาก่อนแล้วถือเอาไซ้ พึงสับเปลี่ยน กัน จําเดิมแต่พระเถระที่ ๒ ไปโดยอุบายนี้แล แล้วให้แก่อาคันตุกะในที่ซึ่ง ถึงเข้า.

หากว่า ภิกษุทั้งหลายผู้จําพรรษาก่อนได้ ๆ ผ้า ๒ ผืน หรือ ๓ ผืน หรือ ๔ ผืน หรือ ๕ ผืน. พึงให้เธอยอมสละผ้าที่ได้ไปแล้ว ๆ โดยอุบายนั้น แล้วจึงให้ภิกษุอาคันตุกะ จนกว่าจะเท่ากัน.

ก็แล เมื่อภิกษุอาคันตุกะนั้น ได้ส่วนเท่ากันแล้ว ส่วนย่อยที่ยังเหลือ พึงแถมให้ในเถรอาสน์.

สมควรจะทำตีกากัน ไว้ว่า เมื่อลาภเกิดขึ้นแล้ว จะเต็มใจ แจกกันตาม ลำดับ ที่มีอยู่.

ถ้าเป็นสมัยที่มีภิกษุผิดเคือง ภิกษุทั้งหลายผู้เข้าพรรษาในวัสสุปนา- ยิกาทั้ง ๒ ถ้าบากด้วยภิกษา จึงพูดกันว่า ผู้มีอายุ ก็พวกเราอยู่ในที่นี้ ย่อม

ลำบากด้วยกันทั้งหมด, ดีละ เราแบ่งกันเป็น ๒ ส่วน. ที่แห่งญาติและคน
ปวารณา ของภิกษุเหล่าใดมีอยู่ ภิกษุเหล่านั้นจงอยู่ในที่แห่งญาติและคน
ปวารณานั้นแล้ว จงมาปวารณาถือเอาผ้าจํานำพรรรยาที่ถึงแก่ตน.

ในภิกษุเหล่านั้น ภิกษุเหล่าใด อยู่ในที่แห่งญาติและแก่ปวารณานั้น
แล้วมาเพื่อปวารณา, พึงทำอปโลคนกรรมให้ผ้าจํานำพรรรยาแก่ภิกษุเหล่านั้น.

จริงอยู่ ภิกษุเหล่านั้น แม้ยินดีอยู่ก็หาได้เป็นเจ้าของแห่งผ้าจํา
พรรรยาใน ฝ่ายพวกภิกษุ ผู้เจ้าถิ่นแม่บ่นอยู่ว่า จะไม่ให้ ย่อมไม่ได้เหมือนกัน.

แต่ในกรณที่แก้ว่า ภิกษุทั้งหลายจะพึงทำกติกาวัตรกันว่า หากว่า
ยากและภัตรในที่นี้ จะไม่เพียงพอแก่พวกเราทั่วกันไซ้, ท่านทั้งหลายจงอยู่
ในที่แห่งภิกษุผู้ชอบพอกันแล้วจงมา, จักได้ผ้าจํานำพรรรยาที่ถึงแก่พวกท่าน.
ถ้าภิกษุรูปหนึ่ง ค้านกติกาวัตรนั้นไซ้เป็นอันคัดค้านชอบ. ถ้าไม่ค้าน กติกา
เป็นอันทำชอบ; ภายหลังต้องอปโลคนให้แก่ภิกษุเหล่านั้น ผู้อยู่ในที่แห่งญาติ
และคนปวารณาแล้วมาแล้ว, ในเวลาอปโลคนไม่ยอมให้ค้าน.

ท่านกล่าวอีกว่า ก็ถ้าว่า เมื่อผ้าจํานำพรรรยาไม่ถึงแก่ภิกษุบางพวก
ในบรรดาภิกษุผู้จําพรรรยา, ภิกษุทั้งหลายพึงทำกติกากันว่า สงฆ์ยินดีจะให้ผ้า
จํานำพรรรยาของภิกษุผู้ขาดพรรรยา และผ้าจํานำพรรรยาซึ่งเกิดขึ้นในบัดนี้ แก่
ภิกษุเหล่านั้น เมื่อได้ตั้งกติกาไว้อย่างนี้แล้ว ผ้าจํานำพรรรยายอมเป็นเหมือน
ได้ให้พวกเธอถือเอาแล้ว เหมือนกัน; ทั้งต้องให้ผ้าที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ แก่พวกเธอ
ด้วย.

ภิกษุผู้จัดตั้งน้ำจันปิดกวาดทางไปวิหาร ลานเจคีย์ และลานโพธิ์
เป็นต้น รดน้ำที่ต้นโพธิ์ตลอดไตรมาสแล้วหลีกไปเสียก็ดี ลาสึกขาเสียก็ดี
คงได้ผ้าจํานำพรรรยาเหมือนกัน. เพราะผ้าจํานำพรรยานั้นอันภิกษุนั้น ได้แล้ว
คุณทำให้เป็นค่าจ้าง.

อาจารย์บางพวกกล่าวว่า ส่วนผ้าจํานำพรรรยาที่เป็นของสงฆ์ซึ่งทำ
อุปโลกนกรรมแล้วแจกกัน แม้ภิกษุลาสิกขาภายในพรรรยา ย่อมได้เหมือนกัน
แต่ไม่ยอมให้ถือเอาด้วยอำนาจปัจจัย.

หากว่า ภิกษุผู้จําพรรรยาเสร็จแล้ว เตรียมจะไปสู่ทิศ ใ้ถือเอาทับปีย-
ภันท์แต่บางสิ่งจากมือของภิกษุผู้อยู่ในอาวาสแล้วสั่งว่า ผ้าจํานำพรรรยาของเรา
มีในสกุลโน้น ท่านจงถือเอาผ้าจํานำพรรายนั้ที่ถึงแล้ว ดังนี้แล้ว ลาสิกขาบท
เสียในที่ซึ่งตนไปแล้ว . ผ้าจํานำพรรรยาย่อม เป็นของสงฆ์ แต่ถ้าภิกษุนั้น ให้
พาพวกชาวบ้านรับรองต่อหน้าแล้วจึงไป ภิกษุผู้อยู่อาวาสย่อมได้.

เมื่อทายกตั้งไว้ว่า ข้าพเจ้าทั้งหลาย ถวายผ้าจํานำพรรายนั้ แก่ภิกษุ
ผู้จําพรรรยาแล้ว ในเสนาสนะของพวกข้าพเจ้า, เสนาสนะนั้น อันเสนาสนะ
คาหาปกะให้ภิกษุใดถือเอา, ย่อมเป็นของภิกษุนั้นแล.

ก็ถ้าว่า บุตรและธิดาเป็นต้นของเจ้าของเสนาสนะ นำผ้าเป็นอันมาก
มากล่าวว่า ท่านทั้งหลายจงให้ในเสนาสนะของพวกข้าพเจ้า ดังนี้ เพื่อต้อง
การจะให้เป็นที่พอใจของเจ้าของเสนาสนะ สำหรับภิกษุผู้จําพรรรยาในเสนาสนะ
นั้น พึงให้ผืนเดียวเท่านั้น. ผ้าที่เหลือเป็นของสงฆ์, พึงให้ภิกษุทั้งหลายถือ
ตามลำดับผ้าจํานำพรรรยา. เมื่อลำดับไม่มี พึงให้ถือเอาตั้งแต่เถรอาสน์ลงมา.

แม้ในผ้าจํานำพรรรยา ที่ทายกนำผ้าจํานวนมากมาด้วยจิตเลื่อมใสซึ่ง
อาศัยภิกษุผู้จําพรรรยาในเสนาสนะนั้นแลเกิดขึ้นแล้ว ถวายว่า ข้าพเจ้าถวายแก่
เสนาสนะ ดังนี้ ก็มีนัยเหมือนกัน.

ก็ถ้าว่า ทายกวางไว้แทบเท้าแล้วกล่าวว่า ข้าพเจ้าถวายแก่ภิกษุนั้น;
ผ้าทั้งหมดย่อมเป็นของภิกษุนั้นเท่านั้น.

ในเรือนของทายกคนหนึ่ง มีผ้าจํานำพรรรยา ๒ ผืน ส่วนที่ ๑ เป็น
ของที่ให้สามเณรถือเอาแล้ว ส่วนที่ ๒ ต้องให้ในเถรอาสน์.

ทายนั้ ส่งผ้าสาฎก ๑๐ สอกผืนหนึ่ง ๘ สอกผืนหนึ่ง มาว่า ท่านจงถวายผ้าจํานำพรรษาที่ถึงแล้ว แก่ภิกษุทั้งหลาย. พึงเลือกให้ส่วนดีแก่สามเณรแล้วให้ส่วนรองในเธรอาสน์.

แต่ถ้า เขนําไปเรือนทั้ง ๒ รูป ให้ฉันแล้ว วางไว้แทบเท้าเองทีเดียว; ผืนใดเขาถวายแล้วแก่รูปใด ผืนนั้นแลย่อมเป็นของรูปนั้น ต่อแต่นี้ไป เป็นนัยที่มาแล้วในมหาปจจรี.

ผ้าจํานำพรรษาในเรือนแห่งทายกคนหนึ่ง ถึงแก่สามเณรหนุ่ม. ถ้าเขาถามว่า ผ้าจํานำพรรษาของข้าพเจ้าถึงแก่ใคร? อย่าบอกว้ ถึงแก่สามเณร พึงบอกว้ ท่านจักทราบในเวลาถวายแล้ว ในวันถวายพึงส่งพระมหาเถระรูปหนึ่งไปนําเอามา.*

หากว้ ผ้าจํานำพรรษาถึงแก่ผู้ใด, ผู้นั้น ลาลิกขาเสีย หรือมรณภาพเสียไซ้, และชาวบ้านเขาถามว้ ผ้าจํานำพรรษาของพวกข้าพเจ้าถึงแก่ใคร, พึงบอกแก่เขาตามเป็นจริง.

ถ้าว้ เขากล่าวว้ ข้าพเจ้าถวายแก่ท่าน; ผ้านั้น ย่อมถึงแก่ภิกษุนั้น.

ถ้าเขาถวายแก่สงฆ์หรือแก่คณะ, ย่อมถึงแก่สงฆ์หรือแก่คณะ.

หากว้ ภิกษุทั้งหลายผู้จําพรรษา เป็นผู้ทรงผ้าบังสุกุลล้วนทั้งนั้น; ผ้าจํานำพรรษาที่เขาณํามาถวายแล้ว พึงทำให้เป็นเสนาสนบรวิหารเก็บไว้, หรือ พึงทำให้เป็นหมอนเป็นต้นเสีย ฉะนี้แล. นี้เป็นวัตรสำหรับผู้เจ้าถิ่น.

เสนาสนคาวินิจัยจบ

* ทำอย่างนี้ไม่เป็น อุษุปปฏิปบุโน กระทบง ?

[ว่าด้วยการถือเสนาสนะระงับ]

วินิจฉัยในเรื่องพระอุปนันทะ. ในคำว่า ตตุถ ตยา โมฆปุริส
คหิตฺ, อิช มุกกํ, อิช คหิตฺ, ตตุร มุกกํ นี้ ฟังทราบดังนี้ :-

เสนาสนะใดในกรุงสาวัตถินั้น อันเธอถือเอาแล้ว เสนาสนะนั้น ย่อม
เป็นอันเธอผู้ถืออยู่นั้นแล สละเสียแล้วในคามกาวาสนี้.

อนึ่ง เมื่อเธอกล่าวอยู่ว่า ผู้มีอายุ บัดนี้เราสละเสนาสนะในคามกา-
วาสนี้ ดังนี้ เสนาสนะนั้น เป็นอันเธอสละแล้วแม้ในคามกาวาส นั้น ด้วย
ประการอย่างนี้ เธอเป็นคนภายนอก ในอาวาสทั้ง ๒.

ส่วนวินิจฉัยในคำนี้ ฟังทราบดังนี้ :-

การถือย่อมระงับเพราะการถือ. อาลัยย่อมระงับเพราะการถือ. การ
ถือย่อมระงับเพราะอาลัย. อาลัยย่อมระงับเพราะอาลัย.

อย่างไร? ภิกษุบางรูปในศาสนานี้ ถือเสนาสนะในวัดหนึ่งแล้วไปสู่
วัดใกล้เคียง ถือเสนาสนะในวัดนั้นอีก ในวันเข้าพรรษา, การถือครั้งแรก
ของภิกษุนั้น ย่อมระงับเพราะการถือ (ครั้งหลัง) นี้.

ภิกษุอีกรูปหนึ่งกระทำเพียงอาลัยว่า เราจักอยู่ในวัดนี้ แล้วไปสู่วัด
ใกล้เคียง ถือเสนาสนะในวัดนั้นแล. อาลัยที่มีก่อนของภิกษุนั้น ย่อมระงับ
เพราะการถือนี้.

รูปหนึ่งถือเสนาสนะหรือทำอาลัยว่า เราจักอยู่ในที่นี้ แล้วไปสู่วัดใกล้
เคียง ถือเสนาสนะในวัดนั้น หรือทำอาลัยว่า บัดนี้ เราจักอยู่ในที่นี้แล ;
ด้วยประการอย่างนี้ การถือของเธอ ย่อมระงับ เพราะอาลัยบ้าง อาลัยของเธอ
ย่อมระงับเพราะอาลัยบ้าง.

ภิกษุยอมตั้งอยู่ในการถือหรือในอาลัยครั้งหลัง ๆ ในที่ทั้งปวง.

อนึ่ง ภิกษุใด ถือเสนาสนะในวัดหนึ่งแล้ว ไปด้วยคิดว่า เราจักอยู่ในวัดอื่น ; ในขณะที่ภิกษุนั้นก้าวล่วงอุปจารสีมาไป การถือเสนาสนะย่อมระงับ.

แต่หากว่า ภิกษุไปด้วยตั้งใจว่า ถ้าในวัดนั้นจักมีความสำราญ เราจักอยู่, ถ้าไม่มี เราจักมา ดังนี้ ทราบว่าไม่มีความสำราญ จึงกลับมาในภายหลัง เช่นนี้ สมควร.

[ว่าด้วยภิกษุผู้มีอาสนะเสมอกัน]

ภิกษุใดเป็นผู้ใหญ่กว่ากัน หรือเป็นเด็กกว่ากันเพียง ๒ พรรษา ภิกษุนั้น ชื่อว่าผู้มีภายใน ๓ พรรษา ในคำว่า **ติวสุตฺตฺเรน** นี้.

ฝ่ายภิกษุใด เป็นผู้ใหญ่กว่ากัน หรือเป็นเด็กกว่าเพียงพรรษาเดียว ก็หรือว่า ภิกษุใดมีพรรษาเท่ากัน ไม่มีคำจะพึงกล่าวในภิกษุนั้นเลย. จจริงอยู่ภิกษุทั้งหมดนี้ ย่อมได้เพื่อนั่งเป็นคู่ ๆ กันบนเตียงหรือบนตั่งอันเดียวกัน.

ที่นั่งใด พอแก่ ๓ คน, ที่นั่งนั้น จะเป็นของเคลื่อนที่ได้ หรือเคลื่อนที่ไม่ได้ก็ตามที่ ; ย่อมได้เพื่อนั่งบนที่นั่งเห็นปานนั้น. ไซ้แต่เท่านั้น บนแผ่นกระดาน จะนั่งร่วมแม้กับอนุปสัมบัน ก็ควร.

[ว่าด้วยคิหิวิกัฏฐิ]

บทว่า **หัตถินขกั** คือ ตั้งประดิษฐานอยู่บนกระพองเศียรแห่งช้างทั้งหลาย.

ไฉนว่า คำว่า หัตถินขกะนี้ เป็นชื่อแห่งปราสาทที่ทำอย่างนั้น.

หลายบทว่า **สพฺพํ ปาสาทํ ปริโภคั** มีความว่า บานหน้าต่างเตียงตั้ง พัดใบตาล วิจิตรด้วยทองและเงินเป็นต้น ก็ดี หม้อน้ำ ชันน้ำทำด้วยทองและเงินก็ดี หรือว่าเครื่องใช้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจำหลักลวดลายงดงามก็ดี ควรทุกอย่าง.

ชนทั้งหลายกล่าวว่า ข้าพเจ้าให้ทาส ทาสี นา สวน โค กระบือ
แก่ปราสาท. ไม่มีกิจจะรับแพนคนหนึ่ง เมื่อรับปราสาท ก็เป็นอันรับไว้ด้วยแท้.
จะใช้สอยผ้าปูลาดโกเชาว์เป็นต้น บนเตียงและตั้ง ในกุฏิเป็นของส่วนตัวบุคคล
ไม่ควร.

แต่ที่เขาปูลาดไว้บนธรรมาสน์ ย่อมได้เพื่อใช้สอยโดยทำนองคิหิวิกัถิ.
แม้บนธรรมาสน์นั้น ไม่ควรนอน.

[ว่าด้วยครุภัณฑ์]

บทว่า **ปญฺจิมานิ** มีความว่า ครุภัณฑ์ทั้งหลาย ว่าด้วยอำนาจ
หมวดมี ๕ หมวด. ก็ครุภัณฑ์เหล่านี้ ว่าด้วยอำนาจรวม ย่อมมีมากหลาย
บรรดาครุภัณฑ์เหล่านั้น สวนดอกไม้หรือสวนผลไม้ ชื่ออาราม.
โอกาสที่เขากำหนดทิ้งไว้ เพื่อประโยชน์แก่อารามเหล่านั้นเอง หรือเมื่ออาราม
เหล่านั้นร้างไปแล้ว ภูมิภาคแก่แห่งอารามนั้น ชื่ออารามวัตถุ.

เสนาสนะมีปราสาทเป็นต้น ชนิดใดชนิดหนึ่ง ชื่อวิหาร.

โอกาสเป็นที่ประดิษฐานเสนาสนะ มีปราสาทเป็นต้นนั้น ชื่อวิหาร
วัตถุ.

บรรดาเตียง ๔ ชนิดที่กล่าวไว้ในหนหลังเหล่านี้ คือ เตียงมีแม่แคร่
สอดเข้าในขา, เตียงมีปลายเท้าร้อยด้วยไม้สลัก, เตียงมีขาออดังกำมปู, เตียงมี
ขาจดแม่แคร่, ชนิดใดชนิดหนึ่ง ชื่อว่าเตียง.

บรรดาตั้ง ๔ ชนิด มีตั้งมีแม่แคร่สอดเข้าในขาเป็นต้น ชนิดใดชนิด
หนึ่ง ชื่อว่าตั้ง.

บรรดาฟูก ๕ ชนิด มีฟูกที่ยัดด้วยขนสัตว์เป็นต้น ชนิดใดชนิดหนึ่ง
ชื่อว่าฟูก.

บรรดาหมอนมีประการดังกล่าวแล้ว ชนิดใดชนิดหนึ่ง ชื่อว่าหมอน.
หม้อที่ทำด้วยโลหะ ชนิดใดชนิดหนึ่ง เป็นเหล็กก็ตาม เป็นทองแดง
ก็ตาม ชื่อว่าหม้อโลหะ. แม้ในอ่างโลหะเป็นต้น ก็มีนัยเหมือนกัน. ถ้าในอ่าง
โลหะเป็นต้นนี้ ไหเรียกว่าอ่าง, หม้อน้ำเรียกว่าขวด. กระจกนั้นเองเรียกว่า
กระจก. ในเครื่องมือมีพร้าวได้เป็นต้น และในเครื่องใช้มีเถาวัลย์เป็นต้น ขึ้น
ชื่อว่าสิ่งที่รู้จักยาก ย่อมไม่มี.

พระโลกนาถผู้มีจักขุปราศจากมลทิน ๕ ดวง ทรงประกาศครุภัณฑ์
๒๕ อย่าง โดยหมวด ๕ อย่างนี้ คือ ๒ หมวดสงเคราะห์ครุภัณฑ์ หมวดละ
๒ สิ่ง, หมวดที่ ๓ นับครุภัณฑ์ได้ ๔ สิ่ง หมวดที่ ๔ มี ๕ สิ่ง, หมวดที่ ๕
จำแนกเป็น ๘ สิ่ง ด้วยประการฉะนี้.

วินิจฉัยถาในครุภัณฑ์นั้น พึงทราบดังต่อไปนี้ :-

ก็ครุภัณฑ์แม่ทั้งปวงนี้ แม้ในเสนาสนักขันธกะนี้ ท่านกล่าวว่า ไม่
ควรแจก. ส่วนในคัมภีร์ปริวารมาแล้วว่า:

ครุภัณฑ์ ๕ หมวด พระพุทธเจ้าผู้แสวงคุณใหญ่ตรัสว่า ไม่ควรสละ
ไม่ควรแจก. แต่ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้สละ ผู้ใช้สอย; ปัญหาข้อนี้ ท่านผู้
ฉลาดทั้งหลายคิดกันแล้ว.

เพราะเหตุนี้ พึงทราบอธิบายในคำนี้ อย่างนี้ว่า ครุภัณฑ์นี้ ที่ว่า
ไม่ควรสละ ไม่ควรแจก ด้วยอำนาจขาดตัวนั้น แต่เมื่อภิกษุผู้สละและใช้สอย
ด้วยอำนาจการแลกเปลี่ยน ไม่เป็นอาบัติ.

อนุပ္พพิกถาในครุภัณฑ์นั้น ดังนี้ :-

ไม่ควรน้อมครุภัณฑ์แม่ทั้ง ๕ ชนิดนี้เข้าไป เพื่อประโยชน์แก่จีวร
บิณฑบาตและเภสัชก่อน. แต่จะเอาถาวรวัตถุแลกกับถาวรวัตถุและเอาครุภัณฑ์
แลกกับครุภัณฑ์ ควรอยู่.

ส่วนในถาวรวัตถุ, ถาวรวัตถุเห็นปานนี้ คือ นา ที่นา บึงเหมือง
ภิกษุจะจัดการหรือจะรับหรือจะอนุมัติแทนสงฆ์ ไม่ควร.

ถาวรวัตถุนั้น อันกัปปิยการกนั้นแลจัดการ, กัปปิยภัณฑ์ได้มาจาก
ถาวรวัตถุเห็นปานนั้น ควรอยู่.

อนึ่ง จะเอาอารามแลถาวรวัตถุทั้ง ๔ อย่างนี้ คือ อาราม อารามวัตถุ
วิหาร วิหารวัตถุ ควรอยู่.

[ปริวัตตณัย]

ปริวัตตณัยในครุภัณฑ์ ๔ อย่างมีอารามเป็นต้น นั้น ดังนี้:-

สวนมะพร้าวของสงฆ์อยู่ไกล, ทั้งพวกกัปปิยการกกินเสียมากกว่ามาก,
แม้ที่ไม่ได้กินก็ต้องชักออกให้ค่าจ้างเกี่ยวนเสียด นามาดวายน้อยเต็มที.

ส่วนคนเหล่าอื่นที่อยู่ในบ้านซึ่งไม่ไกลสวนนั้น มีสวนอยู่ใกล้วัด. เขา
เข้าไปหาสงฆ์ขอเอาสวนของตนแลเอาสวนนั้น สงฆ์พึงอุปโลกน์ว่า สงฆ์เห็น
ชอบ แลได้รับเถิด.

ถึงแม้ว่า สวนของพวกภิกษุมิได้มีต้นไม้ตั้งพันต้น, สวนของชาวบ้าน
มีต้นไม้ห้าร้อย ; (ถ้ามีผลมากกว่า) ก็ไม่ควรเถียงว่า สวนของท่านเล็ก. เพราะ
สวนนี้เล็กก็จริง, แต่ที่แท้ สวนนี้ย่อมให้ผลมากกว่าสวนนอกจากนี้.

ถึงแม้ว่า สวนนี้จะให้ผลเท่า ๆ กัน, แม้อย่างนั้นจะยอมรับด้วยมุ่ง
หมายว่า สามารถบริโภคได้ทุกขณะที่ต้องการ ก็ควร.

แต่ถ้า สวนของพวกชาวบ้านมีต้นไม้มากกว่า, พึงกล่าวว่า ต้นไม้
ของพวกท่านมีมากกว่ามิใช่หรือ ? ถ้าเขาตอบว่า สวนที่กินเลยไป จงเป็น
บุญของพวกข้าพเจ้า ๆ ถวายสงฆ์. สมควรให้ภิกษุสงฆ์ทราบแล้วจึงรับไว้.

ต้นไม้ของพวกภิกษุมีผล. ต้นไม้ของพวกชาวบ้านยังไม่ทันผลัดผล, พึงยอมรับแท้ ด้วยเล็งเห็นว่า ต้นไม้ของพวกชาวบ้าน ยังไม่ผลัดผลก็จริง แต่ไม่นานก็จักผลัดผล.

ต้นไม้ของพวกชาวบ้านมีผล, ต้นไม้ของพวกภิกษุยังไม่ทันผลัดผล พึงกล่าวว่า ต้นไม้ของพวกท่านมีผลมิใช่หรือ? ถ้าเขาถวายว่า รับเถิด ท่านผู้เจริญ จักเป็นบุญแก่พวกข้าพเจ้า. สมควรให้ภิกษุสงฆ์ทราบแล้วรับไว้. อารามกับอารามพึงแตกต่างกันด้วยประการฉะนี้. อารามวัดตุ๊กดี วิหารก็ดี วิหารวัดตุ๊กดี กับอารามพึงแตกต่างกัน โดยนัยนี้ แล.

อนึ่ง อาราม อารามวัดตุ๊ก วิหาร และวิหารวัดตุ๊ก ก็พึงแตกต่างกับอารามวัดตุ๊ก ที่ใหญ่ก็ตาม เล็กก็ตาม โดยนัยนี้ เหมือนกันฉะนี้แล.

วิหารกับวิหารจะแตกต่างกันอย่างไร เรือนของสงฆ์อยู่ภายในบ้าน ปราสาทของชาวบ้านอยู่กลางวัด ทั้ง ๒ อย่างว่าโดยราคาเป็นของเท่ากัน. หากว่า ชาวบ้านขอเอาปราสาทนั้นแลกรื้อนั้นสมควรรับ

เรือนของพวกภิกษุมีราคามากกว่า. และเมื่อภิกษุกล่าวว่า เรือนของพวกเรามีราคามากกว่า, เขาตอบว่า เรือนของพวกท่านมีราคา มากกว่าก็จริง แต่ไม่สมควรแก่บรรพชิต บรรพชิตไม่สามารถอยู่ในเรือนนั้นได้; ส่วนเรือนนี้สมควร ขอท่านทั้งหลายจงรับเถิด; แม้อย่างนี้ ก็ควรรับ.

ถ้าเรือนของชาวบ้าน, มีราคามาก ภิกษุพึงกล่าวว่า เรือนของพวกท่าน มีราคามากมิใช่หรือ แต่เมื่อเขาตอบว่า ช่างเถิดท่านผู้เจริญ, จักเป็นบุญแก่พวกข้าพเจ้า, โปรครับเถิด ดังนี้สมควรรับ.

วิหารกับวิหาร พึงแตกต่างกันอย่างนี้. วิหารวัดตุ๊กดี อารามก็ดี อารามวัดตุ๊กดี พึงแตกต่างกับวิหาร โดยนัยนี้แล.

อนึ่ง วิหาร วิหารวัตถุ อารามและอารามวัตถุ ก็พึงแลกกับวิหาร-
วัตถุ ที่มีราคามากก็ตาม มีราคาน้อยก็ตาม โดยนัยนี้เหมือนกันฉะนั้นแล พึง
ทราบการแลกถาวรวัตถุกับถาวรวัตถุอย่างนี้ก่อน.

ส่วนวินิจฉัยในการแลกครุภัณฑ์กับครุภัณฑ์ พึงทราบดังต่อไปนี้:-

เตียงตั้งจะใหญ่หรือเล็กก็ตาม โดยที่สุคมีเท้าเพียง ๔ นิ้ว แม้ที่พวกเด็ก
ชาวบ้านซึ่งยังเล่นในโรงฝุ่นทำ ย่อมเป็นครุภัณฑ์ จำเดิม แต่เวลาที่ถวาย
สงฆ์แล้ว.

แม้ถ้าพระราชาราชามาตย์เป็นต้น ถวายเพียงคราวเดียวเท่านั้น
นั้น ทั้งร้อยเตียงหรือพันเตียง, เตียงที่เป็นกับปิยะะทั้งหมดพึงรับไว้. ครั้นรับ
แล้วพึงแจกตามลำดับผู้แก่ ว่า ท่านจงใช้สอยโดยเป็นเครื่องใช้ของสงฆ์. อย่า
ให้เป็นส่วนตัวบุคคล. แม้จะตั้งเตียงที่เกินไว้ในเรือนคลังเป็นต้นแล้ว เก็บบาตร
จิวร ก็ควร.

เตียงที่เขาถวายนอกสีมา ว่า ข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ ดังนี้ พึงให้ไว้ใน
สถานที่อยู่ของพระสังฆเถระ. ถ้าในสถานที่อยู่ของพระสังฆเถระนั้น มีเตียงมาก,
ไม่มีการที่ต้องใช้เตียง; ในสถานที่อยู่ของภิกษุใด มีการที่ต้องใช้เตียง, พึง
ให้ไว้ในสถานที่อยู่ของภิกษุนั้นสั่งว่า ท่านจงใช้สอยเป็นเครื่องใช้สอยของสงฆ์.

เตียงมีราคามาก คือ ติราคาคั้งร้อยหรือพันหาปณะ จะแลกเตียงอื่น
ย่อมได้ตั้งร้อยเตียง ควรแลกเอาไว้. มิใช่แต่เตียงเดียวเท่านั้น แม้อาราม
อารามวัตถุ วิหาร วิหารวัตถุ ตั้ง พุกและหมอน ก็ควรแลก. แม้ในตั้งพุกและ
หมอนก็นัยนี้. แม้ในเตียงตั้งพุกหมอนเหล่านี้ สิ่งที่เป็นกับปิยะและอกับปิยะ
มีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล.

ในกับปิยะและอกับปิยะนั้น ที่เป็นอกับปิยะไม่ควรใช้สอย. ที่เป็น
กับปิยะ พึงใช้สอยเป็นเครื่องใช้ของสงฆ์. ที่เป็นอกับปิยะหรือที่เป็นกับปิยะมี

ค่ามาก ฟิงแตกเอาวัตถุที่กล่าวแล้วไว้. ขึ้นชื่อว่าฟูกและหมอน ที่ไม่จัดเป็น
ครุภัณฑ์ ย่อมไม่มี.

ครุภัณฑ์ ๓ อย่างนี้ คือ หม้อโลหะ อ่างโลหะ กระทะโลหะจะใหญ่
หรือเล็กก็ตาม โดยที่สุดแม้จุน้ำเพียงฟายมือหนึ่ง ย่อมเป็นครุภัณฑ์เหมือนกัน.

ส่วนขวดโลหะที่ทำด้วยเหล็ก ทองแดง สำริด ทองเหลืองอย่างใด
อย่างหนึ่ง จุน้ำได้บาทหนึ่ง ในเกาะสิงหล แจกกันได้.

ที่ชื่อว่าบาทหนึ่ง จุน้ำประมาณ ๕ ทะนานมคธ. ที่จุน้ำเกินกว่านั้น
เป็นครุภัณฑ์, ภาชนะโลหะที่มาในบาฬีเท่านั้นก่อน.

ส่วนน้ำเต้าทอง กระโถน กระบวย ทัพพี ช้อน ถาด จาน ชาม
ผอบ อังโล่ และทัพพีटकวันเป็นต้น แม้มีได้มาในบาฬี จะเล็กหรือใหญ่ก็
ตาม เป็นครุภัณฑ์หมดทุกอย่าง. แต่ลักษณะเหล่านี้ คือ บาตรเล็ก ภาชนะ
ทองแดง เป็นของควรแจกกันได้ ภาชนะกาวาวที่ทำด้วยสำริดหรือทองเหลือง
ควรใช้สอยเป็นเครื่องใช้ของสงฆ์. หรือเป็นคิหิวิกิติ ไม่ควรใช้สอย เป็นเครื่อง
ใช้ส่วนตัวบุคคล.

ในมหาปัจจรีแก้วว่า ภาชนะสำริดเป็นต้น ที่เขาถวายสงฆ์จะรักษาไว้
ใช้เองไม่ควร, ฟิงใช้สอยโดยทำนองคิหิวิกิติเท่านั้น ส่วนในสิ่งขอลโลหะที่เป็น
กัปปิยะแม้อื่น ยกเว้น ภาชนะกาวาวเสีย กล่องยาทา ไม้ป้ายยาตา ไม้ควักหู
เข็ม เหล็กจาร มีคน้อย เหล็ก หมาด กุญแจ ลูกดาล ห่วงไม้เท้า กล้อง
ยานัตถุ์ สว่าน รวงโลหะ แผ่นโลหะ แท่งโลหะ สิ่งของโลหะที่ทำค้างไว้
แม้ยั้งอื่น เป็นของควรแจกกันได้.

ส่วนกล้อง ยาสูบ ภาชนะโลหะ โคมมีด้าม โคมตั้ง โคมแขวน รูปสตรี
รูปบุรุษ และรูปสัตว์เดียรัจฉานหรือสิ่งของโลหะเหล่านี้ ฟิงติดไว้ตามฝาหรือ

หลังคาหรือบานประตูเป็นต้น, สิ่งของโลหะทั้งปวง โดยที่สุดจนกระทั่งตะปู
ย่อมเป็นครุภัณฑ์เหมือนกัน แม้ตนเองได้มาก็ไม่ควรเก็บไว้ใช้อย่างเครื่องใช้
ส่วนตัวบุคคล. ควรใช้อย่างเครื่องใช้ของสงฆ์ หรือใช้เป็นคิหิวัคคิ.

แม้ในสิ่งของดิบๆ ก็มีนัยเหมือนกัน. งานและขันเป็นต้นที่ทำด้วยหิน
อ่อน เป็นครุภัณฑ์เหมือนกัน, ส่วนหม้อหรือภาชนะน้ำมันที่ใหญ่ เกินกว่าจุน้ำ
มันบาทหนึ่งขึ้นไปเท่านั้น เป็นครุภัณฑ์.

ภาชนะทองคำ เงิน นาก และแก้ว พลิก และเป็นคิหิวัคคิ ก็ไม่ควร,
ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงใช้อย่างเครื่องใช้ของสงฆ์ หรืออย่างเครื่องใช้ส่วนตัวบุคคล.
แต่ด้วยเครื่องใช้สำหรับเสนาสนะ สิ่งของทุกอย่างทั้งที่ควรจับต้อง ทั้งที่ไม่
ควรจับต้อง จะใช้สอยก็ควร.

ในมิดเป็นต้น มิดที่ไม่อาจใช้ทำการใหญ่อย่างอื่นได้ ยกการตัดไม้
สีฟัน หรือการปอกอ้อยเสียบ เป็นของควรแจกกันได้. มิดที่ทำด้วยอาการอย่าง
ใดอย่างหนึ่ง ซึ่งใหญ่กว่านั้น เป็นครุภัณฑ์.

ส่วนขวาน โดยที่สุดแม้เป็นขวานสำหรับตัดเอ็นของพวกแพทยย่อม
เป็นครุภัณฑ์เหมือนกัน.

ในสิ่งมีวิจิตรเช่นขวานนั่นเอง. ส่วนสิ่งที่ทำโดยสังเขปว่า เป็นอาวุธ
เป็นอนามาส.

จอบโดยที่สุด แม้ขนาด ๔ นิ้ว ย่อมเป็นครุภัณฑ์แท้.

สิ่ว มีปากเป็นเหลี่ยมก็ดี มีปากเป็นรางก็ดี โดยที่สุดแม้เหล็กเจาะ
ด้ามไม้กวาด เป็นของเข้าด้ามไว้ เป็นครุภัณฑ์แท้. แต่เหล็กเจาะด้ามไม้กวาด
ไม่มีด้าม มีแต่ตัวเท่านั้น เป็นของอาจใส่ฝักรักษาไว้ได้ เป็นของควรแจก.
แม้เหล็กแหลมก็สงเคราะห์ด้วยสิ่งนั่นเอง.

มิดเป็นต้น เป็นของที่ชนเหล่าใดถวายไว้ในวิหาร, ถ้าชนเหล่านั้น เมื่อถูกไฟไหม้เรือน หรือถูกโจรปล้น จึงกล่าวว่า ท่านผู้เจริญจงให้เครื่องมือ แก่พวกข้าพเจ้าเถิด, แล้วจักคืนให้อีก, ควรให้. ถ้าเขานำมาส่ง, อย่าพึงห้าม, แม้เขา. ไม่นำมาส่งก็ไม่พึงทวง.

เครื่องมือทำด้วยโลหะทุกอย่าง มีทั้ง ค้อน คีม และคั้นซังเป็น ต้น ของช่างไม้ ช่างกลึง ช่างสาน ช่างแก้ว และช่างบุบาตร เป็นครุภัณฑ์ จำเดิมแต่กาลที่ถวายสงฆ์แล้ว. แม้ในเครื่องมือของช่างตีบุก ช่างหนัง ก็มีนัย เหมือนกัน.

ส่วนความที่แปลกกันดังนี้:-

เครื่องมือเหล่านั้น คือ ในพวกเครื่องมือของช่างตีบุกเล่า มีดตัดตีบุก ในพวกเครื่องมือของช่างทอง มีดตัดทอง ในพวกเครื่องมือของช่างหนัง มีด เล็กสำหรับตัดหนังที่ฟอกแล้ว เป็นสิ่งที่ควรแจก.

แม้ในเครื่องมือของกัลบกและช่างชุน เว้นกรรไกรใหญ่ แหนบใหญ่ และมิดใหญ่เสีย ควรแจกทุกอย่าง. กรรไกรใหญ่เป็นต้น เป็นครุภัณฑ์.

วินิจฉัยในเถาว์ลัยเป็นต้น พึงทราบดังนี้:-

เถาว์ลัยชนิดหนึ่ง มีหวายเป็นต้น ประมาณเพียงครึ่งแขน ที่เขา ถวายสงฆ์ก็ตาม ที่เกิดขึ้นในธรณีสงฆ์นั้นก็ตาม ซึ่งสงฆ์รักษาปกครองไว้ เป็น ครุภัณฑ์.

เถาว์ลัยนั้น เมื่อการงานของสงฆ์และการงานที่เจดีย์ทำเสร็จแล้ว ถ้า เป็นของเหลือ, จะน้อมเข้าไปในการงานส่วนตัวบุคคลบ้าง ก็ควร. แต่เถาว์ลัย ที่สงฆ์ไม่รักษาไม่เป็นครุภัณฑ์เลย.

เชือกหรือพวนที่ทำเสร็จด้วยด้าย ปอ ป่าน เสี้ยนมะพร้าวและหนัง กัดดี เชือกเกลียวเดี่ยวหรือ ๒ เกลียว ที่เขาฟันป่านหรือเสี้ยนมะพร้าวทำก็ดี ย่อมเป็นครุภัณฑ์ จำเดิมแต่เวลาที่เขาถวายสงฆ์แล้ว .

ส่วนด้ายที่เขามีได้พันถวายเป็นปอป่านแลเสี้ยนมะพร้าวแจกกันได้.

อนึ่ง เชือกและพวนเป็นต้นเหล่านั้น เป็นของที่ชนเหล่าใดถวาย, ชนเหล่านั้นจะยืมไปด้วยกรณีกิจของตน ไม่ควรหวงห้าม.

ไม้ไผ่ชนิดใดชนิดหนึ่ง โดยที่สุกแม้ขนาดเท่าเข็มไม้* ยาว ๘ นิ้ว ที่เขาถวายสงฆ์ หรือที่เกิดในกรณีสงฆ์นั้น ซึ่งสงฆ์รักษาปกครองไว้ เป็นครุภัณฑ์.

เมื่อการงานของสงฆ์และการงานที่เจตีย์ทำเสร็จแล้ว แม้ไม้ไผ่นั้นยัง เหลือ จะใช้ในการงานเป็นส่วนตัวบุคคล ก็ควร.

ก็ในลักษณะ คือ ไม้ไผ่นี้ ของเช่นนี้ คือ กระจบอกน้ำมัน จุน้ำมันบาท หนึ่ง ไม้เท้า กานรองเท้า คันร่ม ชีร์ม เป็นของแจกกันได้.

พวกชาวบ้านผู้ถูกไฟไหม้เรือนฉวยเอาไป ไม่ควรห้าม. เมื่อภิกษุจะ ถือเอาไม้ไผ่ที่สงฆ์รักษาปกครอง ต้องทำถาวรวัตถุที่เท่ากัน หรือเกินกว่า โดยที่สุดทำผาติกรรม แม้ด้วยทรายซึ่งมีราคาเท่าไม้ไผ่นั้น แล้วจึงถือเอา. เมื่อจะไม่ทำผาติกรรมถือเอา ต้องใช้สอยในวัดนั้น เท่านั้น. ในเวลาที่จะไป ต้องเก็บไว้ในที่อยู่ของสงฆ์ก่อน จึงค่อยไป. ภิกษุผู้ถือเอาไปด้วยความหลงลืม ต้องสงคืน. ไปสู่ประเทศอื่นแล้ว พึงเก็บไว้ในที่อยู่ของสงฆ์ในวัดที่ไปถึงเข้า.

หญ้านั้น คือ หญ้าชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่นอกจากหญ้ามุงกระต่ายและ หญ้าปล้อง. ก็ในที่ใด ไม่มีหญ้า ในที่นั้น เขามุงด้วยใบไม้ เพราะฉะนั้น แม้ใบไม้ก็สงเคราะห์ด้วยหญ้าเหมือนกัน.

* สุกิณฑก เข็มไม้ (สำหรับเย็บของใหญ่ เช่นใบเรือ) ไม้กัลล (?) .

ในหญ้า่มงกระต่ายเป็นต้น หญ้าชนิดใดชนิดหนึ่ง แม้มีประมาณกำมือหนึ่ง แม้นใบไม่มีใบตาลเป็น แม้นใบเดียว ที่เขาถวายเป็นสงฆ์หรือที่เกิดในกรณีสงฆ์นั้น หรือเป็นหญ้าที่เกิดแต่สวนหญ้าของสงฆ์ภายนอกอาราม ซึ่งสงฆ์รักษาปกครอง เป็นครุภัณฑ์.

เมื่อการงานของสงฆ์ หรือการงานที่เจดีย์ทำเสร็จแล้ว หญ้าเมื่อนั้นยังเหลือ จะใช้ในการงานเป็นส่วนตัวบุคคล ก็ควร. พวกชาวบ้านผู้ถูกไฟไหม้ เรือนฉวยเอาไป ไม่ควรห้าม.

ในลานเปล่า แม้ขนาดเพียง ๘ นิ้ว ก็เป็นครุภัณฑ์เหมือนกัน, ดินเหนียว จะเป็นดินธรรมดาหรือดิน ๕ สี หรือปูนขาวก็ตามที่หรือบรรดาขางสนและชันเป็นต้น ยางชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่เขานำมาถวายเป็นที่ซึ่งหาได้ยากก็ดี ที่เกิดในกรณีสงฆ์นั้น ก็ดี ขนาดเท่าผลตาลสุก ซึ่งสงฆ์รักษาปกครองไว้ เป็นครุภัณฑ์.

เมื่อการงานของสงฆ์ หรือการงานของเจดีย์ทำเสร็จแล้ว ยางเมื่อนั้นที่เหลือ จะใช้ในการงานเป็นส่วนตัวบุคคล ก็ควร.

ส่วนหิงคุ รง หรดาล มโนศิลา และแร่พลวง เป็นของควรแจกกัน.

วินิจฉัยในสิ่งของคือไม้ พึงทราบดังนี้:-

ในกรุนทีแก้วว่า ภัณฑะไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง แม้ขนาดเท่าเข็มไม้ยาว ๘ นิ้ว เขาถวายเป็นที่ซึ่งหาได้ยาก หรือเกิดในกรณีสงฆ์นั้น ซึ่งสงฆ์รักษาคุ้มครอง นี้เป็นครุภัณฑ์.

ส่วนในมหาอรรคถา สงเคราะห์ของแปลกที่ทำด้วยวัตถุเป็นต้นว่า ไม้จริง ไม้ไผ่ หนั่ง และศิลา แม้ทุกอย่างด้วยภัณฑะไม้ แล้วกล่าววินิจฉัยแห่งภัณฑะไม้ จำเดิมแต่บาลีนี้ว่า เตน โข ปน สมเยน ลงฆมุตส อาสนุทโก อุปปนโน โหติ.

ในมหาอรรถกถานั้น ไขความดังนี้ :-

ในของเหล่านั้นก่อน คือ ตั้ง ๔ เหลี่ยมจตุรัส ตั้งมีพนัก ๓ ด้าน ตั้งหวาย ตั้งสามัญ ตั้งขาทราย ตั้งก้านมะขามป้อม ตั้งมีพนักด้านเดียว ตั้งกระดาน เก้าอี้ คงยัดฟาง ชนิดใดชนิดหนึ่ง เล็กหรือใหญ่ก็ตาม ที่เขาถวายสงฆ์แล้ว เป็นครุภัณฑ์.

อนึ่ง แม้ตั้งที่ยัดด้วยใบตองเป็นต้น สงเคราะห์ในตั้งเหล่านั้นด้วยตั้ง ยัดฟาง.

เก้าอี้ที่หุ้มด้วยหนังเสือโคร่งก็ดี บุด้วยรูปสัตว์ร้ายก็ดี ขลิบด้วยรัตนะ กี้ดี เป็นครุภัณฑ์เหมือนกัน.

ในของเหล่านั้น คือ กระดานจกรม กระดานยาว กระดานซกจีวร กระดานรองทูป ตลุมพุกสำหรับทูป เขียงรองตัดไม้สีพื้น ไม้ค้อน ถังไม้ รางข้อม กระจอน สมุกไม้จริง หรือสมุกงา หรือสมุกไม้ไผ่ มีเท้าก็ตาม ไม่มีเท้าก็ตาม หีบ ขวดมีขนาดไม่เกินจุน้ำ บาทหนึ่ง รางน้ำ ไหน้ำ กระบวย ทัพพี ขันน้ำ สังข์ตักน้ำ ชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่ถวายสงฆ์แล้ว เป็น ครุภัณฑ์, ส่วนสถานะที่ทำด้วยสังข์แจกกันได้. หม้อน้ำที่ทำด้วยไม้ ก็เหมือนกัน.

เสวียนเข็ดเท้า จะทำด้วยไม้หรือทำด้วยใบตาลเป็นต้น ก็ตามที เป็น ครุภัณฑ์ทั้งหมด.

ในของเหล่านี้ คือ เชิงบาตร ฝาบาตร พัดใบตาล พัดวิชณี ผอบ กระเช้า ไม้กวาดค้ำยาว ไม้กวาดค้ำสั้น อย่างใดอย่างหนึ่ง จะเล็กหรือใหญ่ ก็ตาม ทำด้วยของอย่างใดอย่างหนึ่ง มีไม้จริง ไม้ไผ่ ใบไม้และหนังเป็นต้น เป็นครุภัณฑ์เหมือนกัน..

บรรดาเครื่องเรือนมีเสา ชื่อ บันได และกระดานเป็นต้น เครื่องเรือน
อย่างใด อย่างหนึ่ง ซึ่งทำด้วยไม้ก็ตาม ทำด้วยศิลาก็ตาม เสื่อลำแพนชนิดใด
ชนิดหนึ่ง ที่เขาถวายเป็นสงฆ์แล้ว เป็นครุภัณฑ์สมควรทำให้เป็นเครื่องลาดพื้น.

ส่วนหนังแพะ ซึ่งแม้มีคติดอย่างเครื่องปูลาด ก็เป็นครุภัณฑ์เหมือนกัน .
หนังที่เป็นกัปปิยะ เป็นของควรแจกกันได้.

แต่ในกรุนที่แก้วว่า หนังทุกชนิดมีขนาดเท่าเดียว เป็นครุภัณฑ์. ครก
สาก กระดัง หินบด ลูกหินบด รางศิลา อ่างศิลา ภัณฑะของช่างหูกเป็น
อาทิทุกอย่าง มีกระสวย ฟืม และกระทอเป็นต้น เครื่องทำนาทุกอย่าง
ล้อเลื่อนทุกอย่าง เป็นครุภัณฑ์ทั้งนั้น.

เท้าเตียง แม่แคร่เตียง เท้าตั้ง แม่แคร่ตั้ง ค้ำมิมิดและส่วานเป็นต้น
ในของเหล่านี้ อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งถากข้างไว้ยังไม่ทันเสร็จ แจกกันได้ แต่
ที่ถากเกลี้ยงเกลามาแล้ว เป็นครุภัณฑ์.

อนึ่ง ของเช่นนี้ คือ ค้ำมิมิดที่ทรงอนุญาต ค้ำมิดและปีกกลด ไม้เท้า
รองเท้า ไม้สีไฟ กระบอกรอง กระตักน้ำทรงมะขามป้อม หม้อน้ำทรง
มะขามป้อม กระตักน้ำลูกน้ำเต้า หม้อน้ำหนัง หม้อน้ำทรงน้ำเต้า กระตักน้ำ
ทำด้วยเขา จูน้ำไม่เกินบาทหนึ่ง แจกกันได้ทุกอย่าง เชื่อกว่านั้นเป็นครุภัณฑ์.

งาช้างหรือเขาชนิดใดชนิดหนึ่ง ยังมีได้เกลามา คงอยู่อย่างเดิม แจก
กันได้.

ในเท้าเตียงเป็นต้น ที่ทำด้วยงาช้างและเขาเหล่านั้น มีวินิจฉัยเช่นกับ
ที่มีมาแล้วในหนหลังนั่นเอง.

ของเช่นนี้ คือ กลักใส่หิงคุ กลักใส่ยาตา แม่ถากเกลามาเสร็จแล้ว
ลูกคุม รั้งคุม แท่นยาตา ค้ำยาตา กราดกวาดน้ำ ทุกอย่างแจกกันได้ทั้งนั้น.

วินิจฉัยในของที่ทำด้วยดิน ฟิงทราบดังนี้:-

เครื่องอุปโภค และบริโภคของมนุษย์ทั้งปวง คือภาชนะดิน มีหม้อ ฝาละมีเป็นต้น กระจกสำหรับระบมบาตร เชิงกราน ปล่องควัน โคมมีด้าม โคมตั้ง อิฐสำหรับก่อ กระจเบื้องสำหรับมุง กระจเบื้องหลบ เป็นครุภัณฑ์ จำเดิมแต่เวลาที่ถวายสงฆ์แล้ว.

กึ่งในของที่ทำด้วยดิน ของเช่นนี้ คือ หม้อ บาตร ภาชนะ คนโท-ปากกว้าง คนโทสามัญ ขนาดเชิงไม่เกินกว่าจุน้ำบาทหนึ่ง เป็นของที่แจกกันได้. อนึ่ง แม้นในของโลหะ พิงทราบวินิจฉัยเหมือนในของดิน. คนโทน้ำ บวกเข้ากับส่วนที่แจกกันได้เหมือนกัน. อนุப்புพิศถาในครุภัณฑ์นี้ เท่านั้น.

[ว่าด้วยนวรรกรรม]

บทว่า ภูตฺถิกาชานมตฺเตน มีความว่า ภิกษุชาวเมืองอาฬวียอม ให้นวรรกรรม (คือสร้างใหม่) ด้วยเพียงประกอบสิ่งที่ปิดที่อาศัยอยู่แห่งนกพิราบ ซึ่งทำเหนือบานประตู.

บทว่า ปริภุชฺชตฺถธมตฺเตน คือ ด้วยเพียงทำการฉาบทาด้วย โคมัยและชโลมด้วยน้ำฝาด.

บทว่า ฐุมกาลีก มีความว่า ภิกษุชาวเมืองอาฬวี ย่อมอุปโลกน์ ให้ที่อยู่ที่สร้างทำแล้วนี้ ในเวลาแห่งควันอย่างนี้ว่า ควันแห่งจิตรกรรม ของที่อยู่นั้น ยังไม่ปรากฏเพียงใด, ที่อยู่จึงเป็นของภิกษุนั้นเพียงนั้น.

วินิจฉัยในบทว่า วิปฺปกตฺตํ นี้ พิงทราบดังนี้ :-

กลอนทั้งหลาย ยังมีได้เอาขึ้นเพียงใด ที่อยู่ชื่อว่าทำค้างเพียงนั้น. แต่ครั้งเมื่อกลอนทั้งหลายได้เอาขึ้นแล้ว ที่อยู่ชื่อว่าทำแล้วโดยมาก, เพราะ ฉะนั้น จำเดิมแต่เวลาที่เอากลอนขึ้นแล้วไปนั้น ไม่ควรให้ทำใหม่. เจ้าของ จักขอแรงภิกษุ ให้ช่วยสร้างอีกนิดหน่อยเท่านั้น.

ชื่อว่า ขุทเทก วิหาร กมัม โอลเกตุวา ฉปฺปณฺจวสุลิกั

มีความว่า ภิกษุพึงตรวจดูงานแล้วให้นวกรรม ๔ ปี สำหรับที่อยู่ขนาด ๔ ศอก, ๕ ปี สำหรับที่อยู่ ๕ ศอก, ๖ ปี สำหรับที่อยู่ ๖ ศอก, ส่วนอัทธมโยคะ (คือ เฝิง) เป็นของมีขนาด ๗-๘ ศอก เพราะฉะนั้น ในเฝิงนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ๗-๘ ปี. ก็ถ้าเฝิงนั้นมีขนาด ๕ ศอก, พึงให้นวกรรม ๕ ปีก็ได้.

อนึ่ง พึงให้นวกรรม ๑๐ ปี หรือ ๑๑ ปี สำหรับที่อยู่หรือปราสาทเก่า มีขนาด ๑๐ ศอกหรือ ๑๑ ศอก. แต่พึงให้นวกรรม ๑๒ ปีเท่านั้น สำหรับที่อยู่หรือปราสาทมีขนาด ๑๒ ศอก หรือแม้เช่น โลหะปราสาท ซึ่งเชิงเกินกว่านั้น, ไม่พึงให้นวกรรมให้ยิ่งกว่า ๑๒ ปีนั้นไป.

นวกัมมิกภิกษุได้ที่อยู่นั้นภายในกาลฝน, ไม่ได้เพื่อจะห้ามหวงในอุตุกาล.

ถ้าที่อยู่นั้นชำรุด, พึงบอกแก่เจ้าของอาวาสหรือแก่ใคร ๆ ผู้เกิดในวงศ์ของเขาว่า ที่อยู่ของพวกท่านทรุดโทรม ท่านจงซ่อมแซมที่อยู่นั้น.

ถ้าว่าเขาไม่สามารถ ภิกษุทั้งหลายพึงชักชวนญาติหรืออุปัฏฐากช่วยซ่อมแซม. ถ้าแม้ญาติและอุปัฏฐากเหล่านั้น ก็ไม่สามารถ พึงซ่อมแซมด้วยปัจจัยของสงฆ์ แม้เมื่อปัจจัยของสงฆ์นั้นไม่มี ก็พึงจำหน่ายอาวาส* หลังหนึ่งเสีย ซ่อมแซมอาวาสที่เหลือไว้. แม้จำหน่ายอาวาสเป็นอันมากเสีย ซ่อมแซมอาวาสหลังหนึ่งไว้ก็ควรเหมือนกัน.

ในคราวทุกภิกขภัย เมื่อภิกษุทั้งหลายพากันหลีกเลี่ยง อาวาสทั้งปวงจะทรุดโทรม เพราะฉะนั้น พึงจำหน่ายอาวาสเสียหลังหนึ่ง หรือ ๒ หลัง

* ญาติ (?)

หรือ ๓ หลังแล้ว บริโภคยาकुष्ठและจิรวเป็นต้น จากอาวาสที่จำหน่ายเสียนั้น รักษาอาวาสที่ยังเหลือไว้เถิด.

ส่วนในกรุนทีแก้วว่า เมื่อปัจจัยของสงฆ์ไม่มี พึงตั้งภิกษุรูปหนึ่งว่า ท่านจงถือเอาที่พอเพียงอันหนึ่ง สำหรับท่านช่อมแซมเถิด.

หากว่า ภิกษุนั้นต้องการมากกว่านั้น พึงให้ส่วนที่ ๓ (ใน ๔ ส่วน) หรือกึ่งหนึ่งก็ได้ ให้ช่อมแซมเถิด.

หากว่า เธอไม่ปรารถนาด้วยเห็นว่า ในที่อยู่นี้ เหลือแต่เพียงเสาเท่านั้น การที่จะต้องทำมาก พึงบอกให้เธอช่อมแซมว่า ท่านจงช่อมแซมเป็นส่วนตัวของท่านเท่านั้นเถิด เพราะว่า แม้เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จักยังมีที่เก็บของสงฆ์ด้วย จักมีสถานเป็นที่อยู่ของภิกษุใหม่ทั้งหลายด้วย. ก็แล อาวาสอันภิกษุทั้งหลาย ช่อมแซมแล้วอย่างนั้น ย่อมเป็นของส่วนตัวบุคคล ในเมื่อภิกษุนั้นยังมีชีวิตอยู่, เมื่อภิกษุนั้นมรณภาพแล้ว ย่อมตกเป็นของสงฆ์แท้.

หากว่า ภิกษุนั้นเป็นผู้ประสงค์จะให้ (เป็นที่อยู่) แก่สัททวิหาริกทั้งหลาย. สงฆ์พึงตรวจดูการงานแล้วพึงยกส่วนที่ ๓ หรือกึ่งหนึ่ง ให้เธอช่อมแซมเป็นส่วนตัว.

จริงอยู่ เธอยอมได้เพื่อให้ส่วนนั้นแก่สัททวิหาริกทั้งหลาย. ก็เมื่อผู้ช่อมแซมอย่างนั้น ไม่มี, พึงให้ช่อมแซมตามนัยที่ว่า พึงจำหน่ายอาวาสหลังหนึ่งเสีย ดังนี้เป็นต้น. คำแม่น้ำด้วย คำอื่นด้วยท่านกล่าวไว้ในกรุนทีนั้นแล.

ภิกษุ ๒ รูป ถือเอาพื้นที่ของสงฆ์ แล้วถางแล้วสร้างเสนาสนะเป็นของสงฆ์ พื้นที่นั้นภิกษุใดจงก่อน, ภิกษุนั้นเป็นเจ้าของ. แม้เธอทั้ง ๒ รูป สร้างเป็นส่วนตัวบุคคล ภิกษุผู้จงก่อนนั้นแลเป็นเจ้าของ.

ภิกษุผู้จองพินที่ก่อนนั้นสร้างเป็นของสงฆ์ อีกรูปหนึ่งสร้างเป็นส่วนตัวบุคคล. หากว่า ที่สร้างเสนาสนะอื่น ๆ ยังมีมาก แม้เธอสร้างเป็นส่วนตัวบุคคล ก็ไม่ควรห้าม. แต่เมื่อที่อันเหมาะสมนั้นแห่งอื่นไม่มี อันภิกษุผู้สร้างเป็นของสงฆ์นั้นแล พึงห้ามเธอเสียแล้วสร้างเถิด.

ก็เครื่องใช้ มีทัฬหกรรมเป็นต้น ที่จะต้องใช้สอยหมดไปในสถานเป็นที่สร้างอาวาสของสงฆ์นั้น ของภิกษุนั้น สงฆ์พึงยอมให้แก่เธอ.

อนึ่ง ถ้าว่าในอาวาสที่สร้างเสร็จแล้วก็ดี ในสถานที่จะสร้างอาวาสก็ดี มีต้นไม้ที่อาศัยร่มได้และมีผล, พึงอุปโลกน์ให้โค่นเสียเถิด. ถ้าต้นไม้เหล่านั้นเป็นของบุคคล, พึงบอกแก่เจ้าของ. ถ้าเจ้าของไม่ยอมให้, พึงบอกเพียงครั้ง ที่ ๓ แล้วให้โค่นเสีย ด้วยยอมรับว่า พวกเราจักให้มูลค่าราคาต้นไม้.

ฝ่ายภิกษุใด ไม่ถือเอาเครื่องใช้แม้มาตราเถาวัลย์ของสงฆ์ให้สร้างที่อยู่เป็นส่วนตัว ในพื้นที่ของสงฆ์ ด้วยเครื่องอุปกรณ์ทำคนหามา, เป็นของสงฆ์กึ่งหนึ่ง เป็นของบุคคลกึ่งหนึ่ง. ถ้าเป็นปราสาท,* ปราสาทชั้นล่างเป็นของสงฆ์ ชั้นบนเป็นของบุคคล. ถ้าภิกษุใด ต้องการปราสาทชั้นล่าง, ปราสาทชั้นล่างยอมเป็นของภิกษุนั้น. ถ้าเธอต้องการทั้งชั้นล่างทั้งชั้นบน ยอมได้ชั้นละกึ่งหนึ่งทั้ง ๒ ชั้น.

ภิกษุให้สร้างเสนาสนะ ๒ แห่ง เป็นของสงฆ์แห่งหนึ่ง, เป็นของบุคคลแห่งหนึ่ง. หากว่าภิกษุให้สร้างด้วยทัฬหกรรมเป็นของสงฆ์ซึ่งเกิดขึ้นในวัด, เธอยอมได้ส่วนที่ ๓. หากว่า ภิกษุทำการก่อสร้างใหม่ในที่ซึ่งไม่ได้ทำไว้ก็ดี ต่อหน้ามุขขึ้นภายนอกฝาจีดี, กึ่งหนึ่งเป็นของสงฆ์ กึ่งหนึ่งเป็นของ

* ปราสาท หมายความว่า เรือนชั้นตั้งแต่ ๒ ชั้นขึ้นไป ไม่ได้หมายความว่า ปราสาทราชมณเฑียรอย่างความไทย.

เธอ. ถ้าว่าสถานที่ใหญ่ไม่เสมอ เป็นที่ซึ่งภิกษุพูนให้เสมอ แสดงทางเดินในที่ซึ่งมิใช่ทาง สงฆ์ไม่เป็นใหญ่ในที่นั้น .

[ว่าด้วยสิทธิแห่งนวกัมมิกะ]

ในชื่อว่า เอก วรเสยฺย นี้ มีความว่า ในสถานที่ให้นวกรรมก็ดี ในสถานที่ถึงตามลำดับพรรษาก็ดี ภิกษุผู้ซ่อมแซมปรารธนาเสนาสนะใด ย่อมได้เสนาสนะนั้น, เรานุญาต ให้ถือเอาเสนาสนะที่ดีแห่งหนึ่ง.

ชื่อว่า ปรัยโธเต ปกุกมฺติ ตสุเสว ตํ มีความว่า เมื่อภิกษุนั้น กลับมาจำพรรษาอีก เสนาสนะนั้น เป็นของเธอเท่านั้น ตลอดภายในพรรษา แต่เมื่อเธอไม่มา สัททวิหาริกเป็นต้น จะถือเอาไม่ได้.

บทว่า นาภิหรนฺตุ มีความว่า ภิกษุทั้งหลายไม่กล้า นำ (เสนาสนะ) ไปใช้ในที่อื่น.

บทว่า คฺคุตฺตคฺคุตฺตาย มีความว่า เรานุญาตให้ชนเสนาสนะ. มีเตียง และตั้งเป็นต้น ในที่อยู่ขึ้นไปในที่อื่น เพื่อประโยชน์แก่ความคุ้มครองเสนาสนะนั้น. เพราะเหตุนั้น เมื่อภิกษุนำไปในที่อื่นแล้วใช้สอยเป็นสังฆบริโภค เสนาสนะนั้นเสียหายไป ก็เป็นอันเสียหายไปด้วยดี เก่าไป ก็เป็นอันเก่าไปด้วยดี ถ้าเสนาสนะนั้น ยังไม่เสียหาย พึงเก็บงำไว้ตามเดิมอีก ในเมื่อที่อยู่ นั้นได้ปฏิสังขรณ์เสร็จแล้ว. เมื่อภิกษุใช้สอยเป็นเครื่องใช้ส่วนตัว เสนาสนะนั้น เสียหายไปก็ดี เก่าไปก็ดี เป็นสินใช้. เมื่อที่อยู่ นั้น ได้ปฏิสังขรณ์เสร็จแล้ว ต้องใช้ให้ที่เดียว.

หากว่า ภิกษุถือเอาทัพสัมภาระทั้งหลายมีกลอนเป็นต้น จากสังฆิกาวาสนั้น ประกอบในสังฆิกาวาสอื่น ที่ประกอบแล้ว ก็เป็นอันประกอบด้วยดี. แต่ภิกษุผู้ประกอบในอาวาสส่วนตัว ต้องให้ราคาหรือต้องเอากลับคืนไว้ตามเดิม

ภิกษุมีเถยยจิตถือเอาเตียงและตั้งเป็นต้น จากที่อยู่ที่ถูกละทิ้ง พระวินัยธรพึงปรับด้วยราคาภัณฑะ ในขณะที่ยกขึ้นทีเดียว.

เมื่อภิกษุถือเอาใช้สอยเป็นสังฆบริโภก ด้วยตั้งใจว่า จักคืนให้ในเวลา ที่ภิกษุผู้เจ้าถิ่นมาอีก เสียหายไป ก็เป็นอันเสียหายไปด้วยดี เก่าไป ก็เป็นอันเก่าไปด้วยดี, ถ้าไม่เสียหาย พึงคืนไว้ตามเดิม, เมื่อภิกษุใช้สอยเป็นเครื่องใช้ส่วนตัว เสียหายไป เป็นสินใช้. ทัพสัมภาระมีประตูหน้าต่างเป็นต้น ที่ภิกษุถือเอาจากที่อยู่ที่ถูกละทิ้งนั้น ไปประสมใช้ในสังฆิกาวาส หรือในอาวาสส่วนตัว ต้องคืนให้แท้.

บทว่า ผาติกรมุตถาย คือ เพื่อประโยชน์แก่การทำให้เพิ่มขึ้น. ก็เสนาสนะมีเตียงและตั้งเป็นต้นนั่นเอง ที่มีราคาเท่ากัน หรือมากกว่า เป็นผาติกรรม ย่อมควรในคำว่า เพื่อประโยชน์แก่ผาติกรรม นี้.

[ว่าด้วยการใช้เสนาสนะ]

เครื่องเช็ดเท้า มีสัณฐานคล้ายลูกล้อ ซึ่งทำหุ้มด้วยผ้ากัมพลเป็นต้น ชื่อว่า จักกลี.

ชื่อว่า อลุเลหิ ปาเทหิ มีความว่า น้ำย่อมปรากฏในที่ซึ่งเท้า เช่นใดเหยียบแล้ว, พื้นก็ดี เสนาสนะก็ดี ที่ทำด้วยการโบกฉาบ อันภิกษุไม่พึงเหยียบด้วยเท้าเช่นนั้น. แต่ถ้าว่า ปรากฏแก่เพียงรอยน้ำจางๆ เท่านั้น น้ำหาปรากฏไม่ ควรจะเหยียบได้. อนึ่ง จะเหยียบผ้าเช็ดเท้าแม้ด้วยเท้าอันเบียดช้ำ ก็ควรเหมือนกัน.

ภิกษุผู้สวมรองเท้า ไม่ควรเหยียบในที่ซึ่งจะพึงเหยียบด้วยเท้าที่ล้างแล้วทีเดียว.

ชื่อว่า โจพเคน ปลิวเรตุ มีความว่า ที่พื้นปูนขาวหรือที่พื้นที่
โบกฉาบ ถ้าไม่มีเสื่ออ่อนหรือเสื่อลำแพน, พิงเอาผ้าพันเท้า (เตียงและตั้ง)
เสียบ. เมื่อผ้านั้นไม่มี แม้ใบไม้ก็ควรลาด. และเป็นทุกกฎแก่ภิกษุผู้ไม่ลาด
อะไร ๆ เลย วางลงไป.

ก็ถ้าว่า ภิกษุผู้เจ้าถิ่นในอาวาสนั้น วางบนพื้นแม่ลาดแล้ว แต่ใช้สอย
ทั้งที่มีเท้ามิได้ล้าง, จะใช้สอยอย่างนั้นบ้าง ก็ควร.

ชื่อว่า น ภิกขเว ปริกขมกตา ภิตฺติ มีความว่า ฝาที่ทาว
หรือฝาที่ทำจิตรกรรมก็ตาม ไม่ควรพิง, และจะไม่ควรพิงแต่ฝาอย่างเดียว
เท่านั้น หามิได้, แม้ประตูก็ดี หน้าต่างก็ดี พนักอิงก็ดี เสาศิลาก็ดี เส่าไม้
ก็ดีภิกษุไม่รองด้วยจิวหรือของบางอย่างแล้ว ย่อมไม่ได้เพื่อจะพิงเหมือนกัน.

ชื่อว่า โธตปาทกา มีความว่า ภิกษุเป็นผู้มีเท้าล้างแล้ว ย่อม
รังเกียจที่จะนอน ในที่ซึ่งจะพิงเหยียบด้วยเท้าที่ล้างแล้ว. ปาฐะว่า โธตปาทเก
บ้างก็มี.

คำว่า โธตปาทเก นั้น เป็นชื่อของที่พิงเหยียบด้วยเท้าที่ล้าง
แล้ว.

ชื่อว่า ปจจตุลริตุวา มีความว่า พื้นที่โบกฉาบก็ดี เสนาสนะมี
เครื่องรองพื้นก็ดี เตียงตั้งของสงฆ์ก็ดี ต้องเอาเครื่องปูลาดของตนลาดรอง
เสียบก่อน จึงค่อยนอน.

ถ้าแม้เมื่อภิกษุกำลังหลับ เครื่องปูลาดตกลงไป อวัยวะแห่งสตรีระ
บางส่วนถูกเตียงหรือตั้งเข้า, เป็นอาบัติเหมือนกัน. แต่เมื่อชนถูกเป็นอาบัติ
ตามจำนวนชน.* แม้เมื่อพิงด้วยมุ้งใช้สอยเป็นใหญ่ก็มีนัยเหมือนกัน. แต่จะถูก

* ถ้าปรับอาบัติเพียงจำนวนครั้ง จักพอดิกระมัง? เพราะในการปรับอาบัติอื่น ท่านไม่ปรับด้วย
เส้นขนอย่างนี้.

หรือเหยียบด้วยฝ่ามือฝ่าเท้า ควรอยู่. เติงตั้งกระทบกายของภิกษุผู้กำลังจะไป
ไม่เป็นอาบัติ.

[ว่าด้วยสังกัต]

ชื่อว่า น สกฺโกนติ สงฺฆมกฺกุตฺตํ กาคฺตุํ มีความว่า ก็เลขนทั้งหลาย
ไม่สามารถทำกัต เพื่อสงฆ์ทั้งหมดได้.

วินิจฉัยในคำว่า อิจฺจนฺติ อุกฺทเทสกฺกุตฺตํ เป็นต้น ฟังทราบ
ดังนี้:-

ชนทั้งหลายปรารถนาจะทำกัต เพื่อภิกษุที่ตนได้ ด้วยการเจาะจง
อย่างนี้ว่า ขอท่านจงให้ภิกษุรูป ๑ หรือ ๒ รูป ฯลฯ หรือ ๑๐ รูปเจาะจง
จากสงฆ์.

ชนอีกพวกหนึ่ง ปรารถนาจะกำหนดจำนวนภิกษุอย่างนั้นเหมือนกัน
นิมนต์แล้วทำกัตเพื่อภิกษุเหล่านั้น.

อีกพวกหนึ่ง ปรารถนาจะกำหนดสลาก นิมนต์แล้วทำกัตเพื่อภิกษุ
เหล่านั้น.

อีกพวกหนึ่ง ปรารถนาจะทำกัตเพื่อภิกษุรูป ๑ หรือ ๒ รูป ฯลฯ
หรือ ๑๐ รูป กะไว้อย่างนี้ว่า ปักขิกกัต อุโปสถิกกัต ปาฎิปทิกกัต กัตมี
ประมาณเท่านี้ ได้โวหารนี้ว่า อุทเทสกัต นิมนตฺนกัต ด้วยประการฉะนี้.

อนึ่ง แม้หากว่าชนเหล่านั้น ไม่สามารถจะทำสังฆกัตได้ในคราว
ทุกภิกขภัย, แต่จักสามารถทำสังฆกัตได้อีกในคราวมีภิกษาหาได้ง่าย; เพราะ
ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงรวมแม้ซึ่งสังฆกัตนั้น ไว้ในจำนวนด้วย ตรัสว่า
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตสังฆกัต อุทเทสกัต ดังนี้ เป็นต้น .

บรรดาภักต์เหล่านั้น ในสังฆภักต์ไม่มีลำดับเป็นธรรมดา, เพราะฉะนั้น ในสังฆภักต์นั้น ภิกษุทั้งหลายไม่ควรกล่าวอย่างนี้ว่า ๑๐ วัน หรือ ๑๒ วัน ทั้งวันนี้แล้ว เฉพาะที่พวกเราฉัน, บัดนี้ท่านจงนิมนต์ภิกษุมาจากที่อื่นเถิด. ทั้งไม่ได้เพื่อจะกล่าวอย่างนี้ว่า ในวันก่อน ๆ พวกเราไม่ได้เลย, บัดนี้ท่านจงให้พวกเรารับสังฆภักต์นั้นบ้าง ดังนี้. เพราะว่า สังฆภักต์นั้น ย่อมถึงแก่ภิกษุผู้มาแล้ว ๆ เท่านั้น.

[ว่าด้วยอุทเทสภักต์]

ส่วนในอุทเทสภักต์เป็นต้น มีนัยดังนี้ :-

เมื่อพระราชาหรือมหามาคย์ของพระราชา ส่งคนไปนิมนต์ว่า ท่านจงเงาะจงสงฆ์ นิมนต์มาเท่านั้นรูป ดังนี้ พระภักตฺตฺเทสภัก์ ฟังแจ้งเวลาตามลำดับ, ถ้าลำดับมี ฟังให้รับตั้งแต่ลำดับนั้น, ถ้าไม่มีฟังให้รับตั้งแต่เถรอาสน์ลงมา, พระภักตฺตฺเทสภัก์อย่าฟังข้ามลำดับ แม้แห่งภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาตเสีย. อันภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาตเหล่านั้น เมื่อจะรักษาธุคงค์ จักให้ข้ามเสียเอง.

เมื่อให้รับอยู่โดยวิธีอย่างนี้ พระมหาเถระผู้มีปกติเฉื่อยชา มาภายหลัง, อย่างกล่าวกะท่านว่า ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้ากำลังให้ภิกษุ ๒๐ พรรษารับ, ลำดับของท่านเลยไปเสียแล้ว. ฟังเว้นลำดับไว้ ให้พระมหาเถระเหล่านั้นรับเสร็จแล้วจึงให้รับตามลำดับในภายหลัง.

ภิกษุทั้งหลายได้ฟังข่าวว่า ที่สำนักโน้น อุทเทสภักต์เกิดขึ้นมาก จึงพากันมาแม้จากสำนักซึ่งมีระยะคั่นกันโยชน์หนึ่ง ฟังให้ภิกษุเหล่านั้นรับจำเดิมแต่สถานที่พวกเธอมาทันแล้ว ๆ ยืนอยู่.

เมื่ออันเตวาสิกเป็นต้น จะรับแทนอาจารย์และอุปัชฌาย์แม้ผู้มาไม่ทัน แต่เข้าอุปจารสีมาแล้ว ฟังให้รับเถิด.

พวกเธอกล่าวว่า ท่านจงให้รับแทนภิกษุทั้งหลายผู้ตั้งอยู่นอกอุปัจารสีมา, อย่าให้รับ. แต่ถ้าวว่า ภิกษุผู้อยู่ที่ประตูสำนักหรือที่ภายในสำนักของตนเป็นผู้เนื่องเป็นอันเดียวกันกับภิกษุทั้งหลายผู้เข้าอุปัจารสีมาแล้ว. สีมาจัดว่าขยายออกด้วยอำนาจบริษัท เพราะฉะนั้น ฟังให้รับ.

แม้ให้แก่สังฆนวกะแล้ว ก็ควรให้ภิกษุทั้งหลายผู้มาภายหลังรับเหมือนกัน. แต่เมื่อส่วนที่ ๒ ได้ยกขึ้นสู่เถรอาสน์แล้ว ส่วนที่ ๑ ย่อมไม่ถึงแก่ภิกษุผู้มาทีหลัง. ฟังให้รับตามลำดับพรรษาตั้งแต่ส่วนที่ ๒ ไป.

ในสำนักหนึ่ง อุทเทศกัณฑ์ที่ทายกกำหนดสถานที่แจกภัตไว้แห่งหนึ่งแล้ว บอกในที่ใดที่หนึ่งในอุปัจารสีมาแม้มีประมาณคาบหนึ่ง ต้องให้รับในสถานที่แจกภัตนั้นแล.

ทายกผู้หนึ่ง ส่งข่าวแก่ภิกษุรูปหนึ่งว่า เฉพาะพรุ่งนี้ ขอท่านเจาะจงสงฆ์ส่งภิกษุไป ๑๐ รูป. ภิกษุนั้น ฟังบอกเนื้อความนั้นแก่พระภิกษุอุทเทศกัณฑ์ ถ้าวานนั้นลืมนเสีย, รุ่งขึ้นต้องบอกแต่เช้า. ถ้าลืมนเสียแล้วจะเข้าไปบิณฑบาตจึงระลึกได้, สงฆ์ยังไม่ก้าวล่วงอุปัจารสีมาเพียงใด, ฟังให้รับเนื่องด้วยลำดับตามปกติในโรงฉันเพียงนั้น.

แม้ถ้าภิกษุทั้งหลาย ผู้ก้าวล่วงอุปัจารสีมาไปแล้ว เป็นผู้เนื่องเป็นแถวเดียวกันกับภิกษุทั้งหลายผู้ตั้งอยู่ในอุปัจารสีมา คือเดินไปไม่ทิ้งระยะกันและกัน ๑๒ ศอก. ฟังให้รับเนื่องด้วยลำดับตามปกติ แต่เมื่อความเนื่องเป็นแถวเดียวกัน เช่นนั้นของภิกษุทั้งหลายไม่มี, ตนระลึกได้ในที่ใดภายนอกอุปัจารสีมา, ฟังจัดลำดับใหม่ให้ถือเอาในที่นั้น. เมื่อระลึกได้ที่โรงฉันภายในบ้าน ฟังให้ถือเอาตามลำดับในโรงฉัน. ระลึกได้ในที่ใดที่หนึ่งก็ฟังให้ถือเอาแท้ จะไม่ให้ถือเอาไม่ควร. เพราะว่าในวันที่ ๒ จะไม่ได้ภัตนั้น.

หากว่า ทายกบางคนเห็นภิกษุทั้งหลายออกจากที่อยู่ของตนไปสู่สำนักอื่น จึงขอให้แจกอุทเทศกัต.

ภิกษุทั้งหลายในภายในที่ใกล้เคียงกับภิกษุทั้งหลายผู้ตั้งอยู่ในอุปัชฌาย์สัมา เป็นผู้เนื่องเป็นแถวเดียวกัน ตามนัยที่กล่าวแล้วนั่นเองเพียงใด, พึงให้ถือเอาด้วยอำนาจลำดับในที่อยู่ของคนนั้นแลเพียงนั้น.

ส่วนอุทเทศกัต ที่ทายกถวายภิกษุทั้งหลายผู้ตั้งอยู่นอกอุปัชฌาย์ เมื่อเขากล่าวว่า ท่านเจ้าข้า ขอท่านจงแสดงภิกษุเพียงเท่านี้รูปจากสงฆ์ ดังนี้ พึงให้ถือเอาตามลำดับแห่งภิกษุผู้มาทัน.

แม้ภิกษุผู้ตั้งอยู่ในที่ไกล โดยนัยคือเนื่องเป็นแถวเดียวกัน ไม่ถึงระยะกัน ๑๒ สอกนอกอุปัชฌาย์นั้นนั้นแล พึงทราบว่ามีผู้มาทันเหมือนกัน.

ถ้าภิกษุทั้งหลายไปสู่สำนักใด, เขาบอกแก่ภิกษุทั้งหลายผู้เข้าไปในสำนักนั้นแล้ว; พึงถือเอาด้วยอำนาจลำดับแห่งสำนักนั้น.

แม้ถ้าทายกคนใดคนหนึ่ง พบภิกษุที่ประตูบ้าน หรือที่ถนน หรือที่ทาง ๔ แพร่ง หรือในละแวกบ้าน จึงบอกกัตที่จะพึงแสดงจากสงฆ์ ให้ภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ภายในอุปัชฌาย์ในที่นั้นถือเอา.

กับริรคาอุปัชฌาย์แห่งประตูบ้านเป็นต้นนี้ อุปัชฌาย์เรือน พึงทราบด้วยอำนาจแห่งเรือนเหล่านี้ คือ:-

เรือนหลังเดียว มีอุปัชฌาย์เดียว, เรือนหลังเดียว ต่างอุปัชฌาย์กัน. เรือนต่างหลังกัน มีอุปัชฌาย์เดียวกัน, เรือนต่างหลังกัน ต่างอุปัชฌาย์กัน.

ในเรือนเหล่านี้ เรือนใดของสกุลหนึ่ง เป็นที่พึงใช้สอย (แต่ออกโดยประตูเดียวกัน) เรือนนั้น ชื่อว่ามีอุปัชฌาย์เดียวในร่วมในแห่งแดนกำหนดชั่วกระดิ่งตก.

อุทเทศลาภที่เกิดขึ้นในเรือนนั้น ย่อมถึงแก่ภิกษุทั้งปวงผู้ยืนอยู่ แม้ด้วยภิกษาจารวัตรในอุปจารนั้น นี้ชื่อว่าเรือนหลังเดียวมีอุปจารเดียว.

ส่วนเรือนใดหลังเดียว เขากั้นฝาตรงกลาง เพื่อต้องการอยู่สบาย สำหรับภรรยา ๒ คน ทำประตูสำหรับใช้สอยคนละทาง, อุทเทศลาภที่เกิดขึ้นในเรือนนั้น ไม่ถึงแก่ภิกษุผู้อยู่ภายในห้องฝาด้านหนึ่ง ถึงแก่ภิกษุผู้นั่งอยู่ที่นั่นเท่านั้น นี้ชื่อว่าเรือนหลังเดียว ต่างอุปจารกัน.

ส่วนในเรือนใด เขานิมนต์ภิกษุเป็นอันมากให้นั่งเนื่องเป็นกระบวนเดียวกัน ตั้งแต่ภายในเรือนจนเต็มหลามไปถึงเรือนเพื่อนบ้านผู้คั่นเคย. อุทเทศลาภที่เกิดขึ้นในเรือนนั้น ถึงแก่ภิกษุทั่วทุกรูป.

เรือนแม่ใจของต่างสกุล เขาไม่ทำฝากั้นกลางใช้สอยทางประตูเดียวกันนั่นเอง, แม้ในเรือนนั้น ก็มีนัยนี้แล. นี้ชื่อว่าต่างเรือนมีอุปจารเดียวกัน.

ก็อุทเทศลาภใด เกิดขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลายผู้นั่งในเรือนต่างสกุล, ภิกษุทั้งหลายย่อมเห็นกันทางช่องฝาก็จริง, ถึงกระนั้น อุทเทศลาภนั้น ย่อมถึงแก่ภิกษุทั้งหลายผู้นั่งในเรือนนั้น ๆ เท่านั้น. นี้ชื่อว่าต่างเรือนต่างอุปจารกัน.

อนึ่ง ภิกษุใดได้อุทเทศภักที่ประตูบ้าน ถนน และทาง ๔ แพร่งสถานใดสถานหนึ่ง, เมื่อภิกษุอื่นไม่มี จึงให้ถึงแก่ตนเสียแล้ว จะได้อุทเทศภักที่อื่นในที่นั้นนั่นเอง แม้ในวันรุ่งขึ้น. ภิกษุนั้นเห็นภิกษุอื่นใดเป็นนวกะหรือแก่ก็ตาม พึงให้ภิกษุนั้นรับ. ถ้าว่า ไม่มีใคร ๆ เลย, ถึงแก่ตนแล้วฉันเถิด.

หากว่า เมื่อภิกษุทั้งหลายนั่งคอยเวลาอยู่ที่โรงฉัน อุบาसกบางคนมากล่าวว่า ท่านจงให้บาตรที่เจาะจงจากสงฆ์ ท่านจงให้บาตรเฉพาะจากสงฆ์ ท่านจงให้บาตรของสงฆ์. อุทเทศบาตรควรให้ภิกษุรับตามลำดับ แล้วให้ไปเถิด.

แม้ในคำที่เขากล่าวว่า ท่านจงให้ภิกษุเจาะจงจากสงฆ์ ท่านจงให้ภิกษุเฉพาะจากสงฆ์ ท่านจงให้ภิกษุเป็นของสงฆ์ ก็มีนัยเหมือนกัน.

ก็ในเรื่องอุทเทสภัตนี้ จำต้องปรารธนาพระภักตอุทเทสภัต ผู้มีศีลเป็นที่รัก มีความละเอียด มีความฉลาด. ภิกษุผู้ภักตอุทเทสภัตนั้น พึงถามถึงลำดับ ๓ ครั้ง ถ้าไม่มีใคร ๆ ทราบลำดับ พึงให้ถือเอาที่เถรอาสน์. แต่ถ้าภิกษุบางรูปกล่าวว่า ข้าพเจ้าทราบภิกษุ ๑๐ พรรษาได้ พึงถามว่า ผู้มีอายุ ๑๐ พรรษามีไหม? ถ้าภิกษุได้ฟังคำของเธอจึงบอกว่าเรา ๑๐ พรรษา เรา ๑๐ พรรษา แล้วมากันมาก. อย่าฟังกล่าวว่า ถึงแก่ท่าน ถึงแก่ท่าน พึงสั่งว่า พวกท่านจงเจียบเสียงทั้งหมด แล้ว จัดตามลำดับ.

ครั้นจัดแล้ว พึงถามอุบาสะว่า ท่านต้องการภิกษุเท่าไร?

เมื่อเขาตอบว่า ท่านนี้เจ้าข้า แล้วอย่าฟังกล่าวว่า ถึงแก่ท่าน ถึงแก่ท่าน พึงถามถึงจำนวนพรรษา ฤๅ ส่วนแห่งวันและเงาของภิกษุผู้มาใหม่กว่าทุกรูป.

ถ้าเมื่อกำลังถามถึงเงาอยู่ ภิกษุผู้แก่กว่ารูปอื่นมาถึง, พึงให้แก่เธอ ถ้าเมื่อถามถึงเงาเสร็จแล้ว สั่งว่า ถึงท่านด้วย ดังนี้ ภิกษุผู้แก่กว่ามาถึง ก็หาได้ไม่.

จริงอยู่ เมื่อภิกษุผู้แก่กว่า นั่งด้วยความซกซำแห่งถ้อยคำที่ดี หลับเสียก็ดี อุทเทสภัตที่ให้ภิกษุผู้ใหม่กว่า ถือเอาแล้ว ก็เป็นอันให้ถือเอาเสียแล้วด้วยดี, ข้ามเลยไปเสีย ก็เป็นอันข้ามเลยไปด้วยดี เพราะว่า ธรรมคาของที่ควรแจกกันนั้น ย่อมถึงแก่ภิกษุผู้มาทันเท่านั้น, ความเป็นผู้มาทันในที่นั้น พึงกำหนดด้วยอุปจา.

ก็แล ภายในโรงฉัน เครื่องล้อมเป็นอุปจาร. หากยอมถึงแก่ภิกษุผู้อยู่ในอุปจารนั้น ฉะนี้แล.

ทายกบางคน ใช้คนให้นำอุทเทสบาตร ๘ บาตรมาจากโรงฉัน บรรจุโภชนะประณีตเต็ม ๗ บาตร ใส่น้ำเสียบาตรหนึ่ง ส่งไปยังโรงฉันคนถือมา

ไม่พูดว่าอะไร ประเคนไว้ในมือภิกษุทั้งหลายแล้วหลีกไป. ภัตใดภิกษุใดได้
แล้ว ภัตนั้น ย่อมเป็นของภิกษุนั้นนั่นแล.

ส่วนน้ำภิกษุใดได้ ฟังคลำดับแม่ที่ข้ามเลยไปแล้วของภิกษุนั้นเสีย
ให้เธอถือเอาอุทเทสภักต์ส่วนอื่น.

ก็แล เธอได้อุทเทสภักต์ส่วนนั้น จะทราบก็ตาม ประณีตก็ตาม มี
ไตรจีวรเป็นบริวารก็ตาม ภัตนั้น ย่อมเป็นของเธอทั้งนั้น.

จริงอยู่ ลากเช่นนี้เป็นบุญพิเศษของเธอ, แต่เพราะน้ำไม่ใช่อาภิส
เพราะฉะนั้น เธอจึงต้องได้อุทเทสภักต์อื่น

แต่ถ้าชนผู้ถือมานั้นกล่าวว่า ท่านผู้เจริญ ได้ยินว่า ภัตทั้งปวงนี้
ท่านจะแบ่งกันฉันเองเถิด ดังนี้ แล้วจึงไป. น้ำอันภิกษุทั้งปวงพึงแบ่งกันดื่ม.

แต่เมื่อทายกกล่าวว่า ท่านเจาะจงเฉพาะสงฆ์ให้พระมหาเถระ ๘ รูป,
ให้ภิกษุปานกลาง, ให้ภิกษุใหม่, ให้สามเณรผู้มีปีครบ. ให้ภิกษุผู้กล่าวมัชฌิม-
นิกายเป็นต้น จงให้ภิกษุผู้เป็นญาติของข้าพเจ้า.

ภิกษุผู้กัตตุทเทสภัก์พึงชี้แจงว่า อุบาสก ท่านพูดอย่างนี้, แต่ลำดับของ
ท่านเหล่านั้นยังไม่ถึง ดังนี้แล้ว ฟังให้เนื่องด้วยลำดับนั่นเอง.

อนึ่ง เมื่อภิกษุหนุ่มและสามเณรได้อุทเทสภักต์กันแล้ว. ถ้าในเรือน
ของพวกทายก มีการมงคล, ฟังสั่งว่า พวกเธอจงนิมนต์อาจารย์และอุปัชฌาย์
ของเธอมาเถิด.

ก็ในอุทเทสภักต์ใด ส่วนที่ ๑ ถึงแก่สามเณร ส่วนรองถึงแก่พระมหา-
เถระทั้งหลาย. ในอุทเทสภักต์นั้น สามเณรย่อม. ไม่ได้เพื่อจะไปข้างหน้าด้วยทำ-
ในใจว่า เราทั้งหลายได้ส่วนที่ ๑ ฟังไปตามลำดับเดินนั่นแล.

เมื่อทนายกล่าวว่ ท่านจงเงจเงจงจากสงฆ์มาเองเถิด ดังนี้ ภิกษุฟัง
กล่าวว่ สำหรับเรา ท่านจักทราบได้โดยประการอื่นบ้าง แต่ลำดับยอมถึง
อย่างนี้ แล้วฟังให้ถือเอาด้วยอำนาจแห่งลำดับนั้นแล.

หากว่ เขากล่าวว่ ท่านจงให้บาตรที่อุทิศจากสงฆ์ ดังนี้ เมื่อ
บาตรอันพระภิกษุเทศกัยังไมทันสั่งให้ถือ ก็ฉวยเอาบาตรของภิกษุรูปใดรูป
หนึ่งบรรจุเต็มนำมา. แม้อุทเทศกัที่เขานำมาแล้ว ฟังให้ถือเอาตามลำดับ
เหมือนกัน.

ชนผู้หนึ่ง ซึ่งเขาใช้ไปว่ ท่านจงนำบาตรเงจงสงฆ์มา ดังนี้
กล่าวว่ ท่านเจ้าข้า ท่านจงมอบบาตรใบหนึ่ง เราจักนำนิมนต์นภิตมาถวาย
ถ้าชนนั้น ภิกษุทั้งหลายทราบว่ ผู้นี้มาจากเรือนอุทเทศกั จึงถามว่ ท่าน
มาจากเรือนโน้น มิใช่หรือ? จึงตอบว่ ถูกแล้ว ท่านผู้เจริญ ไมใช่นิมนต์น-
ภิต เป็นอุทเทศกั, ฟังให้ถือเอาตามลำดับ.

ฝ่ายชนใด ซึ่งสั่งเขาว่ จงนำบาตรลูกหนึ่งมา จึงย่อนถามว่ จะนำ
บาตรอะไรมา ได้รับตอบว่ จงนำมาตามใจชอบของท่าน ดังนี้ แล้วมา;
ชนนี้ ชื่อ วิสสภัญญู (คือทูดที่เขายอมตามใจ) เขาต้องการบาตรเฉพาะสงฆ์
หรือบาตรตามลำดับ หรือบาตรส่วนตัวบุคคล อันใด ฟังให้บาตรนั้นแก่เขา.

ผู้หนึ่งเป็นคนโง่ไม่ฉลาด ซึ่งเขาใช้ไปว่ จงนำบาตรเฉพาะสงฆ์มา
ดังนี้ ไม่เข้าใจที่จะทูด จึงยืนนิ่งอยู่ ภิกษุไม่ควรถามเขาว่ ท่านมาหาใคร
หรือว่ ท่านจักนำบาตรของใครไป เพราะว่ เขาถูกถามอย่างนั้นแล้ว จะ
ฟังตอบเปลี่ยนคำถามว่ มาหาท่าน หรือว่ จักนำบาตรของท่านไป. เพราะ
เหตุที่กล่าวนั้น ภิกษุเหล่าอื่นจะพากันชง ไม่ฟังแลดูภิกษุนั้นก็ได้. ที่เหมาะ
ควรถามว่ ท่านจะไปไหน? หรือว่ ท่านเที่ยวทำอะไร.

เมื่อเขาตอบว่า มาเพื่อต้องการบาตรเฉพาะสงฆ์ ดังนี้ ฟังให้ภิกษุ
ถือเอาแล้ว ให้บาตรไป.

ที่จัดว่า ลำดับโงมอยู่ชนิดหนึ่ง. จริงอยู่ ในพระราชนิเวศน์หรือ
ในเรือนของราชมหาอำมาตย์ ถวายอุทเทศภัตอย่างประณีตยิ่ง ๘ ที่เป็นนิตย
ภิกษุทั้งหลายจัดอุทเทศภัตเหล่านั้น ให้เป็นภัตที่จะพึงถึงแก่ภิกษुरुปละครั้ง นั้น
ตามลำดับแผนกหนึ่ง.

ภิกษุบางพวกคอยกำหนดลำดับของตนว่า พรุ่งนี้แล จักถึงแก่พวกเรา
ดังนี้ แล้วไป.

ครั้นเมื่อภิกษุเหล่านั้น ยังมีทันจะมา ภิกษุอาคันตุกะเหล่านี้มานั่งที่
โรงฉัน. ในขณะนั้นเอง ราชบุรุษพากันกล่าวว่า ท่านจงให้บาตรสำหรับ
ปณิตภัต พวกภิกษุอาคันตุกะไม่ทราบลำดับ จะให้ภิกษุทั้งหลายถือเอา. ใน
ขณะนั้นเอง ภิกษุผู้ทราบลำดับก็พากันมา จึงถามว่า ท่านให้ถือเอาอะไร.

ภิกษุอาคันตุกะตอบว่า ปณิตภัตในพระราชนิเวศน์ ตั้งแต่พรรษา
เท่าไรไป? ตั้งแต่พรรษาเท่านี้ไป.

พวกภิกษุผู้ทราบลำดับ ฟังห้ามว่า อย่าฟังให้ถือ แล้วให้ถือเอาตาม
ลำดับ.

ภิกษุทั้งหลายผู้ทราบลำดับมาแล้ว ในเมื่อภิกษุอาคันตุกะให้ภิกษุ
ทั้งหลายถือเอาแล้ว ก็ดี, มาแล้วในเวลาที่จะให้บาตรก็ดี, มาแล้วในเวลาที่จะให้
ไปแล้วก็ดี, มาแล้วในเวลาที่ยังบาตรให้เต็มนำมาจากพระราชนิเวศน์
ก็ดี, มาแล้วในเวลาที่ยังภิกษุอาคันตุกะทั้งหลายถือบิณฑบาต ซึ่งพระราชาทรง
ใช้ราชบุรุษไปว่า วันนี้ ภิกษุทั้งหลายจงมาเองเถิด ดังนี้แล้ว ทรงประเคน
บิณฑบาตในมือของภิกษุทั้งหลายนั้นแล มาแล้วก็ดี ฟังห้ามว่า อย่าฉัน
แล้วฟังให้ภิกษุทั้งหลายถือเอาตามลำดับ เถิด.

หากว่า พระราชาทรงนิมนต์ภิกษุอาคันตุกะเหล่านั้น ฉันทแล้ว ยัง
บาตรของพวกเธอให้เต็มแล้ว ถวายด้วย. ภัตที่เธอนำมา พึงให้ถือเอาตามลำดับ
แต่ถ้ามีภัตเพียงเล็กน้อยที่เขาใส่ในบาตร ด้วยคิดว่า ภิกษุทั้งหลายอย่าไปมือ
เปล่า. ภัต ไม่พึงให้ถือเอา.

พระมหาสุมัตถะเถระกล่าวว่า ถ้าฉันเสร็จแล้ว มีบาตรเปล่ากลับมา ภัต
ที่พวกเธอนั้นแล้ว ย่อมเป็นสินใช้แก่พวกเธอ.

ฝ่ายพระมหาปทุมัตถะเถระกล่าวว่า ในการฉันปณิธกัตนี้ ไม่มีกิจเนื่อง
ด้วยสินใช้. ภิกษุผู้ไม่ทราบลำดับ พึงนั่งรอนกว่าภิกษุผู้ทราบจะมา, แม้เมื่อ
เป็นเช่นนี้ ภัตที่ฉันแล้ว เป็นอันฉัน แล้วด้วยดี, แต่ไม่พึงให้เธอถือเอาภัตอื่น
ในที่ ๆ ถึงเข้าในบัดนี้. บิณฑบาตหนึ่งมีราคาหนึ่งร้อย มีไตรจีวรเป็นบริวาร
ถึงแก่ภิกษุไม่มีพรรษา. และภิกษุในวิหารจดไว้ว่า บิณฑบาตเห็นปานนี้ ถึง
แก่ภิกษุไม่มีพรรษา ถ้าว่า ต่อล่วงไป ๖๐ ปี บิณฑบาตเห็นปานนั้นอื่น จึง
เกิดขึ้นอีกไซ้.

ถามว่า บิณฑบาตนี้ จะพึงให้ถือเอาตามลำดับภิกษุผู้ไม่มีพรรษา
หรือว่า จะพึงให้ถือเอาตามลำดับภิกษุผู้มีพรรษา ๖๐ ?

ตอบว่า ในอรรถกถาทั้งหลายท่านกล่าวว่า พึงให้ถือเอาตามลำดับ
ภิกษุผู้มีพรรษา ๖๐ เพราะว่า ภิกษุนี้รับลำดับแล้วก็แก่ไปเอง.

ภิกษุรูปหนึ่งฉันอุทเทศกัตแล้ว (ลาสิกขา) เป็นสามเณร ย่อมได้
เพื่อถือเอาภัตนั้น อันถึงตามลำดับแห่งสามเณรอีก. ได้ยินว่า ภิกษุนี้ชื่อว่า
ผู้ตกเสียในระหว่าง.

ฝ่ายสามเณรรูปใด มีปีบริบูรณ์ จักได้อุทเทศกัตในวันพรุ่ง แต่เธอ
อุปสมบทเสียในวันนี้ ลำดับของสามเณรรูปนั้น เป็นอันเลยไป.

อุทเทศกัถถึงแก่ภิกษุรูปหนึ่ง, แต่บาตรของเธอไม่เปล่า, เธอจึงให้มอบบาตรของภิกษุอื่นซึ่งนั่งใกล้กันไปแทน.

ถ้าว่า ชนเหล่านั้นนำบาตรนั้นไปเสียด้วยความเป็นขโมย, เป็นสินใช้แก่เธอ. แต่ถ้าว่า ภิกษุนั้นยอมให้ไปเองว่า เราให้บาตรของเราแทนท่านนี้ไม่เป็นสินใช้.

แม้ถ้าว่า ภิกษุนั้น เป็นผู้ไม่มีความต้องการด้วยกัถนั้น จึงบอกกะภิกษุอื่นว่า กัถของเราพอแล้ว, เราให้กัถนั้นแก่ท่าน ท่านจงส่งบาตรไปให้นำมาเถิด สิ่งใดเขานำมาจากที่นั้น, สิ่งนั้นทั้งหมด ย่อมเป็นของภิกษุผู้เจ้าของบาตร.

หากว่า คนที่นำบาตรไปเลยลักไปเสียด้วยดี, ก็เป็นอันลักไปด้วยดี, ไม่เป็นสินใช้ เพราะเธอได้ให้กัถแก่เจ้าของบาตร.

ในสำนักมีภิกษุ ๑๐ รูป ใน ๑๐ รูปนั้น เป็นผู้ถือบิณฑบาตจรดงค์เสียด ๕ รูป รูป ๑ รับ* เมื่อทายกกล่าววาท่านจะบอกบาตรสำหรับอุทเทศกัถ ๑๐ บาตร ภิกษุผู้ถือบิณฑบาตจรดงค์ ไม่สามารถจะให้ถือเอา ภิกษุนอกนี้รับด้วยคิดว่า อุทเทศกัถทั้งหมดถึงแก่เรา ดังนี้ ลำดับไม่มี.

หากว่า เธอรับเอาให้ถึงที่ละส่วนๆ ลำดับยอมคงอยู่. ภิกษุนั้น ครั้นรับแล้วอย่างนั้น ให้เขานำมาทั้ง ๑๐ บาตรแล้ว ถวาย ๕ บาตรแก่ภิกษุผู้ถือบิณฑบาตจรดงค์ว่า ขอท่านผู้เจริญ จงทำความสงฆ์เคราะห์แก่ข้าพเจ้า กัถเช่นนี้ จัดเป็นกัถที่ภิกษุถวาย ภิกษุผู้ถือบิณฑบาตจรดงค์สมควรรับ.

หากว่า อุบาสกนั้น นิมนต์ว่า ท่านผู้เจริญพึงไปเรือน และภิกษุนั้น ชวนภิกษุเหล่านั้นว่า มาเถิดท่านผู้เจริญ จงเป็นเพื่อนข้าพเจ้า ดังนี้แล้ว ไป

* สาทิยนโก-(ส+อาทิยนโก).

ยังเรือนของอุบาสกนั้น เธอได้สิ่งใดที่ในเรือนนั้น สิ่งนั้นทั้งหมด ย่อมเป็นของเธอเท่านั้น ภิกษุ นอกนี้ย่อมได้ของที่เธอถวาย.

หากว่า อุบาสกนั้นนิมนต์ให้นั่งในเรือนแล้วและถวายน้ำทักษิโณทก แล้วถวายยาและของขบเคี้ยวเป็นต้นแก่ภิกษุเหล่านั้น ยาเป็นต้นนั้น ย่อมควรแก่ภิกษุผู้ถือบิณฑบาตภุคคณอกนี้ เฉพาะด้วยถ้อยคำของภิกษุนั้นที่ว่า ท่านผู้เจริญ ชนทั้งหลายถวายสิ่งใด ท่านจงถือเอาสิ่งนั้นเถิด ดังนี้.

พวกทายกบรรจุกัดลงในบาตรจนเต็มแล้ว ถวายเพื่อต้องการให้ถือเอาไป กัดทั้งหมดย่อมเป็นของภิกษุนั้นเท่านั้น กัดที่ภิกษุนั้นให้ จึงควรแก่พวกภิกษุ นอกนี้.

แต่ถ้าว่า ภิกษุผู้ถือบิณฑบาตภุคคณเหล่านั้น อันภิกษุนั้นเผด็จไว้ แต่ในสำนักว่า ท่านผู้เจริญ จงรับภิกษุของข้าพเจ้า และสมควรทำตามถ้อยคำของพวกชาวบ้าน ดังนี้ จึงไปไซ้ พวกเธอนั้นกัดใดในที่นั้น และนำกัดใดในที่นั้นไป กัดนั้นทั้งหมดเป็นของพวกเธอเท่านั้น.

แม้ถ้าว่า พวกเธออื่นภิกษุนั้นมิได้เผด็จว่า ท่านจงรับภิกษาของข้าพเจ้า แต่ได้รับเผด็จว่า สมควรทำตามคำของพวกชาวบ้าน ดังนี้ จึงไป. หากว่า พวกชาวบ้านฟังภิกษุรูปหนึ่งในภิกษุเหล่านั้น ผู้ทำอนุโมทนาด้วยเสียงอันไพเราะ และเลื่อมใสในอาการอันสงบระงับของพระเถระทั้งหลาย จงถวายสมณบริวารเป็นอันมาก ลากนี้ เกิดขึ้นเพราะความเลื่อมใสในเหล่าพระเถระจัดเป็นส่วนพิเศษ เพราะฉะนั้น ย่อมถึงแก่ภิกษุทั่วกัน.

ทายกผู้หนึ่ง นำบาตรที่ให้เฉพาะสงฆ์แล้ว ให้ถือเอาตามลำดับไป บรรจุน้ำเต็มด้วยขาทนียะและโกนียะอันประณีตนำมาถวายว่า ท่านเจ้าข้า สงฆ์ทั้งปวงจงบริโภคน้ำนี้ ภิกษุทั้งปวงพึงแบ่งกันฉัน แต่ต้องงดลำดับ แม้ที่ล่วงไปแล้วของภิกษุผู้เจ้าของบาตรเสีย ให้อุทเทสภักตอื่น.

หากว่า ทายกกล่าวว่า ขอท่านจงมอบบาตรเป็นของเฉพาะสงฆ์ทั้งปวง ใ้ก่อนที่เดียว ฟังมอบให้บาตรเป็นของภิกษุชฎีรูปหนึ่ง และเมื่อเขานำมา แล้วกล่าวว่า สงฆ์ทั้งปวงจงบริโภคนั้น ดังนี้ฟังแบ่งกันฉัน .

อนึ่ง ทายกผู้นำภัตมาด้วยถาดหนึ่งถวายว่า ข้าพเจ้าขอถวายภัตเฉพาะ สงฆ์ อย่าให้รูปละคำ ฟังให้กะให้พอยังอัตภาพให้เป็นไปแก่ภิกษุรูปหนึ่งตาม ลำดับ.

หากว่า เขานำภัตมาแล้ว ไม่ทราบว่าจะพูดอย่างไรจึงเป็นผู้หนึ่งอยู่, อย่าถามเขาว่า ท่านนำมาเพื่อใคร? ท่านประสงค์จะถวายใคร? เพราะว่า เขาจะฟังตอบเลียนคำถามว่า นำมาเพื่อท่าน ประสงค์จะถวายท่าน. เพราะ เช่นนั้น ภิกษุเหล่าอื่นจะพากันชังภิกษุนั้น จะไม่ฟังเอาใจใส่เธอ แม้ซึ่งเป็นผู้ควรเอื้อยวคอยแลดู.

แต่ถ้าภิกษุถามว่า ท่านจะไปไหน ท่านเที่ยวทำอะไร? ดังนี้ เขา จะตอบว่า ข้าพเจ้าถือเอาอุทเทศภัตมา ภิกษุชฎีรูปหนึ่งฟังให้ถือเอาตามลำดับ.

ถ้าภัตที่เขานำมามีมาก และพอแก่ภิกษุทั้งปวง ไม่ต้องให้ถือเอาตาม ลำดับ. ฟังถวายเต็มบาตรตั้งแต่ธรอาสน์ลงมา.

เมื่อทายกกล่าวว่า ขอท่านจงมอบบาตรที่เฉพาะสงฆ์ให้ อย่าถามว่า ท่านจะนำอะไรมา? ฟังให้ถือเอาตามลำดับปกติฉันแล.

ส่วนข้าวปายาสหรือบิณฑบาตมีรสอันใด สงฆ์ได้อยู่เป็นนิตย์, สำหรับ โภชนะประณีตเช่นนั้น ฟังจัดลำดับไว้แผนกหนึ่ง. ยากูพร้อมทั้งของบริวารก็ดี ผลไม้ที่มีราคามากก็ดี ของขบเคี้ยวที่ประณีตก็ดี ควรจัดลำดับไว้แผนกหนึ่ง เหมือนกัน. แต่ภัตยากูผลไม้และของขบเคี้ยวตามปกติ ควรจัดลำดับเป็นอัน เดียวกันเสีย.

เมื่อทนายกล่าวว่า ข้าพเจ้าจักนำเนยใสมา สำหรับเนยใสทั้งปวง ควรเป็นลำดับเดียวกัน. น้ำมันทั้งปวงก็เหมือนกัน

อนึ่ง เมื่อเขากล่าวว่า ข้าพเจ้าจักนำน้ำผึ้งมา สำหรับน้ำผึ้งควรเป็นลำดับอันเดียวกัน. น้ำอ้อยและเกสรหมีชะเอมเป็นต้นก็เหมือนกัน.

ถามว่า ถ้าพวกทนายถวายของหอมและระเบียบเฉพาะสงฆ์, จะควรแก่ภิกษุผู้ถือปัญหาปาติกรุคงค์หรือไม่ควร ?

พระอาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่า ควร เพราะท่านห้ามแต่อาภิสเท่านั้น แต่ไม่ควรถือเอาเพราะเขาถวายเฉพาะสงฆ์.

อุทเทศกัตตกาจบ

[นิมิตนภัต]

นิมิตนภัต ถ้าเป็นของส่วนบุคคล, ผู้รับเองนั้นแลเป็นใหญ่ ส่วนที่เป็นของสงฆ์ พึงให้ถือเอาตามนัยที่กล่าวแล้วในอุทเทศกัตตนั้นแล.

แต่ในนิมิตนภัตนี้ ถ้าเป็นทูตผู้ฉลาด เขาไม่กล่าวว่า ท่านผู้เจริญ ขอท่านทั้งหลายจงรับภัตสำหรับภิกษุสงฆ์ในพระราชนิเวศน์ กล่าวว่ ขอท่านทั้งหลายจงรับภิกษา ดังนี้ไซรี ภัตนั้น ย่อมควรแม้แก่ภิกษุผู้ถือปัญหาปาติกรุคงค์.

ถ้าทูตไม่ฉลาดกล่าวว่า ขอท่านทั้งหลายจงรับภัต ดังนี้. พระภัตตทุเทศกัเป็นผู้ฉลาด ไม่ออกชื่อว่า ภัต กล่าวแต่ว่า ท่านจงไป ท่านจงไป ดังนี้ แม้อย่างนี้ ภัตนั้น ย่อมควรแก่ภิกษุผู้ถือปัญหาปาติกรุคงค์.

แต่เมื่อพระภัตตทุเทศกักล่าวว่า ภัตถึงแก่พวกท่านตามลำดับ ดังนี้ ไม่ควรแก่ภิกษุผู้ถือปัญหาปาติกรุคงค์.

ถ้าคนทั้งหลาย ผู้มาเพื่อจะนิมนต์ เข้าไปยังโรงฉัน แล้วกล่าวว่า ท่านจงให้ภิกษุ ๘ รูป หรือว่า ท่านจงให้บาตร ๘ บาตร แม้อย่างนี้ ก็ควรแก่ภิกษุผู้ถือปณทปาติกุธงค์. พระภคคฤทเทสก์พึงกล่าวว่า ท่านด้วย นิมนต์ไป.

แต่เขากล่าวว่า ท่านจงให้ภิกษุ ๘ รูป ท่านทั้งหลายจงรับภัต หรือท่านจงให้บาตร ๘ บาตร ท่านทั้งหลายจงรับภัตดังนี้ พระภคคฤทเทสก์พึงให้ภิกษุทั้งหลายถือเอาตามลำดับ. และเมื่อจะให้ถือเอา ด้ดับทเสียไม่ออกชื่อว่า ภัต พุคแต่ว่า ท่านด้วย ท่านด้วยนิมนต์ไป ดังนี้ ควรแก่ภิกษุผู้ถือปณทปาติกุธงค์.

แต่เมื่อเขากล่าวว่า ท่านเจ้าข้า ท่านจงให้บาตรของพวกท่าน นิมนต์ท่านมา ดังนี้ พึงรับว่า ดีละ อุบาสก แล้วไปเถิด.

เมื่อเขากล่าวว่า ท่านทั้งหลายจะจงเฉพาะจากสงฆ์มาเถิด ดังนี้ พึงให้ถือเอาตามลำดับ.

อนึ่ง เมื่อเขามาจากเรือนนิมนต์ตนภัต เพื่อต้องการบาตร พึงให้บาตรตามลำดับ โดยนัยที่กล่าวแล้วในอุทเทสภัตถ์นั้นแล.

ทายผู้หนึ่งไม่กล่าวว่า จงให้บาตรตามลำดับจากสงฆ์ กล่าวแต่เพียงว่า ท่านจงให้บาตรใบหนึ่ง ดังนี้ เมื่อยังไม่ทันให้ถือเอาบาตร ก็ฉวยเอาบาตรของภิกษุรูปใดรูปหนึ่งไปบรรจุเต็มนำมา ภัตนั้น เป็นของภิกษุผู้เจ้าของบาตรเท่านั้น อย่าให้ถือเอาตามลำดับเหมือนในอุทเทสภัตถ์.

แม้ในนิมนต์ตนภัตนี้ ทายกใดมาแล้วยืนนิ่งอยู่ ทายกนั้นอันภิกษุไม่พึงถามว่า ท่านมาหาใคร หรือว่า ท่านจักนำบาตรของใครไป? เพราะว่า เขาจะพึงตอบเลียนคำถามว่า ข้าพเจ้ามาหาท่าน จักนำบาตรของท่านไป เพราะเช่นนั้น ภิกษุนั้นจะพึงถูกภิกษุทั้งหลายเกลียดชัง.

แต่ครั้งเมื่อภิกษุถามว่า ท่านจะไปไหน ท่านเที่ยวทำอะไร? เมื่อเขาตอบว่า มาเพื่อต้องการบาตร ดังนี้ ฟังถือเอาบาตรตามลำดับเรียงตัวกันเหมือนกัน.

ถ้าเขานำมาแล้วกล่าวว่า ขอพระสงฆ์ทั้งปวงจงฉัน ฟังแบ่งกันฉัน ต้องจดลำดับแม่ที่ล่วงไปแล้ว ของภิกษุผู้เจ้าของบาตรเสียให้เธอถือเอาภักตเนื่องในลำดับอื่นใหม่.

ทายกผู้หนึ่ง นำภักตมาด้วยถาดแล้วกล่าวว่า ข้าพเจ้าถวายสงฆ์ ฟังแบ่งกัน โดยสังเขปเป็นคำ ๆ ตั้งต้นแต่ลำดับแห่งอาโลปภักตไป.

อนึ่ง ถ้าเขานั่งอยู่ ภิกษุอย่าถามเขาว่า ท่านนำมาเพื่อใคร ท่านประสงค์จะถวายใคร? และถ้าเมื่อภิกษุถามว่า ท่านจะไปไหน? ท่านเที่ยวทำอะไร? เขาจึงตอบว่า ข้าพเจ้านำภักตมาเพื่อสงฆ์ ข้าพเจ้านำภักตมาเพื่อพระเถระ ดังนี้ ฟังรับแล้วแบ่งให้ตามลำดับแห่งอาโลปภักต.

ก็ถ้าว่า ภักตที่เขานำมาอย่างนั้น มีมาก พอแก่สงฆ์ทั้งสิ้น นี้ชื่อว่า อภิภูภิกษา (ภาษาที่เขานำมาพอ) ย่อมควรแก่ภิกษุผู้ถือปิณฑปาติภคตุงค์ ไม่มีกิจที่จะต้องถามถึงลำดับ. ฟังถวายเต็มบาตรตั้งแต่เถรอาสน์ลงมา.

อุบาสกส่งข่าวไปถึงพระสังฆเถระก็ดี ภิกษุผู้มีชื่อเสียงเนื่องด้วยคันถ-
ธุระและธุดงค์ก็ดี พระภักตคฤทเทสก์ก็ดี ว่า ท่านจงพาภิกษุมา ๘ รูป เพื่อ
ประโยชน์แก่การรับภักตของข้าพเจ้า.

แม้หากว่า ข่าวนั้นจะเป็นข่าวที่ญาติและอุปัฏฐากส่งไปก็ดี ภิกษุ ๓ รูป (มีพระสังฆเถระเป็นต้น) นี้ ย่อมไม่ได้เพื่อจะสอบถามเขา. ลำดับเป็นอันยกขึ้นทีเดียว. ฟังให้นิมนตภิกษุ ๘ รูปจากสงฆ์ มีตนเป็นที่ ๕ ไปเถิด เพราะเหตุไร? เพราะว่าลาภอาศัยภิกษุเหล่านั้น จึงเกิดขึ้นแก่ภิกษุสงฆ์.

ส่วนภิกษุเจ้าของถัน ซึ่งไม่มีชื่อเสียงทางคันถธุระและธุดงค์เป็นต้น จะถามก็ได้. เพราะฉะนั้น เธอจึงถามเขาว่า ข้าพเจ้าจะนิมนต์จากสงฆ์ หรือว่าจะมากับภิกษุทั้งหลายที่ข้าพเจ้ารู้จัก? ดังนี้แล้ว จึงจัดเข้าลำดับปฏิบัติตามที่ทายกเขาสั่ง.

ก็เมื่อเขาสั่งว่า ท่านจงพานิสิตของท่าน หรือภิกษุที่ท่านรู้จักมาเถิด ดังนี้ จะไปกับภิกษุที่ตนปรารถนาจะนิมนต์ก็ได้.

ถ้าเขาส่งข่าวมาว่า ท่านจงส่งภิกษุมา ๘ รูป ฟังส่งไปจากสงฆ์ท่านนั้น. ถ้าตนเป็นผู้อาจจะได้ภิกษาในบ้านอื่น ฟังไปบ้านอื่น หากว่า เป็นผู้ไม่อาจจะได้ ก็ฟังเข้าไปบิณฑบาตที่บ้านนั้นแล.

ภิกษุทั้งหลายที่รับนิมนต์ นั่งอยู่ในโรงฉัน ถ้าคนมาที่โรงฉันนั้น บอกว่า ขอท่านทั้งหลายจงให้บาตร ภิกษุผู้มีได้รับนิมนต์อย่าให้ ฟังบอกว่า นี่ ภิกษุที่ท่านนิมนต์ไว้. แต่เมื่อเขาตอบว่า ท่านจงให้ด้วย ดังนี้ ควรให้.

ในคราวมีมหรสพเป็นต้น คนทั้งหลายไปสู่บริเวณและเรือนบำเพ็ญเพียร นิมนต์ภิกษุผู้ทรงไตรปิฎกและพระธรรมกถึก กับภิกษุร้อยรูปเองทีเดียว.

ในกาลนั้น ภิกษุผู้ทรงไตรปิฎกและธรรมกถึกเหล่านั้น จะพากันไป ทั้งหลายที่ทราบไป ก็ควร. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่าคนทั้งหลาย มีความต้องการด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ จึงไปยังบริเวณและเรือนบำเพ็ญเพียรหา มิได้. แต่เขานิมนต์ภิกษุทั้งหลายตามสติตามกำลังไป จากที่ชุมชนแห่งภิกษุทั้งหลาย.

ก็ถ้าว่า พระสังฆเถระหรือภิกษุผู้มีชื่อเสียงทางคันถธุระและธุดงค์ หรือพระภักตพุทธศาสนิกที่ดี จำพรรษาในที่อื่น หรือไปในที่บางแห่ง กลับมาสู่สถานของตนอีก. คนทั้งหลายจึงทำสักการะสำหรับอาคันตุกะ ฟังพากัน

ทั้งหลายที่รู้จักไปวาระ ๑. จำเดิมแต่กาลที่ติดเนื่องกันไป เมื่อเริ่มวาระที่ ๒ พึงนิมนต์ไปจากสงฆ์เท่านั้น .

อนึ่ง ภิกษุทั้งหลายเป็นอาคันตุกะผู้มาใหม่ ๆ ไปด้วยตั้งใจว่า จักเยี่ยมญาติหรืออุปัฏฐาก นั้น ญาติและอุปัฏฐากทั้งหลายของภิกษุอาคันตุกะเหล่านั้นกระทำสักการะ.

ก็แลในอาวาสนั้น ภิกษุเหล่าใดทราบ พึงนิมนต์ภิกษุเหล่านั้นไป, ฝ่ายภิกษุใด เป็นผู้มิลาภเหลือเพื่อ ฐานะของเธอและฐานะของอาคันตุกะเป็นเช่นเดียวกัน, ชนทั้งหลายในที่ซึ่งปวงพระเถรียมตั้งหมกัตเสร็จแล้วอยู่. ภิกษุนั้น พึงนิมนต์ภิกษุไปจากสงฆ์เท่านั้น, นี้เป็นความแปลกกันในนิมิตตกัต.

ปัญหาทั้งปวงที่ยังเหลือพึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้วในอุทเทศกัตนั้นแล.

ส่วนในกรุนที่แก้ว่า เมื่อเขากล่าวว่า ท่านจงให้พระมหาเถระ ๘ รูป. พึงให้พระมหาเถระเท่านั้น ๘ รูป. ในภิกษุทั้งหลายมีภิกษุปูนกลางเป็นต้น ก็นัยนี้แล.

แต่ถ้าเขากล่าวมิให้แปลกกันว่า ท่านจงให้ภิกษุ ๘ รูป ดังนี้พึงนิมนต์ให้ไปจากสงฆ์ ดังนี้แล.

นิมิตตกัตตคคา จบ

[สลาภกัตตคคา]

อนึ่ง พึงทราบวินิจฉัยในสลาภกัต, เพราะพระบาลีว่า ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้จดชื่อในสลาภ หรือในแผ่นปายแล้ว รวมกันเข้าแจกกัน* ดังนี้ พระกัตตุเทศกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ พึงเขียนอักษรลงในสลาภไม้แก่น หรือในแผ่นปายที่ทำด้วยดอกไม้ไผ่และใบตาลเป็นต้น อย่างนี้ว่า สลาภกัตของทายก

* จุลลวคค. ทุคย. ๗๑๔๗

ชื่อโน้น แล้วรวมสลากทั้งหมดใส่ในกระเช้า หรือในขันจิวร แล้วคนกลับไป
ไปกลับมาจนทั้งถึงทั้งข้างล่างข้างบนทีเดียว ถ้าลำดับมี ฟังแจกสลากจำเดิมแต่
ลำดับไป, ถ้าไม่มี ฟังแจกตั้งแต่ที่เถรอาสน์ลงมา.

ภิกษุผู้มาภายหลังก็ดี ภิกษุผู้ตั้งอยู่ในที่ไกล ด้วยอำนาจเนื่องถึงกันก็
ดี ฟังให้ตามนัยที่กล่าวไว้ในอุทเทศกัณฑ์นั้นแล.

หากว่า โดยรอบสำนักมีโคจรคามมาก, ส่วนภิกษุมีไม่มาก สลาก
ทั้งหลายย่อมถึงแม้ด้วยอำนาจแห่งบ้าน ฟังแจกสลากด้วยอำนาจแห่งบ้านทีเดียว
ว่าสลากภัตทั้งหลาย ในบ้านโน้น ถึงแก่พวกท่าน, สลากภัตทั้งหลาย ในบ้าน
โน้น ถึงแก่พวกท่าน.

เมื่อพระกัตตุทเทศกัณฑ์ให้ถือเอาอย่างนั้น แม้หากว่า ในบ้านตำบลหนึ่งๆ
มีสลากภัต ๖๐ ที่ มีประการต่างๆ กัน สลากภัตทั้งหมดเป็นอันขอให้ถือเอา
เสร็จสิ้นไปแล้ว.

ในบ้านใกล้เคียงกับบ้านที่ถึงแก่ภิกษุ ยังมีสลากภัตอื่นอีก ๒-๓ ที่, แม้
สลากภัตเหล่านั้น ก็ควรให้แก่เธอเสียด้วย. เพราะพระกัตตุทเทศกัณฑ์ไม่สามารถ
จะส่งภิกษุอื่นไป เพราะเหตุแห่งสลากภัตเหล่านั้นได้ ฉะนั้นแล.

ถ้าว่า ในบางบ้านมีสลากภัตมาก ฟังกำหนดให้แก่ภิกษุ ๗ รูปบ้าง,
๘ รูปบ้าง แต่เมื่อจะให้ต้องมัดสลากรวมกันให้แก่ภิกษุ ๔-๕ รูปผู้จะไป.

ถ้าว่า ถัดบ้านนั้นไป มีบ้านอื่น, และในบ้านนั้นมีสลากภัตเพียงที
เดียว. และเขาถวายสลากภัตนั้นแต่เช้าเทียว. สลากภัตเหล่านั้น ฟังให้ด้วยบังคับ
แก่ภิกษุรูปหนึ่งในภิกษุเหล่านั้น แล้วสั่งเธอว่า ท่านจงรับสลากภัตนั้นเสียแต่
เช้า ภายหลังจึงค่อยรับภัตนอกนี้ที่บ้านใกล้.

ในกฎฐนทีกถ่านัยคังนี้ว่า ถ้าว่า เมื่อสลากภัตทั้งหลายในบ้านใกล้ ยัง
มิได้แจกจ่ายกันเลย ภิกษุนั้น ไปเสีย ด้วยสำคัญว่าได้แจกกันเสร็จแล้ว, ครั้น

ให้ถือเอาสลากภัตในบ้านไกลแล้ว ต้องกลับมาวิหารอีก รับแจกสลากภัตนอกนั้น แล้วจึงค่อยไปบ้านใกล้ เพราะว่าลาภสงฆ์จะแจกกันภายนอกสีมา ย่อมไม่ได้.

แต่ถ้าภิกษุมีมาก. สลากด้วยอำนาจแห่งบ้านไม่พอกัน ; พึงให้ถือเอาด้วยอำนาจถนนหนึ่ง หรือด้วยอำนาจฟากหนึ่งในถนนหรือด้วยอำนาจสกุลหนึ่งก็ได้

ก็แล ในถนนเป็นต้น ในที่ใดมีภัตตรมาก, ในที่นั้น พึงให้ภิกษุมากรูปถือเอง ตามนัยที่กล่าวในบ้านนั้นแล. เมื่อสลากไม่มี พึงเจาะจงให้ถือเอาก็ได้. อันภิกษุผู้ให้สลากต้องรู้จักวัตร.

จริงอยู่ ภิกษุผู้ให้สลากนั้น พึงลุกขึ้นแต่เช้า ถือบาตรและจีวรไปสู่หอนั้น กวาดสถานที่ซึ่งยังมีได้กวาด จัดตั้งน้ำฉันน้ำใช้ไว้จะเวลาว่า บัดนี้วัตรจักเป็นอันภิกษุทั้งหลายทำเสร็จแล้ว จึงตีระฆัง เมื่อภิกษุทั้งหลายประชุมกันแล้ว พึงให้ถือสลากภัตที่บ้านเวรเสียก่อน คือพึงกล่าวว่า สลากที่บ้านเวรชื่อโน้น ถึงแก่ท่าน ท่านจงไปที่บ้านนั้น.

ถ้าว่า บ้านอยู่ในระยะทางเกินกว่า ๑ คาวุต, ภิกษุผู้ไปในวันนั้นย่อมเหน็ดเหนื่อย, พึงให้เอาเสียแก่ในวันนี้ทีเดียวว่า พรุ่งนี้สลากที่บ้านเวรถึงแก่ท่าน.

ภิกษุใด ถูกส่งไปบ้านเวร ไม่ยอมไป จะเลือกเอาสลากอื่นอย่าพึงให้แก่ภิกษุนั้น. เพราะว่า จะเสื่อมบุญของพวกชนผู้มีศรัทธาและจะขาดลาภสงฆ์; เพราะฉะนั้น แม้ในวันที่ ๒ ที่ ๓ ก็อย่าพึงให้สลากอื่นแก่เธอ. พึงบอกเธอว่า ท่านจงไปยังสถานที่ถึงแก่ตนแล้วฉันเถิด. แต่เมื่อเธอไม่ยอมไปครบ ๓ วัน พึงให้เธอถือเอาสลากที่บ้านในแต่บ้านเวรเขามา.

หากว่า เธอยอมรับสลากนั้นไซ้, จำเดิมแก่นั้น ไป ไม่สมควรให้ สลากอื่นแก่เธอ.

ส่วนทัณฑกรรมต้องลงให้หนัก คือ ฟังลงทัณฑกรรมให้ตักน้ำ อย่า ให้น้อยกว่า ๖๐ หรือ ๕๐ หม้อ หรือให้ขนฟีนอย่าให้น้อยกว่า ๖๐ หรือ ๕๐ มัด หรือให้ขนทรายอย่าให้หย่อนกว่า ๖๐ หรือ ๕๐ บาทร .

ครั้นให้รับสลากที่บ้านเวรแล้ว ฟังให้รับวาระเฝ้าสำนัก. ฟังบอกเธอ ว่า วาระเฝ้าสำนักถึงแก่ท่าน. ฟังให้สลากยาคุ ๒-๓ ที่ และสลากภัต ๓ หรือ ๔ ที่ แก่ภิกษุผู้รับวาระเฝ้าสำนัก, แต่อย่าให้เป็นประจำ. เพราะว่า ทายกผู้ ถวายยาคุและภัต จะฟังถึงความเสียใจว่า พวกภิกษุผู้เฝ้าสำนักเท่านั้น ฉันทยาคุ และภัตของพวกเรา เพราะฉะนั้น จึงควรให้สลากในสกุลอื่น ๆ.

หากว่า พวกภิกษุผู้ขอบพอกันของภิกษุผู้รับวาระเฝ้าสำนัก นำมาถวาย เอง. อย่างนั้นนั่น เป็นการดี; ถ้าว่า พวกเธอไม่นำมาถวาย, ฟังให้รับวาระ แทน. ให้นำยาคุและภัตมาให้ แก่ภิกษุผู้รับวาระเฝ้าสำนักเหล่านั้น. และสลาก เหล่านี้ของพวกภิกษุผู้รับวาระเฝ้าสำนักนั้นยอมเป็นส่วนเพิ่มแท้ ทั้งเธอทั้งหลายยอมเป็นส่วนเพิ่มแท้ ทั้งเธอทั้งหลายยอมได้เพื่อถือเอาสลากภัตประณีต แม้อื่น ในที่ซึ่งถึงตามลำดับพรธาคด้วย, ฟังแจกสลากจัดลำดับไว้แผนกหนึ่ง สำหรับเอกวาริยภัต ที่มีเครื่องปิ้งจีเหลือเพื่อ.

ถ้าว่า สลากอันภิกษุใดได้แล้ว, แต่ภิกษุนั้นไม่ได้ภัตนั้นในวันนั้น ฟังให้เธอรับในรุ่งขึ้น.

ภิกษุใดได้แต่ภัต ไม่ได้เครื่องปิ้งจี, แม้อย่างนี้ ก็ฟังให้รับใหม่. แม้ในสลากภัตมีนมสด ก็นัยนี้แล.

แต่ถ้าว่า ได้แต่นมสด ไม่ได้ภัต, อย่าฟังให้รับซ้ำอีก จำเดิมแต่ได้ นมสดไปแล้ว. เอกวาริยภัต ๒-๓ ที่ ถึงแก่ภิกษุรูปเดียวเท่านั้น. ในทุกภิกษ-

สมัย ฟิงเฉลี่ยให้ถือเป็นแผนก ๆ ในเวลาที่สังฆนวกะได้แล้ว. สลากภัตตามปกติ แม้ภิกษุที่ยังไม่ได้ ก็ฟิงให้รับในวันรุ่งขึ้น.

ถ้าเป็นสำนักเล็ก, ภิกษุทั้งปวงฉันรวมกัน, เมื่อจะให้ถือเอาสลากอ้อย จะให้ถึงแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งอยู่ตรงหน้าแล้วปกถวายพระมหาเถระเป็นต้นในกาล ก็ควร.

สลากน้ำอ้อย ครั้นแจกกันแล้ว แม้ภายหลังภัต ฟิงกรองหรือให้ทำเป็นผาฉิตแล้ว ถวายแม่แก่ภิกษุผู้ถือปิตทปาติกรุคค์เป็นต้น, ต้องรู้ว่า ภิกษุอาคันตุกะมาแล้วหรือยังไม่มาก่อน จึงให้ถือเอาสลาก.

ในอาวาสใหญ่ ต้องจัดลำดับให้ถือเอา. สลากเปรียง*เล่า จะให้ถึงในที่แห่งภิกษุผู้เป็นสภาคกัน หรือจะให้อ่อน หรือจะให้เจียวถวายพระเถระทั้งหลาย ก็ควร. ฟิงปฏิบัติตามนัยที่กล่าวแล้วในอาวาสใหญ่นั้นแล.

แม้สลากผลไม้ สลากขนมและสลากเภสัชของหอมและระเหยเป็นต้น ฟิงให้ถือเอาตามลำดับเป็นแผนก ๆ.

ก็แล ในสลากเหล่านี้ สลากเภสัชเป็นต้น ย่อมควรแก่ภิกษุผู้ถือปิตทปาติกรุคค์ก็ไม่ฟิงยินดี เพราะเป็นปัจจัยที่ให้อือเอาเนื่องด้วยสลาก.

ทายกถวายสลากภัต แม้มีแต่สักว่าภิกษาเลิศ, ฟิงถามถึงลำดับแล้วให้อือเอา. เมื่อไม่มีลำดับ ฟิงให้ตั้งแต่เถระอาสน์ลงมา. หากว่า ภัตเช่นนั้นมีมาก ฟิงให้แก่ภิกษุรูปละ ๒-๓ ที่. ถ้ามีไม่มาก, ฟิงให้รูปละที่เท่านั้น เมื่อลำดับหมดแล้วตามลำดับ ฟิงให้แต่ที่เถระอาสน์ลงมาอีก. ถ้าขาดลงเสียดกลางคัน, ฟิงจำลำดับไว้ แต่ถ้าภัตเช่นนั้น เป็นของมิเป็นประจำทีเดียว. ภัตนั้นถึงแก่ภิกษุ ฟิงบอกภิกษุนั้นว่า ท่านได้แล้วก็ตาม ยังไม่ได้ก็ตาม แม้พรงนี้ก็ฟิงรับ.

* ฆต เรียกตามฮินดูว่า ฆิ (Ghee) เขมรว่าเปรง แปลว่าน้ำมัน เราเรียกเพี้ยนไป.

ภคฺตรายหนึ่ง เป็นของที่เขา มิได้ให้ เป็นนิตยฺ แต่ในวันที่ได้ยอมได้พอ
จัน . วันที่ไม่ได้มีมากกว่า. ภคฺตนั้น ไม่ถึงแก่ภิกษุใด, พึงสั่งภิกษุนั้น ว่า ท่าน
ไม่ได้ พึงรับในพรุ่งนี้ เกิด.

เมื่อให้จับสลากแล้ว ภิกษุใดมาภายหลัง, สลากของภิกษุนั้น เป็นอัน
เลยไปแล้ว อย่าพึงจัดแจงให้เลย.

จำเดิมแต่ตีระฆังไป ภิกษุผู้มาขึ้นมือแล ย่อมได้สลากคือสลากเป็นแท้.

เมื่อภิกษุอื่น แม้มายืนอยู่ในที่ใกล้ สลากก็เป็นอันเลยไปแล้ว แต่ถ้า
ภิกษุอื่น ผู้จะรับแทนภิกษุนั้นมีอยู่, ภิกษุนั้นแม้มิมาเอง ย่อมได้.

ในฐานะที่เป็นผู้ชอบพอกัน ภิกษุผู้แจกทราบว่า ภิกษุโน้น ยังไม่มา
จะเก็บไว้ให้ด้วยตั้งใจว่า นี้สลากของภิกษุนั้น ดังนี้ก็ควร.

ถ้าว่า ภิกษุทั้งหลายทำกติกาไว้ว่า ไม่พึงให้ แม้แก่ภิกษุผู้ไม่มา,
กติกานั้น ไม่เป็นธรรม. เพราะว่ ภาวะที่จะพึงแจกกันยอมถึงแก่ภิกษุผู้ตั้ง
อยู่ภายในอุปจาร. และถ้าว่า ภิกษุทั้งหลายทำเสียงอ้ออิงว่า ท่านจงให้แก่ภิกษุ
ผู้ไม่มา พึงเริ่มตั้งทัณฑกรรมพึงสั่งว่า จงมารับเอาเองเกิด

สลากหายไป ๕-๖ ที่, พระภคฺตทุทเทศกฺนี้ก็ชื้อทายกไม่ได้ ถ้าว่าพระ-
ภคฺตทุทเทศกฺนั้น ให้สลากที่หายถึงแก่พระมหาเถระหรือแก่ตนแล้ว พึงสั่งภิกษุ
ทั้งหลายว่า สลากภคฺตที่บ้านโน้น เราให้ถึงแก่ตัวเรา ท่านทั้งหลายพึงจัน สลากภคฺต
ที่ได้ในบ้านนั้นเกิด ดังนี้ สมควร

แต่ไม่มอบถวายในสำนัก ได้ภคฺตนั้นที่โรงจัน แล้วจะแจกกันจัน ที่
โรงจันนั้นเอง หากควรไม่.

เมื่อทายกกล่าวว่า ตั้งแต่วันนี้ไป ท่านทั้งหลายจงรับสลากภคฺต ของ
ข้าพเจ้า ดังนี้ จะให้ถือเอาที่โรงจันในที่นั้น ไม่ควร. ต้องนำมายังสำนักแล้ว
จึงให้ถือเอา.

อนึ่ง เมื่อทายกกล่าวว่า ท่านทั้งหลายจงรับสลากภัตของข้าพเจ้า ตั้งแต่พรุ่งนี้ไป ดังนี้ ฟังบอกแก่พระภิกษุเทศก์ว่าสกุลชื่อนั้น ถวายสลากภัตตั้งแต่พรุ่งนี้ไป, ท่านฟังนี้ในเวลาให้จับสลาก.

ในคราวทูปภิกขภัย ชนทั้งหลายงดสลากภัตเสีย เมื่อถึงคราวหาภิกษาได้ง่าย พบภิกษุบางรูปแล้ว เริ่มตั้งไว้อีกว่า ท่านทั้งหลายจงรับสลากภัตของพวกข้าพเจ้า ตั้งแต่วันนี้ไป. อย่าแจกกันภายในบ้าน ต้องนำมาสำนักก่อน จึงค่อยแจกกัน. เพราะว่าธรรมเนียมสลากภัตนี้ ไม่เป็นเหมือนอุทเทศภัต, ทายกยอมหมายเฉพาะสำนักถวาย; เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรแจกกันนอกอุปัจาร.

อนึ่ง เมื่อทายกบอกว่า ท่านทั้งหลายจงรับสลากภัตของข้าพเจ้า ตั้งแต่พรุ่งนี้ไป ดังนี้ ต้องแจกกันในสำนักเหมือนกัน.

คมิภิกษุประสงค์จะไปสู่ทิสภาภาคใด, สลากที่บ้านเวรในทิสภาภาคนั้น เป็นของอันภิกษุอื่นได้แล้ว, คมิภิกษุจะถือเอาสลากนั้น แล้วตั้งภิกษุนอกนี้ว่า ท่านจงถือสลากที่ถึงแก่เรา ดังนี้ แล้วไป ก็ควร. แก่ภิกษุนั้น ต้องถือเอาสลากของคมิภิกษุนั้นเสีย ในเมื่อเธอยังมีพันก้าवल่งอุปัจารสีมาไปที่เดียว.

ชนทั้งหลายอยู่ในสำนักร้าง จัดตั้งสลากภัตไว้ ด้วยคิดว่า ภิกษุทั้งหลายปรนนิบัติต้นโพธิ์ และเจดีย์เป็นต้นแล้ว จึงฉันทเถิด ดังนี้. ภิกษุทั้งหลายค้างอยู่ในที่ภิกษุผู้ชอบพอกันแล้ว ไปแต่เช้ามีด กระทำวัตรในสำนักร้างนั้นแล้ว ฉันทเถิดนั้น ควรอยู่.

หากว่า เมื่อภิกษุเหล่านั้น ให้ถึงแก่ตนเพื่อจะได้ฉันทในพรุ่งนี้ แล้วพากันไป ภิกษุอาคันตุกะอยู่ในสำนักร้าง กระทำวัตรแต่เช้าทีเดียว ตีระฆังแล้วให้สลากภัตถึงแก่ตนแล้วไปสู่โรงฉันท. ภิกษุอาคันตุกะนั้นแล เป็นใหญ่แห่งภักตนั้น.

ฝ่ายภิกษุใด เมื่อภิกษุทั้งหลายกำลังทำวัตรอยู่เที่ยว กวาดที่แผ่นดิน ๒-๓ ที่แล้ว ตีระฆังแล้ว ไปด้วยทำในใจว่า สลากภัตที่บ้านไกลถึงแก่เรา. สลากภัตนั้น ย่อมไม่ถึงภิกษุนั้น เพราะเธอถือเอาด้วยอาการลอบชิง, ย่อมเป็นของภิกษุผู้กระทำวัตรเสร็จแล้วให้ถึงแก่ตนมาภายหลังเท่านั้น .

บ้านหนึ่งอยู่ไกลนัก, ภิกษุทั้งหลายไม่ปรารถนาจะไปเป็นนิตย์. จนทั้งหลายจึงกล่าวว่า พวกข้าพเจ้าเป็นผู้หिनห่างบุญ. พึงสั่งภิกษุทั้งหลายที่ชอบพอกันในสำนักใกล้บ้านนั้นว่า ในวันที่ภิกษุเหล่านี้ไม่มา พวกท่านจงฉันแทน.

อนึ่ง สลากต้องให้จับทุกวัน. ก็และสลากเหล่านั้นแล ไม่เป็นอันพระภิกษุเทศกันั้นให้จับแล้ว ด้วยอาการสักว่าตีระฆัง หรือสักว่าคนกระเช้า.

แต่ต้องจับกระเช้าเกลี่ยสลากลงในตะกร้า และอย่าจับกระเช้าที่ชอบปาก. เพราะถ้าว่า ในกระเช้านั้นมีงูหรือแมลงป่อง มันจะก่อกุศลให้ เพราะฉะนั้น ต้องจับข้างใต้ หันปากกระเช้าออกนอก และครั้นจับกระเช้าแล้วพึงเกลี่ยสลากลง.

ถ้าแม้อัจฉริยะ, มันจักหนีไปข้างโน้นเที่ยว เพราะฉะนั้น จึงต้องเกลี่ยสลากอย่างนั้น. สลากพึงให้จับเนื่องด้วยบ้านเป็นต้น ตามนัยที่กล่าวแล้วในก่อนนั้นแล

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้แจกสลากนั้น ให้สลากหนึ่งถึงแก่พระมหาเถระแล้ว จึงให้ถึงแก่ตนว่า สลากที่เหลือ ย่อมถึงแก่เรา ดังนี้ ทำวัตรไหว้เจดีย์แล้ว เมื่อภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ที่โรงระงับวิตถถามว่า ผู้มีอายุ สลากให้จับเสร็จแล้วหรือ? พึงตอบว่า ท่านผู้เจริญ ท่านจงรับสลากภัตที่บ้านซึ่งพวกท่านไปแล้ว ๆ เถิด.

จริงอยู่ สลากแม่ที่ให้ถึงแล้วอย่างนี้ จักว่าให้ถึงแล้วด้วยดีเหมือนกัน.

ภิกษุทั้งหลายจะไปสู่สำนักอื่น เพื่อฟังธรรมตลอดทั้งคืน จึงสั่งว่า เราทั้งหลายไม่รับทานในที่นั้นละ จักเที่ยววิณฑชบาตที่โคจรตามของเราแล้วจักมาดังนี้ ไม่รับสลากแล้วไปเสีย. ภิกษุเหล่านั้นจะมาเพื่อฉันสลากภัตที่ถึงแก่พระเถระในสำนักเช่นนี้ก็ควร.

ถ้าว่า แม้พระมหาเถระก็ไปกับภิกษุเหล่านั้น ด้วยคิดว่า เราจะทำอะไรรออยู่ที่นี้ ภิกษุเหล่านั้น ไม่ได้ฉัน ที่สำนักซึ่งตนไป เทียวไปสู่โคจรคามตามลำดับ อย่าฟังให้บาตร ในเมื่อทายกกล่าวว่า ท่านผู้เจริญ จงมอบบาตรให้เถิด, ข้าพเจ้าจักนำสลากยาคุเป็นต้นมาถวาย.

เมื่อเขาถามว่า เหตุไรจึงไม่ให้เล่า ท่านผู้เจริญ? ฟังตอบเขาว่า ภัตที่เจาะจงสำนัก ย่อมถึงแก่ภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ในสำนัก เราทั้งหลายอยู่ในสำนักอื่น.

ก็เมื่อเขากล่าวว่า โปรดให้เถิด ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าหาได้ถวายแก่สีมาแห่งสำนักไม่, ข้าพเจ้าถวายแก่ท่าน, ขอท่านจงรับภิกษาของข้าพเจ้าเถิด ดังนี้ สมควรให้บาตรไปได้.

สลากภัตตกถา จบ

[ปักจิกภัตเป็นต้น]

กัวินิจฉัยในปักจิกภัตเป็นต้น ฟังทราบดังนี้ :-

ภัตใด อันชนทั้งหลายผู้ชวนชวายนในการงาน ถวายในวันปักข์ (ที่บัญญัติกำหนดไว้) เหล่านี้ คือ วัน ๑๔ ค่ำ, วัน ๑๕ ค่ำ, วัน ๗ ค่ำ, วัน ๘ ค่ำ, เพื่อต้องการเตือนสติ สำหรับทำอุโบสถภัตนั้นชื่อว่าปักจิกภัต. ปักจิกภัตนั้น มีคตอย่างสลากภัตนั่นเอง ฟังให้ภิกษุทั้งหลายรับไปฉัน.

ถ้าว่า สลากภักดี ปักขิกภักดี มีมากทั่วถึง แก่ภิกษุทั้งปวง, พระ-
กัตตทุเทศก์พึงให้ถือเอาภักดีแม่ทั้ง ๒ เป็นแผนก ๆ.

หากว่า ภิกษุสงฆ์มีมาก, พึงให้ถือเอาปักขิกภักดีแล้ว จึงให้ถือเอา
สลากภักดีต่อลำดับแห่งปักขิกภักดีนั้นก็ได้อีก หรือพึงให้ถือเอาสลากภักดีแล้ว จึงให้
ถือเอาปักขิกภักดี ต่อลำดับแห่งสลากภักดีนั้นก็ได้อีก.

ภักดี ๒ นั้น ยังไม่ถึงแก่ภิกษุเหล่าใด ภิกษุเหล่านั้น จักเที่ยว
บิณฑบาต

แม้ถ้าว่า ภักดีทั้ง ๒ มีมาก, ภิกษุมีน้อย. ภิกษุยอมได้สลากภักดีทุกวัน.
เพราะฉะนั้น พึงดสลากนั้นเสีย ให้ถือเอาแต่ปักขิกภักดีเท่านั้นว่า ผู้มีอายุท่าน
จงฉันปักขิกภักดีเถิด ดังนี้.

พวกทายกถวายปักขิกภักดีประณีต, พึงจัดลำดับไว้ต่างหาก. ไม่พึงให้
ถือเอาปักขิกภักดีแต่ในวันนี้ว่า พรุ่งนี้ เป็นวันปักข์.

ก็แล ถ้าทายกทั้งหลายกล่าวว่า พรุ่งนี้แล ในเรือนของพวกข้าพเจ้า
จักมีภัตเสีราหมอง ขอท่านจงแจกปักขิกภักดีเสียแต่ในวันนี้ทีเดียว. อย่างนี้ควร
ให้ถือเอาในวันนี้ได้.

ที่ชื่ออุโปสถภักดีนั้น พึงทราบดังนี้ :-

บุคคลสมาทานองค์อุโปสถ ในวันอุโปสถทุกกึ่งเดือนแล้ว ตนเอง
บริโภคน้ำ, ภัตนั้นแลอันเขายอมให้.

ที่ชื่อปาฏิบัติภักดีนั้น ได้แก่ ทานที่ทายกให้ในวันปาฏิบัติด้วยกำหนด
หมายว่า ในวันอุโปสถ ชนเป็นอันมากผู้ ศรัทธาเลื่อมใสยอมสักการะแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย, ส่วนในวันปาฏิบัติ ภิกษุทั้งหลายยอมลำบาก, ทานที่ถวายในวัน
ปาฏิบัติ ย่อมเป็นกุศลมีผลใหญ่คล้ายทุกขิกขาทา, หรือทานที่ถวายในวันที่

๒ แก่ภิกษุผู้มีศีลบริสุทธิ์เพราะอุโบสถกรรม ย่อมเป็นกุศลมีผลใหญ่ ดังนี้.
ภักดิ์ทั้ง ๒ แม้นั้น มีคติอย่างสลาภภักดิ์เหมือนกัน.

ภักดิ์ทั้ง ๓ อย่างนั้น ไม่ควรแก่ภิกษุผู้ถือปณทปาติภคชงค์ ย่อมกระทำ
ความทำลายแห่งชงค์เป็นแท้ ด้วยประการฉะนี้.

[อาคันตุกภักดิ์เป็นต้น]

ภักดิ์แม่เหล่าอื่นอีก ๔ ที่ นางวิสาขาขอประทานพรถวายในจักรขันชกะ*
คือ อาคันตุกภักดิ์ คมิกภักดิ์ ทิลาณภักดิ์ ทิลาณุปัฏฐากภักดิ์มาแล้วในบาลีเหมือน
กัน.

บรรดาภักดิ์ทั้ง ๔ นั้น ภักดิ์ที่ถวายแก่ภิกษุผู้เป็นอาคันตุกะ ชื่ออาคัน-
ตุกภักดิ์. ในภักดิ์ ๓ อย่างที่เหลือ มีนัยเช่นเดียวกัน.

ก็ถ้าว่า ในภักดิ์ทั้ง ๔ อย่างนี้ ทั้งอาคันตุกภักดิ์ ทั้งอาคันตุกภิกษุมิมาก,
พึงให้ภิกษุทั้งปวงถือเอารูปละส่วน ๆ เมื่อภักดิ์ไม่พอพึงให้เอาตามลำดับ.

ภิกษุอาคันตุกะรูปหนึ่ง มาก่อนทีเดียว ให้ถือเอาคันตุกภักดิ์ทั้งหมดเพื่อ
ตนแล้วนั่งอยู่, อาคันตุกภักดิ์ทั้งปวง ย่อมเป็นของเธอเท่านั้น ภิกษุอาคันตุกะ
ทั้งหลายผู้มาทีหลัง พึงฉันทิเธอให้แล้ว.

แม้เธอก็พึงถือเอาเพื่อคนส่วนหนึ่งแล้ว พึงให้ส่วนที่เหลือ. นี้เป็น
ความชอบยิ่ง.

แต่ถ้าว่า ภิกษุอาคันตุกะนั้น แม้มาก่อน แต่ไม่ถือเอาเพื่อตนนั่งเฉย
อยู่. ภิกษุอาคันตุกะทั้งหลายผู้มาทีหลัง พึงถือเอาตามลำดับพร้อมกับเธอ.

ถ้าว่า ภิกษุอาคันตุกะมาเป็นนิตย์ พึงฉันทิอาคันตุกภักดิ์เฉพาะในวันที่
มาเท่านั้น, ถ้าว่า มาในระหว่าง ๆ, พึงฉันทิ รูปละ ๒-๓ วัน

* มหาทศก. ทุติย. ๒๑๐

ส่วนในมหาปัจจรีแก้วว่า ควรฉันได้ ๗ วัน. ภิกษุผู้เจ้าถิ่นไปไหน ๆ มาก็ดี, แม่เธอก็พึงฉันอาคันตุกัต.

อนึ่ง ถ้าว่า อาคันตุกัตนั้น เป็นของที่เขาให้เนื่องในสำนักต้องให้ถือเอาในสำนัก. ถ้าสำนักอยู่ไกล เขาจึงให้เนื่องในโรงฉัน ต้องให้ถือเอาในโรงฉัน.

ก็ถ้าว่า ครั้นเมื่อภิกษุอาคันตุกะไม่มี ทายกจึงสั่งว่า แม่ภิกษุผู้เจ้าถิ่นก็ฉันได้ ดังนี้, สมควรที่ภิกษุผู้เจ้าถิ่นจะฉัน. เมื่อเขาไม่สั่ง ไม่ควร.

ทางของเรื่อง แม่ในคัมภีร์ก็เหมือนกันนี้. ส่วนเนื้อความที่แปลกดังนี้ :-

อาคันตุกภิกษุ ย่อมได้แต่อาคันตุกัตเท่านั้น.

คัมภีร์ภิกษุ ย่อมได้ทั้งอาคันตุกัต ทั้งคัมภีร์. แม่ภิกษุผู้เจ้าถิ่นผู้จางจะหลีกไป ย่อมกลายเป็นคัมภีร์ภิกษุ ย่อมได้คัมภีร์. เหมือนอย่างว่า อาคันตุกัต อันอาคันตุกภิกษุยอมได้นั้นใด คัมภีร์นี้ อันคัมภีร์ภิกษุ ย่อมได้ตั้ง ๒-๓ วัน หรือ ๗ วัน ฉะนั้นห้ามมิได้.

ภิกษุผู้ฉันด้วยตั้งใจว่าเราจักไป ตลอดวันนั้นไปไม่ได้ เพราะกรณียะอะไร ๆ ก็ตาม, แม้ในวันรุ่งขึ้นจะฉันก็ควร เพราะยังมีอุตสาหะ (ที่จะไป).

ในมหาปัจจรีแก้วว่า เมื่อภิกษุตั้งใจว่า จักไป ฉ้นเสร็จแล้ว พวกโจรตัดทางเสียก็ดี, น้ำหลากมาก็ดี, ฝนตกก็ดี, หมู่เกวียนยังไม่ไปก็ดี, เธอผู้ยังมีอุตสาหะ พึงฉัน.

อันภิกษุผู้รอดอุปัทวะเหล่านั้นอยู่ จะฉัน ๒- ๓ วันก็ควร แต่ภิกษุผู้อ้างเลศว่า จักไป จักไป ย่อมไม่ได้เพื่อฉัน .

ศิลาณภัตเต่า ถ้ามีพอกแก่ภิกษุผู้อาพาธทั่วกัน ก็พึงให้ ๆ ทั่วกัน หากว่าไม่พอก ก็พึงจัดลำดับให้ถือเอา.

ภิกษุอาพาธรูปหนึ่ง ท่วงทีเหมือนคนไม่มีโรค ยังอาจไปภายในบ้าน
ได้, รูปหนึ่งไม่อาจ รูปนี้ชื่อผู้อาพาธหนัก. ฟังให้ศิลาณภัตแก่เธอแท้.

ภิกษุผู้อาพาธหนัก ๒ รูป, รูปหนึ่งรวยลาภ เป็นผู้มิชื่อเสียงได้
ขาทนียโภชนียะมาก, รูปหนึ่งอนาถา ต้องเข้าไปภายในบ้านเพราะมีลาภอึดคัก,
ฟังให้ศิลาณภัตแก่รูปหลังนั้น.

ในศิลาณภัต ไม่มีกำหนดวัน, ภิกษุผู้อาพาธฟังฉันทตลอดเวลาที่โรค
ยังไม่สงบ เมื่อไม่ฉันทโภชนะที่สบาย จะยังอัทธภาพให้เป็นไปไม่ได้.

แต่ในกาลใด เมื่อภิกษุผู้อาพาธนั้น แม้นันยาคุที่ระคน หรือภัตที่
ระคน โรคก็ไม่กำเริบ, จำเดิมแต่กาลนั้นไป ไม่ฟังฉันทศิลาณภัต.

ศิลาณุปัญญาภักตเถา มีพอแก่ภิกษุผู้พยาบาลใช้ทั่วถึงกัน ฟังให้ ๆ ทั่ว
ถึงกัน, หากว่าไม่พอ ฟังจัดลำดับให้ถือเอา.

แม้ศิลาณุปัญญาภักตนี้ ก็ฟังแจกให้แก่ภิกษุผู้พยาบาลภิกษุที่อาพาธหนัก
ในบรรดาภิกษุผู้อาพาธ ๒ รูป.

สกุลใด ถวายทั้งศิลาณภัต ทั้งศิลาณุปัญญาภักต แก่ภิกษุผู้พยาบาล
ภิกษุอาพาธที่อนาถา ในบรรดาภิกษุผู้อาพาธหนัก ๒ รูป ภัตในสกุลนั้น ถึง
แก่ภิกษุผู้อาพาธรูปใด แม้อภิกษุผู้พยาบาลภิกษุที่อาพาธรูปนั้น ก็ฟังให้ถือเอา
ในสกุลนั้นแล.

แม้ในศิลาณุปัญญาภักต ก็ไม่มีกำหนดวัน. ภิกษุผู้อาพาธยังได้อยู่เพียง
ใด, แม้ผู้พยาบาลของเธออยู่ยอมได้เพียงนั้น, เพราะเหตุนี้ ภัต ๔ อย่างนี้ ถ้า
เป็นของที่เขถวายอย่างนี้ว่า ภิกษุอาคันตุกะ, ภิกษุผู้เตรียมตัวไป, ภิกษุผู้
อาพาธ. และภิกษุผู้พยาบาลภิกษุผู้อาพาธ, จงรับภิกษาของข้าพเจ้า ย่อมควร
แม้แก่ภิกษุผู้ถือปัญหาปาติภคฺคัง. แต่ถ้าเป็นของที่เขถวายอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้า

จัดภัตไว้ให้เป็นประจำ เพื่อภิกษุอาคันตุกะเป็นต้น . ภิกษุอาคันตุกะเป็นต้นจง
รับภัตของข้าพเจ้า ไม่ควรแก่ภิกษุผู้ถือปัญหาปาติกรุคังค.

[ภัตอีก ๓ ชนิด]

ภัตอื่นอีก ๓ ชนิดเหล่านี้ คือ ฐวภัต กุฎภัต วารกภัติ . ในภัต ๓
ชนิดนั้น นิตยภัต เรียกว่า ฐวภัต. ฐวภัตนั้น มี ๒ อย่าง คือ ของสงฆ์
ของเฉพาะบุคคล ๑.

ใน ๒ อย่างนั้น ฐวภัตใด อันทายกถวายให้เป็นประจำว่า ข้าพเจ้า
ถวายฐวภัตแก่สงฆ์ ดังนี้ ฐวภัตนั้น มีคตอย่างสลาภภัตเหมือนกัน. ก็แล
ฐวภัตนั้น อันทายกบอกถวายว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย จงรับภิกษาประจำของ
ข้าพเจ้า ดังนี้ ย่อมควรแก่ภิกษุทั้งหลายถือปัญหาปาติกรุคังค.

แม้ครั้งเมื่อฐวภัตเป็นของเฉพาะบุคคล อันทายกกล่าวว่า ข้าพเจ้า
ถวายฐวภัตแก่ท่านทั้งหลาย ดังนี้ ฐวภัตนั้น ไม่ควรแก่ภิกษุทั้งหลายผู้ถือ
ปัญหาปาติกรุคังคท่านนั้น. แต่เมื่อเขากล่าวว่า ท่านทั้งหลายจงรับภิกษาประจำ
ของข้าพเจ้า ดังนี้ ควรอยู่, ภิกษุผู้ถือปัญหาปาติกรุคังคพึงยินดี.

แม้ถ้าว่าภายหลัง เมื่อล่วงไปแล้ว ๒-๓ วัน เขากล่าวว่า ท่านทั้งหลาย
จงรับฐวภัต ภัตนั้นควรแก่ภิกษุผู้ถือปัญหาปาติกรุคังค เพราะเป็นของที่เรอรับ
ไว้ดีแล้วในวัน แรก.

ที่ชื่อกุฎภัต คือภัตที่ทายกสร้างที่อยู่ถวายสงฆ์แล้ว ถวายให้เป็นประจำ
อย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ผู้อยู่ในเสนาสนะของพวกข้าพเจ้า จงรับภัต
ของพวกข้าพเจ้าท่านนั้น ดังนี้ กุฎภัตนั้น มีคตอย่างสลาภภัตเหมือนกัน. พึง
ให้ภิกษุทั้งหลายรับมาฉัน.

ก็เมื่อทนายกล่าววาทานผู้มีอายุทั้งหลาย ผู้อยู่ในเสนาสนะของพวกข้าพเจ้า จงรับภิกษาของพวกข้าพเจ้าเท่านั้น ดังนี้ กุฎิภัตนั้น ย่อมควรแม่แก่ภิกษุทั้งหลายผู้ถือปัญหาปาติกธุดงค์ ส่วนกุฎิภัตใด อันทนายเลื่อมใสในบุคคลแล้วสร้างที่อยู่เพื่อบุคคลนั้น ถวายว่า ข้าพเจ้าถวายแก่ท่าน ดังนี้ กุฎิภัตนั้น ย่อมเป็นของบุคคลนั้นเท่านั้น ครั้นเมื่อบุคคลนั้น ไปในที่ไหน ๆ เสีย พวกนิสิตพึงฉันแทน.

ที่ชื่อว่าวรกัฏ คือภัตที่ทนายถวายจำเดิมแก่เรือนใกล้ไปว่า พวกข้าพเจ้าจักเปลี่ยนวาระกันบำรุงภิกษุทั้งหลาย ในสมัยที่ภิกษาหายาก, แม้วรกัฏนั้น ที่ทนายถวายออกชื่อภิกษา ก็ควรแก่ภิกษุทั้งหลายผู้ถือปัญหาปาติกธุดงค์ แต่เมื่อทนายกล่าววาท ถวายวรกัฏ ดังนี้ วรกัฏนั้น มีคตอย่างสลากัฏ .

ก็ถ้าว่า พวกทนายส่งข่าวสารเป็นต้น ไปให้ว่า สามเณรทั้งหลายจงหุงต้มถวาย ดังนี้, ภัตนั้น ควรแก่ภิกษุผู้ถือปัญหาปาติกธุดงค์.

ภัตเหล่านี้ ๓ กับภัตอีก ๔ มีอาคันตุกัฏเป็นต้น รวมเป็น ๗ ภัต ๗ นั้น รวมกับภัตอีก ๗ มีสังฆภัตเป็นต้น จึงเป็นภัต ๑๔ อย่าง ด้วยประการฉะนี้.

[ภัตอื่น ๔ อย่างในอรรถถา]

อนึ่ง ในอรรถถากล่าวภัต ๔ อย่างแม่อื่น คือ วิหารภัต อัญญภัต จตุกัฏ กุพกัฏ. ใน ๔ อย่างนั้น ที่ชื่อวิหารภัต ได้แก่ภัตที่เกิดแต่กัลปนาสงฆ์ในสำนักนั้น. สำนักภัตนั้น สงเคราะห์ด้วยสังฆภัต.

อนึ่ง วิหารภัตนั้น ย่อมควรแม่แก่ภิกษุทั้งหลายผู้ถือปัญหาปาติกธุดงค์ ในฐานะทั้งหลายเช่นนั้น เพราะเป็นภัตที่พระจีณาสพผู้บรรลุปฏิสัมภทา ในตีสสมหาวิหารและจิตตลบรรพตเป็นต้น (เคย) รับแล้ว อย่างที่เป็นภัตอันภิกษุ

แม้ถือปณทปาติกฐดงค์ก็สามารถฉนได้. ส่วนภคที่ททยกถวยอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้า ถวยแก่ภค ๘ รูป, ข้าพเจ้าถวยแก่ภค ๔ รูป ดังนี้ ชื่ออัฐภค และ ชื่อจตุภค.

อัฐภคและจตุภคเมื่อนั้น ที่ททยกถวยออกชื่อภค ๘ รูปแก่ภค ผู้ถือปณทปาติกฐดงค์.

ภคที่ททยกถวยบตรไว้ ด้วยขนมมิตระอยยง มีเครื่องปรุงมาก แล้วถวย ชื่อคภค. ภค ๑ อย่างนี้ มีคตอย่างสลากภคเหมือนกัน.

แม้ภคอื่นอีกที่ชื่อ คภค ก็ยังมี (คือ) คนทั้งหลายบางพวกในโลกนี้ ให้ทำการฟังธรรมเป็นการใหญ่ และการบูชาในสำนักแล้วกล่าวว่ พวกข้าพเจ้า ไม่สามารถถวยแก่พระสงฆ์ทั้งสิ้นได้, ภค ๒ - ๓ ร้อย จรับภคยาของพวก ข้าพเจ้า ดังนี้, แล้วถวยน้ำอ้อยงบ เพื่อทราบจำนวนภค. คภคนี้ ย่อมควรแม่แก่ภคทั้งหลายผู้ถือปณทปาติกฐดงค์.

จิรวที่ควรแจก ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วในจิรวขันธกะ ส่วนเสนาสนะที่ ควรแจก และบิณฑบาตที่ควรแจก ข้าพเจ้าได้กล่าวในเสนาสนักขันธกะนี้ ด้วยประการฉะนี้.

[คิลานปัจจยที่ควรแจก]

ส่วนคิลานปัจจยที่ควรแจก ฟิงทราบอย่างนี้ :-

บรรดาภคมีเนยใสเป็นต้น พระราชาหรือราชมหามาตย์ ส่งเนยใส ร้อยหม้อก็ดี พันหม้อก็ดี ไปสู่สำนักก่อน. พระภคตทุทเทศกัฟิงตีระฆัง ให้ฯ เต็มภาชนะที่ถือมา จำเดิมแต่เถรอาสน์ลงมา. เนยใส่นั้น ย่อมควรแม่แก่ภค ทั้งหลายผู้ถือปณทปาติกฐดงค์.

ถ้าว่า พระมหาเถระทั้งหลายเป็นผู้มีค่าช้า มาภายหลัง อย่าพึงกล่าว
กะท่านว่า ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้ากำลังแจกแก่ภิกษุผู้มีพรรษา ๒๐, ลำดับของ
พวกท่านเลยไปเสียแล้ว, พึงพักลำดับไว้ ถวายแก่พระมหาเถระเหล่านั้นแล้ว
จึงถวายตามลำดับในภายหลัง.

ภิกษุทั้งหลายได้ฟัง (ข่าว) ว่า ที่สำนักโน้น มีเนยใสเกิดขึ้นมาก จึง
พากันมาแม้จากสำนักในระยะโยชน์หนึ่ง. พึงให้ตั้งแต่สถานที่เธอทั้งหลายมา
ทัน ๆ กันขึ้นอยู่.

เมื่อพวกนินิตมีอันเตวาสิกเป็นต้น จะรับแทนภิกษุทั้งหลายแม้ผู้มา
ไม่ทัน แต่เข้าอุปัจารสีมาแล้ว ก็ควรให้แท้.

พวกนินิตเหล่านั้นกล่าวว่า ท่านจงให้แก่อุปัชฌาย์อาจารย์ของข้าพเจ้า
ผู้ตั้งอยู่ภายนอกอุปัจารสีมา คั้งนี้ ไม่พึงให้.

ถ้าว่า ภิกษุทั้งหลายเป็นผู้เนื่องเป็นอันเดียวกันกับภิกษุผู้เข้าสู่อุปัจาร-
สีมาแล้ว มีที่ประตูสำนักของตนก็ดี ที่ภายในแห่งสำนักที่เดียวกันก็ดี, สีมาชื่อว่า
ขยายออกด้วยอำนาจบริษัท; เพราะฉะนั้น พึงให้. แม้เมื่อให้ส่วนแก่สังฆนวกะ
เสร็จแล้ว ก็พึงให้แก่ภิกษุทั้งหลายผู้มาภายหลังเหมือนกัน.

แต่ว่า เมื่อส่วนที่ ๒ ได้ยกขึ้นสู่เถรอาสน์แล้ว ส่วนที่ ๑ ย่อมไม่ถึง
แก่ภิกษุทั้งหลายผู้มาทีหลังอีก, พึงให้ตามลำดับพรรษาตั้งแต่ส่วนที่ ๒ ไป
เนยใสเป็นของที่ทายกเข้าไปสู่อุปัจารสีมาแล้วให้ในที่ใดที่หนึ่ง, เนยใสทั้งหมด
พึงแจกในที่ประชุมเท่านั้น.

ในสำนักใด มีภิกษุ ๑๐ รูป และหม้อเนยใสเป็นต้น อันทายกถวาย
๑๐ หม้อเหมือนกัน, ในสำนักนั้น พึงแจกกันรูปละหม้อ.

เนยใสมีหม้อเดียว, ภิกษุมี ๑๐ รูป, พึงแบ่งออกแล้วให้ถือเอา.

ถ้าว่า ภิกษุเหล่านั้นถือเอาว่า เนยใสทั้งหมดตามที่ตั้งอยู่นั้นแล ย่อมถึงแก่พวกเรา ดังนี้, เนยใสนั้น เป็นอันถือเอาไม่ชอบ, ย่อมเป็นของสงฆ์ในที่ซึ่งตนไปแล้ว ๆ ทีเดียว.

แต่ว่า ภิกษุเอียงหม้อ เทเนยใสลงในภาชนะหนึ่งแล้วกล่าวว่า นี่ถึงแก่พระมหาเถระ, ที่เหลือถึงแก่พวกเรา ดังนี้แล้ว กลับใส่น้ำมันลงในหม้อนั่นเอง ถือเอาไปตามต้องการ ควรอยู่.

ถ้าว่า เนยเป็นแท่ง แม้ขีดเป็นรอยถือเอาด้วยคิดว่า. ส่วนอื่นจากรอยที่ขีด ย่อมถึงแก่พระมหาเถระ, ส่วนที่เหลือถึงแก่พวกเรา ดังนี้ ย่อมเป็นอันถือเอาชอบ.

ในภิกษุและหม้อเนยใส แม้หย่อนหรือเกินกว่ากำหนดดังกล่าวแล้ว ก็พึงแบ่งกันโดยอุบายนั้นแล. ก็ถ้าว่า ภิกษุมืออยู่รูปเดียว เนยใสก็มีอยู่หม้อเดียว ภิกษุนั้นจะตีระฆังแล้วถือเอาด้วยคิดว่า นี่ถึงแก่เรา ดังนี้ก็ดี ควรอยู่. แม้จะให้ถึง (แก่ตน) ทีละน้อย ๆ อย่างนี้ว่า นี่ส่วนที่ ๑ ถึงแก่เรา นี่ส่วนที่ ๒ ดังนี้ก็ควร. แม้ในภตฺสขที่เหลือมีเนยขึ้นเป็นต้น ก็นัยนี้.

แต่ว่า รอยขีดไม่คงอยู่ในน้ำมันงาเป็นต้นที่ใสใด, น้ำมันงาเป็นต้นนั้น พึงตัดแจกแท้.

ภตฺสขมีขิงสดและพริกเป็นต้นก็ดี, สมณบริขารมีบาตรและภาชนะที่เหลือเป็นต้นก็ดี, ทั้งหมดพึงกำหนดให้ดีแล้วแจกตามนัยอันสมควรแก่อธิบายดังกล่าวแล้วนั้นแล.

ภิกษุผู้เฉียวฉลาด พึงพิจารณาบาติและอรรถกถาแล้วอย่าประมาทแจกปัจจัยของสงฆ์อย่างนั้นเกิด.

กล่าวด้วยปัจจัยที่ควรแจกโดยอาการทั้งปวง จบแล้วด้วยประการฉะนี้.

[ว่าด้วยหน้าที่ผู้แจก]

ภิกษุเจ้าหน้าที่ มีเจ้าหน้าที่แจกยาคุเป็นต้น ที่สงฆ์สมมติตั้งไว้ไม่ต้องถาม (สงฆ์) ก่อนก็ได้ พึงให้ชนทั้งหลายผู้มาสู่สถานที่แจกคนละกึ่งส่วน แต่ว่า ภิกษุที่มีได้รับสมมติต้องอุปโลกน์ให้.

เจ้าหน้าที่ผู้แจกของเล็กน้อย พึงให้เข็ม ๒ เล่ม คือ ยาวเล่มหนึ่ง สั้นเล่มหนึ่ง แก่ภิกษุผู้ทำจิรกรรมซึ่งกล่าวอยู่ว่า ท่านจงให้เข็ม ดังนี้. ไม่มีกิจที่จะต้องถามเพราะเกิดความรังเกียจว่า ภัณฑะของสงฆ์ไม่ควรแจก.

พึงให้มีดเล็กเล่มหนึ่ง แก่ภิกษุผู้มีความต้องการด้วยมีดเล็ก.

พึงให้รองเท้าคู่หนึ่ง แก่ภิกษุผู้ประสงค์จะเดินทางกันดาร.

พึงให้ประคดเอว แก่ภิกษุผู้มีความต้องการด้วยประคดเอว.

พึงให้อังสะ แก่ภิกษุผู้มา (ขอ) ว่า อังสะของข้าพเจ้าเก่าแล้ว.

พึงให้ผ้ากรองน้ำ แก่ภิกษุผู้มีความต้องการด้วยผ้ากรองน้ำ.

พึงให้กระบอกกรอง แก่ภิกษุผู้มีความต้องการด้วยกระบอกกรอง ถ้าไม่มีผ้า พึงให้กระบอกกรองพร้อมทั้งผ้า.

เมื่อภิกษุขอยู่ว่า ข้าพเจ้าจักเพิ่มแผ่นผ้าดาม พึงให้ ๆ พอแก่กุลิและอัททกุลี.

เมื่อภิกษุมานะ (บอก) ว่า ผ้ามณฑลไม่พอ พึงให้ผ้ามณฑลผืนหนึ่ง, พึงให้ผ้าอัททมณฑล ๒ ผืน. เมื่อเธอขอผ้ามณฑล ๒ ผืน ไม่พึงให้ ๒ ผืน.

พึงให้ผ้าที่พอแก่จิรตัวหนึ่ง แก่ภิกษุผู้มีความต้องการด้วยผ้าอนุวาด ด้านริและด้านสกัด.

ดวงเกสัชได้ประมาณทะนานหนึ่ง พึงให้ส่วนที่ ๓ จากทะนานหนึ่งนั้น แก่ภิกษุผู้อาพาธ ซึ่งมีความต้องการด้วยเกสัชมีเนยใสและเนยข้นเป็นต้น.

พระวินัยปิฎก จุลวรรค เล่ม ๗ ภาค ๒ - หน้าที่ 266

ครั้นให้ ๓ วันอย่างนั้น ครบทะนานหนึ่งแล้ว ตั้งแต่วันที่ ๔ ไป
ต้องเรียนสงฆ์แล้วจึงให้.

ในน้ำอ้อยงบเล่า ฟังให้ส่วนที่ ๓ ในวันหนึ่ง. เมื่อเต็มงบโดยครบ
๓ วันอย่างนั้นแล้ว ต่อแต่นั้นไป ต้องเรียนสงฆ์แล้วจึงให้.

คำที่เหลือทั้งปวง ตื่นทั้งนั้น ฉะนั้นแล.

เสนาสนักขันธก วรรณนา จบ

สังฆเภทขันธกะ

เรื่องมหานามสาकยะและอนรุทสาकยะ

[๑๓๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ที่อนุปิยนิกมของพวกเจ้ามัลละ ครั้งนั้น พวกสาकยกุมารที่มีชื่อเสียงออกผนวชตามพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงผนวชแล้ว.

[๑๓๘] สมัยนั้น มหานามสาकยะ และอนรุทสาकยะทั้ง ๒ เป็นพี่น้องกัน อนรุทสาकยะ เป็นสุขุมาลชาติ เธอมีปราสาท ๓ หลัง คือ สำหรับอยู่ในฤดูหนาวหลัง ๑ สำหรับอยู่ในฤดูร้อนหลัง ๑ สำหรับอยู่ในฤดูฝนหลัง ๑ เธออันเหล่าสตรีไม่มีบุรุษเจือปนบำเรอด้วยคนตรีตลอด ๔ เดือน ในปราสาทสำหรับฤดูฝน ไม่ลงมาภายใต้ปราสาทเลย ครั้งนั้น มหานามสาकยะคิดว่า บัดนี้พวกสาकยกุมารที่มีชื่อเสียงต่างออกผนวชตามพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงผนวชแล้ว แต่สกุลของเราไม่มีใครออกบวชเลย ถ้ากระไร เราหรืออนรุทชะพึงบวชจึงเข้าไปหาอนรุทสาकยะกล่าวว่า พ่ออนรุทชะ บัดนี้ พวกสาकยกุมารที่มีชื่อเสียงต่างออกผนวชตามพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงผนวชแล้ว แต่สกุลของเราไม่มีใครออกบวชเลย ถ้าเช่นนั้น น้องจงบวช หรือพี่จักบวช.

อ. ฉันเป็นสุขุมาลชาติ ไม่สามารถจะออกบวชได้ พี่จงบวชเถิด.

ม. พ่ออนรุทชะ น้องจงมา พี่จะพำสอนเรื่องการครองเรือนแก่น้องผู้อยู่ครองเรือน ชันตันต้องให้ไถนา ครั้นแล้วให้หว่าน ให้ไฉนน้ำเข้า ครั้นน้ำเข้ามากเกินไป ต้องให้ระบายน้ำออก ครั้นให้ระบายน้ำออกแล้ว ต้องให้ถอนหญ้า ครั้นแล้วต้องให้เกี่ยว ให้ขน ให้ตั้งลอม ให้นวด ให้สง

ฟางออก ให้ฝัดข้าวลึบออก ให้โปรยละออง ให้ขนขึ้นฉาง ครั้นถึงฤดูฝน
ต้องทำอย่างนี้ ๆ แลหะต่อไปอีก.

อ. การงานไม่หมดสิ้น ที่สุดของการงานไม่ปรากฏ เมื่อไรการงานจัก
หมดสิ้น เมื่อไรที่สุดของการงานจักปรากฏ เมื่อไรเราจักขวนขวายน้อย เพียบ-
พร้อมบำเรอด้วยเบญจกามคุณเที่ยวไป.

ม. พ่ออนุรุธะ การงานไม่หมดสิ้นสุดแน่ ที่สุดของการงาน ก็ไม่
ปรากฏ เมื่อการงานยังไม่สิ้น มารดา บิดา ปู่ ย่า ตา ยาย ก็ได้ตายไปแล้ว.

อ. ถ้าเช่นนั้น พึงเข้าใจเรื่องการอยู่ครองเรือนเองเถิด นั้นจักออก
บวชละ.

[๓๓๕] ครั้งนั้น อนุรุธสะกยะเข้าไปหามารดา แล้วกล่าวว่า ท่าน
แม่ หม่อมฉันปรารถนาจะออกบวช ขอท่านแม่จงอนุญาตให้หม่อมฉันออกบวช
เถิด เมื่ออนุรุธสะกยะกล่าวอย่างนี้แล้ว มารดาได้กล่าวว่า พ่ออนุรุธสะ
เจ้าทั้งสองเป็นลูกที่รักที่พึงใจ ไม่เป็นที่เกลียดชังของแม่ แม้ด้วยการตายของ
เจ้าทั้งหลายแม่ก็ไม่ปรารถนาจะจาก โฉนแม่จะยอมอนุญาตให้เจ้าทั้งสองผู้ยังมี
ชีวิตออกบวชเล่า.

แม่ครั้งสอง . . .

แม่ครั้งที่สาม อนุรุธสะกยะได้กล่าวกะมารดาว่า ท่านแม่ หม่อมฉัน
ปรารถนาจะออกบวช ขอท่านแม่จงอนุญาตให้หม่อมฉันออกบวชเถิด.

เรื่องพระเจ้าภัททิสากยะ

[๓๔๐] สมัยนั้น พระเจ้าภัททิสากยะได้ครองสมบัติเป็นราชาของ
พวกสากยะ และพระองค์เป็นพระสหายของอนุรุธสะกยะ ครั้งนั้น มารดาของ
อนุรุธสะกยะคิดว่า พระเจ้าภัททิสากยะนี้ครองสมบัติเป็นราชาของพวกสากยะ

เป็นพระสหายของอนรุทธศากยะ พระองค์จักไม่อาจทรงผนวช จึงได้กล่าวกะ
อนรุทธศากยะว่า พ่ออนรุทธะ ถ้าพระเจ้าภัททิสศากยะทรงผนวช เมื่อเป็น
เช่นนี้ เจ้าก็ออกบวชเถิด ลำดับนั้น อนรุทธศากยะเข้าไปเฝ้าพระเจ้าภัททิส
ศากยะ แล้วได้ทูลว่า สหาย บรรพชาของเราเนื่องด้วยท่าน.

ภ. สหาย ถ้าเช่นนั้น บรรพชาของท่านจะเนื่องด้วยเราหรือไม่เนื่อง
ก็ตาม นั้นช่างเถอะ ท่านจงบวชตามสบายของท่านเถิด.

อ. มาเถิด สหาย เราทั้งสองจักออกบวชด้วยกัน.

ภ. สหาย เราไม่สามารถจักออกบวช สิ่งอื่นใดที่เราสามารถจะทำให้
ท่านได้ เราจักทำสิ่งนั้นให้แก่ท่าน ท่านจงบวชเองเถิด.

อ. สหาย มารดาได้พูดกะเราอย่างนี้ว่า พ่ออนรุทธะ ถ้าพระเจ้าภัททิส
ศากยะทรงผนวช เมื่อเป็นเช่นนี้ เจ้าก็ออกบวชเถิด สหาย ก็ท่านได้พูดไว้
อย่างนี้ว่า สหาย ถ้าบรรพชาของท่านจะเนื่องด้วยเราหรือไม่เนื่องก็ตาม นั้น
ช่างเถอะ ท่านจงออกบวชตามความสบายของท่าน มาเถิด สหาย เราทั้งสอง
จะออกบวชด้วยกัน.

ก็สมัยนั้น คนทั้งหลายเป็นผู้พูดจริง ปฏิญาณจริง จึงพระเจ้าภัททิส
ศากยะได้ตรัสกะอนรุทธะว่า จงรออยู่สัก ๗ ปีเถิด สหายต่อล่วง ๗ ปีแล้ว
เราทั้งสองจึงจักออกบวชด้วยกัน.

อ. ๗ ปีนานนัก สหาย เราไม่สามารถจะรอได้ถึง ๗ ปี.

ภ. จงรออยู่สัก ๖ ปีเถิดสหาย... จงรออยู่สัก ๕ ปี ๔ ปี ๓ ปี
๒ ปี ๑ ปี ต่อล่วง ๑ ปีแล้ว เราทั้งสองจึงจักออกบวชด้วยกัน.

อ. ๑ ปีก็ย้งนานนัก สหาย เราไม่สามารถจะรอได้ถึง ๑ ปี.

ภ. จงรออยู่สัก ๗ เดือนเถิด สหาย ต่อล่วง ๗ เดือนแล้ว เราทั้ง
สองจักออกบวชด้วยกัน.

- อ. ๗ เดือนก็ยังไม่ทัน สหาย เราไม่สามารถจะรอได้ถึง ๗ เดือน
- ภ. จงรอรออยู่สัก ๖ เดือนเถิด สหาย... จงรอรออยู่สัก ๕ เดือน ๔ เดือน ๓ เดือน ๒ เดือน ๑ เดือน ถึงเดือน ต่อล่วงถึงเดือนแล้ว เราทั้งสองจักออกบวชด้วยกัน.
- อ. ถึงเดือนก็ยังไม่ทัน สหาย เราไม่สามารถจะรอได้ถึงถึงเดือน.
- ภ. จงรอรออยู่สัก ๗ วันเถิด สหาย พอเราได้มอบหมายราชสมบัติแก่พวกลูก ๆ และพี่น้อง.
- อ. ๗ วันไม่นานนักดอก สหาย เราจักรอ.

เรื่องคน ๗ คน

[๑๔๑] ครั้งนั้น พระเจ้าภัททิสากยะ อนุรุธระ อานนท์ ภักคุ กิมพิละและเทวทัต เป็น ๗ ทั้งอุบาสิซึ่งเป็นภุชามาลา เสด็จออกโดยเสนา ๔ เหล่า เหมือนเสด็จประพาสราชอุทยาน โดยเสนา ๔ เหล่า ไปกาลก่อน ฉะนั้น กษัตริย์ทั้ง ๖ องค์เสด็จไปไกลแล้วส่งเสนาให้กลับ แล้วย่างเข้าพรมแดน ทรงเปลื้องเครื่องประดับ เอาภูเขาห่อแล้ว ได้กล่าวกะอุบาสิผู้เป็นภุชามาลาว่า เชิญพนาย อุบาสิ กลับเถิด ทรัพย์เท่านี้พอเลี้ยงชีพท่านได้ละ.

[๑๔๒] ครั้งนั้น อุบาสิผู้เป็นภุชามาลาเมื่อจะกลับ คิดว่าเจ้าสากยะทั้งหลายเห็นมโหฬารนัก จะพึงให้ฆ่าเราเสียด้วยเข้าพระทัยว่า อุบาสินี้ให้พระกุมารทั้งหลายออกบวช ก็สากยกุมารเหล่านี้ยังทรงผนวชได้ ไฉนเราจักบวชไม่ได้เล่า เขาแก้ห่อเครื่องประดับเอาเครื่องประดับนั้นแขวนไว้บนต้นไม้ แล้วพูดว่า ของนี้เราให้แล้วแล ผู้ใดเห็น ผู้นั้นจงนำไปเถิด แล้วเข้าไปเฝ้าสากยกุมารเหล่านั้น สากยกุมารเหล่านั้น ทอดพระเนตรเห็นอุบาสิผู้เป็นภุชามาลากำลังเดินมาแต่ไกล ครั้นแล้วจึงรับสั่งถามว่า พนาย อุบาสิกลับมาทำไม.

อ. พระพุทธเจ้าข้า เมื่อข้าพระพุทธเจ้าจะกลับมา ณ ที่นี้ คิดว่าเจ้า-
สาकยะทั้งหลายเหี้ยมโหดนัก จะพึงให้ฆ่าเราเสียด้วยข้าพระทัยว่า อุบาลีนี้ให้
พระกุมารทั้งหลายออกบวช ก็สาकยกุมารเหล่านี้ยังทรงผนวชได้ ไฉน เราจัก
บวชไม่ได้เล่า ข้าพระพุทธเจ้านั้นแก้ห่อเครื่องประดับแล้ว เอาเครื่องประดับ
นั้นแขวนไว้บนต้นไม้ แล้วพูดว่า ของนี้เราให้แล้วแล ผู้ใดเห็น ผู้นั้นจงนำ
ไปเถิด แล้วจึงกลับมาจากที่นั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ศ. พนาย อุบาลี ท่านได้ทำถูกต้องแล้ว เพราะท่านกลับไป เจ้า-
สาकยะทั้งหลายเหี้ยมโหดนัก จะพึงให้ฆ่าท่านเสียด้วยข้าพระทัยว่า อุบาลีนี้ให้
พระกุมารทั้งหลายออกบวช

[๓๔๓] ลำดับนั้น สาकยกุมารเหล่านั้น พระอุบาลีผู้เป็นภุชามาลา
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นแล้วถวายบังคมประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า พวกหม่อมฉันเป็นเจ้าสาकยะยังมี
มานะ อุบาลีผู้เป็นภุชามาลานี้เป็นผู้รับใช้ของหม่อมฉันมานาน ขอพระผู้มี
พระภาคเจ้าจงให้อุบาลีผู้เป็นภุชามาลานี้บวชก่อนเถิด พวกหม่อมฉันจักทำการ
อภิวัต การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรม แก่อุบาลีผู้เป็นภุชามาลานี้
เมื่อเป็นอย่างนี้ ความถือตัวว่าเป็นสาकยะของพวกหม่อมฉันผู้เป็นสาकยะจัก
เสื่อมคลายลง.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าโปรดให้อุบาลีผู้เป็นภุชามาลาบวชก่อน
ให้สาकยกุมารเหล่านั้นผนวชต่อภายหลัง.

[๓๔๔] ครั้งต่อมา ในระหว่างพรรษานั้นเอง ท่านพระภัททิยะได้
ทำให้แจ้งซึ่งโศคาปัตติผล พระเทวทัตได้สำเร็จฤทธิ์ชั้นปุลุชน.

เรื่องพระภิกษุ

[๓๔๕] ครั้งนั้น ท่านพระภิกษุ ไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี ย่อมเปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ ครั้งนั้น ภิกษุมารูปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ท่านพระภิกษุ ไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี ได้เปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ พระพุทธเจ้าข้า ท่านพระภิกษุ ฝืนใจประพฤติพรหมจรรย์โดยไม่ต้องสงสัย หรือมิฉะนั้นก็ระลึกถึงสุขในราชสมบัติครั้งก่อนนั้นเอง ไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี จึงเปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุรูปหนึ่งว่า คุณก่อนภิกษุ เธอจงมา จงเรียกภิกษุภิกษุมาตามคำของเราว่า ท่านภิกษุ พระศาสดารับสั่งหาท่าน ภิกษุนั้นรับสนองพระพุทธพจน์แล้ว เข้าไปหาท่านพระภิกษุ ครั้นแล้วได้กล่าวว่า ท่านภิกษุ พระศาสดารับสั่งหาท่าน.

[๓๔๖] ท่านพระภิกษุรับคำของภิกษุนั้น แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อท่านพระภิกษุนั่งเรียบร้อยแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ ข่าว่า เธอไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี ได้เปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ จริงหรือ

ภ. จริงอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

พ. คุณก่อนภิกษุ ก็เธอพิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์อะไร ไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี จึงได้เปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ ดังนี้

ภ. พระพุทธเจ้าข้า เมื่อก่อนข้าพระพุทธเจ้าเป็นพระเจ้าแผ่นดิน แม้ภายในพระราชวังก็ได้จัดการรักษาไว้อย่างเรียบร้อย แม้ภายนอกพระราชวังก็ได้จัดการรักษาไว้อย่างเข้มแข็ง แม้ภายในพระนครก็ได้จัดการรักษาไว้เรียบร้อย แม้ภายนอกพระนครก็ได้จัดการรักษาไว้อย่างแข็งแรง แม้ภายในชนบทก็ได้จัดการรักษาไว้เรียบร้อย แม้ภายนอกชนบทก็ได้จัดการรักษาไว้อย่างมั่นคง พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้านั้น แม้เป็นผู้อันเขาทั้งหลายรักษาคุ้มครองแล้ว อย่างนี้ ก็ยังกลัว ยังหวั่น ยังหวาด ยังสะดุ้งอยู่ แต่บัดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี ลำพังผู้เดียวก็ไม่กลัว ไม่หวั่น ไม่หวาด ไม่สะดุ้ง ขวนขวายน้อย มีขนอันราบเรียบ เป็นอยู่ด้วยปัจจัย ๔ ที่ผู้อื่นให้ มีใจจุมฤคอยู่ ข้าพระพุทธเจ้าพิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์นี้แล ไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี... จึงเปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบเรื่องนั้นแล้ว ทรงเปล่งอุทานในเวลานั้น ว่าดังนี้

อุทานคาถา

[๓๔๗] บุคคลใดไม่มีความโกรธภายในจิต

และก้าวล่วงภพน้อยภพใหญ่มีประการเป็นอันมากเสียได้ เทวดาทั้งหลายไม่อาจถึงเห็นวาระจิตของบุคคลนั้น ผู้ปลอดภัย มีสุข ไม่มีโศก.

[๑๔๘] ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในอนุปิยนิกม ตามพุทธา-
ภิรมย์ แล้วเสด็จจาริกทางเมืองโกสัมพี เสด็จจาริกโดยลำดับถึงเมืองโกสัมพี
แล้ว ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ที่โฆสิตาราม เขตเมืองโกสัมพีนั้น.

เรื่องพระเทวทัต

[๑๔๙] ครั้งนั้น พระเทวทัตหลีกเลี่ยงอยู่ในที่สงัด เกิดความปริวิตก
แห่งจิตอย่างนี้ว่า เราจะพึงยังใครหนอให้เลื่อมใส เมื่อผู้ใดเลื่อมใสต่อเราแล้ว
ลาภสักการะเป็นอันมากจะพึงเกิดขึ้น ลำดับนั้น พระเทวทัตได้คิดต่อไปว่า
อชาตศัตรูกุมารนี้แล ยังหนุ่ม ยังเจริญต่อไป โฉนเราพึงยังอชาตศัตรูกุมาร
ให้เลื่อมใส เมื่ออชาตศัตรูกุมารนั้นเลื่อมใสต่อเราแล้ว ลาภสักการะเป็นอันมาก
จักเกิดขึ้น ลำดับนั้น พระเทวทัตเก็บเสนาสนะแล้ว ถือบาตร จีวร เดินทาง
ไปยังกรุงราชคฤห์ ถึงกรุงราชคฤห์ โดยลำดับ แล้วแปลงเพศของตนนิรมิต
เพศเป็นกุมารน้อยอายุพันสะเอว ได้ปรากฏบนพระเพลาของอชาตศัตรูกุมาร
ที่นั่น อชาตศัตรูกุมารกลัว ห้วนหวาด สะอื้น ตกพระทัย
พระเทวทัตจึงได้กล่าวกะอชาตศัตรูกุมารว่า พระกุมาร ท่านกลัวฉัน
หรือ

อ. จ๊ะ ฉันกลัว ท่านเป็นใคร

ท. ฉัน คือ พระเทวทัต

อ. ท่านเจ้าข้า ถ้าท่านเป็นพระผู้เป็นเจ้าเทวทัต ของงปรากฏด้วย
เพศของตนที่เดี๋ยวเถิด

ทันใดนั้น พระเทวทัตกลับเพศกุมารน้อยแล้ว ทรงสังฆาฏิ บาตร
และ จีวร ได้ยืนอยู่ข้างหน้าอชาตศัตรูกุมาร

ครั้งนั้น อชาตศัตรูกุมารเลื่อมใสยิ่งนัก ด้วยอิทธิปาฏิหาริย์นี้ของ พระเทวทัต ได้ไปสู่วิหารที่บำรุงทั้งเวลาเย็นทั้งเวลาเช้า ด้วยรถ ๕๐๐ คัน และนำ ภัตตาหาร ๕๐๐ สำรับไปด้วย

ครั้งนั้น พระเทวทัต อันลภัสการและความสรรเสริญครอบงำ รังรัดจิต และเกิดความปรารถนาเห็นปานนี้ว่า เราจะปกครองภิกษุสงฆ์ พระ- เทวทัตได้เสื่อมจากฤทธิ์นั้น พร้อมกับจิตตูปบาททีเดียว.

เรื่องกั๊กกุชโกปิยบุตร

[๓๕๐] สมัยนั้น โกปิยบุตรชื่อกั๊กกุชะ เป็นอุปัฏฐากของท่านพระ- มหาโมคคัลลานะ ผู้ตายไม่นาน ได้เข้าถึงมโนมัยกายอย่างหนึ่ง อัดภาพเห็น ปานดังนี้ ที่เขาได้มีขนาดเท่ากับคามเขตของชาวมคธ ๒ หรือ ๓ แห่ง เขาย่อม ไม่ยังตนและคนอื่นให้ลำบาก เพราะอัดภาพที่เขาได้นั้น ครั้งนั้น กั๊กกุชเท- พบุตร เข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะ อภิวัตแล้วยืน ณ ที่ควรส่วนข้าง หนึ่ง ครั้งแล้วได้กล่าวกะท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า ท่านเจ้าข้า พระเทวทัต อันลภัสการและความสรรเสริญ ครอบงำ รังรัดจิต แล้วได้เกิดความ ปรารถนาเห็นปานนี้ว่า เราจักปกครองภิกษุสงฆ์ ท่านเจ้าข้า พระเทวทัตได้ เสื่อมจากฤทธิ์นั้นแล้ว พร้อมกับจิตตูปบาททีเดียว กั๊กกุชเทบุตรได้กล่าว อย่างนี้แล้ว จึงอภิวัตท่านมหาโมคคัลลานะ กระทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั่นเอง.

[๓๕๑] ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระ- ภาคเจ้าถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า โกปิยบุตร ชื่อกั๊กกุชะ เป็นอุปัฏฐากของข้าพระพุทธเจ้า ผู้ตายไม่นาน ได้ เข้าถึงมโนมัยกายอย่างหนึ่ง อัดภาพเห็นปานดังนี้ ที่เขาได้มีขนาดเท่ากับคาม

เขตของชวามคธ ๒ หรือ ๓ แห่ง เขาย่อมไม่ยังตนและคนอื่นให้ลำบาก เพราะ
อติภาพที่เขาได้นั้นพระพุทธเจ้าข้า ครั้งนั้น กั๊กุทธเทพบุตรเข้าไปหาข้าพระ-
พุทธเจ้า อภิวัตแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวกะ
ข้าพระพุทธเจ้าว่า ท่านเจ้าข้า พระเทวทัตอันลากสักการะครอบงำ รังรัดจิต
แล้ว ได้เกิดความปรารถนาเห็นปานนี้ว่า เราจักปกครองภิกษุสงฆ์ ท่านเจ้าข้า
พระเทวทัตเสื่อมจากฤทธิ์นั้นแล้วพร้อมกับจิตตูปบาททีเดียว พระพุทธเจ้าข้า
กั๊กุทธเทพบุตรได้กล่าวอย่างนี้แล้ว อภิวัตข้าพระพุทธเจ้า กระทำประทักษิณ
แล้วหายไป ณ ที่นั่นเอง

พ. คุณ่อนโมคคัลลานะ ก็กั๊กุทธเทพบุตรอันเธอกำหนดรู้ซึ่งจิตด้วย
จิตแล้วหรือว่า กั๊กุทธเทพบุตรกล่าวคำอย่างหนึ่งอย่างใด คำนั้นทั้งหมดยอม
เป็นอย่างนั้นทีเดียว ไม่เป็นอย่างอื่น

ม. พระพุทธเจ้าข้า กั๊กุทธเทพบุตรอันข้าพระพุทธเจ้ากำหนดรู้จิต
ด้วยจิตแล้วว่า กั๊กุทธเทพบุตรกล่าวคำอย่างหนึ่งอย่างใด คำนั้นทั้งหมดยอม
เป็นอย่างนั้นทีเดียว ไม่เป็นอย่างอื่น

พ. คุณ่อนโมคคัลลานะ เธอจงรักษาวาจาฉันนั้น คุณ่อนโมคคัลลานะ
เธอจงรักษาวาจาฉันนั้น บัดนี้ โมฆบุรุษนั้นจักกระทำตนให้ปรากฏด้วยตนเอง.

เรื่องศาสดา ๕ จำพวก

[๓๕๒] คุณ่อนโมคคัลลานะ ศาสดา ๕ จำพวกเหล่านี้มีปรากฏอยู่ใน
โลก ๕ จำพวกเป็นไฉน คุณ่อนโมคคัลลานะ ศาสดาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้
มีศีลไม่บริสุทธิ์ ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ และว่า ศีลของเราบริสุทธิ์
ผูกผ่องไม่เศร้าหมอง สวาททั้งหลายย่อมรู้ซึ่งศาสดานั้นนั่นอย่างนี้ว่า ศาสดาผู้
เจริญนี้แท้เป็นผู้มีศีลไม่บริสุทธิ์ ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ และว่า

ศีลของเราบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่เศร้าหมอง ก็พวกเรานี้แหละพึงบอกแก่พวกคฤหัสถ์ ศาสดานั้นไม่เพียงมีความพอใจ ก็ความไม่พอใจใดแลจะพึงมี พวกเราจะพึงกล่าวกะศาสดา นั้นด้วยความไม่พอใจนั้นอย่างไร ก็ศาสนานั้นย่อมนับถือบูชาเราด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ คิถานปัจฉัยเภสัชบริขาร ท่านจักกระทำกรรมใดไว้ ท่านก็จักปรากฏด้วยกรรมนั้นเอง คู่ก่อนโมคคัลลณะสาวกทั้งหลายย่อมรักษาศาสดาเห็นปานนั้นโดยศีล ก็แล ศาสดาเห็นปานนั้นย่อมหวังการรักษาโดยศีลจากสาวกทั้งหลาย.

[๑๕๓] คู่ก่อนโมคคัลลณะ อนึ่ง ศาสดาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มิอาจชีวะไม่บริสุทธิ์ ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มีอาจชีวะบริสุทธิ์ และว่า อาจชีวะของเราบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่เศร้าหมอง สาวกทั้งหลายย่อมรู้ซึ่งศาสนานั้นนัยอย่างนี้ว่า ศาสดาผู้เจริญนี้แล เป็นผู้มีอาจชีวะไม่บริสุทธิ์ ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มีอาจชีวะบริสุทธิ์ และว่า อาจชีวะของเราบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่เศร้าหมอง ก็พวกเรานี้แหละพึงบอกแก่พวกคฤหัสถ์ ศาสดานั้นไม่เพียงมีความพอใจ ก็ความไม่พอใจใดแลจะพึงมี พวกเราจะพึงกล่าวกะศาสนานั้นด้วยความไม่พอใจนั้นอย่างไร ก็ศาสนานั้นย่อมนับถือบูชาเราด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิถานปัจฉัยเภสัชบริขาร ท่านจักกระทำกรรมใดไว้ ท่านก็จักปรากฏด้วยกรรมนั้นเอง คู่ก่อนโมคคัลลณะ สาวกทั้งหลายย่อมรักษาศาสดาเห็นปานนั้นโดยอาจชีวะก็แล ศาสดาเห็นปานนั้น ย่อมหวังเฉพาะซึ่งการรักษาโดยอาจชีวะจากสาวกทั้งหลาย.

[๑๕๔] คู่ก่อนโมคคัลลณะ อนึ่ง ศาสดาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มิชอบกรรมชานาไม่บริสุทธิ์ ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มีกรรมชานาบริสุทธิ์ และว่า กรรมชานาของเราบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่เศร้าหมอง สาวกทั้งหลายย่อมรู้ซึ่ง

ศาสดานั้นนั่นอย่างนี้ว่า ศาสดาผู้เจริญนี้แล เป็นผู้ที่มีธรรมเทศนาไม่บริสุทธิ์
ปฏิญาณว่าเราเป็นผู้มีธรรมเทศนาบริสุทธิ์ และว่า ธรรมเทศนาของเราบริสุทธิ์
สุดช่อง ไม่เศร้าหมอง ก็พวกเรานี้แหละพึงบอกแก่พวกคฤหัสถ์ ศาสดานั้น
ไม่เพียงมีความพอใจ ก็ความไม่พอใจใดแลพึงมี พวกเราจะพึงกล่าวกะศาสดา
นั้นด้วยความไม่พอใจนั้นอย่างไร ก็ศาสดานั้นย่อมนับถือบูชาเราด้วยจิวร
บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชบริวาร ท่านจักกระทำกรรมใดไว้
ท่านก็จักปรากฏด้วยกรรมนั้นเอง คุณก่อนโมคคัลลานะ สวาททั้งหลายย่อมรักษา
ศาสดาเห็นปานนั้นโดยธรรมเทศนา ก็แล ศาสดาเห็นปานนั้น ย่อมหวังเฉพาะ
ซึ่งการรักษา โดยธรรมเทศนาจากสวาททั้งหลาย.

[๓๕๕] คุณก่อนโมคคัลลานะ อนึ่ง ศาสดาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มี
ไวยากรณ์ไม่บริสุทธิ์ ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มีไวยากรณ์บริสุทธิ์ และว่า ไวยา-
กรณ์ของเราบริสุทธิ์ สุดช่อง ไม่เศร้าหมอง สวาททั้งหลายย่อมรู้ซึ่งศาสดานั้น
นั่นอย่างนี้ว่า ศาสดาผู้เจริญนี้แล เป็นผู้มีไวยากรณ์ไม่บริสุทธิ์ ปฏิญาณว่า
เราเป็นผู้มีไวยากรณ์บริสุทธิ์ และว่า ไวยากรณ์ของเราบริสุทธิ์ สุดช่อง ไม่
เศร้าหมอง ก็พวกเรานี้แหละพึงบอกแก่พวกคฤหัสถ์ ศาสดานั้นไม่เพียงมีความพอ
ใจ ก็ความไม่พอใจใดแลพึงมี พวกเราพึงกล่าวกะศาสดานั้นด้วยความไม่พอ
ใจนั้นอย่างไร ก็ศาสดานั้นย่อมนับถือบูชาเราด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ
และคิลานปัจฉัยเภสัชบริวาร ท่านจักกระทำกรรมใดไว้ ท่านก็จักปรากฏด้วย
กรรมนั้นเอง คุณก่อนโมคคัลลานะ สวาททั้งหลายย่อมรักษาศาสดาเห็นปานนั้น
โดยไวยากรณ์ ก็แลศาสดาเห็นปานนั้น ย่อมหวังเฉพาะซึ่งการรักษาโดยไวยา-
กรณ์จากสวาททั้งหลาย.

[๑๕๖] คุณก่อนโมคคัลลานะ อนึ่ง ศาสดาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึ
ญาณทัสสนะไม่บริสุทธิ์ ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มึญาณทัสสนะบริสุทธิ์ และว่า
ญาณทัสสนะของเราบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่เศร้าหมอง สวาททั้งหลายย่อมรู้ซึ่ง
ศาสดานั้นนั่นอย่างนี้ว่า ศาสดาผู้เจริญนี้แล เป็นผู้มึญาณทัสสนะไม่บริสุทธิ์
ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มึญาณทัสสนะบริสุทธิ์ และว่า ญาณทัสสนะของเรา
บริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่เศร้าหมอง ก็พวกเรานี้แหละพึงบอกแก่พวกคฤหัสถ์
ศาสดานั้นไม่พึงมีความพอใจ ก็ความไม่พอใจใดแลพึงมี พวกเราจะพึงกล่าว
กะศาสดานั้นด้วยความไม่พอใจนั้นอย่างไร ก็ศาสดานั้นย่อมนับถือบูชาเราด้วย
จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และกิลานปัจฉัยเภสัชบริจาร ท่านจักกระทำการ
ใดไว้ ท่านก็จักปรากฏด้วยกรรมนั้นเอง คุณก่อนโมคคัลลานะ สวาททั้งหลาย
ย่อมรักษาศาสดาเห็นปานนั้น โดยญาณทัสสนะ ก็แล ศาสดาเห็นปานนั้น
ย่อมหวังเฉพาะซึ่งการรักษาโดยญาณทัสสนะจากสวาททั้งหลาย.

คุณก่อนโมคคัลลานะ ศาสดา ๕ จำพวก เหล่านี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก.

[๑๕๗] คุณก่อนโมคคัลลานะ ก็เราแลเป็นผู้มึศีลบริสุทธิ์ ปฏิญาณว่า
เราเป็นผู้มึศีลบริสุทธิ์ และว่า ศีลของเราบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่เศร้าหมอง
แลสวาททั้งหลายย่อมไม่รักษาเราโดยศีลและเราก็ไม่หวังเฉพาะ ซึ่งการรักษา
โดยศีล จากสวาททั้งหลาย.

อนึ่ง เราเป็นผู้มึอาชีวะบริสุทธิ์...

อนึ่ง เราเป็นผู้มึธรรมเทศนาบริสุทธิ์...

อนึ่ง เราเป็นผู้มึไวยากรณ์บริสุทธิ์...

อนึ่ง เราเป็นผู้มึญาณทัสสนะบริสุทธิ์ ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มึญาณ
ทัสสนะบริสุทธิ์ และว่า ญาณทัสสนะของเราบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่เศร้าหมอง

แลสาวกทั้งหลายย่อมไม่รักษาเราโดยญาณทัสสนะ และเราก็ไม่หวังเฉพาะ ซึ่งการรักษาโดยญาณทัสสนะ จากสาวกทั้งหลาย.

เรื่องพระเทวทัต

[๑๕๘] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่เมืองโกสัมพี ตาม พุทธาภิรมย์ แล้วเสด็จจาริกไปทางกรุงราชคฤห์ เสด็จจาริกไปโดยลำดับถึง กรุงราชคฤห์แล้ว ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ที่เวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่ พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตกรุงราชคฤห์นั้น.

[๑๕๙] ครั้งนั้น ภิกษุเป็นอันมากเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า พระพุทธ- เจ้าข้า อชาตศัตรูกุมารได้ไปสู่ที่บารุงของพระเทวทัต ทั้งเวลาเย็นทั้งเวลาเช้า ด้วยรถ ๕๐๐ คัน แลนำภัตตาหาร ๕๐๐ ตำรับไปด้วย พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่าพอใจลาภสักการะ และความ สรรเสริญของเทวทัตเลย อชาตศัตรูกุมารจักไปสู่ที่บารุงของเทวทัต ทั้งเวลา เย็นทั้งเวลาเช้า ด้วยรถ ๕๐๐ คัน. แลจักนำภัตตาหาร ๕๐๐ ตำรับไปด้วย สักกัวัน คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เทวทัตพึงหวังความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย ถ้ายเดียว หวังความเจริญไม่ได้ เปรียบเหมือนคนทั้งหลายพึงทาน้ำดีหมีที่จุมูก ลูกสุนัขที่ดุร้าย ลูกสุนัขนั้นจะเป็นสัตว์ร้ายขึ้นยิ่งกว่าประมาณ ด้วยอาการ อย่างนี้แล แม้ฉันใด คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย อชาตศัตรูกุมารจักไปสู่ที่บารุงของ เทวทัต ทั้งเวลาเย็นทั้งเวลาเช้า ด้วยรถ ๕๐๐ คัน แลจักนำภัตตาหาร ๕๐๐ ตำรับไปด้วย สักกัวัน คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เทวทัตพึงหวังความเสื่อมใน กุศลธรรมทั้งหลายถ้ายเดียว หวังความเจริญไม่ได้ ฉะนั้นเหมือนกัน คุณก่อน ภิกษุทั้งหลาย ลาภสักการะและความสรรเสริญเกิดขึ้นแก่เทวทัตเพื่อฆ่าตน

ลาภสักการะและความสรรเสริญเกิดขึ้นแก่เทวทัตเพื่อความวอดวาย คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ต้นกล้วยย่อมแผ่ผลเพื่อฆ่าตน ย่อมแผ่ผลเพื่อความวอดวาย ฉนั้นใด ลาภสักการะและความสรรเสริญก็เกิดขึ้นแก่เทวทัตเพื่อฆ่าตน ลาภสักการะและความสรรเสริญเกิดขึ้นแก่เทวทัตเพื่อความวอดวาย ฉนั้นนั่นเหมือนกันแล คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม้ไผ่ย่อมตกขุยเพื่อฆ่าตน ย่อมตกขุยเพื่อความวอดวาย แม้ฉนั้นใด คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ลาภสักการะและความสรรเสริญก็เกิดขึ้นแก่เทวทัตเพื่อฆ่าตน ลาภสักการะและความสรรเสริญเกิดขึ้นแก่เทวทัตเพื่อความวอดวาย ฉนั้นนั่นเหมือนกันแล คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม้ไผ่ย่อมตกขุยเพื่อฆ่าตน ย่อมตกขุยเพื่อความวอดวาย แม้ฉนั้นใด คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ลาภสักการะและความสรรเสริญเกิดขึ้นแก่เทวทัตเพื่อฆ่าตน ลาภสักการะและความสรรเสริญเกิดขึ้นแก่เทวทัตเพื่อความวอดวาย ฉนั้นนั่นเหมือนกันแล คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย แม่ม้าอัศตรย่อมตั้งครรรภ์เพื่อฆ่าตน ย่อมตั้งครรรภ์เพื่อความวอดวาย แม้ฉนั้นใด คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ลาภสักการะและความสรรเสริญก็เกิดขึ้นแก่เทวทัตเพื่อฆ่าตน ลาภสักการะและความสรรเสริญเกิดขึ้นแก่เทวทัตเพื่อความวอดวาย ฉนั้นนั่นเหมือนกันแล.

[๓๖๐] พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไวยากรณ์บาลีนี้แล้ว จึงตรัสคาถาประพันธ์ ดังต่อไปนี้ :-

ผลกล้วยย่อมฆ่าต้นกล้วย ขุยไผ่ย่อม

**ฆ่าต้นไผ่ ขุยไผ่ย่อมฆ่าต้นไผ่ สักการะ
ย่อมฆ่าคนชั่ว เหมือนม้าอัศตรซึ่งเกิดใน
ครรรภ์ ย่อมฆ่าแม่ม้าอัศตร ฉะนั้น.**

ปฐมภาณวาร จบ

พระเทวทัตทูลขอปกครองสงฆ์

[๓๖๑] ก็โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าอันบริษัทหมู่ใหญ่ แวดล้อมแล้ว ประทับนั่งแสดงธรรมแก่บริษัทพร้อมทั้งพระราชา ครั้งนั้น พระเทวทัตลุกจากอาสนะ ห่มผ้าเฉียงบ่า นั่งกระโห่งประคองอัญชลีไปทาง พระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงพระชราแล้ว เป็นผู้เฒ่าแก่หง่อมแล้ว ล่วงกาลผ่านวัยไปแล้ว บัดนี้ ขอ พระองค์จงทรงชวนขวนขวายน้อย ประกอบปฏิญฺฐธรรมสุขวิหารอยู่เถิด ของจอมอบ ภิภุสงฆ์แก่ข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าจักปกครองภิภุสงฆ์.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสห้ามว่า อย่าเลยเทวทัต เธออย่าพอใจที่จะ ปกครองภิภุสงฆ์เลย.

แม้ครั้งที่สอง...

แม้ครั้งที่สาม พระเทวทัตก็ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระ- พุทธเจ้าข้า บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระชราแล้ว เป็นผู้เฒ่า แก่หง่อม แล้ว ล่วงกาลผ่านวัยไปแล้ว บัดนี้ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงทรงชวนขวนขวายน้อย ประกอบปฏิญฺฐธรรมสุขวิหารอยู่เถิด ของจอมอบภิภุสงฆ์แก่ข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าจักปกครองภิภุสงฆ์.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนเทวทัต แม้แต่สารีบุตรและ โมคคัลลานะ เรายังไม่มอบภิภุสงฆ์ให้ โฉนจะพึงมอบให้เธอผู้ เช่นชากศพ ผู้บริโภคนัจฉัย เช่นก้อนเขฬะเล่า.

ที่นั่น พระเทวทัตคิดว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรุกรานเรากลางบริษัท พร้อมด้วยพระราชา ด้วยวาตะว่าบริโภคนัจฉัยคุณก้อนเขฬะ ทรงยกย่องแต่ พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ดังนี้ จึงโกรธ น้อยใจ ถวายบังคมพระผู้มี พระภาคเจ้า ทำประทักษิณแล้วกลับไป.

นี้แหละ พระเทวทัตได้ผูกอาฆาตในพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นครั้งแรก.

ปกาสณียกรรม

[๓๖๒] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล สงฆ์จึงลงปกาสณียกรรมในกรุงราชคฤห์แก่ เทวทัตว่า ปกติของพระเทวทัตก่อนเป็นอย่างหนึ่ง เดียวนี้เป็นอีกอย่างหนึ่ง พระเทวทัตทำอะไรด้วยกาย วาจา ไม่พียงเห็นว่าพระพุทฺธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ เป็นอย่างนั้น พียงเห็นเฉพาะตัวพระเทวทัตเอง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พียงทำอย่างนี้

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พียงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยฉัตตัตถุติยกรรม วาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาทำปกาสณียกรรม

ท่านเจ้าข้า ขอพระสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่ง ของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พียงทำปกาสณียกรรมในกรุงราชคฤห์แก่พระ- เทวทัตว่า ปกติของพระเทวทัตก่อนเป็นอย่างหนึ่ง เดียวนี้เป็นอีก อย่างหนึ่ง พระเทวทัตทำอะไรด้วยกาย วาจา ไม่พียงเห็นว่า พระพุทฺธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ เป็นอย่างนั้น พียงเห็นเฉพาะ ตัวเทวทัตเอง นี้เป็นฉัตต.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์ทำปกาสณียกรรมใน กรุงราชคฤห์แก่พระเทวทัตว่า ปกติของพระเทวทัตก่อนเป็นอย่างหนึ่ง เดียวนี้เป็นอีกอย่างหนึ่ง พระเทวทัตทำอะไรด้วยกาย วาจา ไม่

พึงเห็นว่าพระพุทฺธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ เป็นอย่างนั้น พึงเห็นเฉพาะตัวพระเทวทัตเอง การทำปกาสณียกรรมในกรุงราชคฤห์ แก่พระเทวทัตว่า ปกติของพระเทวทัตก่อนเป็นอย่างหนึ่ง เดียวนี้เป็นอีกอย่างหนึ่ง พระเทวทัตทำอย่างใดด้วยกาย วาจา ไม่พึงเห็นว่าพระพุทฺธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ เป็นอย่างนั้น พึงเห็นเฉพาะตัวพระเทวทัตเอง ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

ปกาสณียกรรมในกรุงราชคฤห์ อันสงฆ์กระทำแล้ว แก่พระเทวทัตว่า ปกติของพระเทวทัตก่อนเป็นอย่างหนึ่ง เดียวนี้เป็นอีกอย่างหนึ่ง พระเทวทัตทำอย่างใดด้วยกาย วาจา ไม่พึงเห็นว่าพระพุทฺธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ เป็นอย่างนั้น พึงเห็นเฉพาะตัวพระเทวทัตเอง ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

[๓๖๓] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะท่านพระสารีบุตรว่า ลูกก่อนสารีบุตร ถ้ากระนั้น เธอจงประกาศเทวทัตในกรุงราชคฤห์.

ท่านพระสารีบุตรทูลถามว่า เมื่อก่อนข้าพระพุทธเจ้ากล่าวชมพระเทวทัตในกรุงราชคฤห์ว่า โคธิบุตรมีฤทธิ์มาก โคธิบุตรมีอำนาจมาก ข้าพระพุทธเจ้าจะประกาศพระเทวทัตในกรุงราชคฤห์อย่างไร พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ลูกก่อนสารีบุตร เธอกล่าวชมเทวทัตในกรุงราชคฤห์แล้ว เท่าที่เป็นจริงว่า โคธิบุตรมีฤทธิ์มาก โคธิบุตรมีอำนาจมาก.

ส. อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ลูกก่อนสารีบุตร เธอจงประกาศเทวทัตในกรุงราชคฤห์เท่าที่เป็นจริง เหมือนอย่างนั้นแล.

ท่านพระสารีบุตร ทูลรับสนองพระพุทธพจน์แล้ว.

[๑๖๔] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล สงฆ์จึงสมมติสารีบุตรเพื่อประกาศเทวทัตในกรุงราชคฤห์ว่า ปกติของพระเทวทัตก่อนเป็นอย่างหนึ่ง เดียวนี้เป็นอีกอย่างหนึ่ง พระเทวทัตทำอย่างใดด้วยกาย วาจา ไม่พึงเห็นพระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ เป็นอย่างนั้น พึงเห็นเฉพาะตัวเทวทัตเอง.

วิธีสมมติ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงสมมติอย่างนี้

พึงขอร้องสารีบุตรก่อน ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุกขกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติท่านพระสารีบุตรเพื่อประกาศพระเทวทัตในกรุงราชคฤห์ว่า ปกติของพระเทวทัต ก่อนเป็นอย่างหนึ่ง เดียวนี้เป็นอีกอย่างหนึ่ง พระเทวทัตทำอย่างใดด้วยกาย วาจา ไม่พึงเห็นว่า พระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ เป็นอย่างนั้น พึงเห็นเฉพาะตัว พระเทวทัตเอง นี้เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติท่านพระสารีบุตรเพื่อประกาศพระเทวทัตในกรุงราชคฤห์ว่า ปกติของพระเทวทัต ก่อนเป็นอย่างหนึ่ง เดียวนี้เป็นอีกอย่างหนึ่ง พระเทวทัตทำอย่างใด

ด้วยกาย วาจา ไม่พียงเห็นว่าพระพุทฺธ พระธรรม หรือพระสงฆ์
เป็นอย่างนั้น พียงเห็นเฉพาะตัวพระเทวทัตเอง การสมมติท่านพระ
สารีบุตรเพื่อประกาศพระเทวทัตในกรุงราชคฤหว่า ปกติของพระ
เทวทัตก่อนเป็นอย่างหนึ่ง เดียวนี้เป็นอีกอย่างหนึ่ง พระเทวทัตทำ
อย่างใดด้วยกาย วาจา ไม่พียงเห็นพระพุทฺธ พระธรรม หรือพระ-
สงฆ์ เป็นอย่างนั้น พียงเห็นเฉพาะตัวพระเทวทัตเอง ชอบแก่ท่าน
ผู้ใด ท่านผู้นั้นพียงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพียงพูด
ท่านพระสารีบุตรอันสงฆ์สมมติแล้ว เพื่อประกาศพระ-
เทวทัตในกรุงราชคฤหว่า ปกติของพระเทวทัต ก่อนเป็นอย่างหนึ่ง
เดียวนี้เป็นอีกอย่างหนึ่ง พระเทวทัตทำอย่างใดด้วยกาย วาจา ไม่
พียงเห็นว่าพระพุทฺธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ เป็นอย่างนั้น พียงเห็น
เฉพาะตัวพระเทวทัตเอง ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงมี ข้ำพเจ้าทรง
ความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

[๓๖๕] ก็ท่านพระสารีบุตรได้รับสมมติแล้ว จึงเข้าไปสู่กรุงราชคฤห
พร้อมกับภิกษุมารูป แล้วได้ประกาศพระเทวทัตในกรุงราชคฤหว่า ปกติ
ของพระเทวทัต ก่อนเป็นอย่างหนึ่ง เดียวนี้เป็นอีกอย่างหนึ่ง พระเทวทัต
ทำอย่างใดด้วยกาย วาจา ไม่พียงเห็นว่าพระพุทฺธ พระธรรม หรือพระสงฆ์
เป็นอย่างนั้น พียงเห็นเฉพาะตัวพระเทวทัตเอง

ประชาชนในกรุงราชคฤหนั้นพวกที่ไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใสไว้ปัญญา
ท่านกล่าวอย่างนี้ว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ เป็นคนริษยา
ย่อมเกียดกันลากสักการะของพระเทวทัต

ส่วนประชาชนพวกที่มีศรัทธา เลื่อมใส เป็นบัณฑิต มีปัญญาดี
กล่าวอย่างนี้ว่า เรื่องนี้คงจักไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้ารับ
สั่งให้ประกาศพระเทวทัตในกรุงราชคฤห.

เรื่องอชาตศัตรูกุมาร

[๑๖๖] ครั้งนั้น พระเทวทัตเข้าไปหาอชาตศัตรูกุมาร แล้วได้กล่าว ว่า คุณก่อนกุมาร เมื่อก่อนคนทั้งหลายมีอายุยืน เดียวนี้มีอายุสั้น ก็การที่ท่าน จะพึงตายเสียเมื่อยังเป็นเด็ก นั้นเป็นฐานะจะมีได้ คุณก่อนกุมาร ถ้ากระนั้น ท่านจงปลงพระชนม์พระชนกเสียแล้วเป็นพระเจ้าแผ่นดิน อาตมาจักปลงพระ- ชนม์พระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วเป็นพระพุทธเจ้า ครั้งนั้น อชาตศัตรูกุมารคิดว่า พระผู้เป็นเจ้า เทวทัตมีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก พระผู้เป็นเจ้าเทวทัตพึงทราบ แน่ แล้วเหินบกฤษณะพระเพลา ทรงกล้ว ห้วนหวาด สะดุ้งพระทัยรีบเสด็จ เข้าไปภายในพระราชวังแต่เวลากลางวัน พวกมหาอำมาตย์ผู้รักษาภายในพระ- ราชวัง ได้แลเห็นอชาตศัตรูกุมารทรงกล้ว ห้วนหวาด สะดุ้งพระทัยรีบเสด็จ เข้ามาภายในพระราชวัง แต่เวลากลางวัน จึงรีบจับไว้ มหาอำมาตย์เหล่านั้น ตรวจค้นพบกฤษณะบออยู่ที่พระเพลาแล้วได้ทูลถามอชาตศัตรูกุมารว่า พระองค์ ประสงค์จะทำการอันใด พระเจ้าข้า

อ. เราประสงค์จะปลงพระชนม์พระชนก

ม. ใครใช้พระองค์

อ. พระผู้เป็นเจ้าเทวทัต

มหาอำมาตย์บางพวกได้ลงมติอย่างนี้ว่า ควรปลงพระชนม์พระกุมาร ควรฆ่าพระเทวทัต และภิกษุทั้งหมด

มหาอำมาตย์บางพวกได้ลงมติอย่างนี้ว่า ไม่ควรฆ่าพวกภิกษุ เพราะ พวกภิกษุไม่ผิดอะไร ควรปลงพระชนม์พระกุมาร และฆ่าพระเทวทัต

มหาอำมาตย์บางพวกได้ลงมติอย่างนี้ว่า ไม่ควรปลงพระชนม์พระ- กุมาร ไม่ควรฆ่าพระเทวทัต ไม่ควรฆ่าพวกภิกษุ ควรกราบทูลพระราชา พระ- ราชารับสั่งอย่างใด พวกเราจักทำอย่างนั้น.

[๓๖๗] ครั้งนั้น มหาอำมาตย์เหล่านั้นกุมมอชาติสัตตกุมารเข้าไปเฝ้า
พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระเจ้าพิมพิสารจอม
เสนามาคชราช

พ. คุณก่อนพนาย มหาอำมาตย์ทั้งหลายลงมตอย่างไร

ม. ขอเดชะ มหาอำมาตย์บางพวกได้ลงมตอย่างนี้ว่า ควรปลงพระ-
ชนม์พระกุมาร ควรฆ่าพระเทวทัต และภิกษุทั้งหมด มหาอำมาตย์บางพวก
ได้ลงมตอย่างนี้ว่า ไม่ควรฆ่าพวกภิกษุ เพราะพวกภิกษุไม่ผิดอะไร ควรปลง
พระชนม์พระกุมารและฆ่าพระเทวทัต มหาอำมาตย์บางพวกได้ลงมตอย่างนี้ว่า
ไม่ควรปลงพระชนม์พระกุมาร ไม่ควรฆ่าพระเทวทัต ไม่ควรฆ่าพวกภิกษุ
ควรกราบทูลพระราชา พระราชารับสั่งอย่างไร พวกเราจักทำอย่างนั้น

พ. คุณก่อนพนาย พระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ จักทำอะไร
ได้ชั้นแรกทีเดียว พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประกาศพระเทวทัต ในกรุง
ราชคฤห์มิใช่หรือ ว่า ปกติของพระเทวทัต ก่อนเป็นอย่างหนึ่ง เดียวนี้เป็น
อีกอย่างหนึ่ง พระเทวทัตทำอะไรด้วยกาย วาจา ไม่พียงเห็นว่าพระพุทธ
พระธรรม หรือพระสงฆ์เป็นอย่างนั้น พียงเห็นเฉพาะตัวพระเทวทัตเอง

บรรดามหาอำมาตย์ เหล่านั้น พวกที่ลงมตอย่างนี้ว่า ควรปลงพระ-
ชนม์พระกุมาร ควรฆ่าพระเทวทัต และภิกษุทั้งหมด พระราชาได้ทรงถอดยศ
พวกเธอเสีย

พวกที่ลงมตอย่างนี้ว่า ไม่ควรฆ่าพวกภิกษุ เพราะพวกภิกษุไม่ผิด
อะไร ควรปลงพระชนม์พระกุมาร และฆ่าพระเทวทัต พระราชาได้ทรงลด
ตำแหน่งพวกเธอ

พวกที่ลงมตอย่างนี้ว่า ไม่ควรปลงพระชนม์พระกุมาร ไม่ควรฆ่า
พระเทวทัต ไม่ควรฆ่าพวกภิกษุ ควรกราบทูลพระราชา พระราชาสั่งอย่างไร
พวกเราจักทำอย่างนั้น พระราชาได้ทรงเลื่อนตำแหน่งพวกเธอ

ลำดับนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช ได้รับสั่งถาม อชา-
ตัตถกุมารว่า ลูก เจ้าต้องการฆ่าพ่อเพื่ออะไร

อชาตัตถกุมารกราบทูลว่า หม่อมฉันต้องการราชสมบัติ พระพุทธ-
เจ้าข้า

พระราชตรัสว่า ลูก ถ้าเจ้าต้องการราชสมบัติ ราชสมบัตินี้เป็น
ของเจ้าแล้วทรงมอบราชสมบัติแก่อชาตัตถกุมาร.

พระเทวทัตส่งคนไปปลงพระชนม์พระศาสดา

[๓๖๘] ครั้งนั้น พระเทวทัตเข้าไปหาอชาตัตถกุมาร แล้วถวาย
พระพรว่า ขอถวายพระพร ขอมหาบพิตรจงรับสั่งใช้ ราชบุรุษผู้จักปลง
พระชนม์ พระสมณโคดม ลำดับนั้น อชาตัตถกุมาร รับสั่งใช้คนทั้งหลาย
ว่า พนาย พระผู้เป็นเจ้าเทวทัตสั่งอย่างไร ท่านทั้งหลายจงทำอย่างนั้น ลำดับ
นั้น พระเทวทัตจึงสั่งราชบุรุษคนหนึ่งว่า เจ้าจงไป พระสมณโคดมประทับ
อยู่ในโอกาสโน้น จงปลงพระชนม์พระองค์แล้วจงมาทางนี้ ดังนี้ ชุมราชบุรุษ
ไว้ ๒ คนริมทางนั้นด้วยสั่งว่า ราชบุรุษใดมาทางนี้ถ้าพึงผู้เดียว เจ้าทั้งสองจง
ฆ่าราชบุรุษนั้นแล้วมาทางนี้ได้ชุมบุรุษไว้ ๔ คนริมทางนั้นด้วยสั่งว่า ราชบุรุษ
เหล่าใดมาทางนี้ ๒ คน เจ้าทั้ง ๔ คน จงฆ่าราชบุรุษ ๒ คนนั้น แล้วมาทาง
นี้ ได้ชุมบุรุษไว้ ๘ คน ริมทางนั้นด้วยสั่งว่า ราชบุรุษเหล่าใดมาทางนี้ ๔ คน
เจ้าทั้ง ๘ คน จงฆ่าราชบุรุษ ๔ คนนั้นแล้วมาทางนี้ ได้ชุมราชบุรุษไว้ ๑๖

คนริมทางนั้น ด้วยสั่งว่า ราชบุรุษเหล่าใดมาทางนี้ ๘ คน เข้าทั้ง ๑๖ คน จง
นำราชบุรุษ ๘ คนนั้นเข้ามา.

ทรงแสดงอนุப்புพิกถา

[๑๖๕] ครั้งนั้น บุรุษคนเดียวนั้นถือดาบและโล่ผูกสอดแล่งธนู
แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า กถว ห้วนหวาด สะทกสะท้าน มีกายแข็ง
ได้ยืนอยู่ในที่ไม่ใกล้พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ได้ทอดพระเนตรเห็นบุรุษนั้น ผู้
กถว ห้วนหวาด สะทกสะท้าน มีกายแข็ง ยืนอยู่ ครั้นแล้วได้ตรัสกะบุรุษ
นั้นว่า มาเถิด เจ้าอย่ากถวเลย จึงบุรุษนั้นวางดาบและโล่ปลดแล่งธนูวางไว้
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ชบสรีระลงแทบพระ-
บาทยุคลของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วได้กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า โทษมาถึง
ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าตามความโง่ ตามความหลง ตามอกุศล เพราะข้าพระพุทธ
เจ้ามีจิตคิดประทุษร้าย มีจิตคิดจะฆ่าเข้ามาถึงที่นี่ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าโปรด
รับโทษของข้าพระพุทธเจ้านั้น โดยความเป็นโทษ เพื่อความสำรวมต่อไป
พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เออเถอะเจ้า โทษมาถึงเจ้าตามความโง่
ตามความหลง ตามอกุศล เพราะเจ้ามีจิตคิดประทุษร้าย มีจิตคิดจะฆ่า เข้า
มาถึงที่นี่ เมื่อใดเจ้าเห็นโทษ โดยความเป็นโทษ แล้วทำคืนตามธรรม เมื่อนั้น
เรารับโทษนั้นของเจ้า เพราะผู้ใดเห็นโทษโดยความเป็นโทษ แล้วทำคืนตาม
ธรรม ถึงความสำรวมต่อไป ข้อนั้น เป็นความเจริญในอริยวินัย

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงอนุப்புพิกถาแก่บุรุษนั้น คือ
ทรงแสดงทาน ศีล สวรรค์ และอาทีนพ ความต่ำทราม ความเศร้าหมอง
ของกามทั้งหลาย แล้วจึงทรงประกาศอนิสงส์ในการออกจากกาม เมื่อพระผู้มี

พระภาคเจ้าทรงทราบว่า บุรุษนั้นมีจิตคล่อง มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตสูงขึ้น มีจิตผ่องใส จึงทรงแสดงพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดวงตาเห็นธรรมปราศจากธุลีปราศจากมลทินว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา ได้เกิดแก่บุรุษนั้น ณ ที่นั้นนั้นแล คุณผู้ที่สะอาดปราศจากมลทิน ควรได้รับน้ำข้อมเป็นอย่างดี ฉะนั้น ครั้งนั้น บุรุษนั้นมีธรรมอันเห็นแล้ว ได้บรรลุธรรมแล้ว ได้รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว มีธรรมอันหยั่งลงแล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย ถึงความเป็นผู้แก้แล้วไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยายอย่างนี้ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีครว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทางหรือส่องประทีปในที่มืดด้วยตั้งใจว่า คนมีจักขุจักเห็นรูป ดังนี้ ข้าพระพุทธเจ้านี้ขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า พระธรรม และภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่นี้เป็นต้นไป.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าได้รับสั่งกะบุรุษนั้นว่า เจ้าอย่าไปทางนี้ จงไปทางนี้ แล้วทรงส่งไปทางอื่น.

[๓๗๐] ครั้งนั้น บุรุษสองคนนั้นคิดว่า ทำไมหนอ บุรุษคนเคียว นั้นจึงมาช้านัก. แล้วเดินสวนทางไป ได้พบพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่ง ณ โคนไม้แห่งหนึ่ง แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงอนุปพิภพิกถาแก่บุรุษ ๒ คน นั้น . . . พวกเขา . . . ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้กราบทูลพระ -

ผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ภายตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธเจ้าข้า...ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจง ทรงจำข้าพระพุทธเจ้าทั้งสองว่า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าได้รับสั่งกะบุรุษทั้งสองนั้นว่า เจ้าทั้งสอง นั้นว่า เจ้าทั้งสองอย่าไปทางนี้ จงไปทางนี้ แล้วทรงส่งไปทางอื่น.

[๓๗๑] ครั้งนั้น บุรุษ ๔ คนนั้น...

ครั้งนั้น บุรุษ ๘ คนนั้น...

ครั้งนั้น บุรุษ ๑๖ คนนั้น คิดว่า ทำไมหนอ บุรุษ ๘ คนนั้นมาเข้า นัก แล้วเดินสวนทางไป ได้ไปพบพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่ง ณ ที่โคน ไม้แห่งหนึ่ง จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงอนุปุกพิถาแก่บุรุษ ๑๖ คนนั้น คือ ทรงแสดงทาน ศีล...พวกเขา...ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ภายตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธเจ้าข้า...ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงทรงจำข้าพระพุทธเจ้าทั้ง ๑๖ คนว่า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป

ครั้งนั้น บุรุษคนเดียวนั้นได้เข้าไปหาพระเทวทัต แล้วได้กล่าวว่า ท่านเจ้าข้า กระผมไม่สามารถจะปลงพระชนม์พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นได้ เพราะพระองค์มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก พระเทวทัตจึงกล่าวว่า อย่าเลยเจ้า อย่าปลงพระชนม์พระสมณโคดมเลย เรายี่แหละจักปลงพระชนม์พระสมณโคดม.

พระเทวทัตทำโลหิตุปบาท

[๓๗๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จจงกรมอยู่ ณ เขาคิชฌ-
ณูภูบรรพต ครั้งนั้น พระเทวทัตขึ้นสู่คิชฌณูภูบรรพต แล้วกลิ้งศิลาก้อนใหญ่
ด้วยหมายใจว่า จักปลงพระชนม์พระสมณโคดมด้วยศิลานี้ ยอดบรรพตทั้งสอง
โน้มมารับศิลานั้นไว้ สะเก็ดกระเด็นจากศิลานั้นต้องพระบาทของพระผู้มีพระ-
ภาคเจ้า ทำพระโลหิตให้ห้อขึ้นแล้วขณะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแหงนขึ้น
ไปได้ตรัสกะพระเทวทัตว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ เธอสั่งสมบาปมิใช่บุญไว้มากนัก
เพราะมีจิตคิดประทุษร้าย มีจิตคิดฆ่ายังโลหิตของตถาคตให้ห้อขึ้น ลำดับนั้น
พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้จัดเป็น
อนันตริยกรรมข้อที่ ๑ ที่เทวทัตสั่งสมแล้ว เพราะเธอ มีจิตคิดประทุษร้าย
มีจิตคิดฆ่า ทำโลหิตของตถาคตให้ห้อขึ้น ภิกษุทั้งหลายได้สดับข่าวว่า พระ-
เทวทัตได้ประกอบการปลงพระชนม์พระผู้มีพระภาคเจ้า ก็ภิกษุเหล่านั้นจึงกรม
อยู่รอบ ๆ วิหารของพระผู้มีพระภาคเจ้า ทำการสาธยายมีเสียงสูงเสียงดัง เพื่อ
รักษาคุ่มครองป้องกันพระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสดับเสียง
สาธยาย มีเสียงแข็งแซ่ แล้วรับสั่งกะท่านพระอานนท์ว่า คุณก่อนอานนท์ นั้น
เสียงสาธยาย มีเสียงแข็งแซ่ อะไรกัน.

ท่านอานนท์ทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุทั้งหลายได้สดับข่าวว่า
พระเทวทัตได้ประกอบการปลงพระชนม์พระผู้มีพระภาคเจ้า ก็ภิกษุเหล่านั้นจึง
กรมอยู่รอบ ๆ วิหารของพระผู้มีพระภาคเจ้าทำการสาธยายมีเสียงแข็งแซ่ เพื่อ
รักษาคุ่มครองป้องกันพระผู้มีพระภาคเจ้า เสียงนั้นนั่น เป็นเสียงสาธยาย มี
เสียงแข็งแซ่ พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนอานนท์ ถ้ากระนั้น เธอจงเรียกภิกษุ
ทั้งหลายเหล่านั้นมาตามคำของเราว่า พระศาสดารับสั่งหาท่านทั้งหลาย.

ท่านพระอานนท์ทุลรับสนองพระพุทธพจน์ แล้วเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นแจ้งให้ทราบว่า พระศาสดารับสั่งหาท่านทั้งหลาย.

ภิกษุเหล่านั้นรับคำของท่านพระอานนท์แล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถวายบังคมนั่ง ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อภิกษุเหล่านั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลจะปลงชีวิตตถาคตด้วยความพยายามของผู้อื่นนั้น มิใช่ฐานะ มิใช่โอกาส เพราะพระตถาคตทั้งหลายย่อมไม่ปรินิพพานด้วยความพยายามของผู้อื่น.

ตรัสเรื่องศาสดา ๕ จำพวก

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ศาสดา ๕ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก ๕ จำพวกเป็นไฉน คือ ศาสดาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึนสติไม่บริสุทธิ์ ปฏิญาณว่าเราเป็นผู้มึนสติบริสุทธิ์ และว่า สติของเราบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่เศร้าหมอง สวาททั้งหลาย ย่อมรู้ซึ่งศาสดานั้นนั่นอย่างนี้ว่า ศาสดาผู้เจริญนี้แล เป็นผู้มึนสติไม่บริสุทธิ์ย่อมปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มึนสติบริสุทธิ์ และว่า สติของเราบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่เศร้าหมอง ก็พวกเรานี้แหละพึงบอกแก่พวกคฤหัสถ์ ศาสดานั้นไม่พึงมีความพอใจ ก็ความไม่พอใจใดและจะพึงมี พวกเราจะพึงกล่าวกะศาสดานั้นด้วยความไม่พอใจนั้นอย่างไร ก็ศาสดานั้นย่อมนับถือบูชาเราด้วยจิรวบิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชบริหาร ท่านจักทำกรรมใดไว้ ท่านก็จักปรากฏด้วยกรรมนั้นเอง คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย สวาททั้งหลาย ย่อมรักษาศาสดาเห็นปานนี้โดยสติ ก็แลศาสดาเห็นปานนั้น ย่อมหวังการรักษาโดยสติจากสวาททั้งหลาย.

[๑๗๓] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ศาสดาบางคนในโลกนี้เป็นผู้มี
อาชีวะไม่บริสุทธี ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มีอาชีวะบริสุทธี... คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
สาวกทั้งหลายย่อมรักษาศาสดาเห็นปานนั้นโดยอาชีวะ ก็แลศาสดาเห็นปานนั้น
ย่อมหวังการรักษาโดยอาชีวะจากสาวกทั้งหลาย.

[๑๗๔] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ศาสดาบางคนในโลกนี้เป็นผู้มี
ธรรมเทศนาไม่บริสุทธี ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มีธรรมเทศนาบริสุทธี... คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย สาวกทั้งหลายย่อมรักษาศาสดาเห็นปานนั้น โดยธรรมเทศนา
ก็แลศาสดาเห็นปานนั้น ย่อมหวังการรักษา โดยธรรมเทศนา จากสาวก
ทั้งหลาย

[๑๗๕] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ศาสดาบางคนในโลกนี้เป็นผู้มี
ไวยากรณ์ไม่บริสุทธี ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มีไวยากรณ์บริสุทธี... คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย สาวกทั้งหลายย่อมรักษาศาสดาเห็นปานนี้โดยไวยากรณ์ ก็แล
ศาสดาเห็นปานนั้น ย่อมหวังการรักษา โดยไวยากรณ์ จากสาวกทั้งหลาย.

[๑๗๖] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ศาสดาบางคนในโลกนี้เป็นผู้มี
ญาณทัสสนะไม่บริสุทธี ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มีญาณทัสสนะบริสุทธี และว่า
ญาณทัสสนะของเราบริสุทธี สุกผ่อง ไม่เศร้าหมอง สาวกทั้งหลายย่อมรู้ซึ่ง
ศาสนานั้นนั่นอย่างนี้ว่า ศาสดาผู้เจริญนี้แล เป็นผู้ที่มีญาณทัสสนะไม่บริสุทธี
ปฏิญาณว่าเป็นผู้มีญาณทัสสนะบริสุทธี และญาณทัสสนะของเราบริสุทธี สุกผ่อง
ไม่เศร้าหมอง ก็พวกเรานี้แหละพึงบอกแก่พวกคฤหัสถ์ ศาสดานั้นไม่พึงมีความ
พอใจ ก็ความไม่พอใจใดและพึงมีพวกเราจะพึงกล่าวกะศาสนานั้นด้วยความ
ไม่พอใจนั้นอย่างไร ก็ศาสนานั้น ย่อมนับถือบูชาเรา ด้วยจิวร บิณฑบาต
เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร ท่านจักทำกรรมใดไว้ ท่านก็จักปรากฏ

ด้วยกรรมนั่นเอง คุณก่อนนิกขุทั้งหลาย สาวกทั้งหลายย่อมรักษาสาสดาเห็น ปานนั้นโดยญาณทัสสนะ ก็แล สาสดาเห็นปานนั้น ย่อมหวังการรักษา โดย ญาณทัสสนะ จากสาวกทั้งหลาย.

คุณก่อนนิกขุทั้งหลาย สาสดา ๕ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก.

คุณก่อนนิกขุทั้งหลาย ก็เราเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้ มีศีลบริสุทธิ์ และว่า ศีลของเราบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่เศร้าหมอง และสาวก ทั้งหลาย ย่อมไม่รักษาเราโดยศีล และเราก็ย่อมไม่หวังการรักษาโดยศีล จาก สาวกทั้งหลาย.

คุณก่อนนิกขุทั้งหลาย อนึ่ง เราเป็นผู้มีอาชีวะบริสุทธิ์...

... เป็นผู้มึชรรณเทศนาบริสุทธิ์...

... เป็นผู้มึไวยากรณบริสุทธิ์...

... เป็นผู้มึญาณทัสสนะบริสุทธิ์ ปฏิญาณว่า เราเป็นผู้มึญาณทัสสนะ บริสุทธิ์ และว่า ญาณทัสสนะของเราบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่เศร้าหมอง และ สาวกทั้งหลายย่อมไม่รักษาเราโดยญาณทัสสนะ และเราก็ย่อมไม่หวังการรักษา โดยญาณทัสสนะ จากสาวกทั้งหลาย

คุณก่อนนิกขุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลจะปลงชีวิตตถาคต ด้วยความพยายาม ของผู้อื่นนั้นมิใช่ฐานะ มิใช่โอกาส เพราะพระตถาคตทั้งหลาย ย่อมไม่ปริ- นิพพานด้วยความพยายามของผู้อื่น.

คุณก่อนนิกขุทั้งหลาย พวกเธอจงไปที่อยู่ตามเดิม พระตถาคตทั้งหลาย อันพวกเธอไม่ต้องรักษา.

ปล่อยชังนาพาศิริ

[๓๗๗] สมัยนั้น ในกรุงราชคฤห์ มีชังชื่อนาพาศิริ เป็นสัตว์ร้าย ม่ามนุษย์ ครั้งนั้น พระเทวทัตเข้าไปสู่กรุงราชคฤห์แล้วไปยังโรงชังได้กล่าวกะ

พวกความขี้ขางว่า พนาย เราเป็นพระราชญาติ สามารถจะแต่งตั้งผู้ที่อยู่ในตำแหน่งต่ำไว้ในตำแหน่งสูงได้ สามารถจะเพิ่มได้ทั้งเบี้ยเลี้ยงและเงินเดือน พนาย ถ้ากระนั้น เวลาใดพระสมณโคดมทรงพระดำเนินมาตรอกนี้ เวลานั้น พวกท่านจงปล่อยข้างนาพาคิริเข้าไปยังตรอกนี้ ความขี้ขางเหล่านั้นรับคำพระเทวทัตแล้ว ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงครองอันตราวาสกแล้วทรงถือบาตร จีวร เสด็จเข้าไปยังกรุงราชคฤห์พร้อมกับภิกษุมารูป ทรงพระดำเนินถึงตรอกนั้น ความขี้ขางเหล่านั้นได้แลเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระดำเนินถึงตรอกนั้น จึงปล่อยข้างนาพาคิริให้ไปยังตรอกนั้น ข้างนาพาคิริได้แลเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงพระดำเนินมาแต่ไกลเทียว แล้วได้ขึงวง หูชัน หางชี้ วิ่งรี่ไปทางพระผู้มีพระภาคเจ้า ภิกษุเหล่านั้นได้แลเห็นข้างนาพาคิริวิ่งมาแต่ไกลเทียว แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า ข้างนาพาคิรินี้คร่ำครึ หยาบช้า ม่ามนุษย์ เดินเข้ามายังตรอกนี้แล้ว ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงเสด็จกลับเถิด ขอพระสุคตจงเสด็จกลับเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า มาเถิด ภิกษุทั้งหลาย เธออย่ากลัวเลย ข้อที่บุคคลจะปลงชีวิตตถาคตด้วยความพยายามของผู้อื่น นั้นไม่ใช่ฐานะ ไม่ใช่โอกาสเพราะพระตถาคตทั้งหลายย่อมไม่ปรินิพพานด้วยความพยายามของผู้อื่น.

แม้ครั้งที่สอง ภิกษุเหล่านั้น...

แม้ครั้งที่สาม ภิกษุเหล่านั้นได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า ข้างนาพาคิรินี้ คร่ำครึ หยาบช้า ม่ามนุษย์ เดินเข้ามายังตรอกนี้แล้ว ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงเสด็จกลับเถิด ขอพระสุคตจงเสด็จกลับเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า มาเถิดภิกษุทั้งหลาย อย่ากลัวเลย ข้อที่บุคคลจะปลงชีวิตตกาศด้วยความพยายามของผู้อื่น นั้นไม่ใช่ฐานะ ไม่ใช่โอกาสเพราะพระตถาคตทั้งหลายย่อมไม่ปรินิพพานด้วยความพยายามของผู้อื่น.

[๓๗๘] คราวนั้น คนทั้งหลาย หนีขึ้นไปอยู่บนปราสาทบ้าง บนเรือนโถ้นบ้าง บนหลังคาบ้าง บรรดาคนเหล่านั้น พวกที่ไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใสไว้ปัญญา กล่าวอย่างนี้ว่า ชาวเราผู้เจริญ พระมหาสมณโคดม พระรูปงาม จักถูกช้างเบียดเบียน.

ส่วนพวกที่มีศรัทธา เลื่อมใส ฉลาด มีปัญญา กล่าวอย่างนี้ว่า ชาวเราผู้เจริญ ไม่นานเท่าไรนัก พระพุทธานาจกทรงทำสงครามกับช้าง.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแผ่เมตตาจิตไปสู่ช้างนาพาคิริ.

ลำดับนั้น ช้างนาพาคิริได้สัมผัสพระเมตตาจิตของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ลดวงลงแล้วเข้าไปทางพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วได้ยืนอยู่ตรงพระพักตร์พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยกพระหัตถ์ขวาอุบกระพองช้างนาพาคิริพลาถรัศกะช้างนาพาคิริ ด้วยพระคาถา ว่าดังนี้ :-

[๓๗๙] ดูก่อนบุญชร เจ้าอย่าเข้าไป

หาพระพุทธานาค เพราะการเข้าไปหาพระพุทธานาคด้วยวธกจิตเป็นเหตุแห่งทุกข์ ผู้ฆ่าพระพุทธานาคจากชาตินี้ไปสู่ชาติหน้าไม่มีสุดติเลย เจ้าอย่ามา และอย่าประมาท เพราะคนเหล่านั้น เป็นผู้ประมาทแล้ว จะไปสู่สุดติไม่ได้ เจ้านี้แหละ จักทำโดยประการที่จักไปสู่สุดติได้.

[๑๘๐] ลำดับนั้น ช้างนาพาคิริเองวงลูบระของฐลีพระบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วพ่นลงบนกระหม่อม ย่อตัวถอยออกไปชั่วระยะที่แลเห็น พระผู้มีพระภาคเจ้า ไปสู่โรงช้างแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ของตน.

ก็แล ช้างนาพาคิริเป็นสัตว์อันพระพุทธานุภาพทรงทราบแล้วด้วยประการนั้น.

[๑๘๑] สมัยนั้น คนทั้งหลายจับร้องคาถานี้ ว่าดังนี้ :-

คนพวกหนึ่งย่อมฝึกช้างและม้า ด้วย

ใช้ท่อนไม้บ้าง ใช้ขอบ้าง ใช้แสบ้าง

สมเด็จพระพุทธเจ้าผู้แสวงพระคุณใหญ่ทรง

ทรงมานช้างโดยมิต้องใช้ท่อนไม้ มิต้องใช้

ศัสตรา.

คนทั้งหลายต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า พระเทวทัตนี้เป็นคนมีบาป ไม่มีบุญ เพราะพยายามปลงพระชนม์พระสมณโคดม ผู้มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอานุภาพมากอย่างนี้ ลากสักการะของพระเทวทัตเสื่อม ส่วนลากสักการะของพระผู้มีพระภาคเจ้าเจริญยิ่งขึ้น.

[๑๘๒] สมัยต่อมา พระเทวทัตเสื่อมลากสักการะแล้ว พร้อมทั้งบริษัทได้เที่ยวขอในสกุลทั้งหลายมาฉันทัน ประชาชนทั้งหลายต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระศาสดายุติ จึ่งเที่ยวขอในสกุลทั้งหลายมาฉันทันเล่า ของที่ปรุ้งเสร็จแล้วใครจะไม่พอใจ ของที่ดีใครจะไม่พอใจ.

ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ พวกที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระเทวทัต

พร้อมกับบริษัท จึงเที่ยวขอในสกุลทั้งหลายมาฉันแล้ว กราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสถามว่า คุณก่อนเทวทัต ขาวว่า เธอ
พร้อมกับบริษัทเที่ยวขอในสกุลทั้งหลายมาฉัน จริงหรือ.

พระเทวทัตทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียน... ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถา
รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติ
โทษนะสำหรับ ๓ คนในสกุลแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๓ ประการ
คือ เพื่อข่มบุคคลผู้เกียติ ๑ เพื่ออยู่ผาสุกของภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อ
อนุเคราะห์สกุลด้วยหวังว่า ภิกษุทั้งหลายที่มีความปรารถนาลามกอย่าอาศัยฝึก
ฝ่ายทำลายสงฆ์ ๑ ในการนั้นเป็นหมู่ ฟังปรับอาบัติตามธรรม.

เรื่องวัตถุ ๕ ประการ

[๑๘๑] ครั้งนั้น พระเทวทัตเข้าไปหาพระโกกาลิกะ พระกตโมรค-
ติสสกะ พระขันฑเทเวียบุตร พระสมุทรทัตตะ แล้วได้กล่าวว่ มาเถิดท่าน
ทั้งหลาย พวกเราจักทำสังฆเภท จักรเภท แก่พระสมณโคดม เมื่อพระเทวทัต
กล่าวอย่างนี้แล้ว.

พระโกกาลิกะได้กล่าวว่ พระสมณโคดมมีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมาก
พวกเราจักทำสังฆเภท จักรเภท แก่สมณโคดมอย่างไรได้.

พระเทวทัตกล่าวว่ มาเถิดท่านทั้งหลาย พวกเราจักเข้าไปเฝ้าพระ-
สมณโคดม แล้วทูลขอวัตถุ ๕ ประการว่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคุณแห่ง
ความเป็นผู้มักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อาการที่น่า
เลื่อมใส การไม่สั่งสม การปรารถนาความเพียร โดยอเนกปริยาย พระพุทธ

เจ้าข้า วัตถุ ๕ ประการนี้ยอมเป็นไปเพื่อความเป็นผู้มักน้อย ความเป็นผู้สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อากาโรที่นำเลื่อมใส การไม่สังสม การปรารภ ความเพียร โดยอนนทปริยาย ข้าพระพุทธเจ้า ขอประทานพระวโรกาส ภิกษุทั้งหลายพึงถือการอยู่ป่าเป็นวัตรตลอดชีวิต รูปใดอาศัยบ้านอยู่ รูปนั้นพึงต้องโทษ ภิกษุทั้งหลายพึงถือที่เยวณินทราเป็นวัตรตลอดชีวิต รูปใดยินดี กิจนิมนต์ รูปนั้นพึงต้องโทษ ภิกษุทั้งหลายพึงถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตรตลอดชีวิต รูปใดยินดีคหบดีจิวร รูปนั้น พึงต้องโทษ ภิกษุทั้งหลายพึงถืออยู่โคนไม้เป็นวัตรตลอดชีวิต รูปใดเข้าอาศัยที่มุงที่บัง รูปนั้น พึงต้องโทษ ภิกษุทั้งหลายไม่พึงฉันปลาและเนื้อตลอดชีวิต รูปใดฉันปลาและเนื้อ รูปนั้น พึงต้องโทษ พระสมณโคดมจักไม่ทรงอนุญาตวัตถุ ๕ ประการนี้ แต่พวกเรานั้น จักให้ประชาชนเชื่อถือวัตถุ ๕ ประการนี้.

พระโกกาลิกะกล่าวว่า ท่านทั้งหลาย พวกเราสามารถเพื่อทำสังฆเภท จักรเภท แก่สมณโคดมด้วยวัตถุ ๕ ประการนี้แน่ เพราะมนุษย์ทั้งหลายเลื่อมใสในความปฏิบัติเศร้าหมอง.

ทูลขอวัตถุ ๕ ประการ

[๓๘๔] ครั้งนั้น พระเทวทัตพร้อมกับบริษัทเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถวายบังคมแล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อนั่งเรียบร้อยแล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคุณแห่งความเป็นผู้มักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อากาโรที่นำเลื่อมใส ความไม่สังสม การปรารภความเพียร โดยอนนทปริยาย พระพุทธเจ้าข้า วัตถุ ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นผู้มักน้อย ความเป็นผู้สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อากาโรที่นำเลื่อมใส ความไม่สังสม การ

ปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย ข้าพระพุทธเจ้า ขอประทานพระวโรกาส
ภิกษุทั้งหลายพึงถือการอยู่ป่าเป็นวัตรตลอดชีวิต รูปใดอาศัยบ้านอยู่ รูปนั้นพึง
ต้องโทษ ภิกษุทั้งหลายพึงถือเที่ยววิณฑาตเป็นวัตรตลอดชีวิต รูปใดยินดี
กิจนิมนต์ รูปนั้นพึงต้องโทษ ภิกษุทั้งหลายพึงถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตรตลอดชีวิต
รูปใดยินดีคบดีจีวร รูปนั้นพึงต้องโทษ ภิกษุทั้งหลายพึงถือการอยู่โคนไม้
เป็นวัตรตลอดชีวิต รูปใดเข้าอาศัยที่มุงที่บัง รูปนั้นพึงต้องโทษ ภิกษุทั้งหลาย
ไม่พึงฉันทปลาและเนื้อตลอดชีวิต รูปใดฉันทปลาและเนื้อ รูปนั้นพึงต้องโทษ.

พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า ออย่าเลย เทวทัต ภิกษุใดปรารภนา
ภิกษุนั้นจงถือการอยู่ป่าเป็นวัตร รูปใดปรารภนา จงอยู่ในบ้าน รูปใดปรารภนา
จงถือเที่ยววิณฑาตเป็นวัตร รูปใดปรารภนา จงยินดีกิจนิมนต์ รูปใดปราร-
ภนา จงถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร รูปใดปรารภนา จงยินดีคบดีจีวร เรานุญาต
โคนไม้เป็นเสนาสนะ ๘ เดือน เรานุญาตปลาและเนื้อที่บริสุทธ์โดยส่วนสาม
ไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน ไม่รังเกียจ.

ครั้งนั้น พระเทวทัตคิดว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงอนุญาต วัตถุ
๕ ประการนี้ จึงร่าเริงดีใจพร้อมกับบริษัตกจากอาสนะ ถวายบังคมพระผู้มี
พระภาคเจ้า ทำประทักษิณ แล้วกลับไป.

โฆณาวัตถุ ๕ ประการ

[๓๘๕] ต่อมา พระเทวทัตพร้อมกับบริษัตกเข้าไปสู่กรุงราชคฤห์แล้ว
ประกาศให้ประชาชนเข้าใจว่าวัตถุ ๕ ประการว่า ท่านทั้งหลาย พวกอาตมาเข้า
ไปเฝ้าพระสมณโคดมทูลขอวัตถุ ๕ ประการว่า พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้าตรัสคุณแห่งความเป็นผู้มีกน้อย... การปรารภความเพียร โดยอเนก
ปริยาย พระพุทธเจ้าข้า วัตถุ ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นผู้มัก

น้อย... การปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย ข้าพระพุทธเจ้าขอประทาน พระวโรกาส ภิกษุทั้งหลายพึงถืออยู่ป่าเป็นวัตรตลอดชีวิต รูปใดอาศัยบ้านอยู่ รูปนั้นพึงต้องโทษ... ภิกษุทั้งหลายไม่พึงฉันปลาและเนื้อตลอดชีวิต รูปใด ฉันปลาและเนื้อ รูปนั้นพึงต้องโทษ วัตถุประสงค์ ๕ ประการนี้ พระสมณโคดมไม่ ทรงอนุญาต แต่พวกอาตมาสมาทานประพฤติดังตามวัตถุประสงค์ ๕ ประการนี้.

[๑๘๖] บรรดาประชาชนเหล่านั้น พวกที่ไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใส ไร้ปัญญา กล่าวอย่างนี้ว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากบุตรเหล่านั้น เป็นผู้กำจัด มีความประพฤติขัดเกลา ส่วนพระสมณโคดมประพฤติดีมาก ย่อมคิดเพื่อความ มักรมาก.

ส่วนพวกที่มีศรัทธา เลื่อมใส เป็นผู้ฉลาด มีปัญญา ย่อมฟังโทษ ดิเตยน์ โปนทะนาวา โฉนพระเทวทัตจึงได้พยายามเพื่อทำลายสงฆ์ เพื่อทำ ลายจักรเล่า ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกนั้นฟังโทษ ดิเตยน์ โปนทะนาวาอยู่ บรรดา ที่เป็นผู้น้อย... ต่างก็ฟังโทษ ดิเตยน์ โปนทะนาวา โฉนพระเทวทัต จึงได้พยายามเพื่อทำลายสงฆ์ เพื่อทำลายจักร แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระ- ผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ทรงสอบถามว่า คุณก่อนเทวทัต ข้าว่า เธอ พยายามเพื่อทำลายสงฆ์ เพื่อทำลายจักร จริงหรือ.

พระเทวทัตทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า อย่าเลย เทวทัต เธออย่าชอบใจการทำ ลายสงฆ์ เพราะการทำลายสงฆ์มิโทษหนักนัก ผู้ใดทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ย่อมประสบโทษตั้งกัป ย่อมไหม้ในนรกตลอดกัป ส่วนผู้ใดสมานสงฆ์ผู้แตกกัน แล้วให้พร้อมเพรียงกัน ย่อมประสบบุญอันประเสริฐ ย่อมบันเทิงในสวรรค์

ตลอดกาล อย่าเลย เทวทัต เชออย่าชอบใจการทำลายสงฆ์เลย เพราะการทำลายสงฆ์มีโทษหนักนัก.

[๓๘๗] ครั้งนั้นเป็นเวลาเช้า ท่านพระอานนท์นั่งอันตรวาสก ถือบาตร จีวร เข้าไปบิณฑบาตยังกรุงราชคฤห์ พระเทวทัตได้พบท่านพระอานนท์กำลังเที่ยวบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ จึงเข้าไปหาท่านพระอานนท์ แล้วได้กล่าวว่า ท่านอานนท์ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ผมจักทำอุโบสถ จักทำสังฆกรรม แยกจากพระผู้มีพระภาคเจ้า แยกจากภิกษุสงฆ์ ครั้นท่านพระอานนท์เที่ยวบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์แล้ว เวลาปัจฉิมภัต กลับจากบิณฑบาตเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคม นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อนั่งเรียบร้อยแล้วจึงกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า เมื่อเช้านี้ข้าพระพุทธเจ้านั่งอันตรวาสก ถือบาตร และจีวร เข้าไปบิณฑบาตยังกรุงราชคฤห์ พระเทวทัตพบข้าพระพุทธเจ้ากำลังเที่ยวบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ แล้วเข้ามาหาข้าพระพุทธเจ้า ครั้นแล้วกล่าวว่า ท่านอานนท์ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ผมจักทำอุโบสถ จักทำสังฆกรรม แยกจากพระผู้มีพระภาคเจ้า แยกจากภิกษุสงฆ์ วันนี้พระเทวทัตจักทำลายสงฆ์ พระพุทธเจ้าข้า

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบเรื่องนั้นแล้ว ทรงเปล่งอุทานในเวลานั้น ว่าดังนี้ :-

[๓๘๘] ความดี คนดีทำงานง่าย ความดี
คนชั่วทำงานยาก ความชั่ว คนชั่วทำงานง่าย แต่
อารยชน ทำความชั่วได้ยาก.

ทุติยภาณวาร จบ

พระเทวทัตหาพรรคพวก

[๑๘๕] ครั้งนั้น ถึงวันอุโบสถ พระเทวทัตลุกจากอาสนะ ประกาศให้ภิกษุทั้งหลายจับสลากว่า ท่านทั้งหลาย พวกเราเข้าไปเฝ้าพระสมณโคดม แล้วทูลขอวัตต ๕ ประการว่า พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคุณแห่งความเป็นผู้มักน้อย... การปรารภความเพียรโดยอเนกปริยาย วัตต ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นผู้มักน้อย... การปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานพระวโรกาส ภิกษุทั้งหลายพึงถืออยู่ป่าเป็นวัตรตลอดชีวิต รูปใดอาศัยบ้านอยู่ รูปนั้นพึงต้องโทษ... ภิกษุทั้งหลายไม่พึงฉันปลาและเนื้อตลอดชีวิต รูปใดพึงฉันปลาและเนื้อ รูปนั้น พึงต้องโทษ วัตต ๕ ประการนี้ พระสมณโคดมไม่ทรงอนุญาต แต่พวกเรานั้นย่อมสมათานประพฤติดามวัตต ๕ ประการนี้ วัตต ๕ ประการนี้ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นจงจับสลาก.

[๑๘๖] สมัยนั้น พระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลี ประมาณ ๕๐๐ รูป เป็นพระบวชใหม่ และรู้พระธรรมวินัยน้อย พวกเขोजจับสลากด้วยเข้าใจว่า นี้ธรรม นี้วินัย นี้สัตตสุสานน์ ลำดับนั้น พระเทวทัตทำลายสงฆ์แล้ว พาภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป หลีกไปทางคยาสิสู่ประเทศ.

[๑๘๗] ครั้งนั้น พระสารีบุตรพระโมคคัลลานะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถวายบังคม นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อท่านพระสารีบุตรนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า พระเทวทัตทำลายสงฆ์แล้ว พาภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป หลีกไปทางคยาสิสู่ประเทศ

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนสารีบุตร โมคคัลลานะ พวกเขोजักมีความการุญในภิกษุใหม่เหล่านั้นมิใช่หรือ พวกเขोजงรีบไป ภิกษุเหล่านั้นกำลังจะถึงความย่อยยับ

พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะทูลรับสนองพระพุทธพจน์แล้ว ลูก
จากอาสนะถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ทำประทักษิณแล้ว เดินทางไปคยาสีสะ
ประเทศ.

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๓๕๒] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งยื่นร้องให้อยู่ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค-
เจ้า จึงพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามภิกษุนั้นว่า คุณก่อนภิกษุ เธอร้องให้ทำไม

ภิกษุนั้นกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ
เป็นอัครสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ไปในสำนักพระเทวทัต คงจะชอบใจ
ธรรมของพระเทวทัต

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ ข้อที่สารีบุตรโมคคัลลานะ
จะพึงชอบใจธรรมของเทวทัต นั้นมิใช่ฐานะ มิใช่โอกาส แต่เธอทั้งสองไป
เพื่อห้อมความเข้าใจกะภิกษุ.

พระอัครสาวกพาภิกษุ ๕๐๐ กลับ

[๓๕๓] สมัยนั้น พระเทวทัตอันบริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อม แล้วนั่ง
แสดงธรรมอยู่ เธอได้เห็นพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ มาแต่ไกล จึง
เตือนภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เห็นไหม ธรรมเรากล่าวดีแล้ว
พระสารีบุตรโมคคัลลานะอัครสาวกของพระสมณโคดม พวกนี้มาสู่สำนักเรา
ต้องชอบใจธรรมของเรา เมื่อพระเทวทัตกล่าวอย่างนี้แล้ว พระโกกาลิกะ ได้
กล่าวกะพระเทวทัตว่า ท่านเทวทัต ท่านอย่าไว้ใจพระสารีบุตรและพระ-
โมคคัลลานะ เพราะเธอทั้งสองมีความปรารถนาลามก ลุอำนาจแก่ความ
ปรารถนาลามก พระเทวทัตกล่าวว่า อย่าเลย คุณ ท่านทั้งสองมาดี เพราะ
ชอบใจธรรมของเรา

ลำดับนั้น ท่านพระเทวทัตนิมนต์ท่านพระสารีบุตรด้วยอาสนะกึ่งหนึ่ง ว่า มาเถิด ท่านสารีบุตร นิมนต์นั่งบนอาสนะนี้ ท่านพระสารีบุตรห้ามว่า อย่าเลยท่าน แล้วถืออาสนะแห่งหนึ่งนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แม้ท่านพระมหาโมคคัลลานะก็ถืออาสนะแห่งหนึ่งนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ลำดับนั้น พระเทวทัตแสดงธรรมกถาให้ภิกษุทั้งหลายเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่ำเรียง หลายราตรี แล้วเชื่อเชิญท่านพระสารีบุตรว่า ท่านสารีบุตร ภิกษุสงฆ์ปราศจากถีนมิทชะแล้ว ธรรมิกถาของภิกษุทั้งหลายจงแจ่มแจ้งกะท่าน เราเมื่อหลังจักเอน ท่านพระสารีบุตรรับคำพระเทวทัตแล้ว ลำดับนั้น พระเทวทัตปูผ้าสังฆาฏิ ๔ ชั้น แล้วจำวัตรโดยข้างเบื้องขวา เธอเห็นคเหน้อยหมคสติสัมปชัญญะ ครู่เดียวเท่านั้น ก็กลับไป.

[๑๕๔] ครั้งนั้น ท่านพระสารีบุตรกล่าวสอน พร้าสอนภิกษุทั้งหลาย ด้วยธรรมิกถาอันเป็นอนุศาสนิเจือด้วยอาเทศนาปาฏิหาริย์ ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวสอน พร้าสอน ภิกษุทั้งหลายด้วยธรรมิกถาอันเป็นอนุศาสนิเจือด้วยอิทธิปาฏิหาริย์ ขณะเมื่อภิกษุเหล่านั้นอันท่านพระสารีบุตรกล่าวสอนอยู่ พร้าสอนอยู่ด้วยอนุศาสนิเจือด้วยอาเทศนาปาฏิหาริย์ และอันท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวสอนอยู่ พร้าสอนอยู่ ด้วยอนุศาสนิเจือด้วยอิทธิปาฏิหาริย์ ดวงตาเห็นธรรมที่ปราศจากธุลี ปราศจากมลทินได้เกิดขึ้นว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมควมีความดับเป็นธรรมดา ที่นั้น ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า ท่านทั้งหลาย เราจักไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ใดชอบใจธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ผู้นั้นจงมา

ครั้งนั้น พระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ พาภิกษุ ๕๐๐ รูปนั้น เข้าไปทางพระเวฬุวัน

ครั้งนั้น พระโกกาลิกะปลุกพระเทวทัตให้ลุกขึ้นด้วยคำว่า ท่านเทวทัต ลุกขึ้นเถิด พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะพาภิกษุเหล่านั้นไปแล้ว เราบอก ท่านแล้วมิใช่หรือว่า อย่าไว้วางใจพระสารีบุตรพระโมคคัลลานะ เพราะเธอ ทั้งสองมีความปรารถนาลามก ถึงอำนาจความปรารถนาลามก

ครั้งนั้น โลหิตร้อนได้พุ่งออกจากปากพระเทวทัต ในที่นั่นเอง.

[๓๕๕] ครั้งนั้น พระสารีบุตรพระโมคคัลลานะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถวายบังคมนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อท่านพระสารีบุตรนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอประทาน พระวโรกาส ภิกษุทั้งหลายผู้พระพุดิตตามภิกษุผู้ทำลาย ฟังอุปสมบทใหม่

พ. อย่าเลย สารีบุตร เธออย่าพอใจการอุปสมบทใหม่ของพวกภิกษุผู้พระพุดิตตามภิกษุผู้ทำลายเลย คุณก่อนสารีบุตร ถ้าเช่นนั้น เธอจงให้พวกภิกษุผู้พระพุดิตตามภิกษุผู้ทำลายแสดงอาบัติอุลลัจจัย ก็เทวทัตปฏิบัติแก่เธออย่างไร

ส. พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงธรรมมีกถาให้ภิกษุทั้งหลายเห็นแจ้ง สมาทาน อจหาญ ร่าเริง ตลอดราตรีเป็นอันมาก แล้วได้รับสั่งกะข้าพระพุทธเจ้าว่า คุณก่อนสารีบุตร ภิกษุสงฆ์ปราศจากฉันทะแล้ว ธรรมมีกถาของภิกษุทั้งหลายจงแจ่มแจ้งแก่เธอ เราเมื่อหลัง ดังนี้ ฉันทะในพระเทวทัต ก็ได้ปฏิบัติฉันทะนั้นเหมือนกัน พระพุทธเจ้าข้า.

[๓๕๖] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว มีสระใหญ่อยู่ในราวป่า ช้างทั้งหลายอาศัยสระนั้นอยู่และพวกมันพากันลงสระนั้น เองวงถอนเหง้าและรากบัวล้างให้สะอาด จนไม่มีตมแล้วเกี่ยวกลืนกินเหง้าและรากบัวนั้น เหง้าและรากบัวนั้น ย่อมบำรุงวรรณะและกำลังของช้างเหล่านั้น และช้างเหล่านั้นก็ไม่เข้าถึงความตาย หรือความทุกข์ปางตายมีชื่อนั้นเป็นเหตุ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ส่วนลูกช้างตัวเล็ก ๆ

เอาอย่างช้างใหญ่เหล่านั้น และพากันลงสระนั้น เองวงถอนเหง้าและรากบัว แล้วไม่ล้างให้สะอาดก็ยกขึ้นกินทั้งที่มีดม เหง้าและรากบัวนั้น ย่อมไม่บำรุง วรรณะและกำลังของลูกช้างเหล่านั้น และพวกมันย่อมเข้าถึงความตาย หรือ ความทุกข์ปางตาย มีข้อนั้นเป็นเหตุ คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เทวทัตเลียนแบบเรา จักตายอย่างคนกำพร้า อย่างนั้นเหมือนกัน .

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสประพันธ์คาถา ว่าดังนี้ :-

[๓๕๖] เมื่อช้างใหญ่คุมฝูง ชุดดิน

กินเหง้าบัวอยู่ในสระใหญ่ ลูกช้างกินเหง้าบัว

ทั้งที่มีดมแล้วตาย ฉันทใด เทวทัตเลียนแบบ

เราแล้วจักตายอย่างคนกำพร้า ฉันทนั้น .

องค์แห่งทูต

[๓๕๗] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ควรทำ หน้าที่ทูต องค์ ๘ เป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. รับฟัง
๒. ให้ผู้อื่นฟัง
๓. กำหนด
๔. ทรงจำ
๕. เข้าใจความ
๖. ให้ผู้อื่นเข้าใจความ
๗. ฉลาดต่อประโยชน์และมิใช่ประโยชน์
๘. ไม่ก่อความทะเลาะ

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แล ควรทำหน้าที่ทูต.

[๓๕๕] ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ควรทำ
หน้าที่ทูต องค์ ๘ เป็นไฉน คือ:-

๑. สารีบุตรเป็นผู้รับฟัง
๒. ให้ผู้อื่นฟัง
๓. กำหนด
๔. ทรงจำ
๕. เข้าใจความ
๖. ให้ผู้อื่นเข้าใจความ
๗. ฉลาดต่อประโยชน์และมิใช่ประโยชน์
๘. ไม่ก่อความทะเลาะ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แล ควรทำ
หน้าที่ทูต.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสประพันธ์คาถา ว่าดังนี้ :-

[๔๐๐] ภิกษุใด เข้าไปสู่บริษัทที่ทูต
คำหยาบก็ไม่สะทกสะท้าน ไม่ยังคำพูดให้
เสีย ไม่ปกปิดข่าวสาส์นพูดจนหมดความ
สงสัย และถูดถามก็ไม่โกรธ ภิกษุผู้เช่นนั้น
แล ย่อมควรทำหน้าที่ทูต.

พระเทวทัตจักเกิดในอบาย

[๔๐๑] ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เทวทัตมีจิตอันอสังฆกรรม ๘ ประการ
ครอบงำ ย่ำยีแล้ว จักเกิดในอบาย ตกนรกชั่วก็ช่วยเหลือไม่ได้ อสังฆกรรม
๘ ประการ เป็นไฉน คือ

๑. เทวทัตมีจิตอันลามกครอบงำ ย่ำยีแล้ว จักเกิดในอบายตกนรก
ตั้งอยู่ตลอดกัป ช่วยเหลือไม่ได้

๒. เทวทัตมีจิตอันความเสื่อมลามกครอบงำ ย่ำยีแล้ว ...

๓. เทวทัตมีจิตอันยศครอบงำ ย่ำยีแล้ว ...

๔. เทวทัตมีจิตอันความเสื่อมยศครอบงำ ย่ำยีแล้ว ....

๕. เทวทัตมีจิตอันสักการะครอบงำ ย่ำยีแล้ว ...

๖. เทวทัตมีจิตอันความเสื่อมสักการะครอบงำ ย่ำยีแล้ว ...

๗. เทวทัตมีจิตอันความปรารถนาลามกครอบงำ ย่ำยีแล้ว ...

๘. เทวทัตมีจิตอันความเป็นมิตรชั่วครอบงำ ย่ำยีแล้วจักเกิดในอบาย
ตกนรก ตั้งอยู่ตลอดกัป ช่วยเหลือไม่ได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เทวทัตมีจิตอันอสังกรรม ๘ ประการนี้แล
ครอบงำ ย่ำยีแล้ว จักเกิดในอบาย ตกนรก ตั้งอยู่ตลอดกัป ช่วยเหลือไม่ได้.

ศีละ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงครอบงำ ย่ำยี ลามกที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...ความเสื่อมลามกที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...ยศที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...ความเสื่อมยศที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...สักการะที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...ความเสื่อมสักการะที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...ความปรารถนาลามกที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

ภิกษุพึงครอบงำ ย่ำยี ความเป็นมิตรลามกที่เกิดขึ้นแล้วอยู่ ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร จึงครอบงำ ย่ำยี ลามกที่
เกิดขึ้นแล้วอยู่

...ความเสื่อมลาภที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...ยศที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...ความเสื่อมยศที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...สักการะที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...ความเสื่อมสักการะที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...ความปรารถนาลามกที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

ภิกษุครอบงำ ย่ำยี ความเป็นมิตรลามกที่เกิดขึ้นแล้วอยู่ คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อภิกษุนั้นไม่ครอบงำลาภที่เกิดขึ้นแล้วอยู่ อาสวะทั้งหลาย ที่ทำความคับแค้น และรุ่มร้อนพึงเกิดขึ้น เมื่อครอบงำ ย่ำยี ลาภที่เกิดขึ้นแล้วอยู่ อาสวะเหล่านั้น ที่ทำความคับแค้นและรุ่มร้อน ย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยอาการอย่างนี้.

ก็เมื่อเธอไม่ครอบงำความเสื่อมลาภที่เกิดขึ้นแล้วอยู่....

...ยศที่เกิดขึ้นแล้วอยู่...

...ความเสื่อมยศที่เกิดขึ้นแล้วอยู่...

...สักการะที่เกิดขึ้นแล้วอยู่...

...ความเสื่อมสักการะที่เกิดขึ้นแล้วอยู่...

...ความปรารถนาลามกที่เกิดขึ้นแล้วอยู่...

เมื่อเธอไม่ครอบงำความมีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นแล้วอยู่ อาสวะทั้งหลาย ที่ทำความคับแค้นและรุ่มร้อน พึงเกิดขึ้น.

...ครอบงำ ย่ำยี ความเสื่อมลาภที่เกิดขึ้นแล้วอยู่...

...ครอบงำ ย่ำยี ความมีมิตรลามกที่เกิดขึ้นแล้วอยู่ อาสวะเหล่านั้น ที่ทำความคับแค้น และรุ่มร้อน ย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยอาการอย่างนี้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แล พึงครอบงำ
ย่ำยี ลามที่เกิดขึ้นแล้วอยู่.

...ความเสื่อมลามที่เกิดขึ้นแล้วอยู่...

...ยศที่เกิดขึ้นแล้วอยู่...

...ความเสื่อมยศที่เกิดขึ้นแล้วอยู่...

...สักการะที่เกิดขึ้นแล้วอยู่...

...ความเสื่อมสักการะที่เกิดขึ้นแล้วอยู่...

...ความปรารถนาลามกที่เกิดขึ้นแล้ว อยู่...

พึงครอบงำ ย่ำยี ความมีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นแล้วอยู่.

เพราะเหตุนี้แล ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงศึกษาว่า พวกเราจัก
ครอบงำ ย่ำยีลามที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...ความเสื่อมลามที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...ยศที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...ความเสื่อมยศที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...สักการะที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

...ความเสื่อมสักการะที่เกิดขึ้นแล้วอยู่

... ความปรารถนาลามก เกิดขึ้นแล้วอยู่.

พวกเราจักครอบงำ ย่ำยี ความมีมิตรลามกที่เกิดขึ้นแล้วอยู่. ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงศึกษาอย่างนี้แล.

[๔๐๒] ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เทวทัตมีจิตอันอสังฆกรรม ๓ ประการ
ครอบงำ ย่ำยี จักเกิดในอบาย ตกนรก ตั้งอยู่ตลอดกัป ช่วยเหลือไม่ได้
อสังฆกรรม ๓ ประการ เป็นไฉน คือ:-

๑. ความปรารถนาลามก

๒. ความมีมิตรชั่ว

๓. พอบรรลุคุณพิเศษเพียงขั้นต่ำ ก็เลิกเสียในระหว่าง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เทวทัตมีจิตอันอสังฆกรรม ๓ ประการนี้แล
ครอบงำ ย่ำยี จักเกิดในอบาย ตกนรก ตั้งอยู่ตลอดกัป. ช่วยเหลือไม่ได้.

นิคมคถา

[๔๐๓] ใคร ๆ จงอย่าเกิดเป็นคน
ปรารถนาลามกในโลก ท่านทั้งหลายจงรู้จัก
เทวทัตนั้นตามเหตุแม้เห็นว่า มีคติเหมือนคติ
ของคนปรารถนาลามก เทวทัตปรากฏว่า
เป็นบัณฑิต รู้กันว่าเป็นผู้อบรมตนแล้ว เรา
ก็ได้ทราบว่เทวทัตตั้งอยู่ดูจผู้รุ่งเรื่องด้วยยศ
เชอสังสมความประมาทเบียดเบียนตถาคต
นั้น จึงตกนรกอเวจี มีประตุถึง ๔ ประตุ
อันน่ากลัว ก็ผู้ใดประทุษร้ายต่อผู้ไม่
ประทุษร้าย ผู้ไม่ทำบาปกรรม บาปย่อมนถูก
ต้องเฉพาะผู้นั้น ผู้มีจิตประทุษร้าย ไม่
เอื้อเพื่อ ผู้ใดตั้งใจประทุษร้ายมหาสมุทร
ด้วยยาพิษเป็นหม้อ ๆ ผู้นั้น ไม่ควรประทุษ-
ร้ายด้วยยาพิษนั้นเพราะมหาสมุทรเป็นสิ่งที่
น่ากลัว ฉนั้นใด ผู้ใดเบียดเบียนตถาคตผู้เสด็จ
ไปดีแล้ว มีพระทัยสงบ ด้วยกล่าวติเตียน

การกล่าวติเตียนในตลาคตนันฟังไม่ขึ้น

ฉันนั้นเหมือนกัน ภิกษุผู้ดำเนินตามมรรคา

ของพระพุทธเจ้า หรือสาวกของพระพุทธเจ้า

พระองค์ใด ฟังถึงความล้นทุกข์ บัณฑิต

ฟังกระทำพระพุทธเจ้า หรือสาวกของ

พระพุทธเจ้า ผู้เป็นนั่นให้เป็นมิตร และฟัง

คบหาท่าน. .

สังฆราชา

[๔๐๔] ครั้งนั้น ท่านพระอุบาลีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อท่านพระอุบาลีนั่งเรียบร้อยแล้วได้กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ตรัสว่า สังฆราชา สังฆราชา ดังนี้ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรเป็นสังฆราชา แต่ไม่เป็นสังฆเภท ด้วยเหตุเพียงเท่าไรเป็นทั้งสังฆราชา และสังฆเภท.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนอุบาลี ฝ่ายหนึ่งมีภิกษุหนึ่งรูป ฝ่ายหนึ่งมี ๒ รูป รูปที่ ๔ ประกาศให้จับสลากว่า นีธรรม นีวินัย นีสัตตศาสนา ท่านทั้งหลายจงจับสลากนี้ จงชอบใจสลากนี้ คุณก่อนอุบาลี แม้ด้วยเหตุอย่างนี้เป็นสังฆราชา แต่ไม่เป็นสังฆเภท.

คุณก่อนอุบาลี ฝ่ายหนึ่งมีภิกษุ ๒ รูป ฝ่ายหนึ่งก็มี ๒ รูป รูปที่ ๕ ประกาศให้จับสลากว่า นีธรรม นีวินัย นีสัตตศาสนา ท่านทั้งหลายจงจับสลากนี้ จงชอบใจสลากนี้ คุณก่อนอุบาลี แม้ด้วยเหตุอย่างนี้ก็เป็สังฆราชา แต่ไม่เป็นสังฆเภท.

คู่อนอุบาสิ ฝ้ายหนึ่งมีภิกษุ ๒ รูป ฝ้ายหนึ่งมี ๓ รูป รูปที่ ๖
ประกาศให้จับสลากว่า นี้ธรรม นี้วินัย นี้สัตตสุศาสน์ ท่านทั้งหลายจงจับสลากนี้
จงชอบใจสลากนี้ คู่อนอุบาสิ แม้ด้วยเหตุอย่างนี้ก็เป็นสังฆราชา แต่ไม่เป็น
สังฆเภท.

คู่อนอุบาสิ ฝ้ายหนึ่งมีภิกษุ ๓ รูป ฝ้ายหนึ่งก็มี ๓ รูป รูปที่ ๗
ประกาศให้จับสลากว่า นี้ธรรม นี้วินัย นี้สัตตสุศาสน์ ท่านทั้งหลายจงจับ
สลากนี้ จงชอบใจสลากนี้ คู่อนอุบาสิ แม้ด้วยเหตุอย่างนี้ ก็เป็นสังฆราชา
แต่ไม่เป็นสังฆเภท.

คู่อนอุบาสิ ฝ้ายหนึ่งมีภิกษุ ๓ รูป ฝ้ายหนึ่งมี ๔ รูป รูปที่ ๘
ประกาศให้จับสลากว่า นี้ธรรม นี้วินัย นี้สัตตสุศาสน์ ท่านทั้งหลายจงจับ
สลากนี้ จงชอบใจสลากนี้ คู่อนอุบาสิ แม้ด้วยเหตุอย่างนี้ ก็เป็นสังฆราชา
แต่ไม่เป็นสังฆเภท.

คู่อนอุบาสิ ฝ้ายหนึ่งมีภิกษุ ๔ รูป ฝ้ายหนึ่งมี ๔ รูป รูปที่ ๙
ประกาศให้จับสลากว่า นี้ธรรม นี้วินัย นี้สัตตสุศาสน์ ท่านทั้งหลายจงจับ
สลากนี้ จงชอบใจสลากนี้ คู่อนอุบาสิ แม้ด้วยเหตุอย่างนี้แล เป็นทั้งสังฆราชา
และสังฆเภท.

คู่อนอุบาสิ ภิกษุ ๕ รูป หรือเกินกว่า ๕ รูป เป็นทั้งสังฆราชา
และสังฆเภท.

คู่อนอุบาสิ ภิกษุณีทำลายสงฆ์ยอมไม่ได้ แต่พยายามเพื่อจะทำลายได้
สิกขมานา ก็ทำลายสงฆ์ไม่ได้.

สามเณรก็ทำลายสงฆ์ไม่ได้.

สามเณรีก็ทำลายสงฆ์ไม่ได้.

อุบาสกก็ทำลายสงฆ์ไม่ได้ .

อุบาสิกาก็ทำลายสงฆ์ไม่ได้ แต่พยายามเพื่อจะทำลายได้.

คู่ก่อนอุบาสี ภิกษุปกตัตตะ มีสังวาสเสมอกัน อยู่ในสีมาเดียวกัน
ย่อมทำลายสงฆ์ได้.

สังฆเภท

[๔๐๕] ท่านพระอุบาสีทูลถามว่า พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ตรัสว่า
สังฆเภท สังฆเภท ดังนี้ ด้วยเหตุเพียงเท่าไร สงฆ์จึงแตก.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนอุบาสี ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้

๑. ย่อมแสดงธรรมว่า เป็นธรรม
๒. ย่อมแสดงธรรมว่า เป็นอธรรม
๓. ย่อมแสดงสิ่งไม่เป็นวินัยว่า เป็นวินัย
๔. ย่อมแสดงวินัยว่า ไม่เป็นวินัย
๕. ย่อมแสดงคำอันตถาคตมิได้ตรัสภายิตไว้ว่า เป็นคำอันตถาคตตรัส
ภายิตไว้
๖. ย่อมแสดงคำอันตถาคตตรัสภายิตไว้ว่า เป็นคำอันตถาคตมิได้ตรัส
ภายิตไว้
๗. ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตมิได้ประพฤติมาว่า เป็นกรรม
อันตถาคตประพฤติมา
๘. ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตประพฤติมาว่า เป็นกรรมอันตถาคตมิ
ได้ประพฤติมา
๙. ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตมิได้บัญญัติไว้ว่า เป็นสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้
๑๐. ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้ว่า เป็นสิ่งที่ตถาคตมิได้บัญญัติไว้
๑๑. ย่อมแสดงอนาบัติว่า เป็นอาบัติ

๑๒. ย่อมแสดงอาบัติว่า เป็นอนาบัติ
๑๓. ย่อมแสดงอาบัติเบาว่า เป็นอาบัติหนัก
๑๔. ย่อมแสดงอาบัติหนักว่า เป็นอาบัติเบา
๑๕. ย่อมแสดงอาบัติมีส่วนเหลือว่า เป็นอาบัติหาส่วนเหลือมิได้
๑๖. ย่อมแสดงอาบัติหาส่วนเหลือมิได้ว่า เป็นอาบัติมีส่วนเหลือ
๑๗. ย่อมแสดงอาบัติชั่วหยาบว่า เป็นอาบัติไม่ชั่วหยาบ
๑๘. ย่อมแสดงอาบัติไม่ชั่วหยาบว่า เป็นอาบัติชั่วหยาบ

พวกเธอย่อมประกาศให้แตกแยกกัน ด้วยวัตถุ ๑๘ ประการนี้ ย่อม
แยกทำอุโบสถ แยกทำปวารณา แยกทำสังฆกรรม

คู่ก่อนอุบาสิ ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล สงฆ์เป็นอันแตกกันแล้ว

สังฆสามัคคี

[๔๐๖] ท่านพระอุบาสิทูลถามว่า พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ตรัสว่า
สังฆสามัคคี สังฆสามัคคี ดังนี้ ด้วยเหตุเพียงเท่าไร สงฆ์จึงพร้อมเพรียงกัน
พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนอุบาสิ ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้

๑. ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่เป็นธรรมว่า ไม่เป็นธรรม
๒. ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรมว่า เป็นธรรม
๓. ย่อมแสดงสิ่งที่มีไฉวันัยว่า มิใช่วันัย
๔. ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นวันัยว่า เป็นวันัย
๕. ย่อมแสดงคำอันตถาคตมิได้ตรัสภายิตไว้ว่า เป็นคำอันตถาคตมิ
ได้ตรัสภายิตไว้
๖. ย่อมแสดงคำอันตถาคต ตรัสภายิตไว้ว่า เป็นคำอันตถาคตตรัส
ภายิตไว้

๗. ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตมิได้ประพฤติมาว่า เป็นกรรม
อันตถาคตมิได้ประพฤติมา

๘. ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตประพฤติมาแล้วว่า เป็นกรรม
อันตถาคตประพฤติมาแล้ว

๙. ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคต มิได้บัญญัติไว้ว่า เป็นสิ่งที่ตถาคตมิได้
บัญญัติไว้

๑๐. ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้ว่า เป็นสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้

๑๑. ย่อมแสดงอนาบัติว่า เป็นอนาบัติ

๑๒. ย่อมแสดงอาบัติว่า เป็นอาบัติ

๑๓. ย่อมแสดงอาบัติเบาว่า เป็นอาบัติเบา

๑๔. ย่อมแสดงอาบัติหนักว่า เป็นอาบัติหนัก

๑๕. ย่อมแสดงอาบัติมีส่วนเหลือว่า เป็นอาบัติมีส่วนเหลือ

๑๖. ย่อมแสดงอาบัติหาส่วนเหลือมิได้ว่า เป็นอาบัติหาส่วนเหลือมิได้

๑๗. ย่อมแสดงอาบัติชั่วหยาบว่า เป็นอาบัติชั่วหยาบ

๑๘. ย่อมแสดงอาบัติไม่ชั่วหยาบว่า เป็นอาบัติไม่ชั่วหยาบ

พวกเธอย่อมไม่ประกาศให้แตกแยกกันด้วยวัตถุ ๑๘ ประการนี้ ย่อม
ไม่แยกทำอุโบสถ ย่อมไม่แยกทำปวารณา ย่อมไม่แยกทำสังฆกรรม

คู่ก่อนอุบาสิ ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล สงฆ์เป็นอันพร้อมเพรียงกัน.

[๔๐๗] ท่านพระอุบาลีทูลถามว่า พระพุทธเจ้าข้า ก็ภิกษุนั้นทำลาย
สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันแล้ว จะได้รับผลอย่างไร

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนอุบาสิ ภิกษุทำลายสงฆ์ผู้พร้อม-
เพรียงกันแล้ว ย่อมได้รับผลชั่วร้าย ตั้งอยู่ชั่วกัป ย่อมไหม้ในนรกตลอดกัป.

นิกมคาถา

[๔๐๘] ภิกษุทำลายสงฆ์ต้องเกิดใน
อบาย ตกนรก อยู่ชั่วกัป ภิกษุผู้ยินดีในการ
แตกพวก ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมเสื่อมจาก
ธรรมอันเกษมจากโยคะ ภิกษุทำลายสงฆ์ผู้
พร้อมเพรียงกัน แล้วยอมใหม่ในนรกตลอด
กัป.

[๔๐๙] ท่านพระอุบาลีทูลถามว่า พระพุทธเจ้าข้า ก็ภิกษุสมานสงฆ์
ที่แตกกันแล้วให้พร้อมเพรียงกัน จะได้รับผลอย่างไร

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนอุบาลี ภิกษุสมานสงฆ์ที่แตกกัน
แล้วให้พร้อมเพรียงกัน ย่อมได้บุญอันประเสริฐ ย่อมบันเทิงในสรวงสวรรค์
ตลอดกัป.

นิกมคาถา

[๔๑๐] ความพร้อมเพรียงของหมู่
เป็นเหตุแห่งสุข และการสนับสนุนผู้พร้อม
เพรียงกัน ก็เป็นเหตุแห่งสุข ภิกษุผู้ยินดีใน
ความพร้อมเพรียงตั้งอยู่ในธรรม ย่อมไม่
เสื่อมจากธรรมอันเกษมจากโยคะ ภิกษุสมาน
สงฆ์ ให้พร้อมเพรียงกันแล้ว ย่อมบันเทิง
ในสรวงสวรรค์ตลอดกัป.

ผู้ทำลายสงฆ์ต้องเกิดในอบาย

[๔๑๑] ท่านพระอุบาลีทูลถามว่า มีหรือ พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุผู้ทำลายสงฆ์ต้องเกิดในอบาย ตกนรก อยู่ชั่วกัป ช่วยเหลือไม่ได้

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า มี อุบาลี ภิกษุผู้ทำลายสงฆ์ ต้องเกิดในอบาย ตกนรก อยู่ชั่วกัป ช่วยเหลือไม่ได้

อ. และมีหรือ พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุผู้ทำลายสงฆ์ ไม่ต้องเกิดในอบาย ไม่ตกนรก ไม่ตั้งอยู่ชั่วกัป พอช่วยเหลือได้

พ. มี อุบาลี ภิกษุผู้ทำลายสงฆ์ ไม่ต้องเกิดในอบาย ไม่ตกนรก ไม่ตั้งอยู่ชั่วกัป พอช่วยเหลือได้

อ. พระพุทธเจ้าข้า ก็ภิกษุผู้ทำลายสงฆ์ ต้องเกิดในอบาย ตกนรก อยู่ชั่วกัป ช่วยเหลือไม่ได้ เป็นไหน

พ. คุณก่อนอุบาลี ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงธรรมว่า เป็นธรรม มีความเห็นในธรรมนั้นว่าเป็นธรรม มีความเห็นในความแตกต่างกันว่าเป็นธรรม อำพรางความเห็น อำพรางความถูกใจ อำพรางความชอบใจ อำพรางความจริง ย่อมประกาศให้จับสลากว่า นี้ธรรม นี้วินัย นี้สัตตสุสานน์ ท่านทั้งหลายจงจับสลากนี้ จงชอบใจสลากนี้

คุณก่อนอุบาลี ภิกษุผู้ทำลายสงฆ์แม้นี้แล ต้องเกิดในอบาย ตกนรก อยู่ชั่วกัป ช่วยเหลือไม่ได้

อนึ่ง อุบาลี ภิกษุยอมแสดงธรรมว่า เป็นธรรม มีความเห็นในธรรมนั้นว่าเป็นธรรม มีความเห็นในความแตกต่างกันว่าเป็นธรรม อำพรางความเห็น อำพรางความถูกใจ อำพรางความชอบใจ อำพรางความจริง ย่อมประกาศให้จับสลากว่า นี้ธรรม นี้วินัย นี้สัตตสุสานน์ ท่านทั้งหลายจงจับสลากนี้ จงชอบใจสลากนี้

ดูก่อนอุบาสิกา ภิกษุผู้ทำลายสงฆ์นี้แล ต้องเกิดในอบาย ตกนรก อยู่ชั่วกัป ช่วยเหลือไม่ได้

อนึ่ง อุบาสิกา ภิกษุยอมแสดงธรรมว่าเป็นธรรม มีความเห็นในธรรม นั้นว่าเป็นธรรม มีความสงสัยในความแตกต่างกัน อำพรางความเห็น อำพราง ความถูกต้อง อำพรางความชอบใจ อำพรางความจริง ย่อมประกาศให้จับสลาก ว่านี้ธรรม นี้วินัย นี้สัตตฤศาสน์ ท่านทั้งหลายจงจับสลากนี้ จงชอบใจสลากนี้

ดูก่อนอุบาสิกา ภิกษุผู้ทำลายสงฆ์นี้แล ต้องเกิดในอบาย ตกนรก อยู่ชั่วกัป ช่วยเหลือไม่ได้

อนึ่ง อุบาสิกา ภิกษุยอมแสดงธรรมว่าเป็นธรรม มีความเห็นใน ธรรมนั้นว่าเป็นธรรม มีความเห็นในการแตกต่างกันว่าเป็นธรรม ...

...มีความเห็นในธรรมนั้นว่าเป็นธรรมมีความสงสัยในความแตก กัน...

...มีความสงสัยในธรรมนั้น มีความเห็นในความแตกต่างกันว่าเป็น ธรรม...

...มีความสงสัยในธรรมนั้นมีความเห็นในความแตกต่างกันว่าเป็น ธรรม...

...มีความสงสัยในธรรมนั้น มีความสงสัยในความแตกต่างกัน อำพราง ความเห็น อำพรางความถูกต้อง อำพรางความชอบใจ อำพรางความจริง ย่อม ประกาศให้จับสลากว่า นี้ธรรม นี้วินัย นี้สัตตฤศาสน์ ท่านทั้งหลายจงจับ สลากนี้ จงชอบใจสลากนี้

ดูก่อนอุบาสิกา ภิกษุผู้ทำลายสงฆ์นี้แล ต้องเกิดในอบาย ตกนรก อยู่ชั่วกัป ช่วยเหลือไม่ได้

อนึ่ง อุบาสี ภิกษุยอมแสดงธรรมว่าเป็นอธรรม...ยอมแสดงสิ่งมิใช่วินัยว่าเป็นวินัย ย่อมแสดงวินัยว่ามีวินัย ย่อมแสดงคำอันตถาคตมิได้ตรัสภายิตไว้ ว่าเป็นคำอันตถาคตตรัสภายิตไว้ ย่อมแสดงคำอันตถาคตตรัสภายิตไว้ว่า ว่าเป็นคำอันตถาคตมิได้ตรัสภายิตไว้ ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตมิได้ประพฤติมาว่า เป็นกรรมอันตถาคตประพฤติมาแล้ว ย่อมแสดงกรรมอัน ตถาคตประพฤติมาแล้วว่าเป็นกรรมอันตถาคตมิได้ประพฤติมาแล้ว ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตมิได้บัญญัติไว้ว่าเป็นสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้ว่าเป็นสิ่งที่ตถาคตมิได้บัญญัติไว้ ย่อมแสดงอนาบัติว่าเป็นอาบัติ ย่อมแสดงอาบัติว่าเป็นอนาบัติ ย่อมแสดงอาบัติเบาว่าเป็นอาบัติหนัก ย่อมแสดงอาบัติหนักว่าเป็นอาบัติเบา ย่อมแสดงอาบัติมีส่วนเหลือว่าเป็นอาบัติหาส่วนเหลือมิได้ ย่อมแสดงอาบัติหาส่วนเหลือมิได้ว่าเป็นอาบัติมีส่วนเหลือ ย่อมแสดงอาบัติชั่วหยาบว่าเป็นอาบัติไม่ชั่วหยาบ ย่อมแสดงอาบัติไม่ชั่วหยาบว่าเป็นอาบัติชั่วหยาบ มีความเห็นในธรรมนั้นว่าเป็นอธรรม มีความเห็นในความแตกต่างกันว่าเป็นอธรรม มีความเห็นในธรรมนั้นว่าเป็นอธรรม มีความเห็นในความแตกต่างกันว่าเป็นธรรม มีความเห็นในธรรมนั้นว่าเป็นอธรรม มีความสงสัยในความแตกต่างกัน มีความเห็นในธรรมนั้นว่าเป็นธรรม มีความเห็นในความแตกต่างกันว่าเป็นอธรรม มีความเห็นในธรรมนั้นว่าเป็นธรรม มีความสงสัยในความแตกต่างกัน มีความสงสัยในธรรมนั้น มีความเห็นในความแตกต่างกันว่าเป็นอธรรม มีความสงสัยในธรรมนั้น มีความสงสัยในความแตกต่างกัน อำพรางความเห็น อำพรางความถูกใจ อำพรางความชอบใจ อำพรางความจริง ย่อมประกาศให้จับสลากว่า นี้ธรรม นี้วินัย นี้สัตตภูศาสน์ ท่านทั้งหลายจงจับสลากนี้ จงชอบใจสลากนี้.

คูก่อนอุบาสิ กิษุผู้ทำลายสงฆ์แม่น้ำแกล ต้องเกิดในอบาย ตกนรก อยู่ชั่วกัป ช่วยเหลือไม่ได้.

ผู้ทำลายสงฆ์ไม่ต้องเกิดในอบาย

[๔๑๒] ท่านพระอุบาสิทูลถามว่า พระพุทธเจ้าข้า ก็กิษุผู้ทำลาย สงฆ์ไม่ต้องเกิดในอบาย ไม่ตกนรก อยู่ชั่วกัป พอช่วยเหลือได้ เป็นไฉน.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คูก่อนอุบาสิ กิษุในธรรมวินัยนี้ย่อม แสดงธรรมว่าเป็นธรรม มีความเห็นในธรรมนั้นว่าเป็นธรรม มีความเห็น ในความความแตกต่างกันว่าเป็นธรรม ไม่อำพรางความเห็น ไม่อำพรางความถูก ใจ ไม่อำพรางความชอบใจ ไม่อำพรางความจริง ย่อมประกาศให้จับสลากว่า นี้ธรรม นี้วินัย นี้สัตตฤศาสน์ ท่านทั้งหลายจงจับสลากนี้ จงชอบใจสลากนี้.

คูก่อนอุบาสิ กิษุผู้ทำลายสงฆ์แม่น้ำแกล ไม่ต้องเกิดในอบาย ไม่ตก นรกอยู่ชั่วกัป พอช่วยเหลือได้.

อนึ่ง อุบาสิ กิษุยอมแสดงธรรมว่าเป็นอธรรม... ย่อมแสดงอาบัติ ชั่วหยาบว่าเป็นอาบัติไม่ชั่วหยาบ มีความเห็นในธรรมนั้นว่าเป็นธรรม มีความ เห็นในความแตกต่างกันว่าเป็นธรรม ไม่อำพรางความเห็น ไม่อำพรางความถูกใจ ไม่อำพรางความชอบใจ ไม่อำพรางความจริง ย่อมประกาศให้จับสลากว่า นี้ ธรรม นี้วินัย นี้สัตตฤศาสน์ ท่านทั้งหลาย จงจับสลากนี้ จงชอบใจสลากนี้.

คูก่อนอุบาสิ กิษุผู้ทำลายสงฆ์แม่น้ำแกล ไม่ต้องเกิดในอบาย ไม่ตก นรกอยู่ชั่วกัป พอช่วยเหลือได้.

ตติยภาณวาร จบ

สังฆเภทขันธกะที่ ๗ จบ

หัวข้อประจำชั้นระกะ

[๔๑๓] เรื่องพระพุทธเจ้าประทับที่อนุปิยนิกม เรื่องศากยกุมารผู้มี
ชื่อเสียง เรื่องพระอนุรุทธะสุขุมาลชาติไม่ปรารถนาจะทรงผนวช เรื่องไถ หว่าน
ไฉนน้ำ ถอนหญ้า เกี่ยวข้าว ขนข้าวตั้งลอม นวดข้าว สงฟาง โปรงข้าวลียบ
ขนขึ้นฉาง เรื่องการงานไม่สิ้นสุด มารดา บิดา ปู่ย่า ตายาย ตายไปหมด
เรื่องพระภิกษุทีชะ พระอนุรุทธะ พระอานนท์ พระภักคุ พระกิมพิละ สำคัญ
พระองค์ว่าเป็นศากยะ เรื่องพระพุทธเจ้าประทับที่เมืองโกสัมพี เรื่องพระเทว-
ทัตต์เสื่อมจากฤทธิ์ เรื่องกั๊กกูธโกพิยบุตรตาย เรื่องประกาศพระเทวทัตต์ เรื่อง
ปลงพระชนม์พระชนก เรื่องส่งบุรุษ เรื่องกัถิงศิลา เรื่องปล่อยช้างนาพาภิรี
เรื่องอำนาจประโยชน์ ๓ ประการ เรื่องวัตถุ ๕ ประการ เรื่องทำลายสงฆ์มี
โทษหนัก เรื่องพระเทวทัตต์ทำลายสงฆ์ เรื่องพระให้ภิกษุผู้ประพฤติดตามภิกษุผู้
ทำลายสงฆ์แสดงอาบัติอุลลัจจัย เรื่ององค์ ๘ สามเรื่อง เรื่องอสังกรรม ๓
ประการ เรื่องสังฆราชา เรื่องสังฆเภท.

หัวข้อประจำชั้นระกะ จบ

สังฆเภทกัณฑ์ชกวรรณา

วินิจฉัยในสังฆเภทกัณฑ์ชกฯ ฟังทราบดังนี้:-

สองบพว่า อภิญญาตา อภิญญาตา มีความว่า อมาตย์ ๑๐ คน มีกาพูทายีอมาตย์เป็นต้น พร้อมด้วยพวกบริวารและชนเป็นอันมากเหล่าอื่น ชื่อศากยกุมารผู้ปรากฏแล้ว ๆ.

บพว่า อมฺหากิ คือในเราทั้งหลาย. อีกอย่างหนึ่ง มีคำอธิบายว่า จากสกุลของเราทั้งหลาย.

สองบพว่า ฆราวาสตฺถิ อณุสิสุสฺสามิ มีความว่า กิจอันใดเธอพึงทำในฆราวาส พึงจักให้ทราบกิจนั้น.

บพว่า อติเนตพฺพิ คือ ฟังไข้นำเข้า.

บพว่า นิหฺเนตพฺพิ มีความว่า นำจะเป็นของเสมอกันในที่ซึ่งปวง โดยประการใด พึงให้โดยประการนั้น.

บพว่า นิทฺทาเปตพฺพิ คือ ฟังคายหญ้า.

สองบพว่า ภฺลิกา อุตฺตราเปตพฺพา มีความว่า รัชชาติที่ปนกับฟางละเอียด พึงคัดออกแม้จากฟาง.

บพว่า โอมฺุณาเปตพฺพิ มีความว่า ฟังยังลมให้ถือเอา (ฟังให้ลมพัด) เพื่อฝัดโปรยหญ้าและฟางละเอียดออก.

ชื่อว่า เตนฺหิ ตฺวณฺเณว ฆราวาสตฺถเณน อุปฺขานาหิ มีความว่า ท่านนั้นแลฟังทราบเพื่อการครองเรือน.

ในคำว่า อหิ ตยา ยถาสฺสุขํ ปพฺพชาหิ นี้ ฟังทราบเนื้อความ ดังนี้ :-

อนรุทธศากยะเป็นผู้ใคร่เพื่อจะกล่าวโดยเร็ว ด้วยความรักในพระ -
สหายว่า เรากับท่านจักบวช เป็นผู้ที่มีเหตุอันความโลกสิริราชสมบัติที่เหนียว
รั้งไว้อีก กล่าวได้แต่เพียงว่าเรากับท่าน เท่านั้นแล้วไม่สามารถกล่าวคำที่เหลือ.

บทว่า นิปฺปาติตา มีความว่า กุมารทั้งหลาย อันอุบาลีนี้ให้ออก
ไปแล้ว.

บทว่า มานสิลินี มีความว่า พวกหม่อมฉัน เป็นคนอันมานะ
อาศัยอยู่, มีคำอธิบายว่า พวกหม่อมฉันเป็นคนเจ้ามานะ.

ในบทว่า ปฺรทตฺตฺวโตะ นี้มีความว่า ชื่อผู้เป็นไปด้วยปัจจัยอันชน
อื่นให้ เพราะเป็นผู้เลี้ยงชีพด้วยปัจจัยอันผู้อื่นให้.

บาทแห่งคาถาว่า ยสุสนฺตรโตะ น สนฺติ โภปา มีความว่า กิเลส
เครื่องยังจิตให้กำเริบทั้งหลาย ชื่อว่าไม่มีในจิตของผู้ใด เพราะเหตุว่า ความ
โกรธนั้น เป็นกิเลสอันมรรคที่ ๓ ถอนเสียแล้ว.

ก็เพราะสมบัติชื่อว่าภาวะ, วิบัติชื่อว่าวิภาวะ, อนึ่ง ความเจริญชื่อว่าภาวะ
ความเสื่อมชื่อว่าวิภาวะ. ความเที่ยงชื่อว่าภาวะ ความขาดสูญชื่อว่าวิภาวะ. บุญ
ชื่อว่าภาวะ, บาปชื่อว่าวิภาวะ. คำว่า วิภาวะ และ อภาวะ นี้ เป็นอันเดียว
กันโดยใจความแท้; เหตุนี้ในบาทแห่งคาถาว่า อิติ ภวาทตฺตฺว วิทิวตุโตะ
นี้ พึงเห็นเนื้อความอย่างนี้แล้ว ความมีและความไม่มี มีประการอย่างนั้น
คือ มีประการหลากหลายนั้นใด อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสด้วยอำนาจสมบัติ
และวิบัติ, ความเจริญและความเสื่อม, ความเที่ยงและความขาดสูญ, บุญและ
บาป ผู้ที่กล่าวถึงความมีและความไม่มี มีประการอย่างนั้น ๆ โดยนัยนั้น
ตามสมควรแก่เหตุ ด้วยมรรคแม่ ๔.

บทว่า นานุภวฺนฺติ มีความว่า ย่อมไม่สามารถ, อธิบายว่า การ
เห็นบุคคลนั้น แม้ทเวคาทั้งหลาย ก็ได้ช่วยยาก.

บทว่า อหิเมขลิกาย คือ พันงูไว้ที่สะเอว.

บทว่า อัจฉริยเต ได้แก่ ที่อวัยวะทั้งหลาย.

บทว่า สมมมุนติ ได้แก่ นับถือ.

หลายบทว่า ยัม ตูโม กริสฺสติ มีความว่า เขาจักกระทำซึ่งกรรมใด.

ในคำว่า เขพลโก นี้ มีความว่า เทวทัต อันพระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสว่า ผู้กินน้ำลาย เพราะคำอธิบายว่า ปัจจัยที่เกิดขึ้นด้วยมิจฉาชีพ อัน
พระอริยทั้งหลายพึงกายเสีย เป็นเช่นกับน้ำลาย, เทวทัตนี้ ย่อมกลืนกินซึ่ง
ปัจจัยเห็นปานนั้น.

สองบทว่า ปตฺตทฺเชน กายน มีความว่า มีกายแข็งที่อกคล้ายใบ
ลาน. เทวทัต เมื่อจะยกตนเองโดยสภาพที่เป็นพระญาติของพระราชาว่า พระ-
ราชาทรงรู้จักเรา จึงกล่าวว่า มยฺ โข ภณ ราชญฺตกา นาม.

บทว่า ปหฺนฺจกณฺณวาลो มีความว่า ช้างนาพาคิริกระทำหูทั้ง ๒
ให้หยดน้ำ.

บทกถาว่า ทฺกขฺ หิ กุณฺชร นาคมาสฺโท มีความว่า กุณฺชร
ผู้เจริญ เชื่อว่าการเข้าใกล้พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ผู้ไม่ยินดีด้วยจิตคิดฆ่า
เป็นทุกข์.

บทว่า นาคหตฺสฺส มีความว่า สุนัขของบุคคลผู้ฆ่าพระพุทธเจ้าผู้
ประเสริฐ ย่อมไม่มี.

สองบทว่า ปฏฺิกุฏฺโธ ปฏฺิสฺสทฺถิ มีความว่า ช้างนาพาคิริ บ่ายหน้า
ไปหาพระตถาคตแล้ว ย่อลงด้วย ๒ เท้าหน้า.

ในบทว่า อลฺกฺขิโก นี้ มีความว่า เทวทัตนี้ย่อมไม่กำหนด. อธิบาย
ว่า ย่อมไม่รู้ เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า ผู้ไม่กำหนดเทวทัตย่อมไม่รู้ว่าจะ เราทำ

กรรมลามกอยู่. เทวทัตนั้น อันใคร ๆ ไม่พึงกำหนดหมายได้ อธิบายว่า อันใคร ๆ ไม่พึงเห็น เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า ผู้อันใคร ๆ กำหนดไม่ได้ (ว่าลามกเพียงไร).

ในบทว่า ติกโกชนํ นี้ มีความว่า โภชนะอันชน ๓ คนพึงบริโภค. สองบทว่า ตํ ปณฺญาเปตฺตํ มีความว่า เราจักอนุญาตติกโกชนะนั้น. แต่ในคณโภชนะ ภิกษุต้องทำตามกรรม.

บทว่า กปฺปี ได้แก่ อายุกัลป์หนึ่ง.

บทว่า พุรฺหมฺปุณฺณํ ได้แก่ บุญอันประเสริฐที่สุด.

สองบทว่า กปฺปี สตฺตมฺหิ ได้แก่ อายุกัลป์ หนึ่งนั่นเอง.

หลายบทว่า อถ โข เทวตฺโต สงฺฆํ ภินฺทิตฺวา มีความว่า ได้ยินว่า เทวทัตนั้น ครั้นให้จับสลากอย่างนั้นแล้ว ทำอุโบสถแผนกหนึ่งในกรุงราชคฤห์นั้นนั้นแลแล้วจึงไป ด้วยเหตุนี้ พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลาย จึงกล่าวคำนี้ว่า อถ โข เทวตฺโต เป็นอาทิ.

หลายบทว่า ปีฎฺฉิ เม อาคิลาติ มีความว่า หลังของเรา ย่อมเมื่อย เพราะมีเวทนากล้า ด้วยการนั่งนาน.

หลายบทว่า ตมฺหิ อายมิตฺตํ มีความว่า เราจักเหยียดหลังนั้น.

ความรู้จิตของผู้เป็นอย่างนี้ว่า ใจของท่านเป็นอย่างนี้บ้าง ใจของท่านเป็นอย่างนั้นบ้าง ดังนี้ แล้วแสดงธรรมพอเหมาะเจาะแก่จิตของผู้อื่นนั้น ชื่อว่า การปราสอนมีการดักใจเป็นอัศจรรย์.

บทว่า มฺมานุพุทฺธิ มีความว่า เมื่อทำกิริยาเลียนเรา.

บทว่า กปฺโณ ความว่า ถึงทุกข์แล้ว.

บทว่า มหาวราหฺสฺส ความว่า เมื่อพญาช้าง.

บทว่า มหิ วิภูพฺพโต ความว่า ทำลายแผ่นดิน.

สองบทว่า **ภีสิ มฺหสถานสุต** ความว่า เกี่ยวกินเหง้า (บัว).

ในคำว่า **นทิสฺส ชฺคฺคโต** นี้ มีเนื้อความว่า ได้ยินว่า พญาช้าง นั้น เมื่อลงสู่สระโบกขรณี อันมีนามว่า นที นั้น เล่นอยู่ในเวลาเย็น ชื่อว่า ยังราตรีที่ล่วงให้ผ่านไป คือทำความเป็นผู้ตื่น.

ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า เล่นอยู่ในน้ำ.

[ว่าด้วยองค์แห่งทูตเป็นต้น]

บทว่า **สุตา** ได้แก่ ผู้ฟัง.

บาทคาถาว่า **อสฺนุทฺทโร จ อภฺษาคิ** มีความว่า เป็นผู้ไม่มีความสงสัยบอกเล่า คือผู้บอกประกอบด้วยอำนาจแห่งถ้อยคำอันสืบต่อกันตามลำดับ. เทวทัตจะเกิดในอบาย เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าเป็นชาวอบาย. เธอเป็นชาวนรกก็เหมือนกัน. เทวทัตจักตั้งอยู่ตลอดกัป (ในนรก) เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่ามีผู้ตั้งอยู่ตลอดกัป.

บัดนี้ เทวทัต แม้พระพุทธรเจ้าตั้งพันองค์ ก็ไม่อาจแก้ไขได้ เพราะฉะนั้น เธอจึงชื่อว่า **อเตกฺโข** ผู้อันพระพุทธรเจ้าเหยยวยาไม่ได้.

หลายบทว่า **มา ชาตุ โภจิ โลกฺสมิ** มีความว่า แม้ในกาลไหน ๆ สัตว์ใด ๆ อย่า (เกิด) ในโลกเลย.

บทว่า **อุปฺปชฺชต** ได้แก่ เกิด.

บาทคาถาว่า **ชลฺว ยสฺสา อฏฺฐา** มีความว่า เทวทัตตั้งอยู่ประหนึ่งผู้รุ่งเรื่องด้วยยศ.

บาทคาถาว่า **ทวทฺโตติ เม สฺมิตฺติ** มีความว่า แม้คำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสดับแล้วว่า เทวทัตเป็นเช่นนี้ ก็มีอยู่, คำว่า เทวทัตตั้งอยู่ประหนึ่งผู้รุ่งเรื่องด้วยยศ นี้ พระธรรมสังคาคหการยฺกถาว หมายเอาคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสดับแล้วนั้นแล.

ในคำว่า โส ปมาท อุนฺจิญฺโณ นี้ มีความว่า เทวทัตนั้นยอมสร้างสมความประมาท เพราะฉะนั้น เธอจึงชื่อว่าผู้สร้างสมเนื่อง ๆ อธิบายว่าความประมาทอันเธอไม่ละเสีย.

สองบทว่า อาสขฺช นํ มีความว่า ถึงหรือว่าเบียดเบียนพระตถาคตนั้น ด้วยจิตลามก.

ส่วนคำว่า อวีจिनฺริยํ ปตุโต นี้ เป็นคำกล่าวเนื้อความที่ล่วงไปแล้ว เป็นไปในความหวัง.

บทว่า เกสุมา คือนำภัยมา.

[ว่าด้วยสังฆราชา]

ชื่อว่า เอกโต อุปาลี เอโธ มีความว่า ในฝ่ายธรรมวาทีมีรูปเดียว.

ชื่อว่า เอกโต เทว ความว่า ในฝ่ายอธรรมวาที มี ๒ รูป.

ชื่อว่า จตุตุโธ อุนฺสาเวติ สลากํ กาหติ มีความว่า อธรรมวาทีเป็นรูปที่ ๔ คิดว่า เราจักทำลายสงฆ์.

บทว่า อุนฺสาเวติ ความว่า ประกาศให้ผู้อื่นพลอยรับรู้. อธิบายว่าเธอประกาศเภทกรวัตตุ ๑๘ ประการอย่างนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงธรรมว่า ธรรม ดังนี้ โดยนัยเป็นต้นว่า ทั้งพวกท่าน ทั้งพวกเรา ไม่มี ความกลัวต่ออนรกเลย ทางแห่งอเวจี แม้พวกเราก็ไม่ได้ปิดไว้ พวกเราไม่กลัวต่ออกุศล ก็ถ้าว่า ข้อนี้ ฟังเป็นสภาพมิใช่ธรรม หรือข้อนี้ ฟังเป็นสภาพมิใช่วินัย หรือว่า ข้อนี้ไม่ฟังเป็นคำสั่งสอนของพระศาสดาไซ้; เราทั้งหลายไม่ฟังถือเอา.

ชื่อว่า สลาก คาเหติ มีความว่า ก็แลครั้นประกาศอย่างนี้แล้ว จึงบอกให้จับสลากว่า ท่านทั้งหลายจงจับสลากนี้, ท่านทั้งหลายจงชอบใจ สลากนี้.

แม้ในบททั้งหลายว่า เอกโต อุปาลี เทว โหนติ เป็นอาทิ ก็ มีนัยเหมือนกัน.

ชื่อว่า เอว โข อุปาลี สงฺฆราชา เจว โหติ สงฺฆเภท จ มีความว่า ความร้าวรานแห่งสงฆ์ด้วย ความแตกแห่งสงฆ์ด้วย ย่อมมี ด้วย เหตุเพียงให้จับสลากอย่างนี้, ก็แต่ว่า สงฆ์จะเป็นผู้แตกกันแล้ว ด้วยเหตุเพียง เท่านั้นก็หาไม่.

ในคำนี้ว่า อุปาลี ภิกษุแล ผู้ปกตัตต์ มีสังวาสเสมอกันตั้งอยู่ใน สีมานเสมอกัน . จึงทำลายสงฆ์ได้ ดังนี้ พึงมีคำถามว่า เมื่อเป็นเช่นนั้น พระเทวทัต ชื่อว่า ปกตัตต์อย่างไร พระเทวทัตไม่ใช่ผู้ปกตัตต์ก่อน เพราะ เธอให้ฆ่าพระราชชา และเพราะเธอทำโลหิตุปบาทอย่างไรเล่า?

ข้าพเจ้าขอกล่าวในคำถามนี้ว่า การให้ฆ่าพระราชชา ชื่อว่าไม่มี เพราะ คำสั่งบังคับคลาดเสียก่อน, จริงอยู่ คำสั่งบังคับของพระเทวทัตนั้นอย่างนี้ว่า กุมาร ถ้ากระนั้น ท่านจงฆ่าพระบิดาแล้ว เป็นพระราชชาเถิด เราจักฆ่าพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว เป็นพระพุทฺธเจ้า, แต่กุมารเป็นพระราชชาแล้ว จึงยังพระบิดาให้สิ้นชีพในภายหลัง; การให้ฆ่าพระราชชา ชื่อว่าไม่มี เพราะคำสั่งบังคับคลาด เสียก่อน ด้วยประการฉะนี้.

ส่วนความเป็นอกัပ္พบุคคล ซึ่งมีโลหิตุปบาทเป็นปัจจัย พระผู้มีพระภาคเจ้ามิได้ตรัสแล้ว ในเมื่อโลหิตุปบาท พอพระเทวทัตทำแล้ว เท่านั้น. อันข้อที่พระเทวทัตนั้นเป็นอกัပ္พบุคคล เว้นคำของพระผู้มีพระภาคเจ้าเสียแล้ว ใคร ๆ ก็ไม่สามารถจะยกขึ้นได้. ส่วนคำว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ยังโลหิต

ให้หื้อขึ้น เป็นอนุสัมบันไม่พึงให้อุปสมบท เป็นอุปสันบัน พึงให้ฉิบหายเสีย นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสภายหลังแต่สังฆเภท; เพราะเหตุนี้สงฆ์ชื่อว่าอันพระเทวทัตผู้ปกคัตต์ทำลายแล้ว.

[ว่าด้วยสังฆเภท]

วินัยัยในเภทกรวัตถุ ๑๘ ประการ มีชื่อว่า แสดงธรรมว่าธรรมเป็นต้น.

โดยสุดตันตปริยาก่อน. กุศลกรรมบถ ๑๐ ชื่อว่าธรรม. อกุศลกรรมบถ ๑๐ ชื่อว่าอธรรม.

อนึ่ง โภธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ คือ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โภชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ ชื่อว่าธรรม. ข้อนี้ คือ สติปัฏฐาน ๓ สัมมัปปธาน ๓ อิทธิบาท ๓ อินทรีย์ ๖ พละ ๖ โภชฌงค์ ๘ มรรคมีองค์ ๕ ชื่อว่าธรรม.

อนึ่ง ข้อนี้ คือ อุปาทาน ๔ นีวรณ์ ๕ อนุสัย ๗ มิจฉัตตะ ๘ ชื่อว่าธรรม. ข้อนี้ คือ อุปาทาน ๓ นีวรณ์ ๔ อนุสัย ๖ มิจฉัตตะ ๗ ชื่อว่าธรรม.

บรรดาธรรมและธรรมนั้น ภิกษุทั้งหลายผู้ถือเอาส่วนคืออธรรมอันหนึ่ง บางข้อบางอย่าง กล่าวอยู่ซึ่งอธรรมนั้นว่า นี้เป็นธรรม ด้วยทำในใจว่า เราจักทำอธรรมนี้ว่าธรรม ด้วยประการอย่างนี้ สกุลแห่งอาจารย์ของพวกเขาจักยกยอเยียม, และพวกเขาจักเป็นคนมีหน้ามีตาในโลก ชื่อว่าแสดงธรรมว่า ธรรม

เมื่อถือเอาส่วนอันหนึ่ง ในส่วนแห่งธรรมทั้งหลายกล่าวอยู่ว่า นี้เป็นอธรรม อย่างนั้นนั่นแล ชื่อว่าแสดงธรรมว่า มิใช่ธรรม

โดยวินัยปริยาย ส่วนกรรมที่พึงโทษแล้วให้ ๆ การแล้วทำตาม
ปฏิกุญา ด้วยวัตถุที่เป็นจริง ชื่อว่ากรรม. กรรมที่ไม่โทษ ไม่ให้ ๆ การ
ทำด้วยไม่ปฏิกุญา ด้วยวัตถุไม่เป็นจริง ชื่อว่าอกรรม

โดยสุตตันตปริยาย ข้อนี้ คือ รากวินัย โทสวินัย โมหวินัย สังวร
ปหานะ การพิจารณา ชื่อว่าวินัย. ข้อนี้ คือ ความไม่กำจัดกิเลสมีรากะเป็น
ต้น ความไม่สำรวจ ความไม่ละ การไม่พิจารณา ชื่อว่าอวินัย.

โดยวินัยปริยาย ข้อนี้ คือ วัตถุสมบัติ ญัตติสมบัติ อนุสาวนา
สมบัติ สีมာสมบัติ ปริสสมบัติ ชื่อว่าวินัย. ข้อนี้ คือ วัตถุวิบัติ ฯลฯ
ปริสวิบัติ ชื่อว่าอวินัย.

โดยสุตตันตปริยาย คำนี้ว่า สติปัฏฐาน ๔ ฯลฯ อริยมรรคมีองค์ ๘
ชื่อว่าอันพระตถาคตทรงภายิตแล้ว ตรัสแล้ว. คำนี้ว่า สติปัฏฐาน ๓ ฯลฯ
มรรคมีองค์ ๕ ชื่อว่าอันพระตถาคตไม่ทรงภายิตแล้ว ไม่ตรัสแล้ว.

โดยวินัยปริยาย คำนี้ว่า ปาราชิก ๔ สังฆาทิเสส ๑๓ อนิยต ๒
นิสสิกคิยปาจิตติย ๓๐ ชื่อว่าอัน พระตถาคตทรงภายิตแล้ว. ตรัสแล้ว คำนี้ว่า
ปาราชิก ๓ สังฆาทิเสส ๑๔ อนิยต ๓ นิสสิกคิยปาจิตติย ๓๑ ชื่อว่าอันพระ-
ตถาคตไม่ทรงภายิตแล้ว ไม่ตรัสแล้ว.

โดยสุตตันตปริยาย ข้อนี้ คือ การเข้าผลสมาบัติ การเข้ามหากุณา
สมาบัติ การเล็งคู่สัตว์โลกด้วยพุทธจักขุทุกวัน การแสดงสุตตันตะ การตรัส
ชาดกเนื่องด้วยความเกิดเรื่องขึ้น ชื่อว่าอันพระตถาคตทรงประพฤติเสมอ. ข้อ
นี้ คือ การไม่เข้าผลสมาบัติทุกวัน ฯลฯ การไม่ตรัสชาดก ชื่อว่าอันพระ-
ตถาคตไม่ทรงประพฤติเลย.

โดยวินัยปริยาย ข้อนี้ คือ การอยู่จำพรรษาแล้ว บอกลาแล้ว จึง
หลีกไปสู่ที่จาริก ของภิกษุผู้รับนิมนต์แล้ว การปวารณาแล้วจึงหลีกไปสู่ที่จาริก
ความทำการต้อนรับก่อนกับภิกษุอาคันตุกะ ชื่อว่าอันพระตถาคตทรงประพฤติ

เสมอ ความไม่กระทำก็มีไม่บอกมาก่อนเที่ยวไปสู่ที่จาริกนั้นนั่นแล ชื่อว่า
อันพระตถาคตไม่ทรงประพฤติและ

โดยสุดต้นตอปริยาย ข้อนี้ คือ สติปฏิฐาน ๔ ฯลฯ อริยมรรคมีองค์ ๘
ชื่อว่าอันพระตถาคตทรงบัญญัติแล้ว. ข้อนี้ คือ สติปฏิฐาน ๓ ฯลฯ มรรค
มีองค์ ๘ ชื่อว่าอันพระตถาคตไม่ทรงบัญญัติแล้ว.

โดยวินัยปริยาย ข้อนี้ คือ ปาราชิก ๔ ฯลฯ นิสัคคีย์ปาจิตติย ๓๐
ชื่อว่าอันพระตถาคตทรงบัญญัติแล้ว. ข้อนี้ คือ ปาราชิก ๓ ฯลฯ นิสัคคีย์-
ปาจิตติย ๓๑ ชื่อว่าอันพระตถาคตไม่ทรงบัญญัติแล้ว.

อนาบัติที่พระตถาคตตรัสแล้วในสิกขาบทนั้น ๆ ว่า ไม่เป็นอาบัติแก่
ภิกษุผู้ไม่รู้ ผู้ไม่มีโดยจิต ผู้ไม่ประสงค์จะให้ตาย ผู้ไม่ประสงค์จะอวด ผู้
ไม่ประสงค์จะปล่อย ชื่อว่าอนาบัติ อาบัติที่พระตถาคตตรัสแล้วโดยนัยเป็นต้น
ว่า เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้รู้ ผู้มีโดยจิต ชื่อว่าอาบัติ. อาบัติ ๕ กอง ชื่อว่า
อาบัติเบา. อาบัติ ๒ กอง ชื่อว่าอาบัติหนัก. อาบัติ ๖ กอง ชื่อว่าอาบัติมี
ส่วนเหลือ. กองอาบัติปาราชิกกองเดียว ชื่อว่าอาบัติไม่มีส่วนเหลือ. อาบัติ ๒
กอง ชื่อว่าอาบัติชั่วหยาบ. อาบัติ ๕ กอง ชื่อว่าอาบัติไม่ชั่วหยาบ.

ก็ในธรรมและอธรรมเป็นต้น ที่กล่าวแล้วโดยวินัยปริยายนี้ ภิกษุผู้
กล่าวอยู่ซึ่งธรรมมีประการดังกล่าวแล้วว่า นี้ไม่ใช่ธรรม โดยนัยก่อนนั้นแล
ชื่อว่าแสดงธรรมว่า มิใช่ธรรม.

เมื่อกล่าวอยู่ซึ่งข้อที่มีวินัยว่า นี้เป็นวินัย ชื่อว่า แสดงข้อที่มีไช
วินัยว่า วินัย ฯลฯ เมื่อกล่าวอยู่ซึ่งอาบัติไม่ชั่วหยาบว่า นี้เป็นอาบัติชั่วหยาบ
ชื่อว่าแสดงอาบัติไม่ชั่วหยาบว่า อาบัติชั่วหยาบ.

ครั้งแสดงอธรรมว่า เป็นธรรม ฯลฯ หรือครั้งแสดงอาบัติไม่ชั
หยาบว่า อาบัติชั่วหยาบ อย่างนั้นแล้ว ได้พวกแล้วกระทำสังฆกรรม ๔

อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นแผนก ในสีมาเดียวกัน สงฆ์เชื่อว่าเป็นอันภิกษุเหล่านั้น ทำลายแล้ว .

ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมแตกไปเพราะเภทกรวัตตุ ๑๘ ประการนี้ เป็นอาทิ.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อปกฺสฺสนฺติ มีความว่า ย่อมแย่ง คือ ย่อมแบ่งซึ่งบริษัท ได้แก่ย่อมคัดบริษัทให้ลুকไปนั่ง ณ ส่วนข้างหนึ่ง.

บทว่า อวปกาสนฺติ มีความว่า ย่อมยุยงอย่างยิ่ง คือ ภิกษุทั้งหลาย จะเป็นผู้ไม่ปรองดองกันโดยประการใด ย่อมกระทำโดยประการนั้น.

บทว่า อาเวณิกิ คือ แผนกหนึ่ง.

ชื่อว่า เอตฺตาวตา โข อุปาลี สงฺโฆ ภินฺโน โหติ มีความว่า ครั้นเมื่อภิกษุทั้งหลาย แสดงวัตตฺอันใดอันหนึ่งแม้วัตตฺอันเดียว ในเภทกรวัตตุ ๑๘ แล้ว ให้ภิกษุทั้งหลายหมายรู้ด้วยเหตุนี้ ๆ ว่า ท่านทั้งหลายจงจับสลากนี้ ท่านจงชอบใจสลากนี้ ดังนี้ ให้จับสลากแล้ว ทำสังฆกรรมแผนกหนึ่ง อย่างนั้นแล้ว สงฆ์ย่อมเป็นอันแตกกัน. ส่วนในคัมภีร์บริวาร พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า อุปาลี สงฆ์ย่อมแตกกันด้วยอาการ* ๕ เป็นอาทิ. คำนี้กับลักษณะแห่งสังฆเภทนี้ ที่ตรัสในสังฆเภทกัณฑ์นี้ โดยใจความไม่มีความแตกต่างกัน. และข้าพเจ้าจักประกาศข้อแตกต่างกันแห่งคำนี้ ในคัมภีร์บริวารนั้นแล.

คำที่เหลือในบททั้งปวง ตันทั้งนั้น ฉะนั้นแล.

สังฆเภทกัณฑ์ชกวรรคณา จบ

* ปริวาร. ๔๕๕.

วัตตขันธกะ

เรื่องพระอัครคันตุกะ

[๔๑๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น
พระอัครคันตุกะ สวมรองเท้าเข้าไปสู่อารามก็มี กัณฑ์ร่วมเข้าไปสู่อารามก็มี คลุม
ศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี พาดจิวรบนศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี ล้างเท้าด้วยน้ำ
ฉันทน์ก็มี ไม่ไหว้ภิกษุเจ้าถิ่นผู้แก่พรรษาว่าก็มี ไม่ถามเสนาสนะก็มี มีพระ-
อัครคันตุกะรูปหนึ่ง ถอดลิ้มแล้วผลัดบานประตูเข้าไปสู่วิหารที่ไม่มีใครอยู่โดย
พลัน ฐตจากเบื้องบนลงมาถึงคอของเธอ เธอกลั้วร้องขึ้นสุดเสียง ภิกษุทั้งหลาย
รีบเข้าไปถามว่า ท่านร้องสุดเสียงทำไม เธอจึงบอกเรื่องนั้นแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ดิเตียน โพนทนา
ว่า ไฉน พระอัครคันตุกะจึงสวมรองเท้าเข้าไปสู่อารามก็มี กัณฑ์ร่วมเข้าไปสู่อาราม
ก็มี คลุมศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี พาดจิวรบนศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี ล้างเท้า
ด้วยน้ำฉันทน์ก็มี ไม่ไหว้ภิกษุเจ้าถิ่นผู้แก่พรรษาว่าก็มี ไม่ถามเสนาสนะก็มี
แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ทรงสอบถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า
ภิกษุอัครคันตุกะสวมรองเท้าเข้าไปสู่อารามก็มี กัณฑ์ร่วมเข้าไปสู่อารามก็มี คลุม
ศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี พาดจิวรบนศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี ล้างเท้าด้วยน้ำฉันทน์
ก็มี ไม่ไหว้ภิกษุเจ้าถิ่นผู้แก่พรรษาว่าก็มี ไม่ถามเสนาสนะก็มี จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุอาคันตุกะจึงได้สวมรองเท้าเข้าไปสู่อารามก็มี กั้นร่มเข้าไปสู่อารามก็มี คลุมศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี พาดจิวรบนศีรษะเข้าไปสู่อารามก็มี ล้างเท้าด้วย น้ำฉันก็มี ไม่ไหวภิกษุเจ้าถิ่นผู้แก่พรรษากว่าก็มี ไม่ถามเสนาสนะก็มี คุณก่อน ภิกษุทั้งหลาย การกระทำของภิกษุเหล่านั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของ ชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติวัตรแก่ภิกษุอาคันตุกะ ทั้งหมด โดยประการที่ภิกษุอาคันตุกะทั้งหลายจะพึงประพฤติเรียบร้อย.

อาคันตุกวัตร

[๔๑๕] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาคันตุกะคิดว่า จักเข้าไปสู่อาราม เดียวนี้พึงถอดรองเท้าแล้วถือไปดำ ๆ ลดร่ม เปิดศีรษะ ลดจิวรบน ศีรษะลงไว้ที่ป่า ไม่ต้องรีบร้อน พึงเข้าไปสู่อารามตามปกติ เมื่อเข้าไปสู่อารามพึงสังเกตว่า ภิกษุเจ้าถิ่นประชุมกันที่ไหน ภิกษุเจ้าถิ่นประชุมกันที่ใด คือ ที่โรงฉัน มณฑป หรือโคนไม้ พึงไปที่นั่น วางบาตรไว้ที่แห่งหนึ่ง วางจิวรไว้ที่แห่งหนึ่ง พึงถืออาสนะที่สมควรนั่ง พึงถามถึงน้ำฉัน พึงถามถึง น้ำฉันว่า ไหนน้ำฉัน ไหนน้ำใช้ ถ้าต้องการน้ำฉัน พึงตักน้ำฉันมาดื่ม ถ้า ต้องการน้ำใช้ พึงตักน้ำใช้มาล้างเท้า เมื่อล้างเท้า พึงรดน้ำด้วยมือข้างหนึ่ง พึงล้างเท้าด้วยมือข้างหนึ่ง รดน้ำด้วยมือใด ไม่พึงล้างเท้าด้วยมืออื่น พึงถาม ถึงผ้าเช็ดรองเท้าแล้วจึงเช็ดรองเท้า เมื่อจะเช็ดรองเท้า พึงใช้ผ้าแห้งเช็ดก่อน ใช้ผ้าเปียกเช็ดทีหลัง พึงซักผ้าเช็ดรองเท้าบิดแล้วผึ่งไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง ถ้าภิกษุ เจ้าถิ่นแก่พรรษากว่า พึงอภิวาท ถ้าอ่อนพรรษากว่า พึงให้เธออภิวาท พึงถามถึงเสนาสนะว่า เสนาสนะไหนถึงแก่ผม พึงถามถึงเสนาสนะที่มีภิกษุอยู่

หรือที่ไม่มีภิกษุอยู่ ฟังถามถึงโคจรคาม ฟังถามถึงอโคจรคาม ฟังถามถึงสกุล
ทั้งหลายที่ได้รับสมมติว่าเป็นเสกขะ ฟังถามถึงที่ถ่ายอุจจาระ ฟังถามถึงที่ถ่าย
ปัสสาวะ ฟังถามถึงน้ำจั้น ฟังถามถึงน้ำใช้ ฟังถามถึงไม้เท้า ฟังถามถึงกติกาสงฆ์
ที่ตั้งไว้ว่า ควรเข้าเวลาเท่าไร ควรออกเวลาเท่าไร ถ้าวิหารไม่มีภิกษุอยู่ ฟังเคาะ
ประตูดอยู่สักครู่หนึ่งแล้วถอดลิ้มผลึกบานประตู ยืนอยู่ข้างนอกแลดูให้ทั่ว ถ้า
วิหารรก หรือเตียงซ้อนอยู่บนเตียงหรือตั้งซ้อนอยู่บนตั้ง เสนาสนะมีละอองจับ
อยู่เบื้องบน ถ้าอุตสาหะอยู่ ฟังชำระเสีย เมื่อจะชำระวิหาร ฟังชนเครื่องลาดพื้น
ออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่งก่อน ฟังชนเขียงรองเท้าเตียงออกไปวางไว้ที่ควร
แห่งหนึ่ง ฟังชนฟูกและหมอนออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง ฟังชนผ้านิตินะ
และผ้าปูนอนออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง เตียง ตั้ง อันภิกษุฟังยกต่ำ ๆ ทำให้
เรียบร้อย อย่าให้ครูดสี กระทบบานและกรอบประตู ขนไปวางไว้ที่ควรแห่ง
หนึ่ง กระทบฟูกออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง พนักอิงฟูกออกไปวางไว้ที่
ควรแห่งหนึ่งถ้าในวิหารมีหยากเยื่อ ฟังกวาดแต่เพดานลงมาก่อน ฟังเช็ดกรอบ
หน้าต่าง ประตูและมุมห้อง ถ้าฝาทาน้ำมันขึ้นรา ฟังเอาผ้าชุบน้ำบิดแล้วเช็ด ถ้า
พื้นทาสีดำขึ้นรา ฟังเอาผ้าชุบน้ำบิดแล้วเช็ด ถ้าพื้นไม่ได้ทา ฟังเอาน้ำพรม
แล้วกวาด ด้วยคิดว่าอย่าให้ฝุ่นกลบวิหาร ฟังเก็บกวาดหยากเยื่อไปทิ้งเสีย ณ
ที่ควรแห่งหนึ่ง เครื่องลาดพื้น ฟังผึ่งแดดชำระเคาะปัด แล้วขนกลับไปปูไว้
ตามเดิม เขียงรองเท้าเตียง ฟังผึ่งแดด ขัด เช็ดแล้วขนกลับตั้งไว้ตามเดิม
เตียง ตั้ง ฟังผึ่งแดด ขัดสีเคาะ ยกต่ำ ๆ ทำให้ดี อย่าให้ครูดสี กระทบ
บานและกรอบประตู ขนกลับตั้งไว้ตามเดิม ฟูกและหมอนตากแห้งแล้ว สลัด
ปัดให้สะอาด ขนกลับวางไว้ตามเดิม ผ้าปูนั่งและผ้าปูนอนตากแห้งแล้ว สลัด
ให้สะอาด ขนกลับปูไว้ตามเดิม กระทบ พนักอิง ตากแล้ว ฟังเช็ด ขน
กลับไปตั้งไว้ตามเดิม ฟังเก็บบาตร จีวร เมื่อเก็บบาตร ฟังเอามือข้างหนึ่ง

จับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบคลำได้เตียงหรือได้ตั้ง แล้วเก็บบาตร แต่อย่าเก็บ
บาตรบนพื้นทีปราคาจากเครื่องรอง เมื่อเก็บจีวร ฟังเอามือข้างหนึ่งถือจีวรเอา
มือข้างหนึ่งลูบราวจีวรหรือสายระเคียง ฟังทำชายไว้ข้างนอก ขนคไว้ข้างใน
เก็บจีวร ถ้ามีลมเจือด้วยผงคลีพัฒมาทางทิศตะวันออก ฟังปิดหน้าต่างด้าน
ตะวันออก ถ้ามีลมเจือด้วยผงคลีพัฒมาทางทิศตะวันตก ฟังปิดหน้าต่างด้าน
ตะวันตก ถ้ามีลมเจือด้วยผงคลีพัฒมาทางทิศเหนือ ฟังปิดหน้าต่างด้านเหนือ
ถ้ามีลมเจือด้วยผงคลีพัฒมาทางทิศใต้ ฟังปิดหน้าต่างด้านใต้ ถ้าฤดูหนาว
กลางวันฟังเปิดหน้าต่าง กลางคืนฟังปิด ถ้าฤดูร้อน กลางวันฟังปิดหน้าต่าง
กลางคืนฟังเปิด ถ้าบริเวณ ชุ่มน้ำ โรงฉัน โรงไฟ วัจจุกฎีรก ฟังปิดกวาด
เสียบ ถ้าน้ำฉัน น้ำใช้ไม่มี ฟังจัดตั้งไว้ ถ้าน้ำในหม้อชำระไม่มี ฟังตักน้ำ
มาไว้ในหม้อชำระ.

ดูก่อนกิริยาทั้งหลาย นี้แล เป็นวัตรของกิริยาอาคันตุกะทั้งหลายซึ่ง
กิริยาอาคันตุกะทั้งหลายฟังประพฤติเรียบร้อย.

อวาสสิกวัตร

[๔๑๖] สมัยนั้น กิษุเจ้าถิ่นเห็นพระอาคันตุกะแล้ว ไม่ปูอาสนะ
ไม่ตั้งน้ำล้างเท้า ไม่ตั้งตั้งรองเท้า ไม่ตั้งกระเบื้องเช็ดเท้าไว้ ไม่ลูกรับบาตร
จีวร ไม่ถามด้วยน้ำฉัน ไม่ถามด้วยน้ำใช้ ไม่ไหว้พระอาคันตุกะแม้ผู้แก่กว่า
ไม่จัดเสนาสนะให้ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพงโทษ ตีเตียน
โพนทะนาว่า โฉน กิษุเจ้าถิ่น เห็นพระอาคันตุกะแล้ว จึงไม่ปูอาสนะ
ไม่ตั้งน้ำล้างเท้า ไม่ตั้งตั้งรองเท้า ไม่ตั้งกระเบื้องเช็ดเท้า ไม่ลูกรับบาตร
จีวร ไม่ถามด้วยน้ำฉัน ไม่ถามด้วยน้ำใช้ ไม่ไหว้พระอาคันตุกะผู้แก่กว่า ไม่
จัดเสนาสนะให้ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ทรงสอบถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า
...จริงหรือ.

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียน... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะ
ภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติวัตร
แก่ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลาย โดยประการที่ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายจะพึงประพฤติ
เรียบร้อย.

[๔๑๗] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าถิ่นเห็นภิกษุอาคันตุกะผู้แก่กว่า
แล้วพึงปฐาสนะ พึงตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระจเบื้องเช็ดเท้า พึงลูกรับ
บาตร จีวร พึงถามด้วยน้ำฉัน พึงถามด้วยน้ำใช้ ถ้าอุตสาหะ พึงเช็ดรองเท้า
เมื่อจะเช็ดรองเท้า พึงใช้ผ้าแห้งเช็ดก่อนใช้ผ้าเปียกเช็ดทีหลัง พึงซักผ้าเช็ด
รองเท้าบิดแล้วผึ่งไว้ ณ ที่ควรแห่งหนึ่ง พึงอภิวาทภิกษุอาคันตุกะผู้แก่กว่า
พึงจัดเสนาสนะถวายว่า เสนาสนะนั้นถึงแก่ท่าน พึงบอกเสนาสนะที่มีภิกษุอยู่
หรือไม่มีภิกษุอยู่ พึงบอกโคจรคาม พึงบอกอโคจรคาม พึงบอกสกุลที่เป็น
เสกขสมมติ พึงบอกที่ถ่ายอุจจาระ พึงบอกที่ถ่ายปัสสาวะ พึงบอกน้ำฉัน
พึงบอกน้ำใช้ พึงบอกไม้เท้า พึงบอกกติกาสงฆ์ที่ตั้งใจว่า เวลานี้ควรเข้า เวลา
นี้ควรออก ถ้าภิกษุอาคันตุกะอ่อนพรรษากว่า พึงนั่งบอกว่า ท่านจงวางบาตร
ที่นั่น จงวางจีวรที่นั่น จงนั่งอาสนะนี้ พึงบอกน้ำฉัน พึงบอกน้ำใช้ พึงบอก
ผ้าเช็ดรองเท้า พึงแนะนำภิกษุอาคันตุกะให้อภิวาท พึงบอกเสนาสนะว่า
เสนาสนะนั้นถึงแก่ท่าน พึงบอกเสนาสนะที่มีภิกษุอยู่ หรือไม่มีภิกษุอยู่ พึง
บอกโคจรคาม พึงบอกอโคจรคาม พึงบอกสกุลที่เป็นเสกขสมมติ พึงบอก
ที่ถ่ายอุจจาระ พึงบอกที่ถ่ายปัสสาวะ พึงบอกน้ำฉัน พึงบอกน้ำใช้ พึงบอก
ไม้เท้า พึงบอกกติกาสงฆ์ที่ตั้งใจว่า เวลานี้ควรเข้า เวลานี้ควรออก.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แล เป็นวัตรของภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายซึ่งภิกษุ
เจ้าถิ่นทั้งหลายพึงประพฤติเรียบร้อย.

คัมภีร์

[๔๑๘] สมัยนั้น ภิกษุผู้เตรียมจะไปไม่เก็บเครื่องมือ เครื่องเดิน
เปิดประตูหน้าต่างทิ้งไว้ ไม่มอบหมายเสนาสนะ แล้วหลีกไป เครื่องไม้
เครื่องเดิน เสียหาย เสนาสนะไม่มีใครรักษา บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...
ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุผู้เตรียมจะไป จึงไม่เก็บ
เครื่องมือ เครื่องเดิน เปิดประตูหน้าต่างทิ้งไว้ ไม่มอบหมายเสนาสนะ แล้ว
หลีกไป เครื่องไม้ เครื่องเดินเสียหาย เสนาสนะไม่มีใครรักษา จึงกราบทูล
เรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า
...จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริงพระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย
ว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติวัตรแก่ภิกษุผู้เตรียม
จะไป โดยประการที่ภิกษุเตรียมจะไปพึงประพฤติเรียบร้อย.

[๔๑๙] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เตรียมจะไปพึงเก็บเครื่องมือ
เครื่องเดิน ปิดประตูหน้าต่าง มอบหมายเสนาสนะ ถ้าภิกษุไม่มี พึงมอบหมาย
สามเณร ถ้าสามเณรไม่มี พึงมอบหมายคนวัด ถ้าคนวัดไม่มี พึงมอบหมาย
อุบาสก ถ้าไม่มีภิกษุสามเณร คนวัดหรืออุบาสก พึงยกเตียงขึ้น วางไว้บน
ศิลา ๔ แผ่น แล้วพึงยกเตียงซ้อนเตียง ยกตั้งซ้อนตั้ง แล้วกองเครื่องเสนาสนะ
ไว้ข้างบน เก็บเครื่องมือ เครื่องเดิน ปิดประตูหน้าต่าง แล้วจึงหลีกไป ถ้า

วิหารฝนรั่ว ถ้าอุตสาหะอยู่ฟังมุง หรือฟังทำความชวนขวายเป็น จะมุงวิหารได้
อย่างไร ถ้าได้ตามความชวนขวายอย่างนี้ นั่นเป็นความดี ถ้าไม่ได้ ที่ใดฝน
ไม่รั่ว ฟังยกเตียงขึ้นวางบนศิลา ๔ แผ่น ในที่นั้น แล้วฟังยกเตียงซ้อนเตียง
ยกตั้งซ้อนตั้ง แล้วกองเครื่องเสนาสนะไว้ข้างบน เก็บเครื่องมือ เครื่องดิน
ปิดประตูหน้าต่างแล้วจึงหลีกไป ถ้าวิหารฝนรั่วทุกแห่ง ถ้าอุตสาหะอยู่ ฟังจน
เครื่องเสนาสนะเข้าบ้าน หรือฟังทำความชวนขวายว่า จะขนเครื่องเสนาสนะ
เข้าบ้านอย่างไร ถ้าได้ตามความชวนขวายอย่างนี้ นั่นเป็นความดี ถ้าไม่ได้
ฟังยกเตียงขึ้นวางบนก้อนศิลา ๔ แผ่นในที่แจ้ง แล้วฟังยกเตียงซ้อนเตียง ยก
ตั้งซ้อนตั้ง กองเครื่องเสนาสนะไว้ข้างบน เก็บเครื่องมือ เครื่องดิน แล้ว
คลุมด้วยหญ้าหรือใบไม้ แล้วจึงหลีกไปด้วยคิดว่า อย่างไรเสีย ส่วนของเตียงตั้ง
คงเหลืออยู่บ้าง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แล เป็นวัตรของภิกษุผู้เตรียมจะไป ซึ่งภิกษุ
ผู้เตรียมจะไปฟังพระพุทฺธิเรียบริ้อย.

กัตตานุโมทนา

[๔๒๐] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายไม่อนุโมทนาในโรงฉัน คนทั้งหลาย
จึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึง
ได้ไม่อนุโมทนาในโรงฉัน ภิกษุทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน
โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้อนุโมทนาในโรงฉัน.

[๔๒๑] ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายคิดว่า ใครหนอพึงอนุโมทนาใน
โรงฉัน แล้วจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้เถระอนุโมทนาในโรงฉัน.

[๔๒๒] สมัยนั้น ประชาชนหมู่หนึ่งถวายภัตแก่พระสงฆ์ ท่าน
พระสารีบุตรเป็นสังฆเถระ ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาต
ให้ภิกษุผู้เถระอนุโมทนาในโรงฉัน จึงเหลือท่านพระสารีบุตรไว้รูปเดียว แล้ว
พากันกลับไป.

ลำดับนั้น ท่านพระสารีบุตรแสดงความยินดีแก่คนเหล่านั้น แล้วได้
ไปที่หลังรูปเดียว.

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทอดพระเนตรเห็นท่านพระสารีบุตรเดินมาแต่-
ไกลรูปเดียว จึงรับสั่งถามว่า คุณก่อนสารีบุตร ภัตมีมากมายกระมัง.

ท่านพระสารีบุตรทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ภัตมีมากมาย แต่ภิกษุ
ทั้งหลายละข้าพระพุทธเจ้าไว้ผู้เดียว แล้วพากันกลับไป.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุเถรานุเถระ ๔ - ๕ รูปรออยู่ในโรงฉัน.

[๔๒๓] สมัยต่อมา พระเถระรูปหนึ่งปวดอุจจาระรออยู่ในโรงฉัน
เธอกลับอุจจาระอยู่จนสลบล้มลง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี-
พระภาคเจ้า ๆ รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อมีกรณีขกิจ เรานุญาตให้
บอกลาภิกษุผู้นั่งอยู่ในลำดับ แล้วไปได้.

ภัตตคคัตถ

[๔๒๔] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์นุ่งห่มไม่เรียบร้อย ไม่มีมรรยาท ไปสู่โรงฉัน เดินแซงไปข้างหน้าพระเถระทั้งหลาย บ้าง นั่งเบียดเสียดพระเถระ บ้าง เกียดกันพวกภิกษุใหม่ด้วยอาสนะบ้าง นั่งทับสังฆาฎิในละแวกบ้านบ้าง บรรดาภิกษุผู้ที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉน พระฉัพพัคคีย์จึงได้นุ่งห่มไม่เรียบร้อย ไม่มีมรรยาทไปสู่โรงฉัน เดินแซงไป ข้างหน้าพระเถระทั้งหลาย บ้าง นั่งเบียดเสียดพระเถระบ้าง เกียดกันพวกภิกษุ ใหม่ด้วยอาสนะบ้าง นั่งทับสังฆาฎิในละแวกบ้านบ้าง จึงกราบทูลเรื่อง นั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ทรงสอบถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์นุ่งห่มไม่เรียบร้อย ไม่มีมรรยาทไปสู่โรงฉัน เดินแซงไปข้างหน้า พระเถระทั้งหลาย บ้าง นั่งเบียดเสียดพระเถระบ้าง เกียดกันพวกภิกษุใหม่ด้วย อาสนะบ้าง นั่งทับสังฆาฎิในละแวกบ้านบ้าง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แหละ เราจักบัญญัติวัตรในโรงฉันแก่ ภิกษุทั้งหลาย โดยประการที่ภิกษุทั้งหลาย พึงประพฤติเรียบร้อยในโรงฉัน.

[๔๒๕] ถ้าภัตตคคัตถบอภัตตคคัตถกาลในอาราม ภิกษุเมื่อปกปิดมณฑล ๓ พึงนุ่งให้เป็นปริมณฑล คาคประคคเอน ห่มผ้าซ้อน ๒ ชั้นกลัดลูกศุม ล้างบาตร แล้วถือเข้าบ้านโดยเรียบร้อย ไม่ต้องรีบร้อน ไม่พึงเดินแซงไปข้างหน้าพระ- เถระทั้งหลาย พึงปกปิดกายด้วยดีไปในละแวกบ้าน พึงสำรวมด้วยดีไปใน ละแวกบ้าน พึงมีตาทอดลงไปในละแวกบ้าน อย่าเวกผ้าไปในละแวกบ้าน อย่า หัวเลาะลั่นไปในละแวกบ้าน พึงมีเสียงน้อยไปในละแวกบ้าน อย่าโยกกายไป

ในละแวกบ้าน อย่าไกวแขนไปในละแวกบ้าน อย่าโคลงศีรษะไปในละแวกบ้าน
อย่าค้ำกายไปในละแวกบ้าน อย่าคลุมศีรษะไปในละแวกบ้าน อย่าเดินกระโห่ง
ไปในละแวกบ้าน ฟังปกปิดกายด้วยดินนั่งในละแวกบ้าน ฟังสำรวจด้วยดินนั่งใน
ละแวกบ้าน ฟังมีตาทอดลงนั่งในละแวกบ้าน อย่าเวิกฝ้านั่งในละแวกบ้าน
อย่าหัวเราะลั่นนั่งในละแวกบ้าน ฟังมีเสียงน้อยนั่งในละแวกบ้าน อย่าโยกกาย
นั่งในละแวกบ้าน อย่าไกวแขนนั่งในละแวกบ้าน อย่าโคลงศีรษะนั่งในละแวก
บ้าน อย่าค้ำกายนั่งในละแวกบ้าน อย่าคลุมศีรษะนั่ง ในละแวกบ้าน อย่างนั่ง
รัดเข้าในละแวกบ้าน อย่างนั่งเบียดเสียดพระเถระ อย่าเกียดกันภิกษุใหม่ด้วย
อาสนะ อย่างนั่งทับสังฆาฏิในละแวกบ้าน เมื่อเขาถวายน้ำ ฟังใช้มือทั้งสอง
ประคองบาตรรับน้ำ ฟังล้างบาตรถือต่ำ ๆ ให้ดี อย่าให้ครูดสี ถ้ากระโถนมี
ฟังค่อย ๆ เทน้ำลงในกระโถน ด้วยคิดว่า กระโถนอย่าเลอะเทอะด้วยน้ำ ภิกษุ
ใกล้เคียงอย่าถูกน้ำกระเซ็น ฟ้าสังฆาฏิอย่าถูกน้ำกระเซ็น ถ้ากระโถนไม่มี
ฟังค่อย ๆ เทน้ำลงที่พื้นดิน. ด้วยคิดว่า ภิกษุใกล้เคียงอย่าถูกน้ำกระเซ็น ฟ้า-
สังฆาฏิอย่าถูกน้ำกระเซ็น เมื่อเขาถวายข้าวสุก ฟังใช้มือทั้งสองประคองบาตร
รับข้าวสุก ฟังเว้นเนื้อที่ไว้สำหรับแกง ถ้ามีเนยใส น้ำมัน หรือแกงอ่อม
พระเถระควรบอกว่า จงจัดถวายภิกษุทั้งหลายเท่า ๆ กันทุกรูป ฟังรับบิณฑบาต
โดยเคารพ ฟังมีความสำคัญในบาตรรับบิณฑบาต ฟังรับบิณฑบาตพอสมควร
กับแกง ฟังรับบิณฑบาตพอสมควรขอบปากบาตร พระเถระไม่ฟังฉันก่อนจน
กว่าข้าวสุกจะทั่วถึงภิกษุทุกรูป ฟังฉันบิณฑบาตโดยเคารพ ฟังมีความสำคัญ
ในบาตรฉันบิณฑบาต ฟังฉันบิณฑบาตตามลำดับ ฟังฉันบิณฑบาตพอสมควร
กับแกง ไม่ฟังฉันบิณฑบาตขยุ้มแต่ยอดลงไป ไม่ฟังกลบแกง หรือกับข้าว
ด้วยข้าวสุก เพราะอยากได้มาก ไม่อาพาธ ไม่ฟังขอแกง หรือข้าวสุกเพื่อ
ประโยชน์แก่ตนมาฉัน ไม่ฟังแลดูบาตรของภิกษุเหล่าอื่นด้วยหมายจะยกโทษ

ไม่พึงทำคำข้าวให้ใหญ่นัก พึงทำคำข้าวให้กลมกล่อม เมื่อคำข้าวยังไม่ถึงปาก
ไม่พึงอ้าปาก กำลังฉันไม่พึงสอดมือทั้งหมดเข้าในปาก ปากยังมีคำข้าวไม่พึงพูด
ไม่พึงฉันเคาะคำข้าว ไม่พึงฉันกัดคำข้าว ไม่พึงฉันทำกระพุงแก้มให้คู้ย ไม่
พึงฉันสลัดมือ ไม่พึงฉันทำเมล็ดข้าวตก ไม่พึงฉันแลบลิ้น ไม่พึงฉันทำเสียง
ดังจ๊ับ ๆ ไม่พึงฉันทำเสียงซู้ด ๆ ไม่พึงฉันเลียมือ ไม่พึงฉันขอดบาตร ไม่
พึงฉันเลียริมฝีปาก ไม่พึงรับโอนน้ำด้วยมือเปื้อนอามิส พระเถระไม่พึงรับน้ำ
ก่อนจนกว่าภิกษุทั้งหมดฉันเสร็จ เมื่อเขาถวายน้ำ พึงใช้มือทั้งสองประคอง
บาตรรับน้ำ พึงค่อย ๆ ล้างบาตร ถือต่ำ ๆ ให้ดี อย่าให้ครูดสี ถ้ากระโถนมี
พียงค่อย ๆ เทน้ำลงในกระโถน ด้วยคิดว่า กระโถนอย่าเลอะเทอะด้วยน้ำ
ภิกษุใกล้เคียงอย่าถูกน้ำกระเซ็น ผู้ส่งมาถืออย่าถูกน้ำกระเซ็น ถ้ากระโถนไม่มี
พียงค่อย ๆ เทน้ำลงบนพื้นดิน ด้วยคิดว่า ภิกษุใกล้เคียงอย่าถูกน้ำกระเซ็น
ผ้าส่งมาถืออย่าถูกน้ำกระเซ็น ไม่พึงเทน้ำล้างบาตรมีเมล็ดข้าวในละแวกบ้าน
เมื่อกลับ ภิกษุใหม่พึงกลับก่อน พระเถระพึงกลับทีหลัง พึงปกปิดกายด้วยดี
ไปในละแวกบ้าน พึงสำรวจด้วยดีไปในละแวกบ้าน พึงมีตาทอดลงไปใน
ละแวกบ้าน ไม่พึงเวกผ้าไปในละแวกบ้าน ไม่พึงหัวเราะลั่นไปในละแวกบ้าน
พียงมีเสียงน้อยไปในละแวกบ้าน ไม่พึงโยกกายไปในละแวกบ้าน ไม่พึงไกวแขน
ไปในละแวกบ้าน ไม่พึงโคลงศีรษะไปในละแวกบ้าน ไม่พึงค้ำกายไปใน
ละแวกบ้าน ไม่พึงคลุมศีรษะไปในละแวกบ้าน ไม่พึงเดินกระโห่่งไปใน
ละแวกบ้าน.

ก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แล วัตรในโรงฉันของภิกษุทั้งหลาย ซึ่งภิกษุ
ทั้งหลายพึงประพฤติเรียบร้อยในโรงฉัน.

ปฐมภาณวาร จบ

ปิตทจาริกวัตร

[๔๒๖] สมัยนั้น ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรนุ่งห่มไม่เรียบร้อย ไม่มีมรรยาทเที่ยวบิณฑบาต ไม่กำหนดเข้าไปสู่निเวศน์บ้าง ไม่กำหนดออกไป บ้าง รีบร้อนเข้าไปบ้าง รีบร้อนออกไปบ้าง ยืนไกลเกินไปบ้าง ยืนใกล้เกินไปบ้าง ยืนนานเกินไปบ้าง กลับเร็วเกินไปบ้าง ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต เป็นวัตรรูปหนึ่ง ไม่กำหนดเข้าไปสู่นิเวศน์ เธอเข้าใจว่าประตูเข้าไปสู่ห้องน้อย แห่งหนึ่ง ในห้องน้อยนั้นมีหญิงเปลือยกายนอนหงายอยู่ เธอได้เห็นหญิงนั้น แล้ว รู้ว่านี่ไม่ใช่ประตู นี่เป็นห้องน้อย จึงออกจากห้องน้อยนั้นไป สามิของ หญิงนั้น ได้เห็นหญิงนั้นเปลือยกายนอนหงายก็สำคัญว่า ภิกษุนี้ประทุษร้าย ภรรยาของเรา จึงจับภิกษุนั้นทุบตี ในทันใด หญิงนั้นตื่นขึ้น เพราะเสียงนั้น จึงถามสามีว่า นายท่านทุบตีภิกษุนี้ทำไม เขาตอบว่า เพราะภิกษุนี้ประทุษร้าย เธอ นางตอบว่า นาย ภิกษุนี้ไม่ได้ประทุษร้ายฉันเลย ท่านไม่ได้ทำอะไร แล้วให้ปล่อยภิกษุนั้น ภิกษุนั้นไปอารามบอกเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย บรรดา ภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุผู้ เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรจึงนุ่งห่มไม่เรียบร้อย ไม่มีมรรยาทเที่ยวบิณฑบาต ไม่ กำหนดเข้าไปสู่นิเวศน์บ้าง ไม่กำหนดออกไปบ้าง รีบร้อนเข้าไปบ้าง รีบร้อน ออกไปบ้าง ยืนไกลเกินไปบ้าง ยืนใกล้เกินไปบ้าง ยืนนานเกินไปบ้าง กลับเร็วเกินไปบ้าง จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า..ทรงสอบถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ชาวว่า ... จริงหรือ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติวัตรแก่ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร โดยประการที่ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร พึงประพฤติเรียบร้อย.

[๔๒๑] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร คิดว่า จักเข้าบ้านในบัดนี้ เมื่อปกปิดมณฑลสาม พึงนั่งให้เป็นปริมณฑล คาดประคดเอวห่มผ้าซ้อน ๒ ชั้น กัดลูกคุดม ถ้างบาตรแล้ว ถือเข้าบ้านโดยเรียบร้อย ไม่ต้องรีบร้อน พึงปกปิดกายด้วยดีไปในละแวกบ้าน พึงสำรวจด้วยดีไปในละแวกบ้าน พึงมีตาทอดลงไปในละแวกบ้าน อย่าเวิกผ้าไปในละแวกบ้าน อย่าหัวเราะลั่นไปในละแวกบ้าน พึงมีเสียงน้อยไปในละแวกบ้าน อย่าโยกกายไปในละแวกบ้าน อย่าไกวแขนไปในละแวกบ้าน อย่าโคลงศีรษะไปในละแวกบ้าน อย่าค้ำกายไปในละแวกบ้าน อย่าคลุมศีรษะไปในละแวกบ้าน อย่าเดินกระโห่งไปในละแวกบ้าน เมื่อเข้าในเวศน์พึงกำหนดว่า จักเข้าทางนี้ จักออกทางนี้ อย่ารีบร้อนเข้าไป อย่ารีบร้อนออกเร็วนัก อย่ายืนไกลนัก อย่ายืนใกล้นัก อย่ายืนนานนัก อย่ากลับเร็วนัก พึงยืนกำหนดว่า เขาประสงค์จะถวายภิกษา หรือไม่ประสงค์จะถวาย ถ้าเขาพักการงาน ลุกจากที่นั่งจับทัพพี หรือจับภาชนะ หรือตั้งไว้ พึงยืนด้วยคิดว่า เขาประสงค์จะถวาย เมื่อเขาถวายภิกษา พึงแหวกผ้าซ้อนด้วยมือซ้าย พึงน้อมบาตรเข้าไปด้วยมือขวา แล้วพึงใช้มือทั้งสองประคองบาตรรับภิกษา และไม่พึงมองดูหน้าผู้ถวายภิกษา พึงกำหนดว่าเขาประสงค์จะถวายแก่หรือไม่ประสงค์จะถวาย ถ้าเขาจับทัพพี จับภาชนะ หรือตั้งไว้ พึงยืนอยู่ด้วยคิดว่า เขาประสงค์จะถวาย เมื่อเขาถวายภิกษาแล้ว พึงคลุมบาตรด้วยผ้าซ้อน แล้วกลับโดยเรียบร้อย ไม่ต้องรีบร้อน พึงปกปิดกายด้วยดี ไปในละแวกบ้าน

ฟังสำรวจด้วยดีไปในละแวกบ้าน ฟังมีตาทอดลงไปในละแวกบ้าน ไม่ฟังเวก
ฝ่าไปในละแวกบ้าน ไม่ฟังหัวเราะลั่นไปในละแวกบ้าน ฟังมีเสียงน้อยไปใน
ละแวกบ้าน ไม่ฟังโยกกายไปในละแวกบ้าน ไม่ฟังไกวแขนไปในละแวก
บ้าน ไม่ฟังโคลงศีรษะไปในละแวกบ้าน ไม่ฟังค้ำกายไปในละแวกบ้าน ไม่ฟัง
คลุมศีรษะไปในละแวกบ้าน ไม่ฟังเดินกระโห้งไปในละแวกบ้าน ภิกษุใดกลับ
บิณฑบาตจากบ้านก่อน ภิกษุนั้น ฟังปุ้อาสนะไว้ ฟังจัดตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า
กระเบื้องเช็ดเท้า ฟังล้างภาชนะรองของฉันตั้งไว้ ฟังตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ไว้ ภิกษุใด
กลับบิณฑบาตจากบ้านทีหลัง ถ้าอาหารที่ฉันแล้วยังเหลืออยู่ ถ้าฉันงก็ฟังฉัน
ถ้าไม่ฉันงก็ฟังเททิ้ง ในที่ปราศจากของเขียวสด หรือฟังเทลงในน้ำที่ไม่มีตัว
สัตว์ ภิกษุนั้น ฟังรื้อขนอาสนะ เก็บน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ฟัง
ล้างภาชนะรองของฉัน เก็บไว้ ฟังเก็บน้ำฉัน น้ำใช้ ฟังกวาดโรงฉัน ภิกษุ
ใดเห็นหม้อน้ำฉัน หม้อน้ำใช้ หรือหม้อน้ำชำระว่างเปล่า ภิกษุนั้น ฟังจัดหาไป
ตั้งไว้ ถ้าเป็นการสุควิสัย ฟังกวักมือเรียกเพื่อนมา ให้ช่วยกันจัดตั้งไว้ แต่
ไม่ฟังเปล่งวาจาเพราะชื่อนั้นเป็นเหตุ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แลเป็นวัตรของภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร
ซึ่งภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร ฟังประพฤดิเรียบร้อย.

อาร์ญญกัฏฐ

[๔๒๘] สมัยนั้น ภิกษุมารูปด้วยกัน อยู่ในป่า พวกเขาไม่ตั้งน้ำฉัน
ไม่ตั้งน้ำใช้ไว้ ไม่ติดไฟไว้ ไม่เตรียมไม้สีไฟไว้ ไม่รู้ทางนักษัตร ไม่รู้ทิศภาค
พวกโจรพากันไปที่นั่น ได้ถามภิกษุเหล่านั้นว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย มีน้ำดื่ม
หรือ

ก. ไม่มี ท่านทั้งหลาย

จ. มีน้ำใช้หรือไม่

- ก. ไม่มี ท่านทั้งหลาย
- จ. มีไฟหรือไม่
- ก. ไม่มี ท่านทั้งหลาย
- จ. มีไม้สีไฟหรือไม่
- ก. ไม่มี ท่านทั้งหลาย
- จ. วันนี้ประกอบด้วยฤกษ์อะไร
- ก. พวกเราไม่รู้เลย ท่านทั้งหลาย
- จ. นีทิสอะไร
- ก. พวกเราไม่รู้เลย ท่านทั้งหลาย.

ลำดับนั้น โจรเหล่านั้นคิดกันว่า พวกนี้น้ำดื่มก็ไม่มี น้ำใช้ก็ไม่มี ไฟก็ไม่มี ไม้สีไฟก็ไม่มี ทางนักษัตรก็ไม่รู้ ทิศภาคก็ไม่รู้ พวกนี้เป็นโจร พวกนี้ไม่ใช่ภิกษุ จึงทุบตีแล้วหนีไป จึงภิกษุเหล่านั้น แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็น เล้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น แล เราจักบัญญัติวัตรแก่พวกภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร โดยประการที่ภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ฟังประพฤติเรียบร้อย.

[๔๒๕] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ฟังลุกขึ้นแต่เช้า ตูรู้ ฟังสวมถุงบาตร คล้องบา พาดจิวรบนไหล่ สวมรองเท้า เก็บเครื่องไม้ เครื่องดินปิดประตูหน้าต่าง แล้วออกจากเสนาสนะ กำหนดรู้ว่าจักเข้าบ้านเดี๋ยวนี้ ฟังถอดรองเท้า เคาะต่ำๆ แล้วใส่ถุง คล้องบา เมื่อปกปิดมณฑลสาม ฟังนุ่งให้เป็นปริมณฑล คาคประคคเอน ห่มผ้าซ้อน ๒ ชั้น กัดลูกคุม ถ้างบาตรแล้วถือเข้าบ้านโดยเรียบร้อย ไม่ต้องรีบร้อน ฟังปกปิดกายด้วยดีไปใน

ละแวกบ้าน ฟังสำรวจด้วยดีไปในละแวกบ้าน...อย่าเดินกระโห่งไปในละแวกบ้าน เมื่อเข้าสู่บริเวณที่ฟังกำหนดว่า จักเข้าทางนี้ จักออกทางนี้ อย่ารีบร้อนเข้าไป อย่ารีบร้อนออกมา อย่ายืนไกลนัก อย่ายืนใกล้นัก อย่ายืนนานนัก อย่ากลับเร็วนัก ยืนอยู่ฟังกำหนดว่า เขาประสงค์จะถวายภิกษา หรือไม่ประสงค์จะถวาย เขาพักการงาน ลุกจากที่นั่ง จับทัพพี จับภาชนะ หรือตั้งไว้ ฟังยืนอยู่ด้วยคิดว่า เขาประสงค์จะถวายเมื่อเขาถวายภิกษา ฟังแหวกผ้าซ้อนด้วยมือซ้าย ฟังน้อมบาตรเข้าไปด้วยมือขวา ฟังใช้มือทั้งสองประคองบาตรรับภิกษา และไม่ฟังมองดูหน้าผู้ถวายภิกษา ฟังกำหนดว่า เขาประสงค์จะถวายแกง หรือไม่ประสงค์จะถวาย ถ้าเขาจับทัพพี จับภาชนะหรือตั้งไว้ ฟังยืนอยู่ด้วยคิดว่าเขาประสงค์จะถวาย เมื่อเขาถวายภิกษาแล้ว ฟังคลุมบาตรด้วยผ้าซ้อนแล้วกลับโดยรีบร้อย ไม่ต้องรีบร้อน ฟังปกปิดกายด้วยดีไปในละแวกบ้าน...ไม่ฟังเดินกระโห่งไปในละแวกบ้าน ออกจากบ้านแล้ว เข้าอุ้งบาตร คล้องบา ฟับ จีวร วางศิระ สะวมรองเท้าเดินไป คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ฟังตั้งน้ำฉัน ฟังตั้งน้ำใช้ ฟังติดไฟไว้ ฟังเริ่มไม้สีไฟไว้ ฟังเตรียมไม้เท้าไว้ ฟังเรียนทางนักษัตรฟังสิ้น หรือนางส่วนไว้ ฟังเป็นผู้ฉลาดในทิศ

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แล เป็นวัตรของภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ซึ่งภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ฟังประพฤติรีบร้อย.

เสนาสนวัตร

[๔๓๐] สมัยนั้น ภิกษุมารูปด้วยกันทำจิรกรรมในที่แจ้ง พระฉัพพัคคีย์เคาะเสนาสนะบนที่สูงเหนือลม ภิกษุทั้งหลายถูกธูถิลกลบ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างเฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุฉัพพัคคีย์

จึงได้เคาะเสนาสนะที่สูงเหนือลม ภิกษุทั้งหลายถูกฐลิกลป จึงกราบทูลเรื่อง
นั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ทรงสอบถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า
ภิกษุฉัพพัคคีย์เคาะเสนาสนะบนที่สูงเหนือลม ภิกษุทั้งหลายถูกฐลิกลป จริง
หรือ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ครั้น แล้วทรงทำธรรมิกถา รับสั่งกะภิกษุทั้ง
หลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติเสนาสนวัตรแก่
ภิกษุทั้งหลายโดยประการที่ภิกษุทั้งหลาย ฟังพระพฤติเรียบร้อยในเสนาสนะ.

[๔๓๑] ภิกษุอยู่ในวิหารใด ถ้าวิหารนั้นรก ถ้าอุตสาหะอยู่ ฟังชำระ
เมื่อจะชำระวิหาร ฟังขนบাত্র จีวร ออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่งก่อน ฟัง
ขนผ้าปูนั่ง ผ้าปูนอน วางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง ฟังขนฟูกหมอน ออกไปวางไว้
ที่ควรแห่งหนึ่ง เที่ยงฟังยกต่ำๆ ขนออกไปให้ดี อย่าให้ครูดสี กระทบกระ-
แตกบานและกรอบประตุ แล้วตั้งไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง ตั้งฟังยกต่ำๆ ขนออกไป
ให้ดี อย่าให้ครูดสีกระทบกระแตกบานและกรอบประตุ แล้วตั้งไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง
เชียงรองเท้าเตียง ฟังขนออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง พนักอิงฟังขนออกไป
วางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง เครื่องลาดพื้นฟังกำหนดที่ปูไว้เดิม แล้วขนออกไปวาง
ไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง ถ้าในวิหารมีหยากไย่ ฟังกวาดแต่เพดานลงมาก่อน ฟังเช็ด
กรอบหน้าต่าง ประตูและมุมห้อง ถ้าฝาทาน้ำมันขึ้นรา ฟังเอาผ้าชุบน้ำบิดแล้ว
เช็ด ถ้าพื้นทาสีดำขึ้นรา ฟังเอาผ้าชุบน้ำบิดแล้วเช็ด ถ้าพื้นไม้ได้ทำ ฟังเอา
น้ำพรมแล้วกวาดด้วยคิดว่า อย่าให้ฝุ่นกลบวิหาร ฟังกวาดหยากเยื่อไปทิ้งเสีย
ณ ที่ควรแห่งหนึ่ง ไม่ฟังเคาะเสนาสนะในที่ใกล้ภิกษุ ไม่ฟังเคาะเสนาสนะใน

ที่ใกล้วิหาร ไม่พึงเคาะเสนาสนะในที่ใกล้น้ำฉัน ไม่พึงเคาะเสนาสนะในที่ใกล้
น้ำใช้ ไม่พึงเคาะเสนาสนะบนที่สูงเหนือลม พึงเคาะเสนาสนะในที่ใต้ลม
เครื่องลาดพื้นพึงผึ่งแดดในที่ควรแห่งหนึ่ง ชำระ เคาะ ปิด แล้วชนกลับไป
ปูไว้ตามเดิม เขียงรองเท้า เตียง พึงผึ่งแดดไว้ในที่ควรแห่งหนึ่ง เช็ดแล้ว
ชนกลับตั้งไว้ตามเดิม เตียง ตั้ง พึงผึ่งแดดไว้ในที่ควรแห่งหนึ่ง ขัดสี เคาะ ยก
ต่ำ ๆ ทำให้ดี อย่าให้ครูดสีกระทบบานและกรอบประตู ชนกลับตั้งไว้ตามเดิม
ฟูกและหมอน พึงตากไว้ในที่ควรแห่งหนึ่ง เคาะ ปิดให้สะอาดแล้วชนกลับตั้ง
ไว้ตามเดิม ผ้าปูนั่งและผ้าปูนอน พึงตากไว้ในที่ควรแห่งหนึ่ง สลัดให้สะอาด
แล้วชนไปปูไว้ตามเดิม กระจอน พนักอิง พึงตากไว้ในที่ควรแห่งหนึ่ง เช็ด
แล้วชนไปตั้งไว้ตามเดิม พึงเก็บบาตร จีวร เมื่อเก็บบาตร พึงเอามือข้างหนึ่ง
จับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบคลำใต้เตียงหรือใต้ตั้งแล้วเก็บบาตร แต่อย่าเก็บ
บาตรบนพื้นที่ปราศจากเครื่องรอง เมื่อจะเก็บจีวร พึงเอามือข้างหนึ่งถือจีวร
เอามือข้างหนึ่งลูบราวจีวร หรือสายระเดียง พึงทำชายไว้ข้างนอก ขนดไว้ข้าง
ใน เก็บจีวร ถ้ามีลมเจือด้วยฝนพัดมาทางทิศตะวันออก พึงปิดหน้าต่าง
ด้านตะวันออก ถ้ามีลมเจือด้วยฝนพัดมาทางทิศตะวันตก พึงปิดหน้าต่าง
ด้านตะวันตก ถ้ามีลมเจือด้วยฝนพัดมาทางทิศเหนือ พึงปิดหน้าต่างด้าน
เหนือ ถ้ามีลมเจือด้วยฝนพัดมาทางทิศใต้ พึงปิดหน้าต่างด้านใต้ ถ้าฤดู
หนาว กลางวันพึงเปิดหน้าต่าง กลางคืนพึงปิด ถ้าฤดูร้อน กลางวัน พึง
ปิดหน้าต่าง กลางคืนพึงเปิด ถ้าบริเวณ ชุ่มน้ำ โรงฉัน โรงไฟ วัจจุกฎีกร
พึงปิดกวาดเสีย ถ้าน้ำฉัน น้ำใช้ไม่มี พึงจัดตั้งไว้ ถ้าน้ำในชำระไม่มี พึง
ตักน้ำมาไว้ในชำระ ถ้าอยู่ในวิหารหลังเดียวกับภิกษุผู้แก่กว่า ยังไม่อาปุจฉา
ภิกษุผู้แก่กว่า ไม่พึงให้อุเทศ ไม่พึงให้ปริบัจจา ไม่พึงทำการสาธยาย ไม่พึง

แสดงธรรม ไม่ฟังตามประทีป ไม่ฟังเปิดหน้าต่าง ไม่ฟังปิดหน้าต่าง ถ้าเดิน
จงกรมในที่จงกรมเดียวกับภิกษุผู้แก่กว่า ฟังเดินคล้ายตามภิกษุผู้แก่กว่า และ
ไม่ฟังกระทบกระทั่งภิกษุผู้แก่กว่า ด้วยชายผ้าสังฆาฏิ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี่แล เป็นเสนาสนวัตรของภิกษุทั้งหลาย ซึ่ง
ภิกษุทั้งหลายพึงประพฤติเรียบร้อยในเสนาสนะ.

ชั้นตามวัตร

[๔๓๒] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ถูกพระเถระทั้งหลายในเรือนไฟห้าม
อยู่ อาศัยความไม่เอื้อเพื่อ ไล่ฟืนมาก ดัดไฟ ปิดประตูแล้วนั่งที่ประตู ส่วน
พระเถระทั้งหลายถูกความร้อนแผดเผา ออกประตูไม่ได้ สลบล้มลง บรรดา
ภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระ-
ฉัพพัคคีย์อันพระเถระทั้งหลายในเรือนไฟห้ามอยู่ จึงอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ ไล่
ฟืนมาก ดัดไฟปิดประตูแล้วนั่งที่ประตู ส่วนพระเถระทั้งหลายถูกความร้อน
แผดเผา ออกประตูไม่ได้ สลบล้มลง จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้า.

ประมุขสงฆ์ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ทรงสอบถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า
ภิกษุฉัพพัคคีย์อันพระเถระทั้งหลายในเรือนไฟห้ามอยู่ อาศัยความไม่เอื้อเพื่อ
ไล่ฟืนมาก ดัดไฟ ปิดประตู แล้วนั่งที่ประตู ภิกษุทั้งหลายถูกความร้อนแผด
เผา ออกประตูไม่ได้ สลบล้มลง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย
ว่า คุก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอันพระเถระในเรือนไฟห้ามอยู่ ไม่พึงอาศัยความ
ไม่เอื้อเพื่อ ไล่ฝุ่นมาก ดัดไฟ รูปใดดัดไฟต้องอาบัติทุกกฏ.

อนึ่ง ภิกษุไม่พึงปิดประตู แล้วนั่งขวางประตู รูปใดนั่ง ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

คุก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติวัตรในเรือนไฟ
แก่ภิกษุทั้งหลาย โดยประการที่ภิกษุทั้งหลาย พึงประพฤติเรียบร้อยในเรือนไฟ.

[๔๓๓] ภิกษุใดไปสู่เรือนไฟก่อน ถ้ามีเถ้ามาก พึงเทเถ้าทิ้งเสีย ถ้า
เรือนไฟรก พึงกวาดเสีย ถ้าชานภายนอกรก พึงกวาดเสีย ถ้าบริเวณ ชุ่ม
ประตู ศาลา เรือนไฟรก พึงกวาดเสีย พึงบดจุนไว้ พึงแช่ดินเหนียว พึงตัก
น้ำไว้ในรางน้ำ เมื่อจะเข้าไปสู่เรือนไฟ พึงเอาดินเหนียวทาหน้า ปิดทั้งข้าง
หน้าข้างหลัง แล้วจึงเข้าไปสู่เรือนไฟ ไม่พึงนั่งเบียดเสียดพระเถระ ไม่พึง
เกียดกันอาสนะภิกษุใหม่ ถ้าอุตสาหะอยู่ พึงทำบริกรรมแก่พระเถระในเรือน
ไฟ เมื่อออกจากเรือนไฟ พึงถือตั้งสำหรับเรือนไฟแล้วปิดทั้งข้างหน้าข้างหลัง
ออกจากเรือนไป ถ้าอุตสาหะอยู่ พึงทำบริกรรม แก่พระเถระแม่น้ำในน้ำ ไม่พึง
อาบน้ำข้างหน้าพระเถระ แม้น้ำนั้นก็ไม่มีอาบ อาบแล้วเมื่อจะขึ้น พึงให้
ทางแก่พระเถระผู้จะลง ภิกษุใดออกจากเรือนไฟภายหลัง ถ้าเรือนไฟเปราะ-
เปื้อน พึงล้างให้สะอาด พึงล้างรางแช่ดิน เก็บตั้งสำหรับเรือนไฟ ดับไฟ
ปิดประตู แล้วจึงหลีกไป.

คุก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แล เป็นวัตรในเรือนไฟของภิกษุทั้งหลาย ซึ่ง
ภิกษุทั้งหลายพึงประพฤติเรียบร้อยในเรือนไฟ.

มูลเหตุวัจจกัฏฐ์

[๔๓๔] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นชาติพราหมณ์ ถ้ายอจจาระแล้ว ไม่ปรารถนาจะชำระด้วยรังเกียจว่า ใครจักจับต้องของเลว มีกลิ่นเหม็นนี้ได้ในวัจจมรรคของเธอ มีหมุ่นอนมัวสุ่มอยู่ ต่อมาเธอได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลายถามว่า ก็ท่านถ้ายอจจาระแล้ว ไม่ชำระ หรือ ขอรับ ภิกษุนั้นตอบว่า อย่างนั้น ขอรบ

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุถ้ายอจจาระแล้ว จึงไม่ชำระ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ทรงสอบถามว่า คุณก่อนภิกษุ ข่าว่า เธอ ถ้ายอจจาระแล้วไม่ชำระ จริงหรือ.

ภิกษุนั้นกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุถ้ายอจจาระแล้ว เมื่อน้ำมีอยู่ จะไม่ชำระไม่ได้ รูปใดไม่ชำระ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๔๓๕] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลาย ถ้ายอจจาระในวัจจกัฏฐ์ตามลำดับผู้ แก่กว่า นวกภิกษุทั้งหลายมาถึงก่อน ปวดอจจาระก็ต้องรอ พวกเขากลับ อจจาระจนสลบล้มลง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ทรงสอบถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุทั้งหลายถ้ายอจจาระในวัจจกัฏฐ์...ตามลำดับผู้แก่กว่า นวกภิกษุทั้งหลาย มาถึงก่อน ปวดอจจาระก็ต้องรอ พวกเขากลับ อจจาระจนสลบล้มลง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุก่อนภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุไม่พึงถ่ายอุจจาระในวัจจุกฎี ตามลำดับผู้แก่กว่า รูปใดถ่ายต้องอาบัติทุกกฏ
คุก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถ่ายอุจจาระตามลำดับของผู้มาถึง

[๔๓๖] สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์เข้าวัจจุกฎีเร็วเกินไปบ้าง เวิกฝ้าเข้า
ไปบ้าง ถอนหายใจพลางถ่ายอุจจาระบ้าง เคี้ยวไม้ชำระฟันพลางถ่ายอุจจาระ
บ้าง ถ่ายอุจจาระนอกรางอุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะนอกรางบ้าง บ้วนขะพะลง
ในรางปัสสาวะบ้าง ชำระด้วยไม้หยาบบ้าง ทั้งไม้ชำระลงในช่องถ่ายอุจจาระ
บ้าง ออกมาเร็วเกินไปบ้าง เวิกฝ้าออกมาบ้าง ชำระมีเสียงดังจะปุจะปุบ้าง
เหลือน้ำไว้ในกระบอกชำระบ้าง บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มกน้อย ...ต่างก็เพ่งโทษ
ติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้เข้าวัจจุกฎีเร็วเกินไป เวิกฝ้า
เข้าไปบ้าง ถอนหายใจใหญ่พลางถ่ายอุจจาระบ้าง เคี้ยวไม้ชำระฟันพลางถ่าย
อุจจาระบ้าง ถ่ายอุจจาระนอกรางอุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะนอกรางปัสสาวะบ้าง
บ้วนขะพะลงในรางปัสสาวะบ้าง ชำระด้วยไม้หยาบบ้าง ทั้งไม้ชำระลงในช่อง
ถ่ายอุจจาระบ้าง ออกมาเร็วเกินไปบ้าง เวิกฝ้าออกมาบ้าง ชำระมีเสียงดัง
จะปุจะปุบ้าง เหลือน้ำไว้ในกระบอกชำระบ้าง แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้-
มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ทรงสอบถามว่า คุก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า
... จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า. .. ครั้นแล้วทรงทำกรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย
ว่า คุก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติวัจจุกฎีวัตรแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย โดยประการที่ภิกษุทั้งหลายพึงประพฤติเรียบร้อยในวัจจุกฎี.

วัจจกฏีวัตร

[๔๓๗] ภิกษุใดไปวัจจกฏี ภิกษุนั้นยืนอยู่ข้างนอก ฟังกระแอมขึ้น แม้ภิกษุผู้นั่งอยู่ข้างในก็ฟังกระแอมรับ ฟังพาดจิวรไว้บนราวจิวร หรือบนสายระเคียง แล้วเข้าวัจจกฏี ทำให้เรียบร้อย ไม่ต้องรีบร้อน ไม่ฟังเข้าไปเร็วนัก ไม่ฟังเว็กผ้าเข้าไป ยืนบนเชิงถ่ายอุจจาระ แล้วจึงค่อยเว็กผ้า ไม่ฟังถอนหายใจใหญ่พลางถ่ายอุจจาระ ไม่ฟังเคี้ยวไม้ชำระฟันพลางถ่ายอุจจาระ ไม่ฟังถ่ายอุจจาระนอกรางอุจจาระ ไม่ฟังถ่ายปัสสาวะนอกรางปัสสาวะ ไม่ฟังบัวนเขพะลงในรางปัสสาวะ ไม่ฟังชำระด้วยไม้หยาบ ไม่ฟังทิ้งไม้ชำระลงในช่องถ่ายอุจจาระ ยืนบนเชิงถ่ายแล้วฟังปิดผ้า ไม่ฟังออกมาเร็วนัก ไม่ฟังเว็กผ้าออกมา ยืนบนเชิงชำระแล้วฟังเว็กผ้า ไม่ฟังชำระให้มีเสียงดังจะปุจะปุ ไม่ฟังเหลือน้ำไว้ในกระบะบอชำระ ยืนบนเชิงชำระแล้วฟังปิดผ้า ถ้าวัจจกฏีอันภิกษุถ่ายไว้เลอะเทอะ ต้องล้างเสีย ถ้าตะกร้าใส่ไม้ชำระเต็ม ฟังเทไม้ชำระ ถ้าวัจจกฏีรัก ฟังกวาดวัจจกฏี ถ้าชานภายนอก บริเวณ ชุ่มประตुरก ฟังกวาดเสีย ถ้าน้ำในหม้อชำระไม่มี ฟังตักน้ำมาไว้ในหม้อชำระ.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แล เป็นวัจจกฏีวัตรของภิกษุทั้งหลาย ซึ่งภิกษุทั้งหลาย ฟังประพดติเรียบร้อยในวัจจกฏี.

มูลเหตุอุปัชฌายวัตร

[๔๓๘] สมัยนั้น สัทธวิหาริกทั้งหลายไม่ประพดติชอบในพระอุปัชฌายะ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉน สัทธวิหาริกทั้งหลายจึงไม่ประพดติชอบในพระอุปัชฌายะ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ทรงสอบถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า
สังฆวิหาริกทั้งหลาย ไม่ประพฤติชอบในพระอุปัชฌายะ จริงหรือ
ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน
สังฆวิหาริกทั้งหลายจึงได้ไม่ประพฤติชอบในพระอุปัชฌายะ คุณก่อนภิกษุทั้ง
หลาย การกระทำของพวกเขานั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยัง
ไม่เลื่อมใส... ครั้นแล้ว ทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติอุปัชฌายวัตรแก่สังฆวิหาริกทั้งหลาย
โดยประการที่สังฆวิหาริกทั้งหลาย พึงประพฤติเรียบร้อยในอุปัชฌายะ

อุปัชฌายวัตร

[๔๓๕] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย สังฆวิหาริกพึงประพฤติชอบในอุปัช-
ฌายะ วิธีประพฤติชอบในอุปัชฌายะนั้น ดังต่อไปนี้

สังฆวิหาริกพึงลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ ถอดรองเท้า ห่มผ้าเฉวียงบ่า แล้ว
ถวายน้ําชำระฟัน ถวายน้ําล้างหน้า ปูอาสนะไว้ ถ้ายาคูมิ พึงล้างภาชนะ
แล้วน้อมยาคูเข้าไป เมื่ออุปัชฌายะดื่มยาคูแล้ว พึงถวายน้ํา รับภาชนะมา ถือ
ต่ำๆ ล้างให้เรียบร้อย อย่าให้กระทบ แล้วเก็บไว้ เมื่ออุปัชฌายะลุกแล้ว
พึงเก็บอาสนะ ถ้าที่นั้นรก พึงกวาดที่นั้นเสีย

ถ้าอุปัชฌายะประสงค์จะเข้าบ้าน พึงถวายน้ํานุ่ง พึงรับน้ํานุ่งผลัดมา
พึงถวายน้ําระกดเอว พึงซ้อนผ้าห่มสองชั้นถวาย พึงล้างบาตรแล้ว ถวายน้ําร้อม
ทั้งน้ํา ถ้าอุปัชฌายะปรารถนาให้เป็นปัจฉาสมณะ พึงปกปิดกายให้มีมณฑลสาม
นุ่งให้เป็นปริมณฑล กาดระกดเอว ซ้อนผ้าห่มสองชั้นห่มคลุมกัณฑ์ลูกค้อม
ล้างบาตรแล้วถือไป เป็นปัจฉาสมณะของอุปัชฌายะ ไม่พึงเดินให้ห่างนัก ให้

ชิดนักร ฟังรับวัตถุที่เนื่องในบาตร เมื่ออุปัชฌายะกำลังพูด ไม่ฟังพูดสอดขึ้น
ในระหว่าง ๆ เมื่ออุปัชฌายะกล่าวถ้อยคำใกล้ต่ออาบัติ ฟังห้ามเสีย เมื่อกลับ
ฟังกลับมาก่อนแล้ว ปุอาสนะไว้ ฟังวางน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระทบเชิงเช็ด
เท้าไว้ใกล้ ๆ ฟังรับบาตร จีวร ฟังถวายผ้าห่มผลัด ฟังรับผ้าห่มมา ถ้าจีวร
ชุ่มเหงื่อ ฟังผึ่งแดดสักครู่หนึ่ง แต่อย่าผึ่งทิ้งไว้ที่แดด ฟังพับจีวร เมื่อจะ
พับจีวร ฟังพับจีวรให้เหลื่อมมุมกัน ๔ นิ้ว ด้วยตั้งใจมิให้มีรอยพับตรงกลาง
ฟังสอดประคดเอาไว้ในขนดจีวร

ถ้าบิณฑบาตมี และอุปัชฌายะประสงค์จะฉัน ฟังถวายน้ำ แล้วน้อม
บิณฑบาตเข้าไป ฟังถามอุปัชฌายะถึงน้ำฉัน เมื่ออุปัชฌายะฉันแล้ว ฟังถวาย
น้ำรับบาตรมา ถือคำ ๆ ล้างให้เรียบร้อยอย่าให้กระทบ ล้างเช็ดให้หมดน้ำ
แล้วฟังผึ่งไว้ที่แดดสักครู่หนึ่ง แต่อย่าผึ่งทิ้งไว้ที่แดด ฟังเก็บบาตร จีวร เมื่อ
เก็บบาตรฟังเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบค้ำใต้เตียงหรือใต้ตั้ง
แล้วเก็บบาตร แต่อย่าเก็บบาตรไว้บนพื้นที่ปราศจากเครื่องรอง เมื่อเก็บจีวร
ฟังเอามือข้างหนึ่งถือจีวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจีวร หรือสายระเดียง แล้ว
ทำชายจีวรไว้ข้างนอกขนดไว้ข้างใน แล้วเก็บจีวร เมื่ออุปัชฌายะลุกขึ้นแล้ว
ฟังเก็บอาสนะ เก็บน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระทบเชิงเช็ดเท้า ถ้าที่นั้นรก ฟัง
กวาดที่นั้นเสีย

ถ้าอุปัชฌายะใครจะสร้งน้ำ ฟังจัดน้ำสร้งถวาย ถ้าต้องการน้ำเย็น
ฟังจัดน้ำเย็นถวาย ถ้าต้องการน้ำร้อน ฟังจัดน้ำร้อนถวาย ถ้าอุปัชฌายะใคร
จะเข้าเรือนไฟ ฟังบดจุก แฉ่ดิน ถือกตั้งสำหรับเรือนไฟแล้วเดินตามหลัง
อุปัชฌายะไปถวายตั้งสำหรับเรือนไฟ แล้วรับจีวรมาวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้าง
หนึ่ง ฟังถวายจุก ถวายดิน ถ้าอุตสาหะอยู่ ฟังเข้าเรือนไฟ เมื่อเข้าเรือนไฟ
ฟังเอาดินทาหน้าปิดทั้งข้างหน้าทั้งข้างหลัง แล้วเข้าเรือนไฟ อย่างนึ่งเบียดภิกษุ

ผู้เถระ อย่าเกียดกันอาสนะภิกษุใหม่ ฟังทำบริกรรมแก้อุปชฌายะในเรือนไฟ เมื่อออกจากเรือนไฟ ฟังถือตั้งสำหรับเรือนไฟ แล้วปิดทั้งข้างหน้าทั้งข้างหลัง ออกจากเรือนไฟ ฟังทำบริกรรมอุปชฌายะแม้ในน้ำ อาบเสร็จแล้ว ฟังขึ้นมา ก่อน ทำตัวของตนให้แห้งน้ำ นุ่งผ้าแล้วฟังเช็ดน้ำจากตัวของอุปชฌายะ ฟัง ถวายผ้านุ่ง ผ้าสังฆาฏิ ถือตั้งสำหรับเรือนไฟมาก่อน แล้วปูลอาสนะไว้ ฟัง วางน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ใกล้ ๆ ฟังถามอุปชฌายะด้วย น้ำดื่ม

ถ้าประสงค์จะเรียนบาลี ฟังขอให้อุปชฌายะแสดงบาลีขึ้น ถ้าประสงค์ จะสอบถามอรรถกถา ฟังสอบถาม อุปชฌายะอยู่ในวิหารแห่งใด ถ้าวิหารแห่ง นั้นรก ถ้าอุตสาหะอยู่ ฟังปิดกวาดเสีย เมื่อปิดกวาดวิหาร ฟังขนบาตร จีวร ออกก่อนแล้ววางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฟังขนผ้าปูนั่ง และผ้าปูนอน พูก หมอน ออกวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เติงตั้ง สัทธิวิหาริกฟังยกต่ำ ๆ ทำให้ดี อย่าให้ครูดสี กระทบกระแทกบานและกรอบประตู ทั้งไว้ ณ ที่ควร ส่วนข้างหนึ่ง เขียงรองเท้าเตียง กระโถน พนักอิง ฟังขนออกไปตั้งไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เครื่องปูพื้นฟังสังเกตที่ปูไว้เดิม แล้วขนออกไปวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ถ้าโนวิหารมีหยากเยื่อ ฟังกวาดแค่เพดานลงมาก่อน กรอบ หน้าต่างและมุมห้องฟังเช็ดเสีย ถ้าฝาเขาทำบริกรรมด้วยน้ำมัน หรือพื้นเขา ทาสีดำขึ้นรา ฟังเอาผ้าชุบน้ำบิดแล้วเช็ดเสีย ถ้าพื้นเขามิได้ทำ ฟังเอาน้ำ ประพรมแล้วเช็ดเสียด้วยคิดว่า อย่าให้ฝุ่นกลบวิหารดังนี้ ฟังกวาดหยากเยื่อ ทั้งเสีย ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เครื่องปูพื้นฟังผึ่งแดด ชำระ เคาะ ปิด แล้ว ขนกลับไปไว้ดังเดิม เขียงรองเท้า เติงฟังผึ่งแดด ปิด เช็ด แล้วขนกลับไป ไว้ที่เดิม เติงตั้งฟังผึ่งแดดขัดสีเคาะยกต่ำ ๆ ทำให้ดี อย่าให้ครูดสี กระทบ

กระแทกบานและกรอบประตู ขนกลับทั้งไว้ตามเดิม ฟูก หมอน ผ้าปูนั่ง
ผ้าปูนอน กระโถน พนักอิง ฟิงผึ่งแดด ชำระล้าง เคาะ ปัดเสียด แล้วขน
กลับตั้งไว้ตามเดิม ฟิงเก็บบาตร จีวร เมื่อเก็บบาตร ฟิงเอามือข้างหนึ่งจับ
บาตร เอามือข้างหนึ่งลูบค้ำได้เตียง หรือได้ตั้งแล้วเก็บบาตร แต่อย่าเก็บ
บาตรบนพื้นที่ปราศจากเครื่องรอง เมื่อเก็บจีวรฟิงเอามือข้างหนึ่งถือจีวร เอ
มือข้างหนึ่งลูบราวจีวร หรือสายระเดียง แล้วทำชายไว้ข้างนอก ขนคไว้ข้างใน
เก็บจีวร ถ้ามจเจือด้วยผงคลิผัดมาแต่ทิศตะวันออก ฟิงปิดหน้าต่างด้าน
ตะวันออก ถ้ามจเจือผงคลิผัดมาแต่ทิศตะวันตก ฟิงปิดหน้าต่างด้านตะวันตก
ถ้ามจเจือผงคลิผัดมาแต่ทิศเหนือ ฟิงปิดหน้าต่างด้านเหนือ ถ้ามจเจือผงคลิผัด
มาแต่ทิศใต้ ฟิงปิดหน้าต่างด้านใต้ ถ้าฤดูหนาว ฟิงเปิดหน้าต่างกลางวัน
กลางคืนฟิงปิดเสียด ถ้าฤดูร้อน กลางวันฟิงปิด กลางคืนฟิงเปิด ถ้าบริเวณ
ชุ่มน้ำ โรงฉัน โรงไฟ วิวจกุฎีกรก ฟิงปิดกวาดเสียด ถ้าน้ำนั้น น้ำใช้ไม่มี
ฟิงจัดทิ้งไว้ ถ้าน้ำในหม้อชำระไม่มี ฟิงตักมาไว้ในหม้อชำระ

ถ้าความกระสันบังเกิดขึ้นแก่อุปัชฌายะ สัททวิหาริกฟิงช่วยระงับ หรือ
ฟิงวานภิกษุอื่นให้ช่วยระงับ หรือฟิงแสดงธรรมกถาแก่อุปัชฌายะนั้น ถ้าความ
รำคาญบังเกิดแก่อุปัชฌายะ สัททวิหาริกฟิงช่วยบรรเทา หรือฟิงวานภิกษุอื่นให้
ช่วยบรรเทา หรือฟิงแสดงธรรมกถาแก่อุปัชฌายะ ถ้าทิฎฐิบังเกิดแก่อุปัชฌายะ
สัททวิหาริกฟิงให้สละเสียด หรือฟิงวานภิกษุอื่นให้ช่วย หรือฟิงแสดงธรรมกถา
แก่อุปัชฌายะนั้น

ถ้าอุปัชฌายะต้องอาบัติหนัก ควรแก่ปริวาส สัททวิหาริก ฟิงทำความ
ชวนขวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟิงให้ปริวาสแก่อุปัชฌายะ ถ้า
อุปัชฌายะผู้ควรแก่การชักเข้าหาอาบัติเดิม สัททวิหาริกฟิงทำความชวนขวายเป็น

ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์พึงชักอุปัชฌายะเข้าหาอาบัติเดิม ถ้าอุปัชฌายะผู้
ควรแก้มานัด สัทธินาหาริกพึงทำความชวนขวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์
พึงให้มานัดแก่อุปัชฌายะ. ถ้าอุปัชฌายะควรอัปทาน สัทธินาหาริกพึงทำความ
ชวนขวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์พึงอัปทานอุปัชฌายะ ถ้าสงฆ์ใคร
กระทำการแก่อุปัชฌายะ คือตชชนียกรรม นิสกรรม ปัพพชชนียกรรม
ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรม สัทธินาหาริกพึงทำความชวนขวายเป็น
ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ไม่พึงทำการแก่อุปัชฌายะ หรือสงฆ์พึงหนีไป
เพื่อกรรมเบา หรืออุปัชฌายะนั้น ถูกสงฆ์ลงตชชนียกรรม นิสกรรม ปัพพช
ชนียกรรม ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรมแล้ว สัทธินาหาริก พึงทำ
ความชวนขวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ อุปัชฌายะพึงประพฤดิชอบ หาย
เยอหยิ่ง พระพฤติแก้ตัวได้ สงฆ์พึงระงับกรรมนั้นเสีย

ถ้าจิรวของอุปัชฌายะจะต้องชัก สัทธินาหาริกพึงชัก หรือพึงทำความ
ชวนขวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใคร ๆ พึงชักจิรวของอุปัชฌายะ ถ้าจิรว
ของอุปัชฌายะจะต้องทำ สัทธินาหาริกพึงทำ หรือพึงทำความชวนขวายเป็นด้วย
อุบายอย่างไรหนอ ใคร ๆ พึงทำจิรวของอุปัชฌายะ ถ้าน้ำย้อมของอุปัชฌายะ
จะต้องดื่มสัทธินาหาริกพึงดื่มเอง หรือพึงทำความชวนขวายเป็นด้วยอุบายอย่าง
ไรหนอ ใคร ๆ พึงดื่มน้ำย้อมของอุปัชฌายะ ถ้าจิรวของอุปัชฌายะจะต้องย้อม
สัทธินาหาริกพึงย้อม หรือพึงทำความชวนขวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ
ใคร ๆ พึงย้อมจิรวของอุปัชฌายะ เมื่อย้อมจิรว พึงย้อมพลิกกลับไปกลับมา
ให้ดี เมื่อหยาดน้ำย้อมยังหยดไม่ขาดสาย อย่าหลีกไปเสีย

สัทธินาหาริกไม่บอกอุปัชฌายะก่อน อย่าให้บาตรแก่ภิกษุบางรูป อย่า
รับบาตร อย่าให้จิรว อย่ารับจิรว อย่าให้บริการ อย่ารับบริการของภิกษุ

บางรูป อย่าปลงผมให้แก่ภิกษุบางรูป อย่าให้ภิกษุบางรูปปลงผมให้ อย่าทำ
บริกรรมแก่ภิกษุบางรูป อย่าให้ภิกษุบางรูปทำบริกรรมให้ อย่าทำความชวน-
ชวนแก่ภิกษุบางรูป อย่าสั่งให้ภิกษุบางรูปทำความชวนชวน อย่าเป็นปัจฉา-
สมณะของภิกษุบางรูป อย่าพาภิกษุบางรูปไปเป็นปัจฉาสมณะ ยานำบิณฑบาต
ไปให้แก่ภิกษุบางรูป อย่าให้ภิกษุบางรูปนำบิณฑบาตมาให้

ไม่บอกลาอุปัชฌายะก่อน อย่าเข้าบ้าน อย่าไปป่าช้า อย่าหลีกไปสู่
ทิศ ถ้าอุปัชฌายะอาพาธ พึ่งพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แล เป็นอุปัชฌายะวัตรของสังฆวิहारิกทั้งหลาย
ซึ่งสังฆวิहारิกพึงประพฤติชอบในพระอุปัชฌายะ.

มูลเหตุสังฆวิहारิกวัตร

[๔๔๐] สมัยนั้น พระอุปัชฌายะทั้งหลายไม่ประพฤติชอบในสังฆ-
วิहारิก บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มกน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า
โจน พระอุปัชฌายะทั้งหลาย จึงไม่ประพฤติชอบในสังฆวิहारิก แล้วกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ทรงสอบถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า
อุปัชฌายะทั้งหลายไม่ประพฤติชอบในสังฆวิहारิก จริงหรือ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้ง-
หลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสังฆวิहारิกวัตร
แก่อุปัชฌายะทั้งหลาย โดยประการที่อุปัชฌายะทั้งหลายพึงประพฤติชอบใน
สังฆวิहारิก.

สัทธวิहारิกวัตร

[๔๔๑] คุก่อนภิกษุทั้งหลาย อุปัชฌายะพึงประพฤติชอบในสัทธวิहारิก วิธีประพฤติชอบในสัทธวิहारิกนั้น ดังต่อไปนี้:-

คุก่อนภิกษุทั้งหลาย อุปัชฌายะพึงสงเคราะห์ อนุเคราะห์สัทธวิहारิก ด้วยอุเทศ ปริပ္พจนา โอวาท อนุศาสนี ถ้าอุปัชฌายะมีบาตร สัทธวิहारิก ไม่มี อุปัชฌายะพึงให้แก่สัทธวิहारิก หรือพึงทำความขวนขวายว่า ด้วยอุบาย อย่างไม่หนอ บาตรพึงบังเกิดแก่สัทธวิहारิก ถ้าอุปัชฌายะมีจีวร สัทธวิहारิก ไม่มี อุปัชฌายะพึงให้แก่สัทธวิहारิก หรือพึงทำความขวนขวายว่า ด้วยอุบาย อย่างไม่หนอ จีวรพึงบังเกิดแก่สัทธวิहारิก ถ้าอุปัชฌายะมีบริขาร สัทธวิहारิก ไม่มี อุปัชฌายะพึงให้แก่สัทธวิहारิก หรือพึงทำความขวนขวายว่า ด้วยอุบาย อย่างไม่หนอ บริขารพึงบังเกิดแก่สัทธวิहारิก ถ้าสัทธวิहारิกอาพาธ อุปัชฌายะ พึงลุกแต่เช้าตรู่ แล้วให้ไม้ชำระฟัน ให้น้ำล้างหน้า ปูอาสนะ ถ้ายาคูมิ พึง ล้างภาชนะเสียก่อน แล้วนำยาสูบเข้าไปให้ เมื่อสัทธวิहारิกดื่มยาสูบแล้ว พึงให้น้ำ รับประทานมา ถือค้ำ ๆ ล้างให้เรียบร้อย อย่าให้กระทบแล้วเก็บไว้ เมื่อ สัทธวิहारิกลุกแล้ว พึงเก็บอาสนะ ถ้าที่นั้นรก พึงกวาดที่นั้นเสีย ถ้าสัทธวิ-
हारิกประสงค์จะเข้าบ้าน พึงให้ฝ้านุ่ง พึงรับฝ้านุ่งผลัดมา พึงให้ประคคเอน พึงซ้อนผ้าห่ม ๒ ชั้นให้ พึงล้างบาตรให้พร้อมทั้งน้ำ พึงปูอาสนะไว้ด้วยคิดว่า เพียงเวลาเท่านั้น สัทธวิहारิกจักกลับมา พึงวางน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ใกล้ ๆ พึงลูกรับบาตรจีวร พึงให้ฝ้านุ่งผลัด พึงรับฝ้านุ่งมา ถ้าจีวรชุ่มเหงื่อ พึงผึ่งที่แดดสักครู่หนึ่ง แต่อย่าผึ่งทิ้งไว้ที่แดด พึงพับจีวร เมื่อพับจีวร พึงพับให้เหลื่อมมุมกัน ๔ นิ้ว ด้วยตั้งใจมิให้มีรอยพับตรงกลาง พึงสอดประคคเอนไว้ในขนดจีวร.

ถ้าบิณฑบาตมี และสัททิวาฬริกก็ประสงค้จะฉัน พึงให้น้ำแล้วนำ บิณฑบาตเข้าไป พึงถามสัททิวาฬริกถึงน้ำฉัน เมื่อสัททิวาฬริกฉันแล้ว พึง ให้นำ รับประทาน ถือต่ำ ๆ ล้างให้ดี อย่าให้ครูดสี เช็ดให้หมดน้ำ ผึ่งไว้ ที่แดดสักครู่หนึ่ง แต่อย่าผึ่งทิ้งไว้ที่แดด พึงเก็บบาตร จีวร เมื่อเก็บบาตร พึงเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบค้ำได้เตียง หรือได้ตั้งแล้ว เก็บบาตร แต่อย่าเก็บบาตรไว้บนพื้นที่ปราศจากเครื่องรอง เมื่อเก็บจีวร พึง เอามือข้างหนึ่งถือจีวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจีวร หรือสายระเดียง แล้วทำชาย ไว้ข้างนอก ขนดไว้ข้างใน แล้วเก็บ เมื่อสัททิวาฬริกถูแล้ว พึงเก็บอาสนะ น้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ถ้าที่นั้นรก พึงกวาดที่นั้นเสีย.

ถ้าสัททิวาฬริกใครจะสร้งน้ำ พึงจัดน้ำสร้งให้ ถ้าต้องการน้ำเย็น พึงจัดน้ำเย็นให้ ถ้าต้องการน้ำร้อน พึงจัดน้ำร้อนให้ ถ้าสัททิวาฬริกจะใคร่ เข้าเรือนไฟ พึงบจจณ แชะดิน ถือตั้งสำหรับเรือนไฟไปให้ แล้วรับจีวรมา วางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พึงให้จจณ ให้ดิน ถ้าอุตสาหะอยู่ พึงเข้าเรือนไฟ เมื่อเข้าเรือนไฟ พึงเอาดินทาหน้า ปิดทั้งข้างหน้าทั้งข้างหลัง แล้วเข้าเรือนไฟ อย่างนึ่งเบียดภิกษุผู้เถระ อย่าเกียดกันอาสนะภิกษุใหม่ พึงทำบริกรรมแก้ สัททิวาฬริกในเรือนไฟ เมื่อเข้าเรือนไฟ เมื่อออกจากเรือนไฟ พึงถือตั้ง สำหรับเรือนไฟ แล้วปิดทั้งข้างหน้าและข้างหลังออกจากเรือนไฟ พึงทำ บริกรรมแก้สัททิวาฬริกแม้ในน้ำ อาบเสร็จแล้ว พึงขึ้นมาก่อนทำตัวของตน ให้แห้งน้ำ นุ่งผ้า แล้วพึงเช็ดน้ำจากตัวสัททิวาฬริกพึงให้ผ้านุ่ง ผ้าสังฆาฎิ ถือ ตั้งสำหรับเรือนไฟมาก่อน แล้วปูอาสนะไว้ จัดตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ใกล้ ๆ พึงถามสัททิวาฬริกด้วยน้ำฉัน.

สังฆวิหาริกอยู่ในวิหารแห่งใด ถ้าวิหารแห่งนั้นรก ถ้าอุปัชฌายะ
อุตสาหะอยู่ ฟังปิดกวาดให้สะอาด เมื่อปิดกวาดวิหาร ฟังขนบาตร จีวร
ออกก่อน แล้ววางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง... ถ้าน้ำในหม้อชำระไม่มี ฟัง
ตักมาไว้ในหม้อชำระ.

ถ้าความกระสันบังเกิดแก่สังฆวิหาริก อุปัชฌายะพึงระงับ หรือฟัง
วานภิกษุอื่นให้ช่วยระงับ หรือฟังแสดงธรรมกถาแก่สังฆวิหาริกนั้น ถ้าความ
รำคาญบังเกิดแก่สังฆวิหาริก อุปัชฌายะพึงบรรเทา หรือฟังวานภิกษุอื่นให้
ช่วยบรรเทา หรือฟังแสดงธรรมกถาแก่สังฆวิหาริกนั้น ถ้าทิฏฐิบังเกิดแก่
สังฆวิหาริก อุปัชฌายะพึงให้สละเสีย หรือฟังวานภิกษุอื่นให้ช่วย หรือฟัง
แสดงธรรมกถาแก่สังฆวิหาริกนั้น.

ถ้าสังฆวิหาริกต้องอาบัติหนัก ควรแก่ปริวาส อุปัชฌายะพึงทำความ
ชวนขวยว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์พึงให้ปริวาสแก่สังฆวิหาริก ถ้า
สังฆวิหาริกควรแก่การชักเข้าหาอาบัติเดิม อุปัชฌายะพึงทำความชวนขวยว่า
ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์พึงชักสังฆวิหาริกเข้าหาอาบัติเดิม ถ้าสังฆวิหาริก
ควรแก่ฆานัต อุปัชฌายะพึงทำความชวนขวยว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์
พึงให้ฆานัตแก่สังฆวิหาริก ถ้าสังฆวิหาริกควรอัปทาน อุปัชฌายะพึงทำความ
ชวนขวยว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์พึงอัปทานสังฆวิหาริก ถ้าสงฆ์ใคร
จะทำการแก่สังฆวิหาริก คือ ตัชฌนียกรรม นิสกกรรม ปัพพาชนียกรรม
ปฎิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรม อุปัชฌายะพึงทำความชวนขวยว่า
ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ไม่พึงทำการแก่สังฆวิหาริก หรือสงฆ์พึงน้อมไป
เพื่อกรรมเบา หรือสังฆวิหาริกนั้นถูกสงฆ์ลงตัชฌนียกรรม นิสกกรรม
ปัพพาชนียกรรม ปฎิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรมแล้ว อุปัชฌายะพึง

ทำความเข้าใจว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สัทธวิहारิกพึงประพฤติชอบ หายเยอหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ สงฆ์พึงระงับ กรรมนั้นเสีย.

ถ้าจิวรของสัทธวิहारิกจะต้องซัก อุปัชฌายะพึงสั่งว่า ท่านพึงซัก
อย่างนี้ หรือพึงทำความเข้าใจว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใคร ๆ พึงซัก
จิวรของสัทธวิहारิก ถ้าจิวรของสัทธวิहारิกจะต้องทำ อุปัชฌายะพึงสั่งว่า
ท่านพึงทำอย่างนี้ หรือพึงทำความเข้าใจว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใคร ๆ
พึงทำจิวรของสัทธวิहारิก ถ้าน้ำย้อมของสัทธวิहारิกจะต้องต้ม อุปัชฌายะพึง
สั่งว่า ท่านพึงต้มอย่างนี้ หรือพึงทำความเข้าใจว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ
ใคร ๆ พึงต้มน้ำย้อมของสัทธวิहारิก ถ้าจิวรของสัทธวิहारิกจะต้องย้อม
อุปัชฌายะพึงสั่งว่า ท่านพึงย้อมอย่างนี้ หรือพึงทำความเข้าใจว่า ด้วย
อุบายอย่างไรหนอ ใคร ๆ พึงย้อมจิวรของสัทธวิहारิก เมื่อย้อมจิวร พึงย้อม
พลิกกลับไปกลับมาให้ดี เมื่อหยาดน้ำย้อมยังหยดไม่ขาดสาย ไม่พึงพลิกไปเสีย.
ถ้าสัทธวิहारิกอาพาธ พึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย.

ลูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แล เป็นสัทธวิहारิกวัตรของอุปัชฌายะทั้งหลาย
ซึ่งอุปัชฌายะทั้งหลายพึงประพฤติชอบในสัทธวิहारิก.

ทุติยภาณวาร จบ

มูลเหตุอาจริยวัตร

[๔๔๒] สมัยนั้น อันเดวาสิกทั้งหลายไม่ประพฤติชอบในพระอาจารย์
บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟื่องโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉน
อันเดวาสิกทั้งหลาย จึงไม่ประพฤติชอบในพระอาจารย์ แล้วกราบทุลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ทรงสอบถามว่า คุณก่อนนิกขุทั้งหลาย ข้าว่า
อันเตवासิกทั้งหลายไม่ประพฤติชอบในอาจารย์ จริงหรือ.

นิกขุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะนิกขุทั้งหลาย
ว่า คุณก่อนนิกขุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติอาจารย์วัตรแก่นิกขุ
อันเตवासิกทั้งหลาย โดยประการที่นิกขุอันเตवासิกทั้งหลายพึงประพฤติชอบใน
อาจารย์.

อาจารย์วัตร

[๔๔๓] คุณก่อนนิกขุทั้งหลาย อันเตवासิกพึงประพฤติชอบในอาจารย์
วิธีประพฤติชอบในอาจารย์นั้น ดังต่อไปนี้ :-

อันเตवासิกพึงลุกแต่เช้าตรู่ ถอดรองเท้า ห่มผ้าเฉวียงบ่าแล้ว ถวาย
ไม้ชำระฟัน ถวายน้ำล้างหน้า ปูอาสนะไว้ ถ้ายาคูมี พึงล้างภาชนะเสียก่อน
แล้วน้อมยาคูเข้าไป เมื่ออาจารย์ดื่มยาคูแล้ว พึงถวายน้ำ รับภาชนะมา ถือ
ต่ำ ๆ ล้างให้เรียบร้อย อย่าให้กระทบแล้วเก็บไว้ เมื่ออาจารย์ลุกแล้ว พึงเก็บ
อาสนะ ถ้ำที่นั่นรก พึงกวาดที่นั่นเสีย.

ถ้าอาจารย์ประสงค์จะเข้าบ้าน พึงถวายผ้าห่ม พึงรับผ้าห่มผลัดมา พึง
ถวายประคคเอน พึงซ้อนผ้าห่มสองชั้นถวาย พึงล้างบาตรแล้วถวายพร้อมทั้งน้ำ
ถ้าอาจารย์ปรารถนาจะให้ เป็นปัจฉาสมณะ พึงปกปิดกายให้มีมณฑลสาม นุ่ง
ให้เป็นปริมณฑลคาดประคคเอน ซ้อนผ้าห่มสองชั้น ห่มคลุม กัดลูกคุดม
ล้างบาตรแล้วถือไป เป็นปัจฉาสมณะของอาจารย์ ไม่พึงเดินให้ห่างนัก ให้
ชิดนัก พึงรับวัตถุที่เนื่องในบาตร เมื่ออาจารย์กำลังพูด ไม่พึงพูดสอดขึ้นใน
ระหว่าง ๆ อาจารย์กล่าวถ้อยคำใกล้ต่ออาบัติ พึงห้ามเสีย เมื่อกลับ พึงกลับ

มาก่อน แล้วปูอาสนะไว้ ฟิงวางน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ ใกล้เคียง ฟิงถูรับบาตร จีวร ฟิงถวายนุ่งผลัด ฟิงรับผ้ามา ถ้างีวร ชุ่มเหงื่อ ฟิงผึ่งแดดสักครู่หนึ่ง แต่อย่าผึ่งทิ้งไว้ที่แดด ฟิงพับจีวร เมื่อจะ พับจีวร ฟิงพับให้เหลื่อมมุมกันสี่นิ้ว ด้วยตั้งใจมิให้มีรอยพับตรงกลาง ฟิง สอดประกบเอาไว้ในขนคจีวร.

ถ้าบิณฑบาตมี และอาจารย์ประสงค์จะฉัน ฟิงถวายน้ำ แล้วน้อม บิณฑบาตเข้าไป ฟิงถามอาจารย์ถึงน้ำฉัน เมื่ออาจารย์ฉันแล้ว ฟิงถวายน้ำ รับบาตรมา ถือต่ำๆ ล้างให้เรียบร้อย อย่าให้กระทบ ล้างเช็ดให้หมดน้ำ แล้วฟิงผึ่งไว้ที่แดดสักครู่หนึ่ง แต่อย่าผึ่งทิ้งไว้ที่แดด ฟิงเก็บบาตร จีวร เมื่อ เก็บบาตร ฟิงเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบคลำได้เตียง หรือ ได้ตั้งแล้วเก็บบาตร แต่อย่าเก็บบาตรไว้บนพื้นที่ปราศจากเครื่องรอง เมื่อ เก็บจีวร ฟิงเอามือข้างหนึ่งถือจีวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจีวรหรือสายระเดียง แล้วทำชายไว้ข้างนอก ขนคไว้ข้างใน แล้วเก็บเถิด เมื่ออาจารย์ลุกแล้ว ฟิง เก็บอาสนะ เก็บน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ถ้างีวรมี รก ฟิง กวาดที่นั่นเสีย.

ถ้าอาจารย์ใครจะสร่งน้ำ ฟิงจัดน้ำสร่งถวาย ถ้าต้องการน้ำเย็น ฟิง จัดน้ำเย็นถวาย ถ้าต้องการน้ำร้อน ฟิงจัดน้ำร้อนถวาย ถ้าอาจารย์ใครจะเข้า เรือนไฟ ฟิงบดจุก แชะดิน ถือกตั้งสำหรับเรือนไฟแล้วเดินตามหลังอาจารย์ ไป ถวายตั้งสำหรับเรือนไฟแล้วรับจีวรมาวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฟิง ถวายจุก ถวายดิน ถ้าอุตสาหะอยู่ ฟิงเข้าเรือนไฟ เมื่อเข้าเรือนไฟ ฟิงเอา ดินทาหน้า ปกปิดทั้งข้างหน้าทั้งข้างหลัง แล้วเข้าเรือนไฟ อย่างนั่งเบียดภิกษุ ผู้เถระ อย่าเกียดกันอาสนะภิกษุใหม่ ฟิงทำบริกรรมแก่อาจารย์ในเรือนไฟ เมื่อออกจากเรือนไฟ ฟิงถือกตั้งสำหรับเรือนไฟ แล้วปกปิดทั้งข้างหน้าทั้ง

ข้างหลัง ออกจากเรือนไฟ ฟิงทำกรรมแก่อาจารย์แม่ในน้ำ อาบเสร็จแล้ว ฟิงขึ้นมาก่อน ทำตัวของตนให้แห้งน้ำ นุ่งผ้าแล้วฟิงเช็ดน้ำจากตัวของอาจารย์ ฟิงถวายนุ่ง ผ้าสังฆาฏิ ถือตั้งสำหรับเรือนไฟมาก่อนแล้วปูอาสนะไว้ ฟิงวางน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ใกล้ ๆ ฟิงถามอาจารย์ด้วยน้ำดื่ม.

ถ้าประสงค์จะเรียนบาลี ฟิงขอให้อาจารย์แสดงบาลีขึ้น ถ้าประสงค์จะ สอบถามอรรถกถา ฟิงสอบถาม อาจารย์อยู่ในวิหารแห่งใด ถ้าวิหารแห่งนั้น รก ถ้าอุตสาหะอยู่ ฟิงปิดกวาดวิหาร ฟิงขนบาตร จีวร ออกก่อนแล้ววางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฟิงขนผ้าปูนั่งและผ้าปูนอน ขนฟูก หมอนออกวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เตียง ตั้ง อันตเวตสิกฟิงยกต่ำ ๆ ทำให้เรียบร้อย อย่า ให้ครูตสิกกระทบกระแตกบานและกรอบประตู ตั้งไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เขียงรองเท้าเตียง กระโถน พนักอิง ฟิงขนออกไปวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้าง หนึ่ง เครื่องปูพื้น ฟิงสังเกตที่ปูไว้เดิม แล้วขนออกวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้าง หนึ่ง ถ้าในวิหารมีหยากเชื้อ ฟิงกวาดแต่เพดานลงมาก่อน กรอบหน้าต่างและ มุมห้อง ฟิงเช็ดเสียด ถ้าฝาเขาทำกรรมด้วยน้ำมัน หรือพื้นทาสีดำขึ้นรา ฟิงเอาผ้าชุบน้ำบิดเช็ดเสียด ถ้าพื้นเขามิได้ทำ ฟิงเอาน้ำประพรมแล้ว เช็ดเสียด ระวังอย่าให้ฝุ่นฟุ้ง ฟิงกวาดหยากเชื้อทิ้งเสียด ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เครื่องปู พื้น ฟิงผึ่งแดดชำระเคาะปัด แล้วขนกลับไปตั้งไว้ตามเดิม เขียงรองเท้าเตียง ฟิง ผึ่งแดดขัดเช็ด แล้วขนกลับไปตั้งไว้ ณ ที่เดิม เตียง ตั้ง ฟิงผึ่งแดด ขัดสี เคาะ ยกต่ำ ๆ ทำให้ดี อย่าให้ครูตสิกกระทบกระแตกบานและกรอบประตู ขน กลับจัดตั้งไว้ตามเดิม ฟูก หมอน ผ้าปูนอน กระโถน พนักอิง ฟิงผึ่งแดด ชำระล้าง ตบ ปัดเสียด แล้วขนกลับไปตั้งไว้ตามเดิม ฟิงเก็บบาตร จีวร เมื่อ จะเก็บบาตร ฟิงเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบค้ำใต้เตียง หรือ

ได้ตั้งแล้วเก็บบาตร แต่อย่าเก็บบาตรบนพื้นทีปราศจากเครื่องรอง เมื่อเก็บจีวร พึงเอามือข้างหนึ่งถือจีวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจีวร หรือสายระเดียง แล้วทำ ชายไว้ข้างนอกขนดไว้ข้างใน เก็บจีวรเถิด ถ้าลมเจือด้วยผงกลีพัดมาแต่ทิศ ตะวันออก พึงปิดหน้าต่างด้านตะวันออก ถ้าพัดมาแต่ทิศตะวันตก พึงปิดหน้าต่างด้านตะวันตก ถ้าพัดมาแต่ทิศเหนือ พึงปิดหน้าต่างด้านเหนือ ถ้าพัดมาแต่ทิศใต้ พึงปิดหน้าต่างด้านใต้ ถ้าฤดูหนาว พึงเปิดหน้าต่างกลางวัน กลางคืนพึงปิดเสีย ถ้าฤดูร้อนกลางวันพึงปิด กลางคืนพึงเปิด ถ้าบริเวณ ชุ่มน้ำ โรงฉัน โรงไฟ วัจจุกฎีรกพึงปิดกวดเสีย ถ้าน้ำใช้ไม่มี พึงจัดตั้งไว้ ถ้าน้ำในหม้อชำระไม่มีพึงตักมาไว้ในหม้อชำระ

ถ้าความกระสันบังเกิดแก่อาจารย์ อันเตวาสิก พึงช่วยระงับ หรือพึงวานภิกษุอื่นให้ช่วยระงับ หรือพึงทำกรรมกถาแก่อาจารย์นั้น ถ้าความรำคาญบังเกิดแก่อาจารย์ อันเตวาสิกพึงช่วยบรรเทา หรือพึงวานภิกษุอื่นให้ช่วยบรรเทา หรือพึงทำกรรมกถาแก่อาจารย์นั้น ถ้าทิฎฐิบังเกิดแก่อาจารย์ อันเตวาสิกพึงให้สละเสียหรือพึงวานภิกษุอื่นให้ช่วย หรือพึงทำกรรมกถาแก่อาจารย์นั้น

ถ้าอาจารย์ต้องอาบัติหนัก ควรแก่ปริวาส อันเตวาสิก พึงทำความชวนชวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์พึงให้ปริวาสแก่อาจารย์ ถ้าอาจารย์ควรแก่การชักเข้าหาอาบัติเดิม อันเตวาสิกพึงทำความชวนชวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์พึงชักอาจารย์เข้าในอาบัติเดิม ถ้าอาจารย์ควรแก่มานัต อันเตวาสิก พึงทำความชวนชวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์พึงให้มานัตแก่อาจารย์ ถ้าอาจารย์ควรอัพทาน อันเตวาสิกพึงทำความชวนชวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์พึงอัพทานอาจารย์ ถ้าสงฆ์ใครจะทำกรรมแก่อาจารย์ คือ ดัชชนี-

กรรม นิสกรรม ปัพพาทนียกรรม ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรม
อันเตวาทิกพึงทำความชวนขวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ไม่พึงทำกรรม
แก่อาจารย์หรือสงฆ์พึงน้อมไป เพื่อกรรมเบา หรืออาจารย์นั้นถูกสงฆ์ลง
ตัชชนียกรรม นิสกรรม ปัพพาทนียกรรม ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนีย-
กรรม หรืออุกเขปนียกรรมแล้ว อันเตวาทิกพึงทำความชวนขวายเป็น ด้วยอุบาย
อย่างไรหนอ อาจารย์พึงประพฤติชอบ หายเยอหยิ่ง ประพฤติแก่ตัวได้ สงฆ์
พึงระงับกรรมนั้นเสีย

ถ้าจิ๋วของอาจารย์จะต้องซัก อันเตวาทิกพึงซัก หรือพึงทำความชวน
ขวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใคร ๆ พึงซักจิ๋วของอาจารย์ ถ้าจิ๋วของ
อาจารย์จะต้องทำ อันเตวาทิกพึงทำ หรือพึงทำความชวนขวายเป็น ด้วยอุบาย
อย่างไรหนอ ใคร ๆ พึงทำจิ๋วของอาจารย์ ถ้าน้ำย้อมของอาจารย์จะต้องต้ม อัน-
เตวาทิก พึงต้มเอง หรือพึงทำความชวนขวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ
ใคร ๆ พึงต้มน้ำย้อมของอาจารย์ ถ้าจิ๋วของอาจารย์จะต้องย้อม อันเตวาทิก
พึงย้อม หรือพึงทำความชวนขวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใคร ๆ พึงย้อม
จิ๋วของอาจารย์ เมื่อย้อมจิ๋วพึงย้อมพลิกกลับไปกลับมาให้ดี เมื่อหยาดน้ำย้อม
ยังหยดไม่ขาดสาย อย่าพึงหลีกไปเสีย

อันเตวาทิกไม่บอกอาจารย์ก่อน อย่าให้บาตรแก่ภิกษุบางรูป อย่ารับ
บาตร อย่าให้จิ๋ว อย่ารับจิ๋ว อย่าให้บริการ อย่ารับบริการของภิกษุบางรูป
อย่าปลงผมให้แก่ภิกษุบางรูป อย่าให้ภิกษุบางรูปปลงผมให้ อย่าทำบริกรรม
แก่ภิกษุบางรูป อย่าให้ภิกษุบางรูปทำบริกรรมให้ อย่าทำความชวนขวายเป็น
แก่ภิกษุบางรูป อย่าให้ภิกษุบางรูปทำความชวนขวายเป็น อย่าเป็นปัจฉาสมณะของ
ภิกษุบางรูป อย่าพาภิกษุบางรูปไปเป็นปัจฉาสมณะ อย่านำบิณฑบาตไปให้แก่
ภิกษุบางรูป อย่าให้ภิกษุบางรูปนำบิณฑบาตมาให้

อันเตวสิกไม่บอกลาอาจารย์ก่อน อย่าเข้าบ้าน อย่าไปป่าช้า อย่า
หลีกไปสู่ทิศ ถ้าอาจารย์อาพาธ ฟังพยาบาลจนตลอดชีวิตหรือจนกว่าจะหาย
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แล เป็นอาจารย์วัตรของอันเตวสิกทั้งหลาย
ซึ่งอันเตวสิกทั้งหลายพึงประพฤติชอบในอาจารย์.

มูลเหตุอันเตวสิกวัตร

[๔๔๔] ก็สมัยนั้น อาจารย์ทั้งหลายไม่ประพฤติชอบในอันเตวสิก
บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เฟื่องโทษ ดิเตียน โพนทะนาว่า โฉน
อาจารย์ทั้งหลายจึงได้ไม่ประพฤติชอบในอันเตวสิก แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะ
เหตุเป็นกัมมุนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลาย
ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า อาจารย์ทั้งหลายไม่ประพฤติชอบในอันเตวสิก
จริงหรือ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ครั้น แล้วทรงทำกรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย
ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติอันเตวสิกวัตรแก่
อาจารย์ทั้งหลาย โดยประการที่อาจารย์ทั้งหลายพึงประพฤติชอบในอันเตวสิก.

อันเตวสิกวัตร

[๔๔๕] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย อาจารย์พึงประพฤติชอบในอันเตวสิก
วิธีประพฤติชอบในอันเตวสิกนั้น ดังต่อไปนี้ :-

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อาจารย์พึงสงเคราะห์ อนุเคราะห์ อันเตวาสิก ด้วยอุเทศ ปฏิบุจจา โอวาท อนุศาสนี ถ้าอาจารย์มีบาตร อันเตวาสิกไม่มี อาจารย์พึงให้แก่อันเตวาสิก หรือพึงทำความขวนขวายว่า ด้วยอุบายอย่างไร หนอ บาตรพึงบังเกิดแก่อันเตวาสิก ถ้าอาจารย์มีจีวร อันเตวาสิกไม่มี อาจารย์พึงให้แก่อันเตวาสิก หรือพึงทำความขวนขวายว่า ด้วยอุบายอย่างไร หนอ จีวรพึงบังเกิดแก่อันเตวาสิก ถ้าอาจารย์มีบริขาร อันเตวาสิกไม่มี อาจารย์พึงให้แก่อันเตวาสิกหรือพึงทำความขวนขวายว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ บริขารพึงบังเกิดแก่อันเตวาสิก ถ้าอันเตวาสิกอาพาธ อาจารย์พึงลุกแต่เช้าตรู่ แล้วให้ไม้ชำระฟัน ให้น้ำล้างหน้าปุอาสนะ ถ้ายาคูมี พึงล้างภาชนะเสียก่อน แล้วนำยาคุเข้าไปให้ เมื่ออันเตวาสิกดีมียาคุแล้ว พึงให้น้ำ รับภาชนะมา ถือ ต่ำ ๆ ล้างให้เรียบร้อย อย่าให้กระทบแล้วเก็บไว้ เมื่ออันเตวาสิกลุกแล้ว พึง เก็บอาสนะ ถ้าที่นั้นรก พึงกวาดที่นั้นเสีย ถ้าอันเตวาสิกประสงค์จะเข้าบ้าน พึงให้ฝ้านุ่ง พึงรับฝ้านุ่งผลัดมา พึงให้ประคดเอว พึงซ้อนผ้าห่มสองชั้นให้ พึงล้างบาตรให้พร้อมทั้งน้ำ พึงปุอาสนะไว้ด้วยเข้าใจว่า เพียงเวลาเท่านั้น อันเตวาสิกจักกลับมา พึงวางน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้ากระเบื้องเช็ดเท้าไว้ใกล้ ๆ พึงลูกรับบาตร จีวร พึงให้ฝ้านุ่งผลัด พึงรับฝ้านุ่งมา ถ้าจีวรชุ่มเหงื่อ พึง ผึ่งแดดสักครู่หนึ่ง แต่อย่าผึ่งทิ้งไว้ที่แดด พึงพับจีวร เมื่อพับจีวร พึงพับ ให้เหลือมมุมกัน ๔ นิ้ว ด้วยตั้งใจมิให้มีรอยพับตรงกลาง พึงสอดประคดเอว ไว้ในขนดจีวร

ถ้าบิณฑบาตมี และอันเตวาสิกก็ประสงค์จะฉัน พึงให้น้ำ แล้วนำ บิณฑบาตเข้าไป พึงถามอันเตวาสิกถึงน้ำฉัน เมื่ออันเตวาสิกฉันแล้ว พึงให้ น้ำ รับบาตรมาถือน้ำ ๆ ล้างให้ดี อย่าให้ครูดสีเช็ดให้หมดน้ำ ผึ่งไว้ที่แดด

สักครู่หนึ่ง แต่อย่าเพิ่งทิ้งไว้ที่แคด ฟึ่งเก็บบาตร จีวร เมื่อเก็บบาตร...เมื่อเก็บจีวร...ทำชายจีวรไว้ข้างใน แล้วเก็บ เมื่ออันเตวาสิกถูแล้ว ฟึ่งเก็บอาสนะ น้ำล้างเท้า ตั่งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ถ้าที่นั่นรก ฟึ่งกวาดที่นั่นเสีย

ถ้าอันเตวาสิกใครจะสร้งน้ำ ฟึ่งจัดน้ำสร้งให้ ถ้าต้องการน้ำเย็น ฟึ่งจัดน้ำเย็นให้ ถ้าต้องการน้ำร้อน ฟึ่งจัดน้ำร้อนให้ ถ้าอันเตวาสิกใครจะเข้าเรือนไฟฟึ่งบดจูน แชะดิน ถือกตั้งสำหรับเรือนไฟไปให้ แล้วรับจีวรไปวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฟึ่งให้จูน ให้ดิน ถ้าอุตสาหะอยู่ ฟึ่งเข้าไปสู่เรือนไฟ เมื่อเข้าไปสู่เรือนไฟ ฟึ่งเอาดินทาหน้า ปกปิดทั้งข้างหน้าทั้งข้างหลัง แล้วเข้าไปสู่เรือนไฟอย่างนึ่งเบียดภิกษุผู้เถระ อย่าเกียดกันอาสนะภิกษุใหม่ ฟึ่งทำบริกรรมแก่อันเตวาสิกในเรือนไฟ เมื่อออกจากเรือนไฟ ฟึ่งถือกตั้งสำหรับเรือนไฟ แล้ว ปกปิดทั้งข้างหน้าทั้งข้างหลัง ออกจากเรือนไฟ ฟึ่งทำบริกรรมแก่อันเตวาสิกแม่น้ำน้ำ อาบเสร็จแล้วฟึ่งขึ้นมาก่อนทำด้วยของคนให้หมดน้ำ นุ่งผ้า แล้วฟึ่งเช็ดน้ำจากตัวของอันเตวาสิก ฟึ่งให้ฝ้านุ่ง ผ้าสังฆาฏิ ถือกตั้งสำหรับเรือนไฟมาก่อนแล้วปูอาสนะไว้ จัดตั้งน้ำล้างเท้า ตั่งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ใกล้ ๆ ฟึ่งถามอันเตวาสิกด้วยน้ำฉัน อันเตวาสิกอยู่ในวิหารแห่งใด ถ้าวิหารแห่งนั้นรก ถ้าอุตสาหะอยู่ ฟึ่งปิดกวาดให้สะอาด เมื่อปิดกวาดวิหาร ฟึ่งขนบาตร จีวรออกก่อนแล้ววางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง... ถ้าน้ำในหม้อชำระ ไม่มี ฟึ่งตักมาไว้ในหม้อชำระ

ถ้าความกระสันบังเกิดขึ้นแก่อันเตวาสิก อาจารย์ฟึ่งช่วยระงับ หรือ ฟึ่งวานภิกษุอื่นให้ช่วยระงับ หรือฟึ่งแสดงธรรมกถาแก่อันเตวาสิกนั้น ถ้าความรำคาญบังเกิดแก่อันเตวาสิก อาจารย์ฟึ่งบรรเทา หรือฟึ่งวานภิกษุอื่นให้ช่วยบรรเทาหรือฟึ่งแสดงธรรมกถาแก่อันเตวาสิกนั้น.

ถ้าอันเตวาสิกต้องอาบัติหนัก ควรแก่ปริวาส อาจารย์พึงทำความชวน
ขวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์พึงให้ปริวาสแก่อันเตวาสิก ถ้าอันเตวาสิก
ควรแก่การชักเข้าหาอาบัติเดิม อาจารย์พึงทำความชวนขวายเป็น ด้วยอุบายอะไร
หนอ สงฆ์พึงชักอันเตวาสิกเข้าหาอาบัติเดิม ถ้าอันเตวาสิกควรมานัต อาจารย์
พึงทำความชวนขวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์พึงให้มานัตแก่อันเตวาสิก
ถ้าอันเตวาสิกควรอัพทาน อาจารย์พึงทำความชวนขวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไร
หนอ สงฆ์พึงอัพทานอันเตวาสิก ถ้าสงฆ์ใครจะทำกรรมแก่อันเตวาสิก คือ
ตัชชณียกรรม นิสกกรรม ปัพพชาชนียกรรม ปฏิสารถนียกรรม หรืออุกเขป-
นียกรรม อาจารย์พึงทำความชวนขวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ไม่พึง
ทำกรรมแก่อันเตวาสิก หรือสงฆ์พึงน้อมไปเพื่อกรรมเบา หรือว่าอันเตวาสิก
นั้นถูกสงฆ์ลงตัชชณียกรรม นิสกกรรม ปัพพชาชนียกรรม ปฏิสารถนียกรรม
หรืออุกเขปนียกรรมแล้ว อาจารย์พึงทำความชวนขวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไร
หนอ อันเตวาสิกพึงประพฤดิชอบ หายเยอหยัง ประพฤดิแก้ตัวได้ สงฆ์พึง
ระงับกรรมนั้นเสีย.

ถ้าจิวรของอันเตวาสิกจะต้องชัก อาจารย์พึงสั่งว่า ท่านพึงชักอย่างนี้
หรือพึงทำความชวนขวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใคร ๆ พึงชักจิวรของ
อันเตวาสิก ถ้าน้ำย้อมของอันเตวาสิกจะต้องดื่ม อาจารย์พึงสั่งว่า ท่านพึงดื่ม
อย่างนี้ หรือพึงทำความชวนขวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใคร ๆ พึงดื่ม
น้ำย้อมของอันเตวาสิก ถ้าจิวรของอันเตวาสิกจะต้องย้อม อาจารย์พึงสั่งว่า
ท่านพึงย้อมอย่างนี้ หรือพึงทำความชวนขวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใคร ๆ
พึงย้อมจิวรของอันเตวาสิก เมื่อย้อมจิวร พึงย้อมพลิกกลับไปกลับมาให้ได้
และเมื่อหยาดน้ำย้อมยังหยดไม่ขาดสาย ไม่พึงหลีกไปเสีย.

ถ้าอันเตวาสิกอาพาธ ฟังพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แล เป็นอันเตวาสิกวัตรของอาจารย์ทั้งหลาย
ซึ่งอาจารย์ทั้งหลายพึงประพฤติชอบในอันเตวาสิก

วัตตขันธกะ ที่ ๘ จบ

ในขันธกะนี้มี ๑๕ เรื่อง ๑๔ วัตร

หัวข้อประจำขันธกะ

[๔๔๖] เรื่องพระอากันตุงกะ สวมรองเท้า กั้นร่ม คลุมศีรษะ พาต
จิรวบนศีรษะ เข้าไปสู่อาราม ล้างเท้าด้วยน้ำฉัน ไม่ไหว้ภิกษุเจ้าถิ่นผู้แก่กว่า
ไม่ถามถึงเสนาสนะ งูตกลงมา ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักพากันโพนทนา พระผู้มี
พระภาคเจ้าทรงบัญญัติว่า ภิกษุอากันตุงกะจะเข้าอาราม ฟังถอดรองเท้า ลดร่ม
ห่มลดไหล่ เข้าอารามไม่ต้องรีบร้อน ฟังสังเกตว่า เจ้าถิ่นประชุมกันที่ไหน
ฟังวางบาตรจิรวไว้ที่แห่งหนึ่ง ถืออาสนะที่สมควร ถามถึงน้ำฉันน้ำใช้ ฟัง
ล้างเท้า ฟังเช็ดรองเท้า ด้วยผ้าแห้งก่อน ด้วยผ้าเปียกทีหลัง ฟังไหว้ภิกษุ
เจ้าถิ่นผู้แก่กว่า ฟังให้ภิกษุเจ้าถิ่นผู้อ่อนกว่าไหว้ ฟังถามเสนาสนะ ทั้งที่มีภิกษุ
อยู่ หรือไม่มีภิกษุอยู่ ฟังถามถึงโคจรคาม และอโคจรคาม สกฺลที่ได้รับ
สมมติว่าเป็นเสกขะ ที่ถ่ายอุจจาระ ที่ถ่ายปัสสาวะ น้ำฉัน น้ำใช้ ไม้เท้า
กติกาสงฆ์ที่ตั้งไว้ว่าควรเข้าเวลาเท่าไร ฟังรอสักครู่หนึ่ง วิหารมีหยากเยื่อ
ต้องชำระ ก่อนชำระ ต้องขนเครื่องลาดพื้น เชียงรองเท้าเตียง พูก หมอน
เตียง ตั้ง กระจง โถน พนักอิง ฟังกวาดหยากเยื่อแต่เพดานลงมาก่อน ฟังเช็ด
กรอบหน้าต่าง ประตู และมุมห้อง ฝาทาน้ำมันขึ้นรา พื้นทาสีดำ ฟังเอาผ้า
ชุบน้ำเช็ด พื้นไม้ได้ทำ ฟังเอาน้ำพรมแล้วกวาดเสีย ฟังกวาดหยากเยื่อทั้ง

เครื่องลาดพื้น เขียงรองเท้าเตียง เตียง ตั่ง ฟูก หมอน ผ้าปูนั่ง ผ้าปูนอน
กระโถน พนักอิง ผืนแดดแล้วเก็บไว้ที่เดิม ฟิงเก็บบาตร จีวร อย่างวางบน
พื้นที่ปราศจากเครื่องรอง ฟิงเก็บจีวรให้ชายอยู่ด้านนอก ขนคอด้านใน มี
ลมพัดมาทางทิศตะวันออก ตะวันตก ทิศเหนือ หรือทิศใต้ ฟิงปิดหน้าต่าง
ทางทิศนั้น ๆ ฤดูหนาว กลางวันฟิงเปิดหน้าต่าง กลางคืนฟิงปิด ฤดูร้อน
กลางวันฟิงปิดหน้าต่าง กลางคืนฟิงเปิด ฟิงกวาดบริเวณ ชุ่มน้ำ โรงฉัน
โรงไฟ และวัจจุกฎี ฟิงตักน้ำฉัน น้ำใช้ และน้ำในหม้อชำระ อาคันตุกวัด
ดังกล่าวมานี้ อันพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงพระคุณหาที่เปรียบมิได้ ทรงบัญญัติ
แล้ว.

เรื่องภิกษุเจ้าถิ่น ไม่ปูอาสนะ ไม่ตั้งน้ำล้างเท้า ไม่ลูกรับ ไม่ถาม
ด้วยน้ำฉัน น้ำใช้ ไม่ไหว้ ไม่จัดเสนาสนะให้ บรรดาภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
พากันโพนทนา ภิกษุเจ้าถิ่นเห็นอาคันตุกะผู้แก่กว่า ฟิงปูอาสนะ ตั้งน้ำ ลู
กรับ ถามด้วยน้ำฉัน น้ำใช้ เช็ดรองเท้าผืนไว้ ณ ที่ควรแห่งหนึ่ง ฟิงไหว้
พระอาคันตุกะผู้แก่กว่า ฟิงจัดเสนาสนะถวาย ฟิงบอกเสนาสนะที่มีภิกษุอยู่
หรือไม่มีภิกษุอยู่ ฟิงบอกโศรคาม และอโศรคาม สกุนที่เป็นเสกขสมมติ
ฐาน น้ำฉัน น้ำใช้ ไม้เท้า และฟิงบอกกติกาสงฆ์ที่ตั้งไว้ว่า เวลานี้ควรเข้า
ควรออก พระอาคันตุกะอ่อนพรรษาว่าฟิงนั่งบอก ฟิงแนะนำพระอาคันตุกะ
ผู้อ่อนพรรษาให้อภิวัต ฟิงบอกเสนาสนะ นอกนั้นเหมือนนัยหนหลัง อาวา
สิกวดรดังกล่าวมานี้ อันพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงนำหมู่ ทรงแสดงแล้ว.

เรื่องภิกษุผู้เตรียมจะไป ไม่เก็บเครื่องไม้ เครื่องดิน เปิดประตู
หน้าต่างทิ้งไว้ ไม่มอบหมายเสนาสนะ เครื่องไม้ เครื่องดินเสียหาย เสนา
สนะไม่มีใครรักษา บรรดาภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักพากันโพนทนา.

ภิกษุผู้เตรียมจะไป ฟังเก็บเครื่องมือ เครื่องดิน ปิดประตู หน้าต่าง
มอบหมายเสนาสนะแล้วจึงหลีกไป ฟังมอบหมาย ภิกษุสามเณร คนวัด หรือ
อุบาสกก็ได้ ฟังยกเตียงขึ้นวางไว้บนศิลากองเครื่องเสนาสนะไว้ข้างบน เก็บ
เครื่องมือ เครื่องดิน ปิดประตู หน้าต่าง ถ้าวินหารฝนร่ำ ภิกษุผู้เตรียมจะไป
อุตสาหะอยู่ ฟังมุงหรือฟังทำความขวนขวาย ในวิหารที่ฝนไม่ร่ำก็เหมือนกัน
ถ้าวินหารฝนร่ำทุกแห่ง ฟังขนเครื่องเสนาสนะเข้าบ้าน ในที่แจ้งก็เหมือนกัน
ด้วยคิดว่า อย่างไรเสีย ส่วนของเตียง ตั่งก็คงเหลืออยู่บ้าง นี่เป็นวัตรอันภิกษุ
ผู้เตรียมจะไปฟังประพฤติ.

เรื่องภิกษุทั้งหลายไม่อนุโมทนา พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตให้
พระเถระอนุโมทนา ภิกษุทั้งหลายเหลือพระเถระไว้รูปเดียว พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงอนุญาตให้พระเถระอนุเถระอยู่ ๔-๕ รูป พระเถระรูปหนึ่งปวดอุจจาระ
กลั้นจนสลบลง นี่เป็นวัตรในการอนุโมทนา.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์นุ่งห่มไม่เรียบร้อย ไม่มีมรรยาท เดินแซง นั่ง
เบียดเสียดพระเถระ เกลียดกันอาสนะภิกษุใหม่ นั่งทับสังฆาฏิ ภิกษุผู้มีศีล
เป็นที่รักพากันโพนทะนา ภิกษุฟุ้งนุ่งห่มปกปิดมณฑลสาม คาบประคดเอว
ห่มผ้า ๒ ชั้น กัดลูกคุม ไม่เดินแซง ฟังปกปิดกายด้วยดี ส้ารวมด้วยดี
มีตาทอดลง ไม่เว็กผ้า ไม่ห้าวเราะลั่น ฟังมีเสียงน้อย ไม่โยกกาย ไม่ไกวแขน
ไม่โคลงศีรษะ ไม่ค้ำกาย ไม่คลุมศีรษะ ไม่เดินกระโห้ง ปกปิดกายด้วยดี
ส้ารวมด้วยดี มีตาทอดลง ไม่เว็กผ้า ไม่ห้าวเราะลั่น มีเสียงน้อย ไม่โยกกาย
ไม่ไกวแขน ไม่โคลงศีรษะ ไม่ค้ำกาย ไม่คลุมศีรษะ ไม่นั่งรัดเข่า ไม่นั่ง
เบียดเสียดพระเถระ ไม่เกลียดกันอาสนะภิกษุใหม่ ไม่นั่งทับสังฆาฏิ เมื่อเขา
ถวายน้ำ ฟังรับไปล้างบาตรถือต่ำๆ ฟังก้อยๆ เทน้ำลงในกระโถน ด้วย
คิดว่า กระโถนอย่าเลอะเทอะ ภิกษุใกล้เคียงอย่าถูกน้ำกระเซ็น เมื่อเขาถวาย

ข้าวสุก ฟังประคองบาตรรับ ฟังไว้โอกาสสำหรับแกง ถ้ามีเนยใส น้ำมัน หรือแกงอ่อม พระเถระฟังบอกว่า จงถวายภิกษุทุกรูปเท่า ๆ กัน ฟังรับ บิณฑบาตโดยเคารพ ฟังมีความสำคัญในบาตร ฟังรับบิณฑบาตพอสมควรกับแกง พอเสมอขอบปากบาตร พระเถระไม่ฟังฉันก่อนในเมื่อข้าวสุกยังไม่ทั่วถึงภิกษุ ทุกรูป ฟังฉันบิณฑบาตโดยเคารพ ฟังมีความสำคัญในบาตรฉัน ฟังฉัน บิณฑบาตตามลำดับ ฟังฉันพอสมควรกับแกง ไม่ฟังฉันขยุ้มแต่ยอดลงไป ไม่ฟัง ฉันกลบแกงหรือกับข้าว ไม่ฟังขอแกง หรือกับข้าวมาฉัน ไม่ฟังแลดูบาตรของ ภิกษุอื่นด้วยมุ่งจะยกโทษ ไม่ฟังทำคำข้าวให้ใหญ่ ฟังทำคำข้าวให้กลมกล่อม ไม่ฟังอ้าปากไว้คอยท่า ไม่ฟังสอดมือทั้งหมดเข้าปาก ไม่ฟังพูดทั้งคำข้าวยัง อยู่ในปาก ไม่ฟังฉันโยนคำข้าว ไม่ฟังฉันกัดคำข้าว ไม่ฟังฉันทำแกำให้ดูขยี้ ไม่ฟังฉันสัดมือ ไม่ฟังฉันทำเมล็ดข้าวตก ไม่ฟังฉันแลบลิ้น ไม่ทำเสียงดัง จีบ ๆ ไม่ฟังฉันทำเสียงซู้ด ๆ ไม่ฟังฉันเลียมือ ไม่ฟังฉันขอคบาตร ไม่ฟัง ฉันเลียริมฝีปาก ไม่ฟังรับขันน้ำด้วยมือเปื้อนอามิส พระเถระไม่ฟังรับน้ำก่อน ที่ภิกษุทั้งหมดยังฉันไม่เสร็จ ฟังค่อย ๆ ล้างบาตร ฟังค่อย ๆ เทน้ำลงใน กระโถน อย่าให้กระโถนเลอะเทอะ อย่าให้กระเซ็นถูกภิกษุใกล้เคียง อย่าให้ กระเซ็นถูกสังฆาฏิ ฟังค่อย ๆ เทน้ำลงบนพื้นดิน ไม่ฟังเทน้ำล้างบาตรมี เมล็ดข้าว เมื่อกลับ ภิกษุใหม่ฟังกลับก่อน พระเถระฟังกลับทีหลัง ฟังปกปิด ภายด้วยดี ไม่ฟังเดินกระโห่่ง ภัตตคควัตร ดังกล่าวมานี้ อันพระผู้มีพระ- ภาคเจ้าผู้เป็นธรรมราชาทรงบัญญัติไว้แล้ว.

เรื่องภิกษุถือเที่ยวบิณฑบาตนุ่งห่มไม่เรียบร้อย ไม่มีมารยาทเข้าบ้าน ออกจากบ้านไม่กำหนด เข้าออกรับร้อนเกินไป ยืนไกลเกินไป ไกลเกินไป นานเกินไป กลับเร็วเกินไป ภิกษุถือเที่ยวบิณฑบาตอีกรูปหนึ่งก็เป็นเช่นนั้น

ภิกษุถือเที่ยวบิณฑบาต จะเข้าบ้านพึงปกปิดกายด้วยดี ส้ารวมด้วยดี มีตาทอด
ลง ไม่เวิกผ้า ไม่หัวเราะลั่น มีเสียงน้อย ไม่โยกกาย ไม่ไกวแขน ไม่โคลง
ศีรษะ ไม่ค้ำกาย ไม่คลุมศีรษะ ไม่เดินกระโห่ยง พึงสังเกตก่อน อย่ารีบ
ร้อนเข้าออก อย่ายืนไกลน้ก ไกลน้ก นานน้ก อย่ากลับเร็วน้ก พึงยืน
กำหนดว่า เขาพักการงาน ลูกจากที่น้ก จับทัพพี จับภาชนะตั้งไว้หรือไม่
พึงแหวกผ้าซ้อนประคองบาตรรับภิกษา ขณะรับไม่พ้งนองดูหน้าผู้ถวาย แม้ใน
แกงก็พ้งกำหนดเช่นน้กเหมือนกัน เมื่อเขาถวายภิกษาแล้ว ภิกษุพ้งคลุมบาตร
ด้วยผ้าซ้อนกลับไป พ้งปกปิดกายด้วยดีเดินไป พ้งส้ารวมด้วยดี มีตาทอดลง
ไม่เวิกผ้า ไม่หัวเราะลั่น มีเสียงน้อย ไม่โยกกาย ไม่ไกวแขน ไม่โคลงศีรษะ
ไม่ค้ำกาย ไม่คลุมศีรษะ ไม่เดินกระโห่ยง รูปใดกลับก่อนพ้งปฐาสนะไว้ จัด
กระโถนไว้ เตรียมน้าฉ้มน้าใช้ไว้ รูปใดกลับทีหลังประสงค้จะฉ้มน้กก็พ้งฉ้มน้ก ถ้า
ไม่ประสงค้ก็พ้งเทห้ง พ้งเก็บอาสนะน้าล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า
เก็บน้าฉ้มน้าใช้ กวาดโรงฉ้มน้ก รูปใดเห็นหม้อน้าฉ้มน้าใช้ หม้อน้าชำระว่าง
เปล่า พ้งจัดตั้งไว้ ถ้าเป็นการสุดวิสัยพ้งกว้กมือเรียกเพื่อนมาช่วย แต่ไม่พ้ง
เปล่งวาจา น้เป็นบิณฑปาติกวัตร

เรื่องภิกษุอยู่ป่า ไม่เตรียมน้าฉ้มน้าใช้ ไฟ ไม้สีไฟ ไม้ร้กน้กษ้ตร
ไม่รู้ทิส พวกโจรถามก็ตอบว่า ไม่มี ไม่รู้ทุกอย่าง จึงถูกทุบตี ภิกษุ ที่อยู่ป่า
พ้งเข้าถุงบาตรคล้องบ้า พาดจิวรบนไหลด่ ครัน้จะเข้าบ้าน พ้งถอดรองเท้าใส่
ถุงคล้องบ้ापกปิดมณฑลสาม นุ่งห่มให้เป็นปริมณฑล แม้ในอารัญญกวัตร
ก็มีน้ยเหมือนบิณฑจาริกวัตรออกจากบ้านแล้ว พ้งเข้าถุงบาตรคล้องบ้า พ้บ
จิวรวางบนศีรษะ สวมรองเท้าเดินไป พ้งเตรียมน้าฉ้มน้าใช้ ไฟ ไม้สีไฟ
ไม้เท้า เรียนน้กษ้ตร ทั้งสิ้นหรือบางส่วน พ้งเป็นผู้ฉลาดในทิส อารัญญกวัตร
ดังกล้าวมานี้ อันพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้สูงสุดกว่าหมุ่สัตว์ทรงบัญญัติแล้ว

เรื่องภิกษุมารูปทำจิวรในที่แจ้ง ถูกธูลีกลบ ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
พากันโพนทนา ถ้าวินัยกร เมื่อจะชำระ ชั้นต้นพึงขนบาตรจิวรออก ขน
ฟูก หมอน เตียง ตั่ง กระโถน พนักอิง ออกไป พึงกวาดหยากเยื่อลงจาก
เพดาน พึงเช็ดกรอบประตู หน้าต่าง และมุมห้อง ฝาทาน้ำมันขึ้นรา พื้นทา
สีด้า พื้นไม้ได้ทำ พึงเช็ดทำให้สะอาด พึงกวาดหยากเยื่อทิ้งเสีย ไม่พึงเคาะ
เสนาสนะใกล้ภิกษุ วิหาร น้ำฉัน น้ำใช้ ไม่พึงเคาะเสนาสนะในที่สูง เหนือ
ลม ได้ลม เครื่องลาดพื้น เขียงรองเท้า เตียง ตั่ง ฟูก หมอน ผ่านีสัทนะ
กระโถน พนักอิง พิงตากชำระ เก็บไว้ตามเดิม เก็บบาตร จิวร บาตรอย่า
วางบนพื้นที่ปราศจากเครื่องรอง จิวรต้องพาดชายไว้ด้านนอก ขนดไว้ด้านใน
ลมทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้ ฤดูหนาว กลางวันเปิด
หน้าต่าง กลางคืนปิด ฤดูร้อน กลางวันปิดหน้าต่าง กลางคืนเปิด กวาด
บริเวณ ชุ่มน้ำ โรงฉัน โรงไฟ วัจจุกฎี ตักน้ำฉัน น้ำใช้มาตั้งไว้ ตักน้ำมา
ใส่หม้อน้ำชำระไว้ อยู่กับภิกษุผู้แก่กว่า ยังไม่ได้บอกกล่าว อย่าให้อุเทศ
ปริปุจฉา อย่าสาธยาย อย่ากล่าวธรรม อย่าตามประทีป อย่าเปิดหน้าต่าง
อย่าปิดหน้าต่าง พึงเดินตามภิกษุผู้แก่กว่า อย่ากระทบแม่ด้วยชายผ้า พระผู้
มีพระภาคเจ้าผู้มหาวิระ ทรงบัญญัติเสนาสนะวัตรนั้นไว้แล้ว

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ถูกพระเถระห้าม ปิดประตู พระเถระสลบ ภิกษุผู้มี
ศีลเป็นที่รักพากันโพนทนา ภิกษุพึงเทเถ้าทิ้งเสีย กวาดเรือนไฟ ชานกาย-
นอกบริเวณ ชุ่มประตู ศาลาเรือนไฟ บดจุนแซ่ดิน ตักน้ำไว้ในรางน้ำ เอา
ดินเหนียวทาหน้า ปิดทั้งข้างหน้า ทั้งข้างหลัง ไม่นั่งเบียดเสียดพระเถระ ไม่
เกียดกันอาสนะภิกษุใหม่ ถ้าวุตสาหะ พึงทำบริกรรมแก่พระเถระในเรือนไฟ
อย่าอาบน้ำ น้ำข้างหน้า เหนือน้ำ ให้หนทาง เรือนไฟเปราะเปื้อน รางแซ่ดิน
เก็บตั่ง ดับไฟ เปิดประตู นี้ชั้นตามรวัตร

เรื่องภิกษุถ่ายอุจจาระแล้วไม่ชำระ ถ่ายอุจจาระตามลำดับผู้แก่กว่า
ทรงอนุญาตให้ถ่ายตามลำดับผู้มาถึง พระฉัพพัคคีย์เข้าวัจจกฏีเร็วบ้าง เวิกผ้า
นุ่งเข้าไปบ้าง ถอนหายใจใหญ่พลางถ่ายอุจจาระบ้าง เคี้ยวไม้ชำระฟันบ้าง
ถ่ายอุจจาระปีศาจออกนอกรางบ้าง บ้วนเขพะลงในรางบ้าง ใช้ไม้ชำระหยาบ
บ้าง ทั้งใช้ชำระลงในช่องถ่ายอุจจาระบ้าง ออกมาเร็วเกินบ้าง เวิกผ้าออกมา
บ้าง ชำระมีเสียงดังจะปุจะปุบ้าง เหลื่อน้ำไว้ในกระบะบอกชำระบ้าง ภิกษุยืนอยู่
ข้างนอกฟังกระแอม ภิกษุอยู่ข้างในฟังกระแอมรับ ฟังพาดจิวไว้บนราว
สายระเคียง อย่ารีบด่วนเข้าไป อย่าเวิกผ้าเข้าไป ฟังยืนบนเจียง อย่าถอน-
หายใจใหญ่ อย่าเคี้ยวไม้ชำระฟัน อย่าถ่ายอุจจาระปีศาจนอกกราง อย่าบ้วน
เขพะลงในราง อย่าใช้ไม้ชำระหยาบ อย่าทิ้งไม้ชำระลงในช่องถ่าย ฟังยืนบน
เจียงถ่าย ปิดผ้า อย่าออกมาให้เร็วนัก อย่าเวิกผ้าออกมา ยืนบนเจียงถ่าย
แล้วจึงปิด อย่าชำระให้มีเสียงดังจะปุจะปุ อย่าเหลื่อน้ำชำระไว้ ยืนบนเจียง
ถ่ายแล้วจึงเวิกผ้า วัจจกฏีเประเปื้อน ต้องชำระให้สะอาด ตะกร้าไม้ชำระ
เต็มฟังเทเสีย วัจจกฏี ขานภายนอก บริเวณ ชุ่มประตุ ฟังตักน้ำใส่ในหม้อ
ชำระ นี้วัจจกฏีวัตร

เรื่องสัททวิหาริก ถอดรองเท้า ถวายไม้ชำระฟัน น้ำล้างหน้า ปู
อาสนะ ถวายยาคุ น้ำล้างภาชนะ เก็บอาสนะ ที่รัก เข้าบ้าน ถวายฝ้านุ่ง
ประคคเอาจ้าซ้อนสองชั้น บาตรพร้อมทั้งน้ำ ปิจฉาสมณะ ปิดมณฑลสาม
นุ่งให้เป็นปริมณฑล คาคประคคเอาจ้าซ้อนฝ้าสองชั้น ล้างบาตร เป็นปิจฉา-
สมณะ เดินไม่ไกลไม่ชิดนัก รับของในบาตร พระอุปัชฌายะกำลังพูด กล่าว
ถ้อยคำต่อแหลมต่ออาบัติ กลับมาก่อน ปูอาสนะไว้ ตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า
กระเบื้องเช็ดเท้า ลุกไปรับ ถวายฝ้านุ่งผลัด ผึ่งที่แดด อย่าผึ่งทิ้งไว้ รอยพับ

สอดประคคเอาไว้ในขन्द อุปัชฌายะจะฉันทิ่งน้อมบิณฑบาตถวาย ถามถึงน้ำ
ฉันทิ่ง ถวายน้ำ รับประทานถ้อยคำๆ ผึ่งแดดไว้ครู่หนึ่ง อย่าผึ่งทิ้งไว้ อย่าเก็บ
มาตรไว้บนพื้นที่ปราศจากเครื่องรองพาดชายไว้ข้างนอก ขนคไว้ข้างใน เก็บ
อาสนะ เก็บน้ำล้างเท้ากวาดที่รก พระอุปัชฌายะจะทรงน้ำ ถวายน้ำเย็น น้ำ
ร้อน เรือนไฟ บดจูน แชะดิน ตามหลังเข้าไปถวายตั้ง รั้วจิวร ถวายจูน
ถวายดิน ถ้ำอุตสาหะ ทาหน้า ปิดข้างหน้าข้างหลัง ไม่นั่งเบียดพระเถระ ไม่
เกียดกันอาสนะภิกษุใหม่ ทำบริกรรม ออกจากเรือนไฟ ปิดข้างหน้าข้างหลัง
ทำบริกรรมในน้ำ อาบน้ำแล้วผึ่งขึ้นก่อน นุ่งผ้า เช็ดตัว อุปัชฌายะถวายผ้า
นุ่ง ผ้าสังฆาฏิ ถอดตั้งเรือนไฟ ปูอาสนะไว้ ตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระ-
เบื่องเช็ดเท้าไว้ ถามถึงน้ำฉันทิ่ง เรียนบาลีอรรถกถา ถ้ำอุตสาหะ ผึ่งปิดกวาด
วิหารที่รก ก่อนปิดกวาดผิงขนบาตรจิวร ผ้าปูนั่ง ปูนอน ฟูก หมอน เตียง
ตั้งเชิงรองเท้าเตียง กระโถน พนักอิง เครื่องลาดพื้นออกไป ผิงกวาดหยาก
ไยแต่เพดานลงมา เช็ดกรอบประตูหน้าต่าง ฝาทาน้ำมัน พื้นทาสีดำ พื้นไม้
ได้ทำ ผิงเก็บเครื่องลาดพื้น เชิงรองเท้าเตียง เตียง ตั้ง ฟูก หมอน ผ้า
ปูนั่ง ปูนอน กระโถน พนักอิง เก็บบาตรจิวร ลมทิศตะวันออก ทิศตะวันตก
ทิศเหนือ ทิศใต้ ถูคูหนาว ถูคูร้อน กลางวัน กลางคืน บริเวณ ชุ่ม
น้ำ โรงฉันทิ่ง โรงไฟ วัจจกฐิตักน้ำฉันทิ่ง น้ำใช้ น้ำชำระ พระอุปัชฌายะกระสัน
รำคาญ เห็นผิด ต้องครุกาบัติ ควรมุลายปฏิบัติสสนา นานัต อphan ถ้ำถูก
ลงตชชนียกรรม นียสกรรม ปัพพชชนียกรรม ปฏิสารณียกรรม และ
อุกเขปนียกรรม จิวรของพระอุปัชฌายะควรชัก ทำ ย้อม ผิงชัก ทำ ย้อม
ให้พลิกกลับไปกลับมา รับประทาน จิวร และบริหารโกนผม ทำบริกรรม ทำ
ความชวนชวนเป็นปัจฉาสมณะ ให้บิณฑบาต เข้าบ้านอย่าไปป่าช้า อย่าไปสู่

ทิส พระอุปัชฌายะอาพาธต้องพยาบาลตลอดชีวิต วัตรดังกล่าวทานนี้เป็นอุปัชฌายวัตร อันสัททวิหริกพึงประพฤติชอบ

เรื่องอุปัชฌายะสงเคราะห์ด้วยโอวาท อนุศาสนี อุเทศ ปฏิปจณา บาตร จีวร และบริขาร ความอาพาธ ไม่พึงเป็นปัจฉาขาสมณะ อุปัชฌายวัตรนั้นใด แม้อาจารย์วัตรก็ฉันนั้น สัททวิหริกวัตรนั้นใด อันเตวาสิกวัตรก็ฉันนั้น อากันตกุวัตรนั้นใด อาวาสิกวัตรก็ฉันนั้น คมิกวัตร อนุโมทนาวัตร ภัตตคควัตร บิณฑบาตวัตร อารัญญกวัตร เสนาสนวัตร ชันตจรมวัตร วัจจกุฎีวัตร อุปัชฌายวัตร สัททวิหริกวัตร อาจารย์วัตร อันเตวาสิกวัตร เหมือนกันในชั้นขณะนี้ มี ๑๕ เรื่อง ๑๔ วัตร ภิกษุผู้ไม่บำเพ็ญวัตร ชื่อว่าไม่บำเพ็ญศีล ผู้มีศีลไม่บริสุทธิ์ ทรมบัญญัติยอมไม่ประสบเอกัคคตัจจิต ผู้มีจิตฟุ้งซ่าน มีอารมณ์มาก ย่อมไม่เห็นธรรมโดยชอบ เมื่อไม่เห็นพระสัทธรรม ย่อมไม่พ้นจากทุกข์ ภิกษุบำเพ็ญวัตร ชื่อว่าบำเพ็ญศีล ผู้มีศีลบริสุทธิ์ มีบัญญัติยอมประสบเอกัคคตัจจิต ผู้มีจิตไม่ฟุ้งซ่าน มีอารมณ์อย่างเดียว ย่อมเห็นธรรมโดยชอบ เมื่อเห็นพระสัทธรรมย่อมพ้นจากทุกข์ได้ เพราะเหตุนี้แล โอรสของพระชินเจ้า ผู้มีปัญญาเห็นประจักษ์ พึงบำเพ็ญวัตร อันเป็นพระโอวาทของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ แต่นั้นจักถึงพระนิพพาน ดังนี้แล.

หัวข้อประจำชั้นภะ จบ

วัตตักขันธก วรรณนา

[วินิจฉัยในวัตตักขันธกะ]

วินิจฉัยในวัตตักขันธกะ ฟังทราบดังนี้:-

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงที่ใกล้อุปัจารสีมา ด้วยพระพุทธพจน์นี้ว่า บัดนี้ เราจักเข้าสู่อาราม; เพราะฉะนั้น ภิกษุถึงอุปัจารสีมาแล้ว ฟังทำคารวกิจ ทั้งปวง มีถอดรองเท้าเป็นต้น.

บทว่า คเหตุวา ได้แก่ ใช้ไม้เท้าคอนรองเท้าไป.

บทว่า ปฏิกกมฺนฺติ ได้แก่ ประชุมกัน.

หลายบทว่า อุปาหนฺปุณฺณโจพนํ ปุณฺณิตฺวา อุปาหนา ปุณฺณิตฺวา มีความว่า ฟังถามภิกษุทั้งหลายผู้เข้าถิ่นว่า ผ้าเช็ดรองเท้าอยู่ที่ไหน.

บทว่า วิสฺขฺเขตฺตพฺพํ คือ ฟังฝั่งไว้.

ชื่อว่า โคจรฺ ปุณฺณิตฺวา มีความว่า ฟังถามถึงที่เกี่ยว เพื่อภิกษาอย่างนี้ว่า โคจรคามอยู่ใกล้หรือไกล. ภิกษุฟังเที่ยวบิณฑบาตแต่เช้าหรือสาย ? ดังนี้. บ้านของพวกมิจฉาทิฏฐิก็ดี บ้านที่มีภิกษาเขาจำกัดไว้ก็ดีชื่อว่า อโคจร.

ภิกษาในบ้านใด เขาถวายแก่ภิกษุรูปเดียวหรือ ๒ รูป บ้านนั้นนั้นก็ควรถาม.

หลายบทว่า ปานียํ ปุณฺณิตฺวา, ปริโชนียํ ปุณฺณิตฺวา มีความว่า ฟังถามถึงน้ำใช้อย่างนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ย่อมดื่มน้ำที่ควรดื่มแห่งสระนี้ ทั้งทำการใช้สอย มีอาบเป็นต้นด้วยหรือ ? สัตว์ร้ายหรือเหล่าอมนุษย์

อนึ่ง ฟังพูดท่านด้วยพูด. เมื่อพูด ฟังพูดที่หลังเท่าครั้งหนึ่งกลางตัว ครั้งหนึ่ง ศีรษะครั้งหนึ่ง. เธออันท่านกล่าวว่า พอหยุดเถิดฟังพูดให้อ่อนลง. เธออันท่านกล่าวว่า พอละ ฟังพูดให้อ่อนลงกว่านั้น. ท่านกล่าวถึงครั้งที่ ๓ ฟังวางพูดเสีย. ฟังล้างเท้าของท่าน. ครั้นล้างแล้ว ถ้าน้ำมันของตนมี, ฟังทาด้วยน้ำมัน. ถ้าไม่มี, ฟังทาคด้วยน้ำมันของท่าน. ส่วนการเช็ดรองเท้า ฟังทำตามความชอบใจของตน. ด้วยเหตุนี้แล พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า สเจ อุตสสทธิ. เพราะเหตุนี้ จึงไม่เป็นอาบัติ แม้แก่ภิกษุผู้ไม่เช็ดรองเท้า. เธออันท่านถามว่า เสนาสนะถึงแก่เราที่ไหน? ฟังจัดแจง เสนาสนะ อธิบายว่า ฟังบอกอย่างนี้ว่า เสนาสนะที่ถึงแก่ท่าน ดังนี้. แลสมควรแท้ ที่จะบดเสียดก่อน จึงปลูกาด.

วินิจฉัยในวัตรของอาคันตุกะผู้นวาระ ฟังทราบดังนี้:-

ชื่อว่า ปาณีย์ อาจิกุจิตพุทฺธิ มีความว่า ภิกษุผู้เข้าถ้ำ ฟังบอก ว่า ท่านจงถือเอาน้ำนั้นดื่ม ดังนี้. แม้ในน้ำใช้ ก็มีน้ำนี้เหมือนกัน. คำที่เหลือเหมือนคำก่อนนั้นแล.

จริงอยู่ ภิกษุผู้เข้าถ้ำจะไม่ทำวัตรแก่อาคันตุกะ ผู้มาถึงสำนักของตน แม้ในอาวาสใหญ่ ย่อมไม่ได้.

[คมิกวัตร]

วินิจฉัยในคมิกวัตร ฟังทราบดังนี้:-

บทว่า ทารุณญฺหํ ได้แก่ เตียงและตั้งเป็นต้น ที่กล่าวไว้ในเสนาสนกัณฑ์ชก. แม้ภิกษุชก ก็ได้แก่ภิกษุสำหรับย้อมเป็นต้น ภิกษุชกทั้งปวง มีประเภทดังกล่าวไว้ในเสนาสนกัณฑ์ชกนั้นแล.

ภิกษุชกทั้งปวงนั้น อันภิกษุผู้เตรียมจะไป ฟังเก็บไว้ที่โรงไฟหรือในที่อื่นซึ่งคุ้มได้แล้วจึงไป. จะเก็บไว้ในเงื้อมที่ฝนไม่รั่วก็ควร.

วินิจฉัยในคำว่า **เสนาสน์ อปุจฉิตพุทฺถ** นี้ พึงทราบดังนี้:-

เสนาสนะใด สร้างไว้บนศิลาตาดหรือบนเสาศิลา, ปลูกทั้งหลายขึ้น
ไม่ได้ในเสนาสนะใด, ไม่เป็นอาบัติ แม้แก่ภิกษุผู้ไม่บอกมอบเสนาสนะนั้น.

คำว่า **จตุสฺส ปาสาณเกสุ** เป็นอาทิ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเพื่อ
แสดงอาการที่จะพึงกระทำ ในเสนาสนะมีบรรณศาลาเป็นต้น อันเป็นสถานที่
เกิดแห่งปลูกทั้งหลาย.

ข้อนี้ว่า บางที แม้ส่วนทั้งหลาย จะพึงเหลืออยู่บ้าง ดังนี้ เป็น
อนิสงส์ในเสนาสนะที่ตั้งไว้กลางแจ้ง.

ส่วนในเรือนที่ฝนรั่วได้ เมื่อหญ้าและก้อนดินตกลงข้างบน (แห่งเตียง
และตั่ง) แม้ส่วนทั้งหลายแห่งเตียงและตั่ง ย่อมฉิบหายไป

[เรื่องอนุโมทนา]

วินิจฉัยในเรื่องอนุโมทนา พึงทราบดังนี้ :-

สองบทว่า **อิทฺธ อโหสิ** มีความว่า ภัตได้เป็นของถึงพร้อมแล้ว.

ข้อว่า **จตุหิ ปญฺจหิ** มีความว่า เมื่อพระสังฆเถระนั่งแล้วเพื่อต้อง
การจะอนุโมทนา ภิกษุ ๔ รูปพึงนั่งตามลำดับข้างซ้าย. เมื่อพระอนุเถระนั่ง
แล้ว พระมหาเถระพึงนั่ง และภิกษุ ๓ รูปพึงนั่งข้างซ้าย. เมื่อภิกษุรูปที่ ๕
นั่งแล้ว ภิกษุ ๔ รูปพึงนั่งข้างบน. เมื่อภิกษุหนุ่มข้างซ้าย อันพระสังฆเถระแม่
เจริญแล้ว ภิกษุ ๔ รูป พึงนั่งตั้งแต่พระสังฆเถระลงมาทีเดียว.

ก็ถ้าว่า ภิกษุผู้อนุโมทนากล่าวว่า ไปเถิด ท่านผู้เจริญ ไม่มีกิจที่จะ
ต้องคอย ดังนี้ ควรไป. เมื่อพระมหาเถระกล่าวว่า ผู้มีอายุ พวกเราจะไปละ
เธอกล่าวว่า นิมนต์ไปเถิด, แม้อย่างนี้ ก็ควรไป.

พระมหาเถระแม่ทำความผูกใจว่า พวกเราจักคอยอยู่นอกบ้านดังนี้ ไป
ถึงนอกบ้านแล้ว แม้จะสังนิติตของตนว่า เธอทั้งหลายจงคอยความมาของภิกษุ
นั้น ดังนี้ แล้วไปเสีย ควรเหมือนกัน.

แต่ถ้าชาวบ้านให้ภิกษุรูปหนึ่ง ซึ่งตนพอใจ ทำการอนุโมทนา หาเป็น
อาบัติแก่ภิกษุนั้น ผู้อนุโมทนาอยู่ไม่, ไม่เป็นภาระแก่พระมหาเถระ.

จริงอยู่ เพราะในอุปนิสสินกถา ต้องเรียนพระเถระก่อนในเมื่อชนทั้ง
หลายให้กล่าว. ส่วนภิกษุที่พระมหาเถระเชิญเพื่ออนุโมทนาแทน ภิกษุทั้งหลาย
ต้องคอย. นี้เป็นลักษณะในเรื่องอนุโมทนา.

บทว่า วจฺจโถ มีความว่า พระเถระเกิดปวดอุจจาระ, อธิบายว่า
ผู้อันอุจจาระบีบคั้นแล้ว.

[ภัตตคควัตฺร]

วินิจฉัยในภัตตคควัตฺร พึงทราบดังนี้:-

ในอรรถกถาทั้งหลายกล่าวว่า จะเป็นในละแวกบ้านหรือในวัดก็ตาม
การที่ภิกษุผู้จะไปสู่ที่เลี้ยงของชนทั้งหลาย ห่มจีวรคาดประคบน้ำเน่า สมควร.

หลายบทว่า น เถเร ภิกฺขุ อณุปชฺช มีความว่า ไม่พึงนั่งเบียด
ภิกษุผู้เป็นเถระนัก หากว่า อาสนะเสมอกับอาสนะที่พระมหาเถระนั่ง, เมื่อ
อาสนะมีมาก พึงนั่งเว้นไว้ ๑ หรือ ๒ อาสนะ ไม่พึงนั่งบนอาสนะที่เขา
ภิกษุแต่งตั้งไว้, พระมหาเถระสั่งว่า จงนั่งเถิด พึงนั่ง. ถ้าพระมหาเถระไม่
สั่ง, พึงเรียนว่า อาสนะนี้สูงขอรับ เมื่อท่านบอกว่า จงนั่งเถิด พึงนั่ง, ก็
ถ้าว่า เมื่อภิกษุใหม่ แม้เรียนแล้วอย่างนั้น พระมหาเถระไม่อนุญาต, ไม่เป็น
อาบัติแก่เธอผู้นั่ง. เป็นอาบัติแก่พระมหาเถระเท่านั้น. จริงอยู่ ภิกษุใหม่ไม่
เรียนก่อน นั่งบนอาสนะเห็นปานนั้น ย่อมต้องอาบัติเหมือนพระเถระอันภิกษุ
ใหม่เรียนแล้วไม่อนุญาตจะนั้น.

หลายบทว่า น สงฺฆาภี โอตฺถริตฺวา มีความว่า ไม่พึงปฐฺสงฆาภี
แล้วนั่งทับ.

คำว่า อุโภหิ หตฺถเอหิ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายเอาน้ำสำหรับ
ล้างบาตร ส่วนน้ำทักษิโณทก พึงวางบาตรบนเชิงข้างหน้าแล้วจึงรับ.

บทว่า สาธุกั ได้แก่ ไม่ทำให้มีเสียงน้ำ.

สองบทว่า สุปฺสฺส โอตฺถาโส มีความว่า โอกาสแห่งแกงจะมีอย่าง
ใด พึงรับข้าวสุกพอประมาณอย่างนั้น.

คำว่า ท่านจงได้ทั่วถึงเท่า ๆ กัน นี้ อันพระเถระพึงกล่าวในเนยใส
เป็นอาทิอย่างเดียวหามิได้, แม้ในข้าวสุก ก็พึงกล่าว.

ก็บรรดาเกสฺสขมิเนยใสเป็นต้น สิ่งใดมีน้อย, สิ่งนั้นสมควรแก่ภิกษุรูป
เดียว หรือ ๒ รูป, เมื่อพระเถระกล่าวว่า ท่านจงให้ทั่วถึงเท่า ๆ กันแก่ภิกษุทั้ง
ปวง ความลำบากย่อมมีแก่พวกชาวบ้าน เพราะฉะนั้น ของเช่นนั้น พึงรับครั้ง
เดียวหรือ ๒ ครั้งแล้ว ที่เหลือไม่ควรรับ.

คำว่า น ตาว เถเรน ภูถฺชิตฺพุพฺพิ นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
หมายเอาโรงเลี้ยงที่มีภิกษุอันตายกจำกัดไว้ (และ) โรงเลี้ยงที่ชนทั้งหลายเป็น
ผู้ประสงค์จะให้อาหารถึงแก่ภิกษุทั่วกันแล้วไว้.

ส่วนโรงเลี้ยงใด เป็นโรงใหญ่, คือ ในโรงเลี้ยงใด ภิกษุทั้งหลายฉัน
อยู่ในประเทศหนึ่ง, ทายกถวายน้ำในประเทศหนึ่ง, ในโรงเลี้ยงนั้น พึงฉัน
ตามสบาย.

คำว่า น ตาว เถเรน อุทกั นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายเอา
น้ำล้างมือ, ฝ่ายภิกษุมีความระหายนะหว่าง หรือผู้มีอามิสติดคอ พึงดื่มน้ำ
ไม่พึงล้างมือ.

ถ้าว่าชนทั้งหลายกล่าวว่า นิมนต์ล้างบาตรและมือเถิดท่านผู้เจริญ หรือ
ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่าท่านจงรับน้ำเถิด, พระเถระควรล้างมือ.

ด้วยคำว่า นิเวศนุเตน เป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงว่า
สงฆ์เมื่อจะลุกขึ้นกลับจากโรงเลี้ยง ฟังกลับอย่างนี้. อย่างไร? ฟังเห็นคำ
ที่ฟังว่า นเวเกหิ เป็นต้น.

จริงอยู่ ในเรือนทั้งหลายที่คับแคบ ไม่มีโอกาสที่พระเถระทั้งหลาย
ออก; เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสอย่างนั้น.

ก็นวภิกษุทั้งหลาย ผู้กลับอยู่อย่างนั้น รออยู่ที่ประตูเรือน ฟังไป
ตามลำดับกันได้ ในเมื่อพระเถระทั้งหลายออกอยู่.

แต่ถ้าว่า พระมหาเถระทั้งหลาย เป็นผู้นั่งอยู่ไกล พวกนวภิกษุนั่ง
อยู่ภายในเรือน, ฟังออกตามแถวตั้งแต่เถรอาสน์ลงมาทีเดียว อย่าให้กายกับกาย
เบียดกัน เดินเป็นแถวห่าง ๆ ให้ชนทั้งหลายอาจไปในระหว่างได้.

[ปิณฑจาริกวัตร]

วินิจฉัยในปิณฑจาริกวัตร ฟังทราบดังนี้:-

ชื่อว่า กมฺม วา นิกฺขิปนฺติ มีความว่า ชนทั้งหลายถือสิ่งใดเป็น
ฝ้ายหรือกระดิ่งหรือสาก ทำการอยู่ เป็นผู้ยืนก็ตาม นั่งก็ตาม, วางสิ่งนั้นเสีย.

ชื่อว่า น จ ภิกฺขุขาทายิกาย มีความว่า ผู้ถวายภิกษา จะเป็นสตรี
ก็ตาม บุรุษก็ตาม ในเวลาถวายภิกษา ภิกษุไม่พึงมองหน้า(เขา).

[อารัญญกวัตร]

วินิจฉัยในอารัญญกวัตร ฟังทราบดังนี้:-

สองบทว่า เสนาสนา โอตฺริตพฺพ มีความว่า ฟังออกจากที่อยู่.

ในคำว่า ปตฺตํ ธิวากย ปกฺขิปิตฺวา นี้ มีวินิจฉัยว่า ถ้าว่าภาย

นอกบ้านไม่มีน้ำ, ฟังทำกตกิจภายในบ้านนั้นแล, ถ้าวา ภายนอกบ้านมีน้ำ, ฟังทำกตกิจภายนอกบ้านแล้วล้างบาตร ทำให้สะอาดน้ำแล้วใส่ถลก.

ชื่อว่า **ปริโภชนีย อุปฐาเปตพุพ** มีความว่า หากว่าภาชนะไม่พอใช้, ฟังเตรียมน้ำจั้นนั้นแลไว้ ทำให้เป็นน้ำใช้ด้วย. เมื่อไม่ได้ภาชนะ ฟังขังไว้ในกระบอกไม้ไผ่ก็ได้. ภิกษุผู้ไม่ได้แม่ซึ่งกระบอกไม้ไผ่นั้น ฟังทำให้มีบ่อน้ำอยู่ในที่ใกล้. เมื่อไม่มีไฟไม่มี แม่จะไม่ก่อไฟก็ควร. เหมือนอย่างภิกษุผู้อยู่ป่า ฟังต้องการไม้สีไฟจั้นใด, แม้ภิกษุผู้เดินทางกันดาร ก็ฟังต้องการไม้สีไฟจั้นนั้น แต่สำหรับภิกษุผู้อยู่ในหมู่ การอยู่ แม้เว้นจากไม้สีไฟนั้น ก็ควร. คาวทั้งหลายนั่งเอง ชื่อนี้ภิกษุตรบถ.

[เสนาสนวัตร]

วินิจฉัยในเสนาสนวัตร ฟังทราบดังนี้:-

ธรรมคาประคูปเป็น ทางที่ใช้มาก เพราะฉะนั้น ไม่มีกิจที่จะต้องบอกเล่าสำหรับประคูป ส่วนกิจที่เหลือเป็นต้นว่าให้อุทเทส ต้องบอกเล่าเสียก่อน จึงค่อยทำ, สมควรบอกทุกวัน

แม้หากว่า เมื่อนวกภิกษุกล่าวว่า ท่านผู้เจริญ เฉพาะกิจที่ผมจะต้องบอกเล่า จงเป็นอันบอกเถิด ภิกษุผู้แก่กว่ารับว่า ดีละหรือภิกษุผู้แก่กว่าบอกเสียเองว่า ท่านจงอยู่ตามสบายเถิด; แม้อย่างนี้ จะไม่บอกเล่าก็ได้. แม้ด้วยความคุ้นเคย จะไม่บอกเล่าแก่ภิกษุผู้ชอบกัน ควรเหมือนกัน.

ชื่อว่า **เยน วุฑโฒ เตน ปริวตติตพุพ** มีความว่า ตรงหน้าภิกษุผู้แก่ ฟังเลี้ยวไปเสีย. แม้ในโภชนศาลาเป็นต้น ฟังปฏิบัติอย่างนี้เหมือนกัน.

วินิจฉัยในชั้นตมรวัตร ฟังทราบดังนี้:-

คำว่า **ปรีภณฺฑํ** นั้น ได้แก่ ชานภายนอก.

[เรื่องน้ำชำระ]

วินิจฉัยในเรื่องน้ำชำระ ฟังทราบดังนี้:-

ในคำว่า สติ อุทเท นี้ มีวินิจฉัยว่า ถ้ามีน้ำแต่ไม่มีที่กำบัง, ฟังใช้ภาชนะตักไปชำระ. เมื่อไม่มีภาชนะ ฟังเอาบาตรตักไป. แม้บาตรก็ไม่มี เป็นอันชื่อว่าไม่มีภาชนะ. ภิกษุผู้ไปด้วยทำในใจว่า ที่นี้เปิดผैनก ข้างหน้า จักมีน้ำอื่น ยังไม่ทันได้น้ำ ได้เวลาภิกษาจาร, ฟังเช็ดด้วยไม้หรือของบางอย่างแล้วจึงไป. ภิกษุนั้นฉันก็ดี กระทำอนุโมทนาก็ดี ย่อมควร.

บทว่า อาคตปฏิปาฐิยา มีความว่า ลำดับแห่งผู้มาเท่านั้นเป็นประ-
มาณ ในสถานทั้ง ๓ คือ เวจกุฎี ที่ถ่ายปัสสาวะ ทำอาบน้ำ.

[เวจกุฎีวัตร]

วินิจฉัยในเวจกุฎีวัตร ฟังทราบดังนี้.

ชื่อว่า ไม่พึงเคี้ยวไม้สีฟันพลาง ถ่ายอุจจาระพลาง นี้เป็นข้อ
ห้ามในที่ทั้งปวงที่เดียว ทั้งเวจกุฎี ทั้งมิใช่เวจกุฎี.

ชื่อว่า ผรุเสน กฏฺเฐน มีความว่า ไม่ควรเช็ดด้วยไม้ที่ผ่า หรือ
ไม้คม หรือไม้มีปม หรือไม่มีหนาม หรือไม่มีแผล หรือไม้ผุ. แต่ไม่เป็น
อาบัติแก่ภิกษุผู้ไม่ถือชำระเข้าไป.

คำว่า น อัจจนสรวเก นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายเอาฐาน
ที่ทั่วไปแก่ภิกษุทั้งปวง.

จริงอยู่ ภิกษุอื่น ๆ ย่อมมาที่สาธารณฐานนั้น, เพราะฉะนั้น จึงไม่
ควรเหลือน้ำไว้. ส่วนฐานใด เป็นสถานที่ทำไว้ในเอกเทศในวัด แม้เป็น
ของสงฆ์ เพื่อต้องการจะไปถ่ายเป็นนิตย์ หรือเป็นฐานส่วนด้วยบุคคล. ใน
ฐานนั้น จะเหลือน้ำไว้ในขันชำระก็ได้. แม้ภิกษุผู้ฉันทาย ถ่าย เข้าไปบ่อย ๆ
จะเหลือไว้ก็ควรเหมือนกัน.

พระวินัยปิฎก จุลวรรค เล่ม ๗ ภาค ๒ - หน้าที่ 397

บทว่า อุหตา ได้แก่ เปื่อน อธิบายว่า ภายนอกเปื่อนอุจจาระ.

บทว่า โหวิตพุกา ได้แก่ ฟิงน้ำมาล้าง. น้ำมี ภาชนะไม่มี,
เป็นอันชื่อว่าไม่มี; ภาชนะมี น้ำไม่มี, แม้อันนี้ ก็ชื่อว่าไม่มี; เมื่อไม่มีทั้ง
๒ อย่าง เป็นไม่มีแท้. ฟิงเช็ดด้วยไม้ หรือด้วยของบางอย่างแล้วจึงไป.

คำที่เหลือทุกสถาน ตื่นทั้งนั้น ฉะนั้นแล.

วัตตักขันธกวรรณา จบ

ปาติโมกขฐปนชั้นธกะ

เรื่องพระอานนทเถระ

[๔๔๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ประทับอยู่ที่ปราสาทของมิกคารมารดา ในบุพพาราม เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น เป็นวันอุโบสถ ๑๕ ค่ำ พระผู้มีพระภาคเจ้ามีภิกษุสงฆ์แวดล้อมประทับนั่งอยู่ จึงท่านพระอานนท์ เมื่อล่องเข็ราตรี ปฐมยามผ่านไปแล้ว ลุกจากอาสนะ ห่มผ้าเฉวียงบ่า ประคองอัญชลีไปทางพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ล่องเข็ราตรี ปฐมยามผ่านไปแล้ว ภิกษุสงฆ์นั่งอยู่นานแล้ว ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงพระปาติโมกข์แก่ภิกษุทั้งหลาย พระพุทธเจ้าข้า เมื่อพระอานนท์กราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงนิ่งเสีย.

แม้ครั้งที่สอง ท่านพระอานนท์ เมื่อล่องเข็ราตรี มัชฌิมยามผ่านไปแล้ว ลุกจากอาสนะ ห่มผ้าเฉวียงบ่า ประคองอัญชลีไปทางพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ล่องเข็ราตรี มัชฌิมยามผ่านไปแล้ว ภิกษุสงฆ์นั่งอยู่นานแล้ว ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงพระปาติโมกข์แก่ภิกษุทั้งหลาย พระพุทธเจ้าข้า.

แม้ครั้งที่สอง พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ทรงนิ่งเสีย.

แม้ครั้งที่สาม ท่านพระอานนท์ เมื่อล่องเข็ราตรี ปัจฉิมยามผ่านไปแล้ว อรุณขึ้น ราตรีสว่างแล้ว จึงลุกจากอาสนะ ห่มผ้าเฉวียงบ่า ประคองอัญชลีไปทางพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ล่องเข็ราตรี ปัจฉิมยามผ่านไปแล้ว อรุณขึ้นราตรีสว่างแล้ว ภิกษุสงฆ์นั่งอยู่นานแล้ว ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงพระปาติโมกข์แก่ภิกษุทั้งหลาย พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนอนนทฺ์ บริษัทไม้บริสุทธฺ์.

[๔๔๘] ครั้นนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะคิดว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสอย่างนี้ว่า คุณก่อนอนนทฺ์ บริษัทไม้บริสุทธฺ์ ทรงหมายถึงบุคคลไรหนอ.

ที่นั่น ท่านพระมหาโมคคัลลานะ มนสิการกำหนดจิตภิกษุสงฆ์
ทั้งหมดด้วยจิต ได้เห็นบุคคลผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติไม่สะอาด
น่ารังเกียจ ปิดบังการกระทำ ไม่ใช่สมณะปฏิญาณว่า เป็นสมณะ มิใช่พรหมจารี
ปฏิญาณว่าเป็นพรหมจารี เน่าภายใน โขกชุ่มด้วยกิเลส ผู้เศร้าหมองนั้น
นั่งอยู่ ณ ท่ามกลางภิกษุสงฆ์ ครั้นแล้ว จึงเข้าไปหาบุคคลนั้น ได้กล่าวไว้ว่า
ลูกขึ้นเถิดท่าน พระผู้มีพระภาคเจ้าทอดพระเนตรเห็นท่านแล้ว ท่านไม่มี
สังวาสกับภิกษุทั้งหลาย แม้ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวอย่างนี้แล้ว บุคคล
นั้นก็ยังไม่เงย.

แม้ครั้งที่สอง ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวกะบุคคลนั้นว่า
ลูกขึ้นเถิดท่าน พระผู้มีพระภาคเจ้าทอดพระเนตรเห็นท่านแล้ว ท่านไม่มีสังวาส
กับภิกษุทั้งหลาย.

แม้ครั้งที่สอง บุคคลนั้นก็ยังไม่เงย.

แม้ครั้งที่สาม ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวกะบุคคลนั้นว่า
ลูกขึ้นเถิดท่าน พระผู้มีพระภาคเจ้าทอดพระเนตรเห็นท่านแล้ว ท่านไม่มี
สังวาสกับภิกษุทั้งหลาย.

แม้ครั้งที่สาม บุคคลนั้นก็ยังไม่เงย.

ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะจับบุคคลนั้นที่แขนให้ออกไปนอก
ชุ่มประตู่ ไล่กลอนแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้ากราบทูลว่า พระพุทธ-
เจ้าข้า บุคคลนั้นข้าพระองค์ให้ออกไปแล้ว บริษัทบริสุทธฺ์แล้ว ขอพระผู้มี
พระภาคเจ้าทรงแสดงพระปาติโมกข์แก่ภิกษุทั้งหลายเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า น้าอัศจรรย์ โมคคัลลานะ ไม่เคยมี โมคคัลลานะถึงกับต้องจับแขน โมฆบุรุษนั้นจึงมาได้.

ความอัศจรรย์ไม่เคยมีในมหาสมุทร ๘ ประการ.

[๔๔๕] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย ความอัศจรรย์ ไม่เคยมี ในมหาสมุทร ๘ อย่างนี้ ที่พวกอสูรพบเห็นแล้ว พวกมันชื่นชมอยู่ในมหาสมุทร ๘ อย่างเป็นไฉน.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มหาสมุทรลุ่มลึกลาดลงไปโดยลำดับ มิใช่ลึกลงแต่เดิมเลย.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ชื่อที่มหาสมุทรลุ่มลึกลาดลงไปโดยลำดับ มิใช่ลึกลงแต่เดิมเลย นี่เป็นความอัศจรรย์ ไม่เคยมี ในมหาสมุทร เป็นข้อที่ ๑ ที่พวกอสูรพบเห็นแล้ว พวกมันชื่นชมในมหาสมุทร.

[๔๕๐] ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง มหาสมุทรตั้งอยู่ตามธรรมดาไม่ล้นฝั่ง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ชื่อที่มหาสมุทรตั้งอยู่ตามธรรมดาไม่ล้นฝั่ง แม้เป็นความอัศจรรย์ ไม่เคยมี ในมหาสมุทร เป็นข้อที่ ๒ ที่พวกอสูรพบเห็นแล้ว พวกมันชื่นชมในมหาสมุทร.

[๔๕๑] ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง มหาสมุทรไม่ร่วมกับซากศพที่ตายแล้ว ซากศพที่ตายแล้วใดมีอยู่ในมหาสมุทร มหาสมุทรย่อมนำซากศพที่ตายแล้วนั้นไปสู่ฝั่ง ชัดขึ้นบกโดยพลัน.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ชื่อที่มหาสมุทรไม่ร่วมกับซากศพที่ตายแล้ว ซากศพที่ตายแล้วใดมีอยู่ในมหาสมุทร มหาสมุทรย่อมนำซากศพที่ตายแล้วนั้นไปสู่ฝั่ง ชัดขึ้นบกโดยพลัน แม้ก็เป็นความอัศจรรย์ ไม่เคยมี ในมหาสมุทร เป็นข้อที่ ๓ ที่พวกอสูรพบเห็นแล้ว พวกมันชื่นชมในมหาสมุทร.

[๔๕๒] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง แม่น้ำใหญ่บางสาย คือ แม่น้ำคงคา ยมนา อจิรวดี สรภู มหิ ไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่ามหาสมุทรทีเดียว.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ชื่อที่แม่น้ำใหญ่บางสาย คือ แม่น้ำคงคา ยมนา อจิรวดี สรภู มหิ ไหลถึงมหาสมุทรแล้ว ย่อมละนามและโคตรเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่ามหาสมุทรทีเดียว แม่น้ำก็เป็นความอัศจรรย์ ไม่เคยมีในมหาสมุทร เป็นข้อที่ ๔ ที่พวกอสูรพบเห็นแล้ว พากันชื่นชมในมหาสมุทร.

[๔๕๓] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง แม่น้ำบางสายในโลกที่ไหลไป ย่อมไปรวมยังมหาสมุทร และสายฝนยังตกลงมาจากอากาศ ความพร่องหรือความเต็มของมหาสมุทรย่อมไม่ปรากฏ เพราะเหตุนั้น.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ชื่อที่แม่น้ำบางสายในโลกที่ไหลไป ย่อมไปรวมยังมหาสมุทร และสายฝนยังตกลงมาจากอากาศ ความพร่องหรือความเต็มของมหาสมุทร ไม่ปรากฏ เพราะเหตุนั้น แม่น้ำก็เป็นความอัศจรรย์ ไม่เคยมีในมหาสมุทร เป็นข้อที่ ๕ ที่พวกอสูรพบเห็นแล้ว พากันชื่นชมในมหาสมุทร.

[๔๕๔] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง มหาสมุทรมีรสเค็มรสเดียว คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ชื่อที่มหาสมุทรมีรสเค็มรสเดียว แม่น้ำก็เป็นความอัศจรรย์ ไม่เคยมีในมหาสมุทร เป็นข้อที่ ๖ ที่พวกอสูรพบเห็นแล้ว พากันชื่นชมในมหาสมุทร.

[๔๕๕] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง มหาสมุทรมีรัตนะมาก มีรัตนะมิใช่ชนิดเดียว รัตนะในมหาสมุทรนั้นเหล่านี้ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ สัจจ์ ศิลา แก้วประพาฬ เงิน ทอง ทับทิม มรกต.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อที่มหาสมุทรมีรัตนะมาก มีรัตนะมิใช่ชนิดเดียว รัตนะในมหาสมุทรนั้นเหล่านั้น คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ สังกัศิลา ประพาพ เงิน ทอง ทับทิม มรกต แม้นี้ก็เพื่อความอัศจรรย์ ไม่เคยมีในมหาสมุทร เป็นข้อที่ ๗ ที่พวกอสูรพบเข้าแล้ว พวกมันชื่นชมในมหาสมุทร.

[๔๕๖] ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง มหาสมุทรเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ใหญ่ ๆ สัตว์ใหญ่ ๆ ในมหาสมุทรนั้นเหล่านี้ คือ ปลาตมิ ปลาตมิงคละ ปลาตมิติมิงคละ ปลามหาตมิงคละ อสูร นาค คนธรรพ์ อยู่ในมหาสมุทรมีลำตัวตั้งร้อยโยชน์ก็มี สองร้อยโยชน์ก็มี สามร้อยโยชน์ก็มี สี่ร้อยโยชน์ก็มี ห้าร้อยโยชน์ก็มี.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อที่มหาสมุทรเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ใหญ่ ๆ สัตว์ใหญ่ ๆ ในมหาสมุทรนั้นเหล่านี้ คือ ปลาตมิ ปลาตมิงคละ ปลาตมิติมิงคละ ปลามหาตมิงคละ อสูร นาค คนธรรพ์ อยู่ในมหาสมุทรมีลำตัวตั้งร้อยโยชน์ก็มี... ห้าร้อยโยชน์ก็มี แม้นี้ก็เพื่อความอัศจรรย์ ไม่เคยมีในมหาสมุทร เป็นข้อที่ ๘ ที่พวกอสูรพบเห็นแล้ว พวกมันชื่นชมในมหาสมุทร.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความอัศจรรย์ไม่เคยมีในมหาสมุทร ๘ อย่างนี้แล ที่พวกอสูรพบเห็นแล้ว พวกมันชื่นชมอยู่ในมหาสมุทร.

ความอัศจรรย์ไม่เคยมีในธรรมวินัย ๘ ประการ

[๔๕๗] ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความอัศจรรย์ไม่เคยมีในธรรมวินัยนี้มี ๘ อย่างเหมือนกันแล ที่พวกภิกษุพบเห็นแล้วพวกมันชื่นชมในธรรมวินัยนี้ ๘ อย่าง เป็นไฉน.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนมหาสมุทรลุ่มลึกลาดลงไปโดยลำดับ มิใช่ลึกมาแต่เดิมเลย ลึกไปตามลำดับ กิริยาตามลำดับ ปฏิปทาตามลำดับ

ในธรรมวินัยนี้ก็เหมือนกัน มิใช่แทงตลอดอรรถผลมาแต่เดิมเลย ข้อที่ศึกษาตามลำดับ กิริยาตามลำดับ ปฏิปทาตามลำดับ ในธรรมวินัยนี้ มิใช่แทงตลอดอรรถผลมาแต่เดิมเลย นี่เป็นความอัศจรรย์ ไม่เคยมีในธรรมวินัยนี้ เป็นข้อที่ ๑ ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้ว พวกเขารื่นรมในธรรมวินัยนี้.

[๔๕๘] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนมหาสมุทรตั้งอยู่ตามธรรมดาไม่ล้นฝั่ง สวาททั้งหลายของเราก็เหมือนกัน ไม่ล่วงละเมิดสิกขาบทที่เราบัญญัติแล้วแก่สวาททั้งหลาย แม้เพราะเหตุแห่งชีวิต ข้อที่สวาททั้งหลายของเราไม่ล่วงละเมิดสิกขาบทที่เราบัญญัติแล้วแก่สวาททั้งหลาย แม้เพราะเหตุแห่งชีวิต แม้นี้ก็มีความอัศจรรย์ ไม่เคยมีในธรรมวินัยนี้ เป็นข้อที่ ๒ ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้ว พวกเขารื่นรมในธรรมวินัยนี้.

[๔๕๙] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนมหาสมุทรไม่ร่วมกับซากศพที่ตายแล้ว ซากศพที่ตายแล้วใดมีอยู่ในมหาสมุทร มหาสมุทรย่อมนำซากศพที่ตายแล้วนั้นไปสู่ฝั่ง ชัดขึ้นบกโดยพลัน บุคคลนั้นใดเป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติไม่สะอาด น่ารังเกียจ ปิดบังการกระทำ มิใช่สมณะปฏิญาณว่าเป็นสมณะ มิใช่พรหมจารีปฏิญาณว่าเป็นพรหมจารี เน่าภายใน โขกชุ่มด้วยกิเลส ผู้เศร้าหมอง ก็เหมือนกัน สงฆ์ย่อมไม่ร่วมกับบุคคลนั้น ย่อมประชุมกันยกเธอเสียโดยพลัน ถึงแม้เธอนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงอย่างนั้น เธอชื่อว่าไกลจากสงฆ์ และสงฆ์ก็ไกลจากเธอ ข้อที่บุคคลนั้นใดเป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติไม่สะอาด น่ารังเกียจ ปิดบังการกระทำ มิใช่สมณะปฏิญาณว่าเป็นสมณะ มิใช่พรหมจารีปฏิญาณว่าเป็นพรหมจารี เน่าภายใน โขกชุ่มด้วยกิเลส ผู้เศร้าหมอง สงฆ์ย่อมไม่ร่วมกับบุคคลนั้น ย่อมประชุมกันยกเธอเสียโดยพลัน ถึงแม้เธอนั่งในท่ามกลางภิกษุ

สงฆ์ก็จริง ถึงอย่างนั้น เธอชื่อว่าไกลจากสงฆ์ และสงฆ์ก็ไกลจากเธอ แม่นี่ ก็เป็นความอัศจรรย์ ไม่เคยมีในธรรมวินัยนี้ เป็นข้อที่ ๓ ที่ภิกษุทั้งหลายพบ เห็นแล้วพากันชื่นชมในธรรมวินัยนี้.

[๔๖๐] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนแม่น้ำใหญ่บางสาย คือ แม่น้ำ คงคา ยมนา อจิรวดี สรภู มหิ ไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนาม และโคตรเดิมเสียถึงซึ่งอันนับว่ามหาสมุทรทีเดียว วรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็เหมือนกัน ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ถึงซึ่งอัน นับว่า สมณะเชื้อสายพระศากยบุตรทีเดียว ข้อที่วรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในธรรม วินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่าสมณะ เชื้อสายพระศากยบุตรทีเดียว แม่นี่ก็เป็นความอัศจรรย์ไม่เคยมีในธรรมวินัยนี้ เป็นข้อที่ ๔ ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วพากันชื่นชมในธรรมวินัยนี้.

[๔๖๑] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนแม่น้ำบางสายในโลกที่ ไหลไป ย่อมไปรวมยังมหาสมุทร และสายฝนยังตกลงมาจากอากาศ ความ พร่องหรือความเต็มของมหาสมุทรย่อมไม่ปรากฏเพราะเหตุนั้น ภิกษุจำนวน มากก็เหมือนกัน ถ้าแม้ยังปรินิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ ความพร่อง หรือความเต็มของนิพพานธาตุย่อมไม่ปรากฏ เพราะเหตุนั้น ข้อที่ภิกษุจำนวน มาก ถ้าแม้ยังปรินิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ ความพร่องหรือความ เต็มของนิพพานธาตุย่อมไม่ปรากฏ เพราะเหตุนั้น แม่นี่ก็เป็นความอัศจรรย์ ไม่เคยมีในธรรมวินัยนี้ เป็นข้อที่ ๕ ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้ว พากันชื่นชม ในธรรมวินัยนี้.

[๔๖๒] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเค็มรสเดียว ธรรมวินัยนี้ก็เหมือนกัน มีวิมุตติรส รสเดียว ข้อที่ธรรมวินัยนี้มีวิมุตติรส รสเดียว แม้ก็เป็นความอัศจรรย์ไม่เคยมีในธรรมวินัยนี้ เป็นข้อที่ ๖ ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้ว พวกกันชื่นชมในธรรมวินัยนี้.

[๔๖๓] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนมหาสมุทร มีรัตนะมาก มีรัตนะมิใช่ชนิดเดียว รัตนะในมหาสมุทรนั้นเหล่านี้ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ สัจจ์ ศิลา แก้วประพาฬ เงิน ทอง ทับทิม มรกต ธรรมวินัยนี้ก็เหมือนกัน มีรัตนะมาก มีรัตนะมิใช่อย่างเดียว รัตนะในธรรมวินัยนั้นเหล่านี้ คือ สติปัญญา ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทริย์ ๕ พละ ๕ โภขณกัมม์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ ข้อที่ธรรมวินัยนี้มีรัตนะมาก มีรัตนะมิใช่อย่างเดียว รัตนะในธรรมวินัยนั้นเหล่านี้ คือ สติปัญญา ๔... อริยมรรคมีองค์ ๘ แม้ก็เป็นความอัศจรรย์ ไม่เคยมีในธรรมวินัยนี้ เป็นข้อที่ ๗ ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้ว พวกกันชื่นชมในธรรมวินัยนี้.

[๔๖๔] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนมหาสมุทรเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ใหญ่ๆ สัตว์ใหญ่ๆ ในมหาสมุทรนั้นเหล่านี้ คือ ปลาตมิ. .อสูร นาค คนธรรพ์ มีอยู่ในมหาสมุทร มีลำตัวตั้งร้อยโยชน์ก็มี สองร้อยโยชน์ก็มี สามร้อยโยชน์ก็มี สี่ร้อยโยชน์ก็มี ห้าร้อยโยชน์ก็มี ธรรมวินัยนี้ก็เหมือนกัน เป็นที่อยู่อาศัยของคนใหญ่ๆ คนใหญ่ๆ ในวินัยนั้นเหล่านี้ คือ โสดาบัน ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สกทาคามี ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามีผล อนาคามี ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอนาคามีผล อรหันต์ ผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นอรหันต์ ข้อที่ธรรมวินัยนี้เป็นที่อยู่อาศัยของคนใหญ่ๆ คนใหญ่ๆ ในธรรมวินัยนั้นเหล่านี้ คือ โสดาบัน... ผู้ปฏิบัติเพื่อความ

เป็นอรหันต์ แม้ที่นี่เป็นความอัศจรรย์ไม่เคยมี ในธรรมวินัยนี้ เป็นข้อที่ ๘
ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วพากันชื่นชมในธรรมวินัยนี้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความอัศจรรย์ไม่เคยมีในธรรมวินัยนี้ ๘ ประการ
นี้แล ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วพากันชื่นชมในธรรมวินัยนี้.

[๔๖๕] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบเรื่องนั้นแล้ว ทรง
เปล่งอุทานในเวลานั้น ว่าดังนี้

อุทานคาถา

สิ่งที่ปิดไว้ ย่อมรั่วได้ สิ่งที่เปิด ย่อม
ไม่รั่ว เพราะฉะนั้น จงเปิดสิ่งที่ปิด เช่นนี้
สิ่งที่เปิดนั้นจักไม่รั่ว.

[๔๖๖] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ตั้งแต่บัดนี้ไป เราจักไม่ทำอุโบสถ จักไม่แสดงปาติโมกข์
ตั้งแต่บัดนี้ไปพวกเธอพึงทำอุโบสถ พึงสวดปาติโมกข์ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข้อที่ตถาคตจะพึงทำอุโบสถ แสดงปาติโมกข์ในบริษัทผู้ไม่บริสุทธฺ์ นั้นไม่ใช่
ฐานะ ไม่ใช่โอกาส ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุมีอาบัติ ไม่พึงฟังปาติโมกข์
รูปใดพึงต้องอาบัติทุกกฏ เรานุญาตให้งดปาติโมกข์ แก่ภิกษุผู้มีอาบัติติด
ตัวฟังปาติโมกข์.

วิธีงดปาติโมกข์

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพึงงดอย่างนี้ เมื่อถึงวันอุโบสถ ๑๔ หรือ
๑๕ คำ เมื่อบุคคลนั้นอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ พึงประกาศในท่ามกลางสงฆ์ว่า
ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า บุคคลมีชื่อนี้ มีอาบัติติดตัว
ข้าพเจ้างดปาติโมกข์แก่เธอ เมื่อเธออยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ไม่พึงสวดปาติโมกข์
ดังนี้ ปาติโมกข์เป็นอันงดแล้ว.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๖๗] โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ปรึกษากันว่า ใคร ๆ ไม่รู้ พวกเรา เป็นผู้มีอาบัติติดตัว ฟังปาติโมกข์อยู่ พระเถระผู้รู้วารจิตของผู้อื่น บอกแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลาย พระฉัพพัคคีย์มีชื่อนี้ และมีชื่อนี้ ปรึกษากันว่า ใคร ๆ ไม่รู้จักพวกเราเป็นผู้มีอาบัติติดตัว ฟังปาติโมกข์อยู่ พระฉัพพัคคีย์ได้ยินเรื่องราวว่า พระเถระผู้รู้วารจิตของผู้อื่น บอกพวกเราแก่ ภิกษุทั้งหลายว่า พระฉัพพัคคีย์มีชื่อนี้ และมีชื่อนี้ ปรึกษากันว่า ใคร ๆ ไม่รู้ พวกเราเป็นผู้มีอาบัติติดตัว ฟังปาติโมกข์อยู่ พวกเราจึงปรึกษากันว่า ภิกษุทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รักจะงดปาติโมกข์แก่พวกเราก่อน จึงริบงดปาติโมกข์แก่ ภิกษุผู้บริสุทธิ์ ไม่มีอาบัติในเพราะเรื่องอันไม่สมควร ในเพราะเหตุอันไม่สมควร บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย ... ต่างก็เพ่งโทษ ดิเสียน โปนทนา ว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้งดปาติโมกข์แก่ภิกษุผู้บริสุทธิ์ ไม่มีอาบัติ ใน เพราะเหตุอันไม่สมควรเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ทรงสอบถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์งดปาติโมกข์แก่ภิกษุผู้บริสุทธิ์ ไม่มีอาบัติ ในเพราะเรื่องอันไม่สมควร ในเพราะเหตุอันไม่สมควร จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงงดปาติโมกข์แก่ภิกษุทั้งหลายที่บริสุทธิ์ ไม่มีอาบัติในเพราะเรื่องอันไม่สมควร ในเพราะเหตุอันไม่สมควร รูปใดงด ต้องอาบัติทุกกฏ

การงดปาติโมกข์ไม่เป็นธรรมและเป็นธรรม

[๔๖๘] ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การงดปาติโมกข์ ไม่เป็นธรรมมีมูล ๑
เป็นธรรม มีมูล ๑

การงดปาติโมกข์ไม่เป็นธรรมมีมูล ๒ เป็นธรรมมีมูล ๒
การงดปาติโมกข์ไม่เป็นธรรมมีมูล ๓ เป็นธรรมมีมูล ๓
การงดปาติโมกข์ไม่เป็นธรรมมีมูล ๔ เป็นธรรมมีมูล ๔
การงดปาติโมกข์ไม่เป็นธรรมมีมูล ๕ เป็นธรรมมีมูล ๕
การงดปาติโมกข์ไม่เป็นธรรมมีมูล ๖ เป็นธรรมมีมูล ๖
การงดปาติโมกข์ไม่เป็นธรรมมีมูล ๗ เป็นธรรมมีมูล ๗
การงดปาติโมกข์ไม่เป็นธรรมมีมูล ๘ เป็นธรรมมีมูล ๘
การงดปาติโมกข์ไม่เป็นธรรมมีมูล ๙ เป็นธรรมมีมูล ๙
การงดปาติโมกข์ไม่เป็นธรรมมีมูล ๑๐ เป็นธรรมมีมูล ๑๐.

[๔๖๙] การงดปาติโมกข์ไม่เป็นธรรม มีมูล ๑ เป็นไฉน ภิกษุงด
เว้นปาติโมกข์ เพราะศีลวิบัติอันไม่มีมูล.

นี้การงดปาติโมกข์ ไม่เป็นธรรม มีมูล ๑.

[๔๗๐] การงดปาติโมกข์เป็นธรรม มีมูล ๑ เป็นไฉน ภิกษุงด
ปาติโมกข์ เพราะศีลวิบัติมีมูล.

นี้การงดปาติโมกข์ เป็นธรรม มีมูล ๑.

[๔๗๑] การงดปาติโมกข์ไม่เป็นธรรม มีมูล ๒ เป็นไฉน ภิกษุงด
ปาติโมกข์

๑. เพราะศีลวิบัติไม่มีมูล

๒. เพราะอาจารย์วิบัติไม่มีมูล

นี้การงดปาติโมกข์ไม่เป็นธรรม มีมูล ๒.

[๔๗๒] การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๒ เป็นไฉน ภิกษุงด
ปาติโมกข์

๑. เพราะศีลวิบัติมีมูล
  ๒. เพราะอาจารย์วิบัติมีมูล
- นี้การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๒.

[๔๗๓] การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล ๓ เป็นไฉน ภิกษุงด
ปาติโมกข์

๑. เพราะศีลวิบัติไม่มีมูล
  ๒. เพราะอาจารย์วิบัติไม่มีมูล
  ๓. เพราะทักขณวิบัติไม่มีมูล
- นี้การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล ๓.

[๔๗๔] การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๓ เป็นไฉน ภิกษุงด
ปาติโมกข์

๑. เพราะศีลวิบัติมีมูล
  ๒. เพราะอาจารย์วิบัติมีมูล
  ๓. เพราะทักขณวิบัติมีมูล
- นี้การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๓.

[๔๗๕] การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล เป็นไฉน ภิกษุงด
ปาติโมกข์

๑. เพราะศีลวิบัติไม่มีมูล
๒. เพราะอาจารย์วิบัติไม่มีมูล
๓. เพราะทักขณวิบัติไม่มีมูล

๔. เพราะอาชีวิวัตติไม่มีมูล

นี้การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล ๔.

[๔๗๖] การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๔ เป็นไฉน ภิกษุงด
ปาติโมกข์

๑. เพราะศีลวัตติมีมูล

๒. เพราะอาจารย์วัตติมีมูล

๓. เพราะทักขิวัตติมีมูล

๔. เพราะอาชีวิวัตติมีมูล

นี้การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๔.

[๔๗๗] การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล ๕ เป็นไฉน ภิกษุงด
ปาติโมกข์

๑. เพราะปาราชิกไม่มีมูล

๒. เพราะสังฆาทิเสสไม่มีมูล

๓. เพราะปาจิตตีย์ไม่มีมูล

๔. เพราะปาฏิเทสนิยะไม่มีมูล

๕. เพราะทุกกฐไม่มีมูล

นี้การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล ๕.

[๔๗๘] การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๕ เป็นไฉน ภิกษุงด
ปาติโมกข์

๑. เพราะปาราชิกมีมูล

๒. เพราะสังฆาทิเสสมีมูล

๓. เพราะปาจิตตีย์มีมูล

๔. เพราะปาฏิเทสนิยะมีมูล

๕. เพราะทุกกณมีมูล

นี้การงดปาติโมกข์ มีมูล ๕.

[๔๗๕] การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล ๖ เป็นไฉน ภิกษุงด
ปาติโมกข์

๑. เพราะศีลวิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ

๒. เพราะศีลวิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุทำ

๓. เพราะอาจารย์วิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ

๔. เพราะอาจารย์วิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุทำ

๕. เพราะทักขณวิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ

๖. เพราะทักขณวิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุทำ

นี้การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล ๒.

[๔๗๖] การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๖ เป็นไฉน ภิกษุงด
ปาติโมกข์

๑. เพราะศีลวิบัติมีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ

๒. เพราะศีลวิบัติมีมูล ที่ภิกษุทำ

๓. เพราะอาจารย์วิบัติมีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ

๔. เพราะอาจารย์วิบัติมีมูล ที่ภิกษุทำ

๕. เพราะทักขณวิบัติมีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ

๖. เพราะทักขณวิบัติมีมูล ที่ภิกษุทำ

นี้การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๒.

[๔๗๗] การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล ๗ เป็นไฉน ภิกษุงด
ปาติโมกข์

๑. เพราะปาราชิกไม่มีมูล
๒. เพราะสังฆาทิเสสไม่มีมูล
๓. เพราะถุลลัจจัยไม่มีมูล
๔. เพราะปาจิตตีย์ไม่มีมูล
๕. เพราะปาฏิเทสนียะไม่มีมูล
๖. เพราะทุกกฐไม่มีมูล
๗. เพราะทุพภาสิตไม่มีมูล

นี้การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล ๗.

[๔๘๒] การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๗ เป็นไฉน ภิกษุงดปาติโมกข์

๑. เพราะปาราชิกมีมูล
๒. เพราะสังฆาทิเสสมีมูล
๓. เพราะถุลลัจจัยมีมูล
๔. เพราะปาจิตตีย์มีมูล
๕. เพราะปาฏิเทสนียะมีมูล
๖. เพราะทุกกฐมีมูล
๗. เพราะทุพภาสิตมีมูล

นี้การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๗.

[๔๘๓] การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล ๘ เป็นไฉน ภิกษุงดปาติโมกข์

๑. เพราะศีลวิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ
๒. เพราะศีลวิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุทำ
๓. เพราะอาจารย์วิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ

๔. เพราะอาจารย์วิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุทำ
  ๕. เพราะทักขณวิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ
  ๖. เพราะทักขณวิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุทำ
  ๗. เพราะอาชีวิวิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ
  ๘. เพราะอาชีวิวิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุทำ
- นี้การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล ๘.

[๔๘๔] การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๘ เป็นไฉน ภิกษุงด
ปาติโมกข์

๑. เพราะศีลวิบัติมีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ
  ๒. เพราะศีลวิบัติมีมูล ที่ภิกษุทำ
  ๓. เพราะอาจารย์วิบัติมีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ
  ๔. เพราะอาจารย์วิบัติมีมูล ที่ภิกษุทำ
  ๕. เพราะทักขณวิบัติมีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ
  ๖. เพราะทักขณวิบัติมีมูล ที่ภิกษุทำ
  ๗. เพราะอาชีวิวิบัติมีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ
  ๘. เพราะอาชีวิวิบัติมีมูล ที่ภิกษุทำ
- นี้การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๘.

[๔๘๕] การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล ๘ เป็นไฉน ภิกษุงด
ปาติโมกข์

๑. เพราะศีลวิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ
๒. เพราะศีลวิบัติไม่มีมูล ที่ภิกษุทำ
๓. เพราะศีลวิบัติไม่มีมูล ทั้งที่ภิกษุทำและมีได้ทำ

๔. เพราะอาจารย์วัชชีไม่มีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ
  ๕. เพราะอาจารย์วัชชีไม่มีมูล ที่ภิกษุทำ
  ๖. เพราะอาจารย์วัชชีไม่มีมูล ทั้งที่ภิกษุทำและมีได้ทำ
  ๗. เพราะทักขิวัชชีไม่มีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ
  ๘. เพราะทักขิวัชชีไม่มีมูล ที่ภิกษุทำ
  ๙. เพราะทักขิวัชชีไม่มีมูล ทั้งที่ภิกษุทำและมีได้ทำ
- นี้การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล ๕.

[๔๘๖] การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๕ เป็นไฉน ภิกษุงดปาติโมกข์

๑. เพราะศีลวัชชีมีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ
  ๒. เพราะศีลวัชชีมีมูล ที่ภิกษุทำ
  ๓. เพราะศีลวัชชีมีมูล ทั้งที่ภิกษุทำและมีได้ทำ
  ๔. เพราะอาจารย์วัชชีมีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ
  ๕. เพราะอาจารย์วัชชีมีมูล ที่ภิกษุทำ
  ๖. เพราะอาจารย์วัชชีมีมูล ทั้งที่ภิกษุทำและมีได้ทำ
  ๗. เพราะทักขิวัชชีมีมูล ที่ภิกษุมิได้ทำ
  ๘. เพราะทักขิวัชชีมีมูล ที่ภิกษุทำ
  ๙. เพราะทักขิวัชชีมีมูล ทั้งที่ภิกษุทำและมีได้ทำ
- นี้การงดปาติโมกข์เป็นกรรม มีมูล ๕.

[๔๘๗] การงดปาติโมกข์ไม่เป็นกรรม มีมูล ๑๐ เป็นไฉน

๑. ภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิก ไม่ได้นั่งอยู่ในบริษัทนั้น
๒. กถาปรารภผู้ต้องอาบัติปาราชิกมิได้ค้างอยู่
๓. ภิกษุผู้บอกลาสิกขาไม่ได้นั่งอยู่ในบริษัทนั้น

๔. กถาปรารภภิกษุผู้บอกลาสิกขามีได้ค้างอยู่
  ๕. ภิกษุร่วมสามัคคีที่เป็นธรรม
  ๖. ไม่ค้ำสามัคคีที่เป็นธรรม
  ๗. กถาปรารภการค้ำสามัคคีที่เป็นธรรมมิได้ค้างอยู่
  ๘. ไม่มีภิกษุที่มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจด้วยศีลวิบัติ
  ๙. ไม่มีภิกษุที่มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจด้วยอาจารย์วิบัติ
  ๑๐. ไม่มีภิกษุที่มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจด้วยทักขณวิบัติ
- นี้การงดปาติโมกข์ไม่เป็นธรรม มีมูล ๑๐.

[๔๘๘] การงดปาติโมกข์เป็นธรรม มีมูล ๑๐ เป็นไฉน

๑. ภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิกนั่งอยู่ในบริษัทนั้น
  ๒. กถาปรารภภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิกค้างอยู่
  ๓. ภิกษุผู้บอกลาสิกขานั่งอยู่ในบริษัทนั้น
  ๔. กถาปรารภภิกษุผู้บอกลาสิกขาค้างอยู่
  ๕. ภิกษุไม่ร่วมสามัคคีที่เป็นธรรม
  ๖. ค้ำสามัคคีที่เป็นธรรม
  ๗. กถาปรารภการค้ำสามัคคีที่เป็นธรรมค้างอยู่
  ๘. มีภิกษุที่มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจด้วยศีลวิบัติ
  ๙. มีภิกษุที่มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจด้วยอาจารย์วิบัติ
  ๑๐. มีภิกษุที่มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจด้วยทักขณวิบัติ
- นี้การงดปาติโมกข์ มีมูล ๑๐.

[๔๘๙] อย่างไร ภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิกชื่อนั่งอยู่ในบริษัทนั้น

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในธรรมวินัยนี้ การต้องอาบัติปาราชิกย่อมมี ด้วยอาการ
ด้วยเพศ ด้วยนิमितเหล่านี้ใด ภิกษุเห็นภิกษุต้องอาบัติปาราชิก ด้วยอาการ

ด้วยเพศ ด้วยนิมิตเหล่านี้ นั้น ก็ภิกษุไม่เคยเห็นภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิกเลย แต่ภิกษุอื่นบอกแก่ภิกษุว่า ท่านภิกษุมีชื่อนี้ไม่ต้องปาราชิก ก็ภิกษุไม่เคยเห็นภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิกเลย แม้ภิกษุอื่นก็มิได้บอกแก่ภิกษุว่า ท่านภิกษุมีชื่อนี้ต้องอาบัติปาราชิก แก่ภิกษุนั้นแหละบอกแก่ภิกษุว่า ท่าน ผมต้องอาบัติปาราชิก คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหวังอยู่ ครั้นถึงวันอุโบสถ ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ เมื่อบุคคลนั้นอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ฟังประกาศในท่ามกลางสงฆ์ ด้วยได้เห็น ด้วยได้ยิน ด้วยรังเกียจนั้นว่า

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า บุคคลมีชื่อนี้ต้องอาบัติปาราชิก ข้าพเจ้างดปาติโมกข์แก่เธอ เมื่อเธอยังอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ไม่ฟังสวดปาติโมกข์ ดังนี้ การงดปาติโมกข์เป็นธรรม.

[๔๕๐] เมืองคปาติโมกข์แก่ภิกษุแล้ว บริษัทเลิกประชุมเพราะอันตราย ๑๐ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ :-

๑. อันตรายแต่พระราชา
๒. อันตรายแต่โจร
๓. อันตรายแต่ไฟ
๔. อันตรายแต่น้ำ
๕. อันตรายแต่มนุษย์
๖. อันตรายแต่อมมนุษย์
๗. อันตรายแต่สัตว์ร้าย
๘. อันตรายแต่สัตว์เลื้อยคลาน
๙. อันตรายต่อชีวิต
๑๐. อันตรายต่อพรหมจรรย์

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหวังอยู่ เมื่อบุคคลนั้นอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ใน
อาวาสนั้นหรือในอวาสอื่น ฟังประกาศในท่ามกลางสงฆ์ว่า

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า กถาปรารภอาบัติปาราชิกของบุคคล
มีชื่อนี้ยังค้างอยู่ เรื่องนั้นยังมีได้วินิจฉัย ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว
สงฆ์พึงวินิจฉัยเรื่องนั้น

ถ้าได้การวินิจฉัยนั้นอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ ครั้นถึงวัน
อุโบสถ ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ เมื่อบุคคลนั้นอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ฟังประกาศ
ในท่ามกลางสงฆ์ว่า

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า กถาปรารภอาบัติปาราชิกของบุคคล
มีชื่อนี้ยังค้างอยู่ เรื่องนั้นยังมีได้วินิจฉัย ข้าพเจ้างดปาติโมกข์แก่เธอ เมื่อเธอ
ยังอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ไม่พึงสวดปาติโมกข์ ดังนี้ การงดปาติโมกข์เป็นธรรม.

[๔๕๑] อย่างไร ภิกษุผู้บอกลาสิกขา ชื่อนั้นั่งอยู่ในบริษัทนั้น
คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ บอกลาสิกขาคด้วยอาการ ด้วยเพศ
ด้วยนิมิตรเหล่าใด ภิกษุเห็นภิกษุบอกลาสิกขาคด้วยอาการ ด้วยเพศ ด้วยนิมิต
เหล่านั้น ก็ภิกษุไม่เคยเห็นภิกษุผู้บอกลาสิกขาเลย แต่ภิกษุบอกแก่ภิกษุว่า ท่าน
ภิกษุมีชื่อนี้บอกลาสิกขา ก็ภิกษุไม่เคยเห็นภิกษุผู้บอกลาสิกขาเลย แม้ภิกษุอื่น
ก็ไม่เคยบอกแก่ภิกษุว่า ท่าน ภิกษุรูปนี้บอกลาสิกขา แต่ภิกษุนั้นแหละบอก
แก่ภิกษุว่า ท่าน ผมบอกลาสิกขาแล้ว คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหวังอยู่ ครั้น
ถึงวันอุโบสถ ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ เมื่อบุคคลนั้นอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ฟังประ-
กาศในท่ามกลางสงฆ์ ด้วยได้เห็น ด้วยได้ยิน ด้วยรังเกียจนั้นว่า

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า บุคคลมีชื่อนี้ บอกลาสิกขาแล้ว
ข้าพเจ้างดปาติโมกข์แก่เธอ เมื่อเธอยังอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ไม่พึงสวดปาติโมกข์
ดังนี้ การงดปาติโมกข์เป็นธรรม.

[๔๕๒] เมื่องดปาติโมกข์แก่ภิกษุแล้ว บริษัทเล็กประชุมเพราะอันตราย ๑๐ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อันตรายแต่พระราชา... อันตรายต่อพรหมจรรย์ คุกก่อนทั้งหลาย ภิกษุหวังอยู่ เมื่อบุคคลนั้นอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ในอาวาสนั้น หรือในอาวาสอื่น พึงประกาศในท่ามกลางสงฆ์ว่า

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า กถาปรารภการบอกลาสิกขา ของบุคคลมีชื่อนี้ยังค้างอยู่ เรื่องนั้นยังมิได้วินิจฉัย ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงวินิจฉัยเรื่องนั้น

ถ้าได้การวินิจฉัยนัยอย่างนี้ นั้นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ ครั้นถึงวันอุโบสถ ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ เมื่อบุคคลนั้นอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ พึงประกาศในท่ามกลางสงฆ์ว่า

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า กถาปรารภการบอกลาสิกขา ของบุคคลมีชื่อนี้ยังค้างอยู่ เรื่องนั้นยังมีได้วินิจฉัย ข้าพเจ้างดปาติโมกข์แก่เธอ เมื่อเธอยังอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ไม่พึงสวดปาติโมกข์ ดังนี้ การงดปาติโมกข์เป็นธรรม.

[๔๕๓] อย่างไร ภิกษุชื่อว่าไม่ร่วมสามัคคีที่เป็นธรรม คุกก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ในธรรมวินัยนี้ การไม่ร่วมสามัคคีที่เป็นธรรม ย่อมมีด้วยอาการด้วยเพศ ด้วยนิमितเหล่าใด ภิกษุเห็นภิกษุไม่ร่วมสามัคคีที่เป็นธรรม ด้วยอาการด้วยเพศ ด้วยนิमितเหล่านั้น ก็ภิกษุไม่เคยเห็นภิกษุผู้ไม่ร่วมสามัคคีที่เป็นธรรมเลย แต่ภิกษุอื่นบอกแก่ภิกษุว่า ท่าน ภิกษุมีชื่อนี้ไม่ร่วมสามัคคีที่เป็นธรรม ก็ภิกษุไม่เคยเห็นภิกษุผู้ไม่ร่วมสามัคคีที่เป็นธรรมเลย แม้ภิกษุอื่นก็มีได้บอกแก่ภิกษุว่า ท่านภิกษุมีชื่อนี้ไม่ร่วมสามัคคีที่เป็นธรรมเลย แต่ภิกษุนั้นแหละบอกแก่ภิกษุว่า ท่าน ผมไม่ร่วมสามัคคีที่เป็นธรรม คุกก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหวังอยู่ ครั้นถึงวันอุโบสถ ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ เมื่อบุคคลนั้นอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ พึงประกาศในท่ามกลางสงฆ์ด้วยได้เห็น ด้วยได้ยิน ด้วยรังเกียจนั้นว่า

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า บุคคลมีชื่อนี้ไม่ร่วมสามัคคีที่เป็น
ธรรม ข้าพเจ้างดปาติโมกข์แก่เธอ เมื่อเธออยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ไม่พึงสวดปาติ-
โมกข์ดังนี้ การงดปาติโมกข์ เป็นธรรม.

[๔๕๔] อย่างไร ภิกษุชื่อว่าค้ำสามัคคีที่เป็นธรรม ดูก่อนภิกษุทั้ง
หลาย ในธรรมวินัยนี้ การค้ำสามัคคีที่เป็นธรรม ย่อมมีด้วยอาการ ด้วยเพศ
ด้วยนิมิตเหล่าใด ภิกษุเห็นภิกษุผู้ค้ำสามัคคีที่เป็นธรรม ด้วยอาการ ด้วยเพศ
ด้วยนิมิตเหล่านั้น ก็ภิกษุไม่เคยเห็นภิกษุผู้ค้ำสามัคคีที่เป็นธรรมเลย แต่ภิกษุ
อื่นบอกแก่ภิกษุว่า ท่าน ภิกษุมีชื่อนี้ค้ำสามัคคีที่เป็นธรรม ภิกษุมิได้เห็น
ภิกษุผู้ค้ำสามัคคีที่เป็นธรรมเลย แม้ภิกษุอื่นก็มิได้บอกแก่ภิกษุว่า ท่าน ภิกษุ
มีชื่อนี้ค้ำสามัคคีที่เป็นธรรม แต่ภิกษุนั้นแหละบอกแก่ภิกษุว่า ท่าน ผมค้ำ
สามัคคีที่เป็นธรรม ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหวังอยู่ ครั้นถึงวันอุโบสถ ๑๔
ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ เมื่อบุคคลนั้นอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ พึงประกาศในท่ามกลาง
สงฆ์ ด้วยได้เห็น ด้วยได้ยิน ด้วยรังเกียจนั้นว่า

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า บุคคลมีชื่อนี้ค้ำสามัคคีที่เป็น
ธรรม ข้าพเจ้างดปาติโมกข์แก่เธอ เมื่อเธออยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ไม่พึงสวดปาติ-
โมกข์ ดังนี้ การงดปาติโมกข์เป็นธรรม.

[๔๕๕] เมื่องดปาติโมกข์แล้ว บริษัทเล็กประชุม เพราะอันตราย ๑๐
อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อันตรายแต่พระราชา... อันตรายต่อพรหมจรรย์ ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหวังอยู่ เมื่อบุคคลนั้นอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ในอาวาสนั้น
หรือในอาวาสอื่น พึงประกาศในท่ามกลางสงฆ์ว่า

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า กถาปรารภการค้ำสามัคคีที่เป็น
ธรรมของบุคคลมีชื่อนี้ยังค้างอยู่ เรื่องนั้นยังมีได้วินิจฉัย ถ้าความพร้อมพรั่ง
ของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงวินิจฉัยเรื่องนั้น

ถ้าได้การวินิจฉัยนั้นอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ ครั้นถึงวันอุโบสถ ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ เมื่อบุคคลนั้นอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ฟังประกาศในท่ามกลางสงฆ์ว่า

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า กถาปรารภการค้ำสามัคคีที่เป็นธรรมของบุคคลมีชื่อนี้ยังค้างอยู่ เรื่องนั้นยังไม่ได้วินิจฉัย ข้าพเจ้างดปาติโมกข์แก่เธอ เมื่อเธออยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ไม่ฟังสวดปาติโมกข์ ดังนี้ การงดปาติโมกข์เป็นธรรม.

[๔๕๖] อย่างไร ภิกษุชื่อว่ามีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วยศีลวิบัติ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วยศีลวิบัติ ด้วยอาการ ด้วยเพศ ด้วยนิมิตเหล่าใด ภิกษุเห็นภิกษุที่มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วยศีลวิบัติ ด้วยอาการ ด้วยเพศ ด้วยนิมิตเหล่านั้น ก็ภิกษุไม่เคยเห็นภิกษุที่มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วยศีลวิบัติเลย แต่ภิกษุอื่นบอกแก่ภิกษุว่า ท่าน ภิกษุมีชื่อนี้ มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วยศีลวิบัติ ก็ภิกษุไม่เคยเห็นภิกษุที่มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วยศีลวิบัติเลย แม้ภิกษุอื่นก็มีได้บอกแก่ภิกษุว่า ท่าน ภิกษุมีชื่อนี้ มีผู้ได้เห็น และรังเกียจ ด้วยศีลวิบัติ แต่ภิกษุนั้นแหละบอกแก่ภิกษุว่า ท่าน ผมมีผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วยศีลวิบัติ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหวังอยู่ ครั้นถึงวันอุโบสถ ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ เมื่อบุคคลนั้นอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ฟังประกาศในท่ามกลางสงฆ์ ด้วยได้เห็น ด้วยได้ยิน ด้วยรังเกียจนั้นว่า

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า บุคคลมีชื่อนี้มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วยศีลวิบัติ ข้าพเจ้างดปาติโมกข์แก่เธอ เมื่อเธออยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ไม่ฟังสวดปาติโมกข์ ดังนี้ การงดปาติโมกข์เป็นธรรม.

[๔๕๗] อย่างไร ภิกษุชื่อว่ามีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วยอาการวิบัติ ก่อนคุณภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีผู้ได้เห็น ได้ยิน

และรังเกียจ ด้วยอาจารย์วัตติ ด้วยอาการ ด้วยเพศ ด้วยนิมิตเหล่านี้ใด ภิกษุ เห็นภิกษุที่มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วยอาจารย์วัตติ ด้วยอาการ ด้วย เพศ ด้วยนิมิตเหล่านั้น ก็ภิกษุไม่เคยเห็นภิกษุที่มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วยอาจารย์วัตติ แต่ภิกษุอื่นบอกแก่ภิกษุว่า ท่าน ภิกษุมีชื่อนี้ มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วยอาจารย์วัตติ ก็ภิกษุไม่เคยเห็นภิกษุที่มีผู้ได้เห็น ได้ ยิน และรังเกียจ ด้วยอาจารย์วัตติเลย แม้ภิกษุอื่นก็ได้บอกแก่ภิกษุว่า ภิกษุ มีชื่อนี้มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วยอาจารย์วัตติ แต่ภิกษุนั้นแหละ บอกแก่ภิกษุว่า ท่าน ผู้มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วยอาจารย์วัตติ คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหวังอยู่ ครั้งถึงอุโบสถ ๑๔ คำ หรือ ๑๕ คำ เมื่อ บุคคลนั้น อยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ฟังประกาศในท่ามกลางสงฆ์ด้วยได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจว่า

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า บุคคลมีชื่อนี้มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และ รังเกียจด้วยอาจารย์วัตติ ข้าพเจ้างดปาติโมกข์แก่เธอ เมื่อเธออยู่พร้อมหน้าสงฆ์ ไม่ฟังสวดปาติโมกข์ ดังนี้ การงดปาติโมกข์เป็นธรรม.

[๔๕๘] อย่างไร ภิกษุชื่อว่ามีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจ ด้วย ติฎฐิวัตติ คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และ รังเกียจด้วยติฎฐิวัตติ ด้วยอาการ ด้วยเพศ ด้วยนิมิตเหล่านี้ใด ภิกษุที่มีผู้ได้ เห็น ได้ยิน และรังเกียจด้วยติฎฐิวัตติ ด้วยอาการ ด้วยนิมิตเหล่านั้น ก็ภิกษุ ไม่เคยเห็นภิกษุที่มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจด้วยติฎฐิวัตติ แต่ภิกษุอื่นบอก แก่ภิกษุว่า ท่าน ภิกษุมีชื่อนี้ มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจด้วยติฎฐิวัตติ ก็ภิกษุไม่เคยเห็นภิกษุที่มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจด้วยติฎฐิวัตติเลย แม้ ภิกษุอื่นก็ได้บอกแก่ภิกษุว่า ท่าน ภิกษุมีชื่อนี้ ผู้ได้เห็น ได้ยิน และ

รังเกียจด้วยทิวฐิวิบัติ แต่ภิกษุนั้นแหละบอกแก่ภิกษุว่า ท่าน ผมมีผู้ได้เห็น
ไฉน และรังเกียจด้วยทิวฐิวิบัติ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหวังอยู่ ครั้นถึง
วันอุโบสถ ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ เมื่อบุคคลนั้นอยู่พร้อมหน้าสงฆ์ พึงประกาศ
ในท่ามกลางสงฆ์ด้วยได้เห็น ด้วยไฉน ด้วยรังเกียจนั้นว่า

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า บุคคลมีชื่อนี้ มีผู้ได้เห็น ไฉน
และรังเกียจด้วยทิวฐิวิบัติ ข้าพเจ้างดปาติโมกข์แก่เธอ เมื่อเธออยู่พร้อมหน้า
สงฆ์ไม่พึงสวดปาติโมกข์ ดังนี้ การงดปาติโมกข์เป็นกรรม

การงดปาติโมกข์เป็นกรรม ๑๐ ประการ นี้แล.

ภาณวาร ที่ ๑ จบ

พระอุบาลีทูลถามอริกรณ์

[๔๕๕] ครั้งนั้น ท่านพระอุบาลีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวาย
บังคมนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุผู้
ปรารถนาจะรับอริกรณ์ที่ตนรับ พึงรับอริกรณ์ที่ประกอบด้วยองค์เท่าไร

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนอุบาลี ภิกษุผู้ปรารถนาจะรับอริกรณ์
พึงรับอริกรณ์ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ:-

๑. ภิกษุผู้ปรารถนาจะรับอริกรณ์ พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า เราปรารถนา
จะรับอริกรณ์นี้ เป็นกาลสมควรหรือไม่ที่จะรับ ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้
ว่าเป็นกาลไม่สมควรที่จะรับอริกรณ์ นี้หาใช่เป็นกาลสมควรไม่ อริกรณ์นั้น ภิกษุ
ไม่พึงรับ

๒. ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า นี้เป็นกาลควรที่จะรับอริกรณ์
นี้ หาใช่กาลไม่สมควรไม่ ภิกษุนั้นพึงพิจารณาต่อไปว่า ที่เราปรารถนาจะรับ

อภิกขเว อภิกขเวนี้เป็นเรื่องจริงหรือไม่ ถ้าภิกขุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า
อภิกขเวนี้เป็นเรื่องไม่จริง หาใช่เป็นเรื่องจริงไม่ อภิกขเว นั้น ภิกขุไม่พึงรับ

๓. ก็ถ้าภิกขุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า อภิกขเวนี้เป็นเรื่องจริง หา
ใช่เป็นเรื่องไม่จริงไม่ ภิกขุนั้นพึงพิจารณาต่อไปว่า เราปรารถนาจะรับอภิกขเว
นี้ อภิกขเวนี้ประกอบด้วยประโยชน์หรือไม่ ถ้าภิกขุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า
อภิกขเวนี้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ หาใช่ประกอบด้วยประโยชน์ไม่ ภิกขุ
ไม่พึงรับ

๔. ก็ถ้าภิกขุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า อภิกขเวนี้ประกอบด้วยประ-
โยชน์ หาใช่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ไม่ ภิกขุนั้นพึงพิจารณาต่อไปว่า เมื่อ
เรารับอภิกขเวนี้ไว้ จักได้ภิกขุผู้เคยเห็นกัน เคยคบกัน เป็นฝ่ายโดยธรรม
โดยวินัยหรือไม่ ถ้าภิกขุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เมื่อเรารับอภิกขเวนี้ไว้ จัก
ไม่ได้ภิกขุผู้เคยเห็นกัน เคยคบกัน เป็นฝ่ายโดยธรรมโดยวินัย อภิกขเว นั้น
ภิกขุไม่พึงรับ

๕. ก็ถ้าภิกขุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เมื่อเรารับอภิกขเวนี้ไว้ จัก
ได้ภิกขุผู้เคยเห็นกัน เคยคบกัน เป็นฝ่ายโดยธรรมโดยวินัย ภิกขุนั้นพึง
พิจารณาต่อไปว่า เมื่อเรารับอภิกขเวนี้ไว้ ความบาดหมาง ความทะเลาะ
ความแก่งแย่ง ความวิวาท ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ ความ
ถือต่างแห่งสงฆ์ การกระทำต่างแห่งสงฆ์ ซึ่งมีการนั้นเป็นเหตุ จักมีแก่สงฆ์
หรือไม่ ถ้าภิกขุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เมื่อเรารับอภิกขเวนี้ไว้ ความบาด
หมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาท ความแตกแห่งสงฆ์ ความ
ร้าวรานแห่งสงฆ์ ความถือต่างแห่งสงฆ์ การกระทำต่างแห่งสงฆ์ ซึ่งมีการนั้น
เป็นเหตุจักมีแก่สงฆ์ อภิกขเว นั้น ภิกขุไม่พึงรับ

ก็ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เมื่อเรารับอธิกรณ์นี้ไว้ ความบาดหมาง. ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาท ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ ความถือต่างแห่งสงฆ์ การกระทำต่างแห่งสงฆ์ ซึ่งมีการนั้นเป็นเหตุ จักไม่มีแก่สงฆ์ อธิกรณ์นั้น ภิกษุพึงรับ

อุบาสิ อธิกรณ์ที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างนี้แล ภิกษุรับไว้จักไม่ทำ ความเดือดร้อนแม้ในภายหลังแล.

ทูลถามการโจท

[๕๐๐] พระอุบาสิทูลถามว่า ภิกษุผู้โจทก์ प्रารณাজะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาธรรมเท่าไรในตน แล้วโจทผู้อื่น พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนอุบาสิ ภิกษุผู้โจทก์ प्रารณাজะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาธรรม ๕ ประการในตน แล้วโจทผู้อื่น คุณก่อนอุบาสิ ภิกษุผู้โจทก์ प्रารณাজะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า เรามีความประพฤติกายบริสุทธหรือหนอ เราประกอบด้วยความประพฤติกายบริสุทธ ไม่มีช่อง ไม่มีตำหนิ ธรรมนี้มีแก่เราหรือไม่ ถ้าภิกษุไม่ใช่เป็นผู้มีความประพฤติกายบริสุทธ ประกอบด้วยความประพฤติกายบริสุทธ ไม่มีช่อง ไม่มีตำหนิ เธอย่อมมีผู้กล่าววว่า เจริญท่านจงศึกษาความประพฤติกายเสียก่อน เธอ่อมจะมีผู้กล่าวดังนี้.

[๕๐๑] คุณก่อนอุบาสิ อนึ่ง ภิกษุผู้โจทก์ प्रารณাজะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า เรามีความประพฤติกายวาจาบริสุทธหรือหนอ เราประกอบด้วยความประพฤติกายวาจาบริสุทธ ไม่มีช่อง ไม่มีตำหนิ ธรรมนี้มีแก่เราหรือไม่ ถ้าภิกษุไม่ใช่เป็นผู้มีความประพฤติกายวาจาบริสุทธ ประกอบด้วยความประพฤติกายวาจาบริสุทธ ไม่มีช่อง ไม่มีตำหนิ เธอ่อมจะมีผู้กล่าววว่า เจริญท่านจงศึกษาความประพฤติกายวาจาเสียก่อน เธอ่อมจะมีผู้กล่าวดังนี้.

[๕๐๒] คุณก่อนอุบาสิ อนึ่ง ภิกษุผู้โจทก์ प्रारธนาจะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า จิตของเรามีเมตตาปรากฏ ไม่อาฆาตในสพรหมจารีทั้งหลาย หรือหนอ ธรรมนี้มีแก่เราหรือไม่ ถ้าภิกษุไม่ใช่เป็นผู้มีเมตตาจิตปรากฏ ไม่อาฆาตในสพรหมจารีทั้งหลาย เขื่อย่อมจะมีผู้กล่าวว่า เชิญท่านเข้าไปตั้งเมตตาจิตในสพรหมจารีทั้งหลาย เขื่อย่อมจะมีผู้กล่าวดังนี้.

[๕๐๓] คุณก่อนอุบาสิ อนึ่ง ภิกษุผู้โจทก์ प्रारธนาจะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า เราเป็นพหูสูต ทรงสุตะ เป็นที่สั่งสมสุตะหรือหนอ ธรรมเหล่านั้นใด ไพเราะในเบื้องต้น ไพเราะในท่ามกลาง ไพเราะในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ธรรมเห็นปานนั้น เป็นธรรมอันเราศดับมาก ทรงไว้คล่องปาก ขึ้นใจ แหวงตลอดดีแล้ว ด้วยปัญญาธรรมนี้มีแก่เราหรือไม่ ถ้าภิกษุไม่ใช่เป็นพหูสูต ทรงสุตะ เป็นที่สั่งสมสุตะ ธรรมเหล่านั้นใด ไพเราะในเบื้องต้น ไพเราะในท่ามกลาง ไพเราะในที่สุดประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ สิ้นเชิง ธรรมเห็นปานนั้น ไม่เป็นธรรมอันเราศดับมาก ทรงไว้คล่องปาก ขึ้นใจ แหวงตลอดดีแล้วด้วยปัญญา เขื่อย่อมจะมีผู้กล่าวว่า เชิญท่านจงเล่าเรียนปริยัติเสียก่อน เขื่อย่อมจะมีผู้กล่าวดังนี้.

[๕๐๔] คุณก่อนอุบาสิ อนึ่ง ภิกษุผู้โจทก์ प्रारธนาจะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า เราจำปาติโมกข์ทั้งสองได้ดี โดยพิสดาร สวดไพเราะคล่องแคล่ว วินิจฉัยถูกต้องโดยสุตตะ โดยอนุพยัญชนะหรือหนอ ธรรมนี้มีแก่เราหรือไม่ ถ้าภิกษุไม่ใช่เป็นผู้จำปาติโมกข์ทั้งสองได้ดีโดยพิสดาร สวดไพเราะ คล่องแคล่ววินิจฉัยถูกต้องโดยสุตตะ โดยอนุพยัญชนะ เธอถูกถามว่า ท่าน ก็พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสสิกขาบทนี้ที่ไหน จะตอบไม่ได้ เขื่อย่อมจะมีผู้กล่าวว่า เชิญท่านเล่าเรียนวินัยเสียก่อน เขื่อย่อมจะมีผู้กล่าวดังนี้.

ดูก่อนอุบาสิ ภิกษุผู้โจทก์ปรารณาจะโจทผู้อื่น ฟังพิจารณาธรรม ๕ ประการนี้ในตน แล้วฟังโจทผู้อื่น.

[๕๐๕] พระอุบาสิทูลถามว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุผู้โจทก์ปรารณาจะโจทผู้อื่น ฟังตั้งธรรมเท่าไรไว้ในตน แล้วโจทผู้อื่น

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนอุบาสิ ภิกษุผู้โจทก์ปรารณาจะโจทผู้อื่น ฟังตั้งธรรม ๕ ประการไว้ในตน แล้วโจทผู้อื่น คือ :-

๑. เราจักกล่าวโดยกาลอันควร จักไม่กล่าวโดยกาลอันไม่ควร
๒. จักกล่าวด้วยคำจริง จักไม่กล่าวด้วยคำอันไม่เป็นจริง
๓. จักกล่าวด้วยคำสุภาพ จักไม่กล่าวด้วยคำหยาบ
๔. จักกล่าวด้วยคำประกอบด้วยประโยชน์ จักไม่กล่าวด้วยคำไร้ประโยชน์
๕. จักมีเมตตาจิตกล่าว จักไม่มุ่งร้ายกล่าว

ดูก่อนอุบาสิ ภิกษุผู้โจทก์ ปรารณาจะโจทผู้อื่น ฟังตั้งธรรม ๕ ประการนี้ไว้ในตน แล้วโจทผู้อื่น.

ผู้โจทก์โดยไม่เป็นธรรมต้องเดือดร้อน

[๕๐๖] พระอุบาสิทูลถามว่า ภิกษุผู้โจทก์โดยไม่เป็นธรรม ฟังถึงความเดือดร้อนด้วยอาการเท่าไร พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนอุบาสิ ภิกษุผู้โจทก์โดยไม่เป็นธรรม ฟังถึงความเดือดร้อนด้วยอาการ ๕ คือ:-

๑. ท่านโจทโดยกาลไม่ควร ไม่โจทโดยกาลอันควร ท่านต้องเดือดร้อน
๒. ท่านโจทด้วยเรื่องไม่จริง ไม่โจทด้วยเรื่องจริง ท่านต้องเดือดร้อน

๓. ท่านโจทด้วยคำหยาบ ไม่โจทด้วยคำสุภาพ ท่านต้องเดือดร้อน

๔. ท่านโจทด้วยเรื่องไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่โจทด้วยเรื่องประกอบด้วยประโยชน์ ท่านต้องเดือดร้อน

๕. ท่านมุ่งร้ายโจท มิใช่มีเมตตาจิตโจท ท่านต้องเดือดร้อน

คู่ก่อนอุบาสิ กิษผู้โจทก็โดยไม่เป็นธรรม ฟังถึงความเดือดร้อนด้วยอาการ ๕ นี้ ขึ้นเพราะเหตุไร เพราะกิษแม่อื่น ไม่ฟังสำคัญเรื่องที่โจทด้วยคำเท็จ.

ผู้ถูกโจทโดยไม่เป็นธรรมไม่ต้องเดือดร้อน

[๕๐๗] พระอุบาสิทูลถามว่า ก็กิษผู้ถูกโจทก็โดยไม่เป็นธรรม ไม่ต้องเดือดร้อนด้วยอาการเท่าไร พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คู่ก่อนอุบาสิ กิษผู้โจทก็โดยไม่เป็นธรรม ไม่ต้องเดือดร้อน ด้วยอาการ ๕ คือ:-

๑. ท่านถูกโจทโดยกาลไม่ควร ไม่ถูกโจทโดยกาลอันควร ท่านไม่ต้องเดือดร้อน

๒. ท่านถูกโจทด้วยเรื่องไม่จริง ไม่ได้ถูกโจทด้วยเรื่องจริง ท่านไม่ต้องเดือดร้อน

๓. ท่านถูกโจทด้วยคำหยาบ ไม่ถูกโจทด้วยคำสุภาพ ท่านไม่ต้องเดือดร้อน

๔. ท่านถูกโจทด้วยเรื่องไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ได้ถูกโจทด้วยเรื่องประกอบด้วยประโยชน์ ท่านไม่ต้องเดือดร้อน

๕. ท่านถูกโจทด้วยมุ่งร้าย ไม่ถูกโจทด้วยเมตตาจิต ท่านไม่ต้องเดือดร้อน.

ดูก่อนอุบาลี ภิกษุผู้ถูกโทษโดยไม่เป็นกรรม ไม่ต้องเดือนร้อนด้วย
อาการทั้ง ๕ นี้.

ผู้โทษโดยเป็นกรรมไม่ต้องเดือนร้อน

[๕๐๘] พระอุบาลีทูลถามว่า ภิกษุผู้โทษโดยเป็นกรรม ฟังถึงความ
ไม่ต้องเดือนร้อน ด้วยอาการเท่าไร พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนอุบาลี. ภิกษุผู้โทษโดยเป็นกรรม
ฟังถึงความไม่ต้องเดือนร้อน ด้วยอาการ ๕ คือ :-

๑. ท่านโทษโดยกาลอันควร ไม่ใช่โทษโดยกาลอันไม่ควร ท่านไม่
ต้องเดือนร้อน

๒. ท่านโทษด้วยเรื่องจริง ไม่ใช่โทษด้วยเรื่องไม่จริง ท่านไม่ต้อง
เดือนร้อน

๓. ท่านโทษด้วยคำสุภาพ ไม่ใช่โทษด้วยคำหยาบ ท่านไม่ต้อง
เดือนร้อน

๔. ท่านโทษด้วยเรื่องประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ใช่โทษด้วยเรื่องไม่
ประกอบด้วยประโยชน์ ท่านไม่ต้องเดือนร้อน

๕. ท่านมีเมตตาจิตโทษ ไม่ใช่มุ่งร้ายโทษ ท่านไม่ต้องเดือนร้อน.

ดูก่อนอุบาลี ภิกษุผู้โทษโดยเป็นกรรม ฟังถึงความไม่ต้องเดือนร้อนด้วย
อาการ ๕ นี้ ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุแม้อื่นก็พึงสำคัญว่าควรโทษ
ด้วยเรื่องจริง.

ผู้ถูกโทษโดยกรรมต้องเดือนร้อน

[๕๐๙] พระอุบาลีทูลถามว่า ก็ภิกษุผู้ถูกโทษโดยกรรม ฟังถึงความ
เดือนร้อนด้วยอาการเท่าไร พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนอุบาสิกา ภิกษุผู้ถูกโจทโดยธรรม ฟังถึงความเดือดร้อนด้วยอาการ ๕ คือ:-

๑. ท่านถูกโจทโดยกาลอันควร ไม่ใช่ถูกโจทโดยกาลอันไม่ควร ท่านต้องเดือดร้อน

๒. ท่านถูกโจทด้วยเรื่องจริง ไม่ใช่ถูกโจทด้วยเรื่องไม่เป็นจริง ท่านต้องเดือดร้อน

๓. ท่านถูกโจทด้วยคำสุภาพ ไม่ใช่ถูกโจทด้วยคำหยาบ ท่านต้องเดือดร้อน

๔. ท่านถูกโจทด้วยเรื่องประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ใช่ถูกโจทด้วยเรื่องไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ท่านต้องเดือดร้อน

๕. ท่านถูกโจทด้วยเมตตาจิต ไม่ใช่ถูกโจทด้วยมุ่งร้าย ท่านต้องเดือดร้อน.

คุณก่อนอุบาสิกา ภิกษุผู้ถูกโจทโดยธรรม ฟังถึงความเดือดร้อนด้วยอาการ ๕ นี้แล.

ผู้โจทที่ฟังมนสิการธรรม ๕ ประการ

[๕๑๐] พระอุบาสิกาทูลถามว่า ภิกษุผู้โจทที่ปรารถนาจะโจทผู้อื่น ฟังมนสิการธรรมเท่าไรไว้ในตน แล้วโจทผู้อื่น พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนอุบาสิกา ภิกษุผู้โจทที่ปรารถนาจะโจทผู้อื่น ฟังมนสิการธรรม ๕ อย่างไว้ในตน แล้วโจทผู้อื่น คือ :-

๑. ความการุญ
๒. ความหวังประโยชน์
๓. ความเอ็นดู
๔. ความออกจากอาบัติ
๕. ความทำวินัยเป็นเบื้องหน้า.

ดูก่อนอุบาลี ภิกษุผู้โจทก์ปรารถนาจะโจทก์ผู้อื่น ฟังมนสิการธรรม ๕
อย่างนี้ไว้ในตน แล้วโจทก์ผู้อื่น.

ผู้ถูกโจทก์ฟังตั้งอยู่ในธรรม ๒ ประการ

[๕๑๑] พระอุบาลีทูลถามว่า ก็ภิกษุผู้ถูกโจทก์ ฟังตั้งอยู่ในธรรม
เท่าไร พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนอุบาลี ภิกษุผู้ถูกโจทก์ ฟังตั้งอยู่
ในธรรม ๒ ประการ คือ ความจริง ๑ ความไม่ขุ่นเคือง ๑.

ปาติโมกขรูปนขันธกะ ที่ ๕ จบ

ในขันธกะนี้มี ๓๐ เรื่อง ๒ ภาณวาร

หัวข้อประจำขันธกะ

[๕๑๒] เรื่องปาปิกษุในอุโบสถ ถูกไล่ ๓ ครั้ง ไม่ออกไป ถูก
พระโมคคัลลานะขุดออก เรื่องอศจรรยในศาสนาของพระชินเจ้า ทรงเปรียบเทียบ
เทียบมหาสมุทร คือ อนุப்புพลิกขา. เปรียบด้วยมหาสมุทรอันลุ่มลึกโดยลำดับ
พระสาวกไม่ละเมิดสิกขาบท เปรียบด้วยมหาสมุทรตั้งอยู่ตามปกติไม่ล้นฝั่งสงฆ์
ย่อมขับไล่บุคคลทุกศีลออก เปรียบด้วยมหาสมุทรซัดซากศพขึ้นฝั่ง วรรณะ ๔
เหล่า บวชเป็นบรรพชิตแล้ว ละนามและโคตรเดิม ดูกแม่น้ำใหญ่ไหลไปสู่
มหาสมุทรแล้ว ละนามและโคตรเดิม ภิกษุเป็นอันมากปรินิพพาน เปรียบด้วย
น้ำไหลไปเต็มมหาสมุทร พระธรรมวินัยมีวิมุตติรสเดียว เปรียบด้วยมหา-
สมุทรมีรสเค็มรสเดียว พระธรรมวินัยมีรัตนะมาก เป็นที่อยู่ของพระอริยบุคคล

๘ จำพวก เปรียบด้วยมหาสมุทรเป็นที่อยู่ของหมู่มสัตว์ แล้วยังคุณในพระศาสนา ให้ดำรงอยู่ เรื่องงดปาติโมกข์ในวันอุโบสถ เรื่องพระฉัพพัคคีย์คิดว่า ใคร ๆ ไม่รู้เรา เรื่องภิกษุยกโทษก่อน.

เรื่องงดปาติโมกข์เป็นกรรม และไม่เป็นกรรม มีมูล ๑.

เรื่องงดปาติโมกข์เป็นกรรม และไม่เป็นกรรม มีมูล ๒.

เรื่องงดปาติโมกข์เป็นกรรม และไม่เป็นกรรม มีมูล ๓.

เรื่องงดปาติโมกข์เป็นกรรม และไม่เป็นกรรม มีมูล ๔.

เรื่องงดปาติโมกข์เป็นกรรม และไม่เป็นกรรม มีมูล ๕.

เรื่องงดปาติโมกข์เป็นกรรม และไม่เป็นกรรม มีมูล ๖.

เรื่องงดปาติโมกข์เป็นกรรม และไม่เป็นกรรม มีมูล ๗.

เรื่องงดปาติโมกข์เป็นกรรม และไม่เป็นกรรม มีมูล ๘.

เรื่องงดปาติโมกข์เป็นกรรม และไม่เป็นกรรม มีมูล ๙.

เรื่องงดปาติโมกข์เป็นกรรม และไม่เป็นกรรม มีมูล ๑๐.

เรื่องงดปาติโมกข์เพราะวิบัติ ๔ อย่าง คือ สิต อาจารย์ ทิฎฐิ และ อาชีวะ.

เรื่องงดปาติโมกข์ในส่วน ๕ คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส ปาจิตติย์ ปาฏิเทสนิยะ และทุกกฏ.

เรื่องงดปาติโมกข์ในส่วน ๖ มีวิธีอย่างนี้ คือ เพราะสิต อาจารย์ ทิฎฐิวิบัติ ที่มีภิกษุมิได้ทำและทำ.

เรื่องงดปาติโมกข์ในส่วน ๗ คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส ฤตถัจจย ปาจิตติย์ ปาฏิเทสนิยะ ทุกกฏ และทุพภาสิต.

เรื่องงดปาติโมกข์ เพราะศีล อาจารย์ ทิฏฐิ และอาชีวิวัตติ ที่ภิกษุ
มิได้ทำและทำ รวม ๘ อย่าง.

เรื่องงดปาติโมกข์มี ๕ วิธี คือ เพราะศีล อาจารย์ ทิฏฐิ ที่ภิกษุมิ
ได้ทำและทั้งทำและไม่ทำ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแก่ผู้รู้ตามเป็นจริงอย่างนี้.

จงทราบการงดปาติโมกข์ ๑๐ อย่าง คือ ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก ๑
กถาปรารภภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิกยังค้างอยู่ ๑ ภิกษุบอกลาสิกขา ๑ กถา
ปรารภภิกษุผู้บอกลาสิกขายังค้างอยู่ ๑ ภิกษุร่วมสามัคคี ๑ กถาค้านสามัคคี ๑
ค้านสามัคคีที่ค้าง ๑ มีผู้ได้เห็น ได้ยิน และรังเกียจด้วยศีลวิวัตติ ๑ ด้วย
อาจารย์ ๑ ด้วยทิฏฐิวิวัตติ ๑.

เรื่องภิกษุเห็นภิกษุเอง ภิกษุอื่นบอกภิกษุนั้น หรือภิกษุผู้ต้องอาบัติ
ปาราชิกนั้น บอกความจริงแก่ภิกษุนั้น ภิกษุนั้นงดปาติโมกข์.

เรื่องบริษัทเลิกระชุม เพราะอันตราย ๑๐ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ
พระราชา โจร ไฟ น้ำ มนุษย์ อมนุษย์ สัตว์ร้าย สัตว์เลื้อยคลาน ชีวิต
พรหมจรรย์ จงทราบการงดปาติโมกข์ที่เป็นธรรม และไม่เป็นธรรมตามแนว
ทาง.

เรื่องโจทโดยกาลอันควร โจทด้วยเรื่องจริง โจทด้วยเรื่องเป็นประ-
โยชน์จักได้ฝึกฝาย จักมีความทะเลาะเป็นต้น ผู้เป็นโจทก์มีกาย วาจา บริสุทธ^๕
มีเมตตาจิต เป็นพหูสูต รู้ปาติโมกข์ทั้งสอง.

เรื่องภิกษุโจทโดยกาลอันควร ด้วยเรื่องจริง ด้วยคำสุภาพ ด้วยเรื่อง
เป็น ประโยชน์ ด้วยเมตตาจิต.

เรื่องภิกษุเคียดรื้อน โดยอธรรม พึงบรรเทาเหมือนอย่างนั้น.

เรื่องภิกษุผู้โจทก์และถูกโจทก์เป็นกรรม ฟังบรรเทาความเดือดร้อน
เรื่องพระสัมพุทธทรงประกาศข้อปฏิบัติสำหรับภิกษุผู้ถูกโจทก์ไว้ ๕ อย่าง คือ
ความการุญ ความหวังประโยชน์ ความเอ็นดู ความออกจากอาบัติ ความทำ
วินัยเป็นเบื้องต้น.

เรื่องทั้งอยู่ในความสัตย์และความไม่ขุ่นเคือง นี้เป็นกรรมดาของ
จำเลยแล.

หัวข้อประจำชั้นชกะ จบ

ปาฏิโมกข์กฎปรนัษนชกวรรณา

วินิจฉัยในปาฏิโมกข์กฎปรนัษนชกะ ฟังทราบดังนี้:-

บพว่า **นหุทิมุขิยา รตุติยา** มีความว่า ราตรีปรากฏเหมือน
มีหน้าอันเอิบอิ่ม ในเวลาอรุณขึ้นแล้ว ด้วยเหตุนั้น พระอุบาลีเถระจึงกล่าว
ว่า ราตรีมีหน้าขึ้น.

บพว่า **อนโตปุตี** มีความว่า ผู้เสียข้างใน โดยมีความเสียเพราะ
กิเลส ในภายในจิตสันดานเป็นสภาพ.

บพว่า **อวสุตฺต** มีความว่า ผู้ชุ่มแล้วด้วยอำนาจแห่งความรุ่มแห่ง
กิเลส.

บพว่า **กสมฺพุชาต** มีความว่า ชื่อว่าผู้เศร้าหมอง เพราะเป็นผู้มี
โทษเกลื่อนกลาด.

ด้วยคำว่า ยาว พาหาคณาปี นาม พระผู้มีพระภาคเจ้าทรง
แสดงพระประสงค์ว่า จริงอยู่ โมฆบุรุษนั้น พอได้ฟังคำว่า อานนท์ บริษัท
ไม่บริสุทธ์แล้ว ฟังหลีกไปเสียก็มี, โมฆบุรุษนั้นไม่หลีกไปด้วยคำอย่างนั้น
จักมาเพียงจับแขนเท่านั้น. ความมานี้ น่าอัศจรรย์.

ชื่อว่า น อายตเคนว ปปาโต โหติ มีความว่า มหาสมุท
เป็นของลึกโตรกแต่แรกหามีได้ คือ เป็นของลึกโดยลำดับ.

ชื่อว่า จิตฺตมฺโอม เวลฺล นาทิวตฺตติ มีความว่า มหาสมุทไม่ล้น
ฝั่ง คือคั่นแดนเป็นที่ลงและขึ้นแห่งคลื่นทั้งหลาย.

สองบทว่า ตีร วาเหติ มีความว่า คลื่นย่อมพัดขึ้นฝั่ง คือซัด
ขึ้นบก.

บทว่า อญฺญาปฏิวะโร ได้แก่ ความตรัสรู้พระอรหัต.

คำว่า จฺนุณฺมตฺตวสฺสตี นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายเอาเนื้อ
ความนี้ว่า เมื่อต้องอาบัติแล้วปกปิดไว้ ชื่อว่าต้องอาบัติใหม่อื่น.

คำว่า วิวัญฺจ นาทิวสฺสตี นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายเอาเนื้อ
ความนี้ว่า ต้องอาบัติแล้วเปิดเผยเสีย ชื่อว่าไม่ต้องอาบัติอื่น.

[ว่าด้วยการงดปาฏิโมกข์]

วินิจฉัยในชื่อว่า ฐปีตฺ โหติ ปาฏิโมกฺขํ นี้ ฟังทราบดังนี้:-

ปาฏิโมกข์ที่เป็นอังกก่อนหรือภายหลังก็มี ที่ไม่เป็นอังกก่อนหรือ
ภายหลังก็มี, แต่ปาฏิโมกข์ทั้งคินเขตเท่านั้น จึงเป็นอังก; เพราะฉะนั้น
ปาฏิโมกข์อันสงฆ์พึงงดเพียงที่สวด เร อักษรในคำนี้ว่า สุณาตุ เม ภาณเต
สงฺโฆ อชฺชุปฺสโต ปณฺณรโส ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกฺลํ, สงฺโฆ
อุโปสฺถ กเรยฺย นี้แล ชื่อว่าเขต. แต่ครั้งสวด ย อักษรแล้ว จึงงด
ชื่อว่างดภายหลัง.

เมื่อคำว่า **สุณาตุ เม** ยังไม่ทันได้เริ่ม เมื่อคนเสีย เป็นอังกคก่อน.

ชื่อว่า **อมุลิกาย ทิฏฐิวิปตฺติยา ปาฏิโมกข์ ฐเปติ** ออกตาย

มีความว่า วิบัตินั้น จะเป็นการที่บุคคลนั้น ทำแล้วหรือมิได้ทำก็ตามที่, ความสำคัญของภิกษุผู้งดปาฏิโมกข์ ย่อมเป็นของไม่มีมูล ด้วยอำนาจแห่งวิบัติที่ไม่มีมูล.

คำว่า **กตาทตาย** อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสรวมทั้ง ๒ อย่าง ทั้งที่ ทำ ทั้งที่ไม่ทำ.

ชื่อว่า **ธมฺมิกิ สามคฺติ น อุเปติ** มีความว่า เมื่อสังฆกรรม อันสงฆ์กระทำอยู่ ภิกษุไม่มา ไม่มอบฉันทะ และอยู่พร้อมหน้า คัดค้าน เพราะความเป็นผู้ประสงค์จะยังกรรมให้กำเริบ, ด้วยเหตุนี้เธอต้องทุกกฎ. ปาฏิโมกข์ของภิกษุผู้มีอาบัติติดตัวนั้นแล ย่อมเป็นอังกค ด้วยประการฉะนี้.

บทว่า **ปจฺจาทิยติ** มีความว่า ย่อมกลับถือว่า กรรมต้องทำใหม่. เพราะการรื้อนั้น เธอย่อมต้องปาจิตตีย์. ปาฏิโมกข์ของภิกษุผู้มีอาบัติติดตัวเมื่อนั้นแล ย่อมเป็นอังกค ด้วยประการฉะนี้.

ในคำว่า **เยหิ อากาเรหิ เยหิ ลิงฺเกหิ เยหิ นิमितฺเตหิ** นี้พึงทราบ เครื่องหมายผู้มีอาการเป็นต้น ในองค์ทั้งหลายมีขมรรคกับมรรคให้จดกันเป็นต้น.

วัตถุที่ให้เห็นแล้ว และวัตถุที่ได้ฟังแล้ว ในคำว่า **เตน ทิฏฺฐเณ** **เตน** **สุเตน** **ตาย** **ปริสฺสุกาย** นี้ มาแล้วในพระบาลีนั่นเอง

ก็ถ้าว่า ภิกษุพึงยังความรังเกียจให้เกิดขึ้น เพราะวัตถุที่ให้เห็นและได้ฟังแล้วเหล่านั้นไซ้, คำว่า ด้วยความรังเกียจนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายเอาความรังเกียจนั้น.

[ว่าด้วยองค์แห่งการฉวยอริกรรม]

ภิกษุผู้ประสงค์จะชำระพระศาสนาให้หมดจด จึงฉวยอริกรรมใด ด้วย
ตน, อริกรรมนั้น พระอุบาลีเถระเรียกว่า อตุตาทาน ในคำว่า อตุตาทาน
อาทาตุกาเมน.

กาลนี้ คือ ราชภัย โจรภัย ทูพภิกขภัย กาลที่ฝนเปียกชุ่ม เป็น
สมัยมิใช่กาล ในคำว่า อกาโล อิม อตุตาทาน อาทาตุ นี้ กาลพึง
เห็นแพกกัน.

ชื่อว่า อญฺ์ อิทํ อตุตาทาน มีความว่า อริกรรมนี้ไม่มี, อธิบาย
ว่า ถ้าว่า ภิกษุเมื่อพิจารณาทราบอย่างนี้ว่า อธรรม เราถือว่า เป็นธรรม,
หรือว่า ธรรม เราถือว่า เป็นอธรรม หรือว่ามีชีวิตนี้ เราถือว่า วินัย,
วินัย เราถือว่า มิใช่วินัย, หรือว่าบุคคลทุกศีล เราถือว่า บุคคลมีศีล หรือ
ว่า บุคคลมีศีล เราถือว่า บุคคลทุกศีล. อริกรรมที่จริง พึงทราบโดยปริยาย
อันแพกกัน.

อริกรรมใด เป็นไปเพื่ออันตรายแห่งชีวิต หรือเพื่ออันตรายแก่
พรหมจรรย์ อริกรรมนี้ชื่อว่าไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ในคำว่า อนตุต-
สญฺ์ อิทํ อตุตาทาน นี้. อริกรรมที่แพก (จากนั้น) ชื่อว่าประกอบ
ด้วยประโยชน์.

ชื่อว่า น ลภิสฺสามิ สหฺทิฏฺเฐ สหฺภุเต ภิกฺขุ มีความว่าจริง
อยู่ ในกาลบางคราว ภิกษุทั้งหลายผู้สนับสนุนฝ่ายของตนเห็นปานนั้น ย่อม
เป็นผู้อันเธอไม่อาจที่จะได้ ในเพราะภัยมีราชภัยเป็นต้น. พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงหมายเอาความไม่ได้นั้น จึงตรัสว่า เราจักไม่ได้. แต่ในกาลบางคราว
ภิกษุทั้งหลายเห็นปานนั้น เป็นผู้อันเธออาจที่จะได้ เพราะเป็นความปลอดภัย

และมีภิกษาคีเป็นต้น. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงหมายเอาความได้นั้น จึงตรัสว่า เราจักได้.

ชื่อว่า ภวิสฺสูติ สฺงฺมฺสูต ตฺโตนินฺทนนฺ ภณฺณนนฺ มีความว่า ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแค้นแค้น ความวิวาท และความแตกแห่งสงฆ์ จักมีแก่สงฆ์ เหมือนมีแก่พวกภิกษุชาวกรุงโกสัมพี.

ชื่อว่า ปจฺจนปิ อวิปฺปฏิสฺสารกฺรฺ ภวิสฺสูติ มีความว่า ความหวนระลึกถึงอภิกษุณฺนน ในภายหลัง ไม่ทำความเดือดร้อนให้เหมือนความหวนระลึกของพระมหากัสสปเถระ ผู้ทำปญฺจสตฺติกสังคิตฺตํขมฺชีสุภทฺทภิกษุผู้บวชเมื่อแก่, และเหมือนความหวนระลึกของท่านพระยสเสผู้ทำสตฺติกสังคิตฺตํขมฺชีภิกษุหมื่นรูป เพราะอภิกษุณฺนนมีวัฏฏ ๑๐, และเหมือนความหวนระลึกของพระโมคคัลลิตฺตบุตรตสเถระผู้ทำสทฺสสังคิตฺตํขมฺชีภิกษุ ๖ หมื่นรูป ไม่ทำความเดือดร้อนให้ในภายหลังฉะนั้น. ทั้งอภิกษุณฺนนที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างนั้น อันภิกษุโจทแล้ว ย่อมเป็นไป เพื่อความที่พระศาสนาเป็นของมีสิริเพียงดังดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ อันปราศจากโทษเครื่องเศร้าหมอง

[ว่าด้วยธรรมที่โจทก์พึงตรวจดูในตน]

วินิจฉัยในคำว่า อจฺฉิตฺตุน อปฺปฏิมฺเสน เป็นอาทิ พึงทราบ ดังนี้ :-

บรรดาภคฺคหัตถ์และบรรพชิตทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่ง เป็นผู้อันบุคคลใดประหารแล้วก็ดี แพทยกรรมทั้งหลาย มีการฝ่าฝืนเป็นต้น อันบุคคลใดทำแล้ว แก่ภคฺคหัตถ์ทั้งหลายก็ดี กายสมาจารของบุคคลนั้น เป็นช่องทะลุ เหมือนใบตาลที่ปลวกกิน และชื่อว่ามิโทษที่ควรสอดส่อง เพราะเป็นช่องที่จะพึงอาจเพื่อลุบล่าได้ คือเพื่อจับคร่าในทีใดทีหนึ่งได้. กายสมาจารที่แปลกกัน พึงทราบว่ามีช่องทะลุ ไม่มีโทษที่ควรสอดส่อง.

ส่วนวชิสมาจาร ย่อมเป็นช่องทะเล และมีโทษควรสอดส่อง เพราะ พุดปด พุดเสียดแทง พุดต่อเสียด และโจทอาบัติไม่มีมูลเป็นต้น. วชิสมาจาร ที่แผกกัน ฟังทราบว่ามีช่องทะเล และไม่มีโทษที่ควรสอดส่อง.

ชื่อว่า เมตฺตํ นฺ โข เม จิตฺตํ มีความว่า จิตของเรามีเมตตา ตัดกังวล ถึงทับแล้วด้วยความใส่ใจก็มีภูฐานภาวณา.

บทว่า อนาฆาตํ ได้แก่เว้นจากอาฆาต. อธิบายว่า ปราศจากอาฆาต ด้วยอำนาจแห่งความข่มไว้.

ชื่อว่า อิํ ปน อาวุโส กตฺถ วุตฺตํ ภควตา มีความว่า สิกขา บทนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้วที่เมืองไหน ?

[ว่าด้วยธรรมที่โจทก์ฟังตั้งในตน]

วินิจฉัยในคำว่า กาเลน วุขามิ เป็นอาทิ ฟังทราบดังนี้ :-

ภิกษุรูปหนึ่ง เมื่อยังบุคคลผู้หนึ่งให้ทำโอกาสแล้วจึงโจท ชื่อว่ากล่าว โดยกาล เมื่อโจทในท่ามกลางสงฆ์ ท่ามกลางคณะ โรงสลาทข้าวต้ม โรงวัดก ทางที่เกี่ยวภิกษาและโรงฉันเป็นต้นก็ดี ในขณะที่อุปฐากทั้งหลายปวารณาก็ดี ชื่อว่า กล่าวโดยมิใช่กาล.

เมื่อกล่าวด้วยคำจริง ชื่อว่า กล่าวด้วยคำแท้.

เมื่อกล่าวว่ามีผู้เจริญ แนะนำท่านผู้ใหญ่ แนะนำท่านผู้เกี่ยวข้องใน บริษัท แนะนำท่านผู้ถือบังสกุล แนะนำท่านธรรมกถึก นี้สมควรแก่ท่าน ชื่อว่า กล่าวด้วยคำหยาบ.

แต่เมื่อกล่าวให้เป็นถ้อยคำอิงอาศัยเหตุว่า ผู้เจริญ ท่านเป็นผู้ใหญ่ ท่านเป็นผู้เกี่ยวข้องในบริษัท ท่านเป็นผู้ถือบังสกุล ท่านเป็นธรรมกถึก นี้ สมควรแก่พวกท่าน ชื่อว่า กล่าวด้วยถ้อยคำไพเราะ.

เมื่อกล่าวให้เป็นถ้อยคำอิงอาศัยเหตุ ชื่อว่า กล่าวด้วยถ้อยคำประกอบ
ด้วยประโยชน์.

ชื่อว่า เมตตจิตฺโต วุทฺขามิ โน โทสนุตฺโร มีความว่า เรา
จักเข้าไปตั้งเมตตาคิดกล่าว จักไม่เป็นผู้มีจิตประทุษร้ายกล่าว.

[ว่าด้วยธรรมที่โจทก์พึงพิจารณาในตน]

สองบทว่า อหฺมตฺตํ มนสิกริตฺวา ได้แก่ พึงยังความคิดของตน
ให้เกิดขึ้น.

บทว่า การุณฺยตฺตา นั้น ได้แก่ ความมีกรุณา.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงกรุณาและธรรมเป็นส่วนเบื้องต้นแห่ง
กรุณา ด้วยความมีกรุณานี้.

ความใฝ่หาประโยชน์ ชื่อว่า ความเป็นผู้แสวงประโยชน์.

ความประกอบพร้อมด้วยประโยชน์เกื้อกูลนั้น ชื่อว่า ความเป็นผู้
อนุเคราะห์.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงเมตตาและธรรมเป็นส่วนเบื้องต้นแห่ง
เมตตา ด้วยความเป็นผู้แสวงประโยชน์ และความเป็นผู้อนุเคราะห์แม้ทั้ง ๒.

การให้ออกเสียจากอาบัติแล้ว ให้ตั้งอยู่ในส่วนแห่งผู้หมดจด ชื่อว่า
ความออกจากอาบัติ.

การที่ฟุ้งคิดแล้วให้จำเลยให้การ อ้างเอาคำปฏิญญา ทำกรรมตามที่
ปฏิญญาอย่างไร ชื่อว่า ความเป็นผู้ทำพระวินัยให้เป็นที่เคารพ

ชื่อว่า อิม ปญฺจ ธมฺมุเม มีความว่า ธรรมเหล่านี้ใด ที่เรากล่าวแล้ว
โดยนัยมีคำว่า การุณฺยตฺตา เป็นต้น, ภิกษุผู้โจทก์ พึงพิจารณาธรรมทั้ง ๕
เหล่านั้น ภายในตนแล้ว จึงโจทก์ผู้อื่น ฉะนั้นแล.

[ว่าด้วยกรรมของจำเลย]

ชื่อว่า **สจเจ จ อกุเป จ** มีความว่า จำเลยพึงตั้งอยู่ในคำจริง และในความเป็นผู้ไม่โกรธ. จริงอยู่ จำเลยต้องให้การตามจริง และต้องไม่ทำอาการโกรธเคือง. อธิบายว่า ไม่พึงโกรธด้วยตนเอง ไม่พึงกระทบกระทั่งผู้อื่น.

คำที่เหลือในที่ทั้งปวง ตื่นทั้งนั้น ฉะนั้นแล.

ปาฏิโมกข์รูปนักษัตรกวรรณา จบ

ภิกขุณีชั้นธกะ

เรื่องพระนางมหาปชาบดีโคตมี

[๕๑๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโคร-
ธาราม เขตกรุงกบิลพัสดุ์ ในสักกชนบท ครั้งนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมี
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้น แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ขอประทานวโรกาส พระพุทธเจ้าข้า
ขอสตรีพึงได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคต
ประกาศแล้ว.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสห้ามว่า อย่าเลย โคตมี เธออย่าชอบใจ การที่
สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย.

แม่ครั้งที่สอง...

แม่ครั้งที่สาม พระนางมหาปชาบดีโคตมี ได้กราบทูลพระผู้มีพระ-
ภาคเจ้าว่า ขอประทานวโรกาส พระพุทธเจ้าข้า ขอสตรีพึงได้ออกจากเรือน
บวชเป็นบรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสห้ามว่า อย่าเลย โคตมี เธออย่าชอบใจ การ
ที่สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย.

ครั้งนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมี ทรงน้อยพระทัยว่า พระผู้มี
พระภาคเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในพระ-
ธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว มีทุกข์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วย
น้ำพระเนตร ทรงกั้นแสง พลังถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ทำประทักษิณ
เสด็จกลับไป.

[๕๑๔] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในกรุงกบิลพัสดุ์ ตาม พระพุทธานุชากริรมย์ แล้วเสด็จหลีกจาริกทางพระนครเวสาลี เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงพระนครเวสาลี ข่าว่า พระองค์ประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลาปามหาวัน เขต พระนครเวสาลีนั้น.

ครั้งนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมีให้ปลงพระเกสา ทรงพระภูษา ย้อมฝาด พร้อมด้วยนางสาวกนิมากด้วยกัน เสด็จหลีกไปทางพระนครเวสาลี เสด็จถึงเมืองเวสาลี กุฎาคารศาลาปามหาวัน โดยลำดับ เวลานั้นพระนางมี พระบาททั้งสองพอง มีพระวรกายเกลือกกิ้วด้วยธุลี มีทุกข์ เสียพระทัย มี พระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ได้ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ซุ้มพระทวาร ภายนอก.

ท่านพระอานนทได้เห็นพระนางมหาปชาบดีโคตมี มีพระบาททั้งสอง พอง มีพระวรกายเกลือกกิ้วด้วยธุลี มีทุกข์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นอง ด้วยน้ำพระเนตร ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ซุ้มพระทวารภายนอก ครั้นแล้วได้ ถามว่า คุณก่อนโคตมี เพราะเหตุไร พระนางจึงมีพระบาททั้งสองพอง มี พระวรกายเกลือกกิ้วด้วยธุลี มีทุกข์ เสียพระทัย มีพระพักตร์ชุ่มด้วยน้ำ พระเนตร ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ซุ้มพระทวารภายนอก.

พระนางตอบว่า พระอานนทเจ้าข้า เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรง อนุญาตให้สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่พระศาสด ประสาทแล้ว .

พระอานนทกล่าวว่า คุณก่อนโคตมี ถ้าเช่นนั้น พระนางจงรออยู่ที่นี้ แหละสักกรูหนึ่ง จนกว่าอาตมาจะทูลขอพระผู้มีพระภาคเจ้าให้สตรีออกจากเรือน บวชเป็นบรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่พระศาสดาประกาศแล้ว .

[๕๑๕] ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า พระนางมหาปชาบดีโคตมีนั้น มีพระบาททั้งสองพอง มีพระวรกายเกลือกกั้วด้วยฐติ มีทุกข์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ซุ้มพระทวารภายนอก ด้วยน้อยพระทัยว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ขอประทานวโรกาส ขอสตรีพึงได้การออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสห้ามว่า อย่าเลย อานนท์ เธออย่าชอบใจ การที่สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย
แม้ครั้งที่สอง ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ขอประทานวโรกาส ขอสตรีพึงได้การออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสห้ามว่า อย่าเลย อานนท์ เธออย่าชอบใจ การที่สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย.
แม้ครั้งที่สาม ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ขอประทานวโรกาส ขอสตรีพึงได้การออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสห้ามว่า อย่าเลย อานนท์ เธออย่าชอบใจ การที่สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย.

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์คิดว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศ

แล้ว โฉนหนอ เราพึงทูลขอพระผู้มีพระภาคเจ้าให้สตรีออกจากเรือนบวชเป็น
บรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว โดยปริยายสักอย่างหนึ่ง
จึงทูลถามว่า พระพุทธเจ้าข้า สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในพระ
ธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ควรหรือไม่เพื่อให้แจ้งแม่ซึ่งโศดา-
ปัตติผล สกิทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตผล.

พ. คู่ก่อนอนันท์ สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในธรรม
วินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ควรเพื่อให้แจ้งแม่ซึ่งโศดาปัตติผล สกิทาคามีผล
อนาคามีผล หรืออรหัตผล.

อ. พระพุทธเจ้าข้า ถ้าสตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ใน
พระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ควรเพื่อให้แจ้งแม่ซึ่งโศดาปัตติผล
สกิทาคามีผล อนาคามีผล อรหัตผลได้ พระพุทธเจ้าข้า พระนางมหาปชาบดี
โคตมี พระมาตุจฉาของพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงมีอุปการะมาก ทรงประคับ
ประคอง เลี้ยงดู ทรงถวายจีวรธารา เมื่อพระชนนีสวรรคต ได้ให้พระผู้มี
พระภาคเจ้าเสวยจีวรธารา ขอประทานวโรกาส ขอสตรีพึงได้การออกจากเรื่อ
นบวชเป็นบรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว พระพุทธเจ้าข้า

ครุธรรม ๘ ประการ

[๕๑๖] พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า คู่ก่อนอนันท์ ถ้าพระนาง
มหาปชาบดีโคตมี ยอมรับครุธรรม ๘ ประการ ซ้อนั้นแหละ จงเป็นอุปสัมปทา
ของพระนาง คือ:-

๑. ภิกษุณีอุปสมบทแล้ว ๑๐๐ ปี ต้องกราบไหว้ ลูกรับ ทำอัญชลี
กรรม สามีจิกรรม แก่ภิกษุที่อุปสมบทในวันนั้น ธรรมแม่นี้ ภิกษุณีต้อง
สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

๒. ภิกษุณีไม่พึงอยู่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

๓. ภิกษุณีต้องหวังธรรม ๒ ประการ คือ ถามวันอุโบสถ ๑ เข้าไปฟังคำสั่งสอน ๑ จากภิกษุสงฆ์ทุกกึ่งเดือน ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

๔. ภิกษุณีอยู่จำพรรษาแล้ว ต้องพิจารณาในสงฆ์สองฝ่าย โดยสถานทั้ง ๓ คือ โดยได้เห็น โดยได้ยิน หรือโดยรังเกียจ ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

๕. ภิกษุณีต้องธรรมที่หนักแล้ว ต้องประพฤติกุศลมานัตในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

๖. ภิกษุณีต้องแสวงหาอุปสัมปทาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย เพื่อศึกษาผู้มีสิกขาอันศึกษาแล้วในธรรม ๖ ประการครบ ๒ ปีแล้ว ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

๗. ภิกษุณีไม่พึงค่า บริภายภิกษุ โดยปริยายอย่างใดอย่างหนึ่ง ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

๘. ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ปิดทางไม่ให้ภิกษุณีทั้งหลายสอนภิกษุ เปิดทางให้ภิกษุทั้งหลายสอนภิกษุณี ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

ดูก่อนอานนท์ ก็ถ้าพระนางมหาปชาบดีโคตมี ยอมรับครุธรรม ๘ ประการนี้ ชื่อนั้นแหละจงเป็นอุปสัมปทาของพระนาง.

[๕๑๗] ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เรียนครุธรรม ๘ ประการ ในสำนักพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วเข้าไปหาพระนางมหาปชาบดีโคตมี ซึ่งแจ้งว่า

พระนางโคตมี ถ้าพระนางยอมรับกรรม ๘ ประการ ข้อนั้นแหละจักเป็นอุปสัมปทาของพระนาง คือ:-

๑. ภิกษุณีอุปสมบทแล้ว ๑๐๐ ปี ต้องกราบไหว้ ถูกรับ ทำอัญชติกรรม สามิจกรรม แก่ภิกษุที่อุปสมบทในวันนั้น ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

๒. ภิกษุณีไม่พึงอยู่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

๓. ภิกษุณีต้องหวังกรรม ๒ ประการ คือ ถามวันอุโบสถ ๑ เข้าไปฟังคำสั่งสอน ๑ จากภิกษุสงฆ์ทุกกึ่งเดือน ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

๔. ภิกษุณีอยู่จำพรรษาแล้ว ต้องปวารณาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย โดยสถานทั้ง ๓ คือ โดยได้เห็น โดยได้ยิน หรือโดยรังเกียจ ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

๕. ภิกษุณีต้องกรรมทำหนักแล้ว ต้องประพฤติกัมมานัตในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

๖. ภิกษุณีต้องแสวงหาอุปสัมปทาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย เพื่อศึกษามาจากผู้มีสิกขาอันศึกษาแล้วในกรรม ๖ ประการ ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

๗. ภิกษุณีไม่พึงด่า บริภาษ ภิกษุโดยปริยายอย่างใดอย่างหนึ่ง ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

๘. ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ปิดทางไม่ให้ภิกษุณีทั้งหลายสอนภิกษุ
เปิดทางให้ภิกษุทั้งหลายสอนภิกษุณี ธรรมเนียมนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ
นับถือ บูชา ไม่ละเมิดตลอดชีวิต.

พระนางโคตมี ถ้าพระนางยอมรับภรรษณ ๘ ประการนี้ ข้อนั้นแหละ
จักเป็นอุปสัมปทาของพระนาง.

พระนางมหาปชาบดีโคตมีกล่าวว่า ข้าแต่ท่านพระอานนท์ ดิฉันยอมรับ
ภรรษณ ๘ ประการนี้ ไม่ละเมิดตลอดชีวิต เปรียบเหมือนหญิงสาว หรือ
ชายหนุ่มที่ชอบแต่งกาย อาบน้ำสระเกล้าแล้ว ได้พวงอุบล พวงมะลิ หรือ
พวงลำควนแล้ว ฟังประกาศรับด้วยมือทั้งสอง ตั้งไว้เหนือเศียรเกล้าฉะนั้น.

พรหมจรรย์ไม่ตั้งอยู่นาน

[๕๑๘] ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวาย
บังคม นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า พระนาง
มหาปชาบดีโคตมี ยอมรับภรรษณ ๘ ประการแล้ว พระมาตุจฉาของพระผู้มี
พระภาคเจ้า อุปสมบทแล้ว.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนอานนท์ ก็ถ้าสตรีจักไม่ได้ออกจาก
เรือนบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว พรหมจรรย์จัก
ตั้งอยู่ได้นาน สัทธรรมจะพึงตั้งอยู่ได้ตลอดพันปี ก็เพราะสตรีออกจากเรือนบวช
เป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว บัดนี้ พรหมจรรย์จักไม่ตั้งอยู่
ได้นาน สัทธรรมจักตั้งอยู่ได้เพียง ๕๐๐ ปีเท่านั้น คุณก่อนอานนท์ สตรีได้
ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยใด ธรรมวินัยนั้นเป็นพรหมจรรย์
ไม่ตั้งอยู่ได้นาน เปรียบเหมือนตระกูลเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่มีหญิงมาก มีชายน้อย
ตระกูลเหล่านั้นถูกพวกโจรผู้ลักทรัพย์กำจัดได้ง่าย อีกประการหนึ่ง เปรียบ

เหมือนนอนขอกที่ลงในนาข้าวสาธิตที่สมบูรณ นาข้าวสาธิตนั้นไม่ตั้งอยู่ได้นาน
อีกประการหนึ่ง เปรียบเหมือนเพลิงที่ลงในไร่อ้อยที่สมบูรณ ไร่อ้อยนั้นไม่
ตั้งอยู่ได้นาน คุณอนอนนท บุษกัณฑ์ทำนบแห่งสระใหญ่ไว้ก่อน เพื่อไม่ให้
น้ำไหลไป แม้นั้นใด เราบัญญัติกรรม ๘ ประการแก่งิกษุณี เพื่อไม่ให้
กิกษุณีละเมิดตลอดชีวิต ฉะนั้นเหมือนกัน

กรรม ๘ ประการของกิกษุณี จบ

พุทธานุญาติให้อุปสมบทกิกษุณี

[๕๑๕] ครั้งนั้น พระมหาปชาบดีโคตมีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า
ถวายบังคม ได้ยื่น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า
หม่อมฉันจะปฏิบัติในนางสาภิยานีพวกนี้อย่างไร.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้พระนางมหาปชาบดีโคตมี
เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญว่าเริง ด้วยธรรมิกถาแล้ว ที่นั้นพระนางปชา-
บดีโคตมีผู้อันพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ
ว่าเริง ด้วยธรรมิกถาแล้ว จึงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ทำประทักษิณ
กลับไป.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุ เป็นค้ำมูถ
นั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะกิกษุทั้งหลายว่า

คุณอนกิกษุทั้งหลาย เรานุญาติให้กิกษุทั้งหลายอุปสมบทกิกษุณี.

[๕๒๐] ครั้งนั้น กิกษุณีเหล่านั้นได้กล่าวกะพระมหาปชาบดีโคตมีว่า
พระแม่เจ้ายังไม่ได้อุปสมบท แต่พวกดิฉันอุปสมบทแล้ว เพราะพระผู้มีพระ-
ภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้อย่างนี้ว่า กิกษุทั้งหลายพึงให้อุปสมบทกิกษุณี ลำดับนั้น
พระมหาปชาบดีโคตมีเข้าไปหาท่านพระอนนท อภิวัตแล้วได้ยื่น ณ ที่ควร

ส่วนข้างหนึ่ง แล้วกล่าวว่า ท่านพระอานนท์ ภิกษุทั้งหลายนี้พูดกะดิฉัน
อย่างนี้ว่า พระแม่เจ้ายังไม่ได้อุปสมบท แต่พวกดิฉันอุปสมบทแล้ว เพราะ
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้อย่างนี้ว่า ภิกษุทั้งหลายพึงให้อุปสมบทภิกษุณี
ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า พระมหาปชาบดีโคตมี
กล่าวอย่างนี้ว่า ท่านพระอานนท์ ภิกษุณีพวกนี้พูดกะดิฉันอย่างนี้ว่า พระแม่-
เจ้ายังไม่ได้อุปสมบท แต่พวกดิฉันอุปสมบทแล้ว เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงบัญญัติไว้อย่างนี้ว่า ภิกษุทั้งหลายพึงให้อุปสมบทภิกษุณี พระผู้มีพระภาค-
เจ้าตรัสว่า ก่อนอานนท์ พระมหาปชาบดีโคตมี รับครุธรรม ๘ ประการ
แล้วในกาลใด พระนางชื่อว่าอุปสมบทแล้วในกาลนั้นทีเดียว.

ทูลขอพร

[๕๒๑] ครั้งนั้น พระมหาปชาบดีโคตมี เข้าไปหาท่านพระอานนท์
อภิวาท ได้ยิน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกล่าวว่า ท่านพระอานนท์ ดิฉันจะ
ทูลขอพรอย่างหนึ่งกะพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ขอประทานพระวโรกาส พระพุทธ
เจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า พึงทรงอนุญาตการกราบไหว้ การลูกรับ การทำ
อัญชลีกรรม สามิจิกรรม แก่ภิกษุและภิกษุณี ตามลำดับผู้แก่

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคม
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า พระมหาปชา-
บดีโคตมีกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านพระอานนท์ ดิฉันจะขอพรอย่างหนึ่งกะพระผู้มี
พระภาคเจ้าว่า ขอประทานพระวโรกาส พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงอนุญาตการกราบไหว้ การลูกรับ การทำอัญชลีกรรม สามิจิกรรม แก่ภิกษุ
และภิกษุณี ตามลำดับผู้แก่.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนอนนทฺ์ ข้อที่ตถาคตจะอนุญาตการกราบไหว้ การลูกรับ การทำอัญชลีกรรม สามิจิกรรม แก่มาตุคามนั้น มิใช่ฐานะ มิใช่โอกาส เพราะพวกอัญญเดียรถีย์ที่มีกรรมอันกล่าวไม่ติแล้วเหล่านี้ ยังไม่กระทำการกราบไหว้ การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรม แก่มาตุคาม ก็ไหนเล่าตถาคตจักอนุญาตการกราบไหว้ การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรม แก่มาตุคาม.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงทำการกราบไหว้ การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรม แก่มาตุคาม รูปใดทำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ทูลถามถึงสิกขาบท

[๕๒๒] ครั้งนั้น พระมหาปชาบดีโคตมีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคม ได้ยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า สิกขาบทของภิกษุณีเหล่านั้นใด ที่ทั่วถึงภิกษุ พวกหม่อมฉันจะปฏิบัติในสิกขาบทเหล่านั้นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนโคตมี สิกขาบทของภิกษุณีเหล่านั้นใด ที่ทั่วถึงภิกษุ พวกเธอจงศึกษาในสิกขาบทเหล่านั้น คุณภิกษุทั้งหลาย ศึกษาอยู่ ฉะนั้น .

ม. พระพุทธเจ้าข้า ก็สิกขาบทของภิกษุณีเหล่านั้นใด ที่ไม่ทั่วถึงภิกษุ พวกหม่อมฉันจะปฏิบัติในสิกขาบทเหล่านั้น อย่างไร พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนโคตมี สิกขาบทของภิกษุณีเหล่านั้นใด ที่ไม่ทั่วถึงภิกษุ พวกเธอจงศึกษาในสิกขาบทเหล่านั้น ตามที่เราบัญญัติไว้แล้ว.

ลักษณะวินิจัยพระกรรมวินัย

[๕๒๓] ครั้งนั้น พระมหาปชาบดีโคตมี เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคม ได้ยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า ขอประทานวโรกาส พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าโปรดแสดงธรรมโดยย่อ ที่หม่อมฉัน ฟังธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว เป็นผู้เดียวจะฟังหลักออก ไม่ประมาท มีความเพียร มีตนส่งไปอยู่.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนโคตมี เธอพึงรู้ธรรมเหล่านี้ว่า ธรรมเหล่านี้ เป็นไปเพื่อลดความกำหนัด ไม่ใช่เพื่อคลายความกำหนัด เป็นไปเพื่อความประกอบ ไม่ใช่เพื่อความพราก เป็นไปเพื่อความสะสม ไม่ใช่เพื่อความไม่สะสม เป็นไปเพื่อความมกมาก ไม่ใช่ความมกน้อย เป็นไปเพื่อความไม่สันโดษ ไม่ใช่เพื่อความสันโดษ เป็นไปเพื่อความคลุกคลีด้วยหมู่มุชฺฉิ เป็นไปเพื่อความสังัด เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน ไม่ใช่เพื่อความเพียร เป็นไปเพื่อความเลี้ยงยาก ไม่ใช่เพื่อความเลี้ยงง่าย คุณก่อนโคตมี เธอพึงทรงจำธรรมเหล่านั้นไว้โดยส่วนเดียวว่า นั่นไม่ใช่ธรรม นั่นไม่ใช่วินัย นั่นไม่ใช่สัตตภูคาสน์.

คุณก่อนโคตมี อนึ่ง เธอพึงรู้ธรรมเหล่านี้ว่า ธรรมเหล่านี้เป็นไป เพื่อความคลายกำหนัด ไม่ใช่เพื่อมีความกำหนัด เป็นไปเพื่อความพราก ไม่ใช่เพื่อความประกอบ เป็นไปเพื่อความไม่สะสม ไม่ใช่เพื่อความสะสม เป็นไปเพื่อความมกน้อย ไม่ใช่เพื่อความมกมาก เป็นไปเพื่อความสันโดษ ไม่ใช่เพื่อความไม่สันโดษ เป็นไปเพื่อความสังัด ไม่ใช่เพื่อความคลุกคลีด้วยหมู่มุชฺฉิ เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร ไม่ใช่ความเกียจคร้าน เป็นไปเพื่อความเลี้ยงง่าย ไม่ใช่เพื่อความเลี้ยงยาก คุณก่อนโคตมี เธอพึงทรงจำธรรมเหล่านั้นไว้โดยส่วนเดียวว่า นั่นเป็นธรรม นั่นเป็นวินัย นั่นเป็นสัตตภูคาสน์.

พุทธานุญาติให้แสดงปาติโมกข์

[๕๒๔] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายไม่แสดงปาติโมกข์แก่ภิกษุณี...ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ฯ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้แสดงปาติโมกข์ แก่ภิกษุณีทั้งหลาย ลำดับนั้น ภิกษุทั้งหลายคิดว่า ใครหนอ ควรแสดงปาติโมกข์แก่ภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ฯ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุแสดงปาติโมกข์แก่ภิกษุณีทั้งหลาย.

[๕๒๕] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายเข้าไปถึงสำนักภิกษุณี แล้วแสดงปาติโมกข์แก่ภิกษุณีทั้งหลาย ประชาชน เฟงโทษ ดิเตียน โปนทะนาวา ภิกษุณีเหล่านี้เป็นเมียของภิกษุพวกนี้ ภิกษุณีเหล่านี้เป็นชู้ของภิกษุพวกนี้ บัดนี้ ภิกษุเหล่านี้จักอภิรมย์กับภิกษุณีเหล่านี้ ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินพวกนั้น เฟงโทษ ดิเตียน โปนทะนาวาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ฯ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงแสดงปาติโมกข์แก่ภิกษุณี รูปใดแสดง ต้องอาบัติทุกกฏ เราอนุญาตให้ภิกษุณีแสดงปาติโมกข์แก่ภิกษุณีด้วยกัน ภิกษุณีทั้งหลายไม่รู้ว่าจะพึงแสดงปาติโมกข์อย่างนี้ ภิกษุเหล่านั้น กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ฯ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุบอกภิกษุณีทั้งหลายว่า พวกเธอพึงแสดงปาติโมกข์อย่างนี้.

พุทธานุญาติให้รับอาบัติ

[๕๒๖] สมัยนั้น ภิกษุณีทั้งหลายไม่กระทำคืนอาบัติ ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ฯ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีจะไม่ทำคืนอาบัติไม่ได้ รูปใดไม่ทำคืน ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณีทั้งหลายไม่รู้

จะพึงทำคืนอาบัติเมื่อนี้... ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุทั้งหลายว่า พวกเธอพึงทำคืนอาบัติอย่างนี้

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายคิดว่า ใครหนอจะพึงรับอาบัติของภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ.. ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุรับอาบัติของภิกษุทั้งหลาย.

รับแสดงอาบัติ

[๕๒๗] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายพบภิกษุที่ถนนก็ดี ที่ตรอกก็ดี ที่ทางสามแพร่งก็ดี วางบาตรไว้ที่พื้น ห่มผ้าเฉวียงบ่า นั่งกระโห่งประคองอัญชลี ทำคืนอาบัติ ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ภิกษุเหล่านี้เป็นเมียของภิกษุพวกนี้ ภิกษุเหล่านี้เป็นชู้ของภิกษุพวกนี้ ภิกษุเหล่านี้ล่วงเกินในราตรี บัดนี้มาขอขมา ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงรับอาบัติของภิกษุทั้งหลาย รูปใครรับต้องอาบัติทุกกฏ เรานุญาตให้ภิกษุรับอาบัติของภิกษุด้วยกัน ภิกษุทั้งหลายไม่รู้ว่าจะพึงรับอาบัติเมื่อนี้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ..ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุบอกภิกษุทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลายพึงรับอาบัติอย่างนี้.

พุทธอนุญาตให้ทำกรรม

[๕๒๘] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายไม่ทำกรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ..ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ทำกรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายคิดว่า

ใครหนอพึงทำกรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุทำกรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย.

[๕๒๕] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายที่ถูกทำกรรมแล้ว พบภิกษุที่ถนน กี่ดี ที่ตรอกก็ดี ที่ทางสามแพร่งก็ดี วางบาตรไว้ที่พื้น ห่มผ้าเฉวียงบ่า นั่งกระโหย่งประคองอัญชลี ให้ภิกษุอดโทษพลางตั้งใจว่า จะไม่ทำอย่างนั้นอีก ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า ภิกษุเหล่านี้เป็นเมียของภิกษุพวกนี้ ภิกษุเหล่านี้เป็นผู้ของภิกษุพวกนี้ ภิกษุเหล่านี้ล่วงเกินในราตรี บัดนี้มาขอขมา ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย. ภิกษุไม่พึงทำกรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย รูปใดทำ ต้องอาบัติทุกกฏ

เรานุญาตให้ภิกษุทำกรรมแก่ภิกษุด้วย ภิกษุทั้งหลายไม่รู้ว่า จะพึงทำกรรมแม้อย่างนี้ ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุบอกภิกษุทั้งหลายว่า พวกเธอพึงทำกรรมอย่างนี้.

[๕๓๐] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายเกิดความบาดหมาง เกิดความทะเลาะถึงวิวาทกัน ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอกคือปากในท่ามกลางสงฆ์อยู่ ไม่อาจระงับอธิกรณ์นั้นได้ ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุระงับอธิกรณ์ของภิกษุทั้งหลาย.

[๕๓๑] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายระงับอธิกรณ์ของภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อภิกษุวินิจฉัยอธิกรณ์นั้นอยู่ปรากฏว่า ภิกษุทั้งหลายเข้ากรรมบ้าง ต้อง

อَابัตติบั้ง ภิกษุณีทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า ดีแล้ว ท่านเจ้าข้า ขอพระคุณเจ้าจง
ทำกรรมแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ขอพระคุณเจ้าจงรับอาบัติของภิกษุณีทั้งหลาย
เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้อย่างนี้ว่า ภิกษุพึงระงับอธิกรณ์ของ
ภิกษุณีทั้งหลายภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุยกกรรมของพวกภิกษุณีมอบให้แก่พวก
ภิกษุณีเพื่อให้พวกภิกษุณีทำกรรมแก่พวกภิกษุณี เพื่อให้ภิกษุยกอาบัติของพวก
ภิกษุณีมอบให้แก่พวกภิกษุณี เพื่อให้พวกภิกษุณีรับอาบัติของพวกภิกษุณี.

[๕๓๒] สมัยนั้น ภิกษุณีอันเตवासินีของภิกษุณีอุบลวรรณาติดตาม
พระผู้มีพระภาคเจ้าเรียนวินัยอยู่ ๗ ปี นางมีสติพื้นเพื่อน วินัยที่เรียนไว้ เรียน
ไว้ ก็เลอะเลือน นางได้ทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าประสงค์จะเสด็จจรุง
สาวตติ จึงคิดว่า เราติดตามพระผู้มีพระภาคเจ้าเรียนวินัยอยู่ ๗ ปี เรานั้นมี
สติพื้นเพื่อน วินัยที่เรียนไว้ เรียนไว้เลอะเลือน ก็การที่มาตุคามจะติดตาม
พระศาสดาไปตลอดชีวิตทำได้ยาก เราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ จึงแจ้งเรื่อง
นั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ๆ แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นจึงกราบ-
ทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตให้ภิกษุสอนวินัยแก่พวกภิกษุณี.

ปฐมภาณวาร จบ

[๕๓๓] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในพระนครเวสาลีตาม
พุทธาภิรมย์ แล้วเสด็จจาริกทางพระนครสาวตติ เสร็จจาริกโดยลำดับถึงพระ-
นครสาวตติ ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ที่พระเชตวัน อารามของอนาถ
บิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวตตินั้น

ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ใช้น้ำโคลนรดภิกษุณีด้วยหวังว่า แม้ไหน ภิกษุณีพึงรักใคร่ในพวกเรา.. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้น้ำโคลนรดนางภิกษุณี รูปใดรด ต้องอาบัติทุกกฏ

เราอนุญาตให้ลงทัณฑ์กรรมแก่ภิกษุ นั้น ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเราจะพึงลงทัณฑ์กรรมอย่างไร แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ. ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีสงฆ์พึงทำภิกษุ นั้นให้เป็นผู้ไม่ควรไหว้.

ภิกษุแสดงอวัยวะมีกายเป็นต้นอวดภิกษุณี

[๕๓๔] สมัยนั้น ภิกษุฉัพพัคคีย์เปิดกายอวดภิกษุณี เปิดขาอ่อนอวดภิกษุณี เปิดองก์กำเนิดอวดภิกษุณี พูดเกี่ยวภิกษุณี ชักจูงบุรุษให้สมสู่กับภิกษุณีด้วยหวังว่า แม้ไหน ภิกษุณีพึงรักใคร่ในพวกเรา... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเปิดกายอวดภิกษุณี ไม่พึงเปิดขาอ่อนอวดภิกษุณี ไม่พึงเปิดองก์กำเนิดอวดภิกษุณี ไม่พึงพูดเกี่ยวภิกษุณี ไม่พึงชักจูงบุรุษให้สมสู่กับภิกษุณี รูปใดชักจูง ต้องอาบัติทุกกฏ

เราอนุญาตให้ลงทัณฑ์กรรมแก่ภิกษุ นั้น ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเราพึงลงทัณฑ์กรรมอย่างไรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ. .. ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีสงฆ์ พึงทำภิกษุ นั้นให้เป็นผู้ไม่ควรไหว้.

[๕๓๕] สมัยนั้น ภิกษุฉัพพัคคีย์ใช้น้ำโคลนรดภิกษุ ด้วยหวังว่าแม้ไหน ภิกษุพึงรักใคร่ในพวกเรา ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงใช้น้ำโคลนรดภิกษุ รูปใดรด ต้องอาบัติทุกกฏ

เราอนุญาตให้ลงทัณฑ์กรรมแก่ภิกษุณีนั้น ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเราพึงลงทัณฑ์กรรมอย่างไร แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ทำการห้ามปราม เมื่อภิกษุห้ามปรามแล้วภิกษุณีนี้อันทั้งหลายไม่เชื่อฟัง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้คงโอวาท.

ภิกษุณีแสดงอวัยวะมีกายเป็นต้นอวดภิกษุ

[๕๓๖] สมัยต่อมา ภิกษุณีฉัพพัคคีย์เปิดกายอวดภิกษุ เปิดต้นอวดภิกษุ เปิดขาอวดภิกษุ เปิดองค์กำเนิดอวดภิกษุ พุคเกี่ยวภิกษุ ชักจูงสตรีให้สมสู่กับภิกษุด้วยหวังว่า แม้ไหนภิกษุพึงรักใคร่ในพวกเรา..ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงเปิดกายอวดภิกษุ ไม่พึงเปิดต้นอวดภิกษุ ไม่พึงเปิดขาอวดภิกษุ ไม่พึงเปิดองค์กำเนิดอวดภิกษุ ไม่พึงพุดเกี่ยวภิกษุ ไม่พึงชักจูงสตรีให้สมสู่กับภิกษุ รูปใดชักจูง ต้องอาบัติทุกกฏ

เราอนุญาตให้ลงทัณฑ์กรรมแก่ภิกษุณีนั้น ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเราพึงลงทัณฑ์กรรมอย่างไรหนอ และกราบทูลเรื่องแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ..ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ทำการห้ามปราม เมื่อภิกษุทำการห้ามปรามแล้ว ภิกษุณีนี้อันทั้งหลายไม่เชื่อฟัง... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้คงโอวาท.

[๕๓๗] ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายคิดว่า การทำอุโบสถร่วมกับภิกษุณี ที่อุทงคโรวาทแล้ว ควรหรือไม่ควรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงทำอุโบสถร่วมกับภิกษุณี ที่อุทงคโรวาทแล้วจนกว่าอธิกรณ์นั้นจะระงับ.

เรื่องงคโรวาท

[๕๓๘] สมัยนั้น ท่านพระอุทายังคโรวาทแล้วหลีกไปสู่อจาริก ภิกษุทั้งหลาย พงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระคุณเจ้าอุทายังคโรวาทแล้ว จึงได้หลีกไปสู่อจาริกเสียเล่า...ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุงคโรวาทแล้วไม่พึงหลีกไปสู่อจาริก รูปใดหลีกไป ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๓๙] สมัยนั้น ภิกษุผู้เขลา ไม่ฉลาด งคโรวาท...ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเขลา ไม่ฉลาด ไม่พึงงคโรวาท รูปใดงค ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๔๐] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายงคโรวาทในเพราะเรื่องไม่สมควร ในเพราะเหตุไม่สมควร... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงงคโรวาท ในเพราะเรื่องไม่สมควร ในเพราะเหตุไม่สมควร รูปใดงค ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๔๑] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายงคโรวาทแล้ว ไม่ให้คำวินิจฉัย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุงคโรวาทแล้ว จะไม่ให้คำวินิจฉัยไม่ได้ รูปใดไม่ให้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๔๒] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายไม่ไปรับโอวาท ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณี จะไม่ไปรับโอวาทไม่ได้ รูปใดไม่ไป ฟังปรับตามธรรม.

[๕๔๓] สมัยนั้น ภิกษุณีสงฆ์พากันไปรับโอวาททั้งหมด ชาวบ้าน เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ภิกษุณีเหล่านี้เป็นเมียของภิกษุพวกนี้ ภิกษุณี เหล่านี้ เป็นขู้ของภิกษุพวกนี้ บัดนี้ภิกษุเหล่านี้จักชื่นชมกับภิกษุณีเหล่านี้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีสงฆ์ไม่ฟังไปรับโอวาททั้งหมด ถ้าไป ไม่ต้องทุกกฏ เรา อนุญาตให้ภิกษุณี ๔-๕ รูป ไปรับโอวาท.

[๕๔๔] สมัยนั้น ภิกษุณี ๔ - ๕ รูป ไปรับโอวาท ชาวบ้านเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ภิกษุณีเหล่านี้เป็นเมียของภิกษุพวกนี้ ภิกษุณีเหล่านี้ เป็นขู้ของภิกษุพวกนี้ บัดนี้ ภิกษุพวกนี้จักชื่นชมกับภิกษุณีเหล่านี้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่ฟังไปรับโอวาท ถึง ๔-๕ รูป ถ้าไป ต้องอาบัติทุกกฏ เราอนุญาต ให้ภิกษุณี ๒-๓ รูป ปรับโอวาท

วิธีรับโอวาท

ภิกษุณีเหล่านั้น ฟังเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มผ้าเฉวียงบ่า ไหว้เท้า นั่งกระโหย่ง ประคองอัญชลี แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า ภิกษุณี สงฆ์ไหว้เท้าภิกษุสงฆ์และขอเข้ารับโอวาท นัยว่า ภิกษุณีสงฆ์จึงได้เข้ารับ โอวาท ภิกษุณีนั่งฟังเข้าไปหาภิกษุผู้แสดงปาติโมกข์ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ท่าน เจ้าข้า ภิกษุณีสงฆ์ไหว้เท้าภิกษุสงฆ์ และขอเข้ารับโอวาท นัยว่า ภิกษุณี สงฆ์จึงได้เข้ารับโอวาท ภิกษุผู้แสดงปาติโมกข์ฟังถามว่า ภิกษุบางรูปที่สงฆ์

สมมติให้เป็นผู้สอนภิกษุณีมีอยู่หรือ ถ้ามีภิกษุบางรูปที่สงฆ์สมมติให้เป็นผู้สอนภิกษุณี อันภิกษุผู้แสดงปาติโมกข์พึงกล่าวว่า ภิกษุมีชื่อนี้ สงฆ์สมมติให้เป็นผู้สอนภิกษุณี ภิกษุณีสงฆ์จึงเข้าไปหาเธอ ถ้าไม่มีภิกษุบางรูปที่สงฆ์สมมติให้เป็นผู้สอนภิกษุณี ภิกษุผู้แสดงปาติโมกข์พึงถามว่า ท่านรูปใดอาจสอนภิกษุณีได้ ถ้าภิกษุบางรูปอาจสอนภิกษุณีได้ และภิกษุนั้น เป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ อันภิกษุผู้แสดงปาติโมกข์นั้น พึงสมมติแล้วแจ้งให้ทราบ ว่า ภิกษุมีชื่อนี้สงฆ์สมมติให้เป็นผู้สอนภิกษุณี ภิกษุณีสงฆ์จึงเข้าไปหาเธอ ถ้าไม่มีใคร ๆ อาจสอนภิกษุณีได้ ภิกษุผู้แสดงปาติโมกข์พึงกล่าวว่า ไม่มีภิกษุรูปใดที่สงฆ์สมมติได้ เป็นผู้สอนภิกษุณี ภิกษุณีสงฆ์จึงยังอาการอันน่าเลื่อมใสให้ถึงพร้อมเถิด.

[๕๔๕] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายไม่รับให้โอวาท... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุจะไม่รับให้โอวาทไม่ได้ รูปใดไม่รับ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๔๖] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้เขลา ภิกษุณีทั้งหลายเข้าไปหาเธอแล้วกล่าวว่า พระคุณเจ้าข้า ขอท่านจงรับให้โอวาท ภิกษุนั้นบอกว่า น้องหญิง ฉันเป็นผู้เขลา จะรับให้โอวาทได้อย่างไร ภิกษุณีทั้งหลายกล่าวว่า ขอท่านจงรับให้โอวาทเถิดเจ้าข้า เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้อย่างนี้ว่า ภิกษุทั้งหลายพึงรับให้โอวาทแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เว้นภิกษุเขลาเสีย เรานุญาตให้ภิกษุทั้งหลายนอกนั้นรับให้โอวาท.

[๕๔๗] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุณีทั้งหลายเข้าไปหาเธอแล้วกล่าวว่า พระคุณเจ้าข้า ขอท่านจงรับให้โอวาท ภิกษุนั้นกล่าวว่า คุณก่อนน้องหญิง ฉันอาพาธ จะรับให้โอวาทได้อย่างไร ภิกษุณีทั้งหลายกล่าวว่า

ขอท่านจงรับให้โหวตเถิดเจ้าข้า เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้
อย่างนี้ว่า เว้นภิกษุขลาเสียดิกขุณนอกนั้นต้องรับให้โหวต ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เว้นภิกษุขลา
เว้นภิกษุอาพาธ เราอนุญาตให้ภิกษุณอกนั้นรับให้โหวต.

[๕๔๘] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งเตรียมจะไป ภิกษุณีทั้งหลายเข้าไป
หาเธอ แล้วกล่าวว่า พระคุณเจ้าข้า ขอท่านจงรับให้โหวต ภิกษุณั้นกล่าวว่า
คุณก่อนน้องหญิง ฉันเตรียมจะไป จะรับให้โหวตได้อย่างไร ภิกษุณีทั้ง
หลายกล่าวว่า ขอท่านจงรับให้โหวตเถิดเจ้าข้า เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรง
บัญญัติไว้อย่างนี้ว่า เว้นภิกษุขลา เว้นภิกษุอาพาธ ภิกษุณอกนั้นต้องรับให้
โหวต ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ...ตรัสว่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เว้นภิกษุขลา เว้นภิกษุอาพาธ เว้นภิกษุเตรียมจะไป เรา
อนุญาตให้ภิกษุณอกนั้นรับให้โหวต.

[๕๔๙] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ในป่า ภิกษุณีทั้งหลายได้เข้าไป
หาเธอแล้วกล่าวว่า พระคุณเจ้าข้า ขอท่านจงรับให้โหวต ภิกษุณั้นกล่าวว่า
คุณก่อนน้องหญิง ฉันอยู่ในป่า จะรับให้โหวตได้อย่างไร ภิกษุณีทั้งหลายกล่าว
ว่า ขอท่านจงรับให้โหวตเถิดเจ้าข้า เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้
อย่างนี้ว่า เว้นภิกษุขลา เว้นภิกษุอาพาธ เว้นภิกษุเตรียมจะไป ภิกษุณอก
นั้นต้องรับให้โหวต ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ...
ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้ถืออยู่ป่ารับให้โหวต และทำ
การนัดหมายว่า เราจักกลับในที่นั้น.

[๕๕๐] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายรับให้โหวตแล้ว ไม่บอกภิกษุผู้
แสดงปาติโมกข์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ...
...

ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุจะไม่บอกการให้โอวาทไม่ได้ รูปใดไม่บอก ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๕๑] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายรับให้โอวาทแล้วไม่กลับมาบอก... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ. . .ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุจะไม่กลับมาบอกการให้โอวาทไม่ได้ รูปใดไม่กลับมาบอก ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๕๒] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายไม่ไปสู่นัดหมาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุจะไม่ไปสู่นัดหมายไม่ได้ รูปใดไม่ไป ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๕๓] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายใช้ผ้ากายพันธน์ยาวรัดสี่ข้างด้วยผ้าเหล่านั้น ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า..เหมือนพวกหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้ผ้ากายพันธน์ยาว รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ

เราอนุญาตผ้ากายพันธน์ที่รัดได้รอบเดียวแก่ภิกษุณี แต่อย่ารัดสี่ข้างด้วยผ้าสั้น รูปใดรัด ต้องอาบัติทุกกฏ.

รัดสี่ข้าง

[๕๕๔] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายรัดสี่ข้างด้วยแผ่นไม้สาน ด้วยแผ่นหนัง ด้วยแผ่นผ้าขาว ด้วยช่องผ้า ด้วยเกลียวผ้า ด้วยผ้าฝืนน้อย ด้วยช่องผ้าฝืนน้อย ด้วยเกลียวผ้าฝืนน้อย ด้วยช่องถักด้วยด้าย ด้วยเกลียวด้าย ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า..เหมือนพวกหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ... ตรัสว่า คุณก่อน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงรัดสีข้างด้วยแผ่นไม้สาน ด้วยแผ่นหนัง ด้วยแผ่น
ผ้าขาว ด้วยช่องผ้า ด้วยเกลียวผ้า ด้วยผ้าฝืนน้อย ด้วยช่องผ้าฝืนน้อย ด้วย
เกลียวผ้าฝืนน้อย ด้วยช่องถักด้วยด้าย ด้วยเกลียวด้าย รูปใดรัด ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

แต่งกาย

[๕๕๕] สมัยต่อมาภิกษุณีทั้งหลายให้สีตะโพกด้วยกระดูกแข้งโค ให้
นวดตะโพก มือ หลังมือ เท้า หลังเท้า ขาอ่อน หน้า ริมฝีปาก ด้วยไม้
มีสัณฐานคุดคางโค ชาวบ้านเพ่งโทษ ดิเตียน โปนทะนาวา...เหมือนพวก
หญิงคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค
เจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงให้สีตะโพกด้วยกระดูก
แข้งโค ไม่พึงให้นวดตะโพก ไม่พึงให้นวดมือ ไม่พึงให้นวดหลังมือ ไม่พึง
ให้นวดเท้า ไม่พึงให้นวดหลังเท้า ไม่พึงให้นวดขาอ่อน ไม่พึงให้นวดหน้า
ไม่พึงให้นวดริมฝีปาก ด้วยไม้มีสัณฐานคุดคางโค รูปใดให้นวด ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

ทาหน้าเป็นต้น

[๕๕๖] สมัยต่อมา ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ทาหน้า ภูหน้า ผัดหน้า เจิม
หน้าด้วยมโนศิลา ย้อมตัว ย้อมหน้า ย้อมทั้งตัวทั้งหน้า ชาวบ้าน เพ่งโทษ
ดิเตียน โปนทะนาวา...เหมือนพวกหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุณีไม่พึงทาหน้า ไม่พึงภูหน้า ไม่พึงผัดหน้า ไม่พึงเจิมหน้าด้วยมโนศิลา
ไม่พึงย้อมตัว ไม่พึงย้อมหน้า ไม่พึงย้อมทั้งตัวทั้งหน้า รูปใดทำ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

[๕๕๑] สมัยนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์เต็มหน้า ทาแก้ม เยี่ยมหน้าต่าง ยืนแอบประคอง ให้ผู้อื่นทำการพ้อนรำ ตั้งสำนักหญิงแพศยา ตั้งร้านขายสุรา ขายเนื้อ ออกร้านขายของเบ็ดเตล็ด ประกอบการหากำไร ประกอบการค้าขาย ใช้ทาสให้บ่ารุง ใช้ทาสีให้บ่ารุง ใช้กรรมกรชายให้บ่ารุง ใช้กรรมกรหญิงให้บ่ารุง ใช้สัตว์เดียรัจฉานให้บ่ารุง ขายของสดและของสุก ใช้สันถัดขนเจียมหล่อ ชาวบ้านเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา... เหมือนพวกหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโภค กาม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ... ตรัสว่า คุณก่อน ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงเต็มหน้า ไม่พึงทาแก้ม ไม่พึงเยี่ยมหน้าต่าง ไม่พึงยืนแอบประคอง ไม่พึงให้ผู้อื่นทำการพ้อนรำ ไม่พึงตั้งสำนักหญิงแพศยา ไม่พึงตั้งร้านขายสุรา ไม่พึงออกร้านขายของเบ็ดเตล็ด ไม่พึงประกอบการหากำไร ไม่พึงประกอบการค้าขาย ไม่พึงใช้ทาสให้บ่ารุง ไม่พึงใช้ทาสีให้บ่ารุง ไม่พึงใช้กรรมกรชายให้บ่ารุง ไม่พึงใช้กรรมกรหญิงให้บ่ารุง ไม่พึงใช้สัตว์เดียรัจฉานให้บ่ารุง ไม่พึงขายของสดและของสุก ไม่พึงใช้สันถัดขนเจียมหล่อ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ใช้จิวรสีครามล้วนเป็นต้น

[๕๕๒] สมัยนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ใช้จิวรสีครามล้วน ใช้จิวรสีเหลืองล้วน ใช้จิวรสีแดงล้วน ใช้จิวรสีบานเย็นล้วน ใช้จิวรสีดำล้วน ใช้จิวรสีแสดล้วน ใช้จิวรสีชมพูล้วน ใช้จิวรไม้ตัดชาย ใช้จิวรมีชายยาว ใช้จิวรมีชายเป็นลายดอกไม้ ใช้จิวรมีชายเป็นลายผลไม้ สวมเสื้อ สวมหมวก ประชาชนเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา... เหมือนพวกหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโภค กาม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ... ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงใช้จิวรสีครามล้วน ไม่พึงใช้จิวรสีเหลืองล้วน

ไม่พึงใช้จิวรสีแดงล้วน ไม่พึงใช้จิวรสีบานเย็นล้วน ไม่พึงใช้จิวรสีดำล้วน
ไม่พึงใช้จิวรสีแสดล้วน ไม่พึงใช้จิวรสีชมพูล้วน ไม่พึงใช้จิวรไม้ตัดชาย ไม่
พึงใช้จิวรมีชายยาว ไม่พึงใช้จิวรมีชายเป็นลายดอกไม้ ไม่พึงใช้จิวรมีชาย
เป็นลายผลไม้ ไม่พึงสวมเสื้อ ไม่พึงสวมหมวก รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

พินัยกรรม

[๕๕๕] สมัยนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่ง เมื่อจะถึงมรณภาพ พูดอย่างนี้ว่า
เมื่อนั้นล่วงไปแล้ว บริหารของฉันจงเป็นของสงฆ์ บรรดาสหธรรมิกเหล่านั้น
ภิกษุและภิกษุณีทั้งหลายได้เถียงกันว่า บริหารเป็นของพวกเรา บริหารเป็น
ของพวกเรา ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุณีเมื่อจะถึงมรณภาพพูดอย่างนี้ว่า เมื่อนั้นล่วงไป
แล้ว บริหารของฉันจงเป็นของสงฆ์ ภิกษุสงฆ์ไม่เป็นใหญ่ในบริขารนั้น
บริขารนั้นเป็นของภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายเดียว.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าสิกขมานา...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าสามเณรี เมื่อจะถึงมรณภาพพูดอย่างนี้ว่า
เมื่อนั้นล่วงไปแล้ว บริหารของฉันจงเป็นของสงฆ์ ภิกษุสงฆ์ไม่เป็นใหญ่ใน
บริขารนั้น บริขารนั้นเป็นของภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายเดียว.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุเมื่อจะถึงมรณภาพพูดอย่างนี้ว่า เมื่อนั้น
ล่วงไปแล้ว บริหารของฉันจงเป็นของสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ไม่เป็นใหญ่ในบริขาร
นั้น บริขารนั้นเป็นของภิกษุสงฆ์ฝ่ายเดียว.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าสามเณร...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าอุบาสก...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าอุบาสิกา...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าใครคนอื่นเมื่อจะตายพูดอย่างนี้ว่า เมื่อฉัน
ล่วงไปแล้ว บริหารของฉันจงเป็นของสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ไม่เป็นใหญ่ในบริวาร
นั้น บริหารนั้นเป็นของภิกษุสงฆ์ฝ่ายเดียว.

ภิกษุณีประหารภิกษุ

[๕๖๐] สมัยนั้น หญิงคนหนึ่งเป็นภรรยาของนักมวยมาก่อน บวช
ในสำนักภิกษุณี นางเห็นภิกษุทพพลภาพที่ถนน แล้วให้ประหารด้วยไหลให้
เซไป ภิกษุทั้งหลายเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีจึงได้ให้
ประหารแก่ภิกษุเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ...ตรัสว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงให้ประหารแก่ภิกษุ รูปใดให้ประหาร ต้อง
อาบัติทุกกฏ เรานุญาตให้ภิกษุณีเห็นภิกษุแล้ว หลีกทางให้แต่ไกลเทียว.

นำทารกไปด้วยบาตร

[๕๖๑] สมัยนั้น หญิงคนหนึ่งผัวหย่าร้างจึงมีครรภ์กับชายชู้ นาง
วิตครรภ์แล้วกล่าววานภิกษุณีผู้ถูกลูปกะว่า วานที่เถิดเจ้าข้า ขอท่านจงนำทารก
นี้ไปด้วยบาตร ภิกษุณีนั้นจึงวางเด็กลงในบาตรปิดด้วยผ้าสังฆาฏิเดินไป.

สมัยนั้น ภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาตรรูปหนึ่งทำการสมาทานว่า เราไม่ให้
ภิกษาที่ได้แก่ภิกษุ หรือภิกษุณีก่อนแล้วจักไม่ฉัน.

ครั้งนั้น เธอพบภิกษุณีนั้นแล้วได้กล่าวว่า น้องหญิง เชิญรับภิกษา.

นางปฏิเสธว่า อย่าเลย เจ้าข้า.

แม้ครั้งที่สอง ภิกษุณีนั้นได้กล่าวกะภิกษุณีนั้นว่า น้องหญิงเชิญรับภิกษา.

นางปฏิเสธว่า อย่าเลย เจ้าข้า.

แม้ครั้งที่สาม ภิกษุณีนั้นได้กล่าวกะภิกษุณีนั้นว่า น้องหญิงเชิญรับภิกษา.

นางปฏิเสธว่า อย่าเลย เจ้าข้า.

ภิกษุ นั้นชี้แจงว่า. นื่องหญิง ฉันทมาทานไว้ว่า ฉันทไม่ให้ภิกษาที่ได้
แก่ภิกษุ หรือภิกษุณีก่อนแล้วจักไม่ฉันท นื่องหญิงเชิญรับภิกษา.

ครั้นนางถูกภิกษุ นั้นแค้นไค้อยู่ จึงนำบาตรออกแสดงกล่าววว่า พระ-
คุณเจ้าข้า ท่านจงดูทารกในบาตร ท่านอย่าบอกใคร ภิกษุ นั้นเฟ่งโทษ ติเตียน
โพนทะนาวว่า โฉนภิกษุณีจึงนำทารกไปด้วยบาตรแล้วแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เฟ่งโทษ ติเตียน โพนทะนาวว่า
โฉนภิกษุณีจึงได้นำทารกไปด้วยบาตร แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้า ๆ ...ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พียงนำทารกไปด้วยบาตร
รูปใดนำไป ต้องอาบัติทุกกฏ เรานุญาตให้ภิกษุณีพบภิกษุแล้วนำบาตร
ออกแสดง.

แสดงก้นบาตร

[๕๖๒] สมัยนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์พบภิกษุแล้ว พลิกกลับแสดง
ก้นบาตร ภิกษุเหล่านั้นเฟ่งโทษ ติเตียน โพนทะนาวว่า โฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์
พบภิกษุแล้ว จึงได้พลิกกลับแสดงก้นบาตร แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มี
พระภาคเจ้า ๆ ...ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีพบภิกษุแล้ว ไม่พียง
พลิกกลับแสดงก้นบาตร รูปใดแสดง ต้องอาบัติทุกกฏ เรานุญาตให้ภิกษุณี
พบภิกษุแล้ว หงายบาตรแสดง และอามิสใดมีในบาตร พียงนิมนต์ภิกษุด้วย
อามิสนั้น.

เฟ่งคูนิมิตบุรุษ

[๕๖๓] สมัยนั้น นิมิตบุรุษเขาทิงไว้ที่ถนนวนในพระนครสาวัตถี ภิกษุณี
ทั้งหลายตั้งใจเฟ่งคูนิมิตบุรุษนั้น ชาวบ้านพากันไห้ ภิกษุณีเหล่านั้นเก้อ จึง

ไปสู่สำนักแล้ว บอกเรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย ... ต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ฟังคุณิต บุรุษเล่า แล้วได้บอกเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย . . .ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่อง นั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ...ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่ฟังฟัง คุณิตบุรุษ รูปใดฟังคุณ ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องให้อามิส

[๕๖๔] สมัยนั้น ประชาชนถวายอามิสแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย ให้อามิสแก่พวกภิกษุณี ประชาชนฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉน พระคุณเจ้าทั้งหลาย จึงได้ให้อามิสที่เขาถวายแก่ตนเพื่อประโยชน์บริโภคแก่ ผู้อื่นเล่า ก็พวกเราไม่รู้จักให้ทานหรือ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ . . .ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่ฟังให้อามิสที่ เขาถวายแก่ตนเพื่อประโยชน์บริโภคแก่ผู้อื่น รูปใดให้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๖๕] สมัยนั้น อามิสของภิกษุทั้งหลายมีมาก ภิกษุทั้งหลายกราบ ทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต เพื่อให้แก่สงฆ์ อามิสมีมากเหลือเพื่อ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มี พระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเพื่อให้เป็นส่วนบุคคล.

[๕๖๖] สมัยนั้น อามิสที่ภิกษุทำการสังสมไว้มีมาก ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา อนุญาตให้ภิกษุยังภิกษุณีให้รับอามิสที่เป็นสันนิธิของภิกษุแล้วฉันได้.

[๕๖๗] สมัยนั้น ประชาชนถวายอามิสแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุณี ทั้งหลายถวายแก่ภิกษุ คนทั้งหลายฟังโทษตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณี ทั้งหลายจงถวายอามิสที่เขาถวายแก่ตน เพื่อประโยชน์บริโภคแก่ผู้อื่น ก็พวก

เราไม่รู้จักให้ทานหรือ ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ
ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย ภิขุณีไม่พึงให้อามิสที่เขาถวายแก่ตน เพื่อ
ประโยชน์บริโภคแก่ผู้อื่น รูปใดให้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๖๘] สมัยนั้น อามิสของภิขุทั้งหลายมีมาก ภิขุทั้งหลายกราบ
ทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาต
ให้ถวายแก่สงฆ์ อามิสมีมากเหลือเพื่อ ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตเพื่อให้แม่เป็น
ส่วนบุคคล.

[๕๖๙] สมัยนั้น อามิสที่ภิขุณีทำการสังฆมิมมาก ภิขุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรา
อนุญาตให้ภิขุณียังภิขุให้รับอามิสที่เป็นสันนิษของภิขุณีแล้วฉันได้.

พุทธานุญาตเสนาสนะอาศัยชั่วคราว

[๕๗๐] สมัยนั้น เสนาสนะของภิขุทั้งหลายมีมาก เสนาสนะของ
พวกภิขุณีไม่มี ภิขุณีทั้งหลายส่งทูตไปในสำนักภิขุทั้งหลายว่า ดิละ เข้า
ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายจงให้เสนาสนะแก่พวกดิฉันอาศัยชั่วคราว ภิขุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรา
อนุญาตเพื่อให้เสนาสนะแก่ภิขุณีทั้งหลายอาศัยชั่วคราว.

พุทธานุญาตผ้าสำหรับนุ่งในที่พัก

[๕๗๑] สมัยนั้น ภิขุณีทั้งหลายมีระดู ขึ้นนั่งบ้าง ขึ้นนอนบ้าง
บนเตียงที่ปู บนตั่งที่ปู เสนาสนะเปื้อนโลหิต ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย ภิขุณีไม่พึงขึ้นนั่ง

ไม่พึงขึ้นนอนบนเตียงที่ปู บนตั้งที่ปู รูปใดขึ้นนั่ง หรือขึ้นนอน ต้องอาบัติ
ทุกกฏ เรานุญาตผ้าในที่ปัก ผ้าในที่ปักเป็นโลหิต ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต
ผ้าซับใน ผ้าซับในหลด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้เชือกผูก แล้วผูกไว้ที่ขาอ่อน
เชือกขาด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเชือกพันผูกสะเอว.

[๕๗๒] สมัยนั้น ภิกษุฉัพพัคคีย์ใช้เชือกผูกสะเอวตลอดกาล คน
ทั้งหลายเพ่งโทษ คิดเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวกหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโภคน
กาม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงใช้เชือกผูกสะเอวตลอดกาล รูปใดใช้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ เรานุญาตเชือกผูกสะเอว เมื่อมีระดู.

ทุติยภาณวาร จบ

อันตรายกกรรมของภิกษุณี

[๕๗๓] สมัยนั้น ภิกษุณีทั้งหลายที่อุปสมบทแล้วปรากฏว่าไม่มีนิมิต
บ้าง มีสักแต่ว่านิมิตบ้าง ไม่มีโลหิตบ้าง มีโลหิตเสมอบ้าง มีผ้าซับในเสมอ
บ้าง มีน้ำมูตรกะปริบกะปรอยบ้าง มีเดือยบ้าง เป็นหญิงบัณเฑาะก์บ้าง เป็น
หญิงคล้ายชายบ้าง เป็นหญิงมีมรรคระคนกันบ้าง เป็นหญิง ๒ เพศบ้าง...
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เรานุญาตให้ถำอันตรายกกรรม ๒๔ ประการ แก่ภิกษุณีผู้จะ
อุปสมบท.

วิธีถามอันตรายกกรรม

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล พึงถามอย่างนี้ :-

เธอมิใช่ผู้มีนิमित หรือ

มิใช่ผู้มีสักแต่ว่านิमित หรือ

มิใช่ผู้ไม่มีโลหิต หรือ

มิใช่ผู้มีโลหิตเสมอ หรือ

มิใช่ผู้มีผ้าซับในเสมอ หรือ

มิใช่ผู้มีน้ำมูลระกะปริบระปรอย หรือ

มิใช่ผู้มีเดือย หรือ

มิใช่เป็นหญิงบั้นเพาะก์ หรือ

มิใช่เป็นหญิงคล้ายชาย หรือ

มิใช่ผู้เป็นหญิงมีมรรคระคนกัน หรือ

มิใช่เป็นหญิง ๒ เพศ หรือ

อาพาธเหมือนอย่างนี้ ของเธอ มีหรือ คือ โรคเรื้อน ฝี โรคกลาก

โรคมองคร่อ ลมบ้าหมู

เธอเป็นมนุษย์ หรือ

เป็นหญิง หรือ

เป็นไทย หรือ

ไม่มีหนีสิน หรือ

ไม่เป็นราชกัญ หรือ

มารดาบิดา สามี อนุญาตแล้ว หรือ

มีอายุครบ ๒๐ ปีแล้ว หรือ

บาตร จีวรของเธอครบแล้ว หรือ

เธอ ชื่ออะไร

ประวัติของเธอ ชื่ออะไร.

[๕๗๔] สมัยนั้น ภิกษุถามอันตราสิกขธรรมของภิกษุณี หญิงผู้อุปสัมปทาเปกจะยอมกระดาก เก้อเงิน ไม่อาจตอบได้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้นางอุปสัมปทาเปกจะอุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียว บริสุทธิในภิกษุณีสงฆ์ แล้วอุปสมบทในภิกษุสงฆ์.

[๕๗๕] สมัยนั้น ภิกษุณีทั้งหลายถามอันตราสิกขธรรมกะนางอุปสัมปทาเปกจะผู้ยังไม่ได้สอนซ่อม นางอุปสัมปทาเปกจะยอมกระดาก เก้อเงิน ไม่อาจตอบได้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สอนซ่อมก่อน แล้วถามอันตราสิกขธรรมต่อภายหลัง ภิกษุณีทั้งหลายสอนซ่อมในท่ามกลางสงฆ์นั้นเอง นางอุปสัมปทาเปกจะยังกระดาก เก้อเงิน ไม่อาจตอบได้เหมือนอย่างนั้น ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สอนซ่อม ณ สถานที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วถามอันตราสิกขธรรมในท่ามกลางสงฆ์.

วิธีสอนซ่อม

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล ฟังสอนซ่อมอย่างนี้ ฟังให้ถึอุปัชฌายะก่อนครั้นแล้วฟังบอกบาตรจีวรว่า

นี้ บาตรของเธอ

นี้ ผ้าสังฆาฏิ

นี้ ผ้าอุตราสงค์

นี้ ผ้าอังตราวาสก

นี้ ผ้ารัดอก

นี้ ผ้าอาบน้ำ

เขອງไปยืนอยู่ ณ โอกาสโน้น.

ภิกษุณีผู้เขลา ไม่ฉลาด สอนซ่อม นางอุปสัมปทาเปกจะผู้ถูกสอน ซ่อมไม่ดี ย่อมกระดาก เก้อเจิน ไม่อาจตอบได้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูล เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีผู้เขลา ไม่ฉลาด ไม่ฟังสอนซ่อม รูปใดสอนซ่อม ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีมิได้รับสมมติสอนซ่อม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีมิได้รับสมมติไม่ฟัง สอนซ่อม รูปใดสอนซ่อม ต้องอาบัติทุกกฏ เราอนุญาตให้ภิกษุณีผู้ได้รับสมมติ แล้วสอนซ่อม.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล ฟังสมมติอย่างนี้ ตนเองฟังสมมติตน หรือผู้อื่นฟังสมมติผู้อื่น.

วิธีสมมติตน

[๕๗๖] ก็ตนเองฟังสมมติตน อย่างไร.

ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ ฟังประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

ญัตติกรรมวาจาสมมติตน

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังดิฉัน นางชื่อนี้ เป็นอุปสัมปทา-
เปกขะของแม่เจ้าชื่อนี้ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว ดิฉัน
ฟังสอนช้อมนางชื่อนี้.

อย่างนี้ชื่อว่าตนเองสมมติตน.

วิธีสมมติผู้อื่น

[๕๓๗] ก็ผู้อื่นฟังสมมติผู้อื่น อย่างไร.

ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ ฟังประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา
ว่าดังนี้:-

ญัตติกรรมวาจาสมมติผู้อื่น

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังดิฉัน นางชื่อนี้เป็นอุปสัมปทา-
เปกขะของแม่เจ้าชื่อนี้ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว ภิกษุณี
ชื่อนี้ ฟังสอนช้อมนางชื่อนี้.

อย่างนี้ชื่อว่าผู้อื่นสมมติผู้อื่น.

คำสอนช้อม

[๕๓๘] ภิกษุณีผู้ได้รับสมมติแล้วนั้น ฟังเข้าไปหานางอุปสัมปทา-
เปกขะแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า

นางชื่อนี้ เธอจงฟังนะ นี่เป็นกาลสัตย์ กาลจริง ของเธอ เมื่อถูกถาม
ในท่ามกลางสงฆ์ ถึงสิ่งอันเกิดแล้ว มีอยู่ ฟังบอกว่ามี ไม่มี ฟังบอกว่ามีไม่มี
เธออย่ากระดาก เธออย่าเก้อเงิน ภิกษุณีทั้งหลายจักถามเธอ อย่างนี้ :-

เธอมิใช่ผู้ไม่มีนิมิต หรือ
มิใช่ผู้มีสักแต่ว่านิมิต หรือ
มิใช่ผู้ไม่มีโลหิต หรือ
มิใช่ผู้มีโลหิตเสมอ หรือ
มิใช่ผู้มีผ้าซับในเสมอ หรือ
มิใช่ผู้มีน้ำมูตรกระปริบกระปรอย หรือ
มิใช่ผู้มีเดือยหรือ.
มิใช่เป็นหญิงบัณเฑาะก์ หรือ
มิใช่เป็นหญิงคล้ายชาย หรือ
มิใช่เป็นหญิงมีมรรคระคนกัน หรือ
มิใช่เป็นหญิง ๒ เพศ หรือ
อาพาธเหมือนอย่างนี้ ของเธอ มีหรือ คือ
โรคเรื้อน ฝี โรคกลาก โรคมองคร่อ ลมบ้าหมู
เธอเป็นมนุษย์ หรือ
เป็นหญิง หรือ
เป็นไทย หรือ
ไม่มีหนีสิน หรือ
ไม่เป็นราชกัญ หรือ
มารดาบิดา สามี อนุญาตแล้ว หรือ
มีอายุครบ ๒๐ ปีแล้ว หรือ
มีบาตรจีวรครบแล้ว หรือ
เธอ ชื่ออะไร

ประวัติของเธอ ชื่ออะไร.

ภิกษุณีผู้สอนซ่อม กับนางอุปสัมปทาเปกขะมาพร้อมกัน. .. ไม่ฟังมา
พร้อมกัน ภิกษุณีผู้สอนซ่อมฟังมาก่อนแล้วประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติ-
กรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

ญัตติกรรมวาจา

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังดิฉัน นางชื่อนี้เป็นอุปสัมปทา-
เปกขะของแม่เจ้าชื่อนี้ นางอันดิฉันสอนซ่อมแล้ว ถ้าความพร้อม
พร้อมของสงฆ์ถึงที่แล้ว นางชื่อนี้ฟังมา.

ภิกษุณีนั่งฟังกล่าวว่า เธอจงมา ฟังให้นางอุปสัมปทาเปกขะห่มผ้า
เลวียงบ่า ให้ไหว้ทำภิกษุทั้งหลาย ให้นั่งกระโห่ประคองอัญชลี ขออุปสมบท
ว่าดังนี้ :-

คำขออุปสมบท

แม่เจ้า เจ้าข้า ดิฉันขออุปสมบทต่อสงฆ์ ขอสงฆ์โปรดเอ็นดูยกดิฉัน
ขึ้นเถิด เจ้าข้า.

แม่เจ้า เจ้าข้า ดิฉันขออุปสมบทกะสงฆ์ เป็นครั้งที่สอง ขอสงฆ์
โปรดเอ็นดูยกดิฉันขึ้นเถิด เจ้าข้า.

แม่เจ้า เจ้าข้า ดิฉันขออุปสมบทกะสงฆ์ เป็นครั้งที่สาม ขอสงฆ์
โปรดเอ็นดูยกดิฉันขึ้นเถิด เจ้าข้า.

ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ ฟังประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรม-
วาจา ว่าดังนี้ :-

ญัตติกรรมวาจา

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังดิฉัน นางมีชื่อนี้ผู้นี้ เป็นอุป-
สัมปทาเปกษะของแม่เจ้าชื่อนี้ ความพร้อมพร้งของสงฆ์ ถึงที่แล้ว
ดิฉันพึงถามอันตรายิกกรรมกะนางชื่อนี้

คำถามอันตรายิกกรรม

เนาะนางชื่อนี้ เธอจงฟังนะ นี่เป็นกาลสัจย์ กาลจริง ของเธอ ฉันท
ถามถึงสิ่งที่เกิดแล้ว มีอยู่ เธอพึงบอกว่ามี ไม่มี เธอพึงบอก่า ไม่มี

เธอมิใช่ผู้ไม่มีนิमित หรือ

มิใช่ผู้มีสักแต่ว่านิमित หรือ ...

เธอ ชื่ออะไร

ประวัติของเธอ ชื่ออะไร

ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติจตุตถ-
กรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

ญัตติจตุตถกรรมวาจา

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังดิฉัน นางชื่อนี้ผู้นี้ เป็นอุป-
สัมปทาเปกษะของแม่เจ้าชื่อนี้ บริสุทธิแล้วจากอันตรายิกกรรมทั้ง
หลาย บาตรจีวรของเธอครบแล้ว นางชื่อนี้ขออุปสมบทกะสงฆ์ มีแม่
เจ้าชื่อนี้เป็นประวัตินี้ ถ้าความพร้อมพร้งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึง
ให้นางชื่อนี้อุปสมบท มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นประวัตินี้ นี่เป็นญัตติ

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังดิฉัน นางมีชื่อนี้ผู้นี้ เป็นอุป-
สัมปทาเปกษะของแม่เจ้าชื่อนี้ บริสุทธิแล้วจากอันตรายิกกรรมทั้ง

หลาย บาตรจีวรของเธอครบแล้ว นางชื่อนี้ขออุปสมบทกะสงฆ์ มีแม่
เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี สงฆ์ให้นางชื่อนี้อุปสมบท มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็น
ปวัตตินี การอุปสมบทของนางนี้ มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี ชอบ
แก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น
พึงพูด

ดิฉันกล่าวความนี้ แม่ครั้งที่สอง...

ดิฉันกล่าวความนี้ แม่ครั้งที่สาม แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จง
ฟังดิฉัน นางมีชื่อนี้ผู้นี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของแม่เจ้าชื่อนี้ บริ-
สุทธรีแล้วจากอันตรายภกรรมทั้งหลาย บาตร จีวรของเธอครบแล้ว
นางชื่อนี้ขออุปสมบทกะสงฆ์ มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี สงฆ์ให้นาง
ชื่อนี้อุปสมบท มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี การอุปสมบทนางชื่อนี้ มี
แม่เจ้า อันเป็นปวัตตินี ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง
ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

นางชื่อนี้อันสงฆ์อุปสมบทแล้ว มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี
ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงหนึ่ง ดิฉันทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

[๕๗๕] ขณะนั้นเอง ภิกษุณีทั้งหลาย พึงพานางเข้าไปหาภิกษุสงฆ์
ให้ห่มผ้าเจวียงป่า ให้ไหว้ทำภิกษุทั้งหลาย ให้นั่งกระโหย่ง ประคองอัญชติ
ขออุปสมบท ว่าดังนี้:-

คำขออุปสมบท

พระคุณเจ้าข้า ดิฉันชื่อนี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของแม่เจ้าชื่อนี้ อุป-
สมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียว บริสุทธรีแล้วในภิกษุณีสงฆ์ ดิฉันขออุปสมบทกะ
สงฆ์ ขอสงฆ์โปรดเอ็นดู ยกดิฉันขึ้นเถิด เจ้าข้า

พระคุณเจ้าข้า ดิฉันชื่อนี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของแม่เจ้าชื่อนี้ อุป-
สมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียว บริสุทธิแล้วในภิกษุณีสงฆ์ ดิฉันขออุปสมบทกะ
สงฆ์ แม่ครั้งที่สอง ขอสงฆ์โปรดเอ็นดูยกดิฉันขึ้นเถิด เจ้าข้า

พระคุณเจ้า ดิฉันชื่อนี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของแม่เจ้าชื่อนี้ อุป-
สมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียว บริสุทธิแล้วในภิกษุณีสงฆ์ ดิฉันขออุปสมบทกะ
สงฆ์ แม่ครั้งที่สาม ขอสงฆ์โปรดเอ็นดูยกดิฉันขึ้นเถิด เจ้าข้า.

[๕๘๐] ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติ-
จตุตถกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

ญัตติจตุตถกรรมวาจา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นางมีชื่อนี้ผู้นี้ เป็นอุป-
สัมปทาเปกขะของแม่เจ้าชื่อนี้ อุปสมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียว บริ-
สุทธิแล้วในภิกษุณีสงฆ์ นางชื่อนี้ขออุปสมบทกะสงฆ์ มีแม่เจ้าชื่อนี้
เป็นปวัตตินี ถ้าความพร้อมพรังของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้นาง
ชื่อนี้อุปสมบท มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี นี่เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นางมีชื่อนี้ผู้นี้ เป็นอุป-
สัมปทาเปกขะของแม่เจ้าชื่อนี้ อุปสมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียว
บริสุทธิแล้วในภิกษุสงฆ์ นางชื่อนี้ขออุปสมบทกะสงฆ์ มีแม่เจ้า
ชื่อนี้เป็นปวัตตินี สงฆ์ให้นางชื่อนี้อุปสมบท มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัต-
ตินี การอุปสมบทของนางชื่อนี้ มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี ชอบแก่
ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด
ข้าพเจ้ากล่าวความนี้ แม่ครั้งที่สอง...

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้ แม้ครั้งที่สาม ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จง
ฟังข้าพเจ้า นางมีชื่ออันผู้นี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของแม่เจ้าชื่อนี้อุป-
สมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียว บริสุทธิแล้วในภิกษุณีสงฆ์ นางชื่อนี้
ขออุปสมบทกะสงฆ์ มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี สงฆ์ให้นางชื่อนี้อุป-
สมบท มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี การอุปสมบทของนางชื่อนี้ มีแม่
เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่
ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

นางชื่อนี้อันสงฆ์อุปสมบทแล้ว มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี ขอบ
แก่สงฆ์เหตุนี้จึงหนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

วัดเงาแดดเป็นต้น

[๕๘๑] ทันใดนั้น พึงวัดเงาแดด พึงบอกประมาณแห่งฤดู พึงบอก
ส่วนแห่งวัน พึงบอกข้อเบ็ดเสร็จ พึงตั้งภิกษุทั้งหลายว่า พวกเราจงบอก
นิสัย ๓ อกรณียกิจ ๘ แก่ภิกษุณีนี้.

[๕๘๒] โดยสมัยนั้น แลภิกษุทั้งหลายยึดถืออาสนะในโรงภัตต ยับ
ยั้งอยู่ตลอดกาล ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตภิกษุณี ๘
รูป ตามลำดับพรรษา ภิกษุณีนอกนั้นตามลำดับที่มา.

[๕๘๓] โดยสมัยนั้นแล ภิกษุณีทั้งหลายปรึกษากันว่า พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้าทรงอนุญาตภิกษุณี ๘ รูปตามลำดับพรรษา ภิกษุณีนอกนั้นตามลำดับที่
มาในที่ทุกแห่ง ภิกษุณี ๘ รูปเท่านั้น ห้ามตามลำดับพรรษา นอกนั้นตามลำดับ
ที่มา ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในโรงภัตต เรา
อนุญาตภิกษุณี ๖ รูป ตามลำดับพรรษา นอกนั้นตามลำดับที่มา ในที่อื่นไม่
พึงห้ามตามลำดับพรรษา รูปใดห้าม ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องปวารณา

[๕๔๔] โดยสมัยนั้นแล ภิกษุณีทั้งหลายไม่ปวารณา ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณี
จะไม่ปวารณาไม่ได้ รูปใดไม่ปวารณา พึงปรับตามธรรม.

ปวารณาด้วยตนเอง

[๕๔๕] โดยสมัยนั้นแล ภิกษุณีปวารณาด้วยตนเอง ไม่ปวารณาต่อ
สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีปวารณาด้วย
ตนเองไม่ปวารณาต่อสงฆ์ไม่ได้ รูปใดไม่ปวารณา พึงปรับตามธรรม.

ปวารณาพร้อมกับภิกษุ

[๕๔๖] โดยสมัยนั้นแล ภิกษุณีทั้งหลายปวารณาพร้อมกับภิกษุทั้ง
หลาย ได้ทำความไกลาฬ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงปวารณา
พร้อมกับภิกษุทั้งหลาย รูปใดปวารณา ต้องอาบัติทุกกฏ.

ปวารณาก่อนภัตร

[๕๘๗] โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายปวารณาในกาลก่อนภัตร ยังกาลให้ล่วงไป ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุปวารณาในกาลหลังภัตร ภิกษุทั้งหลายแม้ปวารณาในกาลหลังภัตร เวลาพลบค่ำลง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุปวารณาต่อภิกษุสงฆ์ในวันนี้ แล้วปวารณาต่อภิกษุสงฆ์ในวันรุ่งขึ้น

ปวารณาทั้งหมด

[๕๘๘] โดยสมัยนั้นแล ภิกษุสงฆ์ทั้งหมดปวารณาอยู่ ได้ทำความไกลהל ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สมมติภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถรูปหนึ่งให้ปวารณาต่อสงฆ์แทนภิกษุสงฆ์

วิธีสมมติ

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล พึงสมมติอย่างนี้ พึงขอร้องภิกษุผู้ก่อนครั้งแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจาว่าดังนี้ :-

ญัตติกรรมวาจา

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังดิฉัน ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติภิกษุชื่อนี้ ให้ปวารณาต่อภิกษุสงฆ์แทนภิกษุสงฆ์ นี่เป็นญัตติ

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังดิฉัน สงฆ์สมมติภิกษุณีชื่อนี้
ให้ปวารณาต่อภิกษุสงฆ์ แทนภิกษุณีสงฆ์ การสมมติภิกษุณีชื่อนี้ให้
ปวารณาต่อภิกษุสงฆ์ ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงเป็นผู้หนึ่ง
ไม่ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงพูด

ภิกษุณีชื่อนี้ สงฆ์สมมติแล้วให้ปวารณาต่อภิกษุสงฆ์ แทน
ภิกษุณีสงฆ์ ชอบแก่สงฆ์ เหตุหนึ่งจึงหนึ่ง ดิฉันทรงความนี้ไว้ด้วย
อย่างนี้.

คำปวารณา

พระคุณเจ้า เจ้าข้า ภิกษุณีสงฆ์ ปวารณาต่อภิกษุสงฆ์ ด้วยได้เห็น
ก็ดี ด้วยได้ฟังก็ดี ด้วยรังเกียจก็ดี ของภิกษุสงฆ์จงอาศัยความกรุณาว่ากล่าว
ภิกษุณี สงฆ์ภิกษุณีสงฆ์เห็นอยู่จักทำคืน

พระคุณเจ้า เจ้าข้า แม่ครั้งที่สอง...

พระคุณเจ้า เจ้าข้า แม่ครั้งที่สาม ภิกษุณีสงฆ์ปวารณาต่อภิกษุสงฆ์
ด้วยได้เห็นก็ดี ด้วยได้ฟังก็ดี ด้วยรังเกียจก็ดี ขอภิกษุสงฆ์จงอาศัยความกรุณา
ว่ากล่าวภิกษุณีสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์เห็นอยู่จักทำคืน.

งดอุโบสถเป็นต้น

[๕๕๐] โดยสมัยนั้นแล ภิกษุณีทั้งหลายงดอุโบสถ งดปวารณา ทำ
การไต่สวน เริ่มอนุวาทาธิกรณ์ ให้ทำโอกาส โจท สืบพยานแก่ภิกษุทั้งหลาย
... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงงดอุโบสถแก่ภิกษุ แม้งดก็ไม่เป็นอันงด ภิกษุณีผู้งด
ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีไม่พึงงดปวารณาแก่ภิกษุ แม้ดก็ไม่เป็นอันงด ภิกษุณีผู้งด
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีไม่พึงทำการสืบสวนภิกษุ แม้ทำก็ไม่เป็นอันทำ ภิกษุณีผู้ทำ
ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีไม่พึงเริ่มอนุวาทาธิกรณ์แก่ภิกษุ แม้เริ่มก็ไม่เป็นอันเริ่ม
ภิกษุณีผู้เริ่ม ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีไม่พึงให้ภิกษุทำโอกาส แม้ให้ทำก็ไม่เป็นอันให้ทำ ภิกษุณีผู้
ให้ทำต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีไม่พึงโจทภิกษุ แม้โจทภิกษุ ก็ไม่เป็นอันโจท ภิกษุณีผู้โจท
ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีไม่พึงสืบพยานภิกษุ แม้สืบก็ไม่เป็นอันสืบ ภิกษุณีผู้สืบพยาน
ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๕๑] โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายงดอุโบสถ งดปวารณา ทำ
การสืบสวน เริ่มอนุวาทาธิกรณ์ ให้ทำโอกาส โจท สืบพยานแก่ภิกษุณีทั้ง
หลาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุงดอุโบสถแก่ภิกษุณี แม้ดแล้วเป็นอันงด
ด้วยดี ภิกษุผู้งดไม่ต้องอาบัติ ใ้งดปวารณาแก่ภิกษุณี แม้ดแล้วเป็นอันงด
ด้วยดี ภิกษุผู้งดไม่ต้องอาบัติให้ทำการสืบสวนภิกษุณี แม้ทำแล้วเป็นอันทำ
ด้วยดี ภิกษุผู้ทำให้ต้องอาบัติ ให้ทำเริ่มอนุวาทาธิกรณ์ แม้เริ่มแล้วเป็นอัน
เริ่มด้วยดี ภิกษุผู้เริ่มไม่ต้องอาบัติ ใ้ภิกษุณีทำโอกาส แม้ให้ทำแล้วเป็นอัน
ให้ทำด้วยดี ภิกษุผู้ให้ทำไม่ต้องอาบัติ ใ้โจทภิกษุณี แม้โจทแล้วเป็นอันโจท
ด้วยดี ภิกษุผู้โจทไม่ต้องอาบัติ ใ้สืบพยานแก่ภิกษุณี แม้สืบแล้วเป็นอัน
สืบด้วยดี ภิกษุผู้ให้สืบไม่ต้องอาบัติ

เรื่องไปด้วยยาน

[๕๘๒] โดยสมัยนั้นแล ภิกษุณีฉัพพัคคีย์จี๋ยานที่เทียมด้วยโคตัวเมีย มีบุรุษเป็นสารถีบ้าง เทียมด้วยโคด้วยผู้ มีสตรีเป็นสารถีบ้าง ประชาชนเพ่ง- โทษ ตีเตียน โพนทะนาวา...เหมือนชายหนุ่มหญิงสาวไปเล่นน้ำในแม่น้ำ คงคา และแม่น้ำมही ภิกษุทั้งหลายทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงไปด้วย ยาน รูปใดไป พึงปรับตามธรรม.

[๕๘๓] สมัยนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งอาพาธ ไม่อาจไปด้วยเท้าได้ ภิกษุ ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุณีผู้อาพาธไปด้วยยานได้ ลำดับนั้น ภิกษุณีทั้งหลายคิดว่า ยานนั้นเทียมด้วยโคตัวเมียหรือเทียมด้วยโคตัวผู้ ภิกษุ ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตยานที่ เทียมด้วยโคตัวเมีย ยานที่เทียมด้วยโคตัวผู้ และยานที่ลากด้วยมือ.

[๕๘๔] สมัยต่อมา ความไม่สบายอย่างแรงกล้าได้มีแก่ภิกษุณีรูปหนึ่ง เพราะความกระเทือนแห่งยาน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระ- ภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตคานหาม มีตั้งนั่งเปลผ้าที่เขาผูกติดกับไม้คาน.

เรื่องหญิงแพศยาชื่ออัทธกะลี

[๕๘๕] โดยสมัยนั้นแล หญิงแพศยาชื่ออัทธกะลี บวชในสำนัก ภิกษุณี ก็นางปรารถนาจะไปเมืองสาวัตถีด้วยตั้งใจว่า จักอุปสมบทในสำนัก

พระผู้มีพระภาคเจ้า พวกนักเลงได้ทราบข่าวว่า หญิงแพศยาชื่ออัทธมาสี
ปรารถนาจะไปเมืองสาวัตถี จึงแอบซ่อนอยู่ใกล้หนทาง นางได้ทราบข่าวว่า
พวกนักเลงแอบซ่อนอยู่ใกล้หนทาง จึงส่งทูตไปในสำนักพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า
หม่อมฉันปรารถนาจะอุปสมบท หม่อมฉันจะพึงปฏิบัติอย่างไร

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำกรรมกา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูล
นั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้ภิกษุณีอุปสมบท แม้โดยทูต

ภิกษุทั้งหลายให้ภิกษุณีอุปสมบทโดยภิกษุเป็นทูต ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ไม่พึงให้ภิกษุณีอุปสมบทโดยภิกษุเป็นทูต รูปใดให้อุปสมบท ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุทั้งหลายให้ภิกษุณีอุปสมบทโดยสิกขมานาเป็นทูต...

ให้ภิกษุณีอุปสมบทโดยสามเณรเป็นทูต...

ให้ภิกษุณีอุปสมบทโดยสามเณรีเป็นทูต...

ให้ภิกษุณีอุปสมบทโดยภิกษุณีผู้เขลา ไม่ฉลาดเป็นทูต พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงให้ภิกษุณีอุปสมบทโดยภิกษุณี
เขลา ไม่ฉลาดเป็นทูต รูปใดให้อุปสมบท ต้องอาบัติทุกกฏ

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุณีอุปสมบทโดยภิกษุณีผู้ฉลาด
ผู้สามารถเป็นทูต ภิกษุณีผู้เป็นทูตนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์แล้วห่มผ้าเฉวียงบ่า ไหว้
เท้าภิกษุทั้งหลาย นั่งกระโห่งประคองอัญชลีก้าวอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระคุณเจ้า เจ้าข้า นางชื่อนี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของแม่เจ้าชื่อนี้
อุปสมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียว บริสุทธีแล้วในภิกษุณีสงฆ์ นางมาไม่ได้เพราะ
อันตรายบางอย่าง นางชื่อนี้ขออุปสมบทกะสงฆ์ ขอสงฆ์โปรดเอ็นดูยกนางขึ้น
เถิดเจ้าข้า.

พระคุณเจ้า เจ้าข้า นางชื่อนี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของแม่เจ้าชื่อนี้
อุปสมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียว บริสุทธิแล้วในภิกษุณีสงฆ์ นางมาไม่ได้เพราะ
อันตรายบางอย่าง แม้ครั้งที่สอง นางชื่อนี้ขออุปสมบทกะสงฆ์ ขอสงฆ์โปรด
เอ็นดูยกนางขึ้นเถิดเจ้าข้า

พระคุณเจ้า เจ้าข้า นางชื่อนี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของแม่เจ้าชื่อนี้
อุปสมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียว บริสุทธิแล้วในภิกษุณีสงฆ์ นางมาไม่ได้เพราะ
อันตรายบางอย่าง แม้ครั้งที่สาม นางชื่อนี้ขออุปสมบทกะสงฆ์ ขอสงฆ์โปรด
เอ็นดูยกนางขึ้นเถิด เจ้าข้า.

ญัตติจตุตถกรรมวาจาให้อุปสมบทด้วยทุต

[๕๕๖] ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติ-
จตุตถกรรมวาจา :-

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นางชื่อนี้เป็นอุปสัมปทา-
เปกขะของแม่เจ้าชื่อนี้ อุปสมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียว บริสุทธิแล้ว
ในภิกษุณีสงฆ์ นางมาไม่ได้เพราะอันตรายบางอย่าง นางชื่อนี้ขอ
อุปสมบทกะสงฆ์ มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี ถ้าความพร้อมพรุ่งของ
สงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้นางชื่อนี้อุปสมบท มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัต-
ตินี นี้เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นางชื่อนี้เป็นอุปสัมปทา
เปกขะ ของแม่เจ้าชื่อนี้ อุปสมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียว บริสุทธิ
แล้วในภิกษุณีสงฆ์ นางมาไม่ได้เพราะอันตรายบางอย่าง นางชื่อนี้
ขออุปสมบทกะสงฆ์ มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี สงฆ์ให้นางชื่อนี้อุป-

สมบทมีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นวัตตินี การอุปสมบทของนางชื่อนี้ มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นวัตตินี ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้ แม่ครั้งที่สอง...

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้ แม่ครั้งที่สาม ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นางชื่อนี้เป็นอุปสัมปทาปกะของแม่เจ้าชื่อนี้ อุปสมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียว บริสุทธิแล้วในภิกษุณีสงฆ์ นางมาไม่ได้เพราะอันตรายบางอย่าง นางชื่อนี้ขออุปสมบทกะสงฆ์ มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นวัตตินี สงฆ์ให้นางชื่อนี้อุปสมบท มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นวัตตินี การอุปสมบทของนางชื่อนี้ มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นวัตตินี ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

นางชื่อนี้ อันสงฆ์อุปสมบทแล้ว มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นวัตตินี ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงหนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้

ทันใดนั้น พึงวัดเงาแดด พึงบอกประมาณแห่งฤดู พึงบอกส่วนแห่งวัน พึงบอกข้อเบ็ดเสร็จ พึงสั่งภิกษุณีทั้งหลายว่า พอกเธอจงบอกนิสัย ๓ อกรรมกิจ ๘ แก่ภิกษุณีนั่น.

ภิกษุณีอยู่ป่า

[๕๕๑] สมัยนั้น ภิกษุณีทั้งหลายอยู่ในป่า พวกนักลงประทุษร้าย ภิกษุทั้งหลายทราบทุลเรื่อนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงอยู่ในป่า รูปใดอยู่ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๕๒] สมัยนั้นแล อุบาสกคนหนึ่งถวายโรงเก็บของ แก่ภิกษุณีสงฆ์ ภิกษุทั้งหลายทราบทุลเรื่อนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย

หลาย เรานุญาตโรงเก็บของ โรงเก็บของไม่พอ ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่อง
นั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อน ภิขุทั้งหลาย เรานุญาตที่อยู่ ที่
อยู่ไม่พอ ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณ
ก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตนวรรกรรม นวรรกรรมไม่พอ ภิขุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตให้
ทำแม่เป็นส่วนบุคคล.

พุทธานุญาตสมมติภิขุณีเป็นเพื่อน

[๕๕๕] สมัยนั้น หญิงคนหนึ่งตั้งครรภ์แล้วบวชในสำนักภิขุณี เมื่อ
นางบวชแล้วเด็กจึงคลอด ครั้งนั้น นางคิดว่า เราจะพึงปฏิบัติในเด็กชายนี้
อย่างไรหนอ ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตให้เลี้ยงดู จนกว่าเด็กนั้นจะรู้เสียงสา นางคิด
ว่า เราจะอยู่แต่ตามลำพังไม่ได้ และภิขุอื่นจะอยู่ร่วมกับเด็กชายอื่นก็ไม่ได้
เราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ ภิขุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค
เจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิขุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมมติภิขุณีรูปหนึ่ง ให้
เป็นเพื่อนของภิขุณีนั้น

วิธีสมมติ

คุณก่อนภิขุทั้งหลาย ก็แล พึงสมมติอย่างนี้ พึงขอร้องภิขุณีก่อน
ครั้นแล้วภิขุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรม
วจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาให้สมมติ

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังดิฉัน ถ้าความพร้อมพรั่งของ
สงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติภิกษุณีชื่อนี้ ให้เป็นเพื่อนของภิกษุณี
ชื่อนี้ นี่เป็นบัญญัติ

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังดิฉัน สงฆ์สมมติภิกษุณีชื่อนี้ให้
เป็นเพื่อนของภิกษุณีชื่อนี้ การสมมติภิกษุณีชื่อนี้ ให้เป็นเพื่อนของ
ภิกษุณีชื่อนี้ ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้นั้น พึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบ
แก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้นั้นพึงพูด

สงฆ์สมมติภิกษุณีชื่อนี้ ให้เป็นเพื่อนของภิกษุณีชื่อนี้แล้ว ชอบ
แก่สงฆ์ เหตุอันจึงหนึ่ง ดิฉัน ทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้

ครั้งนั้น ภิกษุณีเพื่อนของนางคิดว่า เราจะพึงปฏิบัติในเด็กชายนี้อย่าง
ไรหนอ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดู
ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ปฏิบัติในเด็กชายนั้นเหมือนปฏิบัติในบุรุษอื่น
เว้นการนอนร่วมเรือนเดียวกัน .

[๖๐๐] สมัยนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งต้องอาบัติหนักแล้ว กำลังประพฤติ
มานัต นางคิดว่า เราอยู่แต่ลำพังผู้เดียว และภิกษุณีอื่นจะอยู่ร่วมกับเราก็ไม่
ได้ เราพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมมติภิกษุณีรูปหนึ่งให้
เป็นเพื่อนของภิกษุณีนั้น

วิธีสมมติ

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล พึงสมมติอย่างนี้ พึงขอร้องภิกษุณีก่อน
ครั้นแล้ว ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยอุத்தัตถุ-
กรรมวาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจาให้สมมติ

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังดิฉัน ถ้าความพร้อมพรั่งของ
สงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติภิกษุณีชื่อนี้ ให้เป็นเพื่อนของภิกษุณี
ชื่อนี้ นี้เป็นอุத்தัตถุ

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังดิฉัน สงฆ์สมมติภิกษุณีชื่อนี้ให้
เป็นเพื่อนของภิกษุณีชื่อนี้ การสมมติภิกษุณีชื่อนี้ให้เป็นเพื่อนของ
ภิกษุณีชื่อนี้ ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่
แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงพูด

สงฆ์สมมติภิกษุณีชื่อนี้ ให้เป็นเพื่อนของภิกษุณีชื่อนี้แล้ว
ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนิง ดิฉันทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

เรื่องภิกษุณีไม่บอกสิกขา

[๖๐๑] สมัยนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งไม่ได้บอกลาสิกขาสึกไปแล้ว นาง
กลับมาขออุปสมบทะภิกษุณีทั้งหลายอีก ภิกษุทั้งหลายทราบเหตุเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่ต้องบอกลาสิกขา
นางสึกแล้วเมื่อใด ไม่เป็นภิกษุณีเมื่อนั้น.

เข้ารีตเดียรฉัตร

[๖๐๒] สมัยนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งครองผ้ากาสาเว ไปเข้ารีตเดียรฉัตร นางกลันมาขออุปสมบทกะภิกษุณีทั้งหลายอีก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีรูปใด ครองผ้ากาสาเวไปเข้ารีตเดียรฉัตร นางนั้นมาแล้ว ไม่พึงให้อุปสมบท.

[๖๐๓] สมัยนั้น ภิกษุณีทั้งหลายรังเกียจ ไม่ยินดีการอภิวัต การปลงผม การตัดเล็บ การรักษาแผล จากบุรุษทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ยินดี.

นั่งขัดสมาธิ

[๖๐๔] สมัยนั้น ภิกษุณีทั้งหลายนั่งขัดสมาธิ ยินดีสัมผัสเช่นเท้า ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงนั่งขัดสมาธิ รูปใดนั่ง ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๖๐๕] สมัยนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งอาพาธ นางเว้นขัดสมาธิไม่สบาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุณีนั่งพับเพียบได้.

เรื่องถ่ายอุจจาระ

[๖๐๖] สมัยนั้น ภิกษุณีทั้งหลายถ่ายอุจจาระในวัจจุกฎี ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ยังครรภให้ตกในวัจจุกฎีนั่นเอง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงถ่ายอุจจาระในวัจจุกฎี รูปใดถ่าย ต้องอาบัติทุกกฏ เราอนุญาตให้ถ่ายอุจจาระในที่ซึ่งเปิดข้างล่างปิดข้างบน.

เรื่องอาบนํ้า

[๖๐๗] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลาย อาบนํ้าด้วยจุน ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวกหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงอาบนํ้าด้วยจุน รูปใดอาบ ต้องอาบัติทุกกฏ เรานุญาต รำ ดินเหนียว.

[๖๐๘] สมัยนั้น ภิกษุณีทั้งหลายอาบนํ้าด้วยดินเหนียวที่อบกลิ่น ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวกหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงอาบนํ้าด้วยดินเหนียวที่อบกลิ่น รูปใดอาบ ต้องอาบัติทุกกฏ เรานุญาตดินเหนียวธรรมดา.

[๖๐๙] สมัยนั้น ภิกษุณีทั้งหลายอาบนํ้าในเรือนไฟ ทำโกสลาหล ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงอาบนํ้าในเรือนไฟ รูปใดอาบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๖๑๐] สมัยนั้น ภิกษุณีทั้งหลายอาบนํ้าทวนกระแสน ยินดีสัมผัสแห่ง สายน้ำ ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงอาบนํ้าทวนกระแสน รูปใดอาบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๖๑๑] สมัยนั้น ภิกษุณีทั้งหลายอาบนํ้าในที่มิใช่ทำอาบนํ้า พวกนักเลงลอบประทุษร้าย ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีไม่พึงอาบนํ้าในที่มิใช่ทำอาบนํ้า รูปใดอาบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๖๑๒] สมัยนั้น ภิกษุณีอาบนํ้าที่ทำสำหรับชายอาบ ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า...เหมือนพวกหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม...ภิกษุ

ทั้งหลายกราบทุลเรื่อนั้นแค่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุณีไม่พึงอาบน้ำที่ท่าสำหรับชายอาบ รูปใดอาบ ต้องอาบัติทุกกฏ เรา
อนุญาตให้อาบน้ำที่ท่าสำหรับหญิงอาบ.

ตติยการวาร จบ

ภิกษุณีขันธกะ ที่ ๑๐ จบ

ในขันธกะนี้ มี ๑๐๘ เรื่อง

หัวข้อประจำขันธกะ

[๖๑๓] เรื่องพระนางโคตมีทูลขอของบรรพชา พระตถาคตไม่ทรง
อนุญาต เรื่องพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ฝึกเวไนยเสด็จไปพระนครเวสาลี จากกรุง
กบิลพัสดุ์ เรื่องพระนางโคตมีมีพระวรกายเกลือกกั่วด้วยฐิติ ได้ชี้แจงแก่
พระอานนท์ที่ชุ่มประตู่ เรื่องพระอานนท์ทูลขอโดยนัยว่า มาตุคามเป็นภพ-
บุคคล พระนางโคตมีเป็นพระมาตุจฉา เป็นผู้เลี้ยงดู เรื่องครุธรรม ๘ ที่ภิกษุณี
พึงประพฤติดตลอดชีวิต คือ ภิกษุณีบวชตั้งร้อยปีต้องกราบไหว้ภิกษุแม่บวชใน
วันนั้น ๑ ไม่พึงจำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ ๑ หวังธรรม ๒ อย่าง ๑
ปวารณาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ๑ ต้องอาบัติหนัก ๑ พึงแสวงหาอุปสมบทเพื่อ
สิกขมานาผู้ศึกษาครบ ๒ ปีแล้ว ๑ ไม่ค่าภิกษุ ๑ เปิดโอกาสให้ภิกษุว่ากล่าว ๑
เรื่องการรับครุธรรม ข้อนั้นเป็นอุปสัมปทาของพระนางโคตมี เรื่องพรหมจรรย์
อันจะตั้งอยู่ถึง ๑,๐๐๐ ปี และตั้งอยู่ได้เพียง ๕๐๐ ปี ความเสื่อมแห่งสัทธรรม
เปรียบด้วยโจรลักทรัพย์ ขยอก เหลือ อีกอย่างหนึ่ง ความตั้งมั่นแห่งสัทธรรม
เปรียบด้วยก้นทำนบ เรื่องให้อุปสมบทภิกษุณี เรื่องแม่เจ้าเป็นอุปสัมบัน

เรื่องภิกษาตามลำดับผู้แก่ เรื่องไม่ทำอภิกษา เรื่องสิกขาบทที่ทั่วไปและไม่
ทั่วไป จักกระทำอย่างไร เรื่องโธวาท เรื่องปาติโมกข์ เรื่องใครแสดงปาติโมกข์
เรื่องเข้าไปแสดงถึงสำนักภิกษุณี เรื่องไม่รู้ เรื่องบอก เรื่องไม่ทำคืน เรื่อง
ภิกษุรับอาบัติ เรื่องให้ภิกษุบอกให้ภิกษุณีรับอาบัติ เรื่องชาวบ้านติเตียน
เรื่องให้ภิกษุบอกให้ทำกรรม เรื่องทะเลาะ เรื่องยกมอบ เรื่องอันเตวาสินี
ของนางอุบลวรรณา เรื่องรดน้ำโคลนในเมืองสาวัตถี เรื่องไม่ควรไหว้
เรื่องเปิดกาย เปิดขาอ่อน เปิดองค์กำเนิด เรื่องภิกษุพูดเกี่ยว เรื่องพระ-
ฉัพพัคคีย์ชักจูง เรื่องไม่ควรไหว้ เรื่องทัณฑกรรม ฝ่ายภิกษุณีก็เหมือนกัน
เรื่องห้าม เรื่องงดโธวาท เรื่องควรหรือไม่ เรื่องหลีกไป เรื่องภิกษุเขลา
เรื่องไม่เป็นเรื่อง เรื่องไม่ให้คำวินิจฉัย เรื่องภิกษุณีสงฆ์ไม่ไปรับโธวาท เรื่อง
ภิกษุณี ๔ รูปรับโธวาท เรื่องภิกษุณี ๒ - ๓ รูปไปรับโธวาทแทน เรื่องภิกษุณี
ไม่รับโธวาท เรื่องภิกษุเขลา เรื่องภิกษุอาพาธ เรื่องภิกษุเตรียมจะไป เรื่อง
ภิกษุอยู่ป่า เรื่องไม่บอก เรื่องไม่นำกลับมาบอก เรื่องผ้ากายพันธัชยาว เรื่อง
แผ่นไม้สาน แผ่นหนัง ผ้าขาว ซ่องผ้า เกลียวผ้า ผ้าผืนน้อย ซ่องผ้าผืนน้อย
เกลียวผ้าน้อย ซ่องถักด้วยด้าย เกลียวด้าย เรื่องกระดุกแข่งโค เรื่องนวด
หลังมือ หลังเท้า ขาอ่อน หน้า ริมฝีปาก ด้วยไม่มีสังฆฐานคจฺจกโค เรื่อง
ทาหน้า ถูหน้า ผัดหน้า เจิมหน้า ย้อมตัว ย้อมหน้า ย้อมทั้งตัวทั้งหน้า
ทั้งสองอย่าง เรื่องแต้มหน้าทาแก้ม เยี่ยมหน้าต่าง ยืนแอบประตุ ให้ผู้อื่น
ทำการพ้อนรำ ตั้งสำนักหญิงแพศยา ตั้งร้านขายสุรา ขายเนื้อ ออกร้านขาย
ของเบ็ดเตล็ด ประกอบการหากำไร ประกอบการค้าขาย ใช้ทาส ทาสี
กรรมกรชาย กรรมกรหญิง ให้บารุง ให้สัตว์เดียรัจฉานบารุง ขายของสด
และของสุก ใช้สันถัดขนเจียมหล่อ เรื่องใช้จิวรสีคราม สีเหลือง สีแดง

สีบานเย็น สีดำ สีแสด สีชมพู ไม่ตัดชาย มีชายเป็นลายดอกไม้
มีชายเป็นลายผลไม้ สวมเสื้อ สวมหมวก เรื่องเมื่อภิกษุณี สิกขานา สามเณรี
ถึงมรณภาพ ภิกษุณีเป็นใหญ่ในบริวารที่ภิกษุณีเป็นต้นมอบถวาย เมื่อภิกษุ
สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และใครอื่นปลงบริวารให้ ภิกษุเป็นใหญ่ เรื่อง
ภิกษุณีเคยเป็นภรรยานักมวย เรื่องครรภ์ เรื่องก้นบาตร เรื่องนิมิต เรื่อง.
อามิสมากมาย อามิสเหลือเฟือยิ่ง อามิสที่ทำสนธิ อามิสเช่นใจของภิกษุ
ทั้งหลายในหนหลัง ของภิกษุณีทั้งหลายก็เช่นนั้น เรื่องเสนาสนะเปื้อนระดู
เรื่องผ้า เรื่องเชือกขาด เรื่องใช้เชือกผูกสะเอวตลอดกาล เรื่องภิกษุณีปรากฏ
ว่าไม่มีนิมิตบ้าง มีสักแต่ว่านิมิตบ้าง ไม่มีโลหิตบ้าง มีโลหิตเสมอบ้าง เป็น
ซบในเสมอและมีน้ำมูตรกะประิบกะปรอย มีเคื่อยเป็นหญิงบัณเฑาะก์บ้าง เป็น
หญิงคล้ายชายบ้าง เป็นหญิงมีมรรคระคนกันบ้าง เป็นหญิง ๒ เพศบ้าง เรื่อง
ถามอันตรายิกกรรม ตั้งแต่คำว่าหานิมิตมิได้ จนถึงอุกโตพยัญชนก หลังจาก
เปยยาลไปถามดังนี้ โรคเรื้อน ฝี โรคกลาก โรคมอกร่อ ลมบ้าหมู เป็น
มนุษย์หรือ เป็นหญิงหรือ เป็นไทยหรือ ไม่มีหน้าสีนหรือ ไม่ใช่ราชภัฏหรือ.
มารดา บิดา สามี อนุญาตแล้วหรือ มีอายุครบ ๒๐ ปีแล้วหรือ มีบาตร
จีวรครบแล้วหรือ ชื่ออะไร ปวัตตินิของเธอชื่ออะไร รวม ๒๔ อย่าง แล้ว
ให้อุปสมบท เรื่องอุปสัมปทาเปกจะยังไม่ได้สอนช้อมกระดากในท่ามกลางสงฆ์
ก็เหมือนกัน เรื่องถืออุปัชฌายะ เรื่องบอกสังฆาฎิ อุตตราสงค์ อันตราวาสก
ผ้ารัด ผ้าอาบน้ำ แล้วส่งไป เรื่องภิกษุณีเขลา เรื่องภิกษุณีไม่ได้รับสมมติ
ขอร้องถามอันตรายิกกรรม เรื่องอุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียว ต้องอุปสมบทใน
ภิกษุสงฆ์อีก เรื่องบอกฉายา ฤดู วัน ชื่อเบ็ดเสร็จ นิสัย ๓ อกรณียกิจ ๘
เรื่องกาล เรื่องภิกษุณี ๘ รูปในที่ทุกแห่ง เรื่องภิกษุณีไม่ปวารณา และไม่

ปวารณากะภิกษุสงฆ์ เรื่องโกลาหล เรื่องปวารณาก่อนภัตต เรื่องปวารณา
เวลาพลบค่ำ เรื่องภิกษุณีสงฆ์โกลาหล เรื่องพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้แสวงหาคุณ
อันใหญ่ ทรงห้ามไม่ให้ภิกษุณีงคอุโบสถ ปวารณา กระทบการไต่สวน เริ่ม
อนุวาทิกรณ์ ทำโอกาส สืบพยาน โจท และให้การ แต่ทรงอนุญาตให้
ภิกษุทำอย่างนั้นแก่ภิกษุณีได้ เรื่องยาน เรื่องภิกษุอาพาธ เรื่องยานที่ลาก
เรื่องการกระทบกระทั่งแห่งยาน เรื่องนางอัชฌกาสี เรื่องภิกษุ สิกขมานา
สามเณร สามเณรี เป็นทนต์ เรื่องทนต์เวลา เรื่องภิกษุณียู่ป่า เรื่องอุบาสก
ถวายโรงเก็บของ เรื่องที่อยู่นวกกรรม ไม่พอ เรื่องภิกษุณีตั้งครรรภ์อยู่แต่ลำพัง
ไม่ได้ เรื่องร่วมเรือน เรื่องอาบัติหนัก เรื่องไม่บอกลาสิกขา เรื่องเข้าริต
เดียรถีย์ เรื่องไม่ยินดีถือภิกษา ปรลงผม ตัดเล็บ รักษาแผล เรื่องภิกษุณี
นั่งขัดสมาธิ เรื่องภิกษุณีอาพาธ เรื่องถ่ายอุจจาระ เรื่องอาบด้วยจุน เรื่อง
ดินอบ เรื่องอาบน้ำในเรือนไฟ เรื่องอาบน้ำทวนกระแสน เรื่องอาบน้ำในที่
มิใช่ท่า เรื่องอาบน้ำที่ทำสำหรับชายอาบ พระนางมหาโคตมีและพระอานนท์
ทูลขอโดยแยกกาย บริษัทบรรพชาในศาสนาของพระชินเจ้าครบ ๔ เหล่า
พระพุทธเจ้าทรงแสดงขันธกะนี้ไว้ เพื่อประโยชน์ให้เกิดความสังเวชและความ
เจริญแห่งพระสังฆกรรม เหมือนเภสัชสำหรับระงับความกระวนกระวาย ฉะนั้น
แม้มาตุคามเหล่าอื่นที่ทรงฝึกแล้วในพระสังฆกรรมอย่างนี้ พวกเขาย่อมไปสู่
สถานอันไม่จติ ซึ่งไปแล้วไม่เศร้าโศกแล.

หัวข้อประจำขันธกะ จบ

ภิกขุникขันธก วรรณนา

[ว่าด้วยครุธรรม ๘]

วินิจฉัยในภิกขุникขันธกะ พึงทราบดังนี้:-

ถามว่า เพราะเหตุไร พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงห้ามว่า อย่าเลย โคตมี (บรรพชาของมาตุคาม) อย่าได้ชอบใจแก่ท่านเลย, บริษัทของ พระพุทธเจ้าแม่ทั้งปวง ย่อมมี ๔ มิใช่หรือ

ตอบว่า บริษัทของพระพุทธเจ้าแม่ทั้งปวงมี ๔ ก็จริง ถึงกระนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงมีพระประสงค์จะยังพระนางมหาปชาบดีโคตมีให้ลำบาก แล้ว จึงทรงอนุญาตทำให้เป็นของสำคัญ (อย่างนี้) ว่า สตรีทั้งหลายจักคิดว่า บรรพชา^{นี้} เราได้ยาก ดังนี้ แล้วจักบริบาลไว้โดยชอบ ซึ่งบรรพชา อันเรา ถูกวิงวอนแล้วมากครั้งจึงอนุญาต ดังนี้ จึงทรงห้ามเสีย.

กล่าวด้วยครุธรรม ๘ ได้กล่าวไว้แล้ว ในมหาวิภังค์*แล.

บทว่า กุมภเถนเกหิ ได้แก่ โจรผู้ตามประทีปในหม้อแล้ว กั้น ลังของในเรือนของชนอื่น ด้วยแสงนั้น ลักเอาไป.

ชื่อว่า เสดฎุจิกา นาม โรคชาติ นั้น ได้แก่ ชื่อสัตว์มีชีวิต ชนิดหนึ่ง. รวงข้าวสาลีแม่ปลั่งแล้ว ไม่อาจเลี้ยงน้านมไว้ได้ เพราะถูกสัตว์ใด เจาะแล้ว สัตว์นั้น ย่อมเจาะใส่ซึ่งยังอยู่ในปล้อง.

ชื่อว่า มลฺเขฎุจิกา นาม โรคชาติ นั้น ได้แก่ การที่อ้อยเป็น โรคใส่แดง.

* มหาวิภังค. ทุติย. ๒๓๐. ๒. อังกุร.

ก็แล ด้วยคำว่า มหโต ตพากสุส ปฏิกจฺเจว ปาลี นี้ พระผู้มี
พระภาคเจ้าทรงแสดงเนื้อความนี้ว่า เมื่อชอบแห่งสระใหญ่แม้ไม่ได้ก่อนแล้ว
น้ำน้อยหนึ่งพึงขังอยู่ได้, แต่เมื่อได้ก่อนขบไว้เสียก่อนแล้ว น้ำใดไม่พึงขังอยู่
เพราะเหตุที่มีได้ก่อนขบไว้, น้ำเมื่อนั้นพึงขังอยู่ได้ เมื่อได้ก่อนขบแล้ว ขื่อนี้
ฉันทใด; ครุธรรมเหล่านี้ใด อันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงริบบัญญัติเสียก่อน เพื่อ
กันความละเมิด ในเมื่อยังไม่เกิดเรื่อง, เมื่อครุธรรมเหล่านั้น อันพระผู้มี
พระภาคเจ้าแม้มิได้ทรงบัญญัติ พระสังฆกรรมจะพึงตั้งอยู่ได้ห้าร้อยปี เพราะ
เหตุที่มาตุคามบวช, แต่เพราะเหตุที่ทรงบัญญัติครุธรรมเหล่านั้นไว้ก่อน
พระสังฆกรรมจักตั้งอยู่ได้อีกห้าร้อยปี ขื่อนี้ ก็ฉันทนั้นแล จึงรวมความว่า
พระสังฆกรรมจักตั้งอยู่ตลอดพันปีที่ตรัสทีแรกนั่นเอง ด้วยประการฉะนี้.

แต่คำว่า พันปี นั้น พระองค์ตรัสด้วยอำนาจพระจิณาสพผู้ถึงความ
แตกฉานในปฏิสัมภิทาเท่านั้น. แต่เมื่อจะตั้งอยู่ยิ่งกว่าพันปีนั้นบ้าง จักตั้งอยู่
สิ้นพันปี ด้วยอำนาจแห่งพระจิณาสพสุขขวิปีสสะ, จักตั้งอยู่สิ้นพันปี ด้วย
อำนาจแห่งพระอนาคามี, จักตั้งอยู่สิ้นพันปี ด้วยอำนาจแห่งพระสกทาคามี,
จักตั้งอยู่สิ้นพันปี ด้วยอำนาจพระโสดาบัน, รวมความว่า พระปฏิเวธสังฆกรรม
จักตั้งอยู่ตลอดห้าพันปี ด้วยประการฉะนี้.

ฝ่ายพระปริยัติธรรม จักตั้งอยู่เช่นนั้นเหมือนกัน. เมื่อปริยัติไม่มี
ปฏิเวธจะมีไม่ได้เลย เมื่อปริยัติมี ปฏิเวธจะไม่มี ก็ไม่ได้. แต่เมื่อปริยัติ
แม้เสื่อมสูญไปแล้ว เพศจะเป็นไปตลอดกาลนานฉะนี้แล.

[ว่าด้วยอุปสัมปทาแห่งภิกษุณีเป็นต้น]

ภิกษุทั้งหลายให้อุปสมบทนางสาเกยานีห้าร้อย ทำให้เป็นสัทธวิหารินี
ของพระนางมหาปชาบดีโคตมี โดยพระอนุญาตนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต

ให้ภิกษุทั้งหลายให้อุปสมบทนางภิกษุณี. นางสาเกยานีแม่ทั้งปวงเหล่านั้น ได้เป็นผู้ชื่อว่า อุปสมบทแล้วพร้อมกัน ด้วยประการฉะนี้.

พระนางโคตมี บรรลุพระอรหัตด้วยพระโอวาทนี้ว่า **เย โข ตูว์ โคตมิ** (เป็นอาทิ).

ชื่อว่า **กมุฏม** น **กรียติ** มีความว่า ภิกษุทั้งหลายไม่ทำกรรมทั้ง ๗ อย่าง มีดัชนีกรรมเป็นอาทิ.

บทว่า **ขมาเปนฺติ** มีความว่า ภิกษุเหล่านี้ ย่อมขอโทษว่าเราทั้งหลาย จักไม่ทำกรรมเห็นปานนี้อีก.

วินิจฉัยในคำว่า **อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุหิ ภิกฺขุณฺํ กมุฏม อโรเปตฺวา ภิกฺขุณฺิยํ นิยฺยาเทตฺถ** นี้ พึงทราบดังนี้ :-

อันภิกษุทั้งหลายพึงยกขึ้นอย่างนี้ว่า บรรดากรรมมีดัชนีกรรม เป็นต้น กรรมชื่อนี้ พึงทำแก่ภิกษุณีนั่น แล้วพึงมอบหมายว่า บัดนี้ ท่านทั้งหลายนั้นแล จงทำกรรมนั้น.

ก็ถ้าว่า ภิกษุณีทั้งหลายทำกรรมอื่น ในเมื่อกรรมอื่น อันภิกษุยกขึ้นแล้ว เธอทั้งหลาย ย่อมถึงความเป็นผู้อันสงฆ์ควรปรับโทษ ตามนัยที่กล่าวแล้วในบาลีนี้ว่า ทำนียสกรรม แก่บุคคลผู้ควรแก้ดัชนีกรรม ที่เดียว.

[ว่าด้วยวันทियกรรมเป็นต้น]

วินิจฉัยในคำว่า **กทฺทโมทเกน** นี้ พึงทราบดังนี้:-

เป็นทุกกฏแก่ภิกษุผู้รดด้วยน้ำโคลนอย่างเดียวนั้น หามิได้ เมื่อรดแม้ด้วยน้ำใส น้ำหอมและตมเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็เป็นทุกกฏเหมือนกัน.

ชื่อว่า **อวนฺทโย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภิกฺขุณิสฺสุมฺเนน กาทพฺโพ** มีความว่า ภิกษุณีสงฆ์พึงประชุมกัน ในสำนักภิกษุณี สวดประกาศ ๓ ครั้ง

อย่างนี้ว่า พระผู้เป็นเจ้าของ เจ้า ชื่อนั้น แสดงอาการไม่น่าเลื่อมใสแก่ภิกษุทั้งหลาย การทำพระผู้เป็นเจ้านั้น ให้เป็นผู้อันภิกษุไม่พึงไหว้ ย่อมชอบใจแก่สงฆ์ ภิกษุนั้น ย่อมเป็นผู้อัน ภิกษุทั้งหลายกระทำให้เป็นผู้อันตนไม่ควรไหว้ ด้วย สวดประกาศเพียงเท่านี้ จำเดิมแต่นั้น ภิกษุนั้น อันภิกษุแม้เห็นแล้วไม่พึง ไหว้อย่างที่เห็นสามเณรแล้วไม่ไหว้จะนั้น.

อันภิกษุนั้น เมื่อจะประพาศชอบ ไม่พึงไปสู่สำนักภิกษุ พึงเข้าไป หาสงฆ์หรือบุคคลผู้หนึ่ง ในสำนักนั้นแล นั่งกระโห่ประนมมือ ขอบมา โทษว่า ขอภิกษุสงฆ์จงอดโทษแก่ข้าพเจ้า. ภิกษุนั้น พึงไปสู่สำนักภิกษุ กล่าวว่ ภิกษุนั้น ขอโทษพวกท่าน. จำเดิมแต่นั้น ภิกษุทั้งหลายพึงไหว้ ภิกษุนั้น. ความสังเขปในภิกษุณิกขันธกะนี้ เท่านี้ แต่ข้าพเจ้าจักกล่าวความ พิสดาร ในกัมมวิภังค์.

บทว่า โสภาเสนุติ มีความว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์ย่อมชักชวนภิกษุทั้งหลาย ด้วยอสังฆกรรม.

หลายบทว่า ภิกษุณีหิ สาทธี สมบุโยเชนุติ มีความว่า ภิกษุ ฉัพพัคคีย์ช่วยชักจูงบุรุษกับภิกษุณีด้วยอสังฆกรรม. การทำให้เป็นผู้อันภิกษุทั้งหลายไม่พึงไหว้ มีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล.

บทว่า อวารณฺ ใต้แก่ การกีดกัน มีการห้ามมิให้เข้าไปในสำนัก เป็นต้น .

บทว่า น อาทียนฺตุติ มีความว่า ภิกษุณีพวกฉัพพัคคีย์ ไม่ยอมรับเองโดยชอบ.

วินิจฉัยในคำว่า โอวาทํ ฐเปตุํ นี้ พึงทราบดังนี้:-

โอวาทอันภิกษุไม่พึงไปงคที่สำนักภิกษุณี แต่พึงบอกภิกษุณีทั้งหลาย ผู้มาเพื่อประโยชน์แก่โอวาท ว่า ภิกษุณีชื่อโน้น มีอาบัติติดตัว เรงดโอวาท แก่ภิกษุณินั้น เธอทั้งหลายอย่าทำอุโบสถกับภิกษุณินั้น. ทัณฑกรรมแม้ในการ เปิดกายเป็นต้น มีนัยดังกล่าวแล้วเหมือนกัน.

คำว่า น ภิกขเว ภิกขุณิยา โอวาโท น คนุตพุโพ เป็น
อาทิจำพเจ้าได้กล่าวเสร็จแล้ว ในวรรณนาแห่งภิกขุณีวิภังค์.

[ว่าด้วยการแต่งตัวเป็นต้น]

ชื่อว่า ฆาตุเก นมมุติ มีความว่า ภิกษุณีทั้งหลาย ใช้ประคคอก
คาดซี่โครง เพื่อประโยชน์ที่จะตัด อย่างหญิงกฤหัสถ์พึงรุ่นสาว คาดด้วย
ผ้าคาดนมฉะนั้น.

บทว่า เอกปริยายกตฺ ใต้แก่ ประคคที่คาดได้รอบเดียว.

สองบทว่า วิลิเวน ปฏฺเฐน ใต้แก่ ผ้าแถบที่ทอด้วยดอกไม้ใฝ่
อย่างละเอียด.

บทว่า ทุสฺสปฏฺเฐน . ใต้แก่ ผ้าแถบขาว

บทว่า ทุสฺสเวณิยา ใต้แก่ ซ่องที่ทำด้วยผ้า.

บทว่า ทุสฺสวฏฺฐิยา ใต้แก่ เกลียวที่ทำด้วยผ้า.

ในผ้าแถบเล็กเป็นต้น ผ้ากาสาอะผินเล็ก พึงทราบว่ ชื่อว่าผ้าแถบเล็ก.

บทว่า อฏฺฐิจุลเลน ใต้แก่ กระจุกแข็งแห่งโค. บันสะเอวเรียก
ตะโพก.

สองบทว่า หตฺถํ โภฏฺฐาเปนฺติ ใต้แก่ ให้ทูปปลายแขนแต่งให้
งามด้วยขนนกยูงเป็นต้น.

บทว่า หตฺถุโถจฺฉํ ใต้แก่ หลังมือ.

บทว่า ปาถิ ได้แก่ แข็ง.

บทว่า ปาทโกจฺฉิ ได้แก่ หลังเท้า. การไล่น้ำเป็นต้น มีนัยดัง
กล่าวแล้วนั้นแล.

สองบทว่า อวฺงคฺ กโรนฺติ มีความว่า ภิกษุณีพวกฉกฟักคีย์เขียน
ลวดลายหันหน้าลงล่างที่หางตา ด้วยไม้ปายยาตา.

บทว่า วิเสตํ มีความว่า ภิกษุณีเหล่านั้น ทำรูปสัตว์แปลก ๆ มี
ทรวดทรงงดงาม ที่แค้น.

บทว่า โอลฺลนฺนํ มีความว่า เปิดหน้าต่างแลดูถนน.

สองบทว่า สาทโกเก ติจฺฉนฺติ มีความว่า เปิดประตู ขึ้นเยี่ยมอยู่
ครึ่งตัว.

บทว่า สนฺจํ มีความว่า ให้ทำการมหรสพด้วยนักระบำ.

สองบทว่า เวสิ วุฏฺฐเปนฺติ มีความว่า ได้ทิ้งหญิงนครโสเภณี.

สองบทว่า ปานาคาโร จเปนฺติ มีความว่า ย่อมขายสุรา.

สองบทว่า สุนฺ จเปนฺติ มีความว่า ย่อมขายเนื้อ.

บทว่า อาปณฺ มีความว่า ย่อมออกร้านสินค้าต่าง ๆ หลายอย่าง.

สองบทว่า ทาสฺ อุปฺปฺจฺจาเปนฺติ มีความว่า ย่อมรับทาสแล้วยัง
ทาสนั้น ให้ทำการรับใช้สองของตน. แม้ในทาสีเป็นต้น ก็มีนัยเหมือนกัน .

สองบทว่า หริตกปตฺตํ ปกฺคินฺติ มีความว่า ย่อมขายของสด
และของแห้ง. มีคำอธิบายว่า ย่อมออกร้านขายของเปิดแล้วแล.

กล่าวด้วยจิรวเจียวทั้งปวงเป็นต้น ได้กล่าวแล้วแล.

[ว่าด้วยการปลงบริวาร]

ในชื่อว่า ภิกฺขุณี เจ ภิกฺขเว กาลํ กโรนฺติ เป็นอาทิ มี
วินิจฉัยนอกพระบาลี ดังต่อไปนี้ :-

ก็ถ้าในสหธรรมิกทั้ง ๕ ผู้ใดผู้หนึ่ง เมื่อจะทำกาลกิริยาจึงสั่งว่า โดยสมย์ที่ข้าพเจ้าล่วงไป บริหารของข้าพเจ้าจงเป็นของพระอุปัชฌาย์ หรือว่า จงเป็นของพระอาจารย์ หรือว่า จงเป็นของสัทธวิहारิก หรือว่า จงเป็นของ อันตเวาสิก หรือว่า จงเป็นของมารดา หรือว่า จงเป็นของบิดา หรือว่า จงเป็นของใคร ๆ อื่น บริหารของผู้นั้น ไม่เป็นของชนเหล่านั้น คงเป็นของ สงฆ์เท่านั้น เพราะว่ากาทำให้โดยกาลที่ล่วงไป (แห่งตน) ของสหธรรมิกทั้ง ๕ ย่อมใช้ไม่ได้ ของพวกคฤหัสถ์ ใช้ได้.

ภิกษุทำกาลกิริยาในสำนักของภิกษุณี บริหารของเธอ ย่อมเป็นของ ภิกษุทั้งหลายเท่านั้น. ภิกษุณีทำกาลกิริยาในสำนักของภิกษุบริวารของเธอ ย่อม เป็นของภิกษุณีทั้งหลายเท่านั้น.

บทว่า ปุราณมลฺลิตี มีความว่า เป็นภริยาของนักมวย ในกาลก่อน คือ ในครั้งเป็นคฤหัสถ์.

บทว่า บุริสพฺยญฺชนํ มีความว่า นิमितของบุรุษ จะเป็นอวัยวะที่ ปกปิดก็ตาม มิได้ปกปิดก็ตาม คือ จะเป็นของที่สิ่งไร ๆ กำบังก็ตาม มิได้ กำบังก็ตาม. ถ้าภิกษุณี พงศ์ความคิดให้เกิดขึ้นว่า นิमितของบุรุษอยู่ที่นี้ ต้อง ทุกกฏ.

[ว่าด้วยอามิสที่เขาถวายเฉพาะตน]

อามิสใดที่เขาบอกถวายว่า ท่านจงบริโภคเอง อามิสนั้นชื่อว่าของ ที่เขาถวาย เพื่อประโยชน์แก่การบริโภคเฉพาะตน เมื่อภิกษุให้อามิสนั้นแก่ผู้อื่น เป็นทุกกฏ. แต่ถือเอาส่วนดีเสียก่อนแล้ว จึงให้คารอยู่.

ถ้าว่า อามิสนั้นไม่เป็นที่สบาย จะสละเสียทั้งหมด ก็ควร. จะบริโภค จีวรเสียวันหนึ่ง หรือ ๒ วันแล้วจึงให้ ก็ควร. แม้ในบาตรเป็นต้น ก็มี นัยเหมือนกัน.

[ว่าด้วยฐานะแห่งของที่รับประเคน]

ชื่อว่า ภิกษุหิ ภิกษุณีหิ ปฏิคฺคหาเปตฺวา มีความว่า อามิสที่ภิกษุ
รับประเคนเก็บไว้เมื่อวันวาน เมื่ออนุสัมบันอื่นไม่มีในวันนี้ภิกษุณีทั้งหลาย
พึงให้ภิกษุรับประเคนแล้วนั้น. เพราะว่า อามิสที่ภิกษุรับประเคนแล้ว ย่อม
ตั้งอยู่ ในฐานะแห่งอามิสที่ยังมิได้รับประเคน สำหรับภิกษุณี. แม้สำหรับ
ภิกษุ ก็มีนัยเหมือนในภิกษุณีนั่นแล.

[ว่าด้วยการนั่ง]

สองบทว่า อาสนํ สงฺคายนฺติโย มีความว่า ภิกษุณีทั้งหลายเมื่อ
ยังกันและกันให้ถือเอาที่นั่ง.

สองบทว่า กาลํ วิตินาเมตฺถุ ความว่า มัวให้รูปหนึ่งลุกขึ้น ให้
อีกรูปหนึ่งนั่งอยู่ ได้ยังเวลาฉันให้ล่วงเลยไปเสีย.

วินิจฉัยในคำว่า อฏฺฐนฺนํ ภิกษุณีนํ ยถาวุฑฺฒํ นี้ พึงทราบ
หากว่า ภิกษุณี ๘ รูปนั่งในที่ใกล้ ภิกษุณีอื่นที่เป็นไปภายในแห่ง
ภิกษุณีเหล่านั้นมา. เธอยอมได้เพื่อยังภิกษุณีผู้อ่อนกว่าตนให้ลุกขึ้นแล้วนั่ง
แทน.

ฝ่ายภิกษุณีใด เป็นผู้อ่อนกว่าภิกษุณีทั้ง ๘ รูป ภิกษุณีนั้น แม้หากจะ
มีพรรษา ๖๐ ย่อมได้เพื่อนั่งตามลำดับแห่งผู้มาเท่านั้น.

ชื่อว่า อณฺเวยตฺตํ ยถาวุฑฺฒํ น ปฏิพาหิตพฺพํ มีความว่า ใน
ที่แจกปัจจัย ๔ แห่งอื่น นอกจากโรงเสียง ใครจะห้ามภิกษุแก่ว่า เรามาก่อน
แล้วถือเอาสิ่งใด ๆ ไม่ได้. การถือเอาตามลำดับผู้แก่นั่นแลจึงควร.

กล่าวด้วยปวารณา ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วแล.

ยานทุกชนิด อันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตแล้ว ด้วยคำว่า
อิติยตุตฺ เป็นอาทิ.

บทว่า ปาฐงฺกิ ได้แก่ เปลผ้า.

[ว่าด้วยการอุปสมบทด้วยทูต]

การอุปสมบทด้วยทูต ย่อมควร เพราะอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่ง
บรรดาอันตราย ๑๐ อย่าง. ในเวลาจบกรรมวาจา ภิกษุณินั้นจะยืนหรือนั่งอยู่
ก็ตาม ตื่นอยู่หรือหลับอยู่ก็ตาม ในสำนักภิกษุณี, เธอย่อมเป็นผู้อุปสมบทแล้ว
แท้. ในทันทีนั้น ภิกษุสงฆ์พึงบอกส่วนแห่งวันมีคำว่า เภา เป็นต้น แก่
ภิกษุณีทูตผู้มาแล้ว.

[ว่าด้วยโรงเก็บของเป็นต้น]

บทว่า อุทฺโทสิโต ได้แก่ โรงเก็บของ.

บทว่า น สมฺมตฺติ ได้แก่ ไม่พอ.

บทว่า อุปฺสฺสยฺ ได้แก่ เรือน.

บทว่า นวคมฺมํ มีความว่า เรานุญาตให้ภิกษุณีทำการสร้างใหม่
เพื่อประโยชน์แก่สงฆ์.

สองบทว่า ตสฺสา ปพฺพชิตาย ได้แก่ ในเวลาที่หญิงนั้นบวชแล้ว.

หลายบทว่า ยาว โส ทารโก วิญญุตฺติ ปาปฺณาติ มีความว่า
(เรานุญาตให้เลี้ยงดู) จนกว่าทารกนั้นจะสามารถขบเคี้ยวบริโภคและอาบได้
ตามธรรมดาของตน.

สองบทว่า จเปตฺวา สาคาริ ได้แก่ เว้นเพียงห้องเรือนที่เป็น
สทไสย. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงว่า ภิกษุณีผู้เป็นเพื่อน พึงปฏิบัติใน

ทารกนั้น เหมือนที่ปฏิบัติในบุรุษอื่น. ภิกษุณีผู้เป็นมารดา ย่อมได้เพื่อยัง
ทารกนั้นให้อาบ ให้อัดม และให้บริโภค เพื่อแต่งตัวทารกและให้เพื่อนนอก
ทารกนั้นไว้ที่อก.

[ว่าด้วยลาสิกขาเป็นต้น]

ด้วยคำว่า ยทว สา วิพฺภนฺตา พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงว่า
เพราะภิกษุณีนั้น สิกแล้วนุ่งผ้าขาว ด้วยความยินดีพอใจของตน ฉะนั้นแล
เธอจึงมิใช่ภิกษุณี, เธอมิใช่ภิกษุณี เพราะการลาสิกขาหามิได้. เธอย่อมมิได้
อุปสมบทอีก.

ชื่อว่า สา อคตา น อุปสมฺปาเทตฺตฺวา มีความว่า ก็ภิกษุณี
นั้น อันสงฆ์ไม่พึงให้อุปสมบทอย่างเดิวนั้น หามิได้ล เธอย่อมมิได้แม้
ซึ่งบรรพชา. ฝ่ายนางผู้นุ่งขาวสิกไป ย่อมได้เพียงบรรพชา.

[ว่าด้วยยินดีการอภิวาทเป็นต้น]

ในบทว่า อภิวาทนํ เป็นอาทิ มีความว่า บุรุษทั้งหลาย เมื่อจะ
นวดเท้า ย่อมไหว้ ย่อมปลงผม, ย่อมตัดเล็บ, ย่อมทำการรักษาแผล,
ภิกษุณีทั้งหลาย รังเกียจการนั้น ทั้งหมด จึงไม่ยินดี.

ในคำว่า อภิวาทนํ เป็นต้นนั้น อาจารย์บางพวกกล่าวว่า ถ้าว่า
เป็นผู้อันระคะครอบงำแล้ว เป็นผู้มีความกำหนดกล้า ข้างภิกษุณีฝ่ายเดียวหรือ
ทั้ง ๒ ข้าง, เป็นอาบัติตามวัตถุแท้

พระอาจารย์พวกหนึ่งกล่าวว่า ในการไหว้เป็นต้นนี้ ไม่มีอาบัติ.
พระอรรถกถาจารย์ทั้งหลายแสดงอาจริยวาทอย่างนี้ กล่าวไว้ในอรรถกถาว่า
การไหว้เป็นต้นนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตจำเพาะแก่ภิกษุณีทั้งหลาย จึง

สมควร. คำแห่งอรรถกถานี้ เป็นประมาณ. เพราะว่าการบรูษทั้งหลายให้ไว้
เป็นต้น เป็นกิจสมควร โดยพระบาลีว่า ภิกษุทั้งหลายเรอนุญาติให้ภิกษุณิ
ยินดี ดังนี้แล.

สองบทว่า ปลุลงฺเคน นิสิตฺตุนฺติ ได้แก่ นั่งขัดสมาธิ.

บทว่า อทุกฺมปลุลงฺก ได้แก่ นั่งขัดสมาธิทบเท่าข้างเดียว.

วินิจฉัยในคำว่า เหนฺจฺจาวินฺนฺนฺ อุนฺริปฏิจฺจนฺเน นี พิงฺทราบ
ดังนี้ :-

ถ้าว่าเป็นหลุมที่เขาขุด และเพียงแต่ไม้เรียงข้างบนเท่านั้น ปรากฏ
ในทิศทั้งปวง จะถ่ายอุจจาระในหลุมแม้เห็นปานนั้น ก็ควร.

สองบทว่า กุกฺกุลฺลํ มตฺตํ ได้แก่ รำและดินเหนียว.

คำที่เหลือในที่ทั้งปวง ดินทั้งนั้น ฉะนั้นแล.

ภิกษุณีกัณฑ์ชกวรรคณา จบ

ปัญจสตกชั้นธกะ

เรื่องพระมหากัสสปเถระ

สงคายนารารภค้ำของพระสุภทัตพุทธมบรรพชิต

[๖๑๔] ครั้งนั้น ท่านพระมหากัสสปชี้แจงแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลาย ครั้งหนึ่ง เราออกจากเมืองปาวาเดินทางไกล ไปเมืองกุสินารากับภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ครั้งนั้น เราแวะจากทาง นั่งพักอยู่ที่โคนไม้แห่งหนึ่ง อาชีวกผู้หนึ่ง ถี้อดอกมณฑารพในเมืองกุสินาราเดินทางไกลมาสู่เมืองปาวา เราได้เห็นอาชีวกนั้นเดินมาแต่ไกลเที่ยว ครั้นแล้วได้ถามอาชีวกนั้นว่า ท่านทราบข่าวพระสากของเราบ้างหรือ อาชีวกตอบว่า ท่านขอรับผมทราบ พระสมณโคดมปรินิพพานได้ ๗ วันทั้งวันนี้แล้ว ดอกมณฑารพนี้ผมถือมาจากที่ปรินิพพานนั้น บรรดาภิกษุเหล่านั้น ท่านที่ยังไม่ปราศจากราคะบางพวกประคองแขนคร่ำครวญคูมีทำขาดล้มลงถึงเกลือกไปมารำพันว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จปรินิพพานเร็วนัก พระสุคตเสด็จปรินิพพานเร็วนักดวงตาหายไปจากโลกเร็วนัก ส่วนพวกที่ปราศจากราคะแล้ว มีสติสัมปชัญญะย่อมอดกลั้นได้ ด้วยคิดว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง สิ่งที่เที่ยงนั้น จะได้ในสังขารนี้แต่ไหนเล่า ท่านทั้งหลาย ครั้งนั้น เราได้กล่าวกะภิกษุทั้งหลายว่า อย่าเลยท่านทั้งหลาย อย่าโศกเศร้ารำไรเลย นั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสบอกไว้ก่อนแล้วมิใช่หรือว่า ความนั้นต่าง ความเว้น ความเป็นอย่างอื่นจากสัตว์และสังขารที่รักที่ชอบใจทั้งปวงที่เดียวย่อมมี สิ่งที่เพียงนั้นจะได้ในสังขารนั้นแต่ไหน สิ่งใดเกิดแล้ว มีแล้ว เป็นปัจจัยปรุงแต่งแล้วต้องมีความแตกสลายเป็นธรรมดา ข้อที่จะปรารภว่า สิ่งนั้นอย่าได้สายเลย นี้ไม่เป็น

ครั้งนั้น ท่านพระมหากัสสปประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยอุத்தติเหตุกรรม
วาทา ว่าดังนี้ :-

อุத்தติเหตุกรรมวาทา

ท่านทั้งหลาย ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของ
สงฆ์ที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติภิกษุ ๕๐๐ รูปนี้ ให้จำพรรษาในพระ-
นครราชคฤห์ เพื่อสังคายนาพระธรรมและพระวินัย ภิกษุพวกอื่นไม่
พึงจำพรรษาในพระนครราชคฤห์ นี้เป็นต้น

ท่านทั้งหลาย ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุ ๕๐๐
รูปนี้ ให้จำพรรษาในพระนครราชคฤห์ เพื่อสังคายนาพระธรรม
และพระวินัย ภิกษุพวกอื่นไม่พึงจำพรรษาในพระนครราชคฤห์ การ
สมมติภิกษุ ๕๐๐ รูปนี้ ให้จำพรรษาในพระนครราชคฤห์ เพื่อ
สังคายนาพระธรรมและพระวินัย ภิกษุพวกอื่นไม่พึงจำพรรษาใน
พระนครราชคฤห์ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบ
แก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

สงฆ์สมมติภิกษุ ๕๐๐ รูปนี้ ให้จำพรรษาในพระนครราชคฤห์
เพื่อสังคายนาพระธรรมและพระวินัย ภิกษุพวกอื่นไม่พึงจำพรรษา
ในพระนครราชคฤห์ ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้น จึงนี้ ข้าพเจ้าทรง
ความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

เรื่องปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ชำระตุณฑโถม

[๖๑๖] ครั้งนั้น พระเถระทั้งหลายได้ไปพระนครราชคฤห์ เพื่อ
สังคายนาพระธรรมและพระวินัย แล้วปรึกษากันว่า ท่านทั้งหลาย พระผู้มี

พระภาคเจ้าทรงสรรเสริญการปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ชำระทรวดโทรมไว้ ถ้ากระไร
พวกเราจักปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ชำระทรวดโทรมในเดือนต้น แล้วจักประชุม
สังคายนาพระธรรมและพระวินัยในเดือนท่ามกลาง ครั้งนั้น พระเถระได้
ปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ชำระทรวดโทรมในเดือนต้น .

พระอานนทสำเร็จพระอรหัต

[๖๑๗] ครั้งนั้น ท่านพระอานนทคิดว่า พรุ่งนี้เป็นวันประชุม ขอ
ที่เรายังเป็นเสกขบุคคลอยู่จะพึงไปสู่ที่ประชุมนั้น ไม่ควรแก่เรา จึงยังราตรี
เป็นส่วนมากให้ล่วงไปด้วยกายคตาสติ ในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรีจึงเอนกายด้วย
ตั้งใจว่า จักนอน แต่ศีรษะยังไม่ทันถึงหมอนและเท้ายังไม่ทันพ้นจากพื้น ใน
ระหว่างนั้น จิตได้หลุดพ้นจากอาสวะ. เพราะไม่ถือมั่น ครั้งนั้น ท่านพระ-
อานนทเป็นพระอรหันต์ได้ไปสู่ที่ประชุม.

พระอุบาลีวิสันหาพระวินัย

[๖๑๘] ครั้งนั้น ท่านพระมหากัสสปประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติ-
กรรมวาจา ว่าดังนี้:-

ญัตติกรรมวาจา

ท่านทั้งหลาย ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่ง
ของสงฆ์ถึงที่แล้ว ข้าพเจ้าจะพึงถามพระวินัยกะพระอุบาลี.

ท่านพระอุบาลี ประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

ญัตติกรรมวาจา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของ
สงฆ์ถึงที่แล้ว ข้าพเจ้าอันท่านพระมหากัสสปตามพระวินัยแล้วจะ
ฟังวิสัยนา.

ลำดับนั้น ท่านพระมหากัสสปได้ถามท่านพระอุบาลีว่า ท่านอุบาลี
ปฐมปาราชิกสิกขาบท พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติที่ไหน.

อ. ในเมืองเวสาลี ขอรับ

ม. ทรงปรารภใคร

อ. ทรงปรารภพระสุทิน กถันทบุตร

ม. ในเพราะเรื่องอะไร

อ. ในเพราะเมถุนธรรม.

ต่อจากนั้น ท่านพระมหากัสสปถามวัตถุ นิทาน บุคคล บัญญัติ
อนุบัญญัติ อาบัติ อนาบัติ แห่งปฐมปาราชิกสิกขาบทของท่านพระอุบาลี แล้ว
ถามต่อไปว่า ทุกขิปาราชิกสิกขาบท พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติที่ไหน.

อ. ในพระนครราชคฤห์ ขอรับ

ม. ทรงปรารภใคร

อ. ทรงปรารภพระธนิยะ กุมภการบุตร

ม. ในเพราะเรื่องอะไร

อ. ในเพราะอทินนาทาน.

ต่อจากนั้น ท่านพระมหากัสสปถามวัตถุ นิทาน บุคคล บัญญัติ
อนุบัญญัติ อาบัติ อนาบัติ แห่งทุกขิปาราชิกสิกขาบทของท่านพระอุบาลี แล้ว

ถามต่อไปว่า ท่านพระอุบาลี ตติยปาราชิกสิกขาบท พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติที่ไหน.

อ. ในพระนครเวสาลี ขอรับ

ม. ทรงปรารภใคร

อ. ทรงปรารภภิกษุมารูปด้วยกัน

ม. ในเพราะเรื่องอะไร

อ. ในเพราะมนุสสวิคคหะ.

ต่อจากนั้น ท่านพระมหากัสสปถามวัตถุ นิทาน บุคคล บัญญัติ
อนุบัญญัติ อาบัติ อนาบัติ แห่งตติยปาราชิกสิกขาบทของท่านพระอุบาลี แล้ว
ถามต่อไปว่า จตุตถปาราชิกสิกขาบท พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติที่ไหน.

อ. ในพระนครเวสาลี ขอรับ

ม. ทรงปรารภใคร

อ. ทรงปรารภพวกภิกษุจำพรรษาอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา

ม. ในเพราะเรื่องอะไร

อ. ในเพราะอุตริมนุสธรรม.

ต่อจากนั้น ท่านพระมหากัสสปถามวัตถุ นิทาน บุคคล บัญญัติ
อนุบัญญัติ อาบัติ อนาบัติ แห่งจตุตถปาราชิกสิกขาบทของท่านพระอุบาลี แล้ว
ถามอุกโตวินัยโดยอุบายนั้นแล ท่านพระอุบาลีผู้อันท่านพระมหากัสสปถามแล้ว
ถามแล้ว ได้วิสัชนาแล้ว .

พระอนนทวิสัชนาพระธรรม

[๖๑๕] ครั้งนั้น ท่านพระมหากัสสปประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติ-
กรรมวาจา ว่าดังนี้:-

ญัตติกรรมวาจา

ท่านทั้งหลาย ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของ
สงฆ์ถึงที่แล้ว ข้าพเจ้าจะพึงถามกรรมกะท่านพระอานนท์.

ท่านพระอานนท์ ประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

ญัตติกรรมวาจา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของ
สงฆ์ถึงที่แล้ว ข้าพเจ้าอันท่านพระมหากัสสปถามธรรมแล้วจะพึง
วิสันนา.

ครั้งนั้น ท่านพระมหากัสสปถามท่านพระอานนท์ว่า ท่านอานนท์
พรหมชาลสูตร พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสที่ไหน.

อา. ตรัสในพระตำหนักในพระราชอุทยานอัมพลัญญิกาในระหว่างกรุง
ราชคฤห์ และเมืองนาลันทาต่อกัน ขอรับ

ม. ทรงปรารภใคร

อา. ทรงปรารภสุปปียปริพาชก และพรหมทัตตมาณพ.

ลำดับนั้น ท่านพระมหากัสสปได้ถามนิทาน และบุคคลแห่งพรหม
ชาลสูตรกะท่านพระอานนท์ แล้วถามต่อไปว่า ท่านอานนท์ สามัญญผลสูตร
พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสที่ไหน.

อา. ที่วิหารชีวภัมพวัน เขตกรุงราชคฤห์ ขอรับ

ม. ตรัสกับใคร

อา. กับพระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร.

ลำดับนั้นท่านพระมหากัสสป ถามนิทาน และบุคคลแห่งสามัญญผล-
สูตรกระทำนพระอนนทฺ์ แล้วถามตลอดนิกาย ๕ โดยอุบายนั้นแล ท่านพระ
อนนทฺ์ผู้อันท่านพระมหากัสสปถามแล้ว ถามแล้ว ได้วิสาขนาแล้ว.

เรื่องสิกขาบทเล็กน้อย

[๖๒๐] ครั้งนั้น ท่านพระอนนทฺ์ได้ชี้แจงต่อพระเถระทั้งหลายว่า
ท่านเจ้าข้า เมื่อจวนจะปรินิพพาน พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกะข้าพเจ้าว่า
ดูก่อนอนนทฺ์ เมื่อเราล่วงไป สงฆ์หวังอยู่จะพึงถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสียก็ได้
พระเถระทั้งหลายถามว่า ท่านพระอนนทฺ์ ก็ท่านทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้า
หรือเปล่าว่า พระพุทธเจ้าข้า สิกขาบทเหล่าไหน เป็นสิกขาบทเล็กน้อย ท่าน
พระอนนทฺ์ตอบว่า ข้าพเจ้าไม่ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า
ก็สิกขาบทเหล่าไหน เป็นสิกขาบทเล็กน้อย.

พระเถระบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า เว้นปาราชิก ๔ นอกนั้นเป็น
สิกขาบทเล็กน้อย.

พระเถระบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า เว้นปาราชิก ๔ เว้น สังฆาทิเสส ๑๓
นอกนั้นเป็นสิกขาบทเล็กน้อย.

พระเถระบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า เว้นปาราชิก ๔ เว้นสังฆาทิเสส ๑๓
เว้นอนิยต ๒ นอกนั้น เป็นสิกขาบทเล็กน้อย.

พระเถระบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า เว้นปาราชิก ๔ เว้น สังฆาทิเสส ๑๓
เว้นอนิยต ๒ เว้นนิสัคคิยปาจิตตีย์ ๓๐ นอกนั้น เป็นสิกขาบทเล็กน้อย.

พระเถระบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า เว้นปาราชิก ๔ เว้น สังฆาทิเสส ๑๓
เว้นอนิยต ๒ เว้นนิสัคคิยปาจิตตีย์ ๓๐ เว้นปาจิตตีย์ ๕๒ นอกนั้นเป็น
สิกขาบทเล็กน้อย.

พระเถระบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า เว้นปาราชิก ๔ เว้นสังฆาทิเสส ๑๓ เว้นอนิยต ๒ เว้นนิสัคคีย์ปาจิตตีย์ ๓๐ เว้นปาจิตตีย์ ๕๒ เว้นปาฏิเทสนียะ ๔ นอกนั้นเป็นสิกขาบทเล็กน้อย.

เรื่องไม่บัญญัติและไม่ถอนพระบัญญัติ

[๖๒๑] ครั้งนั้น ท่านพระมหากัสสปประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยอุத்தิตุทายกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

อุத்தิตุทายกรรมวาจา

ท่านทั้งหลายขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สิกขาบทของพวกเราที่ปรากฏแก่คฤหัสถ์มีอยู่ แม้พวกคฤหัสถ์ก็รู้ว่า สิ่งนี้ควรแก่พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร สิ่งนี้ไม่ควร ถ้าพวกเราจักถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสีย จักมีผู้กล่าวว่า พระสมณะโคดมบัญญัติสิกขาบทแก่สาวกทั้งหลายเป็นกาลชั่วคราว พระศาสดาของพระสมณะเหล่านี้ยังดำรงอยู่ตรายใด สาวกเหล่านี้ยังศึกษาในสิกขาบททั้งหลายตรานั้น เพราะเหตุที่พระศาสดาของพระสมณะเหล่านี้ปรินิพพานแล้ว พระสมณะเหล่านี้จึงไม่ศึกษาในสิกขาบททั้งหลายในบัดนี้ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์ไม่พึงบัญญัติสิ่งที่ไม่ทรงบัญญัติ ไม่พึงถอนพระบัญญัติที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว พึงสมาทานประพฤติ ในสิกขาบททั้งหลายตามที่ทรงบัญญัติแล้ว นี้เป็นอุத்தิต.

ท่านทั้งหลาย ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สิกขาบทของพวกเราที่ปรากฏแก่คฤหัสถ์มีอยู่ แม้พวกคฤหัสถ์ก็รู้ว่า สิ่งนี้ควรแก่พระสมณะ

เชื้อสายพระศากยบุตร สิ่งนี้ไม่ควร ถ้าพวกเราจักถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสีย จักมีผู้กล่าวว่า พระสมณโคดมบัญญัติสิกขาบทแก่สาวกทั้งหลายเป็นกาลชั่วคราว พระศาสดาของพระสมณะเหล่านี้ยังดำรงอยู่ตราบิด สาวกเหล่านี้ยังศึกษาในสิกขาบททั้งหลายตรานั้น เพราะเหตุที่พระศาสดาของพระสมณะเหล่านี้ปรินิพพานแล้ว พระสมณะเหล่านี้จึงไม่ศึกษาในสิกขาบททั้งหลายในบัดนี้ สงฆ์ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ทรงบัญญัติ ไม่ถอนพระบัญญัติที่ทรงบัญญัติแล้ว สมทานประพฤติในสิกขาบททั้งหลายตามที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว การไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ทรงบัญญัติ ไม่ถอนพระบัญญัติที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว สมทานประพฤติในสิกขาบททั้งหลายตามที่ทรงบัญญัติแล้ว ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น พึงพูด.

สงฆ์ไม่บัญญัติสิ่งที่ทรงบัญญัติ ไม่ถอนพระบัญญัติตามที่ทรงบัญญัติแล้ว สมทานประพฤติในสิกขาบททั้งหลายตามที่ทรงบัญญัติแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงหนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

ปรับอาบัติทุกกฏแก่พระอานนท์

[๖๒๒] ครั้งนั้น พระเถระทั้งหลายได้กล่าวกะท่านพระอานนท์ว่า ท่านอานนท์ ข้อที่ท่านไม่ทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า ก็สิกขาบทเหล่าไหน เป็นสิกขาบทเล็กน้อย นี่เป็นอาบัติทุกกฏแก่ท่าน ท่านจงแสดงอาบัติทุกกฏนั้น.

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ท่านเจ้าข้า เพราะระลึกไม่ได้ ข้าพเจ้าจึงมิได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า สิกขาบทเหล่าไหน เป็น

ลิกขาบทเล็กน้อย ข้าพเจ้าไม่เห็นเหตุที่ไม่ได้ทูลถามนั้น ว่าเป็นอาบัติทุกกฏ แต่เพราะเชื่อท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้ายอมแสดงอาบัติทุกกฏนั้น .

พระเถระทั้งหลายกล่าวต่อไปว่า ท่านพระอานนท์ ข้อที่ท่านเหยียบผ้าวัสสิกสาฎกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเย็บ แม่นี่ก็เป็นอาบัติทุกกฏแก่ท่าน ท่านจงแสดงอาบัติทุกกฏนั้น.

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าเหยียบผ้าวัสสิกสาฎกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเย็บโดยมิได้เคารพก็หามิได้ ข้าพเจ้าไม่เห็นเหตุที่เหยียบนั้น ว่าเป็นอาบัติทุกกฏ แต่เพราะเชื่อท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้ายอมแสดงอาบัติทุกกฏนั้น.

พระเถระทั้งหลายกล่าวต่อไปว่า ท่านพระอานนท์ ข้อที่ท่านให้มาตุคามถวายบังคมพระสรีระของพระผู้มีพระภาคเจ้าก่อน พระสรีระของพระผู้มีพระภาคเจ้าเปื้อนน้ำตาของพวกนางผู้ร้องไห้อยู่ แม่นี่ก็เป็นอาบัติทุกกฏนั้น.

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าคิดว่ามาตุคามเหล่านี้ อย่ายึดอยู่จนเวลาพลบค่ำ จึงให้พวกมาตุคามถวายบังคมพระสรีระของพระผู้มีพระภาคเจ้าก่อน ข้าพเจ้าไม่เห็นเหตุที่ให้มาตุคามถวายบังคมพระสรีระของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ว่าเป็นอาบัติทุกกฏ แต่เพราะเชื่อท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้ายอมแสดงอาบัติทุกกฏนั้น.

พระเถระทั้งหลายกล่าวต่อไปว่า ท่านพระอานนท์ ข้อที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำนิมิตอันหยาบ ทรงทำโอกาสอันหยาบอยู่ ท่านไม่ทูลอ้อนวอนพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า จงทรงดำรงอยู่ ตลอดกัป ขอพระสุคตจงทรงดำรงอยู่ตลอดกัป เพื่อประโยชน์แก่ชนมาก เพื่อความสุขแก่ชนมาก เพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข

แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แม่นี้ ก็เป็นอาบัติทุกกฏแก่ท่าน ท่านจงแสดงอาบัติทุกกฏนั้น.

ท่านพระอานนทกล่าวว่า ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าถูกมารคลใจ จึงไม่ได้ทูลอ้อนวอนพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงดำรงอยู่ตลอดกัป ขอพระสุคตจงทรงดำรงอยู่ตลอดกัป เพื่อประโยชน์แก่ชนมาก เพื่อความสุขแก่ชนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่สัตว์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ข้าพเจ้าไม่เห็นเหตุนี้ว่าเป็นอาบัติทุกกฏ แต่เพราะเชื่อท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้ายอมแสดงอาบัติทุกกฏนั้น .

พระเถระทั้งหลายกล่าวต่อไปว่า ท่านอานนท ข้อที่ท่านได้ทำการขวนขวายให้มาตุคามบวชในพระธรรมวินัย ที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว แม่นี้ก็เป็นอาบัติทุกกฏแก่ท่าน ท่านจงแสดงอาบัติทุกกฏนั้น.

ท่านพระอานนทกล่าวว่า ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าทำการขวนขวายให้มาตุคามบวชในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้วด้วยคิดว่าพระนางมหาปชาบดีโคตมีนี้เป็นพระเจ้าแม่ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ประคับประคอง เลี้ยงดูทรงประทานจีวรธำมณีแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อพระพุทธรูปมารดาทิวกต ได้ยังพระผู้มีพระภาคเจ้าให้เสวยถัญญุธารา ข้าพเจ้าไม่เห็นเหตุนี้ว่าเป็นอาบัติทุกกฏ แต่เพราะเชื่อท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้ายอมแสดงอาบัติทุกกฏนั้น.

เรื่องพระปุราณเถระ

[๖๒๓] สมัยนั้น ท่านพระปุราณะเที่ยวจาริกในชนบททักขิณาคิริ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป คราวเมื่อพระเถระทั้งหลายถึงคายนาพระธรรมและพระวินัยเสร็จแล้ว ได้พักอยู่ในชนบททักขิณาคิริตาม

เถราภิรมย์ แล้วเข้าไปหาพระเถระทั้งหลาย ที่พระวิหารเวฬุวัน อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ แล้วได้กล่าวสัมโมทนียะกับพระเถระทั้งหลายแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระเถระทั้งหลายได้กล่าวกะท่านพระปุราณะผู้หนึ่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า ท่านปุราณะ พระเถระทั้งหลาย ได้สังคายนาพระธรรมและพระวินัยแล้ว ท่านจงรับรู้พระธรรมและพระวินัยนั้นที่พระเถระทั้งหลายสังคายนาแล้ว.

ท่านพระปุราณะกล่าวว่า ท่านทั้งหลาย พระเถระทั้งหลาย สังคายนาพระธรรมและพระวินัยเรียบร้อยแล้วหรือ แต่ว่า ข้าพเจ้าได้ฟัง ได้รับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยประการใด จักทรงไว้ด้วยประการนั้น [๖๒๔] ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์ได้กล่าวกะพระเถระทั้งหลายว่า ท่านเจ้าข้า เมื่อจวนเสด็จปรินิพพาน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกะข้าพเจ้าอย่างนี้ว่า คุณก่อนอานนท์ ถ้าเช่นนั้น เมื่อเราล่วงไปแล้ว สงฆ์จงลงพรหมทัณฑ์แก่ภิกษุฉันนะ.

พระเถระทั้งหลายกล่าวว่า ท่านอานนท์ ท่านทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าหรือว่า พระพุทธเจ้าข้า ก็พรหมทัณฑ์เป็นอย่างไร

พระอานนท์ตอบว่า ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วว่า พรหมทัณฑ์เป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนอานนท์ ภิกษุฉันนะพึงพูดตามปรารภนา ภิกษุทั้งหลาย ไม่พึงว่ากล่าว ไม่พึงสั่งสอน ไม่พึงพร่ำสอนภิกษุฉันนะ.

ท่านพระเถระทั้งหลายกล่าวว่า ท่านอานนท์ ถ้าเช่นนั้น ท่านนั้นแหละจงลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันนะ.

พระอานนท์ปริกษาว่า ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าจะลงพรหมทัณฑ์แก่พระ-
ฉันนะได้อย่างไร เพราะเชอคูร้าย หยาบคาย.

พระเถระทั้งหลายกล่าวว่า ท่านอานนท์ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงไปกับ
ภิกษุหลาย ๆ รูป ท่านพระอานนท์รับเถระบัญชาแล้วโดยสารเรือไป พร้อม
กับภิกษุหมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ถึงเมืองโกสัมพี ลงจากเรือแล้วได้นั่ง ณ
โคนไม้แห่งหนึ่งใกล้พระราชอุทยานของพระเจ้าอุเทน.

เรื่องพระเจ้าอุเทน

[๖๒๕] ครั้งนั้น พระเจ้าอุเทนกับพระมเหสี ประทับอยู่ในพระราช-
อุทยานพร้อมด้วยข้าราชการบริพาร พระมเหสีของพระเจ้าอุเทนได้สดับข่าวว่า
พระคุณเจ้าอานนท์ อาจารย์ของพวกเรา นั่งอยู่ที่โคนไม้แห่งหนึ่งใกล้พระราช-
อุทยานจึงกราบทูลพระเจ้าอุเทนว่า ขอเดชะ ข้าว่า พระคุณเจ้าอานนท์
อาจารย์ของพวกหม่อมฉัน นั่งอยู่ที่โคนไม้แห่งหนึ่งใกล้พระราชอุทยาน พวก
หม่อมฉันปรารถนาจะไปเยี่ยมพระคุณเจ้าอานนท์ พระเจ้าข้า พระเจ้าอุเทน
ตรัสว่า ถ้าเช่นนั้น พวกเราจงเยี่ยมพระสมณะอานนท์เถิด

ลำดับนั้น พระมเหสีของพระเจ้าอุเทน ได้เข้าไปหาท่านพระอานนท์
แล้วถวายอภิวัต นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ท่านพระอานนท์ชี้แจงให้พระ
มเหสีของพระเจ้าอุเทนผู้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ
ร่าเริงด้วยธรรมิกถา.

ครั้งนั้น พระมเหสีของพระเจ้าอุเทนอันท่านพระอานนท์ชี้แจงให้เห็น
แจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถา แล้วได้ถวายผ้าห่ม ๕๐๐ ผืน
แก่ท่านพระอานนท์ ครั้นชื่นชมยินดีภายิตของท่านพระอานนท์แล้วลุกจาก
อาสนะถวายอภิวัต ทำประทักษิณ แล้วเข้าไปเฝ้าพระเจ้าอุเทน.

[๖๒๖] ครั้งนั้น พระเจ้าอุเทนได้ทอดพระเนตรเห็นพระมเหสีเสด็จมาแต่ไกลเที่ยว ครั้นแล้ว ได้ตรัสถามว่า พวกเธอเยี่ยมพระสมณะอนนทฺ์แล้วหรือ

พระมเหสีกราบทูลว่า พวกหม่อมฉันได้เยี่ยมพระคุณเจ้าอนนทฺ์แล้วพระเจ้าข้า

อุ. พวกเธอได้ถวายอะไร แก่พระสมณะอนนทฺ์บ้าง

ร. พวกหม่อมฉันได้ถวายผ้าห่ม ๕๐๐ ผืน แก่พระคุณเจ้าอนนทฺ์พระเจ้าข้า

พระเจ้าอุเทนทรงฟังโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โฉน พระสมณะอนนทฺ์จึงรับจีวรมากถึงเพียงนั้น พระสมณะอนนทฺ์จักทำการค้าขายผ้า หรือจักตั้งร้านค้า แล้วเสด็จเข้าไปหาท่านพระอนนทฺ์ ทรงปราศรัยกับท่านพระอนนทฺ์ ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วตรัสถามว่า ท่านพระอนนทฺ์ มเหสีของข้าพเจ้ามาหาหรือ

อา. พระมเหสีของพระองค์มาหา มหาบพิตร

อุ. ก็พระนางได้ถวายอะไร แก่ท่านพระอนนทฺ์บ้าง

อา. ได้ถวายผ้าห่มแก่อาตมภาพ ๕๐๐ ผืน มหาบพิตร

อุ. ก็ท่านพระอนนทฺ์จักทำอะไรกะจีวรมากมายเพียงนั้น

อา. อาตมภาพจักแจกให้แก่ภิกษุทั้งหลาย ที่มีจีวรคร่ำคร่า มหาบพิตร

อุ. ท่านพระอนนทฺ์ ก็ท่านจักทำอะไรกะจีวรที่เก่าคร่ำเหล่านั้น

ต่อไป

อา. อาตมภาพจักทำผ้าเหล่านั้น ให้เป็นผ้าคาดพาดาน มหาบพิตร

อุ. ท่านพระอนนทฺ์ ท่านจักทำอะไรกะผ้าคาดพาดานเก่าเหล่านั้น

อา. อาตมภาพจักทำผ้าเหล่านี้ให้นี้ให้เป็นผ้าปูฟูก

อุ. ท่านพระอาณนทฺ์ ท่านจักทำอะไรกะผ้าปูฟูกที่เก่าเหล่านั้น

อา. อาตมภาพจักทำผ้าเหล่านั้นให้เป็นผ้าปูพื้น มหาบพิตร

อุ. ท่านพระอาณนทฺ์ ท่านจักทำอะไรกะผ้าปูพื้นที่เก่าเหล่านั้น

อา. อาตมภาพจักทำผ้าเหล่านั้นให้เป็นผ้าเช็ดเท้า มหาบพิตร

อุ. ท่านพระอาณนทฺ์ ท่านจักทำอะไรกะผ้าเช็ดเท้าที่เก่าเหล่านั้น

อา. อาตมภาพจักทำผ้าเหล่านั้นให้เม่นผ้าเช็ดธุลี มหาบพิตร

อุ. ท่านพระอาณนทฺ์ ท่านจักทำอะไรกะผ้าเช็ดธุลีที่เก่าเหล่านั้น

อา. อาตมภาพจักโขลกผ้าเหล่านั้น ขยำกับโคลนแล้วฉาบทาผ้า มหา-
บพิตร

ครั้งนั้น พระเจ้าอุเทนทรงพระดำริว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากย-
บุตรทั้งหลายนำผ้าไปแยบคายดี ไม่เก็บผ้าเข้าเรือนคลัง แล้วถวายผ้าจำนวน
๕๐๐ ผืน แม้อื่นอีกแก่ท่านพระอาณนทฺ์ ก็ในคราวนี้บริวารคือจิรวบั้งเกิดแก่
ท่านพระอาณนทฺ์เป็นครั้งแรก คือผ้า ๑,๐๐๐ ผืน เกิดขึ้นแล้ว.

ลงพรหมทัณฑ์

[๖๒๗] ครั้งนั้น ท่านพระอาณนทฺ์เข้าไปยังวัดโฆสิตาราม ครั้นแล้ว
นั่งบนอาสนะที่เขาปูลาดไว้ ท่านพระฉนฺนะเข้าไปหาท่านพระอาณนทฺ์อภิวัต
แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ท่านพระอาณนทฺ์ได้กล่าวกะท่านพระฉนฺนะผู้
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า ท่านฉนฺนะ สงฆ์ลงพรหมทัณฑ์แก่ท่านแล้ว.

ฉ. ท่านพระอาณนทฺ์ ก็พรหมทัณฑ์เป็นอย่างไร

อา. ท่านฉนฺนะ ท่านปรารถนาจะพูดคำใด ฟังพูดคำนั้น ภิกษุทั้ง-
หลายไม่ฟังว่ากล่าว ไม่ฟังตักเตือน ไม่ฟังปราสอนท่าน

ฉ. ท่านพระอานนท์ ด้วยเหตุเพียงที่ภิกษุทั้งหลายไม่ว่ากล่าว ไม่ดัก
เตือน ไม่พราศอนข้าพเจ้านี้ เป็นอันสงฆ์กำจัดข้าพเจ้าแล้วมิใช่หรือ แล้ว
สลบล้มลง ณ ที่นั่นเอง

ต่อมา ท่านพระฉันทะ อีตถัก ระอา รังเกียจอยู่ด้วยพรหมทัณฑ์
จึงหลีกออกอยู่แต่ผู้เดียว ไม่ประมาณ มีเพียร มีตนส่งไปอยู่ ไม่นานเท่าไรนัก
ได้ทำให้แจ้งซึ่งคุณพิเศษอันยอดเยี่ยม เป็นที่สุดพรหมจรรย์ ที่กุลบุตรทั้งหลาย
ออกจากเรือนบวชโดยชอบต้องประสงค์ ด้วยปัญญาอันยิ่ง ด้วยตนเองใน
ปัจจุบันนี้แหละเข้าถึงอยู่แล้ว ได้รู้ชัดแล้วว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบ
แล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้ไม่มี

ก็แล ท่านพระฉันทะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง บรรดาพระอรหันต์
ทั้งหลาย ครั้นท่านพระฉันทะบรรลุพระอรหัตแล้ว เข้าไปหาท่านพระอานนท์
แล้วกล่าวว่า ท่านพระอานนท์ ขอท่านจงระงับพรหมทัณฑ์แก่ผมในบัดนี้เถิด

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ท่านฉันทะ เมื่อใด ท่านทำให้แจ้งซึ่ง
พระอรหัตแล้ว เมื่อนั้นพรหมทัณฑ์ของท่านก็ระงับแล้ว.

[๖๒๘] ก็ในการสังคายนาพระวินัยนี้ มีภิกษุ ๕๐๐ รูป ไม่หย่อนไม่
เกิน เพราะฉะนั้น การสังคายนาพระวินัยครั้งนี้ บัณฑิตจึงเรียกว่า แจง ๕๐๐
ดังนี้แล.

ปัญจสตติกขันธกะ ที่ ๑๑ จบ

ในขันธกะนี้มี ๒๓ เรื่อง

หัวข้อประจำชั้นชกะ

[๖๒๕] เรื่องเมื่อพระสัมพุทธปรินิพพานแล้ว พระเถระชื่อกัสสปผู้รักษาพระสังฆกรรม ได้ชี้แจงกะหมุกฤษถึงถ้อยคำที่พระสุภัททะกล่าวหมิ่นพระธรรมวินัยเมื่อเดินทางไกลจากเมืองปาวา พวกเราจักสังคายนาพระสังฆกรรม ในภายหน้าอธรรมจักรุ่งเรือง เรื่องเลือกสรรภิกษุ ๕๐๐ รูปหย่อนหนึ่ง เรื่องเลือกพระอาณนที เรื่องอยู่ใกล้ถ้ำอันอุดมเพื่อทำสังคายนาพระธรรมวินัย เรื่องถามวินัยกะพระอุบาลี เรื่องถามพระสูตรกะพระอาณนทีผู้ฉลาด เรื่องพระสาวกของพระชินะเจ้าได้ทำสังคายนาพระไตรปิฎก เรื่องอาบัติเล็กน้อยต่าง ๆ เรื่องปฏิบัติตามพระบัญญัติ เรื่องไม่ทูลถาม เรื่องเหยียบ เรื่องให้ไหว้ เรื่องไม่ทูลขอ เรื่องให้มาตุคามบวช เรื่องข้าพเจ้ายอมรับอาบัติทุกกฏ เพราะเธอท่านทั้งหลาย เรื่องพระปุราณะ เรื่องพรหมทัณฑ์ เรื่องพระมเหสีกับพระเจ้าอุเทน เรื่องผ้ามาก เรื่องผ้าเก่า เรื่องผ้าคาดเพดาน เรื่องผ้าปูฟูก เรื่องผ้าลาดพื้น เรื่องผ้าเช็ดเท้า เรื่องผ้าเช็ดธุลี เรื่องผ้าขยำกับโคน เรื่องผ้า ๑,๐๐๐ ผืนเกิดแก่พระอาณนทีเป็นครั้งแรก เรื่องพระฉันนะถูกลงพรหมทัณฑ์ได้บรรลุตัจจะ ๔ พระเถระผู้เชี่ยวชาญ ๕๐๐ รูป ฉะนั้น จึงเรียกว่าแจง ๕๐๐.

หัวข้อประจำชั้นชกะ จบ

ปัญจสตีกักขันธก วรรณนา

วินิจฉัยในปัญจสตีกักขันธกะ พึงทราบดังนี้:-

สองบทว่า **ปลฺจ นิกายํ ปฺจฺจฺฉิ** มีความว่า ท่านพระมหากัสสปะ
ถามนิกาย ๕ คือ ทิฆนิกาย มัชฌิมนิกาย อังคุตตรนิกาย สังยุตตนิกาย
ขุททกนิกาย.

คำอย่างนี้ว่า เว้นปาราชิก ๔ เสีย สิกขาบทที่เหลือ เป็นสิกขาบทเล็ก
และเล็กน้อย เป็นอาทิ พระสังคาหกรรม์เถระทั้งหลายกล่าวแล้วโดยปริยาย เพื่อ
แสดงเวลาที่สิกขาบททั้งปวง อันท่านพึงรวบรวมเอาไว้ ไม่ละทิ้งแม้สิกขาบท
เดียว.

หลายบทว่า **อิทํ โว สมณานํ** มีความว่า นี้ สมควรแก่สมณะ
ทั้งหลาย. **โว อักษร** ใช้ในอรรถสักว่ายังบทให้เต็ม.

บทว่า **ฐมกาลกํ** มีความว่า ควันแห่งจิตกาธารเป็นที่ปรินิพพาน
ของพระสมณะ ยังปรากฏอยู่เพียงใด, กาลเพียงนั้น เป็นกาลแห่งสิกขาบทที่
พระสมณะทรงบัญญัติแล้วแก่สาวกทั้งหลาย.

คำว่า **อิทํปี เต อวุโส อานนฺท ทฺถกฺกฺขํ** นี้ อันพระเถระ
ทั้งหลาย เพียงแต่จะติว่า กรรมนี้ท่านทำไม่ดีแล้ว จึงกล่าวแล้ว, หาได้
กล่าวหมายถึงอาบัติไม่. อันพระเถระเหล่านั้น จะไม่รู้จักอาบัติ และมีใช้อาบัติ
หามิได้.

จริงอยู่ ในบัดนี้เอง ท่านพระมหากัสสปะได้ประกาศคำนี้ว่า สงฆ์ไม่
บัญญัติสิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงบัญญัติไว้. ไม่เลิกถอนสิกขาบทที่
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้ว.

อนึ่ง แม้คำว่า เทเสหิ ตํ อวุโส ทุกุกฺขํ นี้ อันพระเถระ
ทั้งหลาย กล่าวหมายถึงความประสงค์นี้ว่า ท่านจงบัญญัติการไม่ทูลถามนั้นว่า
เป็นการทำเสีย อย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทำไม่ดีจริง จะกล่าวหาถึง
การแสดงอาบัติ ห้ามได้.

ฝ่ายพระเถระไม่ทูลถามแล้ว เพราะระลึกไม่ได้ หาใช่เพราะไม่เอื้อ
เพื่อไม่; เพราะฉะนั้น ท่านเมื่อกำหนดไม่ได้ แม้ซึ่งความเป็นการทำเสีย
เพราะไม่ทูลถามนั้น ๆ จึงกล่าวว่า ข้าพเจ้าไม่เห็นความทำเสียนั้น เมื่อจะแสดง
ความเคารพในพระเถระทั้งหลาย จึงกล่าวว่า แต่ข้าพเจ้าเชื่อ* ท่านทั้งหลาย
ขอแสดงความทำเสียนั้น.

มีคำอธิบายว่า ท่านทั้งหลายกล่าวอย่างไร, ข้าพเจ้ายอมบัญญัติอย่าง
นั้น. ในสถานทั้ง ๔ แม้ที่เหลือมีนัยเหมือนกัน.

ท่านพระอานนทกล่าวว่า มา ยีมา วิกาเล อเหตุ โดยอธิบายว่า
การไปในเวลาวิกาลของสตรี อย่าได้มีแล้ว.

สองบทว่า โรหรัณฺ ภริยสุตม มีความว่า อาตมภาพทั้งหลาย
จักชุนน้ำบิคแล้วเช็ดพื้นที่ทำบริกรรม.

สองบทว่า น กุลวํ คเมนุติ มีอธิบายว่า สมณศากยบุตรเหล่านี้
ไม่เก็บงำไว้ในคลัง.

* ในโยชนาเป็น สทุทธาย.

พระวินัยปิฎก จุลวรรค เล่ม ๗ ภาค ๒ - หน้าที่ 529

สองบทว่า ยทฺคฺเคน ตยา มีความว่า ถ้าวา พระอรหันต์ท่าน
ทำให้แจ้งแล้ว ในกาลเริ่มแรกทีเดียว ฉะนั้นแล.

คำใดที่จะพึงกล่าว ซึ่งยังเหลือ จะพึงมีในปัญจสตีกกักขันธกะนี้ คำนั้น
ข้าพเจ้าได้กล่าวในนิทานวรรณนาเสร็จแล้ว.

ปัญจสตีกกักขันธก วรรณนา จบ

สัตตตติกขันธ์กะ

เรื่องพระวัชชีบุตรแสดงวัตถุ ๑๐ ประการ

[๖๓๐] ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จปรินิพพาน
ล่วงได้ ๑๐๐ ปี พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลี แสดงวัตถุ ๑๐ ประการใน
เมืองเวสาลี ว่าดังนี้ :-

๑. เก็บเกลือไว้ในแขนงฉัน ควร
๒. ฉันอาหารในเวลาบ่าย ล่วงสององคุลี ควร
๓. เข้าบ้านฉันอาหารเป็นอนติริตตะ ควร
๔. อาวาสมีสี่มาเดียวกัน ทำอุโบสถต่าง ๆ กัน ควร
๕. เวลาทำสังฆกรรม ภิกษุมาไม่พร้อมกันทำก่อนได้ ภิกษุมาทีหลัง
จึงบอกขอนุมติ ควร
๖. การประพุดิตตามอย่าง ที่อุปัชฌาย์และอาจารย์ประพุดิตมาแล้วควร
๗. ฉันนมสดที่แปรแล้ว แต่ยังไม่เป็นนมส้ม ควร
๘. ดื่มสุราอ่อน ควร
๙. ใช้ผ้าสีทณะไม่มีชาย ควร
๑๐. รับทองและเงิน ควร.

เรื่องพระยสกาถกบุตร

[๖๓๑] สมัยนั้น ท่านพระยสกาถกบุตรเที่ยวจาริกในวัชชีชนบท
ถึงพระนครเวสาลี ข่าว่า ท่านพระยสกาถกบุตรพักอยู่ที่กุฎาคารศาลา
ปามหาวัน เขตพระนครเวสาลีนั้น.

[๖๓๒] สมัยนั้น พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลี ถึงวันอุโบสถ เอาถาดทองสัมฤทธิ์ตักน้ำเต็มตั้งไว้ ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ กล่าวแนะนำอุบาสกอุบาสิกาชาวเมืองเวสาลี ที่มาประชุมกันอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลายจงถวายรูปียะแก่สงฆ์ กหาปณะหนึ่งก็ได้ กิ่งกหาปณะก็ได้ บาทหนึ่งก็ได้ มาสกหนึ่งก็ได้ สงฆ์จักมีกรณียะด้วยบริวาร เมื่อพระวัชชีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระยสกา กัณทกบุตรจึงกล่าวกะอุบาสกอุบาสิกาชาวเมืองเวสาลีว่า ท่านทั้งหลาย พวกท่านอย่าได้ถวายรูปียะแก่สงฆ์ กหาปณะหนึ่งก็ตาม กิ่งกหาปณะก็ตาม บาทหนึ่งก็ตาม มาสกหนึ่งก็ตาม ทองและเงินไม่ควรแก่สมณะเชื้อสายพระศากยบุตร พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรไม่ยินดีทองและเงิน พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรไม่รับทองและเงิน พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร มีแก้วและทองวางเสียแล้ว ปราศจากทองและเงิน อุบาสกอุบาสิกาชาวเมืองเวสาลี แม้อันท่านพระยสกา กัณทกบุตรกล่าวอยู่อย่างนี้ ก็ยังขึ้นถวายรูปียะแก่สงฆ์ กหาปณะหนึ่งบ้าง กิ่งกหาปณะบ้าง บาทหนึ่งบ้าง มาสกหนึ่งบ้าง.

ครั้นล่วงราตรีนั้นแล้ว พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลี ได้จัดส่วนแบ่งเงินนั้นตามจำนวนภิกษุแล้ว ได้กล่าวกะท่านพระยสกา กัณทกบุตรว่า ท่านพระยส เงินจำนวนนี้เป็นส่วนของท่าน ท่านพระยสกล่าววว่า ท่านทั้งหลาย ฉันไม่มีส่วนเงิน ฉันไม่ยินดีเงิน.

[๖๓๓] ครั้งนั้น พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีกล่าวว่า ท่านทั้งหลาย พระยสกา กัณทกบุตรนี้ ด่า บริภาษ อุบาสกอุบาสิกา ผู้มีศรัทธา เลื่อมใส ทำให้เขาไม่เลื่อมใส เอาละ พวกเราจะลงปฏิสารณียกรรมแก่ท่านแล้วได้ลงปฏิสารณียกรรมแก่พระยสกา กัณทกบุตรนั้น.

ครั้งนั้น ท่านพระยสกาภิกษุทบทวน ได้กล่าวกะพวกพระวัชชีบุตร ชาวเมืองเวสาลีว่า ท่านทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้ว่า สงฆ์พึงให้พระอนุทูตแก่ภิกษุผู้ถูกลงปฏิสารณียกรรม ขอพวกเธอจงให้พระอนุทูตแก่ฉัน จึงพวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีได้สมมติภิกษุรูปหนึ่งให้เป็นอนุทูตแก่ท่านพระยสกาภิกษุทบทวน.

ต่อมา ท่านพระยสกาภิกษุทบทวน พร้อมด้วยพระอนุทูตพากันเข้าไปสู่พระนครเวสาลี แล้วชี้แจงแก่อุบาสกอุบาสิกาชาวเมืองเวสาลีว่า อาตมาผู้กล่าวสิ่งไม่เป็นธรรม ว่าไม่เป็นธรรม สิ่งเป็นธรรม ว่าเป็นธรรม สิ่งไม่เป็นวินัย ว่าไม่เป็นวินัย สิ่งเป็นวินัย ว่าเป็นวินัย เขาหาว่า คำบริภาษท่านอุบาสกอุบาสิกาผู้มีศรัทธาเลื่อมใส ทำให้ไม่เลื่อมใส.

เครื่องเศร้าหมองของพระจันทร์พระอาทิตย์ ๔ อย่าง

[๖๓๔] พระยสกาภิกษุทบทวนกล่าวต่อไปว่า ท่านทั้งหลาย สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พระจันทร์พระอาทิตย์เศร้าหมอง เพราะเครื่องเศร้าหมอง ๔ ประการนี้ จึงไม่แผดแสงไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง เครื่องเศร้าหมอง ๔ ประการเป็นไฉน คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย

๑. พระจันทร์ พระอาทิตย์ เศร้าหมองเพราะเครื่องเศร้าหมอง คือ หมอก จึงไม่แผดแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง.

๒. พระจันทร์ พระอาทิตย์ เศร้าหมองเพราะเครื่องเศร้าหมอง คือ น้ำค้าง จึงไม่แผดแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง.

๓. พระจันทร์ พระอาทิตย์ เสร้าหมองเพราะเครื่องเสร้าหมอง คือ
ละอองควัน จึงไม่แผดแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง.

๔. พระจันทร์ พระอาทิตย์ เสร้าหมองเพราะเครื่องเสร้าหมอง คือ
อสุรินทรานู จึงไม่แผดแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระจันทร์ พระอาทิตย์ เสร้าหมองเพราะเครื่อง
เสร้าหมอง ๔ ประการนี้แล จึงไม่แผดแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง ฉันใด

เครื่องเสร้าหมองของสมณพราหมณ์ ๔ อย่าง

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง เสร้าหมองเพราะเครื่อง
เสร้าหมอง ๔ ประการนี้ จึงไม่มีสง่า ไม่ผ่องใส ไม่ไพโรจน์ เครื่องเสร้าหมอง
๔ ประการ เป็นไฉน

๑. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง คิมสุรา คิมเมรัย
ไม่งดเว้น จากการคิมสุรามรัย นี้เป็นเครื่องเสร้าหมองของสมณพราหมณ์ข้อที่
หนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเสร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่ผ่องใส
ไม่ไพโรจน์.

๒. อนึ่ง สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเสพเมถุนธรรม ไม่งดเว้นจาก
เมถุนธรรม นี้เป็นเครื่องเสร้าหมองของสมณพราหมณ์ข้อที่สอง ซึ่งเป็นเหตุ
ให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง เสร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่ผ่องใส ไม่ไพโรจน์.

๓. อนึ่ง สมณพราหมณ์พวกหนึ่งยินดีทองและเงิน ไม่งดเว้นจาก
การรับทองและเงิน นี้เป็นเครื่องเสร้าหมองของสมณพราหมณ์ข้อที่สาม ซึ่ง
เป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง เสร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่ผ่องใส ไม่
ไพโรจน์.

๔. อนึ่ง สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพ ไม่งดเว้นจากมิจฉาชีพ นี่เป็นเครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ข้อที่สี่ ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง เศร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่ผ่องใส ไม่ไพโรจน์.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเศร้าหมองเพราะเครื่องเศร้าหมอง ๔ ประการนี้แล จึงไม่มีสง่า ไม่ผ่องใส ไม่ไพโรจน์ ฉะนั้นท่านทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสคำนี้ ครั้นแล้วพระสุคตผู้ศาสดาได้ตรัสประพันธ์คาถามีเนื้อความ ว่าดังนี้ :-

[๖๓๕] สมณพราหมณ์เศร้าหมอง

เพราะระคะและโทสะ เป็นคนอันอวิชา
หุ้มห่อ เพลิดเพลิน รูปที่น่ารัก เป็นคนไม่รู้
พวกหนึ่งดื่มสุรามรัย พวกหนึ่งเสพเมถุน
พวกหนึ่งยินดีเงินและทอง พวกหนึ่งเป็น
อยู่โดยมิจฉาชีพ เครื่องเศร้าหมองเหล่านี้
พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ แห่งพระราชเจ้าผู้
สูงศักดิ์ตรัสว่า เป็นเหตุให้สมณพราหมณ์
พวกหนึ่งเศร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่ผ่องใส
ไม่บริสุทธิ มีกิเลสธุลีจุมจุก ถูกความมืด
รัตรัง เป็นทาสตัณหา พร้อมด้วยกิเลส
เครื่องนำไปสู่ภพ ย่อมเพิ่มพูนสถานทั้ง
ซากศพให้มาก ย่อมถือเอาภพใหม่ต่อไป.

[๖๓๖] ข้าพเจ้าผู้มีวาตะอย่างนี้กล่าวถึงไม่เป็นธรรม ว่าไม่เป็นธรรม
สิ่งเป็นธรรม ว่าเป็นธรรม สิ่งไม่เป็นวินัย ว่าไม่เป็นวินัย สิ่งเป็นวินัย ว่า

เป็นวินัย เขาหาว่า ค่า บริภาษ อุบายสกอุบายลิกา ผู้มีศรัทธาเลื่อมใส ทำให้
ไม่เลื่อมใส.

เรื่องนายบ้านช่อมณีจุฬกะ

[๖๓๗] ท่านทั้งหลาย สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่
เวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์
ครั้งนั้น ชนทั้งหลายนั่งประชุมกันในราชบริษัท ภายในราชสำนัก ได้ยก
ถ้อยคำนี้ขึ้นสนทนาในระหว่างว่า ทองและเงินย่อมควรแก่พระสมณะเชื้อสาย
พระศากยบุตร พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรย่อมยินดีทองและเงิน พระ-
สมณะเชื้อสายพระศากยบุตรย่อมรับทองและเงิน ก็คราวนั้น นายบ้านช่อ
มณีจุฬกะ นั่งอยู่ในบริษัทนั้นด้วย เขาได้กล่าวกะบริษัทนั้นว่า นาย พวกท่าน
อย่าได้พูดอย่างนั้น ทองและเงินไม่ควรแก่พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร
พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรไม่ยินดีทองและเงิน พระสมณะเชื้อสายพระ
ศากยบุตรไม่รับทองและเงิน พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรมีแก้วและทอง
อันวางเสียแล้ว ปราศจากทองและเงิน นายบ้านช่อมณีจุฬกะสามารถชี้แจงให้
บริษัทนั้นเข้าใจ ครั้นแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า ชน
ทั้งหลายนั่งประชุมกันในราชบริษัทภายในราชสำนัก ได้ยกถ้อยคำนี้ขึ้นสนทนา
ในระหว่างว่า ทองและเงินควรแก่พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร พระสมณะ
เชื้อสายพระศากยบุตรยินดีทองและเงิน พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรรับ
ทองและเงิน เมื่อชนทั้งหลายพูดอย่างนี้แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าได้พูดกะบริษัท
นั้นว่า นาย พวกท่านอย่าได้พูดเช่นนั้น ทองและเงินไม่ควรแก่พระสมณะเชื้อสาย

พระศากยบุตร พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรไม่ยินดีทองและเงิน พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรไม่รับทองและเงิน พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรมีแก้วและทองอันวางเสียแล้ว ปราศจากทองและเงิน ข้าพระพุทธเจ้าสามารถชี้แจงให้บริษัทนั้นเข้าใจได้ เมื่อข้าพระพุทธเจ้าพยากรณ์อย่างนี้ ชื่อว่ากล่าวคล้อยตามพระผู้มีพระภาคเจ้า ไม่ชื่อว่ากล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยคำเท็จ ชื่อว่าพยากรณ์ธรรมอันสมควรแก่ธรรม และสหธรรมิกบางรูป ผู้กล่าวตามวาทะ ย่อมไม่ถึงฐานะที่ควรติเตียนหรือ พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เออาละ นายบ... เธอพยากรณ์อย่างนี้ ชื่อว่ากล่าวคล้อยตามเรา ชื่อว่าไม่กล่าวต่อเราด้วยคำเท็จ ชื่อว่า พยากรณ์ธรรมสมควรแก่ธรรม และสหธรรมิกบางรูปผู้กล่าวตามวาทะย่อมไม่ถึงฐานะที่ควรติเตียน คุณก่อนนายบ้าน ทองและเงินไม่ควรแก่สมณะเชื้อสายพระศากยบุตร โดยแท้ สมณะเชื้อสายพระศากยบุตรไม่ยินดีทองและเงิน สมณะเชื้อสายพระศากยบุตรไม่รับทองและเงิน สมณะเชื้อสายพระศากยบุตรมีแก้วและทองอันวางเสียแล้ว ปราศจากทองและเงิน ทองและเงินควรแก่ผู้ใด แม้กามคุณทั้งห้าก็ควรแก่ผู้นั้น กามคุณทั้งห้าควรแก่ผู้ใด เธอพึงจำผู้นั้นไว้โดยส่วน เดียวว่า มีปกติมิใช่สมณะ มีปกติมิใช่เชื้อสายพระศากยบุตร เราจะกล่าวอย่างนี้ว่า ผู้ต้องการหญ้า พึงแสวงหาหญ้า ผู้ต้องการไม้ พึงแสวงหาไม้ ผู้ต้องการเกวียน พึงแสวงหาเกวียน ผู้ต้องการบุรุษ พึงแสวงหาบุรุษ แต่เราไม่กล่าวโดยปริยายไร ๆ ว่า สมณะพึงยินดี พึงแสวงหาทองและเงิน.

ข้าพเจ้าผู้มีวาทะอย่างนี้ กล่าวสิ่งไม่เป็นธรรม ว่าไม่เป็นธรรม สิ่งเป็นธรรมว่าเป็นธรรม สิ่งไม่เป็นวินัย ว่าไม่เป็นวินัย สิ่งเป็นวินัย ว่าเป็นวินัย เขาหาว่า คำ บริภาษอุบาทสกอุบาทิกา ผู้มีศรัทธาเลื่อมใสทำให้ไม่เลื่อมใส.

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๖๓๘] ท่านทั้งหลาย สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงปรารภท่านพระอุปนันทศากยบุตร ทรงห้ามทองและเงิน และทรงบัญญัติสิกขาบทในพระนคคราชคฤหิ์นั้นแล ข้าพเจ้ามีวาตะอย่างนี้ กล่าวสิ่งไม่เป็นธรรม ว่าไม่เป็นธรรม สิ่งเป็นธรรม ว่าเป็นธรรม สิ่งไม่เป็นวินัย ว่าไม่เป็นวินัย สิ่งเป็นวินัย ว่าเป็นวินัย เขาหาว่า คำ บริภาษ อุบาทกอุบาสิกา ผู้มีศรัทธา เลื่อมใส ทำให้ไม่เลื่อมใส.

เมื่อท่านพระยสกากัณทกบุตร กล่าวอย่างนี้แล้ว อุบาทกอุบาสิกาชาวเมืองเวสาลีได้กล่าวกะท่านพระยสกากัณทกบุตรว่า ท่านเจ้าข้า พระคุณเจ้ายสกากัณทกบุตรรูปเดียวเท่านั้น เป็นพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร ภิกษุพวกนี้ทั้งหมดไม่ใช่สมณะ ไม่ใช่เชื้อสายพระศากยบุตร ท่านเจ้าข้า ขอพระคุณเจ้ายสกากัณทกบุตรจงอยู่ในเมืองเวสาลี พวกข้าพเจ้าจักทำการชวนชวายเป็นกิจวิธปฏิบัติ เสนาสนะและกิลานปัจฉัยภสัฏสบริจาร แก่พระคุณเจ้ายสกากัณทกบุตร.

ครั้งนั้น ท่านพระยสกากัณทกบุตร ได้ชี้แจงให้อุบาทกอุบาสิกาชาวเมืองเวสาลีเข้าใจแล้ว ได้ไปอารามพร้อมกับพระอนุทูต.

ลงอุกเขปนียกรรม

[๖๓๙] ครั้งนั้น พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลี ได้ถามพระอนุทูตว่า คุณ พระยสกากัณทกบุตร ขอโทษอุบาทกอุบาสิกาชาวเมืองเวสาลีแล้วหรือ. พระอนุทูตตอบว่า ท่านทั้งหลาย อุบาทกอุบาสิกาทำความลามกให้แก่พวกเรา ทำพระยสกากัณทกบุตรรูปเดียวเท่านั้นให้เป็นสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร ทำพวกเราทั้งหมดไม่ให้เป็นสมณะ ไม่ให้เป็นเชื้อสายพระศากยบุตร.

ครั้งนั้น พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีปรึกษากันว่า ท่านทั้งหลาย พระยสกาภัณฑ์ทกบุตรนี้ พวกเรามีได้สมมติ แต่ประกาศแก่พวกคฤหัสถ์ ถ้า เช่นนั้นพวกเราจะลงอุกเขปนิยกรรมแก่เธอ พระวัชชีบุตรเหล่านั้น บรรณา จะลงอุกเขปนิยกรรมแก่พระยสกาภัณฑ์ทกบุตรนั้น จึงประชุมกันแล้ว.

ครั้งนั้น ท่านพระยสกาภัณฑ์ทกบุตร เหาะสู่เวหาสไปปรากฏในเมือง โกสัมพี แล้วส่งทูตไป ณ สำนักภิกษุชาวเมืองปาฐา เมืองอวันตี และประเทศ ทักขินาบลว่า ท่านทั้งหลายจงมาช่วยกันยกอธิกรณ์นี้ ต่อไปในภายหน้าสภาพ มิใช่ธรรมจักรุ่งเรือง ธรรมจักเสื่อมถอย สภาพมิใช่วินัยจักรุ่งเรือง วินัยจัก เสื่อมถอย ภายหน้าพวกอธรรมวาทีจักมีกำลัง พวกธรรมวาทีจักเสื่อมกำลัง พวกอวินยวาทีจักมีกำลัง พวกวินยวาทีจักเสื่อมกำลัง.

เรื่องพระสัมภุตสาณวาสีเถระ

[๖๔๐] สมัยนั้น ท่านพระสัมภุตสาณวาสี อาศัยอยู่ที่โอโหคังคบรรพต ครั้งนั้น ท่านพระยสกาภัณฑ์ทกบุตร เข้าไปหาท่านพระสัมภุตสาณวาสียังโอโหคังคบรรพต อภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าววาทว่า ท่าน ผู้เจริญ พวกพระวัชชีบุตร ชาวเมืองเวสาลีพวกนี้ แสดงวัตถุ ๑๐ ประการ ใน เวสาลี ว่าดังนี้:-

๑. เก็บเกลือไว้ในแขนงฉัน ควร
๒. ฉันอาหารในเวลาบ่ายล่วงสององคุลี ควร
๓. เข้าบ้านฉัน อาหารเป็นอนตริตตะ ควร
๔. อาวาสมีสี่มาเดียวกัน ทำอุโบสถต่าง ๆ กัน ควร
๕. เวลาทำสังฆกรรม ภิกษุมาไม่พร้อมกันทำก่อนได้ ภิกษุมาทีหลัง จึงบอกขออนุมัติ ควร

๖. การประพฤติตามอย่าง ที่อุปัชฌาย์และอาจารย์ประพฤติมาแล้ว

ควร

๗. ถิ่นนมสดที่แปรแล้ว แต่ยังไม่เป็นนมส้ม ควร

๘. คัมสุราอ่อน ควร

๙. ใช้ผ้าสีทณะไม่มีชาย ควร

๑๐. รับทองและเงิน ควร.

ถ้าเช่นนั้น พวกเราจงช่วยกันยกอธิกรณ์นี้ ภายหน้าสภาพมิใช่
ธรรมจักรุ่งเรือง ธรรมจักเสื่อมถอย สภาพมิใช่วินัยจักรุ่งเรือง วินัยจักเสื่อม
ถอย ภายหน้าพวกอธรรมวาที่จักมีกำลัง พวกธรรมวาที่จักเสื่อมกำลัง พวก
อวินยวาที่จักมีกำลัง พวกวินยวาที่จักเสื่อมกำลัง ท่านพระสัมภุตสาณวาสี
รับคำพระยสกาถกบุดรแล้ว.

ครั้งนั้น พวกภิกษุชาวเมืองปาฐา ประมาณ ๖๐ รูป ถืออยู่ป่าเป็น
วัตรทั้งหมด ถือเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรทั้งหมด ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตรทั้งหมด
ถือไตรจีวรเป็นวัตรทั้งหมด เป็นพระอรหันต์ทั้งหมด ประชุมกันที่โอคังค-
บรรพต ภิกษุชาวเมืองอวันตีและประเทศทักษิณาบถประมาณ ๘๐ รูป บางพวก
ถืออยู่ป่าเป็นวัตร บางพวกถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร บางพวกถือไตรจีวรเป็นวัตร
เป็นอรหันต์ทั้งหมด ประชุมกันที่โอคังคบรรพต.

เรื่องพระเรวตเถระ

[๖๔๑] ครั้งนั้น พระเถระทั้งหลายกำลังปรึกษากัน ได้คิดว่าอธิกรณ์
นี้หยาบช้า กล้าแข็งนัก โฉนหนอ พวกเราจักได้ฝึกฝาย ที่เป็นเหตุให้มีกำลัง
กว่าในอธิกรณ์นี้.

ครั้งนั้น ท่านพระเรวตะอาศัยอยู่ในโสเรยยนคร เป็นพหูสูต ชำนาญในคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา เป็นผู้ฉลาด เกียบแหลม เป็นนักปราชญ์ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ใครต่อศึกษา

พระเถระทั้งหลาย คิดกันว่า ท่านพระเรวตะนี้แล อาศัยอยู่ในโสเรยยนคร เป็นพหูสูต ชำนาญในคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา เป็นผู้ฉลาด เกียบแหลม เป็นนักปราชญ์ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ใครต่อศึกษา ถ้าพวกเราได้ท่านพระเรวตะไว้เป็นฝักฝ่าย เมื่อเป็นเช่นนี้ พวกเราจักมีกำลังกว่าในอธิกรณ์นี้.

ท่านพระเรวตะได้ยินถ้อยคำของพระเถระทั้งหลายปรึกษากันอยู่ด้วยทิพโสตธาตุอันหมดจด ล่วงเสียซึ่งโสตธาตุแห่งมนุษย์ ครั้นแล้วจึงคิดว่า อธิกรณ์นี้แล หยาบช้า กล้าแข็ง ข้อที่เรา จะถอยในอธิกรณ์เห็นปานนั้นไม่สมควรแก่เราเลย ก็แลบัดนี้ ภิกษุเหล่านั้นจักมาหา เราคลุกคลีกับพวกเขา จักอยู่ไม่ผาสุก ถ้ากระไร เราควรไปเสียก่อน.

ครั้งนั้น ท่านพระเรวตะ ได้ออกจากเมืองโสเรยยะไปสู่เมืองสังกัสสะที่นั่น พระเถระทั้งหลายได้ไปสู่เมืองโสเรยยะ. แล้วถามว่า ท่านพระเรวตะไปไหน พวกเขาตอบอย่างนี้ว่า ท่านพระเรวตะนั้นไปเมืองสังกัสสะแล้ว ต่อมาท่านพระเรวตะได้ออกจากเมืองสังกัสสะไปสู่เมืองกัณณกุชชะแล้ว พระเถระทั้งหลายพากันไปเมืองสังกัสสะ แล้วถามว่า ท่านพระเรวตะไปไหน พวกเขาตอบอย่างนี้ว่า ท่านพระเรวตะนั้น ไปเมืองกัณณกุชชะแล้ว.

ครั้งนั้น ท่านพระเรวตะได้ไปจากเมืองกัณณกุชชะ สู่มืองอุทุมพร จึงพระเถระทั้งหลายพากันไปเมืองกัณณกุชชะ แล้วถามว่า ท่านพระเรวตะไปไหน พวกเขาตอบอย่างนี้ว่า ท่านพระเรวตะนั้นไปเมืองอุทุมพร.

ครั้งนั้น ท่านพระเรวตะได้ไปจากเมืองอุทุมพรสู่เมืองลัคคพฺพระ จึง
ท่านพระเถระทั้งหลายพากันไปเมืองอุทุมพร แล้วถามว่า ท่านพระเรวตะไปไหน
พวกเขาตอบอย่างนี้ว่า ท่านพระเรวตะนั้นไปเมืองอิกคพฺพระ.

ครั้งนั้น ท่านพระเรวตะได้ไปจากเมืองลัคคพฺพระ สู่สหชาตินคร
พระเถระทั้งหลายพากันไปเมืองอัคคพฺพระ แล้วถามว่า ท่านพระเรวตะไปไหน
พวกเขาตอบอย่างนี้ว่า ท่านพระเรวตะนั้นไปสหชาตินครแล้ว พระเถระทั้งหลาย
ไปทันท่านพระเรวตะที่สหชาตินคร.

ปจฺจาวิสฺขนาวัตฺถุ ๑๐ ประการ

[๖๔๒] ครั้งนั้น ท่านพระสมณุตสาณวาสี ได้กล่าวกะท่านพระยสกา.
กัณฑกบุตรว่า ท่านพระเรวตะรูปนี้ เป็นพหูสูต ชำนาญในคัมภีร์ ทรงธรรม
ทรงวินัย ทรงมาติกา เป็นผู้ฉลาด เฉียบแหลม เป็นนักปราชญ์ มีความ
ละเอียด มีความรังเกียจ ใครต่อสิขา ถ้าพวกเราจักถามปัญหาแก่ท่านพระเรวตะ
ท่านพระเรวตะสามารถจะยังราตรีทั้งคืน ให้ล่วงไป ด้วยปัญหาข้อเดียวเท่านั้น
ก็แลบัดนี้ ท่านพระเรวตะจักเชิญพระอันเตวาสิกให้สวดสรภัญญะ ท่านนั้น
เมื่อภิกษุรูปนั้น สวดสรภัญญะจบ พึงเข้าไปหาท่านพระเรวตะ แล้วถามวัตฺถุ
๑๐ ประการนี้ ท่านพระยสกากัณฑกบุตรรับคำของท่านพระสมณุตสาณวาสีแล้ว
ท่านพระเรวตะได้เชิญพระอันเตวาสิก ให้สวดสรภัญญะแล้ว ท่านพระยสกา-
กัณฑกบุตร เมื่อภิกษุนั้นสวดสรภัญญะจบ ได้เข้าไปหาท่านพระเรวตะ อภิวัต
นัง ฌ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วถามว่า สิงคิโลณกัปปะ ควรหรือ ขอรับ.

พระเรวตะย้อนถามว่า สิงคิโลณกัปปะนั้น คืออะไร ขอรับ

ย. คือการเก็บเกลือไว้ในแขนงโดยตั้งใจว่าจักปรุงในอาหารที่จัดฉัน
ควรหรือไม่ ขอรับ.

- ร. ไม่ควร ขอรับ.
- ย. ท้วงคุดกัปปะ ควรหรือไม่ ขอรับ.
- ร. ท้วงคุดกัปปะนั้น คืออะไร.
- ย. คือการฉันทโกชณะในวิกาลเมื่อตะวันบ่ยล่่วงแล้วสององคุดิ ควรหรือไม่ ขอรับ .
- ร. ไม่ควร ขอรับ.
- ย. คามันตรกัปปะ ควรหรือไม่ ขอรับ.
- ร. คามันตรกัปปะนั้น คืออะไร ขอรับ.
- ย. คือภิกษุฉันทเรีจ ห้ามภัทรแล้วคิคว่า จักเข้าละแวกบ้าน ในบัดนี้ ฉันทโกชณะเป็นอนติริตตะ ควรหรือไม่ ขอรับ .
- ร. ไม่ควร ขอรับ.
- ย. อาวาสกัปปะ ควรหรือไม่ ขอรับ.
- ร. อาวาสกัปปะนั้น คืออะไร ขอรับ.
- ย. คืออาวาสหลายแห่ง มีสีมาเดียวกัน ทำอุโบสถต่างกัน ควรหรือไม่ ขอรับ .
- ร. ไม่ควร ขอรับ.
- ย. อนุมติกัปปะ ควรหรือไม่ ขอรับ.
- ร. อนุมติกัปปะนั้น คืออะไร ขอรับ.
- ย. คือสงฆ์เป็นวรรคทำกรรม ด้วยตั้งใจว่า จักให้ภิกษุที่มาแล้ว อนุมติ ควรหรือไม่ ขอรับ.
- ร. ไม่ควร ขอรับ.

- ย. อาจณกัปปะ ควรหรือไม่ ขอรับ
- ร. อาจณกัปปะนั้น คืออะไร ขอรับ
- ย. คือการประพตติวัตรด้วยเข้าใจว่า นี้พระอุปัชฌาย์ของเราเคยประพตติมา นี้พระอาจารย์ของเราเคยประพตติมา ควรหรือไม่ ขอรับ
- ร. อาจณกัปปะ บางอย่างควร บางอย่างไม่ควร ขอรับ
- ย. อมถิตกัปปะ ควรหรือไม่ ขอรับ
- ร. อมถิตกัปปะนั้น คืออะไร ขอรับ
- ย. ก็อนมสลดละความเป็นนมนสลดแล้ว ยังไม่ถึงความเป็นนมนสสัม ภิกษุ นั้นเสร็จ ห้ามกัตรแล้ว จะคิมนมนันอันเป็นอนติริตตะ ควรหรือไม่ ขอรับ
- ร. ไม่ควร ขอรับ
- ย. คิมนชโลคิ ควรหรือไม่ ขอรับ
- ร. ชโลคินัน คืออะไร ขอรับ
- ย. คือการคิมนสุราอย่างอ่อนที่ยังไม่ถึงความเป็นน้ำเมา ควรหรือไม่ ขอรับ
- ร. ไม่ควร ขอรับ
- ย. ฝ้าปุนันังไม่มีชาย ควรหรือไม่ ขอรับ
- ร. ไม่ควร ขอรับ
- ย. ทองและเงิน ควรหรือไม่ ขอรับ
- ร. ไม่ควร ขอรับ
- ย. ท่านเจ้าข้า พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีนี้แสดงวัตถุ ๑๐ ประการเหล่านี้ ในเมืองเวสาลี ท่านเจ้าข้า ถ้าเช่นนั้น พวกเราจงช่วยกันยก อธิกรณ์ี่ขึ้น ในภายหน้าสภาพที่มีไชธรรมจักรุ่งเรือง ธรรมจักเสื่อมถอย สภาพ ที่มีไชวินัยจักรุ่งเรือง วินัยจักเสื่อมถอย ในภายหน้าพวกอธรรมวาทีจักมีกำลัง

พวกธรรมวาทีจักเสื่อมกำลัง พวกอวินัยวาที จักมีกำลัง พวกวินัยวาทีจักเสื่อมกำลัง ท่านพระเรวตะรับคำท่านพระยสกาถัมมกบุตรแล้ว.

ปฐมภาณวาร จบ

[๖๔๓] พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีทราบข่าวว่า พระยสกาถัมมกบุตร ประารถนัจจกอธิกรณ์ขึ้น กำลังแสวงหาฝักฝ้าย และข่าวว่า ได้ฝักฝ้ายจึงคิดต่อไปว่า อธิกรณ์นี้แล หยาบช้ำ กกล้าแข็ง พวกเราจะพึงได้ใครเป็นฝักฝ้ายซึ่งเป็นเหตุให้เราจะมีกำลังกว่าในอธิกรณ์นี้หนอ แล้วคิดต่อไปว่า ท่านพระเรวตะนี้เป็นพหูสูต ชำนาญในคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมคธ เป็นผู้ฉลาดเฉียบแหลม เป็นนักปราชญ์ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ใคร่ต่อศึกษา ถ้าพวกเราได้ท่านพระเรวตะเป็นฝักฝ้าย เมื่อเป็นเช่นนี้ พวกเราจักมีกำลังกว่าในอธิกรณ์นี้

ครั้งนั้น พวกพระวัชชีบุตร ชาวเมืองเวสาลี จัดแจงสมณบริขารเป็นอันมาก คือ บาตรบ้าง จีวรบ้าง ผ้าปูนั่งบ้าง ก่องเข็มบ้าง ผ้ากายพันธบ้าง ผ้ากรองน้ำบ้าง ฆมกรกบ้าง แล้วขนสมณบริขารนั้นโดยสารถือไปสู่สหชาตินคร ขึ้นจากเรือแล้วพักผ่อนฉันภัตตาหารที่โคนไม้แห่งหนึ่ง.

เรื่องพระสาพหเถระปริวิตก

[๖๔๔] ครั้งนั้น ท่านพระสาพหะ หลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความปริวิตกแห่งจิตขึ้นอย่างนี้ว่า ภิกษุพวกไหนหนอ เป็นธรรมวาที คือ พวกปราจีนหรือพวกเมืองปาฐา เมื่อท่านกำลังพิจารณาธรรมและวินัยได้คิดต่อไปว่า ภิกษุพวกปราจีนเป็นธรรมวาที ภิกษุ พวกเมืองปาฐาเป็นธรรมวาที ขณะนั้น

เทวดาผู้อยู่ในชั้นสุทธาวาสตนหนึ่ง ทราบความปริวิตกแห่งจิตของท่านพระ-
สาพหะ ด้วยจิตของตน ได้หายไปในโลกชั้นสุทธาวาส มาปรากฏเฉพาะ
หน้าท่านพระสาพหะเหมือนบุรุษที่มีกำลังเหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่เหยียด
ฉะนั้น แล้วได้เรียนท่านพระสาพหะว่า ถูกลแล้ว ชอบแล้ว ท่านพระสาพหะ
ภิกษุพวกปราจีนเป็นอธรรมวาที ภิกษุพวกเมืองปาฐาเป็นธรรมวาที ถ้าเช่นนั้น
ท่านจงดำรงอยู่ตามธรรมเถิดขอรับ พระสาพหะกล่าวว่า เทวดา เมื่อกาลก่อน
แลบัดนี้ อาตมาดำรงอยู่ตามธรรมแล้ว ก็แต่ว่า อาตมายังทำความเห็นให้แจ่ม
แจ้งไม่ได้ก่อนว่า แม้โณสงฆ์พึงสมมติเราเข้าในอภิกรณ์นี้.

เรื่องพระอุตตระเถระ

[๖๔๕] ครั้งนั้น พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลี ถือสมณบริวาร
นั้นเข้าไปหาท่านเรวตะแล้วเรียนว่า ท่านเจ้าข้า ขอพระเถระจงรับสมณบริวาร
คือ บาตร จีวร ผ้าปูนั่ง ก่องเข็ม ผ้ากายพันธ์ ผ้ากรองน้ำ และทมกรก

พระเรวตะกล่าวว่า อย่าเลย ท่านทั้งหลาย ไตรจีวรของเราบริบูรณ์
แล้ว ไม่ปรารถนารับ

สมัยนั้น ภิกษุชื่ออุตตระมีพรรษา ๒๐ เป็นอุปัฏฐากของท่านพระเรวตะ
ครั้งนั้น พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีเข้าไปหาท่านพระอุตตระ แล้วบอก
ว่า ขอท่านอุตตระจงรับสมณบริวาร คือ บาตร จีวร ผ้าปูนั่ง ก่องเข็ม
ผ้ากายพันธ์ ผ้ากรองน้ำ และทมกรก

พระอุตตระกล่าวว่า อย่าเลย ท่านทั้งหลาย ไตรจีวรของผมบริบูรณ์
แล้ว ไม่ปรารถนารับ

พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีกล่าวว่า ท่านอุตตระ คนทั้งหลาย
น้อมถวายสมณบริวารแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ถ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับ
พวกเขาย่อมดีใจเพราะการทรงรับนั้นแล ถ้าไม่ทรงรับ พวกเขาก็น้อมถวาย
แด่ท่านพระอานนทด้วยเรียนว่า ท่านเจ้าข้า ขอพระเถระจงรับสมณบริวาร
สมณบริวารที่พระเถระรับนั้น จักเหมือนสมณบริวารที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรง
รับ ฉะนั้น ขอท่านพระอุตตระจงรับสมณบริวารเถิด สมณบริวารที่ท่านรับ
นั้น จักเป็นเหมือนสมณบริวารที่พระเถระรับ ฉะนั้น

ครั้งนั้น ท่านพระอุตตระถูกพวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีแค้นใจ
อยู่ จึงรับจิ๋วรฝืนหนึ่งกล่าวว่า ท่านทั้งหลาย ท่านพึงพูดสิ่งที่ท่านต้องการ

พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีกล่าวว่า ขอท่านพระอุตตระจงกล่าว
คำเพียงเท่านี้กะพระเถระว่า ท่านเจ้าข้า ขอพระเถระจงพูดคำมีประมาณเท่านี้
ในท่ามกลางสงฆ์ว่า พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมเสด็จอุบัติ
ในปุรัตติมชนบท พวกพระชาวปราจีนเป็นธรรมวาที พวกพระชาวเมืองปาฐา
เป็นอธรรมวาที

ท่านพระอุตตระ รับคำของพวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีแล้ว เข้า
ไปหาท่านพระเรวตะ เรียนว่า ท่านเจ้าข้า ขอพระเถระจงพูดคำมีประมาณ
เท่านี้ในท่ามกลางสงฆ์ว่า พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมเสด็จอุบัติใน
ปุรัตติมชนบท พวกพระชาวปราจีนเป็นธรรมวาที พวกพระชาวเมืองปาฐา
เป็นอธรรมวาที

พระเถระกล่าวว่า ภิกษุ เธอชวนเราในธรรมหรือ แล้วประณาม
ท่านพระอุตตระ ครั้งนั้น พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีได้ถามท่านพระ-
อุตตระว่า ท่านอุตตระ พระเถระพูดอย่างไร

พระอุตตระตอบว่า ท่านทั้งหลาย พวกเราทำเลวทรามเสียแล้ว พระเถระกล่าวว่ ภิภษุ เธอชวนเราในธรรมหรือ แล้วประณามเรา

ว. ท่านอุตตระ ท่านเป็นผู้ใหญ่ มีพรรษา ๒๐ มิใช่หรือ

อ. ถูกละ ขอรับ แต่ผมยังถือนิสัยในพระเถระ.

สงฆ์มุ่งวินิจฉัยอธิกรณ์

[๖๔๖] ครั้งนั้น สงฆ์ปรารภจะวินิจฉัยอธิกรณ์นั้น ได้ประชุมกันแล้ว ท่านพระเรวตะจึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้.

ญัตติกรรมวาจา

ท่านทั้งหลาย ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าพวกเราจักระจับอธิกรณ์นี้ในที่นี้ บางทีจะมีพวกภิกษุผู้ถือมูลอธิกรณ์หรือพื้นขึ้นทำใหม่ ถ้าความพร้อมพร้งของสงฆ์ถึงที่แล้ว อธิกรณ์นี้เกิดขึ้น ณ ที่ใด สงฆ์พึงระงับอธิกรณ์นี้ในที่นั้น

ครั้งนั้น พระเถระทั้งหลายได้พากันไปเมืองเวสาลี มุ่งวินิจฉัยอธิกรณ์นั้น ครั้งนั้น พระสัพพกามีเป็นพระสงฆ์เถระทั่วแผ่นดิน มีพรรษา ๑๒๐ แต่อุปสมบทเป็นสัทธีวิหาริกของท่านพระอนนท้อาศัยอยู่ในเมืองเวสาลี ท่านพระเรวตะได้กล่าวกะท่านพระสัมภุตสาณวาสีว่า ท่าน ผมจะเข้าไปสู่วิหารที่พระสัพพกามีเถระอยู่ ท่านพึงเข้าไปหาท่านพระสัพพกามีแต่เช้า แล้วเรียนถาม วัตถุประสงค์ ๑๐ ประการนี้ ท่านพระสัมภุตสาณวาสีรับเถระบัญชาแล้ว ครั้งนั้น ท่านพระเรวตะเข้าไปสู่วิหารที่พระสัพพกามีเถระอยู่ เสนาสนะของท่านพระสัพพกามีเขาจัดแจงไว้ในห้อง เสนาสนะของท่านพระเรวตะเขาจัดแจงไว้ที่หน้ามุขของ

ห้อง ครั้นนั้น ท่านพระเวรตะคิดว่า พระผู้เฒ่านี้ยังไม่นอน จึงไม่สำเร็จการนอน ท่านพระสัพพกามีคิดว่า พระอาคันตุกะรูปนี้เหนื่อยมา ยังไม่นอน จึงไม่สำเร็จการนอน.

[๖๔๗] ครั้นถึงเวลาใกล้รุ่ง. แห่งราตรี ท่านพระสัพพกามีลุกขึ้น กล่าวกะท่านพระเวรตะว่า ท่านผู้เจริญ บัดนี้ ท่านอยู่ด้วยวิหารธรรมอะไรโดยมาก

ร. ท่านเจ้าข้า บัดนี้ ผมอยู่ด้วยเมตตาวิหารธรรมโดยมาก

ส. ได้ยินว่า บัดนี้ ท่านอยู่ด้วยวิหารธรรมตื้นๆ โดยมากวิหารธรรมตื้นๆ นี้ คือเมตตา.

ร. ท่านเจ้าข้า แม้เมื่อก่อนครั้งผมเป็นคฤหัสถ์ได้อบรมเมตตาเพราะฉะนั้น ถึงบัดนี้ ผมก็อยู่ด้วยเมตตาวิหารธรรมโดยมาก และผมได้บรรลุพระอรหัตมานานแล้ว ท่านเจ้าข้า ก็บัดนี้พระเถระอยู่ด้วยวิหารธรรมอะไรโดยมาก

ส. ท่านผู้เจริญ บัดนี้ ฉันอยู่ด้วยสุญญตวิหารธรรมโดยมาก

ร. ท่านเจ้าข้า ได้ยินว่า บัดนี้ พระเถระอยู่ด้วยวิหารธรรมของพระมหาบุรุษโดยมาก วิหารธรรมของพระมหาบุรุษนี้ คือ สุญญตสมาบัติ

ส. ท่านผู้เจริญ แม้เมื่อก่อนครั้งฉันเป็นคฤหัสถ์ ได้อบรมสุญญตสมาบัติมาแล้ว เพราะฉะนั้น บัดนี้ ฉันจึงอยู่ด้วยวิหารธรรม คือ สุญญตสมาบัติและฉันได้บรรลุพระอรหัตมานานแล้ว.

เรื่องพระสัมภุตสาณวาสีถาม

[๖๔๘] พระเถระทั้งสองสนทนากันมาโดยลำดับค้างอยู่เพียงเท่านี้ ครั้งนั้น. ท่านพระสัมภุตสาณวาสีมาถึงโดยลำดับจึงเข้าไปหาท่านพระสัพพกามี

อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้เรียนถามว่า ท่านเจ้าข้า พวกพระ-
วัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีนี้ แสดงวัตถุ ๑๐ ประการในเมืองเวสาลี ว่าดังนี้ :-

๑. สิ่งคิไลณกัปปะ ควร
๒. ทวังคูลกัปปะ ควร
๓. คามันตรกัปปะ ควร
๔. อาวาสกัปปะ ควร
๕. อนุมัตติกัปปะ ควร
๖. อาจิณณกัปปะ ควร
๗. อมถิตกัปปะ ควร
๘. คัมชโลคิ ควร
๙. ผ้าปูนั่งไม่มีชาย ควร
๑๐. ทองและเงิน ควร

ท่านเจ้าข้า พระเถระได้ศึกษาพระธรรมและพระวินัยเป็นอันมากใน
สำนักพระอุปัชฌายะ เมื่อพระเถระพิจารณาพระธรรมและพระวินัยอยู่เป็น
อย่างไร ขอรับ ภิกษุพวกไหนเป็นธรรมวาที คือ พวกปราจีน หรือพวก
เมืองปาฐา

พระสัพพกามีย้อนถามว่า ท่านได้ศึกษาพระธรรมและพระวินัยเป็นอัน
มากในสำนักอุปัชฌายะ ก็เมื่อท่านพิจารณาพระธรรมและพระวินัยอยู่เป็น
อย่างไร ขอรับ ภิกษุพวกไหนเป็นธรรมวาที คือ พวกปราจีน หรือพวกเมือง
ปาฐา

พระสัมภุตะตอบว่า ท่านเจ้าข้า เมื่อผมพิจารณาพระธรรมและพระวินัย
เป็นอย่างนี้ ขอรับ ภิกษุพวกปราจีนเป็นธรรมวาที ภิกษุพวกเมืองปาฐา

เป็นธรรมวาที แต่ว่าผมยังทำความเห็นให้แจ่มแจ้งไม่ได้ก่อนว่า แม่โจน สงฆ์
พึงสมมติผมเข้าในอธิกรณ์นี้

พระสัพพกามีกล่าวว่า แม่เมื่อผมพิจารณาพระธรรมและพระวินัยอยู่ก็
เป็นอย่างนี้ ขอรับ ภิกษุพวกปราจีนเป็นธรรมวาที ภิกษุพวกเมืองปาฐาเป็น
ธรรมวาที แต่ว่าผมยังทำความเห็นให้แจ่มแจ้งไม่ได้ก่อนว่า แม่โจน สงฆ์พึง
สมมติผมเข้าในอธิกรณ์นี้.

สมมติภิกษุเป็นพวกปราจีนและปาฐา

[๖๔๕] ครั้งนั้น สงฆ์ประสงค์จะวินิจฉัยอธิกรณ์นั้น จึงประชุมกัน
ก็เมื่อสงฆ์กำลังวินิจฉัยอธิกรณ์นั้น เสียงอื้อฉาวเกิดขึ้นไม่สิ้นสุด และไม่เข้าใจ
ข้อความของถ้อยคำที่กล่าวแล้วสักข้อเดียว ท่านพระเรวตะจึงประกาศให้สงฆ์
ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

ญัตติกรรมวาจา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เมื่อพวกเราวินิจฉัยอธิกรณ์
นี้อยู่ เสียงอื้อฉาวเกิดขึ้นไม่สิ้นสุด. และไม่เข้าใจข้อความของถ้อยคำ
ที่กล่าวแล้วสักข้อเดียว ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์
พึงระงับอธิกรณ์นี้ด้วยอุพพาหิกวิธี.

สงฆ์คัดเลือกภิกษุ รูปเป็นพวกปราจีน ๔ รูปเป็นพวกเมืองปาฐา
คือ ท่านพระสัพพกามี ๑ ท่านพระสาพหะ ๑ ท่านพระอุชชโสภิตะ ๑ ท่าน
พระวาสภคามิกะ ๑ เป็นฝ่ายภิกษุพวกปราจีน ท่านพระเรวตะ ๑ ท่านพระ-

สัมภุตสาณวาสี ๑ ท่านพระยสกาถกตบตร ๑ ท่านพระสุมน ๑ เป็นฝ่าย
ภิกษุพวกเมืองปาฐา ครั้งนั้น ท่านพระเรวตะประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติ
ทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

ญัตติทุติยกรรมวาจา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เมื่อพวกเราวินิจฉัยอธิกรณ์
นี้อยู่ เสียงอื้อฉาวเกิดขึ้นไม่สิ้นสุด และไม่เข้าใจข้อความของถ้อยคำ
ที่กล่าวแล้วสักข้อเดียว ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์
พึงสมมติภิกษุ ๔ รูปให้เป็นพวกปราจีน ๔ รูปให้เป็นพวกเมืองปาฐา
เพื่อระงับอธิกรณ์นี้ด้วยอุพพาหิกวิธี นี้เป็นญัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เมื่อพวกเราวินิจฉัยอธิกรณ์
นี้อยู่ เสียงอื้อฉาวเกิดขึ้นไม่สิ้นสุด และไม่เข้าใจข้อความของถ้อยคำ
ที่กล่าวแล้วสักข้อเดียว สงฆ์สมมติภิกษุ ๔ รูปให้เป็นพวกปราจีน
๔ รูปให้เป็นพวกเมืองปาฐา เพื่อระงับอธิกรณ์นี้ด้วยอุพพาหิกวิธี
การสมมติภิกษุ ๔ รูปให้เป็นพวกปราจีน ๔ รูปให้เป็นพวกเมืองปาฐา
เพื่อระงับอธิกรณ์นี้ ด้วยอุพพาหิกวิธี ขอบแก่ท่านผู้ใด. ท่านผู้นั้น
พึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

สงฆ์สมมติภิกษุ ๔ รูปให้เป็นพวกปราจีน ๔ รูปให้เป็นพวก
เมืองปาฐา เพื่อระงับอธิกรณ์นี้ด้วยอุพพาหิกวิธีแล้ว ขอบแก่สงฆ์
เหตุหนึ่งจึงนี้ ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

เรื่องพระอชิตะ

[๖๕๐] โดยสมัยนั้นแล พระอชิตะมีพรรษาได้ ๑๐ เป็นผู้สวด ปาติโมกข์แก่สงฆ์ ครั้งนั้น สงฆ์สมมติท่านพระอชิตะให้เป็นผู้ปูอาสนะเพื่อ พระเถระทั้งหลาย พระเถระทั้งหลายคิดกันว่า พวกเราจะระงับอธิกรณ์นี้ ณ ที่ไหนหนอ แล้วคิดต่อไปว่า วาฬการามนี้แล เป็นรมณีสถาน มีเสียงน้อย ไม่มีเสียงเอ็ดอึง ถ้าไหนพวกเราจะพึงระงับอธิกรณ์นี้ ณ วาฬการาม ครั้งนั้น พระเถระทั้งหลายที่ประสงค์จะวินิจฉัยอธิกรณ์นั้น ได้พากันไปวาฬการาม.

สมมติตนเป็นผู้ถามและแก้

[๖๕๑] ครั้งนั้น ท่านพระเรวตะประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

ญัตติกรรมวาจา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของ สงฆ์ถึงที่แล้ว ข้าพเจ้าพึงถามพระวินัยกะท่านพระสัพพกามี.

ท่านพระสัพพกามีประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

ญัตติกรรมวาจา

ท่านทั้งหลาย ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่ง ของสงฆ์ถึงที่แล้ว ข้าพเจ้าอันพระเรวตะถามพระวินัยแล้วจะพึงแก้.

ถามและแก้วัตถุ ๑๐ ประการ

[๖๕๒] ครั้งนั้น ท่านพระเรวตะถามท่านพระสัพพกามีว่า สิ่งคิ- โลกัปปะควรรหรือ ขอรับ.

พระสัพพกามีย้อนถามว่า สิงคิโลณกัปปะนั้น คืออะไร ขอรับ.

ร. คือ การเก็บเกลือไว้ในเข่งโดยตั้งใจว่า จักปรุงในอาหารที่จัดนั้น
ควรหรือ ขอรับ.

ส. ไม่ควร ขอรับ.

ร. ทรงห้ามไว้ที่ไหน.

ส. ในเมืองสาวัตถี ปรากฏในคัมภีร์สุตตปิฎก.

ร. ต้องอาบัติอะไร.

ส. ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ในเพราะอาหารที่ทำการสังฆม.

ร. ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า วัตถุที่ ๑ นี้ สงฆ์วินิจฉัยแล้ว
แม้เพราะเหตุนี้ วัตถุนี้ จึงผิดกรรม ผิดวินัย หลีกเลี้ยงสัตตศาสนา.

ข้อที่ ๑ นี้ ข้าพเจ้าขอลงคะแนน.

[๖๕๓] ร. ทวังคูลกัปปะ ควรหรือไม่ ขอรับ.

ส. ทวังคูลกัปปะนั้น คืออะไร ขอรับ.

ร. คือ การฉนโภชนะในวิกาล เมื่อตะวันบ่ยล่งแล้วสององคุลี ควร
หรือไม่ ขอรับ.

ส. ไม่ควร ขอรับ.

ร. ทรงห้ามไว้ที่ไหน.

ส. ในเมืองราชคฤห์ ปรากฏในคัมภีร์สุตตปิฎก.

ร. ต้องอาบัติอะไร.

ส. ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ในเพราะฉนโภชนะในเวลาวิกาล.

ร. ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า วัตถุที่ ๒ นี้สงฆ์วินิจฉัยแล้ว
แม้เพราะเหตุนี้ วัตถุนี้จึงผิดกรรม ผิดวินัย หลีกเลียงสัตตภูศาสน์ ข้อที่ ๒ นี้
ข้าพเจ้าขอลงคะแนน.

[๖๕๔] ร. คามันตรกัปปะ ควรหรือไม่ ขอรับ .

ส. คามันตรกัปปะนั้น คืออะไร ขอรับ.

ร. คือ ภิกษุฉันเสร็จห้ามภัตรแล้วคิดว่า จักเข้าละแวกบ้าน ในบัดนี้
ฉันโภชนะเป็นอนติริตตะ ควรหรือไม่ ขอรับ.

ส. ไม่ควร ขอรับ.

ร. ทรงห้ามไว้ที่ไหน.

ส. ในเมืองสาวัดดี ปรากฏในคัมภีร์สุตตวิภังค์

ร. ต้องอาบัติอะไร.

ส. ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ในเพราะฉันโภชนะเป็นอนติริตตะ

ร. ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า วัตถุที่ ๓ นี้ สงฆ์วินิจฉัยแล้ว
แม้เพราะเหตุนี้ วัตถุนี้จึงผิดกรรม ผิดวินัย หลีกเลียงสัตตภูศาสน์ ข้อที่ ๓ นี้
ข้าพเจ้าขอลงคะแนน.

[๖๕๕] ร. อาวาสกัปปะ ควรหรือไม่ ขอรับ.

ส. อาวาสกัปปะนั้น คืออะไร ขอรับ.

ร. คืออาวาสหลายแห่ง มีสีมาเดียวกัน. ทำอุโบสถต่างกัน ควรหรือไม่ ขอรับ.

ส. ไม่ควร ขอรับ.

ร. ทรงห้ามไว้ที่ไหน.

ส. ในเมืองราชคฤห์ ปรากฏในคัมภีร์อุโบสถสังยุต.

ร. ต้องอาบัติอะไร.

ส. ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะละเมียดวินัย.

ร. ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า วัตถุที่ ๔ นี้ สงฆ์วินิจฉัยแล้ว
แม้เพราะเหตุนี้ วัตถุนี้จึงผิดกรรม ผิดวินัย หลีกเลี้ยงสัตตศาสนา ข้อที่ ๔ นี้
ข้าพเจ้าขอลงคะแนน.

[๖๕๖] ร. อนุมติกัปปะ ควรหรือไม่ ขอรับ.

ส. อนุมติกัปปะนั้น คืออะไร.

ร. คือ สงฆ์เป็นวรรคทำกรรม ด้วยตั้งใจว่า จักให้ภิกษุที่มาแล้ว
อนุมติ ควรหรือไม่ ขอรับ.

ส. ไม่ควร ขอรับ.

ร. ทรงห้ามไว้ที่ไหน .

ส. ในเมืองจัมเปยกะ ปรากฏในเรื่องวินัย.

ร. ต้องอาบัติอะไร.

ส. ต้องอาบัติทุกกฏ ในเพราะละเมียดวินัย.

ร. ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า วัตถุที่ ๕ นี้ สงฆ์วินิจฉัยแล้ว
แม้เพราะเหตุนี้ วัตถุนี้จึงผิดกรรม ผิดวินัย หลีกเลี้ยงสัตตศาสนา ข้อที่ ๕ นี้
ข้าพเจ้าขอลงคะแนน.

[๖๕๗] ร. อาจิณกัปปะ ควรหรือไม่ ขอรับ.

ส. อาจิณกัปปะนั้น คืออะไร ขอรับ.

ร. คือ การประพตติวัตรด้วยเข้าใจว่า นี้พระอุปัชฌายะของเราเคย
ประพตติมา นี้พระอาจารย์ของเราเคยพระพตติมา ควรหรือไม่ ขอรับ.

ส. อาจิณณกัปปะบางอย่างควร บางอย่างไม่ควร ขอรับ.

ร. ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า วัตถุที่ ๖ นี้ สงฆ์วินิจฉัยแล้ว
แม้เพราะเหตุนี้ วัตถุนี้จึงผิดกรรม ผิดวินัย หลีกเลี้ยงสัตตศาสนา ข้อที่ ๖ นี้
ข้าพเจ้าขอลงคะแนน.

[๖๕๘] ร. อมถิตกัปปะ ควรหรือไม่ ขอรับ.

ส. อมถิตกัปปะนั้น คืออะไร ขอรับ.

ร. คือ นมสละความเป็นนมสละแล้ว ยังไม่ถึงความเป็นนมสัม ภิกษุ
นั้นเสร็จ ห้ามกัถแล้ว จะคัมมนนั้นอันเป็นอนติริตตะ ควรหรือไม่ ขอรับ.

ส. ไม่ควร ขอรับ.

ร. ทรงห้ามไว้ที่ไหน.

ส. ในเมืองสาวตถิ ปราภฏในคัมภีร์สุดตวิกังค

ร. ต้องอาบัติอะไร.

ส. ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ในเพราะฉนโกชนะอันเป็นอนติริตตะ.

ร. ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า วัตถุที่ ๗ นี้ สงฆ์วินิจฉัยแล้ว
แม้เพราะเหตุนี้ วัตถุนี้จึงผิดกรรม ผิดวินัย หลีกเลี้ยงสัตตศาสนา ข้อที่ ๗ นี้
สงฆ์วินิจฉัยแล้ว แม้เพราะเหตุนี้ วัตถุนี้จึงผิดกรรม ผิดวินัย หลีกเลี้ยง
สัตตศาสนาข้อที่ ๗ นี้ ข้าพเจ้าขอลงคะแนน.

[๖๕๙] ร. การคัมชโลคิ ควรหรือไม่ ขอรับ.

ส. ชโลคินั้น คืออะไร ขอรับ.

ร. คือ การคัมสุราอย่างอ่อนที่ยังไม่ถึงความเป็นน้ำเมา ควรหรือไม่
ขอรับ.

ส. ไม่ควร ขอรับ

ร. ทรงห้ามไว้ที่ไหน.

ส. ในเมืองโกสัมพี ปราภฏในคัมภีร์สุดตวิภังค์.

ร. ต้องอาบัติอะไร.

ส. ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ในเพราะคัมสุราและเมรัย

ร. ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า วัตถุที่ ๘ นี้ สงฆ์วินิจฉัยแล้ว
แม้เพราะเหตุนี้ วัตถุนี้จึงผิดกรรม ผิดวินัย หลีกเลียงสัตตภูศาสน์ ข้อที่ ๘ นี้
ข้าพเจ้าขอลงคะแนน.

[๖๖๐] ร. ฝ่ายผู้นั่งไม่มีชาย ควรหรือไม่ ขอรับ.

ส. ไม่ควร ขอรับ .

ร. ทรงห้ามไว้ที่ไหน.

ส. ในเมืองสาวัตถี ปราภฏในคัมภีร์สุดตวิภังค์.

ร. ต้องอาบัติอะไร.

ส. ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ที่ต้องตัดเสียบ.

ร. ท่านเจ้าข้า ของสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า วัตถุที่ ๙ นี้ สงฆ์วินิจฉัยแล้ว
แม้เพราะเหตุนี้ วัตถุนี้จึงผิดกรรม ผิดวินัย หลีกเลียงสัตตภูศาสน์ ข้อที่ ๙ นี้
ข้าพเจ้าขอลงคะแนน.

[๖๖๐] ร. ทองและเงิน ควร หรือไม่ ขอรับ.

ส. ไม่ควร ขอรับ.

ร. ทรงห้ามไว้ที่ไหน.

ส. ในเมืองราชคฤห์ ปราภฏในคัมภีร์สุดตวิภังค์.

ร. ต้องอาบัติอะไร.

ส. ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะรับทองและเงิน.

ร. ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า วัตถุที่ ๑๐ นี้ สงฆ์วินิจฉัยแล้วแม้เพราะเหตุนี้ วัตถุนี้จึงผิดกรรม ผิดวินัย หลีกเลี้ยงสัตตศาสนา ข้อที่ ๑๐ นี้ ข้าพเจ้าขอลงคะแนน.

[๖๖๒] ร. ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า วัตถุ ๑๐ ประการนี้ สงฆ์วินิจฉัยแล้ว แม้เพราะเหตุนี้ วัตถุ ๑๐ ประการนี้ จึงผิดกรรม ผิดวินัย หลีกเลี้ยงสัตตศาสนา.

[๖๖๓] พระสัพพกามีกล่าวว่า ท่านทั้งหลาย อธิกรณ์ั้นสงฆ์ชำระแล้ว สงบระงับเรียบร้อยดีแล้ว อนึ่ง ท่านฟังถามวัตถุ ๑๐ ประการนี้กะผม แม้ในท่ามกลางสงฆ์ เพื่อประกาศให้ภิกษุเหล่านั้นรู้ทั่วกัน.

ครั้งนั้น ท่านพระเรวตะได้ถามวัตถุ ๑๐ ประการนี้กะท่านพระสัพพกามีแม้ในท่ามกลางสงฆ์ ท่านพระสัพพกามี อันท่านพระเรวตะถามแล้ว ๆ ได้วิสาขนาแล้ว.

ก็ในสังคายนาพระวินัยครั้งนี้ มีภิกษุ ๗๐๐ รูป ไม่หย่อน ไม่เกิน เพราะฉะนั้น การสังคายนาพระวินัยครั้งนี้ บัณฑิตจึงเรียกว่า แจง ๗๐๐ ดังนี้แล

สัตตตสิกขันธ์กะ ที่ ๑๒ จบ

ในขันธกะนี้มี ๒๕ เรื่อง

หัวข้อประจำชั้นชกะ

[๖๖๔] เรื่องวัตถุ ๑๐ เรื่องเนื้อหาให้เต็มภาคสัมฤทธิ์ เรื่องลงปฏิสาร-
ณียกรรม เรื่องเข้าไปในเมืองเวสาลีกับทูต เรื่องเศร้าหมองของพระจันทร์
พระอาทิตย์ ๔ อย่าง เรื่องความเศร้าหมองของสมณะอีก ๔ อย่าง เรื่องรับทอง
และเงิน เรื่องพระยสไปปรากฏตัวที่เมืองโกสัมพี เรื่องภิกษุชาวเมืองปาฐา
เรื่องแสวงหาพวก เรื่องเมืองโสเรยยะ เรื่องเมืองสังกัสสะ เรื่องเมืองกัณณ-
กุชชะ เรื่องไปเมืองอุทุมพร เรื่องไปเมืองสหชาติ เรื่องอาราธนาสวดสรกัญญะ
เรื่องพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีได้ทราบข่าว เรื่องพวกเราจะได้ใครหนอเป็น
พี่กฝ่าย เรื่องจัดแจงสมณบริขารมีบาตรเป็นต้น เรื่องโดยสารเรือไปไกล เรื่อง
ท่านพระอุตตระรับคำ เรื่องถูกตำหนิร้ายแรง เรื่องสงฆ์ไปเมืองเวสาลี เรื่อง
เมตตา เรื่องสงฆ์ระงับอธิกรณ์ด้วยอุพพาหิวิกิ.

หัวข้อประจำชั้นชกะ จบ

จุลวรรค ภาค ๒ จบ

พระวินัยปิฎก เล่ม ๗ จบ

สัตตตติกัณฑ์ชก วรรณนา

วินิจฉัยในสัตตตติกัณฑ์ชกะ พึงทราบดังนี้ :-

บทว่า ภิกขุคุเคน มีความว่า ภิกขุวัชชีบุตร ชาวเมืองเวสาลี นับภิกขุทั้งหลายตามจำนวนภิกขุแล้ว จัดส่วนไว้มีประมาณเท่านั้น.

บทว่า มหิกา ได้แก่ หมอกในคราวหิมะตก.

บทว่า อวิขานิวตา ได้แก่ ผู้อันอวิขาปิดบังแล้ว.

บทว่า โปสา ได้แก่ บุรุษ. ชื่อว่าผู้ชื่นชมนักซึ่งปิยรูป เพราะเพลินนัก คือ กระหึ่ม ประารถนาซึ่งปิยรูป.

บทว่า อวิทุทสุ ได้แก่ ไม่รู้ ชื่อว่าผู้มีจูลีด้วยฐลือคือราคะ. ชื่อว่าผู้เป็นเพียงดั่งมฤค เพราะเป็นผู้คล้ายมฤค. ชื่อว่าผู้มีตัณหาเครื่องนำไปสู่ภพ เพราะเป็นไปกับด้วยตัณหาเครื่องนำไปสู่ภพ.

บาทคาถาว่า วฑุฒนุติ กฐลือ โฆริ มีความว่า ย่อมยังภูมิเป็นที่ซึ่งซากศพให้หนาขึ้นเนื่อง ๆ. ก็แลเมื่อยังภูมิเป็นที่ซึ่งซากศพให้หนาขึ้นเนื่อง ๆ อย่างนั้น ชื่อว่าย่อมถือเอาภพใหม่ที่นำกลัว คือว่าย่อมเกิดอีก ฉะนั้นแล.

ชื่อว่า ปาปิโก โน อาวุโส กตฺ มีความว่า ผู้มีอายุ กรรมลามก อันเราทั้งหลายกระทำแล้ว.

บทว่า ภูมิมิ นี ซึ่งมีอยู่ใน คำว่า กตเมน ตฺว ภูมิมิ วิหาเรน นี เป็นคำไพบเราะ.

ได้ยืมว่า ท่านพระสัพพกามี ผู้ประสงค์จะกล่าวคำอันไพบเราะจึงเรียก
ภิกษุใหม่ทั้งหลาย อย่างนั้น .

บทว่า กุลลทวิหาเรน ได้แก่ ธรรมเป็นที่อยู่อันดี.

[ว่าด้วยสังคิโณภักปะ]

สองบทว่า สาวตถุติยา สุตตวิภังเก มีความว่า เกลือแขนงนี้เป็น
ของอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้วในสุตตวิภังค์ อย่างไร ? จริงอยู่ ใน
สุตตวิภังค์นั้น เกลือแขนงเป็นของอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ของภิกษุรับ
ประเคนแล้วในวันนี้ ควรเพื่อนันในวันอื่นอีก ชื่อว่าเป็นของสันนิธิ ดังนี้แล้ว
ตรัสอาบัติห้ามอีกว่า ภิกษุมีความสำคัญในของเกี่ยวของฉันที่รับประเคนไว้
ค้างคืน ว่ามิได้รับประเคนไว้ค้างคืน เกี่ยวของเกี่ยวก็ดี ฉันของฉันก็ดี ต้อง
ปาจิตตีย์.

ในสุตตวิภังค์นั้น อาจารย์พวกหนึ่งเข้าใจว่า ก็ สิกขาบทนี้พระผู้มี
พระภาคเจ้าตรัสแล้วว่า โย ปน ภิกขุ สนุธิการกั ขาทนียี วา โภชนียี
วา เป็นอาทิ แต่ธรรมคาถานี้ ไม่ถึงความเป็นสันนิธิ เพราะเป็นยาวชีวก
ภิกษุรับประเคนอาภิสที่ไม่เต็มเม็ดไคด้วยเกลื่อนั้น แล้วฉันพร้อมกับเกลื่อนั้น
อาภิสนั้น อันภิกษุรับประเคนในวันนั้นเท่านั้น เพราะเหตุนี้ อันอาบัติทุกกฏ
ในเพราะเกลือที่รับประเคนก่อนนี้ ฟังมี เพราะพระบาลีว่า ภิกษุทั้งหลาย
วัตถุเป็นยาวชีวก ภิกษุรับประเคนในวันนั้น พร้อมกับวัตถุเป็นยาวกาลิกควร
ในกาล ไม่ควรในวิกาล.*

* มหาทคค. ทตย. ๑๓๒.

อาจารย์เหล่านั้น อันปรวาทที่ฟังกล่าวแล้วว่า แม้อาบัติทุกกฏก็ไม่พึงมี ตามมติของพวกท่าน ด้วยว่า บรรดาเกลือและอามิสที่ไม่เค็มนี้ เกลือซึ่งเป็น ยาวชีวิก หาได้รับประเคนในวันนั้นไม่ อามิสที่ไม่เค็มซึ่งเป็นยาวกาลิกเท่านั้น รับประเคนในวันนั้น และอามิสนั้นภิกษุหาได้บริโภคในเวลาวิกาลไม่ หรือ หากว่า พวกท่านสำคัญอาบัติทุกกฏ เพราะพระบาลีว่า **วิกาเล น กปฺปติ** ดังนี้ ไซ้ร้ แม้อาบัติปาจิตตีย์ เพราะในวิกาลโภชน จะไม่พึงมี แก่ภิกษุผู้ บริโภคยาวกาลิกซึ่งปนกับยาวชีวิก ในเวลาวิกาล. เพราะเหตุนี้ ท่านไม่พึง ฉวยเอาแต่เพียงพญฺชฺชนะ พึงพิจารณาอุจความ

ในคำว่า **วิกาเล กปฺปติ** นี้ มีเนื้อความดังนี้ :-

ยาวชีวิกกับยาวกาลิก ที่รับประเคนในวันนั้น ถ้าว่า เป็นของมีรส เจือกันได้ ย่อมเป็นของมีคตอย่างยาวกาลิกแท้. เพราะเหตุนี้ทุกกฏชื่อว่าไม่มี ในคำว่า **กาเล กปฺปติ วิกาเล น กปฺปติ** นี้ เพราะสิกขาบทนี้ว่า **โย ปน ภิกฺขุ วิกาเล ขาทนียํ วา โภชนียํ วา** ดังนี้เป็นอาทิ แต่ ย่อมมีในเพราะยาวชีวิก มีรสเจือปนกับยาวกาลิกนี้ด้วยสักว่า คำว่า **น กปฺปติ**.

ยาวชีวิกที่รับประเคนในวันนั้น มีรสเจือปนยาวกาลิก ไม่ควรในวิกาล คือ เป็นกาลิกที่นำมาซึ่งปาจิตตีย์ เพราะวิกาลโภชนั้นใดเลย ยาวชีวิกแม้ที่ รับประเคนในวันนี้ มีรสเจือปนกับยาวกาลิกในวันอื่นอีก ไม่ควร คือ เป็น กาลิกนำมาซึ่งปาจิตตีย์เพราะฉนั้นของเป็นสันนิษิต ข้อนี้ก็ฉนั้นนั้น. ภิกษุแม้ไม่รู้ที่อยู่ ซึ่งกาลิกนั้นว่า นี้เป็นของที่ทำการสะสม ย่อมไม่พิน (จากอาบัติ).

จริงอยู่ คำนี้อันพระธรรมสังคากาจารย์กล่าวแล้วว่า ภิกษุมีความ สำคัญในของเคี้ยวของฉนั้นที่รับประเคนไว้ค้างคืน ว่านี้ได้รับประเคนไว้ค้างคืน เคี้ยวของเคี้ยวก็ดี ฉนั้นของฉนั้นก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะเหตุนี้ คำตอบ

ที่ว่า สาวตฺถิยา สุตฺตวิภงฺเก นี้ จึงเป็นคำตอบที่หมดจดดี แห่งคำถาม
ที่ว่า กตฺถ ปฏิกุจฺจิตฺตํ นี้.

[ว่าด้วยอวาสาทกับปะ]

คำว่า ราชคเห อุโปสถตฺถุเต นี้ อันพระสังคาหกเถระกล่าว
หมายเอาพระพุทธพจน์นี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ในอวาสเดียวกัน ไม่ควรสมมติ
โรงอุโบสถ ๒ แห่ง ภิกษุได้ฟังสมมติ ภิกษุนั้นต้องทุกกฏ.

ชื่อว่า วินยาคิสาเร ทุกฺกภูมฺมํ มีความว่า เป็นทุกกฏ เพราะละเมิด
พระวินัยนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ในอวาสเดียวกัน ไม่ควรสมมติโรงอุโบสถ
๒ แห่ง นี้แล.

[ว่าด้วยอนุมตกับปะ]

คำว่า จมฺมุเปยฺยเก วินยวตฺถุสฺสุมิ นี้ พระสังคาหกเถระกล่าวหมาย
เอาเรื่องวินัย อันมาแล้วในจัมเปยยักขันธกะ เริ่มต้นอย่างนี้ว่า อหฺมเมน
เจ ภิกฺขเว วคฺคกมฺมํ อกมฺนํ น จ กรณียํ ดังนี้.

คำว่า เอกจฺจโ จ กปฺปติ นี้ พระสังคาหกเถระกล่าวหมายเอาความ
ประพฤติที่เป็นธรรม.

[ว่าด้วยอทสกนีสีทนกับปะ]

จริงอยู่ คำว่า เภทนเก ปาจิตฺตियํ นี้ มาแล้วในสุตตวิภังค์ว่า
ผ้าปูนั่งที่มีชาย เรียกชื่อว่า นีสีทนะ เพราะเหตุนั้น เฉพาะชายประมาณคืบ
หนึ่ง อันภิกษุยอมได้เกินกว่า ๒ คืบสุกตขึ้นไป.

คำว่า เป็นปาจิตตีย์ มีการตัดเป็นวินัยกรรม แก่ภิกษุผู้ให้ก่าวล่วง
ประมาณนั้น นี้ ย่อมเป็นคำปรับได้ทีเดียว แก่ภิกษุผู้ทำตามประมาณนั้น
เว้นชายเสีย. เพราะเหตุนี้ ท่านพระสัพพกามี อันท่านพระเรวตะถามว่า ต้อง
อาบัติอะไร ? จึงตอบว่า ต้องปาจิตตีย์ ในเจตนกสิกขาบท อธิบายว่า ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในเจตนกสิกขาบท.

คำที่เหลือในที่ทั้งปวง ตั้งแต่บัดนั้น ฉะนี้แล.

สัตตสติกกัซนฺธก วรรณนา ในอรรคกถา

ชื่อสมันตปาสาทิกา จบ

กาถาสรูป

ชั้นชกะ ๒๒ ประเภท สงเคราะห์

ด้วยวรรค ๒ อัน พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงละ
ทุกข์ คือ เบญจขันธ์เสีย ตรัสแล้วในพระ-
ศาสนา วรรณนาชั้นชกะเหล่านี้สำเร็จ
แล้วปราศจากอันตรายฉันใด แม้ความหวัง
อันงามทั้งหลาย ของสัตว์มีปราณจงสำเร็จ
ฉันนั้นเถิด ฉะนี้แล.

ในจุลตวรรคนี้ มีชั้นชกะ คือ กัมมัค-
ชั้นชกะ ปาวิวาสกัซนฺธก สมุจยักชั้นชกะ
สมถักชั้นชกะ ขุททกวัตถุชกัซนฺธก เสนา-
สนักชั้นชกะ สังฆเภทกัซนฺธก วัตตักชั้นชกะ
ปาติโมกข์ฐูปนัชกัซนฺธก ภิกขุณิกชั้นชกะ
ปญฺจอสติกกัซนฺธก และสัตตสติกกัซนฺธก
จบแล้ว.